

**ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEȚEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” - Râmnicu-Vâlcea**

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ȘI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. II

**100 DE ANI DE LA MARILE BĂTĂLII
DE LA MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI-OITUZ
(1917-2017)**

**EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2017**

COLEȚ

**ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”,
FILIALA JUDEȚEANĂ „MATEI BASARAB” VÂLCEA,
Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” – Râmnicu-Vâlcea**

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ȘI MAREA UNIRE A ROMÂNILOR

vol. II

**100 DE ANI DE LA MARILE BĂTĂLII
DE LA MĂRĂȘTI-MĂRĂȘEȘTI-OITUZ
(1917-2017)**

*- lucrările științifice ale Simpozionului Național de Istorie
„România în Primul Război Mondial”, ediția a II-a – „Campania din 1917. Centenar”,
6-7 august 2017, municipiul Focșani, județul Vrancea,
manifestare desfășurată în cadrul programului de cercetări istorice
„Pe urmele eroilor și martirilor neamului” -*

Coordonator: Eugen Petrescu

**EDITURA UNIVERSITARIA,
CRAIOVA, 2017**

Autori: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Constanțiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniță, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moșin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necșulea, Andrei Popete-Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, Dumitru-Valentin Pătrașcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Rățoi, Ion Niță Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicușor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ștefan Vergatti.

Editor: Eugen Petrescu

Tehnoredactor și grafician: Valentin Pițigoi

Traducător în limba engleză: Mihail Rogojinaru

Acest volum a fost tipărit cu ajutorul financiar al Parohiei Trăistari din Arhiepiscopia Râmnicului – preot paroh Petre Veșeleanu, orașul Ocnele Mari, județul Vâlcea –, căreia îi mulțumim pentru generosul act de binefacere.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor/

coord.: Eugen Petrescu. - Craiova: Universitaria, 2016 -

vol.

ISBN 978-606-14-1131-3

Vol. 2: 100 de ani de la marile bătălii de la Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017). - 2017. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-14-1298-3

I. Petrescu, Eugen (coord.)

94

Coperta IV: sublocotenent Ecaterina Teodoroiu (Cătălina Toderoiu, n. 14 ianuarie 1894, Vădeni, jud. Gorj) – „Eroina de la Jiu”, supranumită „Ioana D’Arc a României” –, și-a dat viața pentru țară pe frontul din Moldova la 22 august 1917, în asaltul de pe Dealul Secului/Mărășești. (Fotografie realizată de L. Marcovici, descoperită în arhive de către Daniel Siegfriedsohn)

„Neamul este etern prin cultul eroilor!”
(Nicolae Iorga)

Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa”

Director: Eugen Petrescu

Consiliul Științific

- Dinică Ciobotea
- Sorin Liviu Damean
- Cezar Gabriel Avram
- Radu Ștefan Vergatti
- Grigore Buciu
- Tudor Rățoi
- Constanțiu Dinulescu
- Octavian Moșin
- Tudor Nedelcea
- Gabriel Croitoru
- Florin Epure
- Dumitru Valentin Pătrașcu
- Ion Niță Rizea
- Mite Măneanu
- Dumitru Cauc
- Constantin Mănescu-Hurezi
- Mihail Rogojinaru

Tabla auctorială

Ion Aldescu (Golești, Vâlcea): colonel în retragere; membru al Subfilialei „Cultul Eroilor” Golești și purtător de cuvânt al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Cezar Gabriel Avram (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; manager al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române.

Nelu Barbu (Băbeni, Vâlcea): profesor; scriitor; președinte al Subfilialei „Cultul Eroilor” Băbeni, prim-vicepreședinte al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Paul-Emanoil Barbu (Craiova): doctor în istorie; cercetător științific gradul I în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române.

Mihaela Bărbieru (Craiova): doctor în istorie; cercetător științific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române.

Grigore Buciu (București): general de brigadă în retragere; vicepreședinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Dumitru Cauc (Fărcăsești, Gorj): doctor în istorie; profesor la Școala Gimnazială „Victor Popescu”, comuna Fărcăsești, județul Gorj.

Dinică Ciobotea (Craiova): doctor în istorie, profesor universitar; membru al Societății de Științe Istorice din România – Filiala Dolj, coordonator științific al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” (Râmnicu-Vâlcea) al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Gabriel Croitoru (Craiova): doctor în istorie; cercetător științific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române.

Constanțiu Dinulescu (Craiova): doctor în istorie; conferențiar universitar la Facultatea de Științe Sociale a Universității din Craiova, președinte al Societății de Științe Istorice din România – Filiala Dolj.

Dumitru Garoafă (Râmnicu-Vâlcea): profesor, arhivist; consilier superior în cadrul Serviciului Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale.

Otilia Gherghe (Craiova): istoric; muzeograf principal, șef al Secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Olteniei din Craiova (1982-2014).

Ilie Gorjan (Budești, Vâlcea): general maior în retragere (arma jandarmi); doctor în drept; conferențiar universitar; cercetător, publicist; membru al Forumului Cultural al Râmnicului.

Petre Gigea-Gorun (Craiova): doctor în științe economice, profesor universitar; scriitor; primar al Craiovei (1964-1968), ministru al finanțelor (1981-1986), guvernator al României la Fondul Monetar Internațional și la Banca Mondială (1981-1986), ambasador al României la Paris și la UNESCO (1986-1989).

Constantin Mănescu-Hurezi (Horezu, Vâlcea) – teolog, doctorand în istorie; preot paroh la Parohia Horezu II-Urșani din Arhiepiscopia Râmnicului; președinte al Subfilialei „Cultul Eroilor” Horezu și secretar executiv al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Ioan Ioniță (București): căpitan în rezervă; consilier juridic la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Corneliu Mihail Lungu (București): istoric, arhivist; doctor în istorie; profesor universitar la Universitatea Hyperion din București.

Dumitru Matei (Caracal): colonel în retragere; președinte al Subfilialei „Cultul Eroilor” Caracal, jud. Olt.

Mite Măneanu (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie; președinte al Societății Culturale „Porțile de Fier”.

Narcisa Maria Mitu (Craiova): doctor în istorie; cercetător științific gradul III, în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române.

Octavian Moșin (Chișinău): doctor în teologie; conferențiar universitar; preot-paroh la Biserica „Întâmpinarea Domnului” a Universității de Stat din Republica Moldova.

Radu Petrescu-Muscel (Ion-Gheorghe Petrescu; București): publicist; membru al Filialei Municipiului București a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Angelica Necșulea (Mătășari, Gorj): profesor de istorie la Școala Gimnazială „Ion Vâlceanu”, Drăgotești, jud. Gorj.

Andrei Popete-Pătrașcu (București): istoric; profesor la Școala Gimnazială „Mexic” București, membru în Biroul Executiv al Societății de Științe Istorice din România, președinte al Asociației Cultural-Istorice „Dumitru și Maria Pleniceanu” Târgu-Jiu, vicepreședinte al Filialei București a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Daniela-Liliana Pătrașcu (Târgu-Jiu): doctorand în istorie; muzeograf în cadrul Secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu.

Dumitru-Valentin Pătrașcu (Târgu-Jiu): doctor în istorie; muzeograf în cadrul Secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu.

Eugen Petrescu (Râmnicu-Vâlcea): istoric; președinte al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea și director fondator al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” (Râmnicu-Vâlcea) al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Valentin Pițigoi (München, Germania): jurnalist; tehnoredactor și grafician.

Ion Al. Popescu (Băile Olănești): doctor în istorie; profesor la Colegiul Național de Informatică „Matei Basarab”, Râmnicu-Vâlcea.

Tudor Rățoi (Drobeta-Turnu Severin): doctor în istorie, conferențiar universitar; șeful Serviciului Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale.

Ion Niță Rizea (Slatina): preot, doctor în teologie; consilier administrativ în cadrul Centrului Eparhial al Episcopiei Slatinei și Romanaților.

Ion-Leone Sima (Craiova): student – Secția Istorie, Facultatea de Științe Sociale a Universității din Craiova.

Mihail Rogojinaru (Râmnicu-Vâlcea): filolog, doctorand în filologie; membru al Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Ion Soare (Râmnicu-Vâlcea): profesor, arhivist; doctor în filologie; vicepreședinte al Forumului Cultural al Râmnicului.

Nicușor Marian Pele Trăiloiu (Drobeta-Turnu Severin): doctorand în istorie; inspector superior în cadrul Serviciului Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale.

Cristina Narcisa Vergatti (București): doctor în drept; avocat în cadrul Baroului București, membră a Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” din cadrul Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

Radu Ștefan Vergatti (București): doctor în istorie, profesor universitar; membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Cuprins

Prefață (Grigore Buciu) / 11

Cuvânt înainte (Eugen Petrescu) / 37

Notă asupra volumului (Eugen Petrescu) / 49

Partea I. 1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri / 53

Radu Ștefan Vergatti, *Semnificația pentru Marele Război a victoriilor românești din vara anului 1917* / 55

Corneliu-Mihail Lungu, *1917 – Anul salvării ființei naționale* / 61

Cezar Avram, Mihaela Bărbieru, *Semnificația rezistenței românești din vara anului 1917 privind ofensiva pentru pacea beligeranților* / 66

Cristina Narcisa Vergatti, *Justiția română în vremea ocupației din Primul Război Mondial* / 73

Marian Nicușor Pele Trăiloiu, *Activitatea lui Rudolf Metzler, administratorul moșiei Țiuleni-Mehedinți, în timpul ocupației militare 1916-1918* / 88

Ion Al. Popescu, *Localitatea Băile Olănești în Primul Război Mondial* / 94

Partea a II-a. Fapte de vitejie / 101

Dumitru Garoafă, *La Mărăști, în prima linie, cu Regimentul 4 Infanterie Argeș* / 103

Mite Măneanu, *Fapte de arme ale ostașilor mehedințeni în campania din vara anului 1917* / 120

Andrei Popete Pătrașcu, *Regimentul 18 Gorj pe frontul din Moldova. Campania din vara anului 1917 și participarea la bătălia de la Mărăști* / 123

Ioan Ioniță, *Mărăști 1917: „Ori învingem, ori murim”* / 130

Radu Petrescu-Muscel, *Acțiunile Regimentului de Fier 9 Vânători din anul 1917: Mărășești și Iași* / 135

Dumitru Cauc, *Susținerea de către populația civilă a mișcării de gherilă împotriva ocupației Puterilor Centrale condusă de sublocotenentul Victor Popescu din Valea cu Apă* / 146

Constantin Mănescu-Hurezi, *Slujitorii bisericești vâlceni participanți la Primul Război Mondial* / 161

Ion Niță Rizea, *Preoți olteni și romanațeni în timpul Primului Război Mondial* / 172

Partea a III-a. Mărturii din timpul ocupației, de pe linia frontului și din prizonierat / 203

- Otilia Gherghe, *Luptele din vara anului 1917 oglindite într-un manuscris inedit* / 205
Dinică Ciobotea, *Albumul de fotografii al colonelului Constantin Penescu – comandantul Regimentului 32 „Mircea Vodă”* / 251
Dumitru Cauc, *Jurnalul unui participant la Războiul pentru Întregirea Neamului* / 255
Dumitru Cauc, *Documente privind bătălia din umbră (1916-1917)* / 259
Tudor Rățoi, *Amintiri din prizonieratul în Austria ale unui combatant mehedintean în Războiul Întregirii Neamului Românesc* / 266
Paul-Emanoil Barbu, *Însemnările zilnice din prizonierat ale profesorului Ilie Constantinescu (11 noiembrie 1916 – 27 martie 1917)* / 275
Petre Gigea-Gorun, *Din însemnările unui primar al Craiovei: amintiri despre generalul Teodor Grigoriu, un erou de la Mărășești* / 322
Dumitru Matei, *Memoriile sergentului artilerist Spirescu Ilie* / 347
Dumitru Matei, *Biografie de erou* / 367
Eugen Petrescu, *Din memoriile vâlceanului Dumitru Barbu* / 378

Partea a IV-a. Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam / 383

- Grigore Buci, *Simbolul necesar* / 385
Angelica Necșulea, *Ecaterina Teodoroiu* / 393
Daniela-Liliana Pătrașcu, Dumitru-Valentin Pătrașcu, *Elemente de echipament și obiecte personale ce i-au aparținut Ecaterinei Teodoroiu aflate în colecțiile Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu* / 396
Constanțiu Dinulescu, *Participarea lui Radu R. Rosetti la Războiul de Întregire a Neamului (1916-1918)* / 404
Ilie Gorjan, *Generalul Eremia Grigorescu – simbol al vitejiei românilor* / 414
Dumitru-Valentin Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, *100 de ani de la sacrificiul suprem al profesorului Stelian Sterescu (15 mai 1875 – 3 aprilie 1917)* / 418
Ion Soare, *Un erou vâlcean din Primul Război Mondial: Nicu Angelescu* / 426
Ion Aldescu, *Fii ai comunei Golești, județul Vâlcea, căzuți la datorie în luptele din Moldova – anul 1917* / 431
Radu Petrescu-Muscel, *Musceleni decorați cu Ordinul „Mihai Viteazul”* / 434
Nelu Barbu, *Primul Război Mondial în capodopere ale romanului românesc interbelic* / 437
Octavian Moșin, *Alexie Mateevici – preot militar în Primul Război Mondial* / 447
Narcisa Maria Mitu, *Societatea „Invalizii din Răsboi”, Filiala Craiova. Mărturii ale umanismului privind situația invalizilor din Primul Război Mondial* / 451
Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Ion-Leone Sima, *Liminarii la o carte de aur a eroilor neamului din județul Dolj* / 462

Prefață

Inițiativa domnului Eugen Petrescu de a organiza Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial”, în trei etape corespondente fiecărui an de război, a dat roade bune și la Focșani-Mărășești, în anul 2017, după ce cu un an înainte, la mănăstirea Bistrița olteană, a reușit să strângă un mare număr de cercetători.

Evenimentul a fost gândit astfel încât participanții să aibă posibilitatea de a fi prezenți și la amplele manifestări comemorative ce au avut loc la Mausoleul Mărășești, cu participarea președintelui României.

Acest lucru s-a și întâmplat pe 6 august 2017, dată când a avut loc istorica bătălie, cu o sută de ani în urmă, la Mărășești. Îmbinarea prezenței cercetătorilor pe fostele câmpuri de luptă și la ceremonialul de decorare a drapelelor de luptă ale unităților militare implicate în bătălia Moldovei cu susținerea comunicărilor propriu-zise a dat un plus de emoție evenimentului. Conținutul științific al materialelor prezentate ori trimise la simpozion a fost îmbrăcat în haina emotivă a comemorării eroilor militari ce-și dorm eternitatea în acele părți de țară.

Nu putem să nu remarcăm însă, cu o umbră de mâhnire, că vremurile moderne și integrarea într-o nouă formă de apărare a țării, alianța pe termen lung într-o coaliție care se presupune că ar funcționa mult mai bine decât cea din Primul Război Mondial, au făcut ca glorioasele drapele să reprezinte, acum, marile unități și regimente de atunci reduse la dimensiunea unor batalioane. Batalioane moderne cu o istorie bogată în spinare, unele de pe vremea lui Alexandru Ioan Cuza, care-și îndeplinesc menirea de apărător al neamului, departe de țară, în operațiuni ce dau naștere la o nouă categorie de veterani și de eroi de război.

Despre bravura acestor unități și mari unități, despre fapte de arme mai mari ori mai mici, dar toate adevărate, despre țara aflată sub ocupație și în refugiu, despre jertfă și eroism, trădări, spaime și pericole etc. se vorbește în materialele prezentate la simpozion.

Volumul de față reușește să inducă o vizualizare monografică asupra aceluia an – 1917 – cumplit pentru supraviețuirea României ca stat, înghesuită într-o Moldovă prea strâmtă și supraaglomerată din cauza refugiaților și a efectivelor militare. Rușii, cu care eram aliați, aveau dislocat în acest spațiu un milion de soldați, numai Iașul, devenit capitală de război, se aglomerase cu toate oficialitățile țării, precum și cu peste două sute de mii de refugiați. Peste insurmontabilele dificultăți ale aprovizionării s-a adăugat și iarna cumplită a aceluia an, care a început devreme, cam în același timp cu retragerea dramatică a Armatei Române din Transilvania și a ținut până târziu. Și, ca suferința să fie deplină, s-a adăugat și tifosul exantematic – o boală a mizeriei nestăpânite care a

făcut ravagii în armată și în populația civilă, deopotrivă. Desigur, ar fi fost benefic ca această viziune generală asupra suferințelor îndurate de poporul român să-i cuprindă și pe românii transilvăneni, bănățeni și bucovineni supuși terorii de autoritățile austro-ungare și germane, după ce se bucuraseră de venirea trupelor române eliberatoare. Nu s-a întâmplat așa, deoarece, din varii motive, cercetătorii de peste munți nu au răspuns invitației de a fi prezenți la acest simpozion național. Și prezența moldovenilor e deficitară.

Fără îndoială, au avut și ei manifestările lor, soldate de cele mai multe ori cu publicații și cărți care vin să întregască tabloul general, manifestări ce se vor întâmpla, îndeosebi, în anul 2018.

Pentru noi, românii, evenimentul central cu cea mai mare semnificație și rol determinant în înfăptuirea Unirii celei Mari a fost bătălia de la Mărășești, încheiată atât de răsunător printr-o victorie care i-a șocat și i-a surprins pe germani. Ei își construiseră aura de armată invincibilă, după succesele militare înregistrate pe toate fronturile în primii ani ai războiului.

Rușii, care trecuseră vijelios peste Galiția în prima parte a conflagrației, dădeau semne de oboseală în anul 2017. Pe de o parte, din cauza comenzii discutabile exercitată de țarul Nicolae al II-lea, pe de alta din cauza slăbirii disciplinei și motivației morale pentru continuarea războiului, în condițiile în care criza de acasă aprinsese întreaga societate rusă. Astfel, o armată imensă devenise instabilă în comenzi și acțiune, nesigură pe câmpul de luptă și, în general, o povară pentru aliații din imediata apropiere.

La Mărășești, de pildă, unele unități rusești ezită să intre în luptă, altele o fac formal, iar două batalioane trec la inamic în întregime, lăsând goluri în linia noastră de apărare. Doar artileriștii lor rămân fideli alianței și sarcinilor de război.

Astfel de stări de lucruri, alimentate și cu un an înainte în Dobrogea și în bătălia Bucureștilor, au dat încredere justificată germanilor în a-și construi mitul armatei ce nu poate fi învinsă.

Marșul lor rapid prin România, de la Severin până la porțile Moldovei, după retragerea la ordin a armatei române din Transilvania, a însemnat pentru ei o realizare militară enormă și o redresare din perspectivă economică, prin jaf și spoliere, făcută cu rigoare și meticulozitate nemțească.

Pentru armata română, care s-a opus cu îndârjire, agățându-se cu disperare de fiecare înălțime, de fiecare curs de apă, a fost doar un sacrificiu imens, fără nicio victorie semnificativă, doar cu lupte de bravură care au întărit sentimentul patriotic și decizia de a supraviețui și rezista, sub oblăduirea fatalistă a Proniei cerești.

Psihologia militarului român îi intrigă foarte mult și pe unii ofițeri din misiunea franceză. Ei se miră cum pot ofițerii români să evite analiza eșecurilor militare din anul precedent pe criterii raționale, plasând sacrificiul rezultat din greșeli în altă zonă decât în realitatea războiului. Îi surprinde că soldatul care se mulțumește cu extrem de puțin și îndură cu stoicism toate nenorocirile se înscrie în aceeași psihologie a destinului și în credința într-o intervenție divină salvatoare. Acest lucru îl și face să suporte condițiile inumane și abuzurile cazone ale multor comandanți. Dar, dincolo de aceasta, între ofițer și soldați, cel puțin în vara anului 1917 și în perioada următoare, până la sfârșitul

războiului, care a însemnat, pentru noi, retragerea din Budapesta, s-a creat o solidaritate aproape mistică. Aceasta s-ar putea concentra în deviza care a dominat bătălia de la Mărăști – „ori învingem, ori murim!”.

De data aceasta însă în spatele ei stătea concretețea vetrei părintești. Regele Ferdinand promisese soldaților, pe lângă votul universal – care pentru soldatul-țăran era ceva destul de vag și prea puțin înțeles, pământ. Țăranul, care, îmbrăcat în haina militară, își vărsa sângele pentru țară, urma să fie împroprietărit. Pământul sfânt al țării coboară astfel, din sfera idealului patriotic, în concretețea proprietății personale câștigate pe front.

După tragicul an 1907, când țăranii au fost împușcați pentru pământ, acum mureau pentru el fără să-l aibă încă. Dar Constituanta lucra la Iași pentru legalizarea împroprietăririi.

România trece munții pentru eliberarea românilor transilvăneni pe 15 august 1916, iar pe 6 decembrie, același an, mareșalul Mackensen ocupă Capitala țării și realizează raptul teritorial până la Focșani. Este firesc ca trupele germane învingătoare să creadă că au distrus armata română, că ea nu mai există. Acest lucru li se spunea și locuitorilor din zona ocupată și nu era doar o propagandă de război, menită a demitiza și a demoraliza. Românii din zona Mărăști credeau acest lucru, deși erau în proximitatea frontului. Când, în contextul bătăliei de la Mărăști, soldații români au intrat în satele eliberate, s-a crezut că e vorba de o armată străină, deoarece purtau căști și echipament franțuzesc. Comanda germană de nivel înalt nu-și imagina că din rămășițele unei armate, în mare parte distrusă, se poate crea, într-un timp atât de scurt, o forță militară redutabilă. În plus, misiunea militară franceză nu le inspira prea mare încredere, din moment ce francezii fuseseră învinși de atâtea ori pe frontul de vest. Așa se explică de ce mareșalul Mackensen, plecând de la București, le dădea întâlnire apropiatilor peste două săptămâni, la Iași, unde urma să citească discursul victoriei, pe care îl avea în buzunar. Avea motive să creadă astfel. Rusia intenționa să iasă din război și tatona condițiile încheierii unei păci separate cu Germania. Diligențele nu erau publice, dar comportamentul trupelor rusești confirmau această intenție. Rușii nu mai voiau să lupte și se știa acest lucru din agapele comune cu ofițerii germani și din numeroasele dezertări la inamic. Mai mult, ordinul premierului rus, Kerenski, dat generalului Șcerbacev, comandantul frontului rusesc din Moldova, era cunoscut de întreaga trupă. Prin acest ordin se interzicea armatei ruse să lupte. Trebuia să oprească orice ofensivă, orice acțiune și să se retragă. Era în preajma bătăliei de la Mărăști.

În linia de apărare româno-rusă s-a produs o breșă de 53 de kilometri, prin golul lăsat de trupele rusești bolșevizate, fapt de care, în mod curios, germanii n-au profitat. Ce i-a oprit? Complexul de superioritate, în primul rând, și convingerea că armata română nu e în stare să facă nimic.

Probabil i-au derutat rapiditatea și impetuositatea cu care s-a trecut la atacarea pozițiilor lor foarte bine întărite, tranșee de beton, adăposturi adânci, tranșee căptușite cu scânduri, teren relativ greu accesibil, sârmă ghimpată.

După bătălie, generalul Averescu inspectează locul, se miră de sistemul de fortificații și spune că nu-i vine să creadă că o asemenea întărită poziție a putut fi părăsită de dușman.

Prin bătălia de la Mărăști, surprinsă de cercetători și de la nivelul macro, dar și din perspectiva regimentelor participante – argeșene, gorjene, mehedintene –, precum și prin ochiul unor participanți direcți în înclăștările respective, armata română se reinventează și acționează ca o forță modernă bine motivată. În luptele de la Mărăști, armata română, rămasă aproape singură, a făcut o breșă în frontul german lungă de 30 de kilometri și adâncă de 20, ceea ce aduce linia de luptă aproape de Mărășești, locul unde armata română va rezista cu succes ofensivei germane și va ieși victorioasă. Mărăștiul și Mărășeștiul sunt legate, se condiționează, iar urmate după aceea de faptele de arme la fel de victorioase de la Oituz, formează pilonii solizi pe care Unirea Cea Mare se va realiza la Chișinău, Cernăuți și la Alba Iulia și se va consfinți prin Conferința de Pace de la Paris.

Prețul de vieți omenești, de invalizi și de dispăruți plătit pentru aceste victorii răsunătoare ce scot România din ceața incertitudinii a fost enorm.

Există acte oficiale, ordinele și dispozițiile de luptă, rapoartele de după lupte care dau o imagine stat-majoristică asupra evenimentelor. Însă memoriile postbelice, însemnările de război, mărturisirile, motivațiile ce însoțeau ordinele și medaliile acordate celor mai viteji scot în evidență realitatea vie, palpabilă. Există un entuziasm frenetic, o dorință de răzbunare pentru țara pierdută, pentru suferințele celor de acasă, rămași în teritoriul ocupat, care potențează spiritual tacticile de atac și de apărare din aceste tranșee istorice. Surprinderea prin flancuri și lupta corp la corp fac ca patul armeei mânăuit ca o ghioagă și baioneta să fie principalele arme de atac, după pregătirea de artilerie care năucește inamicul. De ele se temea soldatul german mai mult decât de glonț, ridica mâinile sau o lua la fugă.

Faimoasele cămăși albe, poate chiar mai puțin decât atât, ale batalionului din rezervă care a plecat la atac cum s-a găsit, au amplificat și mai mult teroarea. Infanteria, artileria și aviația miliatră au cooperat exemplar, unindu-și forțele pentru obținerea victoriei.

Printre aviatorii români, și unul francez, viitorul general Chambe. În memoriile sale, el povestește cum se vedea frontul de la Mărăști și Mărășești din aer, mișcările trupelor aflate în luptă, dezertările unităților rusești, fie trecând la germani, fie plecând în debandadă de pe linia frontului. Cercetarea din aer era o metodă modernă și eficientă de culegere de date în timp real și de transmitere la sol pentru corectarea modului de acțiune.

Panoramarea din avion a câmpului de luptă de către acest excelent observator francez are valoarea unei scene cinematografice, dar scopul nu era acela de impresie artistică.

Inamicul a încercat să pătrundă pe Valea Trotușului, în intenția de a conjuga acțiunile ofensivei de la Mărășești și, cu cele de forțare a frontului la Oituz, a scoate definitiv România din joc, prin distrugerea totală a armatei. Însă și la Oituz, Cireșoaia, Coșna s-au izbit de deviza „pe aici nu se trece”. Nu s-a trecut în final, dar, pe parcursul luptelor, înălțimile strategice au fost cucerite și pierdute pe rând de fiecare. Între soldații germani care luptau la Cireșoaia se afla și locotenentul Rommel, viitorul mareșal, care va face istorie în nordul Africii în Al Doilea Război Mondial.

Puterile Centrale au suferit un eșec important în vara anului 1917, în partea aceasta de Europă, care a avut ca urmare deplasarea în zonă a unui număr important de mari unități.

În materialul său, profesorul Radu Ștefan Vergatti subliniază semnificația pentru Marele Război a victoriilor românești din vara anului 1917.

În primul rând, s-a constatat că performanța armată germană poate fi învinsă și în lupta corp la corp, așa cum s-a întâmplat în pădurea Răzoare. Blocarea germanilor la Oituz a venit să consolideze ideea că armata lui Mackensen poate fi învinsă și că armata română a fost superioară în acele bătălii, că și-a revenit în chip miraculos în doar șase luni, după dezastruosul an al înfrângerilor – 1916.

Puterile Centrale nu și-au putut atinge scopurile pe frontul de est, acelea de a anihila România și de a trece Prutul spre stepele rusești, unde s-ar fi putut desfășura în voie în acțiuni de mare anvergură. Prin rezistența românească și prin plecarea acasă a peste o jumătate de milion de soldați ruși s-a dat, indirect, o mână de ajutor loviturii de stat din Rusia, din toamna acelui an.

Istoria face uneori aranjamente curioase, care n-ar fi putut fi niciodată anticipate. Guvernul provizoriu din Rusia, în dorința de a fi democratic și opus celui dinainte și pentru a calma mișcările sociale, a decretat dreptul la autodeterminare și un fel de egalitate a soldatului cu ofițerul, prin eliminarea obligativității salutului. Salutul e un gest de supunere și de acceptare a ierarhiei, iar eliminarea lui a dus la anularea ordinii și disciplinei în armată, la anarhie și disoluție.

Aceste lucruri au facilitat acțiunile ofițerilor și elitelor intelectuale de la Chișinău. Basarabia a devenit stat autonom, apoi independent și în cele din urmă s-a unit cu Regatul României. A fost o surpriză pentru România, deoarece în momentul intrării noastre în război, alături de Antanta, nici nu putea fi vorba de Basarabia. Rusia țaristă ne era aliat și avea granițele pe Prut, pe care firește dorea să le mențină. Ba mai mult, își făcea planuri să le extindă și peste Bucovina, în pofida prevederilor tratatului secret încheiat la ieșirea noastră în neutralitate. În acel act, Rusia recunoștea, pentru prima dată, dreptul României asupra teritoriilor locuite de români din Imperiul Austro-Ungar.

Mișcarea Basarabiei spre România, într-o perioadă atât de scurtă și sub presiunea evenimentelor, în condițiile în care țara era în război și nu știa ce soartă va avea în viitor, este un act de mare curaj, de îndrăzneală și de risc pentru patrioții de la Chișinău.

Prin acest act, recunoscut și acceptat de germanii care făceau presiuni asupra României pentru încheierea unei păci separate, se împlinea dorința lui Petre Carp. Acest filogerman era originar din Basarabia și cunoștea bine situația de acolo. Opțiunea lui din Consiliul de Coroană pentru intrarea în război ca aliați ai Puterilor Centrale se baza pe dorința de a salva Basarabia, care abia mai rezista deznaționalizării practicate de Rusia prin mai multe metode.

Transilvania și Bucovina erau într-o situație mai bună. La un procent de 40 la sută știutori de carte, față de 2% în Basarabia, Transilvania reușise să-și ridice o pătură de intelectualitate, preoți, dascăli, fruntași satelor, la care se adăuga intelectualitatea citadină. Aceștia țineau sus ideea națională și lupta de rezistență. Deci, în viziunea lui Carp, chiar și a lui Marghiloman, Transilvania putea să mai aștepte. Pe când Basarabia, nu.

România nu şi-a putut valorifica victoriile obţinute în 1917. Ele au produs răsunet internaţional, laude şi felicitări la nivel înalt, dar nu şi un sprijin real pentru a rezista înconjurată de adversari. Prin nord, trupele germane cuceriseră Ucraina, inclusiv Kievul. Rusia era cuprinsă de flăcările revoluţiei. Armata română era obligată să acopere întreaga graniţă a României şi să reziste presiunii germano-austro-ungare, în condiţiile în care mareşalul Mackensen obţinuse întăriri. Mai mult, a apărut criza internă, provocată de trupele ruseşti în descompunere. Armata română a fost nevoită să intervină pentru a opri unităţile ruseşti să se lupte între ele, să le dezarmeze şi să le însoţească până la ieşirea din ţară. Mai mult, a trebuit să se lupte cu ele în câteva locuri: Galaţi, Panciu, Socola etc. Vărsarea lor peste Prut a produs tulburări şi instabilitate în Basarabia cuprinsă şi ea de propriile transformări. Trecerea graniţei de către Armata Română nu era posibilă deoarece ar fi fost considerată un act ostil, fără precedent, Rusia fiindu-ne, formal, aliată. Acest lucru s-a întâmplat totuşi, după ce Sfatul Ţării de la Chişinău a transformat gubernia rusească în republică moldovenească autonomă, ceea ce a adus consecinţe neplăcute şi periculoase. România a fost nevoită să caute singură soluţii pentru a-şi conserva stabilitatea. Ca atare, s-a opus recomandărilor de a-şi transfera administraţia, armata şi bunurile peste Prut, într-o Rusie în care nu putea avea încredere.

Soluţia a fost compromisul – încheierea armistiţiului de la Focşani, în noiembrie 1917. Rusia încheiase şi ea armistiţiu cu Germania, în condiţii grele, dar care au contat prea puţin în contextul destabilizării generale produse de revoluţie. Pe acest fond se produce episodul de la Socola, unde militarii ruşi, circa trei mii de oameni, instalaseră tunurile să bombardeze Iaşiul şi să instaleze sovietele. Troţki trimisese un comisar al poporului să agite apele, în persoana lui Roşal – cu misiunea expresă de a destabiliza ţara. Dinspre Odessa măşăluiau trupe bolşevice chemate în ajutor. El avea misiunea de a-l aresta pe Şcerbacev – ofiţer ţarist, comandantul frontului rus din Moldova, rămas loial angajamentelor de aliat şi fidel principiilor şi moralei militare, de a-l aresta/asasina pe regele Ferdinand, pe primul ministru şi pe toţi marii comandanţi ai armatei române. Odată statul anihilat, se putea începe procesul de sovietizare.

Încercările sunt dejucate, Roşal fiind arestat împreună cu iubita lui – o studentă româncă, după anihilarea grupării de la Socola. În împrejurări nelămurite – cei doi sunt asasinaţi, ceea ce declanşează o reacţie violentă la Moscova. E arestat ministrul plenipotenţiar român şi misiunea militară română, drept represalii pentru acţiunea de dezarmare de la Socola şi expedierea bolşevicilor în Rusia. Ziarele ruseşti scriau şi despre misiunea pe care comisarul poporului o avusese în România.

În Basarabia lucrurile se agravează. La Chişinău, Roşal în trecere spre România, reuşise să închege o structură care să guverneze gubernia rusească şi să anihileze acţiunile de proclamare a republicii. Sfatul Ţării se adresează regelui Ferdinand şi cere intervenţia trupelor române pentru stabilirea ordinii. E o decizie grea, dar oportunitatea nu poate fi ratată. Cu toate riscurile, trupele române trec Prutul, cu misiunea de a stabili situaţia şi de a menţine ordinea, fără nicio ingerinţă în treburile interne. Au loc lupte prin gări. Bandele bolşevice atacă trupele române. Pe 14 ianuarie 1918, generalul Broşteanu, în fruntea diviziei sale, intră pe seară în Chişinău, fără incidente. E primit cu ovaţii de Sfatul Ţării, prilej cu care el spune că nu a venit să cucerească, nici să se

amestece în treburile Sfatului. Aceste lucruri erau precizate și de mareșalul Prezan, într-un manifest către populația Basarabiei. Rusia rupe relațiile diplomatice, declară război României, confiscă tezaurul și toate bunurile românești depozitate în Ucraina, expulzează corpul diplomatic. Războiul nu are loc, Rusia fiind prea slăbită pentru aceasta, dar căile pe care veneau ajutoarele militare franceze și depozitele militare sunt blocate.

Cu toate acestea, în Sfatul Țării de la Chișinău, în ziua de 24 ianuarie – data unirii Moldovei cu Țara Românească, se declară independența republicii și intenția de a se uni cu România. La ședință este prezent și prim-ministrul român Ionel Brătianu. El nu va asista în această calitate și la înfăptuirea acestui ideal la 27 martie, ci adversarul său politic, Al. Marghiloman, devenit între timp premierul de compromis al României.

Ce se întâmplă în țara ocupată de germani în perioada decembrie 1916 – noiembrie 1919 este tema multor comunicări, venite din diverse zone. Prin ele se creionează situația tragică prin care trece poporul român, rămas doar cu speranța în Dumnezeu.

Administrația țării s-a retras în mare grabă în Moldova în toamna anului 1916, după ce se luaseră măsuri de punere la adăpost a bunurilor de valoare, printre care și tezaurul României, cât mai departe de teatrul de operații și de inamic. S-au mutat la Iași familia regală, puterea executivă și puterea legiuitoare. Ministerul Justiției s-a mutat și el, dar puterea judecătorească reprezentată de tribunale și judecători a rămas pe loc, pentru a administra dreptatea pentru populația aflată sub ocupație. Era o modalitate de a menține ideea de statalitate și în această situație de criză majoră. Astfel, judecătorii își încep războiul lor, fiind puși în situația de a-și exercita atribuțiile sub presiunea ocupantului. Nu de puține ori aceștia se amestecă brutal în treburile justiției, afectându-i grav independența. Se încălcau reglementările internaționale, dar acest lucru nu conta pentru germani. S-a impus formal un sistem de justiție militară care apăra interesele Germaniei. Populația ocupată era complet vulnerabilă. Sunt cazuri de represiuni penale mergând până la pedepse capitale, luate de instanțe improvizate, autoritățile militare ori de administrația străină. Cadrul legal era alcătuit din ordonanțe militare, care nici măcar nu erau cunoscute de populație, dat fiind sistemul precar de mediatizare. Acte importante și dosare cu regim de permanență sunt distruse voit ori depozitate impropriu. Acest gol din arhivele instanței va crea mari probleme în viitor.

Hârtia de orice fel, indiferent de proveniență, se colecta și era dusă la topit pentru nevoile Germaniei.

Unii magistrați au fost deportați în Germania, pentru vina de a fi simpatizanți ai unor politicieni români, alții orientați sau trimiși în domiciliu forțat, fiindcă se opuneau ocupantului.

Legile românești și structura judecătorească izvorâte din Constituție au fost modificate ori înlocuite brutal prin ordonanțele militare care nu se sfiau să atace orice, dacă era în interesul Germaniei. S-a instalat administrația germană, au fost aduși funcționari din Germania în ideea de a gestiona după reguli stricte, prevăzute cu pedepse aspre, un teritoriu devenit sursa de aprovizionare a Germaniei și Austriei.

Pentru exploatarea României, țară catalogată drept agricolă și petrolieră, cu imense resurse de hrană și minerale, s-a înființat un Stat Major Economic. Menirea lui era de a obliga populația aflată sub ocupație să producă la cote superioare, să colecteze

la limita maximă și să expedieze Puterilor Centrale după nevoi. Pe primul loc, la beneficiari, era Germania, apoi Austria, urmată de Turcia și Bulgaria. S-au constituit districte militaro-administrative, s-a trecut imediat la o evidență strictă a bunurilor și animalelor din gospodăriile oamenilor. Bunurile luate prin forță erau destinate întreținerii celor 480 de mii de oameni (militari și civili) ai ocupanților și 1450 de mii de cai, iar restul era direcționat spre țările lor. Spolierea populației atingea proporții de neimaginat.

La Berlin apăreau broșuri în care erau prezentate cu emfază bunurile provenite din România, prin care se comunica populației germane performanța exploatarei și beneficiile cuceririi.

Populației i se lăsau procente infime din recolte, care abia îi ajungeau să supra-viețuiască. Era obligată să meargă la muncă, să execute corvoadă pentru armata de ocupație. În general, era la discreția ocupantului, fără nicio protecție. În plus, din rândul românilor s-au găsit destui care au jucat rolul cozilor de topor și au slujit ocupantul sau în numele lui au estorcat populația în folos propriu.

Germanii au obligat Banca Națională Română să emită bancnote fără acoperire, cu care și-au făcut plățile către populație.

În noiembrie 1918, în urma armistițiului, armatele germane în retragere au produs distrugeri de poduri, au devastat sate și orașe, au rechiziționat și jefuit, deși practic războiul încetase și ocupația lor nu mai era valabilă în România. Cel mai mult au avut de suferit județele din nordul Olteniei și Munteniei aflate pe căile de retragere spre Transilvania și Banat.

Cel mai greu, în perioada ocupației, au dus-o femeile văduve de război și cele ale căror bărbați erau plecați pe front. Rămase acasă cu toate greutățile și cu grija copiilor pe care trebuiau să-i hrănească și să-i îmbrace, ele erau primele victime ale abuzurilor.

Au existat și revolte, și încercări de a rezista unei ocupații severe și colaboraționiștilor care se arătau, de multe ori, mai fără omenie decât însuși ocupantul. În special preoții protestau pe lângă autoritățile germane împotriva abuzurilor, împotriva transformării unor biserici în grajduri pentru cai ori în dormitoare pentru trupă, soldații dormind pe paturi improvizate din icoane. Și unii primari, chiar dacă erau puși de nemți.

Unii prelați au fost arestați și trimiși în Germania să-și execute pedeapsa pentru că s-au rugat pentru victoria armatei române și au blestemat ocupantul, alții au fost condamnați la moarte și executați în țară, cum e cazul preotului Păunescu, împușcat lângă Drăgășani. În multe cazuri, arhivele parohiale au fost arse sau confiscate pentru topit, ca și cele ale tribunalelor.

Prelații și-au făcut datoria cu prisosință și pe front. Au fost mobilizați 252 de preoți. Aceștia au avut menirea de a oferi asistență religioasă militarilor, de a întreține funcționalitatea cultului în condiții de front și, foarte important, întrețineau moralul armatei, încurajau soldații să nu se teamă de moarte și de suferință, să lupte pentru țara și familiile lor și pentru împlinirea Unirii. Unii dintre ei s-au distins în mod deosebit, fiind răsplătiți cu medalii de război. Este semnificativ exemplul preotului Ionescu-Cazacu, cel care în timpul retragerii a protejat drapelele de luptă a două regimente și le-a transportat de unul singur de la București la Galați, unde le-a predat comandanților acestora. Se știe ce importanță simbolică are drapelul de luptă.

Au căzut pe front cinci dintre ei, 19 au fost luați prizonieri și șase au fost răniți. Poate ar fi moral să-l adăugăm lângă ei și pe preotul-poet basarabean Alexei Mateevici, care a fost preot militar în armata rusă și a murit de tifos, fiind îngropat la Mărășești.

Rolul lor pozitiv în tranșee, atât în Marele Război, cât și în cel de-Al Doilea Război Balcanic și în cel pentru independență, a fost argumentul puternic pentru instituționalizarea prelatului militar și numirtea unui episcop militar în fruntea acestui corp de slujitori.

Rezistența națională în teritoriul ocupat este ilustrată în mod exemplar de cazul sublocotenentului Victor Popescu în regiunea Gorjului și Mehedinților. Era comandant de pluton în timpul luptelor din Ardeal și de pe Valea Jiului și reușește, împreună cu doi ofițeri și soldați, să scape dintr-o încercuire, dar se rătăcește de regimentul său. Rămas în spatele frontului, se întoarce acasă, în satul Valea cu Apă unde, văzând abuzurile comise de ocupant și trădările unor români de-ai noștri, organizează mișcarea de partizani. Aceasta va acționa cu succes, aproape o jumătate de an, luptându-se cu patrulele germane și creând administrației numeroase probleme. Acțiunile lui și ale tovarășilor săi vor întreține speranța populației în puterea eliberării și vor stimula voința de a rezista cu toate puterile sub ocupație. Vor aduce însă și necazuri: arestări, represalii și execuția, la Turnu Severin, a zece apropiați de-ai săi. Încearcă să-și mute activitățile în Vâlcea, dealurile și pădurile oferindu-i condițiile propice, dar e dificil. Trece prin teritoriul ocupat până în Moldova și își întâlnește Regimentul 18 Gorj la Mărășești, continuând să lupte până la sfârșitul războiului.

O față tristă a războiului este prizonieratul. Prizonieri sunt și de o parte și de alta. Împrejurările războiului și instinctul firesc de conservare îi fac pe soldați să se lase prinși. Chiar și Ecaterina Teodororiu a căzut prionieră pe lângă Târgu-Jiu, dar a reușit să-și ucidă paza și să fugă, alăturându-se din mers unității sale, în care a luptat cu arma în mână.

În timpul luptelor din 1916 au căzut prizonieri mulți soldați români, atât la germani cât și la bulgari, la ultimii pe câmpul de luptă de la Turtucaia și din Dobrogea. Atitudinea populației și tratamentele din lagăre sunt net deosebite între cele două țări, bulgarii excelând prin brutalitate și neomenie.

Amintirile prizonierilor sunt cutremurătoare și ilustrează precaritatea condiției umane și martiriul pe care poporul român l-a îndurat, cu tragică resemnare și cu speranță mistică, până la la Unirea Cea Mare. Dar și după aceea atrocitățile continuă în provinciile unite.

Partea a III-a a volumului de față cuprinde mărturii din prizonierat scrise de cei ce s-au întors acasă după război, precum și mărturii ale participanților la bătăliile din Moldova. Ele au valoarea documentelor autentice, nemijlocite, chiar dacă uneori se simte în ele unda de subiectivism firesc a omului care a trăit evenimentul.

Un manuscris inedit, un album de fotografii provenit din interiorul Regimentului 32 „Mircea”, care în ziua de 6 august a pierdut 17 ofițeri și 1005 soldați, în frunte cu comandantul, sunt scoase de cercetători de sub praful uitării și aduse, peste un veac, în atenția urmașilor. Albumul cu 34 de fotografii al colonelului Penescu – comandantul regimentului, completat de o descriere a târgului Mărășești după bătălie, aparținând unui

alt participant direct, ne trimite peste timp imaginea dramatică a realității câmpului de luptă.

Unii dintre combatanții mai instruiți fac însemnări prin care conturează drumul lor de luptă. Nu o fac din orgoliu. Așa simt că trebuie făcut și „ca să rămână urmașilor mei din familia Busuioc ca să-mi urmeze pilda când vor fi chemați pentru apărarea Patriei”, cum scrie unul dintre ei.

Carnetele de însemnări aparținând a doi tovarăși ai lui Victor Popescu pot constitui baza de documentare a unui roman. Din ele rezultă bravura și sprijinul oamenilor, dar și trădătorii care se alătură ocupantului pentru a face rău. În afară de ticăloșia și caracterul lor mărunț, nici nu știi ce-i motivează.

În timpul retragerii, mulți soldați români au căzut prizonieri când au ajuns la Olt. Unii au ajuns în Tirolul de Sud, alții în Germania, alții în Bulgaria. Amintirile lor din viața de prizonierat fiind cutremurătoare. Erau folosiți până la istovire la munci grele, însă problemele cele mai grave erau foametea și frigul. Subnutriți și în zdrențe, dormind pe paie, plini de paraziți, soldații prizonieri au trecut prin cele mai cumplite experiențe, până la pacea de la București, când au fost eliberați. Întorși pe la casele lor, au constatat că localitățile lor de sub munte nu mai erau românești, ci integrate în muribundul Imperiu Austro-Ungar.

Din toate însemnările de război care vin din zona contactului cu bulgarii rezultă comportamentul barbar al acestora față de populația civilă și vandalismele pe care aceștia le provoacă. Unele sunt atât de sordide, încât îi scandalizează chiar și pe nemți, care sunt nevoiți să-i trimită pe bulgari peste Dunăre. În unele cazuri, îi decimează pur și simplu pentru jafuri și violuri, cum s-a întâmplat la Giurgiu.

Un fost primar al Craiovei își aduce aminte cu candoare de generalul Teodor Grigorescu, pe care îl cunoscuse înainte de avansare, în calitate sa de cârmuitor al orașului. Cine este acest Grigorescu, din creionarea portretului căruia rezultă atâta căldură? Este singurul supraviețuitor din compania căpitanului Grigore Ignat, din Bătălia de la Răzoare, Mărășești. Comandantul de companie, Ignat, și toți cei 180 de oameni din subordinea sa au murit pe 6 august 1917 de-a valma cu inamicul, dar inamicul n-a putut trece. Când germanii și-au ridicat morții, au găsit un trup de soldat care mai trăia, dar nu putea fi identificat deoarece suflul exploziilor îi sfâșiaseră îmbrăcămintea. Avea pe el doar încălțările. L-au dus la spital la Focșani, unde și-a revenit. Și-au dat seama că e român și l-au expediat în Germania ca prizonier de război. S-a întors după semnarea păcii de la București-Buftenă. El este martorul care a povestit toată viața despre grozăvia care s-a întâmplat atunci. Tânăra generație care l-a ascultat, dar nu numai ea, a putut înțelege ce înseamnă sacrificiul pentru țară, dragostea pentru ea dusă până la limita sublimului.

Lucrarea de față nu se dorește a fi o abordare glorificatoare cu orice preț și nu-și propune să contribuie artificial la construirea unei istorii pozitive. Datorită acestei concepții, în comunicări sunt redată și slăbiciunile, deșertăciunile, trădările unora dintre noi, dar și informații bune despre unii dintre ocupanți. Vom afla din unele jurnale și însemnări de front și comportamentul omenos al unor ofițeri și soldați germani. Sistemul militar, războiul, propaganda nu reușesc să dezumanizeze pe toată lumea. Însă

acestea sunt cazuri rare, dar sugestive, prin care suntem ajutați să nu ne urâm cu disprezare adversarul, inamicul, după încetarea ostilităților. Ne sugerează să fim patrioți, naționaliști în sensul corect al termenului, dar nu șovini și extremiști.

Marele Război, într-o măsură mult mai mare decât cel de-Al Doilea Război Mondial, a activat simbolurile necesare pentru a rezista în timpul urgiei și a accepta imensele jertfe, a te împăca cu ele și cu moartea, pentru a merge mai departe.

Despre căpitanul Grigore Ignat și compania sa ca simbol al jertfei totale am amintit deja. El a fost îngropat acolo, pe câmpul de luptă, în mijlocul soldaților săi. Comandantul diviziei i-a scris o scrisoare emoționantă văduvei, care ar fi vrut să-l ia acasă, spunându-i că așa se cade să-i conducă pe ai săi în eternitate, așa cum i-a condus în viața asta. Această unitate subpământeană pare o replică a armatei de teracotă a împăratului chinez.

Realitatea tragică a războiului a ridicat din rândul oamenilor de rând un simbol național – Ecaterina Teodorescu. Menirea ei a fost de a întreține curajul soldatului român, speranța în victorie și în capacitatea poporului de a-și apăra pământul. După război, imaginea ei de româncă și de femeie care și-a depășit condiția de anonim și a spart mentalitatea privind rolul femeii în societate a devenit reperul de educație patriotică. Sarcofagul ei din Târgu-Jiu, situat între catedrala orașului și Prefectură, este el însuși un simbol. Dragostea de țară și jertfa supremă pentru țară ne situează între existența noastră ca popor organizat în stat și credința în Dumnezeu, două lucruri ce au stat mereu împreună.

Simbolic este, din altă perspectivă, și comportamentul logodnicului ei de pe front, sublocotenentul Gheorghe Mănoiu, care după pierderea ei își continuă menirea pământeană – învățător, căsătorie, copii –, dar le părăsește pe toate pentru a-și răzbuna logodnica în cel de-Al Doilea Război Mondial. Se înrolează voluntar pe 24 august 1944, (Ecaterina murise pe 22 august 1917) și luptă împotriva nemților. Cade sub poalele Dealului Sângeorgiului, la Oarba de Mureș. Pe fețele sarcofagului sunt reprezentate scene care, ilustrând-o pe Ecaterina, ilustrează evoluția femeii de la rolul de țesătoare care îmbracă familia și o hrănește, legată ancestral de animale și de perpetuarea speciei, până la apoteoza eroică, înălțarea glorioasă la cer, ca erou simbolic nemuritor.

Obiectele personale militare și altele ce țin de mediul în care a trăit și-au găsit locul în casa ei memorială din Vădenii Gorjului și în Muzeul de Istorie din Târgu-Jiu.

Există mulți ofițeri de rang înalt care s-au comportat cu mult eroism și care prin comportament personal, prin atitudine față de subordonați, prin măsurile pe care le-au luat oportun pe câmpul de luptă au contribuit decisiv la victoriile din 1917.

Generalul Eremia Grigorescu devine un simbol al îndrăzneții, al asumării riscului și al deciziilor ferme, dar mai ales al încrederii în puterea armatei române de a învinge. Pe această linie se înscrie și generalul Radu Rosetti, comandantul Regimentului 47/72 Infanterie, care a făcut minuni de vitejie la Răzoare. Este remarcabilă și atitudinea lui după încheierea discutabilei păci de la București, care îl face un simbol al demnității militare.

Generalul Eremia Grigorescu devine, în vara anului 1917, marele erou al victoriei, un simbol al vitejiei bazate pe îndrăzneală și fermitate.

În octombrie 1916 era comandantul Diviziei 15 Infanterie, când primește misiunea de la generalul Prezan de a apăra cu orice preț căile de acces spre Moldova. El i-a răspuns comandantului armatei de nord „pe aici nu se trece”. Deviza a fost scrisă de divizia sa de fier pe trecătoarea de la Oituz, unde s-a rezistat tot timpul războiului, iar apoi a fost transferată la Mărășești.

Autorul moral al Mărășeștilor, cuprinzând toată perioada până la sfârșitul lui august, este generalul Eremia Grigorescu. A apucat să-și vadă împlinit visul – unirea ținuturilor românești, la baza căreia stă vitejia ostașilor români și a sa, desigur.

Fiecare categorie socială și profesională își are simbolurile ei eroice. Reprezentanți ai corpului didactic, ai intelectualilor, din lumea avocaților, silvicultorilor s-au comportat pe front în mod exemplar. I-am amintit pe învățătorii Victor Popescu, Gheorghe Mănoiu, dar mai sunt mulți alții despre care se știe, însă actele lor de bravură au fost estompate de trecerea timpului. Printre ei se numără și Stelian Sterescu – profesor de română-latină la Gimnaziul Real din Târgu-Jiu, numele precedent al liceului „Tudor Vladimirescu”. Un profesor de excepție decorat pentru merite profesionale de Carol I cu Ordinul „Coroana României” în grad de cavaler. A participat la Al Doilea Război Balcanic, iar apoi în 1916 pleacă pe front cu Regimentul 18 Gorj. Trece în Transilvania, se retrage cu armata română în Moldova și moare de tifos la Ruginoasa. Avea gradul de maior. Ca el sunt mulți alții care, nemilitari fiind, au dat dovadă pe front de cele mai înalte virtuți militare.

Până la urmă, toți eroii satelor și orașelor căzuți pentru apărarea țării devin simboluri de jertfă și patriotism. Rămân în memoria colectivă, sunt scriși pe monumentele colective, devin repere de comportament și de motivare morală pentru cei ce vor fi chemați, în viitor, să-și apere patria. Ei au importanță locală. Nu sunt cunoscuți la nivel județean ori la altul, mai sus, dar e important să fie amintiți, cu nume și fără nume, căci ei alcătuiesc oastea cea mare a neamului românesc. Toți împreună, de la soldat la mareșal, formează sfinții pământului românesc și ar merita să fie trecuți pe pereții bisericilor, printre sfinții și martirii credinței creștine.

Acest lucru s-ar cuveni cu atât mai mult, cu cât identitatea națională, deci apărarea ei, se suprapune până la confuzie cu identitatea ortodoxă. Limba, neamul și credința au devenit de-a lungul istoriei legea noastră.

Grigore Buciu

Preface

Mister Eugen Petrescu's initiative of organising "Romania in World War One" National History Symposium in three stages which correspond to each of the war's years has proved to be fruitful also in Focșani-Mărășești, 2017, after managing to gather a great number of researchers at Bistrița Monastery (Oltenia) a year before.

The event was thought of so that the participants could also have the opportunity of being present at the vast commemorative manifestations which took place at Mărășești Mausoleum, event likewise attended by the President of Romania.

This fact was accomplished on August 6th 2017, the date of the historical battle of Mărășești, one hundred years ago. Merging the researchers' presence on the former battle fields and at ceremonial dedicated to the decoration of the battle flags belonging to the military units involved in the battle of Moldavia with the presentation of the actual communications gave the event yet another amount of excitement. The scientific content of the works presented or sent to the symposium was veiled in the emotional shroud of commemoration of the military heroes which eternally sleep in those parts of the country.

Still, we cannot help noticing, with a shade of grief, that the modern times and the integration within a new form of country defence, a long-term alliance into a coalition which is supposedly more efficient than the one during World War One, have made the glorious flags represent nowadays the great units and regiments from back then, reduced to the size of battalions. Modern battalions having a plentiful history, some of them from the time of Alexandru Ioan Cuza, which fulfil their mission as defenders of the people far from their homes, in military operations that give birth to a new category of war veterans and war heroes.

The bravery of these units and large units, big and small deeds of arms, but all of them true, the country under occupation and in refuge, sacrifice and heroism, betrayals, fears and dangers etc. – all of these are discussed in the works presented within the symposium.

The present volume manages to create a monographic image of that year – 1917 –, an atrocious year for the survival of Romania as a state, stuffed within a too narrow and overcrowded Moldavia, due to refugees and military forces. The Russians, with which we were allies, had one million soldiers within this area. The city of Iași only, which became a war capital, had been overcrowded with all of the country's officials, but also with over two hundred thousand refugees. Apart from the insuperable difficulties regarding supplies came the dreadful winter of that year, which arrived early, almost at the same time with the retreat of the Romanian Army from Transylvania, and ended

late. And, in order for the suffering to be complete, exanthematic typhus added itself to the list – a disease generated by unrestrained filth which wreaked havoc on both army and civilians. Of course, it would have been beneficial if this general view regarding the sufferings of the Romanian people extended over the Romanian lands of Transylvania, Banat and Bukovina, submissive to terror by the Austro-Hungarian and German authorities, after they rejoiced at the arrival of the Romanian liberating armies. This was not the case, due to the fact that, for various reasons, the researchers beyond the mountains did not respond to the invitation of attending this national symposium. Even the presence of the Moldavians is poor.

Without a doubt, they had their own events, which most of the times concluded with publications and books which come to complete the general image, events which will take place mostly in 2018.

For us Romanians, the central event having the highest significance and a determining role in the accomplishment of the Great Union was the battle of Mărășești, which marked a resounding victory that shocked and surprised the Germans. They had managed to build for themselves the image of an unbeatable army, following the victories scored on all fronts in the first years of the war.

The Russians, which stormed Galicia in the first part of the conflagration, showed signs of tiredness in 2017. Because of the questionable order given by Tsar Nicholas II, on one side, and due to the weakening of discipline and moral motivation for continuing the war, considering the fact that the home crisis inflamed the entire Russian society, on the other. Thus, an immense army had become unstable in commands and actions, unsure on the battle field and, in general, a burden for the allies in its proximity.

In Mărășești, for instance, some Russian units hesitate to engage in battle, some make it formally and two whole battalions range themselves on the side of the enemy, leaving gaps in our defence. Only their artillerists remain faithful to the alliance and to the war tasks.

These matters, powered also a year before in Dobrogea and in the battle over Bucharest, gave justified faith to the Germans in order to build themselves the unbeatable army myth.

Their fast-paced march throughout Romania, from Severin to the gates of Moldavia, following the ordered retreat of the Romanian army from Transylvania, was an enormous military achievement and an economical recovery, through plunder spoliation made with German rigour and punctiliousness.

For the Romanian army, which fiercely opposed, desperately hanging on to every height or watercourse, it was just an immense sacrifice, without a single noteworthy victory, only with brave battles which strengthened the patriotic sentiment and the decision to survive and resist, under the fatalist ruling of Providence.

The psychology of the Romanian soldier proves itself to be very puzzling for a part of the French mission officers. They wonder how Romanian officers are able to avoid the analysis of military failures based on rational criteria, placing the sacrifice caused by mistakes in a different area than the reality of war. It is surprising for them that the soldier, who settles with very little and stoically endures all disasters, enrolls

himself in the same psychology of destiny and within the faith in a divine redeeming intervention. It is this psychology that enables him to endure the inhumane conditions and the harsh abuses of many commanders. But, beyond these matters, an almost mystical solidarity was created between the officer and the soldiers, at least in the summer of 1917 and in the following period, until the end of the war, which for us meant the retreat from Budapest. This solidarity could be concentrated within the slogan that dominated the battle of Mărăști – “ori învingem, ori murim!” (“we either win or die”).

But, this time, the concreteness of ancestral home was behind it. King Ferdinand had promised the soldiers, apart from the universal vote – which for the peasant soldier was something pretty vague and very little understood, land. The peasant, which, dressed in his army clothes, spilled his blood for the country, was to be put into possession. The sacred land of the country thus descends, from the realm of the patriotic ideal, into the concreteness of personal property earned on the battle ground.

After the tragic year 1907, in which the peasants were shot for land, they now died for it without having it yet. But the Constituent Assembly was working, in Iași, for the appropriation's legalisation.

On August 15th 1916, Romania crosses the mountains for the liberation of the Romanians in Transylvania and, on December 6th of the same year, Marshal Mackensen occupies the country's capital and attains the territorial theft up to Focșani. It is only natural for the winning German troops to believe that they've destroyed the Romanian Army, that it doesn't exist anymore. This was told also to the inhabitants of the occupied area and it was not only a war propaganda, meant to debunk and demoralize. The Romanians in the area of Mărăști believed this scenario, although they were in the proximity of the battle field. When, in the context created by the battle of Mărăști, Romanian soldiers entered in the liberated villages, it was believed that this was a foreign army, because they wore French helmets and equipment. The German high command could not believe that from the remains of an army, mostly destroyed, a powerful military force could be built in such a short period of time. Moreover, the French military mission did not inspire much faith, as the French were so many times defeated on the western front. This explains why Marshal Mackensen, leaving Bucharest, used to tell his intimates he would meet them in Iași, two weeks from then, where he would read the victory speech carried in his pocket. He had reasons to believe so. Russia intended to get out of the war and probed the conditions of a separate truce with Germany. Such efforts were not made public, but the behaviour of the Russian troops confirmed this intention. The Russians did not want to fight anymore and this was known from the mutual feasts with the German officers and from the numerous desertions to the enemy. Moreover, the order of Kerenski, the Russian prime-minister, given to Șcerbacev, commander of the Russian front in Moldova, was known by the entire troop. This order forbade the Russian army to fight. They had to cease any form of attack, any action and retreat. This occurred during the battle of Mărăști.

A 53 kilometres long breach was made in the Russian and Romanian defence line, through the gap left by the Russian rendered Bolshevik troops. Curiously, the Germans

did not take advantage. What stopped them? The superiority complex, first of all, and the conviction that the Romanian army was not able to accomplish anything.

The swiftness and the impetuosity with which their very well strengthened positions – concrete trenches, deep shelters, wooden-boarded trenches, rather hard to reach ground, barbed wire – were attacked probably confused them.

After the battle, general Averescu inspects the grounds, is surprised of the fortification system and says he cannot believe that such a strengthened position was abandoned by the enemy.

Through the battle of Mărăști, analysed by researchers as a whole, but also from the point of view of the regiments which took part in it – from the counties: Argeș, Gorj and Mehedinți – and through the eyes of some of the direct participants in the respective battles, the Romanian army reinvents itself and acts like a well-motivated modern force. In the battles of Mărăști, the Romanian army, left almost alone, has made a 30 kilometres long and 20 kilometres wide gap into the German front, which brings the battle line near Mărășești, where the Romanian army will successfully resist the German offensive and end up victorious. Mărăști and Mărășești are bound together, condition each other and, followed by the same victorious deeds of arms in Oituz, form the strong pillars on which the Great Union shall take place in Chișinău, Cernăuți and Alba Iulia, consecrated by the Peace Conference held in Paris.

The price paid for these sounding victories, through human lives, injured and missing soldiers, which removes Romania from the mist of uncertainty, was enormous.

There are official documents, ordinals and battle disposals, the reports following the battle, which give a military-staff-like image of the events. But the post-war memoirs, war journals, testimonies and motivations which accompanied the orders and medals granted to the brave bring out the vivid, tangible reality. There is a frenetic enthusiasm, a wish to avenge the lost country, the sufferings of those back home, who remained in the occupied territory, which spiritually intensifies the attack and defence tactics from these historical trenches. The surprise outflank and hand-to-hand combat make the buttstock, used as a club, and the bayonet the main weapons of attack, after the artillery preparation that bewilders the enemy. It was these that the German soldier feared more than the bullet, he used to raise his hands or make run for it.

The famous white shirts, maybe less than that, which belonged to the components of the reserve battalion that attacked just as they were dressed at that moment, amplified the terror. The infantry, artillery and air force cooperated exemplarily, uniting their forces for victory.

Among the Romanian aviators, one French one, future general Chambe. In his memoirs, he narrates how the front of Mărăști and Mărășești, the movements of the troops in the area, the desertions of the Russian units – weather crossing to the Germans or leaving the front line in disorder – were seen from the air. The air research was a modern and efficient method of real-time data collection and transmission on the ground in order to correlate actions.

This air-panning of the battle field by this excellent French observer has the value of a cinematic scene, but its purpose was not an artistic one.

The enemy tried to get it through the valley of Trotuș River, with the intention of inflicting the actions of the Mărășești offensive and, together with those destined to force the front in Oituz, to permanently remove Romania from the game, destroying the entire army. But the slogan “pe aici nu se trece” („you shall not pass through here”) was a barrier for them also in Oituz, Cireșoaia and Coșna. They did not pass, but, during the battles, the strategic heights were consequently lost by each side. Among the German soldiers fighting in Cireșoaia was also Lieutenant Rommel, future marshal, which was to make history in northern Africa during World War II.

The Central Powers suffered an important failure in the summer of 1917, in this part of Europe, which led to the displacement of an important number of units in the area. In his study, professor Radu Ștefan Vergatti underlines the significance of the Romanian victories from the summer of 1917 in the Great War.

First of all, it has been acknowledged that the powerful German army can be defeated also in hand-to-hand combat, as was the case in Răzoare forest. Blocking the Germans in the battle of Oituz came to strengthen the idea that Mackensen’s army can be defeated and that the Romanian army was superior in those battles, that it miraculously revived in only six months, after the disastrous year of defeats – 1916.

The Central Powers could not reach their goals on the eastern front, that of annihilating Romania and crossing Prut River towards the Russian steppes, where they could freely engage into large-scale undertakings. Through the Romanian resistance and through the departure of over a million Russian soldiers, an indirect help was given to the coup d’etat which occurred in Russia in the fall of the same year.

History sometimes makes curious arrangements, which could never be anticipated. The provisional government in Russia, in its desire to be democratic and opposed to the one before it and in order to cool down the social movements, has given the right to self-determination and a sort of equality between the soldier and the officer, eliminating the obligation of the salute. The salute represents a gesture of obedience and acceptance of hierarchy, its elimination leading to the annulment of order and discipline in the army, anarchy and dissolution.

These matters facilitated the actions of the officers and intellectual elites in Chișinău. Basarabia became an autonomous state, then an independent one and then united with the Kingdom of Romania. It was a surprise for Romania, because when we entered the war, alongside Antanta, Basarabia was out of the question. Tsarist Russia was our ally and had its borders along Prut River, naturally wanting to maintain them there. Moreover, its plans included also Bukovina, despite the provisions of the secret treaty concluded when we ended our neutrality. In that document, Russia admitted for the first time Romania’s right to the territories inhabited by Romanians within the Austro-Hungarian Empire.

The movement of Basarabia towards Romania, in such a short period of time and under the pressure of events, considering the fact that the country was at war and did not know what awaits in the future, is an act of great courage, boldness and risk made by the patriots in Chișinău.

Through this action, recognised and accepted by the Germans that put pressure on Romanian to sign a separate truce, the wish of Petre Carp was fulfilled. This pro-

German was a native of Basarabia and knew well the situation there. His option, expressed in the Crown Council that Romanian should go to war as allies of the Central Powers, was based on the desire to save Basarabia, which was barely resisting the denationalisation campaign practiced by Russia through different methods.

Transylvania and Bukovina were in a better situation. Having 40% of its population alphabetised, compared to the 2% in Basarabia, Transylvania managed to raise itself a layer of intelligentsia, ministers, teachers, the frontrunners of the villages, to which the urban intelligentsia was added. These were the ones that held high the flag of nationality and resistance. Thus, in Carp's view, even in Marghiloman's way of thinking, Transylvania could wait. But Basarabia could not.

Romania could not valorise its victories from 1917. They produced an international echo, high-level praises and congratulations, but not a real support to resist surrounded by adversaries. Through the north, the German troops conquered Ukraine, including Kiev. Russia was within the flames of revolution. The Romanian army was forced to cover the entire Romanian border and to resist the German and Austro-Hungarian pressure, given that Marshal Mackensen obtained backup. Moreover, the internal crisis occurred, inflicted by the decomposing Russian troops. The Romanian army was forced to intervene in order to stop the Russian units from fighting each other, to disarm them and accompany them out of the country. On top of that, it had to fight them in several places: Galați, Panciu, Socola etc. Their evacuation over Prut River produced unrest and instability in Basarabia, which was also dealing within its own transformations. The Romanian army could not cross the border, because it would have been considered a hostile action, unprecedented, Russia being, formally, our ally. Still, this event occurred, following the decision of the Country's Council in Chișinău to transform the Russian province into an autonomous Moldavian republic, which brought unpleasant and dangerous consequences. Romania was forced to look for solutions on her own in order to maintain its stability. In consequence, resisted the recommendation to transfer its administration, army and valuables over Prut River, within a Russia that could not be trusted.

The solution was compromise – the truce concluded in Focșani, in November 1917. Russia also concluded a truce with Germany, under harsh conditions, but which mattered too little in the context of the general destabilisation produced by the revolution. On this background, the Socola episode occurs, in which Russian soldiers, approximately three thousand people, installed the canons to bomb Iași and set up the soviets. Troțki had sent Roșal, a people's commissioner, to stir the pot – having the express mission of destabilising the country. Called for assistance, Bolshevik troops were marching from Odessa. He had the mission of arresting Șcerbacev – tsarist officer, commander of the Russian front in Moldavia, which remained faithful to the alliance and to the military principals and moral –, to arrest/assassinate King Ferdinand, the prime minister and all the high commanders of Romanian Army. Once the state was annihilated, the Sovietisation process could begin.

The efforts are baffled, Roșal being arrested together with his lover – a Romanian student, following the annihilation of the group from Socola. In unknown circumstances

– the two are assassinated, launching a violent reaction in Moscow. The Romanian minister plenipotentiary and the Romanian military mission are arrested, as reprisals for the disarming action in Socola and the dispatching of the Bolsheviks in Russia. The Russian newspapers wrote also about the mission held by the people's commissioner in Romania.

In Basarabia, the situation worsens. In Chişinău, on its way towards Romania, Roşal managed to set up a structure that would govern the Russian province and annihilate the actions made in order to proclaim de republic. The Country's Council addresses King Ferdinand and requests the intervention of the Romanian troops for determining order. It is a tough decision, but the opportunity cannot be missed. Beyond all risks, the Romanian troops cross Prut River, having the mission of stabilising the situation and maintaining order, without any interference in the internal affairs. Battles in the train stations take place. The Bolshevik gangs attack the Romanian troops. On December 14th 1918, General Broşteanu, leading his division, enters Chişinău, without any incidents. He is welcomed with cheer by the Country's Council, on this occasion the general declaring that he did not come to conquer, nor interfere in the Council's affairs. These were also specified by Marshal Prezan, within a manifesto towards Basarabia's population. Russia interrupts diplomatic relations, declares war on Romania, seizes the Romanian thesaurus and all the valuables stored in Ukraine, expels the diplomatic corps. The war does not take place, as Russia was too weakened for such hostilities, but the paths through which the French military aids used to come, and also the military warehouses, are blocked.

In spite of all these, on January 24th – the date of the union between Moldavia and the Romanian Country, the Country's Council declares the republic's independence and the intention of unification with Romania. Prime Minister Ionel Brătianu is also present at the meeting. Still, he will not be present in this capacity at the accomplishment of this ideal, on March 27th, but his political adversary, Al. Marghiloman, which in the meantime became Romania's compromise prime minister.

What takes place in the German-occupied country between December 1916 and November 1919 represents the topic of several works, which come from different parts of the country. Through them, the tragic situation in which the Romanian people is going through, left only with the faith in God, is outlined.

The country's administration had hastily withdrawn in Moldavia in the fall of 1916, following the measures taken in order to shelter the valuables, including Romania's thesaurus, as far away as possible from the battle field and the enemy. The royal family, executive and legislative powers moved to Iaşi. The Ministry of Justice moved as well, but the judicial power represented by courts and judges remained, in order to administer justice for the occupied population. This was a way of maintaining the idea of statehood even in this major crisis situation. Thus, the judges begin their on war, being in the situation of exercising their duties under the pressure of the occupiers. They often brutally interfere in judicial matters, seriously damaging justice's independence. International regulations were often violated, but this did not matter for the Germans. A military justice system that defended Germany's interests was formally

adopted. The occupied population was completely vulnerable. There are cases of criminal repression that went all the way to capital punishments, given by improvised courts, military authorities or foreign administration. The legal background was composed of military orders, which were not even known by the population, given the precarious coverage system. Important documents and files having a degree of permanence are deliberately destroyed or inadequately stored. This gap in the court's archives was to create great problems.

Paper of any kind, regardless of its origin, was collected and melted for the benefit of Germany.

Several magistrates were deported in Germany, for sympathizing with Romanian politicians, others guided or sent to forced homes, because they opposed the occupier.

Romanian laws and the judicial structure having their origin within the Constitution were modified or brutally replaced through military orders which felt free to attack anything, if it was in Germany's interest. German administration was established, clerks from Germany were brought to manage under strict rules, which stipulated harsh penalties, a territory which became the supply source of Germany and Austria.

For the exploitation of Romania, a country seen as an agricultural and oil-rich country, having huge food and mineral resources, an Economics Staff was created. Its purpose was to force the occupied population to produce at superior rates, collect at maximum and ship, according to demand, to the Central Powers. As beneficiaries, Germany occupied first place, then came Austria, followed by Turkey and Bulgaria. Military and administrative compound districts were created, an immediate strict record of valuables and livestock which belonged to the people was made. The goods taken by force were destined to the sustenance of the 480.000 soldiers and civilians belonging to the occupier and the 1450.000 horses, the rest being directed towards their countries. Spoliation reached unimaginable proportions.

Brochures which emphatically presented the goods that came from Romania, through which the performance of exploitation and the benefits of conquering were communicated to the German population, appeared in Berlin.

The population was left with infamous amounts of the harvest, which barely helped it survive. People were forced to work for the occupying army. In general, they were at the occupier's disposal, without any protection. Moreover, many Romanians became the occupier's tools, serving it or exploiting the population in its behalf for personal benefits.

The Germans force the National Bank of Romania to issue uncovered banknotes, through which they made their payments to the population.

In November 1918, following the truce, the retreating German armies have destroyed bridged, devastated villages and towns, requisitioned and robbed, although, in fact, the war ended and their occupation of Romania was no longer valid. The counties from the northern part of Oltenia and Muntenia were the ones which suffered the most, being situated on the paths used to retreat towards Transylvania and Banat.

In the years of the war, the ones who suffered the most were widows and the wives which had their husbands on the battle field. Left at home with all the burdens and the total care of the children, they were the first victims of abuse.

There were also rebellions, efforts to resist a severe occupation and the collaborators which, many times, proved themselves more inhumane than the occupier itself. Especially the priests were the ones who protested against the abuses of the authorities, against the transformation of some churches in horse barns, or bedrooms for the troops, as the soldiers slept on improvised beds, made from religious paintings. And some of the mayors, in spite of the fact that they had been put in charge by the Germans.

Some ministers were arrested and sent to Germany to execute their sentence for praying for the Romanian army's victory and cursing the enemy, others were sentenced to death and executed in the country, as is the case of minister Păunescu, shot near Drăgășani. In many cases, the parochial archives were burnt or confiscated in order to be dissolved, as those belonging to the court.

The prelates have abundantly done their duty also on the battle field. 252 ministers have been mobilised. They were supposed to give religious assistance to the soldiers, maintain the cult's functionality on the front and, very importantly, give heart to the army, encourage to soldiers to not fear death and suffering, fight for their country and families and for the accomplishment of the Union. Some of them stood out and were rewarded with war medals. The example of minister Ionescu-Cazacu – who protected the battle flags of two regiments, solely transporting them from Bucharest to Galați, where he handed them to their commanders – is significant. The symbolical importance of the battle flag is known.

Five of them fell of the battle grounds, nineteen were taken prisoners and six were injured. Perhaps it would be suited to add next to them Alexei Mateevici, minister and poet from Basarabia, which was a military minister in the Russian army and died of typhus, being buried in Mărășești.

The positive role played during World War One, the Second Balkan War and the one for independence was the powerful argument used to institutionalise the military minister and to appoint a military bishop to rule over these ministers.

The national resistance from the occupied territory is relevantly illustrated by the case of Second Lieutenant Victor Popescu in the regions of Gorj and Mehedinți counties. He was a platoon commander during the battles in Ardeal and in Jiu Rivers's valley and had managed to escape from an encirclement together with two officers and soldiers, but strayed from his regiment. Remaining behind the front, he returns home, in Valea cu Apă village, where, acknowledging the occupier's abuses and the betrayals of our fellow Romanians, organises the partisan group. This group will successfully act for almost half a year, fighting German patrols and creating numerous problems to the administration. His and his comrades' actions were to maintain the population's hope for freedom and stimulate the desire to resist with all its powers under occupation. But their actions will also bring trouble: arrests, reprisals and the execution of ten close ones, among which was the second lieutenant's father. He tries to move his actions within Vâlcea county, as the hills and woods offered him the favourable conditions, but it's difficult. He passes through the occupied land into Moldavia and meets his regiment, 18th Gorj, in Mărășești, continuing to fight until the end of the war.

A sad part of the war is captivity. There are prisoners on both sides. The circumstances of the war and the natural self-preservation instinct lead the soldiers into getting themselves caught. Even Eacaterina Teodoroiu was captured near Târgu-Jiu, but managed to kill her guard and run away, joining her unit, in which she fought with a gun in her hand, on the move.

During the battles in 1916, many Romanian soldiers were taken prisoners, both by Germans and Bulgarians, by the latter on the battle field of Turtucaia and in Dobrogea. The attitude of the population and the treatment in the camps were clearly different between the two countries, as the Bulgarians were excessively brutal and without humanity.

The memories of the prisoners are shattering and illustrate the frailness of the human condition and the martyrdom suffered by the Romanian people, with tragic resignation and mystical hope, until the Great Union. But, even after that moment, the atrocities continue in the united provinces.

The third part of the present volume includes captivity memoirs written by those who returned home after the war, but also memoirs of the ones who participated in the battles in Moldavia. They bear the preciousness of authentic direct documents, even though sometimes the wave of natural subjectivism proper to the one who lived the events is noticeable.

An unpublished manuscript, a photo album having its origin within the 32nd Regiment "Mircea", which lost 17 officers and 1005 soldiers together with their commander, are pulled out of oblivion and brought, after a century, to the followers' attention by researchers. The album containing 34 photographs belonging to Colonel Penescu – the regiment's commander, supplemented with a description of post-battle Mărășești, which belongs to another participant, sends us, throughout time, the dramatic image of the battle field.

Some of the educated fighters make notes through which they outline their battle path. Not out of self-pride. They feel it should be done also "for it to be passed along to the descendants of Busuioc family for them to follow my example when they will be called to defend the Homeland", as one of them writes.

The notebooks belonging to two of Victor Popescu's comrades can serve as the documenting foundation of a novel. The bravery and support of the people, but also the traitors who joined the occupier in harming arise from them. Besides the wretchedness and their lack of character, one does not even know what motivates them.

During the retreat, many Romanian soldiers were taken prisoners when they reached Olt River. Some ended up in Southern Tyrol, some in Germany and others in Bulgaria. Their memories regarding life in captivity are shattering. They were used in hard labours until exhaustion, but the main problems were hunger and cold. Underfed and clothed in rags, sleeping on straw, full of parasites, the prisoner soldiers have had the most atrocious experiences, until the peace treaty of Bucharest, when they were released. Returned to their homes, they were to see that the villages beneath the mountains where they used to live were not Romanian anymore, but integrated with the dying Austro-Hungarian Empire.

The barbaric behaviour of the Bulgarians towards the civil population and their vandalisms result from the war memoirs that come from the contact area with them. Some of these vandalisms are so sordid, that even the Germans are scandalised and forced to send the Bulgarians beyond the Danube. In some cases, they are simply decimated for pillaging and raping, as was the case in Giurgiu.

A former mayor of Craiova fondly remembers General Teodor Grigorescu, which he met before his promotion, as ruler of the city. Who is this Grigorescu, from which's portrait so much warmth is spread? He is the only survivor of Captain Grigore Ignat's company, from the Battle of Răzoare, Mărășești. The company's commander, Ignat, and all 180 men under his command died on August 6th 1917, together with the enemy, but the enemy could not pass. When the Germans lifted their dead, they found one that was still alive, but he could not be identified because the force of the blasts had torn his clothes. He only had his boots. They took him to the hospital in Focșani, where he recovered. They could tell he was Romanian and sent him to Germany as a war prisoner. He returned after the truce treaty of Bucharest-Bufta was signed. He is the witness that related his whole life the atrocity that occurred there. The young generation, but not only, was able to understand what sacrificing for your country means, your love for it pushed to the border of the sublime.

The present work does not wish to be a glorifying approach which comes at any cost and does not want to propose an artificial contribution to the construction of a positive history. In accordance with those stated above, the works contain also the weaknesses, vanities, betrayals of some of us, but also positive information regarding some of the occupiers. We shall find in some front journals and notes also the humane behaviour of some German officers and soldiers. The military system, the war, the propaganda do not dehumanise everyone. But these are rare, though suggestive, situations, helping us not to desperately hate our opponent, our enemy, when the hostilities are over. They tell us to be patriots, nationalists in the correct sense of the term, but not chauvinists and extremists.

The Great War, in a much greater extent than World War Two, activated the symbols that were necessary in order to resist in the wrath and accept the immense sacrifices, come to terms with them and with death, in order to go on.

We have already mentioned Captain Grigore Ignat and his company, as symbols of total sacrifice. He remained buried there, on the battle ground, surrounded by his soldiers. The division's commander wrote an emotional letter to his widow, who wished to take him home, telling her that this is the way he should guide his subordinates to eternity, as he guided them in mortality. This subterranean unity seems to be a version of the Chinese emperor's terracotta army.

War's tragic reality raised a national symbol among ordinary people – Ecaterina Teodoroiu. Her mission was to maintain the courage of the Romanian soldier, hope in victory and in the people's capability to defend the homeland. After the war, her image as a Romanian woman who stood out and shattered the mentality regarding the woman's role within society has become the reference point of patriotic education. Her sarcophagus in Târgu-Jiu, situated between the town's cathedral and the Prefecture's

building, is a symbol itself. The love for our country and the supreme sacrifice made for the country place us between our existence as state-organised people and the faith in God, two things that forever stood side by side.

Also symbolic are, from another point of view, the actions of her fiancé, Second Lieutenant Gheorghe Mănoiu, who, following her demise, continues his earthly mission – teacher, marriage, children –, but abandons them all in order to avenge his fiancée in World War II. He enrolls as a volunteer on August 24th 1944 (Ecaterina died on August 22nd 1917) and fights the Germans. He falls in battle below Sângeorgiu's Hill, at Oarba de Mureș. Illustrating Ecaterina, images that depict woman's evolution – from her role as a weaver that clothes the family and feeds it, ancestrally bound to the animals and to giving birth, to the heroic apotheosis, the glorious ascension to the heavens, as an immortal symbolic hero – are found on the foreparts of the sarcophagus.

Her personal military objects and others proper to her everyday existence have found their place in the memorial house from Vădenii Gorjului and in Târgu-Jiu's History Museum.

There are a lot of high rank officers who proved much heroism and, through their behaviour, attitude towards their subordinates, measures opportunely take in the battle ground, have decisively contributed to the victories from 1917.

General Eremia Grigorescu becomes a symbol of audacity, risk taking and firm decisions, but most of all of faith in the power for victory of the Romanian army. On this path we also have General Radu Rosetti, commander of the 47th/72nd Infantry Regiment, who proved himself extremely brave in the battle of Răzoare. Also noteworthy is his attitude following the controversial truce treaty signed in Bucharest, which makes him a symbol of military dignity.

General Eremia Grigorescu becomes, in the summer of 1917, the great hero of victory, a symbol of bravery based on audacity and firmness.

In October 1916 he was commander of the 15th Infantry Division, when he receives, from General Prezan, the mission to defend at any cost the access points to Moldavia. He was the one who told the commander of the northern army "you shall not pass through here". The slogan was written by his iron division on the passing of Oituz, where there was resistance throughout the entire war, being then transferred to Măreșești.

The moral author of Măreșești, encompassing the entire period until the end of August, is General Eremia Grigorescu. He lived to see his dream come true – the union of the Romanian lands, having at its foundation the bravery of the Romanian soldiers and his, of course.

Each social and professional category has its heroic symbols. Teachers, intellectuals, lawyers, foresters have behaved exemplarily. We have mentioned primary-school teachers Victor Popescu, Gheorghe Mănoiu, but there are many others known, yet their acts of bravery have faded over time. Among them there is also Stelian Sterescu – a Romanian and Latin teacher at the Theoretical Middle School in Târgu-Jiu, the previous name of "Tudor Vladimirescu" High School. An exceptional teacher decorated for professional meritorious achievements by Carol I with the Order of the

Crown of Romania – knight rank. He fought in the Second Balkan War and then, in 1916, heads for the front within the 18th Gorj Regiment. Crosses into Transylvania, retreats with the Romanian army in Moldavia and dies of typhus in Ruginoasa. He was a major at the time of death. Like him there are many others who, not being militaries, have given evidence of the highest military virtues.

In the end, all of the villages' and towns' heroes which fell defending the country become symbols of sacrifice and patriotism. They remain in the collective memory, their names are written on collective monuments, become landmarks of behaviour and motivation for the ones who will be summoned, in the future, to defend their homeland. They have local significance. They are not known at a county level or at any other superior one, but their remembrance, with or without names, is important, because they form the big army of the Romania people. All together, from marshal to soldier, they compose the saints of the Romanian land and deserve to be written on the churches' walls, among the saints and martyrs of Christianity

This should be done all the more so as Romanian identity, hence its defending, overlaps up to confusion with the orthodox identity. The language, the people and faith have become, along history, our law.

Author: Grigore Buciu

Translator: Mihail Rogojinaru

Cuvânt înainte

Neîndeplinirea angajamentelor asumate de către puterile Antantei și greșelile tactice din teatrele de operații (atât în Transilvania, cât și la Dunăre și în Dobrogea) fac ca sfârșitul anului 1916 să găsească România ocupată în cea mai mare parte de către armatele blocului Puterilor Centrale. O situație foarte grea pentru poporul român, din care acesta va ieși victorios până la urmă, după mari sacrificii umane și materiale, și, așa cum și-a dorit, reîntregit.

Atacată din sud de mari unități germano-bulgaro-turce, România încetează ofensiva în Transilvania, fapt ce permite armatelor germano-austro-ungare întărirea cu unități bine antrenate și echipate, aduse de pe alte fronturi, și declanșarea unei puternice contraofensive. În această situație, Armata României se vede nevoită să adopte o poziție de apărare. Astfel, în încercarea de a trece Carpații Orientali, armatele germano-austro-ungare sunt respinse cu succes, fiind blocate toate încercările acestora de ocupare a trecătorilor, însă, după lupte grele, trecătorile din Carpații Meridionali (Valea Jiului, Valea Oltului, Culoarul Bran-Câmpulung, Valea Prahovei) sunt străpunse și în scurtă vreme Oltenia și Muntenia sunt ocupate. Abandonată de aliați, România este „nevoită să ducă aproape singură povara războiului pe două fronturi, să dea un greu tribut de sânge, să sufere pierderi materiale considerabile și să suporte consecințele invaziei inamice pe o mare parte a teritoriului național” (*România în anii Primului Război Mondial*, vol. I, Ed. Militară, București, 1987, p. 578), la sfârșitul anului 1916 două treimi din suprafața sa fiind ocupate, adică Oltenia, Muntenia și Dobrogea.

La începutul lunii decembrie, autoritățile statului – Regele, Guvernul – se retrag la Iași, locul din care va fi coordonată rezistența națională, iar către sfârșitul lunii decembrie Armata României, împreună cu aliatul rus, este nevoită să se retragă și să se regrupeze în Moldova, toate acestea petrecându-se în condițiile unei ierni foarte grele, dar salvatoare prin faptul că au încetinit înaintarea Puterilor Centrale și au permis stabilizarea frontului și regrouparea trupelor române pe aliniamentul Focșani – Nămolosa – Galați, refacerea armatei și declanșarea operațiilor din vara anului 1917, care se vor încheia cu victorioasele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz – piatra de hotar a României –, devenite celebre în istoria Primului Război Mondial, victorii ce au constituit salvarea statului român de la desființare prin împărțirea sa între învingători și înglobarea în alte state.

Așadar, Campania din 1917 cuprinde mai multe etape: reorganizarea armatei, stabilirea planului de campanie și marile bătălii – Bătălia de la Mărăști, Bătălia de la Mărășești, a treia Bătălie de la Oituz –, defectiunea rusă (în octombrie – noiembrie 1917, Rusia se retrage din război ca urmare a revoluției bolșevice), acțiunile politice pe

plan internațional pentru a demonstra legitimitatea drepturilor și aspirațiilor românești, pentru obținerea recunoașterii internaționale a acestora, armistițiul de la Focșani, din 26 noiembrie – 9 decembrie 1917, încheiat cu Puterile Centrale.

Timp de șase luni, sub coordonarea generalului francez Henri Berthelot – șeful Misiunii Militare Franceze în România (detașament aflat în țara noastră pentru a asigura consilierea, sprijinirea și instruirea efectivelor militare românești) și consilier militar al Regelui Ferdinand I – Armata României este refăcută și reorganizată, instruită și dotată corespunzător (cu ajutorul aliaților). Așa se face că, în luna iulie 1917, efectivele militare românești totalizau 700.000 de oameni, 460.000 dintre aceștia constituind armata de operații, organizată în două armate – Armata I și Armata a II-a – care aveau în subordine 15 divizii de infanterie, 2 divizii de cavalerie, 4 regimente de artilerie grea și 12 escadrile de aviație.

Vorbim despre o armată ce s-a încununat de succes și despre care scriitorul și politicianul Octavian Goga spunea în iulie 1917 că este: „O oaste nouă, mai vârtoasă ca cea dintâi, încercată de război și cu brațul greu de răzbunare, o oaste care e mândria țării, și așteaptă cu sete ordinul de înaintare” (Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, Craiova, Ed. Universitaria, 1999, p. 290-292).

*

* *

Bătălia de la Mărăști (11/24 iulie – 19 iulie/1 august 1917), desfășurată sub comanda generalului Alexandru Averescu – comandantul Armatei a 2-a română, una dintre cele mai importante operațiuni militare românești din timpul Primului Război Mondial, încheiată cu prima mare victorie din istoria Armatei Române moderne, a reunit Armata Română și Armata Rusă într-o operațiune ofensivă împotriva Armatei a 9-a germane. Ofensiva Armatei Române în bazinul Soveja, declanșată la 9/22 iulie, este cunoscută în istoriografia română și sub denumirea de „Bătălia Mărăștiului”. Marea victorie a românilor obținută în această bătălie – soldată cu 1.469 morți, 3.052 răniți și 367 dispăruți în rândul ostașilor români și distrugerea totală a satului Mărăști – a fost un important precedent pentru bătăliile ce au urmat, ea fiind „capul de pod pe care s-au sprijinit ofensivele decisive de la Mărășești și Oituz”, confruntarea aceasta deschizând seria celor trei mari bătălii – Mărăști, Mărășești, Oituz – în urma cărora trupele româno-ruse au reușit să oprească ofensiva germano-austro-ungară ce avea ca scop scoaterea României din război, pătrunderea în partea ucraineană a Rusiei și deschiderea drumului către Odessa.

Bătălia de la Mărășești, continuare în timp și spațiu a celei de la Mărăști, desfășurată în trei etape (24 iulie/6 august – 30 iulie/12 august 1917; 31 iulie/13 august – 6/19 august 1917; 7/20 august – 21 august/3 septembrie 1917), considerată cea mai mare înclăștare care s-a dat pe frontul românesc și cea mai importantă acțiune militară românească din timpul Primului Război Mondial, desfășurată sub deviza „Pe aici nu se trece!”, a durat 29 de zile (16 zile de luptă și 13 zile de acalmie relativă) și a reunit Armata I română și Armata a 4-a rusă sub comanda generalilor români Constantin Christescu, în prima etapă, și Eremia Grigorescu, în următoarele două etape; trupele româno-ruse fuseseră inițial sub comanda generalului rus Aleksandr I. Ragoza. Pierderile

de partea română au fost de 27.410 ostași (5.125 morți, 9.818 dispăruți și 12.467 răniți). În memoria românilor se păstrează actele de vitejie ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu, sergentului Ignat Iliescu, căpitanului Grigore Ignat și generalului Eremia Grigorescu.

Bătălia de la Oituz („a treia bătălie de la Oituz”, după cele două purtate în Campania din 1916: 28 septembrie/11 octombrie-14/27 octombrie; 28 octombrie/10 noiembrie-2/15 noiembrie), desfășurată în perioada 26 iulie/8 august – 9/22 august 1917, sub comanda generalului Alexandru Averescu – comandantul Armatei a 2-a române (Corpul 2 armată, comandat de generalul de divizie Arthur Văitoianu și Corpul 4 armată, comandat de generalul de divizie Gheorghe Văleanu), este considerată una dintre cele mai curajoase acțiuni militare românești din Primul Război Mondial. Pierderile românilor au însumat 1.800 morți, 4.850 răniți și 5.700 dispăruți. În această bătălie, Armata a 2-a română a oprit ofensiva Grupului Gerock în încercările de a înainta prin Pasul Oituz spre est și a face joncțiunea cu Armata a 9-a germană, înfrântă la Mărășești de către Armata 1 română. Se dorea străpungerea munților pe Valea Trotușului și ocuparea zonei carbonifere și petrolifere din triunghiul Târgu Ocna-Moinești-Comănești, apoi declanșarea unei ofensive în lungul Oituzului și Trotușului, spre Onești și Adjud și de aci spre inima Moldovei, Iași.

Această victorioasă bătălie a permis existența în continuare a statului român și, mai mult, înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Căderea liniei Trotușului ar fi avut drept consecință ocuparea Moldovei și desființarea României ca stat. „Iată de ce, în valea Oituzului se juca acum nu numai soarta unei bătălii, ci însăși soarta țării” (*Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989).

De asemenea, „... cele petrecute în vara anului 1917 pe frontul românesc au avut o semnificație și o importanță deosebite, nu doar pentru români, ci pentru tot cursul războiului, în beneficiul Antantei” (Radu Ștefan Vergatti). Urmare a înfrângerilor din Moldova, de la Mărăști, Mărășești și Oituz, Marele Cartier General German și comandanțele grupurilor de armate renunță la proiectul zdrobirii forțelor româno-ruse din zonele meridionale și vestice ale Moldovei. Se renunța de fapt la strategia de relansare a „războiului de mișcare” în spațiul dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră, și în întreaga Europă de răsărit (*Istoria militară a poporului român*, Ed. Militară, București, 1988).

Succesul Armatei Române în Campania din 1917 a fost urmarea instruirii și dotării cu echipamente și tehnică de luptă corespunzătoare, măsuri ce au avut ca suport efortul aliaților. De asemenea, un factor foarte important, care a ridicat mult moralul ostașilor români, au fost proclamațiile Regelui Ferdinand I din aprilie-mai, prin care acesta promitea reforma agrară și acordarea votului universal. Promisiunea împroprietăririi, făcută ulterior și în tranșee, i-a însuflețit foarte mult pe ostașii români, care în mare majoritate erau țărani. Făcând referire la acest aspect, Octavian Goga spunea în iunie 1917: „Niciodată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere și mai multă îndârjire” („România”, 27 iulie 1917). Astfel, Regele Ferdinand I, primul rege al tuturor românilor, rămâne în istoria României ca „Întregitor de țară” – sub sceptrul său realizându-se Marea Unire din 1918, cel mai important act din istoria poporului român –

și „Rege al țăranilor”, acesta fiind autorul celei mai importante reforme agrare din istoria României moderne, de care au beneficiat cei ce au luptat în Războiul Reîntregirii Neamului, al reformei electorale și al măsurilor ce au vizat consolidarea statului național unitar român.

După succesul obținut în Campania din 1917, prin înfrângerea armatelor Puterilor Centrale (germano-austro-ungaro-bulgaro-turce), se fac planuri pentru trecerea la o nouă etapă, planuri ce constau în pregătirea strategică a ofensivei de eliberare a teritoriului ocupat, însă izbucnirea *Revoluției Ruse*, prin care se dorea trecerea la democrația de tip european, va influența pe termen scurt desfășurarea Primului Război Mondial. În acest conflict (război civil), izbucnit în Imperiul Rus, se disting două faze, prima fază fiind *Revoluția din Februarie*, în timpul căruia printr-o lovitură de palat țarul Nicolae al II-lea este obligat să abdice, puterea fiind preluată de către un guvern provizoriu, urmată de lovitura de stat din octombrie, aceasta fiind a doua fază, considerată de bolșevici adevărata revoluție, rămasă în istorie ca *Revoluția bolșevică* sau *Revoluția din Octombrie*.

Ca urmare a acestei situații, cei 500.000 (după unele informații, 1.000.000) de ostași ruși bolșevizați aflați pe frontul românesc părăsesc lupta și se întorc acasă, răspândind în tot Imperiul Rus mesaje bolșevice și recurgând, totodată, la numeroase acte de insubordonare și abuzuri (crime, tâlhării, furturi, violuri, distrugerii materiale etc.), declanșând astfel o stare de haos greu de stăpânit; în România aceștia încearcă răsturnarea formei de guvernământ, asasinarea familiei regale și bolșevizarea părții neocupate de armatele germano-austro-ungare, tentative combătute cu succes de armata română.

Sigur că această stare de lucruri, generată de *Revoluția Rusă* și de preluarea puterii de către bolșevici, face ca Antanta să piardă un aliat puternic pe Frontul de Răsărit și să pună România într-o situație dificilă, fapt ce duce la abandonarea planului de eliberare și la trecerea Armatei Române la o defensivă strategică.

Așadar, evenimentele din Rusia, ce urmează după marile și victorioasele bătălii de pe Frontul Românesc, din vara anului 1917, au o influență însemnată în desfășurarea războiului, acestea schimbând situația de pe întreg Frontul de Răsărit. La sfârșitul anului 1917, România se vede izolată și singură în așa-numitul „triunghi al morții” și, pentru a se salva, este nevoită să încheie armistițiul cu Puterile Centrale, acord semnat la Focșani, la 26 noiembrie/9 decembrie 1917, având ca obiectiv principal suspendarea ostilităților pe Frontul Român.

Campania din 1917, cea de-a doua etapă românească în Marele Război, se încheie, ca și prima etapă, din 1916, cu o uriașă jertfă: 97.367 ostași (95.454 soldați și 1.913 ofițeri) morți pe front, în infirmerii și în spitale (dintre aceștia 248 ofițeri și 51.177 soldați morți pe front în țară); 216.902 soldați și 4.134 ofițeri luați prizonieri, dintre care 16 ofițeri și 4.005 soldați dispăruți în prizonierat, iar 169 ofițeri și 70.335 soldați morți în lagărele de prizonieri (Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. II, Ed. Casei Școalelor, București, 1926). Este un bilanț dureros, bilanțul eroismului ostașilor români dus până la sacrificiul suprem, pentru apararea a ceea ce mai rămăsese din România, dar și cu gândul la eliberarea pământului aflat sub talpa germano-austro-ungară.

*
* *

Prezentul volum, cu titlul *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)*, al doilea din proiectul editorial intitulat *Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor*, coordonat de Eugen Petrescu, continuă seria lucrărilor dedicate Războiului cel Mare, pentru noi, românii, Războiului Reîntregirii Neamului (1916-1918) și Marii Uniri (1 Decembrie 1918), rezultate ca urmare a cercetărilor întreprinse în cadrul programului desfășurat de către Centrul de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” din Râmnicu-Vâlcea al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, sub genericul „Pe urmele eroilor și martirilor neamului”, înscrise și prezentate la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial”, ediția a II-a – „Campania din 1917. Centenar, 1917-2017”, manifestare cultural-istorică desfășurată în zilele de 6-7 august 2017 în municipiul Focșani, județul Vrancea.

Eugen Petrescu

Foreword

The non-fulfilment of the commitments made by the powers of the Entente and the tactical mistakes from the battlefields (in Transylvania and also at the Danube and in Dobrogea) bring forward the situation in which Romania finds itself mostly occupied by the Central Powers' armies at the end of 1916. A very tough situation for the Romanian people, from which it will eventually come out victorious, after big human and material sacrifices, and, as desired, reunited.

Attacked from the south by large German, Bulgarian and Turkish units, Romania ceases the offensive in Transylvania, which permits the strengthening of the German and Austro-Hungarian armies with well-trained and equipped units, brought from other fronts, and the breakout of a strong counter-offensive. In this situation, the Romanian Army is forced to adopt a defensive position. Thus, in the attempt to cross the Oriental Carpathians, the German and Austro-Hungarian armies are successfully pushed back, all their attempts of crossing the passages being blocked, but, after hard battles, the passages from the Southern Carpathians (Jiu Rivers's Valley, Olt Rivers's Valley, Bran-Câmpulung Passage, Parahova River's Valley) are penetrated and in a short period of time Oltenia and Muntenia are occupied. Abandoned by the allies, Romania "is forced to bare almost alone the burden of a war held on two fronts, to give a considerable human sacrifice, to suffer great material loses and to endure the consequences of the enemy invasion on a large part of its national territory" [*România în anii Primului Război Mondial (Romania in the years of World War One)*, vol. I, Ed. Militară, Bucharest, 1987, p. 578], as two thirds of its territory were occupied at the end of 1917 – Oltenia, Muntenia and Dobrogea.

At the end of December, the state authorities – the King and the Government – retreat to Iași, from which the national resistance shall be coordinated, and towards the end of December the Romanian Army, together with the Russian ally, is forced to retreat and regroup in Moldavia, all of these under the conditions of a harsh winter, which proved also to be redemptive, due to the fact that it managed to slow down the Central Powers and allowed the stabilising of the front and the regrouping of the Romanian troops on Focșani – Nămolosa – Galați alignment, the army's restoration and the launching of the operations from the summer of 1917, which will end with the victorious battles of Mărăști, Mărășești and Oituz – Romania's milestone –, that became famous in the history of World War One, victories which meant the salvation of the Romanian state from abolition, made through the division of its territory between the winners and the incorporation of these divisions in other states.

Thus, the 1917 Campaign contains several stages: the army's restoration, the establishment of the campaign plan and the great battles – the Battle of Mărăști, the

Battle of Mărășești, the third Battle of Oituz –, the Russian malfunction (in October-November 1917, Russia retreats from the war as a result of the Bolshevik revolution), the international political actions held in order to legitimise the Romanian rights and aspirations, for the international acknowledgement of these, the truce with the Central Powers concluded in Focșani between November 26th and December 9th 1917.

For six months, under the coordination of French General Henri Berthelot – chief of the French Military Mission in Romania (detachment present in our country in order to ensure guidance, support and training for the Romanian troops) and military guidance counsellor of King Ferdinand I –, the Romanian Army is restored and reorganised, trained and adequately equipped (with the help of the allies). That is why, in June 1917, the Romanian troops gathered 700.000 people, 460.000 of which forming the operations army, organised into two armies – 1st Army and 2nd Army – which had 15 infantry divisions, 2 cavalry divisions, 4 regiments of heavy artillery and 12 air squadrons under their command.

We are talking about an army that has been crowned with success, as writer and politician Octavian Goga used to describe it in July 1917 as: “A new army, more powerful than the one before it, hardened in war and with a strong grip of revenge, an army that is the pride of the country, and thirstily awaits the order to move forward” [Vladimir Osiac, *Istoria modernă a României*, (*The modern history of Romania*), Craiova, Ed. Universitaria, 1999, p. 290-292].

*

* *

The Battle of Mărăști (July 11th/24th – July 19th/August 1st 1917), fought under the command of General Alexandru Averescu – commander of the 2nd Romanian Army, one of the most important Romanian military operations in World War One, which ended with the first great victory in the modern history of the Romanian Army, brought together the Romanian and Russian Armies within an offensive operation against the 9th German Army. The Romanian Army’s offensive in the Soveja basin, triggered on July 9th/22nd, is also known in the Romanian historiography under the name of “Bătălia Mărăștiului”. The great victory of the Romanians achieved in this battle – during which 1.469 Romanian soldiers died, 3.052 were wounded, 367 disappeared and Mărăști village was completely destroyed – represented an important precedent for the battles that were to come, being “the bridgehead that supported the decisive offensives of Mărășești and Oituz”, this battle opening the series of the great victories – Mărăști, Mărășești, Oituz – during which the Romanian and Russian troops managed to put an end to the German and Austro-Hungarian offensive that wished to pull Romania out of the war, get through the Ukrainian part of Russia and open the road to Odessa.

The Battle of Mărășești, a follow-up of the one in Mărăști, held in three stages (July 24th/August 6th – July 30th/August 12th 1917; July 31st /August 13th – August 6th/19th 1917; August 7th/August 20th – August 21st/September 3rd 1917), considered to be the biggest clash on the Romanian battlefield and the most important Romanian military action of World War One, held under the slogan “You shall not pass through here!”, lasted for 29 days (16 days of battle and 13 days of relative lull) and reunited the

1st Romanian Army and the 4th Russian Army under the command of Romanian generals Constantin Christescu, in the first stage, and Eremia Grigorescu, in the next two stages; the Romanian and Russian troops were initially under the command of Russian General Alexandr. I. Rogoza. The Romanian losses were 27.410 soldiers (5.125 dead, 9.818 disappeared and 12.467 wounded). Acts of bravery belonging to Second Lieutenant Ecaterina Teodoroiu, Sergeant Ignat Iliescu, Captain Grigore Ignat and General Eremia Grigorescu remain in the memory of the Romanians.

The Battle of Oituz (“the third battle of Oituz”, after the two held in the 1916 Campaign: September 28th/October 11th – October 14th/October 27th; October 28th/November 10th – November 2nd/November 15th), held between July 26th/August 8th and August 9th/August 22nd 1917, under the command of General Alexandru Averescu – commander of the 2nd Romanian Army (Army Corps 2, commanded by Division General Arthur Văitoianu, and Army Corps 4, commanded by Division General Gheorghe Văleanu), is considered to be one of the most courageous Romanian military actions in World War One. The losses of the Romanians were 1.800 dead, 4.850 wounded and 5.700 disappeared soldiers. In this battle, the 2nd Romanian Army managed to stop the Gerock Group’s offensive in their attempts to go through Oituz Passage towards East and join the 9th German Army, beaten at Mărășești by the 1st Romanian Army. The plan was to penetrate the mountains through Trotuș River’s Valley and occupy the oil-bearing and coal-bearing zone within the Târgu Ocna-Moinești-Comănești triangle, then to launch an offensive along Oituz and Trotuș rivers, towards Onești and Adjud and from here on towards the heart of Moldavia, Iași city.

This victorious battle permitted the Romanian state to exist hereinafter and, most of all, the achievement of the Great Union on December 1st 1918. The fall of the Trotuș line would have had as consequence the occupation of Moldavia and the dissolving of Romania as a state. “Here is why in the valley of Oituz River was played not only the fate of a battle, but the fate of the country itself” [*Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919 (The history of the War for Romania’s Unification. 1916-1919)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Bucharest, 1989].

Also, “... the events occurred in the summer of 1917 on the Romanian front had an particular significance and importance, not only for the Romanians, but for the entire course of the war, in the benefit of the Entente” (Radu Ștefan Vergatti). As a result of the defeats in Moldavia, from Mărăști, Mărășești and Oituz, the German Grand General Headquarters and the commandments of the army groups give up on the project of crushing the Romanian and Russian forces from the southern and western parts of Moldavia. In fact, they give up on the strategy of re-launching the “movement war” between the Carpathians, Danube and the Black Sea and in the entire Eastern Europe [*Istoria militară a poporului roman (The military history of the Romanian people)*, Ed. Militară, Bucharest, 1988].

The success of the Romanian Army in the 1917 Campaign was the result of the training and endowment with adequate equipment and fighting technique, measures taken with the effort of the allies. Moreover, a very important factor, which heavily

lifted the spirits of the Romanian soldiers, were the proclamations of King Ferdinand I from April-May, in which he promised the agrarian reformation and the granting of the universal vote. The promise of appropriation, which was also made in the trenches, has greatly vivified the Romanian soldiers, peasants in their great majority. Regarding this aspect, Octavian Goga used to state in 1917: "There has never been more faith and determination in the Romanian soul" („România", 27 iulie 1917). Thus, King Ferdinand I, the first king of all Romanians, remains in the history of Romania as "Unifier" – the Great Union of 1918, the most important act in the history of the Romanian people, being achieved under his ruling – and "King of the peasants", as the author of the most important agrarian reformation in the history of modern Romania, in the benefit of the ones who fought in the War of Our People's Reunification, of the electoral reformation and of the measures that aimed to consolidate the Romanian national unitary state.

Following the success achieved in the 2017 Campaign, through the defeat of the Central Powers' armies (German, Austrian-Hungarian, Bulgarian and Turkish), plans are being made to reach another stage, plans which consist in the strategic preparation of an offensive that aimed to liberate the occupied territory, but the outburst of the *Russian Revolution*, through which the transition to a European democracy was desired, will influence the progress of World War One in the short term. In this conflict (civil war), which broke out in the Russian Empire, two phases are distinguishable, the first one being *the February Revolution*, during which Tsar Nicolas II is forced to leave the throne through a palace coup, the power being ceased by a provisory government, followed by the coup d'état from October, this being the phase considered by the Bolsheviks to be the real revolution, remained in history as *the Bolshevik Revolution* or *the October Revolution*.

As a result of this situation, the 500.000 (according to some information, 1.000.000) rendered Bolshevik Russian soldiers on the Romanian territory abandon the fight and return home, spreading Bolshevik messages in the entire Russian Empire and also resorting to numerous acts of insubordination and abuses (killings, robberies, theft, rapes, devastations etc.), thus unleashing a state of chaos hard to control; in Romania, they try to overthrow the government, to assassinate the royal family and to render Bolshevik the part of the country remained unoccupied by the German and Austro-Hungarian armies, attempts successfully fought against by the Romanian army.

Of course that this situation, generated by the Russian Revolution and by the cease of power by the Bolsheviks, makes the Entente lose an important ally on the Eastern Front and puts Romania in a difficult situation, leading to the abandonment of the liberation plan, as the Romanian Army adopts a strategic defensive.

Thus, the events in Russia, which follow the great and victorious battles on the Romanian Front from the summer of 1917, have a significant influence in the development of the war, changing the situation on the entire Eastern Front. At the end of 1917, Romania sees itself isolated and alone in the so-called "triangle of death" and, in order to save itself, is forced to sign the truce with the Central Powers in Focșani at November 26th/December 9th 1917, having as main objective the cessation of hostilities on the Eastern Front.

The 1917 Campaign, the second Romanian stage within the Great War, ends, as the first one, in 1916, with an immense sacrifice: 97.367 dead (95.454 soldiers and 1.913 officers) on the battle field, in infirmaries and in hospitals (among these, 248 officers and 51.177 soldiers dead on the battlefield within the country); 216.902 soldiers și 4.134 officers taken prisoners, among which 16 officers and 4.005 soldiers who disappeared in captivity, while 169 officers and 70.335 soldiers died in the concentration camps destined for prisoners) [Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, (*The history of the war for the unification of Romania*), second edition, vol. II, Ed. Casei Școalelor, Bucharest, 1926]. It is a painful balance sheet, the balance sheet of our Romanian soldiers' heroism, taken to the supreme sacrifice, in order to defend what was left of Romania, but also with the hope of liberating the land which was under German and Austro-Hungarian occupation.

*

* *

The present volume, *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)* [*100 years since the great battles of Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)*], the second one within the editorial project named *Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor (World War One and the Great Union of the Romanians)*, coordinated by Eugen Petrescu, continues the series of works dedicated to the Great War – which for us, Romanians, was The War of Our People's Reunification (1916-1918) and of the Great Union (December 1st 1918) –, resulted from the researches made within the program carried out by “Pr. Dumitru Bălașa” Historical Research Centre in Râmnicu-Vâlcea, which belongs to “Matei Basarab” Vâlcea County Subsidiary within “Regina Maria” National Hero-Worship Association, under the title “On the footsteps of our people's heroes and martyrs”, enlisted and presented within the National History Symposium “România în Primul Război Mondial” (“Romania in World War One”), second edition – “The 1917 Campaign. Centennial, 1917-2017”, a cultural and historical event which took place on August 6th and 7th in Focșani, Vrancea county.

Author: Eugen Petrescu

Translator: Mihail Rogojinaru

Notă asupra volumului

Prezentul volum, intitulat *Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la marile bătălii de la Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)*, vine să omagieze un secol de la victorioasele lupte de la Mărăști, Mărășești și Oituz (Campania din 1917), pentru apărarea Moldovei – partea de nord a Regatului Român –, singura regiune rămasă neocupată de armatele germano-austro-ungare în timpul Marelui Război. Acesta este publicat la Editura Universitaria din Craiova, în 2017 și cuprinde 37 din cele peste 40 de lucrări științifice și articole înscrise la Simpozionul Național de Istorie „România în Primul Război Mondial”, ediția a II-a – „Campania din 1917. Centenar, 1917-2017”, desfășurat în municipiul Focșani, județul Vrancea, în zilele de 6-7 august 2017, autori fiind: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Coritoru, Constanțiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniță, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moșin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necșulea, Andrei Popete-Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, Dumitru-Valentin Pătrașcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Rățoi, Ion Niță Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicușor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ștefan Vergatti.

Ca și la primul volum, intitulat *Primul Război Mondial și Marea Unire a Românilor. 100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)*, publicat la Editura Universitaria din Craiova, în 2016, autorii, în număr de 35, sunt cercetători istorici, arhiviști, filologi, teologi, generali și ofițeri în rezervă sau în retragere etc., care, alături de cei implicați pe linie tehnică în acest proiect editorial (traducător și tehnoredactor), sunt prezentați, pe scurt, în *Tabla auctorială*, situată înainte de *Cuprins*.

Dacă la primul volum coperta a fost realizată pe fond roșu, la acesta, al doilea, din seria de trei volume omagiale, este realizată pe fond galben, urmând ca la volumul trei aceasta să fie realizată pe fond albastru, conform proiectului editorial: câte un volum pentru fiecare an important din istoria Marii Uniri – 1916, 1917 și 1918 – și pentru fiecare culoare din Drapelul Național: roșu, galben și albastru.

Pe coperta IV este proiectată o ilustrație foto ce o întruchiează pe Ecaterina Teodorescu – „Eroina de la Jiu”, supranumită „Ioana D’Arc a României” –, simbolul eroismului feminin la români, tânăra luptătoare din Vădenii Gorjului care și-a dat viața pentru țară, pe frontul din Moldova, la 22 august 1917, în asaltul de pe Dealul Secului/Mărășești.

Volumul este prefăcut de generalul de brigadă Grigore Buciu și tradus sumar în limba engleză de filologul Mihail Rogojinaru. Acesta cuprinde 544 pagini format B5, structurate pe patru părți, tema principală fiind *Campania din 1917*, după cum urmează: prima parte: *1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri* (p. 53-100), a doua parte: *Fapte de vitejie* (p. 101-202), a treia parte: *Mărturii de pe linia frontului și din prizonierat* (p. 203-382), a patra parte: *Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam* (p. 383-544).

Lucrările publicate conțin bibliografie. De asemenea, câteva dintre acestea au anexe, alcătuite din tablouri cu scene de pe câmpurile de luptă, ilustrații, hărți, documente etc.

Se cuvine să mulțumim colaboratorilor noștri pentru continuarea cercetărilor în cadrul proiectului „Pe urmele eroilor și martirilor neamului” și realizarea celui de-al doilea volum dedicat Războiului I Mondial și desăvârșirii unității național-statale a poporului român.

Eugen Petrescu

Reference notes

The present volume, *100 de ani de la marile bătălii de la Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)* [*100 years since the great battles of Mărăști-Mărășești-Oituz (1917-2017)*], honours the passing of one century since the battles of Mărăști, Mărășești and Oituz (the 1917 Campaign), for the defence of Moldavia – the northern part of the Romanian Kingdom –, the only region unconquered by the German and Austro-Hungarian armies during Word War One. It is published by Universitaria Publishing Company, Craiova, in 2017 and contains 37 of the over 40 scientific works and articles registered within the National History Symposium “Romania in World War One”, second edition – “the 2017 Campaign. Centennial, 1917-2017”, held in Focșani, Vrancea county, on August 6th and 7th, having as authors: Ion Aldescu, Cezar Gabriel Avram, Nelu Barbu, Paul-Emanoil Barbu, Mihaela Bărbieru, Grigore Buciu, Dumitru Cauc, Dinică Ciobotea, Gabriel Coritoru, Constanțiu Dinulescu, Dumitru Garoafă, Otilia Gherghe, Ilie Gorjan, Petre Gigea-Gorun, Constantin Mănescu-Hurezi, Ioan Ioniță, Corneliu Mihail Lungu, Dumitru Matei, Mite Măneanu, Narcisa Maria Mitu, Octavian Moșin, Radu Petrescu-Muscel, Angelica Necșulea, Andrei Popete-Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, Dumitru-Valentin Pătrașcu, Eugen Petrescu, Ion Al. Popescu, Tudor Rățoi, Ion Niță Rizea, Ion-Leone Sima, Ion Soare, Nicușor Marian Pele Trăiloiu, Cristina Narcisa Vergatti, Radu Ștefan Vergatti.

As in the case of the first volume, *100 de ani de la intrarea României în Războiul Reîntregirii Neamului (1916-2016)* [*100 years since Romania's entrance in the War of Our People's Reunification (1916-2016)*], Universitaria Publishing Company, 2016, the 35 authors are historians, archivists, philologists, theologians, in reserve or retired generals and officers etc., which, along with the ones involved in the technical matters within this editorial project (translator and desktop publisher), are briefly presented in the *Authors' list* placed before the *Contents*.

If the cover of the first volume had a red background, the second one from the series of three honorary volumes has a yellow background, while the cover of the third book shall have a blue background, according to the editorial project: one volume for each important year from the history of the Great Union – 1916, 1917 and 1918 – and for each colour of the National Flag: red, yellow and blue.

The back cover contains a photo illustration of Ecaterina Teodoroiu – the Heroine from Jiu, considered “Romania’s Joan of Arc” –, the symbol of Romanian feminine heroism, a young fighter from Vădenii Gorjului who, on August 22nd 1917, gave her life for her country on the Moldavian battlefield, during Dealul Secului/Mărășești attack.

The volume is prefaced by brigadier general Grigore Buciu and briefly translated into English by philologist Mihail Rogojinaru. It contains 544 pages in B5 format, structured into four parts, with *the 1917 Campaign* as the main topic, as follows: the first part: *1917 – anul hotărâtor pentru înfăptuirea Marii Uniri* (1917 – *the decisive year for the accomplishment of the Great Union*) (p. 53-100), the second part: *Fapte de vitejie* (*Heroic acts*) (p. 101-202), the third part: *Mărturii de pe linia frontului și din prizonierat* (*Memoirs from the front line and captivity*) (p. 203-382), the fourth part: *Simboluri ale jertfei pentru unitatea de neam* (*Symbols of the sacrifice made for the people's unity*) (p. 383-544).

The published works contain bibliography. Moreover, some of them have annexes, made up of paintings depicting scenes from the battle fields, illustrations, maps, documents etc.

It is only natural to thank our collaborators for continuing the researches within “Pe urmele eroilor și martirilor neamului” (“On the footsteps of our people’s heroes and martyrs”) project and for the accomplishment of the second volume dedicated to World War One and the national and state unity of the Romanian people.

Author: Eugen Petrescu

Translator: Mihail Rogojinaru

PARTEA I

1917 – ANUL HOTĂRÂTOR
PENTRU ÎNFĂPTUIREA MARII UNIRI

SEMNIFICAȚIA PENTRU MARELE RĂZBOI A VICTORIILOR ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917

Radu Ștefan Vergatti

În general, în lucrările dedicate Primului Război Mondial, numit și „Marele Război”, s-a scris că anul 1917 a fost caracterizat prin trei mari evenimente: declararea războiului submarin total de către Imperiul German, intrarea USA în luptă ca aliate Antantei și, în fine, izbucnirea revoluțiilor în Rusia.

Dacă se ține seama de lucrarea generalului de aviație René Chambe, atunci celor trei evenimente amintite trebuie să li se adauge și victoriile armatei române din vara anului 1917, în luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz¹.

Am specificat aici că a fost o reușită exclusivă a armatei române, deoarece unitățile ruse, dezorganizate de revoluție, fie nu au luptat, așa cum s-a întâmplat la Mărăști², fie au fugit de pe câmpul de luptă, ca în cazul bătăliei de la Mărășești³. Unitățile ruse au primit ordin de la generalul Scerbacev să nu lupte. I. Gh. Duca a notat că a aflat de la generalul Prezan că premierul rus Al. Kerenski i-a telegrafiat generalului Scerbacev să oprească orice ofensivă. În primul moment, generalul Scerbacev a avut intenția să nu respecte ordinul⁴. Nu a făcut-o. De fapt nici nu ar fi putut, căci, așa cum consemnează generalul Berthelot: „12/25 iulie. La amiază, lovitură de teatru! Generalul Prezan mă informează că o telegramă a lui Kerenski cere oprirea atacurilor și suspendarea oricărei ofensive. Alerg la Scerbacev, care îmi confirmă vestea. Îi cer să telegrafieze lui Kerenski pentru a-și retrage ordinul în ceea ce privește frontul

¹ Cf. General Chambe, *Route sans horizon, Les eaux sanglantes du beau Danube bleu*, Plon, Paris, 1981, p. 143-153.

² René Chambe a văzut, din avionul pe care îl pilota, cum diviziile rusești de pe flancul stâng nu au luptat, stând pe loc (cf. Chambe, *op. cit.*, p. 136).

³ Cf. General Chambe, *op. cit.*, p. 143-153; Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din războiul (1916-1918)*, Editura Cultura Națională, București, 1937, p. 188, 220-221 și urm.; Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. II, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 59-156, 190-222; Ion Antonescu, *Românii, originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, Ed. Clio, București, 1990, p. 30-48; Al. Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, vol. III, 1917-1918, Ed. Institutului de Arte Grafice Eminescu SA, București, 1927, p. 130-131, unde ultimul autor, aflat în zona de ocupație, consemna „8 septembrie 1917 (...) O notiță care confirmă în totul ceea ce-mi spusese maiorul Chițescu, adică: pe frontul Moldovei rușii își părăseau adeseori sectorul lor și fugeau fără a se mai opri. De multe ori trupele noastre au trebuit să facă eforturi eroice pentru a pune stavilă acestor dezertioni. Faptul acesta e confirmat din nou de lt. Teodorescu, fiul preotului de la biserica Amzei, cu ocazia transportării lui la Slatina. Întocmai ca și Chițescu, el afirmă că moralul soldaților noștri este foarte ridicat. Epidemiile au bântuit, însă mai cu seamă în populația civilă. Rușii se bat rău sau aproape deloc.”

⁴ Cf. I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, Munchen, 1981, p. 216. Aceeași informație și la Chambe, *op.cit.*, p. 149.

românesc. Așa că, dacă aș primi într-un astfel de moment un asemenea ordin, l-aș băga pur și simplu în buzunar. Scerbacev îmi spune că așa ceva este imposibil: telegrama a sosit în clar (adică nu cifrată, n.n), lovitura mortală a fost dată, **toate sovietele de pe frontul românesc au luat cunoștință de acest ordin cu o oră înaintea lui** (subl.ns.) și l-au comunicat tuturor trupelor ruse. El ar vrea să nu țină cont de ordin, dar nimeni nu i s-ar supune. Dacă am insista, liniile ar fi abandonate”⁵.

La un moment dat, esențial pentru bătălia de la Mărășești, o continuare a celei de la Mărăști, rușii au părăsit frontul creând o breșă de 53 km⁶. Din fericire, armatele germane comandate de proaspătul mareșal von Mackensen, nu au putut profita de pe urma situației. Viitorul general Chambe, pe atunci aviator francez care lupta pentru armată română, fiind rănit a aflat direct de la medicul rus care l-a tratat că datorită revoluției din Rusia și a propagandei bolșevice, soldații din fosta armată țaristă, aflată pe frontul de la Mărășești, își omorau ofițerii împușcându-i în spate, refuzau să lupte și apoi dezertau⁷.

Este o informație a unui observator direct al evenimentelor. Ea îi contrazice pe istoricii și politologii marxiști, sovietici și români, care au scris despre așa-zisa victorie a rușilor în bătăliile din vara anului 1917 din Moldova.

Nu doresc să mă ocup de descrierea luptelor. Nu este subiectul comunicării mele. De altfel, istorisirea luptelor au făcut-o, în mai multe rânduri, istoricii armatei.

Ca atare, voi încerca să prezint pe scurt semnificația acestor lupte pentru „Marele Război”.

După anii neutralității, România, când nu s-a știut ce poziție va adopta, ceea ce l-a făcut pe generalul Ludendorff s-o asemenea cu un sfînx⁸, aparent brusc a intrat în luptă de partea Antantei (14/27 august 1916). Pentru cei informați, nu a fost o surpriză. Încă din toamna anului 1914 premierul Ion I. C. Brătianu a mărturisit prietenului său ieșean Georgel Mărzescu că România va intra în luptă ca aliată a Antantei⁹. Declarația lui Ion I. C. Brătianu a corespuns celor promise și cerute ulterior de conferințele interaliatate de la Chantilly¹⁰. În palatul ducilor de Guise s-a propus ca armata română să intre în luptă împotriva trupelor Puterilor Centrale pentru a se ajunge la ușurarea sarcinii trupelor Antantei aflate pe frontul din vestul Europei. Pentru îndeplinirea acestei cerințe a Înalțului Comandament Reunit al Aliatilor, mareșalul Joffre a impus decizia de a sprijini România în ofensiva din vara anului 1917. El își pune chiar problema unei pierderi planificate a României. Dar chiar în acest caz, își atinge scopul. Puterile Centrale se

⁵ Generalul Henri Berthelot, *Memorii și corespondență 1916-1919*, ed. Glenn E. Torrey, trad. în lb. română, Ed. Militară, București, 2012.

⁶ Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 149; Averescu, *op. cit.*, p. 220-221.

⁷ Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 160-163.

⁸ Cf. *Memoriile generalului Ludendorff despre războiul mondial și prăbușirea Germaniei*, Editura Răspândirea Culturii, București, 1919, p. 244.

⁹ C. Stere, *Marele Război și politica României*, Atelierele Societății Anonime Poporul, București, 1918, p. 229.

¹⁰ Au fost mai multe conferințe ale comandamentului aliat: 7 iulie 1915, 6-8 decembrie 1915, 29 decembrie 1915, 15 noiembrie 1916. Toate conferințele de la Chantilly au adoptat același punct de vedere în legătură cu România.

vedeau obligate să aducă pe frontul de est mai multe divizii. Presiunea asupra frontului din vest devenea astfel mai mică. Trupele Antantei aveau nevoie de o relaxare după luptele de la Verdun și de pe râul Somme.

Pentru a da posibilitatea armatei române să aibă o opoziție eficientă în fața ofșirii Puterilor Centrale, Franța a decis să trimită în România o mare cantitate de material de război. Folosind un drum ocolit, impus de linia frontului, francezii au trimis prin Rusia către România echipament, încălțăminte, armament de toate tipurile. A fost necesar. Armata română, în primăvara anului 1917, de multe ori, a fost echipată în uniforme franceze. Se povestește că, în mai multe cazuri, locuitorii din Moldova, din cauza echipamentului, i-au confundat pe militarii români cu cei francezi. Chiar dacă materialul de război a ajuns greu în România, din cauza îngreunării transportului de către autoritățile ruse, venirea lui a contribuit la o mai bună înzestrare și la ridicarea moralului întregii ofșiri române, care nu se simțea abandonată. Desigur că acest material de război a ajutat la întărirea credinței în calitățile și munca celor peste 1.200 de ofșiri care formau misiunea militară franceză condusă de Berthelot. Trebuie remarcat că modul de comportare al ofșirilor francezi față de trupă a fost net deosebit de cel al ofșirilor români. Ofșirii francezi îi tratau pe soldați cu multă căldură sufletească și totdeauna rosteau față de ei vorbe menite să-i încurajeze.

Totodată, corpul ofșirilor francezi i-a ajutat pe români să pregătească și să execute operațiunile militare conform cerințelor din anul 1917. Spre exemplu, i-au instruit în crearea sistemului defensiv modern de tranșee, construindu-l din mai multe pânze de rezistență. În același timp i-au instruit pe ofșirii români cum să folosească, în mod eficient, tunurile din Franța. A fost o mare uimire când s-a constatat că ofșirii români, care urmaseră cursurile de la școala militară, care predau la școala militară, nu știau tainele tirului artileriei¹¹.

Astfel s-a ajuns la prima ofensivă românească din vara anului 1917, cea de la Mărăști. Ea s-a declanșat ca urmare a dorinței de luptă a armatei române și a cererii Antantei, într-o o țară înjumătățită ca teritoriu, părăsită de aliatul său, armata rusă, și foarte greu lovită de iarna cumplită ce trecuse, de foamete, lipsuri și de molima teribilă a tifosului exantematic. Cu toate acestea, românii, singuri, părăsiți de ruși, au obținut o victorie strălucită.

Însă germanii au fost informați despre poziția armatei Ruse. Ei știau despre trădarea lui V. I. Ulianov-Lenin, care încheiase un acord cu germanii prevăzând încheierea unei păci și ieșirea din război. Știau, după mărturia lui Richard von Khülmann, că românii vor rămâne singuri. Mareșalul von Mackensen a hotărât să contraatace la Mărășești. Luptele au durat foarte mult, mai mult de o lună de zile (6/19 august – 8/21 septembrie 1917). Germanii au trăit o uriașă surpriză. Un exemplu: teribila armată germană, în ziua de 19 august 1917, în lupta corp la corp din pădurea Răzoare, a fost înfrântă de opoziția dâră a regimentelor românești 47 și 51 de infanterie comandate de generalul de brigadă Jean Popescu¹². A fost o primă semnificație a acestor lupte. Soldații

¹¹ Cf. Nicolae Vrabiescu, *Bune și rele, în război cu Reg. 9 Artilerie, 1916-1918*, Tip. Văcărești, București, 1937, p. 97.

¹² Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 130.

români, singuri, părăsiți de rușii care fugeau¹³, au dovedit o bravură și o capacitate de rezistență și de contraatac mai mari ca a celor germani în luptele care au ajuns să se dea la baionetă. Oștenii români au demitizat și propaganda care-i elogia pe germani, au arătat că realitatea era opusă.

În același timp, armata română a obținut victorii și în pasul Oituz. Acolo, trupele germane au fost blocate. În consecință se poate afirma că, în toate luptele directe din vara anului 1917, armata română și-a atins scopul: și-a dovedit superioritatea față de militarii Puterilor Centrale și a ajutat Antanta. Din păcate, aceste merite semnificative pentru desfășurarea marelui război în vara anului 1917 nu au fost recunoscute¹⁴.

Germania și Austro-Ungaria au fost departe de a realiza ceea ce și-au propus. Propaganda continuă afirma că Imperiul German avea cea mai puternică armată din lume. Înfrângerile din vara nului 1917 au infirmat aceste aserțiuni propagandistice. Tocmai de aceea, au încercat să fie ascunse de germani. După cum a consemnat Vasile Th. Cancicov, comandamentul militar german a căutat să ascundă bucureștenilor care era realitatea: Veștile despre ce s-a întâmplat la Mărășești au ajuns foarte greu la civilii din teritoriul ocupat, printr-o scrisoare adresată Alexandrinei Cantacuzino și care circula la 14 ianuarie 1918: „A fost o noutate neașteptată și nevisată, privind un crâmpiei din războiul nostru ce până azi ne-a fost ascuns, luptele de la Mărășești din iulie și august 1917, în care s-a zdrobit ofensiva germană preconizată și... eşuată cu imense pierderi de oameni și mai ales de prestigiu pentru feldmareșalul Mackensen”. Comunicatele germane din perioada respectivă, pentru teritoriile ocupate, fuseseră: „românii atacă puternic, la Soveja și Cașin, iar nemții atacă puternic pe Siret. Scrisoarea explica ofensiva germană de pe Siret drept atacul german în golul lăsat de trădarea rușilor. Meritul armatei române a fost imens, el a justificat exclamația lui Mackensen (...): pe Siret am găsit în armata română adevărați adversari”¹⁵.

Imperiul German avea nevoie să scoată Regatul României din luptă pentru a pătrunde în Imperiul Țarist prin sud. Acolo putea să înainteze rapid, căci în Ucraina erau câmpii largi, ușor de străbătut. Era o altă situație față de aceea din nord, unde armatele germane ajunseseră prin Prusia Orientală și prin regiunile poloneze. Acolo erau lacuri, mlaștini, păduri. Ca urmare era o zonă greu de străbătut. Mai mult, în păduri și în mlaștini, puteau să fie lăsate unități militare disimulate, care acționau în spatele frontului. Pot să amintesc aici exemplele din campania lui Napoleon în Rusia.

Germania nu a reușit să-și atingă acest țel, nici în anul 1916, nici în vara celui următor, 1917. Dacă se privește situația în perspectivă istorică, așa cum a făcut-o generalul Chambe, atunci se poate conchide că victoriile românești din vara anului 1917 și părăsirea frontului de către armata rusă au determinat un ajutor pentru lovitura de stat bolșevică. În Rusia s-a creat un moment de liniște. El a venit când generalii Brusilov și Kornilov nu reușiseră să aibă succes. În acele condiții, cei 500.000 militari ruși aflați în

¹³ *Ibidem*, p. 167.

¹⁴ Cf. I. G. Duca, *op.cit.*, vol. II, ed. cit., p. 220.

¹⁵ Vasile Th. Cancicov, *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, 13 august 1916-31 decembrie 1918*, vol. II, Ateleierele Societății Universul, București, 1921, p. 259, 262-263.

România s-au putut reîntoarce acasă. Ei s-au răspândit pe tot teritoriul Imperiului Țarist, au preluat și au răspândit lozincile bolșevicilor. Cea mai percutantă dintre ele era „*Mir i hleb*” (pace și pâine). Această lozincă satisfăcea dorințele oamenilor de rând. Cei veniți din România, militarii, povesteau ororile de pe front, vorbeau despre nevoia reformei rurale. Lozinca bolșevicilor era exact contrară celor cerute de guvernul Kerenski. Acesta dorea continuarea războiului și se opunea desființării marii proprietăți și împrumietării țăranilor. V. I. Lenin a profitat de incapacitatea guvernului Kerenski, de haosul din țară, de lansarea cu succes a lozincilor percutante de către bolșevici, de ajutorul bănesc primit de la germani și a dat lovitura de stat de la 25 octombrie/7 noiembrie 1917.

Imperiul German și Imperiul Austro-Ungar doreau cucerirea întregii Români. Au eșuat. Nu au putut să-și acopere lipsurile alimentare și de petrol. S-a mărturisit în mai multe rânduri cât era de importantă România în acest sens¹⁶.

O consecință deosebită, semnificativă pentru întreg frontul european, a fost aceea că victoriile românești au zdruncinat încrederea în capacitatea armatei germane, chiar în interiorul lumii germanice. Nu se mai credea în succes în condițiile în care o țară mică și în cea mai mare parte ocupată de inamic reușise să determine un asemenea dezastru al forțelor germanice.

Pregătirea luptelor din vara anului 1917 a determinat în România două mari reforme social-economice: cea agrară și cea electorală. Înainte de lupte, țăranii, care formau grosul armatei, se întrebau de ce să lupte. Ei își spuneau că în finalul războiului urmau să revină la mizeria și lipsurile de acasă. Atunci nemulțumirile au fost determinate și de soldații ruși bolșevizați. Ei umblau prin localitățile românești strigând lozinca „*Mir i Hleb*”. Cu toate că românii nu-i iubeau pe ruși și nu aveau încredere în ei, această lozincă a avut oarecare răsunet.

Fermecătorul avocat și om politic Take Ionescu, alături de Ion I. C. Brătianu și de Barbu Știrbey, l-au determinat pe regele Ferdinand să meargă în tranșee și să promită soldaților-țărani că va înfăptui reforma rurală după război¹⁷.

Venind direct de la rege, care avea un prestigiu extraordinar, această promisiune a fost crezută. S-a pornit la luptă pentru a se apăra ceea ce se promisese: pământul care va fi dat în proprietate. În cazul în care nu s-ar fi procedat astfel, nu s-ar fi speculat dragostea profundă pentru pământ și pentru rege a soldaților-țărani, nu s-ar fi ajuns la actele de vitejie și la rezultatele din vara anului 1917. Este de remarcat că în societatea românească a existat un acord general al tuturor proprietarilor de pământ de a accepta această reformă și de a-i împrumietări pe țăranii¹⁸.

În fine, pe plan universal, al desfășurării Marelui Război, nu trebuie să se negligeze că cele 6 divizii germane mutate de pe frontul de vest pe cel de est pentru a se lupta cu românii au îngreunat sarcina de a opri debarcarea trupelor venite din USA la 13 iunie 1917 în Franța. Generalul John J. Pershing, poreclit Black Jack, a remarcat ușurința debarcării și a mulțumit și românii că prin victoriile lor asupra germanilor i-au creat condiții bune pentru a ajunge în Europa.

¹⁶ Cf. Ludendorff, *op. cit.*, p. 244, 339-340.

¹⁷ Cf. Chambe, *op. cit.*, p. 186-188.

¹⁸ *Ibidem*.

Ca urmare, cele petrecute în vara anului 1917 pe frontul românesc au avut o semnificație și o importanță deosebite, nu doar pentru români, ci pentru tot cursul războiului, în beneficiul Antantei. Ele nu au fost suficient relevate până în prezent. Sper ca cele scrise despre implicațiile lor să completeze tabloul rolului armatei române, al victoriilor ei în legătură cu declanșarea revoluției bolșevice și înfăptuirea reformei rurale.

1917 – ANUL SALVĂRII FIINȚEI NAȚIONALE

Corneliu-Mihail Lungu

Anul 1917 a fost hotărâtor pentru România pusă în situația de a fi sau de a nu mai exista pe harta Europei. Evoluția evenimentelor a fost urmărită cu deosebită atenție de către diplomația europeană, care a sesizat pericolele ce amenințau România nu numai din partea inamicului, dar și ca urmare a răsturnării și complicării regimului politic din Rusia.

Peste veac au rămas și s-au păstrat numeroase mărturii documentare, care dovedesc că în vara anului 1917 ființa națională a fost salvată de la pieire prin jertfa „generației marelui război «care» și-a făcut datoria față de neamul său”¹.

Un prim document supus atenției îl constituie raportul din 17 iulie 1917 întocmit de însărcinatul cu afaceri al Elveției în România, Gustav Boissière, care înștiința pe consilierul federal al Departamentului public al Ministerului Afacerilor Externe despre situația frontului românesc. Principala concluzie a diplomatului elvețian se referea la situația tragică a României, care „în mod categoric, nu poate conta pe vecinii săi și căreia ceilalți aliați nu-i pot acorda alt ajutor decât aprovizionarea cu muniții și alte materiale de război”².

Informații asemănătoare și la fel de alarmante se regăseau în alte rapoarte diplomatice cum este cel al Legației Belgiei, înaintat Ministerului Afacerilor Externe la 1 august 1917, din care rezultă că germanii jucau o carte mare „întrucât se știe că nu întreprind asemenea ofensive în mod superficial și că odată începute, tenacitatea lor îi va duce până la capăt”³. Acest lucru însemna în viziunea autorului raportului că inamicul era „hotărât să dea o lovitură decisivă pentru a scoate România din luptă”⁴.

Dupăcum rezultă din același raport al Legației Elveției în România, citat mai sus, momentul critic al situației noastre militare a fost atins în ziua de 25 iulie 1917, când armata rusă, care lupta în colaborare cu armata română între Cașin și Putna, a primit ordin de la Kerenski de a opri orice ofensivă. Pe drept cuvânt, diplomatul elvețian aprecia că „speranțelor îndreptățite într-un succes strălucit i-a urmat un profund pesimism, fără a vorbi de sentimentul de revoltă împotriva acestui nou boicot al rușilor”⁵.

¹ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război (1916-1918)*, Edit. „Cultura Națională”, București, p. 232.

² *1918 la Români. Desăvârșirea unității statale a poporului român*. Documente externe (1916-1918), vol. II, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 925.

³ Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), Colecția „Microfilme” Belgia, rola 12, cadrul 139 (Ministere des Affaires Etrangères, Correspondence Politique, Legations Roumaine).

⁴ *1918 la Români...*, vol. II, p. 925.

⁵ *Ibidem*, p. 924.

Atitudinea refractară a Rusiei avea antecedente și se poate vorbi chiar de o poziție ostilă, manifestată în momentul important al hotărârii României de a intra în război. Poate fi demonstrată printr-un detaliat *Memoriu-raport* al maiorului Stanley Washburn, care, pe lângă celelalte aspecte, relatează despre împotrivirea Rusiei față de intrarea României în război. Demn de remarcat faptul că el își formase opinia în temeiul unei informații elocvente și în urma unei lungi convorbiri cu Serghei Sazonov, fost ministru al Afacerilor Externe. La rândul său exministrul fusese chemat de generalul Alexeev pentru a discuta împreună „afacerile române” ca urmare a presiunii imense exercitate de Franța și Anglia pentru a forța România să intre în război. Răspunzând că „este împotriva unei asemenea acțiuni în 1916”, generalul Alexeev a motivat că intrarea în Război a României ar fi determinat extinderea flancului, iar linia frontului rusesc ar fi ajuns până la Marea Neagră⁶. Totodată el se împotriva întrucât era nesigur în ceea ce privește pregătirea României pentru a intra în război. Ajuns la cartierul general al lui Brussilov, maiorul Washburn avea să constate tot o atitudine potrivnică „pentru aceleași motive care îl influențaseră și pe Alexeev”⁷.

În același context merită a fi evidențiată o altă constatare a corespondentului militar trimis pe frontul de est, referitoare la neîncrederea în diplomația rusă, care „s-a comportat întotdeauna în trecut de așa manieră încât să justifice, de fapt, temerile României”⁸. Convingerea sa era că printre cauzele pentru care România a amânat intrarea în război s-a numărat și teama că Rusia ar putea obține Constantinopolul și Dardanelele, situație în care ar fi controlat ieșirea la Marea Neagră, viața comercială și economică a României fiind, practic, compromise.

În urma vizitelor efectuate pe frontul român maiorul S. Washburn concluzionase că agravarea situației era determinată de nelivrarea de către Aliați a muniției necesare și sprijinului lor, rezumat, de regulă, la sfaturi. Din acest punct de vedere sugestivă este relatarea ofițerului corespondent după ultima sa vizită în timpul căreia a discutat cu generalul Averescu pe care „ajunsese să-l cunoască destul de bine”. Întrebat fiind ce ajutor primește de la Aliați el i-a mărturisit că «există 50 de ofițeri francezi în România care ne dau sfaturi și ne încurajează; de fapt, primim sfaturi de la Franța, Anglia și Rusia; *ce avem nevoie sunt mai puține sfaturi și mai multe tunuri*»⁹ (subl.n.).

Respectând adevărul istoric trebuie recunoscut că ajutorul primit din partea Franței a fost substanțial, concretizându-se în suportul tehnic de specialitate care a contribuit la refacerea potențialului militar al României. În schimb, de la răsărit, pe lângă sfaturi, de la Statul Major al generalului Brussilov au fost primite încurajări ce îndemneau România să înțeleagă că: „înfrângerile suferite de ea sunt doar incidente într-o campanie mai vastă, căci în spatele ei stă marea Rusie care va avea grijă ca micul, dar viteazul ei aliat, intrat în război pentru o cauză dreaptă să nu sufere în cele din urmă”¹⁰.

Pe fondul acestui context general, în condiții și evenimente cu totul nefavorabile, s-au desfășurat istoricele lupte de la Mărăști, Mărășești, Oituz, salvatoarele țării de la

⁶ *Ibidem*, p. 984.

⁷ *Ibidem*, p. 985.

⁸ *Ibidem*, p. 986.

⁹ *Ibidem*, p. 993.

¹⁰ *Ibidem*, p. 995.

dezastru. După un secol, pentru a demonstra rolul lor în apărarea ființei naționale, din nou am apelat la memoria documentelor de arhivă, cu precădere a celor diplomatice. De remarcat faptul că victoriile dobândite și eroismul ostașilor români au fost percepute și au impresionat pe aliați, cât și pe inamici. În toiul evenimentelor, în august 1917, Georges Clemenceau îi adresa rugămintea generalului H. Berthelot de a transmite o telegramă de felicitare Comandantului șef al Armatei române pentru „succesul reputat de armata română în cursul ofensivei sale”, apreciind că prin curajul și tenacitatea dovedite armata română a demonstrat că „grelele încercări prin care a trecut nu au făcut decât să mărească încrederea în succesul final”¹¹.

Pe adresa Guvernului și a Înalțului Comandament român au fost primite scrisori și telegrame de felicitare din partea unor personalități politice și militare marcante pe plan european. Un asemenea mesaj a trimis la 13/26 august 1917 primul ministru britanic Lloyd George, care își exprima admirația „pentru curajul eroic și capacitatea de rezistență de care a dat dovadă poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn”. Remarcabilă era și constatarea sa conform căreia: „Reconstituirea armatei și rezistența îndârjită, de neprețuit, pe care o opune în prezent inamicului în condiții excepțional de dificile constituie un exemplu magnific al tăriei pe care libertatea o insuflă unui popor liber”¹².

La rândul său colonelul Hadzic, atașatul militar al Serbiei la București, informându-l pe comandantul Corpului de voluntari sârbi, croați și sloveni despre situația frontului ruso-român aprecia, la 2 august 1917, că: „În ceea ce privește trupele românești, ele fac acum impresia unor trupe valoroase din toate punctele de vedere. Disciplina și supunerea sunt foarte bune și inspiră toată încrederea ce s-a creat asupra lor”¹³.

Conform relatărilor Însărcinatlui cu Afaceri al Elveției, G. Boissière, „noua armată română reconstituită, dincolo de orice nădejde”, s-a impus atenției opiniei publice europene primind „aprecieri dintre cele mai elogioase”. Deosebit de mișcat a fost de faptul că până și ofițerii francezi, care erau în general foarte rezervați, au dat „frâu liber aprecierilor lor”¹⁴.

În cadrul rapoartelor diplomatice ale vremii un loc bine definit l-au ocupat relatările despre luptele de la Mărăști, Mărășești, Oituz. Așa de pildă, la 1 septembrie 1917, același Însărcinat cu afaceri al Elveției, G. Boissière, raporta consilierului federal A. Dunant date cu privire la situația militară de pe frontul român, insistând asupra luptelor de la Mărășești care au fost „violente și au provocat guvernului serioase îngrijorări din cauza unei eventuale rupturi complete a frontului și invadării Moldovei”¹⁵. Din fericire evenimentul nu s-a petrecut „datorită eroismului trupelor române, mai mult sau mai puțin secondate de câteva divizii ruse”, ceea ce a împiedicat dușmanul să avanseze, iar dacă „pe alocuri a înaintat puțin, în alte sectoare a trebuit să se retragă”. În pofida

¹¹ A.N.I.C., Colecția „Microfilme” Franța, rola 175, cadrul 1064, Archives Historique Militaires Vincennes, Ministère de la Guerre, Etat Major de l’Armée.

¹² *Anul 1918...*, vol. II, p. 942.

¹³ *Ibidem*, p. 928.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 924-925.

¹⁵ *Ibidem*, p. 953.

sacrificiilor făcute de armata română situația rămânea dificilă „dacă rușii continuau să refuze lupta” și așa cum sesiza diplomatul elvețian putea „veni un moment în care românii, în ciuda curajului lor, să nu mai fie în stare să reziste”¹⁶.

Nici un astfel de moment nu a venit pentru că așa cum rezultă dintr-un alt raport diplomatic, din 2 septembrie 1917, „armata română rezistă pretutindeni cu succes în ciuda câtorva mici avantaje pe care și le-au putut asigura germanii. Mai mult decât atât, trupele române au pornit un nou atac în regiunea Panciu, în punctul de joncțiune al armatelor Averescu și Grigorescu, unde divizia 124^a rusă în întregime a fugit, ca și în nord, la frontiera Bucovinei, unde trupele rusești, de asemenea au părăsit, toate, terenul în fața bombardamentului”¹⁷.

Recunoașterea supremă a semnificației și importanței victoriilor obținute în vara anului 1917 de către trupele române a venit nu numai din partea aliaților, ori a celor neutri, dar și din tabăra inamicului. Drept argumente și dovezi în acest sens pot fi aprecierile generalului von Morgen, comandantul Corpului de rezervă german, care, în memoriile sale, mărturisea că: „Rezistența dușmanului, în special a românilor, a fost neobișnuit de dâră și s-a manifestat prin 61 contraatacuri în decursul celor 14 zile de luptă”¹⁸.

Efectele victoriilor dobândite pe câmpul de luptă au fost atât de puternice încât l-au determinat pe generalul german să concluzioneze că „luptele din august au dovedit că românii deveniseră un adversar respectabil”¹⁹.

Elogii la adresa armatei române au fost aduse și în diverse publicații germane ale vremii, care s-au ocupat pe larg despre prima conflagrație mondială. Dintre comentariile apărute, demne de reținut sunt cele referitoare la semnificația victoriei de la Mărășești, despre care se aprecia că a fost posibilă: „Printr-o rezistență îndârjită împotriva unei ofensive bine pregatite și prin numeroase contraatacuri energice duse până la lupta corp la corp, fără nici o considerație de grelele pierderi, diviziile române nou formate și educate de ofițeri francezi au știut să *apere patria lor de o completă cucerire*”²⁰ (subl. n.).

Chiar dacă am stăruit în suficientă măsură, în opinia noastră, asupra unor dovezi grăitoare – susținute de surse autentice – cu privire la semnificația și rolul luptelor de la Mărășești, Mărășești, Oituz în salvarea ființei naționale, socotim oportun ca ansamblul mărturiilor să fie întregit cu *Mesajul* regelui Angliei adresat suveranului României prin care îl asigura că „întreaga simpatie se îndreaptă către Dumneavoastră în aceste clipe de grea încercare și că am o nemărginită admirație față de rezistența eroică și fermă a armatei Dumneavoastră care a avut de înfruntat greutăți și descurajări fără seamăn”²¹.

După un secol de la memorabilele lupte, se cuvine ca pe lângă eroismul ostașilor români să fie glorificați generalii Alexandru Averescu, Constantin Cristescu, Eremia

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ ANIC, „Microfilme” Belgia, rola 12, cadrul 157 (Ministere des Affaires...).

¹⁸ C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, vol. II, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 133.

¹⁹ *Ibidem*, p. 134.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Anul 1918...*, vol. II, p. 1016.

Grigorescu și ceilalți comandanți de arme, care au demonstrat calitățile lor de mari strategii ai artei militare. Sugestive sunt relatările generalului C. Dabija, care concluzionează că i se datorează generalului Al. Averescu „faptul că nu a oprit ofensiva la 12 iulie, ci a continuat-o până în ziua de 17 VII, ceea ce a avut un considerabil și decisiv efect”²². Mergând cu analiza mai departe, autorul lucrării *Armata română în războiul mondial* aprecia că dacă generalul Averescu oprea ofensiva atunci totul ar fi fost pierdut, apărarea Moldovei ar fi fost întoarsă prin ofensiva Armatei a IX-a germane între Siret și Prut și soarta cea mai tragică s-ar fi abătut asupra armatei și poporului român.

Iată pentru ce subscriem ideii că luptele de la Mărăști, Mărășești, Oituz ar merita să fie denumite generic „Bătălia Moldovei”, cea care ne-a salvat ființa națională.

Totodată, acum după un secol, nu trebuie uitat că „ generația marelui război și-a făcut datoria față de neamul său”²³.

Altfel, așa cum remarca același corespondent militar american trimis pe frontul românesc, S. Washburn, într-o scrisoare adresată senatorului E. Root, „sacrificiile «României» și buna ei credință în această luptă nu sunt înțelese de toată lumea”²⁴.

²²Al Averescu, *Notițe zilnice...*, p. 228.

²³*Ibidem*, p. 232.

²⁴*Anul 1918...*, vol. II, p. 944.

SEMNIFICAȚIA REZISTENȚEI ROMÂNEȘTI DIN VARA ANULUI 1917 PRIVIND OFENSIVA PENTRU PACEA BELIGERANȚILOR

Cezar Avram,
Mihaela Bărbieru

În al 3-lea an al primei mari conflagrații mondiale, care provocase deja pagube majore umane și materiale, s-a conturat o nouă tendință atât în tabăra Antantei, cât și în cea a Puterilor Centrale. Este momentul în care apar condițiile permisibile unei coteruri radicale, bazată pe o pace ce se voia a fi durabilă.

România anului 1917, crunt lovită teritorial și material, a devenit un factor important în strategiile și planurile ambelor tabere beligerante. În continuare, războiul se desfășura fără ca vreunul dintre adversari să poată domina situația. Anglia, deși nu avea pierderi teritoriale, mărindu-și chiar autoritatea prin cucerirea unor părți însemnate din coloniile germane, precum și Mesopotamia ce se afla sub dominația turcă, nu putea să impună o pace favorabilă ei. Germania ocupase Belgia, Serbia, o bună parte din România, teritorii în Franța și Rusia, pierzând, în același timp, o parte a coloniilor sale. În această situație, puternicul imperiu, creat de Metternich și Bismarck, nu putea să se declare victorios. Astfel, Europa se găsea în fața unei crize sistemice, deosebit de severă.

La începutul anului 1917, armata română aflată în Moldova era aproape anihilată. Aflați într-un ceas de cumpănă, românii, animați de idealul lor de întregire, au trecut la refacerea puterii militare, considerând „reîntremarea armatei”¹ un factor determinant în efortul de menținere a identității și demnității naționale. Problemele refugiului guvernului și armatei în Moldova erau determinate de situații neprevăzute, care cereau soluții practice imediate. Tifosul exantematic, febra recurentă din lunile ianuarie și februarie, care au secerat mii de oameni, agravau rezistența soldaților români în fața puternicelor forțe militare germane și austro-ungare. Foametea, dezorganizarea transporturilor de hrană și muniție către front, precum și invazia celor „circa un milion de ruși”² în Moldova, au agravat efortul de rezistență în fața armatelor Puterilor Centrale.

Începând cu primăvara anului 1917, a început o acțiune susținută de refacere a armatei. Octavian Goga, într-un articol din ziarul „România” din 27 iulie 1917, caracteriza armata românească reorganizată ca o mândrie a țării, ca un tot în care „sufletul rămânesc” se pronunța cu „multă încredere și mai multă îndârjire”. Sprijinul misiunii militare franceze, comandată de generalul Henri Mathias Berthelot, a reușit în scurt timp, prin furnizarea de material militar și prin reorganizarea diviziilor române, să creeze o armată competitivă, care avea să-și dovedească utilitatea chiar din vara acelu-

¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, ediția a II-a, vol. II, București, Editura Casei Școalelor, 1926, p. 361.

² *Ibidem*, p. 365.

iași an. În „România” din 14 august, Generalul Berthelot evidenția soldatul român cu calitățile sale esențiale – „bravură, spirit de disciplină, energie, în sfârșit un puternic patriotism”. Același lucru îl face și într-o telegramă prin care răspundea generalului Eremia Grigorescu, generalul francez remarcând „bravura ofițerilor și soldaților români”, elogiată atât de armatele aliate, cât și de armatele adverse. Aprecierile aveau să fie întărite după bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz de către unii dintre șefii guvernelor statelor aliate, printre care Lloyd George, precum și de către unii generali ca Scerbacev și Cardona. Președintele W. Wilson, în telegrama trimisă Regelui Ferdinand în august, precum și peședintele Franței, Raymond Poincaré, într-o serie de telegrame din septembrie-octombrie, au relevat importanța și rolul bătăliilor din vara anului 1917 din Moldova în evoluția generală a ostilităților și obținerea victoriilor finale.

Germania și aliații ei au mobilizat încă 58 de divizii pe frontul oriental din cauza rezistenței românești. Victoria de la Mărășești, „unde s-au consumat peste 30 de divizii germano-austro-ungaro-bulgaro-turce a salvat frontul oriental în 1917 până la venirea iernii, căci prin ocuparea Moldovei și a Basarabiei s-ar fi prăbușit mult mai devreme armata rusă, înainte ca Anglia să fi ajuns la maximul efortului său militar și America să-și fi transportat în Franța trupele sale, imense cantități de alimente și munițiuni care au hotărât victoria pe frontul occidental”³.

Încă din primăvara anului 1916, Austro-Ungaria a început să facă tatonări de pace pe lângă puterile Antantei. În variantele de pace, România ar fi trebuit să suporte o mare parte „din sacrificiile împăcării” dintre Marile Puteri⁴. Constantin Kirițescu, în volumul II al trilogiei *Istoria războiului pentru întregirea României*, vorbește de un memoriu din anul 1917 al ministrului de externe al Austro-Ungariei, Czernin, către împăratul Carol, unde se propunea împărțirea României între Austro-Ungaria, Rusia și Bulgaria. Imperiul Austro-Ungar ar fi trebuit să primească Oltenia, Muntenia și Moldova până la Siret, în timp ce Rusia ar fi înglobat Moldova de la răsărit de Siret, iar Bulgaria, Dobrogea de Sud. Neîndrăznind să propună anexarea Deltei Dunării, din cauza complicațiilor internaționale, se avansa ideea creării unui stat „după modelul Monaco”, aflat sub influența Austro-Ungariei. Germania, recunoscând pretențiile Austro-Ungariei asupra teritoriilor românești, viza înglobarea teritoriilor poloneze⁵.

Dominația imperiilor timp de secole în Europa Centrală, de Sud-Est și Sud-Vest, unde exista un amestec etnic și cultural, la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX a creat necesitatea unei restructurări complexe și radicale, „în forma unor confederații de popoare libere și egale”⁶. Frustrările și resentimentele pe care le acumulaseră popoarele din această zonă a Europei aveau să fie rezolvate în parte la sfârșitul Primului Război Mondial, o dată cu înfrângerea imperiilor. Rezistența românească din anul 1917 a contribuit la amploarea idealurilor naționale, reușindu-se constituirea de

³ *Războiul României. Documente oficiale*, București, 1921, p. 6.

⁴ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 510.

⁵ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, pp. 404-405.

⁶ Vezi Lucian Boia, *În jurul Marii Uniri de la 1918. Națiuni, frontiere, minorități*, București, Editura Humanitas, 2017, pp. 65-97.

state naționale distincte sau completarea celor deja existente. Contribuția românilor la triumful dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, așa cum precizau faimoasele *14 puncte* ale Declarației lui Woodrow Wilson, apare evidentă prin efortul depus de către populație, armată și diplomatie în timpul și la sfârșitul războiului. Sacrificiul Regatului României este evidențiat în primul rând de cifrele pe care Constantin Kirițescu le înserează în paginile monumentalei sale lucrări *Istoria războiului pentru reîntregirea României*:

95.454 soldați și 1.913 ofițeri morți pe front, precum și în infirmeriile și în spitalele din țară (248 ofițeri și 51.177 de soldați morți pe front în țară);

216.902 soldați și 4.134 ofițeri luați prizonieri, dintre care 16 ofițeri și 4.005 soldați dispăruți în prizonierat, iar 169 de ofițeri și 70.335 de soldați morți în lagărele de prizonieri.

Totalul pierderilor armatei române în anii 1916-1919 s-au ridicat la 217.016 soldați și 2.330 ofițeri morți. La aceste cifre imense pentru o țară de circa 8 milioane de locuitori s-au adăugat cei 35.717 invalizi, cele 55.906 văduve de război și 48.445 de orfani de război. România, după statisticile de la sfârșitul războiului, pierdea 3% din populația țării, procent mult mai mare decât Marea Britanie, Italia, Statele Unite și Belgia. Doar Franța, unde teritoriul țării fusese teatru de război, avea pierderi peste cele ale României (3,6%)⁷.

Importanța victoriilor românești din anul 1917 sunt elogiuate și de o serie de personalități ale țării noastre, printre care Alexandru Averescu sau Mihail Sadoveanu. Bătălia de la Mărăști, scria Mihail Sadoveanu, „va trece în istoria noastră ca o operă serioasă și solidă de artă militară... Mult doliu, multe dureri, multe lacrimi au fost răzbunate în ziua de 11 iulie 1917”⁸.

Rezistența de la Mărăști a fost continuată de bătălia de la Mărășești, din 6-9 august 1917, în care trupele germane au fost oprite în înaintarea lor de-a lungul Văii Siretului. „Pe aici nu se trece!” – cuvintele Generalului Eremia Grigorescu, s-au întipărit în istoria noastră ca o deviză de apărare a libertății și neatârării. Llyod George, aducând un omagiu eroismului țaranului român îmbrăcat în haină ostașească, spunea că este „cel mai viteaz din lume când i se dă posibilitatea să-și demonstreze această vitejie”⁹.

Încercările de pătrundere a inamicului pe Valea Trotușului au fost oprite prin bătălia de la Oituz (Cireșoaia, Coșna). Planul inamic de a scoate definitiv din război România în vara anului 1917 a suferit un eșec important. Victoriile militare din acest an au fost o contribuție importantă la victoria asupra Germaniei, grăbind înfrângerea militară a Puterilor Centrale și apropiind pacea atât de mult dorită de o Europă însângerată.

La reuniunea cu miniștri Franței, Italiei, Rusiei și însărcinatul cu afaceri al SUA, inițiatorul, primul ministru, Ion I.C. Brătianu, adresa un apel urgent către guvernele țărilor aliate pentru a obține un ajutor imediat și nelimitat. Reprezentanta aliaților aducea,

⁷ Vezi pe larg Constantin Kirițescu, *op. cit.*, pp. 538-540.

⁸ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 511-512.

⁹ Mircea Djuvara, *La guerre Roumaine. 1916-1918*, Paris, 1919, p. 145, apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 512.

cu această ocazie, „un omagiu eroismului armatei române” și aprecia „în cel mai înalt grad actualele ei sacrificii pentru cauza comună”¹⁰.

Scoaterea definitivă din război a României, conform viziunii Puterilor Centrale, a suferit un răsunător eșec. România, deși cu un procent considerabil din teritoriul țării aflat sub ocupație, a rămas o prezență distinctă, independentă și suverană pe arena internațională. Efortul propriu, soldat cu o serie de victorii românești în triumghiul Mărăști, Mărășești și Oituz, a constituit o contribuție vizibilă la victoria Antantei, inclusiv la apropierea momentului în care se putea obține o pace plină de substanță. Pe ruinele imperiilor înfrânte apar statele naționale a căror existență va fi marcată de contribuții majore în menținerea statu-quo-ului în deceniile 3 și 4 ale secolului XX.

Reorganizarea armatei române a fost susținută de o consistentă reformă socială, un puternic factor în menținerea unui moral pozitiv al poporului angajat într-o rezistență de amploare. Reforma agrară și votul universal, promise de către Regele Ferdinand încă din primăvara anului 1917, au fost votate de Parlament în iunie același an. Prin legislația acestor reforme, cu caracter profund democratic, se împlineau aspirațiile majorității populației rurale și urbane, deziderate așteptate de multă vreme¹¹. Referindu-se la importanța acestor reforme asupra moralului românilor, în iunie, Octavian Goga remarcă: „Niciodată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere și mai multă îndârjire”¹². Ziarul britanic „Times”, din 17 august, elogia eroismul românilor îmbărbătați de reformele sociale votate de parlament, subliniind că înfrângerile de la Mărăști, Mărășești și Oituz constituiau „lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei”.

Rezistența românească, în contextul evenimentelor din Rusia (februarie și noiembrie 1917), a evoluției războiului din Galiția și Franța, precum și în contextul efervescenței de organizare și acțiune a forțelor naționaliste de constituire a statelor independente și suverane, apare ca un demers major în derularea evenimentelor primei conflagrații mondiale.

Nu numai în Rusia, dar și în Franța și Germania, începuseră agitații și „stări de spirit infame care circulau în armată și care destabilizau guvernarile din timp de război”¹³. În aprilie 1917, ofensiva franceză condusă de generalul Nivelle a eșuat la Chemin des Dames, soldându-se cu pierderi de zeci de mii de oameni¹⁴. Știrile despre revoluția rusă (februarie 1917) și evoluția frontului răsăritean agitau „spiritele obosite, decepționate de prezent și averse de nou a soldaților francezi”¹⁵.

¹⁰ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, pp. 513-514.

¹¹ Vezi Dezbaterile Adunării Deputaților 1916-1918. Ședințele din 24-25 mai și 17 iunie 1917.

¹² *România* din 27 iulie 1917.

¹³ Raymond Poincaré, *Au service de la France*, vol. VIII, Verdun, Editura Plon, Paris, 1931, p. 52. Președintele Franței, Raymond Poincaré, împreună cu alți factori politici de decizie considerau tentativele de declanșare a unor ample agitații interioare o *distragere a opiniei publice* de la țelurile militare ale Franței (*Ibidem*, p. 183).

¹⁴ La 16 aprilie 1917, francezii au pierdut 35 de mii de morți și 90 de mii de răniți, conform datelor oferite de ministrul de război, Painlevé (Pierre Renouvin, *La crise européenne et la grande guerre*, Paris, Editura Felix Alcan, 1934, pp. 436-437).

¹⁵ *Ibidem*.

În vara și toamna anului 1917 au loc o serie de răscoale ale soldaților din armata franceză. La 3 mai, o divizie colonială franceză va refuza să lupte, fiind urmată de o serie de regimente din 3 divizii teritoriale. Părea că începea o „revoluție universală”¹⁶.

În Rusia, guvernul Kerenski se dovedea a nu fi capabil să facă față dezintegrării armatei și deselor revolte interne.

Mișcări analoage au început să apară și în alte armate ale statelor beligerante. În Germania lui Wilhelm al II-lea, unde disciplina de fier din cadrul armatei reprezenta o tradiție, apar în vara lui 1917 răscoale ale soldaților, similare cu cele ce se desfășurau în Franța. Flota de război a celui de-al II-lea Reich suportă manifestări *cu caracter revoluționar*¹⁷. Răscoalele mateloților germani, precum și numeroasele incidente din cadrul armatei terestre, prezentau semne de descompunere a armatei. În Bulgaria au loc, în vara și toamna aceluiași an, o serie de răscoale ale soldaților, dar și ale țăranilor. Aceste *răzmerițe* au îngrijorat autoritățile din România, mai ales că printre soldații bulgari din Dobrogea circulau știri în legătură cu revoltele izbucnite pe frontul de la Salonic, precum și în rândurile armatei germane și austro-ungare¹⁸.

Începutul retragerii soldaților ruși de pe frontul din Moldova, o serie de incidente petrecute între soldații ruși și populația civilă românească au afectat rezistența armatei române. Cu atât mai importantă a devenit menținerea frontului, în condițiile în care revoluția socială rusă, precum și revoluțiile naționale, se impuneau într-o Europă măcinată de război.

Victoriile din vara anului 1917 au dat un imbold și speranță românilor în realizarea alungării inamicului și în desăvârșirea unității statului român. În articolul intitulat *Către cititori*, inserat în ziarul „Ardealul”, se arăta că deși „sute de mii de români ardeleni au fost siliți să lupte alături de dușmanii lor de veacuri și împotriva celor mai sfinte interese ale lor proprii”, suferințele noastre „vor fi bogat răsplătite la sfârșit, când dreptatea va ieși biruitoare și ne vom vedea stăpâni pe toate drepturile”¹⁹. În timpul Primului Război Mondial, pe lângă planurile menite să schimbe configurația etnică și confesională a Transilvaniei (colonizări de populații străine, deportări, arestări, trimeri

¹⁶ Vezi Jean Freville, *La nuit finit a Tours*, Editura Sociales, 1951, pp. 68-69.

¹⁷ Vasele Prinz Regent-Luitpold și vasul amiral Friedrich der Grosse au fost afectate de răscoalele echipajelor (Charles Vidil, *Les mutineries de la marine allemande*, Paris, Payot, 1931, pp. 39-40).

¹⁸ Unitatea din rândurile armatei române, ce fusese reorganizată în anul 1917 și obținuse remarcabilele victorii de la Mărășești, Mărăști și Oituz, a constituit un factor important în stoparea înaintării bolșevismului în Europa – Ungaria, Polonia etc. La Congresul Cominternului ce a urmat războiului, Lenin vorbea de salvarea proletariatului din Germania, Franța, Anglia, Italia și chiar din Statele Unite ale Americii, de declanșarea unei *revoluții bolșevice* mondiale. Stabilitatea politică și militară a României avea să fie un factor decisiv în înfrângerea lui Béla Kun, precum și mobilizator în rezistența poloneză care va reuși să oprească în anul 1920 înaintarea *armatei roșii* la 15 km de Varșovia. România, care își va reîntregi teritoriul prin alipirea provinciilor românești ce se afluaseră sub ocupație străină, Cehia și Slovacia, care își vor constitui un stat independent și suveran, ca și Serbia, Croația, Bosnia, Herțegovina, Muntenegru, precum și Polonia, ce își refăcea statul după 123 de ani de dezmembrare, sunt datoare, printre altele, și eroismului soldaților români din vara anului 1917.

¹⁹ „Ardealul”, an I, nr. 1 din 1 octombrie 1917.

în lagăre, refugiul și exilul de teama unor represalii etc.), românii au avut de suportat și regimul dur axat pe maghiarizarea forțată²⁰.

Ca urmare a Unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, România s-a transformat dintr-o țară mică în una de mărime medie. Suprafața sa a crescut de la 138.000 de km² în 1915, la 295.049 km² la sfârșitul anului 1918. România devenise astfel, cel mai mare stat în arealul cuprins între Marea Baltică și Marea Egee (locul 10 în Europa). Numărul locuitorilor crescuse de la 7,9 milioane locuitori în 1915, la 14,7 milioane în 1919, pentru ca în anul 1930 să ajungă la 18 milioane (locul 8 în Europa)²¹.

Sacrificiile materiale pe care le cerea menținerea frontului au fost suportate de toate categoriile populației, inclusiv de locuitorii satelor și orașelor din zonele de operații și teritoriul aflat sub vremelnica ocupație. Și pentru acești români, o puternică influență asupra moralului lor a constituit-o adoptarea proiectelor de reformă agrară și reformă electorală. I.Gh. Duca²² descrie pe larg desfășurarea discuțiilor din Parlamentul României referitoare la aceste proiecte, care vor fi apărute sub formă de decrete regale și integrate ulterior în cadrul Legii agrare din 1921 și Constituției din martie 1923.

Prăbușirea țarismului, în urma revoluției din februarie, și ascensiunea puterii bolșevice, în urma evenimentelor din octombrie-noiembrie același an, au răsturnat echilibrul din Europa de Est și Sud-Est.

Cu tot efortul și victoriile obținute de armata română din vara anului 1917 asupra armatelor Puterilor Centrale, pe frontul din Europa Orientală, în care era inclus și frontul românesc, s-a creat în toamna aceluiași an o situație favorabilă Puterilor Centrale și dezavantajoasă pentru armata română. Rusia rămăsese singura cale de aprovizionare a armatei și populației din România neocupată. Tezaurul, însemnate valori de artă și cultură, evaluate la peste 1 miliard de lei aur, precum și numeroase întreprinderi industriale, vase de pasageri, nave comerciale, remorchere, șlepuri și persoane particulare se evacuasera pe teritoriul Rusiei. În partea europeană a marelui vecin de la răsărit au fost organizate baze de aprovizionare românești. Marele Cartier General Rus avea încartiruiți pe teritoriul liber românesc, în special în zona Iași și în alte centre urbane din partea de nord a Moldovei, peste 1 milion de soldați. Starea complicată, apărută pe fondul revoluțiilor din februarie și octombrie și determinantă în ieșirea separată a Rusiei Sovietice din război și încheierea armistițiului cu Puterile Centrale, a agravat situația frontului româno-rus. Prăbușirea țarismului a răsturnat situația din această parte a Europei. Comandamentele militare ale Germaniei și Austro-Ungariei au profitat de situație și au transferat importante unități pe frontul de vest împotriva armatelor franceze și engleze. Rezistența românească a diminuat însă efectivul trupelor transferate. În aceste condiții, reprezentanții Puterilor Centrale au folosit diverse mijloace pentru a

²⁰ Vezi Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj Napoca, Editura Eikon, 2013, pp. 314-317.

²¹ Ioan Scurtu, *Istoria contemporană a României 1918-2003*, București, Editura Fundației „România de Măine, 2003, p. 9.

²² Idealul înfăptuirii unității naționale avea să mobilizeze pe românii de pretutindeni: emigrația din America de Nord, personalitățile politice și științifice din Franța (Rădulescu-Motru, Drăghicescu etc.), din Italia și din Anglia etc. (Vezi „Flacăra”, an XXX, nr. 19 din 7 mai 1981, nr. 20 din 14 mai 1981, nr. 21 din 21 mai 1981)

forța comandamentul român și guvernul de la Iași să accepte încheierea armistițiului. Revelatoare sunt însemnările lui A. Joffe, membru în comisia militară la tratativele de pace de la Brest-Litovsk, care deconspira indicația dată de L. Trotzky din 31 decembrie 1917, către *Comisarii naționali*: „Când camaradul Trotzky a declarat că la dispoziția Consiliului nu stau mijloace pentru ca să influențeze asupra Statului Major Român, generalul Hoffman a pus în evidență necesitatea și posibilitatea pentru ca să fie trimiși agenți de încredere la armata română, misiunea română din Petrograd să fie arestată și de a lua măsuri pentru suprimarea regelui român și a posturilor de comandamente ale armatei române”²³. Generalul Hoffman era șeful delegației Puterilor Centrale la tratativele de la Brest-Litovsk²⁴.

Importanța României, menționată în planurile de război ale ambelor tabere beligerante, reiese și din amplificarea presiunilor făcute de guvernele și comandamentele militare, începând chiar de la declanșarea ostilităților. Victoriile românilor din anul vara anului 1917 au constituit un argument solid și la fixarea poziției României în cadrul Congresului de Pace de la Paris de la sfârșitul mării conflagrații mondiale. Cu toate că a fost nevoită să încheie pace în primăvara anului 1918 cu Puterile Centrale, țara noastră a reușit să impună voința românilor exprimată prin adunările cu caracter plebiscitar din martie, noiembrie și decembrie același an. În perspectiva istoriei, făurirea statului național român unitar și confirmarea lui prin hotărârile Conferinței de Pace au creat condițiile necesare pentru o dezvoltare independentă în cadrul unei Europe a statelor naționale.

²³ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 523.

²⁴ *Ibidem*.

JUSTIȚIA ROMÂNĂ ÎN VREMEA OCUPAȚIEI DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Cristina Narcisa Vergatti

În revista „Curierul Judiciar” din 9 mai 1920 se consemna pe mai multe pagini solemnitatea comemorării magistraților și avocaților morți pentru patrie în „Marele Război”. Numele a 47 dintre ei au fost înscrise pe o placă din marmură amplasată cu acea ocazie în Palatul de Justiție din București¹.

Numărul lor a fost, desigur, mai mare: 97 avocați și 37 magistrați au pierit pe front în războiul de întregire a neamului². Acești avocați și magistrați căzuți pe câmpurile de luptă nu au fost singurele victime. Mulți alții au pierit în afara frontului – de tifos³ sau alte boli infecțioase – gripă, sau chiar și-au luat viața de dorul familiilor aflate în refugiu în Moldova sau al copiilor morți pe front⁴.

Justiția a pierdut un efectiv important în oameni în Primul Război Mondial.

Dar, în afară de pierderile umane, justiția a fost amenințată chiar cu dispariția în teritoriul ocupat.

Acolo, reprezentanții justiției au avut de dus războiul lor, cel mai adesea surd și fără speranță, dar permanent. Ulterior a fost trecut sub tăcere.

Primul Război Mondial a dus la nevoia de adoptare a unor măsuri urgente, în toate aspectele vieții cotidiene, concretizate în norme și dispoziții legale, inclusiv în privința administrării justiției, a organizării instanțelor de judecată.

La momentul mobilizării generale ființau 169 de judecătoriai conduse de 104 judecători⁵.

O mare parte a teritoriului României fusese deja ocupat când administrația se retrăgea la Iași. În 29 septembrie 1916, Ministerul Justiției – aproape tot personalul, ministrul Victor Antonescu și o parte a arhivei – fusese relocat în Moldova⁶.

Plecarea nu a însemnat abandonarea administrării justiției în partea din țară din care se retrăgea administrația. Prin circulara telegrafică nr. 46080 din 12 noiembrie

¹ Cf. „Curierul Judiciar”, 9 mai 1920, p. 1.

² Cf. *Agenda și Anuarul Magistraturii și Baroului 1936*, Edițiune oficială publicată cu autorizația Ministerului Justiției, Atelierele „Cartea Românească”, București, 1936, p. 55, 286.

³ Cazul lui Ion Tanoviceanu (cf. Vasile Th. Cancicov, *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului României. Jurnal zilnic, 13 august 1916-31 decembrie 1918*, vol. II, Atelierele Societății Universul, București, 1921, p. 232).

⁴ Cazul avocatului (fost judecător de instrucție) Nicu Vlădescu (*idem*, vol. cit., p. 178).

⁵ Cf. George D. Nedelcu, *Justiția română sub ocupațiune*, Atelierele grafice Socec & Co. Soc. Anonimă, București, 1923, p. 133.

⁶ Cf. Al. Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, vol. II, 1916-1917, Ed. Institutului de Arte Grafice Eminescu SA, București, 1927, p. 226, 227.

1916 ministrul justiției Victor Antonescu a cerut ca magistrații să nu-și părăsească posturile.

Chiar în condițiile retragerii, dispoziția ministrului a fost că justiția trebuia să-și urmeze cursul, „pentru a nu se da o interpretare greșită faptului că oarecare teritorii ar fi ocupate vremelnic de inamic, crezându-se poate că prin aceasta se suspendă în Țară activitatea magistraturei și că judecătorii ar putea să înceteze exercițiul funcțiilor lor judecătorești”⁷.

Reședința Curții de Casație fusese mutată la Iași printr-un decret din 12 noiembrie 1916⁸, exact în ziua în care trupele lui Mackensen debarcau la Islaz și Zimnicea)⁹.

Ca urmare a faptului că Guvernul a decis că în București funcționarea ministerelor va continua, ea urma să fie asigurată de secretari generali (numiți special pentru această însărcinare) și de o parte din personalul ce trebuia să rămână pe loc.

În realitate, dintre secretarii generali ai ministerelor nu a rămas în București decât George D. Nedelcu, ce fusese numit în acest post în Ministerul Justiției încă din anul 1914¹⁰.

Pentru celelalte ministere, mai puțin pentru Ministerul de Război și pentru Afaceri Externe, unde nu a rămas nimeni în teritoriul ocupat, au fost delegați să îndeplinească atribuțiile secretarilor generali următorii: Lupu Kostaki la Ministerul de Interne, Oscar Kiriacescu directorul general al Regiei Monopolurilor Statului la ministerele de Finanțe și Domenii, Mihail Popescu – administratorul Casei Școalelor la Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, George Panait inginer-inspector general la Ministerul Lucrărilor Publice, C. Bobeșiu directorul administrației și al contabilității Ministerului Industriei și Comerțului la acest din urmă minister. Atribuțiile de prefect al poliției Capitalei au fost delegate generalului în rezervă A. Mustață, inspector general al jandarmeriei rurale¹¹.

Cu două zile înainte de intrarea trupelor germane în București, au apărut ultimele numere ale ziarelor dinainte de instituirea ocupației – „Viitorul”, „Dimineața” și „Universul”. Acestea erau post-datate cu o zi, 22 noiembrie 1916 (stil vechi) și publicau un ultim comunicat al guvernului. Mesajul executivului era dramatic, dar totuși impresionant de curajos, spunând în esență că deși situația țării este extrem de grea, singura grijă este izbânda finală, motiv pentru care guvernul a fost silit să-și mute provizoriu sediul la Iași, fiind sigur că cetățenii Capitalei vor înțelege¹².

În aceeași dimineață de 21 noiembrie 1916 (stil vechi), au fost afișate o proclamație și o ordonanță cu dispozițiile adoptate de generalul Mustață, prefectul delegat al Capitalei, în scopul asigurării ordinii și predării fără victime și pagube a Bucureștiului.

Prefectul anunța aspre măsuri de ordine publică – între care interdicția de a circula după o anumită oră, interzicerea vânzării de alcool, interzicerea reprezentațiilor, a întrunirilor de orice fel, obligația de predare de îndată a armelor și muniției, interzicerea ori-

⁷ *Idem*, p. 122.

⁸ Decretul nr. 3102/12 noiembrie 1916, publicat în Monitorul Oficial nr. 183/13 noiembrie 1916.

⁹ Cf. George D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 15.

¹⁰ *Idem*, p. 7-9.

¹¹ *Idem*, p. 16, nota nr. 2.

¹² *Idem*, p. 16.

căror manifestări împotriva ocupantului – inclusiv verbale sau prin gesturi, obligarea populației să-și pună la dispoziție bunurilor mobile și imobile pentru armatele ce aveau să sosească – orice încălcare fiind pedepsită cu moartea¹³.

Proclamația și ordonanța apărute peste noapte au reprezentat un șoc pentru cetățenii Capitalei. Nu mai era niciun dubiu: urma invazia, iar cei rămași, chiar dacă nu-și dădeau seama că era pentru binele lor, nu mai aveau voie decât să se supună la ce urma, în caz contrar fiind amenințați cu pedepse mergând până la execuție chiar de către autoritățile române.

În 23 noiembrie/6 decembrie 1916 Bucureștiul a fost oficial ocupat.

Exact ca și în alte teritorii în care intraseră, germanii și aliații lor au pus imediat stăpânire pe absolut tot, populația, întreprinderile și instituțiile fiind supuse inițial jafului fără limite al trupelor de ocupație.

Foarte curând, chiar din primele zile, germanii au încercat și în mare parte au reușit să impună și un sistem formal de justiție militară, organizată în mod special pentru apărarea intereselor germane, ale supușilor Puterilor Centrale și, în general, pentru sancționarea cazurilor de rezistență din partea românilor la măsurile inițiate de invadatori.

Sistemul judiciar german instituit în România era compus din instanțe extraordinare: Tribunalul guvernământului imperial la București – ca instanță supremă de judecată, tribunale imperiale germane la București, Craiova, Constanța și tribunale militare de judecată în cadrul fiecărei comandaturi de district sau etapă. Pe lângă aceste forme, organizate ale justiției militare de ocupație, se cunosc numeroase cazuri de înfăptuire a represiunii penale, constând în pedepse, inclusiv capitale, aplicate direct de către autoritățile locale străine sau de complete de judecată improvizate, fără alte formalități, în general fără nicio posibilitate de contestare.

„Legislația” de care a uzat administrația germană de ocupație a constituit expresia celui mai brutal regim dictatorial impus la începutul secolului XX de o forță militară invadatoare populației din România, lipsită de apărare.

Încălcând flagrant acordurile internaționale ce reglementau raporturile dintre învingători și învinși, prevăzute în Convenția de la Haga din 18 octombrie 1906, care stabilea ca locuitorii unui teritoriu ocupat să fie judecați în problemele de drept privat potrivit legislației țării lor, Puterile Centrale au ignorat la început total, apoi în mare măsură, normele juridice românești, ca dealtfel și în alte state pe care le-au ocupat¹⁴.

La fel ca și în celelalte state ocupate, cadrul „legal” din timpul ocupației străine în țara noastră l-a constituit sistemul ordonanțelor militare. Acestea erau elaborate în numele Comandamentului suprem militar al Grupului de Armate Mackensen, sau al guvernatorului Tullff von Tscheppe. Ordonanțele au încercat să reglementeze absolut toate activitățile, persoanele și bunurile care interesau Puterile Centrale. Ele aveau caracter de normă obligatorie pentru întreaga populație și stabileau aspre sancțiuni în cazul nerespectării lor (amenzi considerabile, închisoare, trimeri în lagăre și pedeapsa

¹³ *Idem*, p. 17-18.

¹⁴ Cf. *Memoriile generalului Ludendorff despre războiul mondial și prăbușirea Germaniei*, Editura Răspândirea Culturii, București, 1919, p. 236.

capitală). Nu prezenta nicio relevanță faptul că ordonanța respectivă nu fusese făcută publică, de exemplu. Nu te puteai apăra nicicum, nu conta existența sau nu a vinovăției.

Măsurile impuse erau revoltătoare și aveau drept scop exploatarea populației, deposedarea ei de bunuri, lipsirea ei de drepturi. Ordonanțele nu doar că prevedeau sancțiuni, dar erau și puse în aplicare într-un mod draconic, fără rațiune, fără drept de apel. Populația era absolut îngrozită, pentru că pedepsele se aplicau în modul cel mai sever, drept exemplu.

De teama represaliilor aplicate sistematic se nășteau situații absurde.

Una dintre ordonanțe se referea la interdicția de a deține câini. Pe zidurile orașului Roșiori au apărut *„mari liste de cetățeni pedepsiți de judecătoria militară germană: câinele dlui X nefiind ținut în lanț a fost văzut liber pe stradă. Dl. X e condamnat la 80 mărci amendă, iar câinele va fi adus la comandatură spre a fi împușcat”*. Motivarea este că agentul ocupantului a văzut câinele. Ca urmare, *„un evreu fruntaș a venit la cabinetul polițistului să-l roage să-i procure un câine, ca să-l ducă la comandatură să-l ucidă. Cu toate că el nu avea niciun câine, plutonierul german a făcut un proces verbal că a văzut câinele pe stradă. Așa-zisul proprietar a fost condamnat să plătească amenda de 80 de mărci. „Amenda o plătesc, dar câine de unde să duc, că nu am și nu am avut niciodată. Am făcut reclamație la comandatură că pot dovedi cu vecinii că nu am avut câine, dar mi s-a spus că nu vor să știe nimic, e o hotărâre ce trebuie executată și dacă nu duc până mâine seară câinele, mă închide pe mine.”*¹⁵

Ordonanțele emise de către autoritatea militară de ocupație erau aduse la cunoștința publicului prin intermediul agenților de poliție care, însoțiți de toboșar, mergeau pe la răspântii și în piețe citeau lumii voința stăpânirii¹⁶.

Unele ordonanțe erau publicate în periodice speciale, de exemplu: „Ordonanțe pentru populația României în cuprinsul administrației militare”, „Foaia de ordonanțe pentru populația civilă în teritoriul român ocupat”, „Foaia de ordonanțe a comandamentului suprem von Mackensen” și „Foaia de ordonanțe a administrației militare”.

Mult mai târziu, de la 1 octombrie 1917, administrația militară germană a hotărât că ziarele „Bukarester Tagblatt” și „Gazeta Bucureștilor” devin organele „legale” de publicat actele normative, în locul Monitorului Oficial care, evident, nu mai apărea.

Totuși, în cazul României, s-a înregistrat un fapt neobișnuit: tribunalele militare germane au coexistat cu instanțele românești. Acestea din urmă s-au încăpățânat să rămână în activitate, cu toate piedicile organizatorice, legislative și amenințările permanente de desființare de către ocupant.

În ciuda afirmațiilor despre respectul dreptului internațional, raporturile dintre administrația de ocupație și justiția română au fost din primul moment antagonice, sistemul judiciar românesc fiind împiedicat să funcționeze, fiind blocat, încercându-se înlăturarea sau subordonarea sa.

Cu toate acestea, puterea judecătorească a insistat, în mod paradoxal, să continue să existe în teritoriul ocupat – și aceasta este principala ei caracteristică, neevidențiată: a

¹⁵ Vasile Th. Cancicov, *op.cit.*, vol. II, *ed. cit.*, p. 146.

¹⁶ *Idem*, p. 143.

fost, în teritoriul ocupat, singura rămasă dintre cele trei puteri care caracterizează suveranitatea unui stat.

Primul înscris adresat Ministerului de Justiție după 10 zile de ocupație aduce cu sine prima imixtiune germană în administrarea justiției române. Era vorba de o ordonanță a ocupantului ce decreta ridicarea sechestrului ce fuseseră instituite asupra bunurilor persoanelor juridice și fizice cu care România era în stare de război¹⁷. Reprezentantul Ministerului Justiției, George D. Nedelcu, pare că se conformează, dar în realitate face orice ca să se opună. El anunță comandatura că ridicarea sechestrului nu se poate realiza, pentru că pe de o parte ocupantul crede în mod greșit că bunurile fuseseră efectiv confiscate, ceea ce nu era real și nici corect juridic, în al doilea rând pentru că administrația militară germană impunea să se dea înapoi proprietarilor bunurile sechestrate, dar persoanele în cauză lipseau și nu erau de găsit. O altă problemă invocată de reprezentantul Ministerului Justiției față de ocupanți era că măsura nu putea fi aplicată în altă parte decât Bucureștiul: nu existau mijloace de corespondență cu provincia și mulți dintre șefii parchetelor și instanțelor erau în București, dacă nu se refugiaseră în Moldova, iar pentru a se întoarce la sediile lor să-și exercite atribuțiile, trebuia să le pună la dispoziție mijloacele necesare, ceea ce autoritățile române nu erau în măsură să asigure, totul fiind rechiziționat, confiscat de ocupant¹⁸.

Menționând rechizițiile în materia justiției, între primele măsuri germane a fost și cea de a se rechiziționa sediul Ministerului Justiției din clădirea societății Generala din Str. Bursei. Evacuarea clădirii s-a făcut într-o singură zi, de Sf. Nicolae, 6/19 decembrie 1916, nefiind admise niciun fel de proteste sau amânări. Din acest motiv, arhiva nu a putut fi mutată și a fost lăsată în parte în pod și în pivniță. Acolo însă a fost ulterior răvășită, dosarele găsite trântite, călcate și chiar distruse, podul și pivnița devastate, instalația electrică distrusă. Cererile de măsuri de pază au rămas fără răspuns, iar ministerul a putut salva doar o parte din documente.

Un alt imobil rechiziționat și pentru care s-au dus lupte grele pe tărâmul corespondenței cu ocupantul a fost Palatul de Justiție din București. În primul rând, chiar în prima noapte a ocupării Bucureștiului, în cabinetul președintelui secției notariale au intrat și s-au instalat 9 soldați ai ocupantului. Apoi, la 28 noiembrie 1916, s-a încercat încartiruirea a cca. 100 militari ai Puterilor Centrale, pe care intendentul Palatului de Justiție a reușit să o împiedice.

Câteva zile mai târziu, un trimis al autorităților imperiale germane în uniformă militară a vizitat mai multe săli ale Palatului de Justiție pentru a alege mobilierul cel mai bun spre a fi rechiziționat, lipsind în consecință instanțele de mobilierul necesar pentru a funcționa. Cu toate solicitările oficiale de a cruța Palatul de Justiție, rechizițiile au continuat¹⁹.

Inevitabil, K. und K. Etappen-Gericht (tribunalul militar german) s-a instalat în clădirea Palatului de Justiție, ocupând aproape toate sălile de judecată și auxiliare, una dintre biblioteci, precum și mobilierul din toate cabinetele și chiar din restul sălilor de

¹⁷ Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 30-31.

¹⁸ *Idem*, p. 38

¹⁹ G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 101.

judecată, zădărniciind funcționarea justiției românești. Gerantul Ministerului Justiției a încercat să se opună și a propus instalarea tribunalului german în altă parte – oferind localul Curții cu Jurați din Str. Șelari, lângă Str. Lipscani, curte care se întrunea rar și avea dotările necesare, dar după mai multe astfel de cereri, răspunsul administrației germane a venit sec: lucrurile să rămână așa cum au fost stabilite.

În aceeași clădire fusese nevoit să se mute după evacuare și Ministerul Justiției, iar Palatul de Justiție nu mai avea păcură (erau necesare 4-5 tone pe zi) de la Crăciun și, ca atare, nici căldură și nici lumină. S-au instalat câteva sobe cu cărbuni, scoțându-se burlanele pe ferestre²⁰.

Și în Craiova Palatul de Justiție a suportat același tratament²¹. Dealtfel și în alte orașe, localurile instanțelor au fost rechiziționate, primind cu totul alte întrebuințări: la Pitești, de exemplu, clădirea tribunalului a fost transformată în spital.

Dar nu doar asupra clădirilor instanțelor și a bunurilor din ele a acționat ocupantul.

Din ordinul ocupantului au fost ridicate actele emise de autoritățile judiciare și civile din toată țara, judecătorii, parchete, primării, prefecturi, bănci (chiar și arhivele unor sucursale ale Băncii Naționale) etc..

Autoritățile austro-ungare au ridicat în plus și toate dosarele de acordare a cetățeniei pe anii 1913-1916 – așa numitele dosare de indigenate – la 28 ianuarie 1918, precum și dosarele cancelariilor Camerei și Senatului României, fără a se putea obține măcar un opis cu numerele dosarelor ridicate.

Aceeași situație de ridicare forțată de înscrisuri – acte publice – acte de stare civilă, acte administrative, bancare și judecătorești – privind persoane care nu aveau calitatea de supuși ai Puterilor Centrale, s-a înregistrat în toată perioada de ocupație, cu toate protestele gerantului Ministerului Justiției.

Motivul invocat de autoritățile de ocupație era:...”prefacerea hârtiei – drept materie primă de război”²². Cel puțin aceasta a fost situația în cazul ridicării de către pretorul comandaturii de etapă Râmnicu Vâlcea a arhivei tribunalului și judecătoriei Vâlcea²³.

Și nu numai atât: acte importante și care trebuiau păstrate cel puțin 30 ani, arhive ale autorităților judecătorești, ale Ministerului Justiției au fost distruse în mod voit, cu prejudicii incalculabile pentru stat și pentru părți²⁴, cu toată opoziția gerantului de la acel moment al Ministerului Justiției, Al. G. Hinna²⁵.

În același timp, Tribunalul Guvernământului Imperial al „cetei București” a solicitat la 13 ianuarie 1917 Ministerului de Justiție Român să i se pună la dispoziție urgent în limba română și germană, în câte trei exemplare, codurile civil, penal, de procedură, de organizare judecătorească etc²⁶. Însă traducerea s-a putut asigura mult mai târziu,

²⁰ *Idem*, p. 102-103.

²¹ *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, publicat de Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, coord. Mihaela Dudu, Ed. Aius, Craiova, 2016, *passim*.

²² Cf. Ordonanța din 8 august 1917, în „Foaia de ordonanțe către populația României”, nr. 29/21 septembrie 1917, apud G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 110.

²³ G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 109-110.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Idem*, p. 111.

²⁶ *Idem*.

pentru că nu existau traducători care să aibă curajul să-și ia răspunderea. Dorința de colaborare nu a existat nici în această privință, tocmai pentru a fi menținute instanțele române pe cât posibil.

În februarie 1917 corpul avocaților din județul Ilfov informa Ministerul Justiției că dintre toți avocații aflați în București la acel moment doar 5 cunosc limba germană și ar putea fi însărcinați cu traducerea unor acte normative românești – Max Gaster, Sifort Heinrich, Pascu Demetru, Mandy Gheorghe, Silbermann Isac²⁷. Judecând după criteriul onomastic, rezultă clar că trei dintre cei indicați erau de origine etnică iudaică, deci vorbeau dialectul german numit idiș. Ca urmare, traducerile lor ar fi fost relative și discutabile.

Ministerul informa că dispunea de un singur interpret care abia făcea față cu traducerea întregii corespondențe de la și către autoritățile imperiale și regale. La Ministerul Justiției fusese delegat un ofițer, căpitanul Rappe, pentru controlul corespondenței ministerului cu autoritățile române²⁸.

Administrația militară în România a solicitat și alte lămuriri în privința legislației românești – de exemplu despre răspunderea pentru stricăciunile cauzate de automobile, dacă se antrenează răspunderea proprietarului pentru fapta șoferului (ambele situații fiind prevăzute în Codul Civil), dacă există o lege privind arendașii și micii agricultori care nu lucrează în vreme de război, dacă există o lege care sancționează contrabanda de vite și ce pedepse se prevăd (reglementarea fiind cuprinsă în legislația vamală), către cine se plătesc taxele pentru valabilitatea brevetelor românești, care este situația juridică a Domeniilor Coroanei (compuse din 12 imobile rurale și reglementate de dispozițiile Legii din 10 iunie 1884), care sunt principiile serviciului militar român (conținute în legea pentru organizarea armatei)²⁹.

Evident că toate aceste informații erau solicitate în scopul exploatării cât mai eficiente a teritoriului ocupat, a populației și bunurilor românești.

Vasile Th. Cancicov descrie câte ceva din atmosfera Palatului de Justiție transformat în tribunal german: „În palatul de justiție a ajuns să se împartă dreptatea chiar supușilor români de un tribunal permanent german, ai cărui judecători sunt toți militari germani, inclusiv greșierul, unii dintre avocați”. Avocatul Cancicov asistă, dar, neștiind limba, nu pricepe nimic. El însuși avocat, angajează un avocat evreu, deoarece consideră că are îndatorirea patriotică să refuze să pledeze în fața instanțelor germane. Cu toată amărăciunea simțită pentru că românii sunt judecați la ei în țară de un tribunal străin, constată ca pozitivă extrema disciplină care se întrevăde în modul de administrare a justiției germane: instanța germană intră în ședință la ora 8, iar la 8 și 5 minute primul proces e în plină judecată. Fiecărui dosar îi este alocată o jumătate de oră. Disciplina este strictă, dar de fapt se datorează faptului că justiția e militară. Tribunalele românești pot începe ședințele abia după ce termină cele germane, după ora 14, dar din lipsă de combustibil pentru încălzire și lumină nu pot rămâne mai târziu de ora 16³⁰.

²⁷ *Idem*, p. 114.

²⁸ Fost profesor la Universitatea din Bonn; *Idem*, p. 115 și n. 1.

²⁹ *Idem*, p. 87-94.

³⁰ V. Th. Cancicov, *op.cit.*, p. 38-39.

Situația justiției românești sub ocupație este și mai gravă pentru că personalul – judecători, procurori, auxiliari, avocați – lipsesc. Fie sunt arestați, sau au domiciliu obligatoriu, fie sunt pe front, fie în refugiu în Moldova, fie – în teritoriul ocupat – au și alte însărcinări.

Trebuie să subliniem că justiția militară a tribunalelor germane, chiar disciplinată și eficientă din punct de vedere al procedurii de judecată, nu împărțea dreptatea, cu toate susținerile contrare ale unora dintre ocupați.

În fapt, justiția de ocupație împărțea injustiție.

Inițial, tribunalele germane judecau doar procesele dintre supușii statelor lor, sau procesele românilor în contradictoriu cu un supus al Puterilor Centrale.

Ulterior, printr-o ordonanță din ianuarie 1918, competența tribunalelor germane s-a extins printr-o ordonanță și asupra proceselor dintre români, în cazul în care era vorba de cineva care nu se găsea în teritoriul ocupat. Mai exact în cazul oricăror procese privind-i pe cei absenți și bunurile lor, sau chiar dacă erau prezenți dar aveau rude refugiate în Moldova, se instituia un administrator-custode de către ocupant. Pentru a obține amânarea cauzei și deci a împiedica un deznodământ de spoliere a celui care nu era prezent, avocații români refuzau să pledeze la instanțele militare de ocupație. Însă autoritățile militare instituiau custodele oricum, iar acesta, de regulă, acționa împotriva celui pe care îl reprezenta. Deci românii erau puși încă o dată în inferioritate, fiind cel mai adesea lipsiți de o apărare adecvată și nici nu înțelegeau limba în care se desfășura procesul. În schimb, partea adversă era prezentă, avea avocat, de regulă evreu sau, în cauze cu miză mai mare, un avocat militar german, a cărui simplă prezență înclina balanța în fața tribunalului militar german.

Față de oportunismul unora, care au înțeles că pot avea câștig de cauză dacă sunt judecați de instanța germană, s-au înregistrat și incidente publice. Un anume Max Roseti, instituit de către germani custode al bunurilor unui refugiat în Moldova (fostul ministru plenipotențiar la Atena, Alexandru Florescu), se judeca în nume personal cu un alt român. În considerarea calității sale de custode numit de către ocupant, a solicitat să fie judecat de tribunalul german. Conduita sa a fost blamată de toată lumea, publicul din sală făcându-i, cu orice risc, „o semnificativă demonstrație de dezaprobare”³¹.

Încălcarea dreptului internațional în materia administrării justiției în vreme de război într-un teritoriu ocupat a condus nu doar la refuzul avocaților să pledeze în fața instanțelor de ocupație, ci și la refuzul unor magistrați să-și îndeplinească îndatoririle, adică să mai judece.

Aceasta s-a datorat în primul rând intervențiilor germane în activitatea instanțelor române, acestea insistând să se implice peste judecător în chiar actul de judecată, în deliberarea și pronunțarea hotărârilor.

Astfel, în mai multe cauze, administrația militară în România a încercat să intervină în actul de judecată național, în modalitatea de interpretare a legislației de către instanțele de judecată românești, indicând în scris Ministerului de Justiție: „urmează a se atrage imediat atențiunea Curții de Casație asupra exactei interpretări a dispozi-

³¹ *Idem*, p. 278.

țiunii, referindu-vă la procesul în curs și apoi a se cere tribunalului secția III c.c. un raport cum urmează a se explica înțelegerea juridică greșită a dispozițiunei. Este oare cunoscut că și alte instanțe judecătorești au aceeași concepție ca și secția III c.c. a Tribunalului Ilfov?”³² era mesajul agresiv al ocupantului.

Față de aceste interferențe, până și gerantul Ministerului Justiției, Al. G. Hinna, numit de ocupant după îndepărtarea lui G. D. Nedelcu ce fusese numit gerant de către guvernul român, și-a făcut curaj și a răspuns comandamentului în scris că nimeni, nici măcar Ministerul Justiției, nu poate interveni în judecată, nu aparține Ministerului Justiției atribuția de a interpreta temeiul considerentelor tribunalului în pronunțarea hotărârii:

„Ca orice instanță judecătorească Tribunalul Ilfov are dreptul de a judeca, are prin aceasta chiar dreptul de a interpreta textele pe care le aplică.

A-i răpi acest drept înseamnă a-i răpi chiar suveranitatea și însăși rațiunea de a exista și a transforma o instanță judiciară într-un instrument al puterii executive, dând astfel loc la cel mai neînfrânat arbitrar. Acest principiu indiscutabil și unanim admis în toate legiurile este îngădit numai de controlul instanțelor superioare tot judecătorești, cărora le este dat să interpreteze erorile de interpretare pe care eventual le-ar săvârși instanțele inferioare”³³.

O altă manieră de imixtiune în activitatea de judecată a constatat în ordonanța care dispunea ca martorii aparținând armatelor statelor Puterilor Centrale să nu mai fie chemați în instanță, ci să fie ascuțați prin comisie rogatorie, practic prin administrația militară de ocupație, căreia urmau să i se trimită întrebările ce urmau să fie adresate³⁴.

Funcționarea justiției române era afectată și pentru că mii de români fuseseră luați ostatici în teritoriile ocupate de către administrația militară de ocupație, drept represalii pentru prizonierii de război luați de autoritățile române, fiind supuși așa-numitelor internări – arest, domiciliu obligatoriu, deportare în lagăre în afara teritoriului României³⁵.

În tot teritoriul ocupat au avut loc astfel de arestări, cei în cauză fiind adesea supuși unor tratamente inumane, umilințe, lipsuri de tot felul, interdicția purtării corespondenței și, desigur, interzicerea exercitării profesiei. Printre ei s-au aflat și numeroși magistrați și avocați. Unii dintre ei nu au fost ridicați ca ostatici, ci cu învinuiri precise. De exemplu, procurorul general al Curții de Apel București, fost senator, fost deputat, G. D. Diaconescu – care se făcea „vinovat” de faptul că după ocuparea Bucureștilor își supraveghea concetățenii suspectați că-i simpatizează pe germani. Și el și Mișu Antonescu au fost deportați în lagăr în Germania, iar pentru ei guvernul român aflat la Iași a publicat proteste în presa internațională din cauza tratamentelor inumane la care erau supuși la în detenția de la Holzminden.

Motivele reale ale deportării lor constau în faptul că Diaconescu era omul de încredere al Brătienilor, iar Mișu Antonescu – al lui Take Ionescu. În plus, fost decan al

³² 10 martie 1918, p. 80-81.

³³ G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 82.

³⁴ *Idem*, p. 83

³⁵ Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, p. 87, 88.

Baroului Ilfov, Mișu Antonescu era acuzat că negociase în timpul neutralității contracte privind cerealele cu germanii în condiții avantajoase pentru România³⁶. Pentru eliberarea lui, statul german solicita eliberarea lui Atias de la Banca de Credit Român, internat încă de la decretarea războiului și trimis în judecată pentru acte „neromânești”³⁷.

De fapt, cei mai mulți internați au fost arestați și deportați ca urmare a unor răzbunări locale sau evreiești³⁸, ca urmare a opțiunilor lor politice, sau pentru reglarea unor diferende economice. Avocatul V. Th. Cancicov, de exemplu, unul dintre avocații care reprezentau interese americane în România și adept al lui Take Ionescu, a fost inițial arestat la Imperial 96 zile, apoi internat la Colțea 96 zile, apoi arestat la domiciliu 96 zile, apoi eliberat 39, apoi trimis din octombrie 1917 în domiciliul obligatoriu la Roșiori de Vede pentru toată durata războiului⁴⁰.

Și el, ca și aproape toți avocații români, refuză să pledeze în tribunalele germane⁴¹.

Situația tensionată a determinat autoritățile militare germane să procedeze și la reorganizarea judecătorească națională. Inițial, crezând că-și asigură concursul Ministerului Justiției, consilierii superiori ai tribunalului militar de campanie, l-au convocat pe G. D. Nedelcu, secretarul general al Ministerului Justiției, pentru a discuta reorganizarea judecătorească.

Consilierii germani l-au informat pe gerantul Ministerului Justiției că, în opinia lor, în teritoriile ocupate nu mai există nici putere executivă, nici legislativă și deci nici cea judecătorească. De aceea, autoritatea germană își va impune suveranitatea modificând sistemul judiciar românesc. G. D. Nedelcu s-a opus: potrivit dreptului internațional, ocupantul putea exercita o suveranitate de fapt doar pentru nevoile militare, fără ca acestea să poată atinge sistemul juridic românesc. Răspunsul primit i-a confirmat că nu dreptul internațional era preocuparea germanilor: „*Cu alte cuvinte preferați să vi se numească judecători bulgari, decât să acceptați reformele ce vi se vor introduce?*”⁴². Ca urmare a atitudinii sale de apărare a puterii judecătorești, secretarul general al Ministerului Justiției, George D. Nedelcu, a fost înlăturat de ocupant, inițial fiind propus G. Slătineanu, președintele Tribunalului Ilfov. Acesta nu a acceptat numirea și, ca atare, a fost numit conducător al afacerilor Ministerului Justiției Al. G. Hinna, consilier la Curtea de Casație⁴³.

Îndată ce noul conducător al Ministerului Justiției a fost instalat, au început să apară și numirile și delegările în magistratură, în urma încuviințării date de administrația militară⁴⁴. Ocupantul a procedat, totodată, la numirea unui nou Consiliu Superior al Magistraturii⁴⁵. Puterile ocupante au înlăturat și au numit funcționari în teritoriile ocupate după bunul plac.

³⁶ *Idem*, p. 343.

³⁷ *Idem*, p. 348.

³⁸ *Idem*, p. 463

³⁹ *Idem*, p. 35

⁴⁰ *Idem*, p. 66-67.

⁴¹ *Idem*, p. 489.

⁴² G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 207.

⁴³ *Idem*, p. 158-160.

⁴⁴ *Idem*, p. 166.

⁴⁵ *Idem*, p. 171.

Puterea ocupantă a impus o nouă lege de organizare judecătorească în locul celei instituite de Constituția și de legile organice române, un nou conducător al administrației justiției, numit de puterea ocupantă, în locul conducătorului reprezentant al suveranității statului, un nou aparat de supraveghere a administrării justiției pus sub conducerea comandanului suprem al armatei de ocupație⁴⁶.

Practic, justiția română a fost înlocuită cu o justiție pusă sub supravegherea puterii ocupante, administrația militară a încercat să șteargă și ultima putere publică rămasă în teritoriul ocupat, puterea judecătorească, a treia putere în stat, care reprezenta în plenum suveranitatea statului⁴⁷.

Ordonanța privind noua organizare a autorităților judecătorești române în ținutul administrației militare imperiale germane în România și al administrației imperiale germane a etapelor în Dobrogea a fost publicată în Foaia de ordonanțe nr. 5 din 19 aprilie 1917⁴⁸.

În afară de modificările în interiorul aparatului de justiție, prin noile dispoziții eliminau căile de atac în materia penală și instituiau competența tribunalului german pentru aproape orice situație. Această situație l-a determinat pe Al. G. Hinna, noul girant al Ministerului de Justiție⁴⁹ să amenințe cu demisia în cazul în care se aplicau aceste măsuri. A rămas în funcție, insistând îndelung pentru înlăturarea ordonanței.

Pe lângă problema modificării legii organizării judecătorești, s-a dispus tot printr-o ordonanță semnată de însuși von Mackensen reluarea activității Curții de Casație, deși aceasta era strămutată în temeiul legii la Iași⁵⁰. Acesta nu a reprezentat un impediment pentru Mackensen, care pur și simplu a anulat legea română printr-o ordonanță germană. Cei propuși de ocupant să formeze instanța cu gradul cel mai înalt din țară nu au fost tocmai de acord. Nu putem funcționa, au spus unii din membrii curții, nu suntem curte de casație, suntem pribegii Curții de Casație. Dacă primim să funcționăm acum, se va zice că am primit de frică sau pentru un blid de linte...de ce să nu murim cum am trăit, a spus Aurel Procopiu⁵¹. O Curte de Casație instituită de ocupant în teritoriile ocupate poartă semnul lipsei de suveranitate. O curte de casație străină, întocmită cu elemente românești este o anomalie.

Doar atunci când justiția țării ocupate este dezorganizată, puterea ocupantă poate institui tribunale provizorii, conform doctrinei, ceea ce nu era cazul în România.

Și membrii rămași în București ai Curții de Apel și Tribunalului Ilfov s-au întrunit pentru a discuta ce atitudine să ia față de ordonanțele care nesocoteau legislația țării în ce privește reorganizarea justiției și a normelor procedurale și au comunicat lui von Mackensen că solicită înlăturarea modificărilor, instanțele nefiind dispuse să accepte să judece în astfel de condiții.

⁴⁶ *Idem*, p. 166.

⁴⁷ *Idem*, p. 166.

⁴⁸ *Idem*, p. 212 și urm.

⁴⁹ *Idem*, p. 215.

⁵⁰ *Idem*, p. 230

⁵¹ *Idem*, p. 231.

Ei au arătat că înființarea tribunalelor străine la care să fie obligați să apeleze și cetățenii români, afară de atingerea adusă drepturilor țării, înseamnă refuzul accesului la justiție pentru români.

Apoi comisarul instituit prin paragraful 6 al ordonanței – potrivit căruia pe lângă judecător se prevedea un „comisar” din partea Puterilor Centrale, care să aibă dreptul să asiste la toate ședințele de judecată, la deliberări și să facă propuneri pentru soluția de pronunțat în hotărârea judecătorească – ducea, în afară de încălcarea independenței judecătorului, a încălcării secretului deliberării, la încălcarea egalității părților, românii fiind puși în inferioritate prin simpla prezență a comisarului care înclina balanța peste judecător, indiferent de hotărârea pronunțată de acesta din urmă.

Demnitatea magistraturii ar fi ajuns grav afectată și ar fi fost de preferat desființarea ei.

Cu toate acestea, aplicarea ordonanței a avut loc chiar înainte de a fi fost publicată. Magistratii s-au opus situației, unii fățiș, alții tacit.

Președintele Secției II Comerciale a Tribunalului Ilfov, judecătorul Titu Magheru, a protestat în felul său: În fața sa s-a ivit o cauză în care ordonanța criticată dispunea că trebuie să-și decline competența către tribunalul german. Așa că a amânat cauza, evitând să judece, motivând că nu are unde să se desfășoare ședința întrucât mobilierul instanței și sălii de judecată a fost rechiziționat de reprezentantul puterii ocupante. Simultan, însă, a solicitat personal în scris comandamentului german revizuirea ordonanței – anunțând, între altele, că este decis să se opună prin orice mijloace instituirii comisarului. Ministerul Justiției i-a cerut explicații și i-a cerut reluarea judecării cauzei, presat de comandamentul german. Judecătorul Titu Magheru a refuzat: *„Mă găsesc în situația următoare: fie refuz aplicarea ordonanței, ceea ce n-aș putea să fac, căci m-aș pune în conflict cu autoritatea militară germană, sau să o aplic și în acest din urmă caz aș călca legile țării și implicit jurământul ce am depus la intrarea în funcțiune, de a observa cu sfințenie constituția și legile țării, or nici demnitatea de om și de magistrat și nici conștiința nu-mi permite a călca această sacră datorie către țara mea. De aceea, vă aduc la cunoștință că mă abțin de a mai funcționa ca președinte al Secției II Comerciale, fiind bucuros însă a relua serviciul de îndată ce s-ar obține dela comandamentul suprem un răspuns favorabil în sensul cerut prin memoriul din 22 mai 1917”*⁵². Răspunsul favorabil nu a venit, iar Titu Magheru a fost dat afară din magistratură.

C. A. Robescu, locțiitor de prim procuror al Tribunalului Ilfov, a decis și el să se abțină de la exercitarea funcției după ce la conducerea parchetului a fost numit un alt magistrat delegat. Protestul procurorului C. A. Robescu s-a datorat faptului că noul procuror era un fost prizonier de război care a acceptat să lucreze pentru inamic, în schimbul eliberării. Ținut în lagărul de la Stralsund, G. Pop, judecător la Tribunalul Ilfov, locotenent în rezervă, împreună cu alți ofițeri români prizonieri acolo și în alte lagăre, Krefeld, Helmstadt, au fost eliberați, cu condiția să lucreze în țară pentru ocupant⁵³. Nu a fost singurul caz. Și la Craiova, de exemplu, avocatul

⁵² *Idem*, p. 270.

⁵³ *Idem*, p. 277.

Scarlat Costangioară eliberat din lagăr, a solicitat și primit postul de avocat al Comunei Craiova⁵⁴.

Situația a determinat inițial îndelungate solicitări către judecător și procuror de a-și relua posturile, fără succes. Au fost în final înlăturați din magistratură. Ulterior, sancționarea magistratului Titu Magheru a fost anulată la 1 februarie 1918 de ministrul Justiției, I. Mitileneu, motivat de faptul că îndepărtarea din magistratură s-a făcut fără proces, fără citare, fără drept la apărare⁵⁵.

În cazul nesupunerii față de ocupant a judecătorului Constantin R. Sturdza, președinte al Secției I a Tribunalului Ilfov, măsurile au fost mult mai grave. Constantin R. Sturdza fusese mobilizat ca ofițer de rezervă. După încheierea păcii de la Buftea-București, revenise de pe front și își reluase îndatoririle de judecător. Vasiliu Barnoschi, unul dintre avocații colaboratori cu ocupantul, pe care germanii îl numiseră prefect de Prahova, l-a reclamat comandaturii germane pentru ofensă adusă „amicilor guvernământului imperial”. Anume, magistratul Constantin R. Sturdza a refuzat să dea mâna cu el, spunându-i în public: „*D-ta nu știi că eu revin de pe front? Ca atare nu pot da mâna cu camarazii cari în loc să urmeze drapelul, au rămas de bună voe în tovărășia neamțului și i-a adus servicii*”⁵⁶. Tribunalul german l-a condamnat la 6 luni închisoare. Mai mult, von Mackensen a considerat că pedeapsa impusă este prea mică și a dispus ca după executarea ei să fie și deportat în lagăr în Germania, unde magistratul patriot a stat în detenție până la încheierea păcii generale. Condamnarea președintelui Secției I a Tribunalului Ilfov Constantin R. Sturdza a fost pe larg anunțată în București prin afișe în limba germană și română lipite pe zidurile orașului, germanii transformând pedepsirea sa în exemplu⁵⁷. Efectul obținut a fost însă contrar, Constantin R. Sturdza fiind considerat exemplu de erou.

Și alți magistrați s-au opus ocupantului, cum ar fi un tânăr judecător de ocol, Botez, delegat de Ministerul Justiției la secția comercială a Tribunalului Ilfov. Fiind tânăr, s-a considerat că va fi maleabil și i s-a repartizat un dosar cu o miză economică foarte mare. Reclamant era Casa Behles – o companie cu mare anvergură, care intermediaria afaceri pentru diverse state, reprezentantă a mai multor concerne, inclusiv Krupp, al cărui reprezentant Eugen Behles, un așa-zis elvețian, despre care Barbu Ștefănescu Delavrancea spunea că spiona statul român înainte de război. Procesul Casei Behles era împotriva statului român. Behles intermediase vânzarea de cereale din România spre Austro-Ungaria și Germania în timpul neutralității și acum solicita să fie obligat statul român să-i restituie o garanție de 50 milioane lei aur. Behles, spune Vasile Th. Cancicov, „*vrea să profite de lipsa actelor, de lipsa guvernului ce a contractat și să se judece sub presiunea morală a ocupațiunii germane. Cum ar putea statul să fie apărat, când toate actele, dovezile, informațiunile sunt la Iași?*”.

⁵⁴ Postul a fost solicitat fără plată, „pentru a îndeplini obligațiunea ce mi-am luat în lagărul de prizonieri” (Cf. *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, ed. cit., doc. nr. 119/5 decembrie 1917, p. 22).

⁵⁵ Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 281-282, nota.

⁵⁶ Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, vol. cit., p. 553-554.

⁵⁷ *Idem*, p. 553.

În mod absolut neașteptat pentru toți, judecătorul desemnat, tânărul Botez, a găsit soluția salvatoare: în dosar nu era îndeplinită procedura de citare cu pârâtul, Statul Român. Acesta trebuia citat la Iași și nu în altă parte, Statul Român nu avea reprezentant la București, astfel că judecătorul Botez, plin de curaj, a decis că procesul nu putea să continue fără ca pârâtul să fie legal citat, ceea ce echivala cu amânarea procesului Behles până la sfârșitul războiului, deci imposibilitatea de a obține o sumă exorbitantă de la statul român, care nu se putea apăra în proces. Onoare acestui umil magistrat, au declarat contemporanii⁵⁸.

Reluarea activității autorităților judecătorești române în județele Brăila, Buzău, Putna, Râmnicu Sărat s-a făcut abia după opt luni de la ordonanța din martie 1917, fiind însă limitată doar la afacerile civile⁵⁹.

Amestecul statului major administrativ de ocupație a continuat, autoritățile judecătorești fiind amenințate cu pedepse pentru că judecau căi de atac în materie penală, dar nesupunerea instanțelor, cu orice risc, a dus la retragerea interzicerii exercitării apelului printr-o altă ordonanță emisă de von Mackensen⁶⁰.

Chiar și așa, unii judecători erau chemați și reținuți, interogați de militari asupra proceselor pe care le judecau. Spre exemplu, un judecător de instrucție de la Tribunalul Ilfov a fost interogat de autoritățile germane pentru a spune dacă inculpatul pe care-l judecase era vinovat și care erau probele, ceea ce a determinat un protest scris al lui Al. G. Hinna, gerantul Ministrului Justiției către statul major administrativ în România⁶¹.

Mai mult, autoritățile militare au ignorat hotărârile pronunțate de instanțe. Astfel, într-un dosar penal în care judecătorul a pronunțat achitarea a trei persoane acuzate de furt, din lipsă de probe, deși acuzații erau români și părțile vătămate tot români, deși învinuții fuseseră achitați printr-o hotărâre judecătorească și deci nu mai puteau fi încă o dată judecați ori pedepsiți pentru aceleași fapte și împrejurări, pentru că exista autoritate de lucru judecat, deși pedeapsa cu moartea nu exista în legislația română, totuși autoritățile militare pur și simplu au ignorat hotărârea de judecată românească.

Ce trei, deși achitați de instanța română, au fost din nou judecați de tribunalul german, condamnați, și executați prin împușcare⁶² iar judecătorul ocolului II Călărași, I. Koslinski, a fost pedepsit disciplinar cu suspendarea pentru că i-a achitat.

Totodată, germanii au considerat o gravă încălcare a „legii” impuse de ei aplicarea pe hotărârile judecătorești a formulei executorii „În numele regelui Ferdinand al României”. Între cei acuzați au fost judecătorii Grigore Pherekyde, Spiridon Popescu, portărelul Traian Alexescu și subcomisarul Constantin Ozon⁶³. Magistratii și auxiliarii au scăpat întrucât președintele Tribunalului Ilfov a redactat un amplu memoriu. El a arătat că sentința respectivă a fost investită cu formula executorie incriminată la 28 martie

⁵⁸ Cf. V. Th. Cancicov, *op. cit.*, vol. I, însemnare din 21 iunie 1917.

⁵⁹ Cf. G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 293.

⁶⁰ *Idem*, p. 283.

⁶¹ *Idem*, p. 302.

⁶² *Idem*, p. 304-305.

⁶³ *Idem*, p. 305.

1917, deci înainte de ordonanța germană care interzicea executarea hotărârilor în numele regelui⁶⁴.

Era, însă, suficient ca orice individ căruia nu-i convenea executarea vreunei hotărâri să se adreseze comandaturii germane și obținea de îndată concursul unui ofițer pentru a împiedica prin forță executarea silită, gonind autoritatea judecătorească și anihilând cu de la sine putere actele de executare deja efectuate, ceea ce era inadmisibil. În această situație, magistrații au considerat că este preferabil să nu mai judece, hotărârile fiind oricum nesocotite după bunul plac⁶⁵.

Mai mult, autoritățile germane au dispus eliberarea unor deținuți condamnați anterior instituirii ocupației României. Teoretic, trebuia să fie vorba despre supuși ai Puterilor Centrale. În realitate, germanii au eliberat deținuți de drept comun, condamnați definitiv pentru fapte care nu aveau legătură cu naționalitatea lor, pentru a-și asigura elemente de sprijin. Nu conta că cei mai mulți dintre cei eliberați fuseseră condamnați definitiv pentru omoruri, tâlhării și alte astfel de fapte.

Din cauza tuturor acestor situații, la 18 iunie 1917, Curtea de Apel din București a luat în discuție dacă să continue să judece sau să facă grevă și a decis cu majoritate de voturi că da, va continua.

În special această decizie de a continua funcționarea instanțelor române a constituit sursa unor critici acerbe după război, magistrații fiind acuzați că s-au împăcat cu încălcarea dreptului românilor de a fi judecați exclusiv de instanțele lor naționale, argumentându-se că modalitatea de protest a justiției naționale trebuia să fie refuzul oricărei activități, în condițiile în care ocupantul s-a amestecat atât de grav în actul de justiție intern și a încălcat orice principii de drept internațional.

Magistratura și avocatura au fost foarte afectate de aceste reproșuri imediat după război, considerându-se că toți cei care au rămas în teritoriul ocupat trebuie pedesiți drept colaboratori. Au avut loc, drept urmare, numeroase cercetări disciplinare în rândul avocaților și magistraților, care au frământat lumea justiției cel puțin doi ani după război.

Totuși, cei puși în situația să judece pe magistrații și avocații care au trăit și au profesat sub ocupant au avut în final capacitatea de a vedea adevărul.

Soluția de continuare a funcționării justiției naționale a fost declarată, după încetarea ocupației, în mod înțelept drept singura posibilă: instanțele au refuzat aplicarea ordonanțelor, au suspendat judecarea proceselor un timp, au cerut retragerea măsurilor. În fața arbitrariului și forței, continuarea exercitării actului de justiție a ocrotit interesul superior al populației. Aceasta a găsit în prezența magistraților la post singurul ei sprijin în mijlocul perturbației produse de ocupația Puterilor Centrale. Magistrații și avocații și-au făcut astfel datoria, chiar cu sacrificii și în cele mai grele condiții ale Primului Război Mondial⁶⁶.

⁶⁴ *Idem*, p. 306.

⁶⁵ *Idem*, p. 307-308.

⁶⁶ Cuvântarea primului președinte al Curții de Apel București cu ocazia deschiderii anului judecătorec 1919-1920 în G. D. Nedelcu, *op. cit.*, p. 392-393. Despre măsurile luate după încheierea Primului Război Mondial împotriva magistraților și avocaților din teritoriul ocupat, a se vedea și Mircea Dușu, *O istorie a avocaturii române*, vol. I: *De la origini până la primul război mondial*, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 203-208.

ACTIVITATEA LUI RUDOLF METZLER, ADMINISTRATORUL MOȘIEI ȚIULENI-MEHEDINȚI, ÎN TIMPUL OCUPAȚIEI MILITARE 1916-1918

Marian Nicușor Pele Trăiloiu

Este cunoscut faptul că în toamna anului 1916, armata română a suferit grave și sângeroase înfrângeri, iar o parte însemnată din teritoriul țării a intrat sub ocupație străină. La scurt timp după instaurarea ocupației militare s-a trecut la organizarea administrației teritoriului ocupat.

În ceea ce privește teritoriul județului Mehedinți, acesta a intrat sub jurisdicția Comandaturii districtului Mehedinți, în timp ce reședința a fost pusă sub administrația Comandaturii de Etapă nr. 22¹.

Date fiind cele spuse, în cele ce urmează, prezentăm un mic tablou din ceea ce a reprezentat exercitarea dominației germano – austro – ungare în județul Mehedinți.

În fapt, materialul are la bază o notă – raport întocmit în august 1919 de Comisia de anchetă de pe lângă Prefectura Mehedinți, constituită pentru a analiza câteva reclamații ale unor locuitori din comuna Secu.

Nemulțumirile acestora au în atenție activitatea prestată de un anume Rudolf Metzler „ajuns”, nu întâmplător, administrator al moșiei Țiuleni.

În baza informațiilor furnizate de o parte din locuitorii Secu, dar și a denunțurilor acestora, cetățeanul Rudolf Metzler, de origine maghiară, (după nume se apropie mai mult de originea germană – n.n. Pele Trăiloiu Nicușor Marian), la data intrării României în război se afla internat într-un lagăr pentru supuși străini din județul Ialomița².

După o așa – zisă detenție de 15 zile, la intervenția colonelului Ion Țiuleanu, a fost eliberat din lagăr și așezat în funcția de administrator al moșiei acestuia din satul Țiuleni, comuna Secu³.

La scurt timp avea să se înfățișeze cu o declarație la sediul Primăriei comunei Secu prin care anunța că intenționează să renunțe la „protecția ungară și voește să fie român”.

În același timp, în mod fraudulos, s-a străduit să-și procure un certificat de naștere, fals, de la registrul stării civile al comunelor Secu sau Vânjuleț „pe unde fusese mai înainte”⁴, prin care să demonstreze că este născut în România. Întrucât nu a

¹ Tudor Rățoi, Nicolae Chipurici, *Documente ale municipalității severinene 1916 – 1920*, vol. V, editura ALMA, Craiova, 2009, p. 7.

² Serviciul Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale (în continuare SJAN Mehedinți), fond *Prefectura județului Mehedinți*, dosar nr. 25/1919, f. 2.

³ Localitatea, componentă a județului Mehedinți în acea perioadă, se afla la extremitatea estică a județului Mehedinți la granița cu județul Dolj. După reorganizarea administrativ teritorială din anul 1968, cele două localități, alături de altele au intrat în componența județului Dolj (n.n.).

⁴ SJAN Mehedinți, fond *Prefectura județului Mehedinți*, dosar nr. 25/1919, f. 2.

beneficiat de complicitatea primarilor și notarilor respectivelor comune, temători de altfel în a recurge la așa grosolane falsuri, demersul său avea să fie unul sortit eșecului.

Deși nu a reușit să-și „adjucece” cetățenia română, Rudolf Metzler, din postura de proaspăt administrator al moșiei Țiuleni, s-a pus, împreună cu „nevasta și copii”, în slujba autorităților militare de ocupație, în sensul că „la el era strânse și depozitate tot ce se lua de nemți de la locuitori”⁵.

Seria abuzurilor săvârșite, atât împotriva locuitorilor din zonă, cât și la adresa trupelor române a început chiar din toamna anului 1916.

De pildă, pe când diviziile și regimentele grupului Cerna, care acționaseră în zona Orșovei – muntele Alion, se aflau în retragere către est, un convoi de care, încărcate cu logistică de război, aparținând trupelor române ajunseseră pe teritoriul comunei Secu, la conacul „Bujorul”. Rudolf Metzler, informat de situație, împreună cu servitorii de la curte, a interceptat convoiul și deghizându-se în contingente ale trupelor germane i-au alungat pe conducătorii convoiului, preluând bunurile grupului Cerna, pe care le-a transportat și depozitat la conacul din comuna Țiuleni.

Abuzurile au continuat prin rechiziționarea la prețuri modice a cerealelor de la locuitorii comunei. Prin mijlocirea locotenentului german Barnat, instalat în garnizoana Strehaia ca unul dintre reprezentanții de drept ai autorităților de ocupație l-a împuternicit, „cu autorizație”, pe primarul comunei Secu, Iosef D. Dan, fost notar al comunei, devenit și el persoană de încredere a autorităților de ocupație, să exploateze din pădurea Malomnic, proprietate a statului român, 130 de exemplare de arbori pentru confecționarea de sănii în vederea transportării la gara Butoiești, de către armatele germane, a cerealelor „ce lua de la oamenii din comună”⁶.

Inițial, din corespondența realizată între Rudolf Metzler și locotenentul Barnat la 13 februarie 1917, rezultă că din cei 130 de arbori trebuiau confecționate 60 de sănii⁷. În fapt, din materialul lemnos exploatat, acoliții săi de la curte au confecționat doar 10 sănii, iar restul arborilor i-au transformat în scânduri pentru a împrejmuia o parte din conacul de la Țiuleni”.

Pentru a finaliza întreaga împrejmuire a moșiei s-a recurs la exploatarea altor 70 de copaci, de această dată din pădurea Grajdu, de asemenea, tot proprietate a statului. Mai mult decât atât, cei 70 de arbori au servit și la împrejmuirea conacului „Bujorul”, unde au fost ridicate și câteva cotețe de porci.

Întreaga cantitate de material lemnos exploatată, Rudolf Metzler a pus-o în seama moșiei, iar suma de banii prevăzută pentru exploatare, fie ea una și mică, și-a însușit-o în nume propriu. Întrucât și primarul Iosef D. Dan, devenise complice de drept, în toată această ecuație, preocupându-se personal de exploatarea pădurii, a fost la rândul său, răsplătit prin acordarea de material lemnos pe care l-a folosit pentru a-și ridica o casă⁸.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, f. 5.

⁸ *Ibidem*, f. 2.

De asemenea, o bună relație întreținea Rudolf Metzler și cu comandantul Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelul Marschall, pe care îl aproviziona constant cu cele de trebuință, întreținându-i, în mod gratuit, și doi cai la conacul moșiei Țiuleni.

Pentru serviciile aduse, colonelul Marschall i-a oferit, cu titlu gratuit, o trăsură echipată complet, cu doi cai, un cal vânăt și o iapă neagră, bunuri rechiziționate în condiții de război de la populația românească. Iapa primită cadou a vândut-o unui anume Pavel Calotă, fost primar al comunei Secu, iar cu banii primiți și-a reîntregit perechea cu doi armăsari. De la locuitorii din sat, prin șantaj, a mai achiziționat alte două perechi de cai, plătind doar 400 de lei perechea, sub amenințarea că dacă vor refuza să-i vândă lui „îi spune la nemți și le ia caii degeaba”⁹.

A continuat să-și întregească opera abuzurilor prin ipocrizie și chiar încercând salvarea unor aparențe în raport cu autoritățile de ocupație. Postând în persoana interesată de condiția socială precară a celor rămași în spatele frontului, cu deosebire a soțiilor celor înregimentați, Rudolf Metzler, în complicitate cu trei din apropiații săi, Caludă, Ciupagea și M. Ștefănescu au strâns 750 de băncioare de grâu „cu scopul să-l împartă familiilor mobilizaților”. În același scop au colectat și suma de 1 205 lei, doar că grâul l-au depus în magaziiile conacului, iar banii au fost predați, spre custodie, primarului Iosef D. Dan.

Avea să-și continue planul, aproape diabolic, prin strângerea în curtea conacului a tuturor soțiilor mobilizaților cărora, totuși, le-a oferit grâu, precizând că produsul cerealier este oferit din avut moșiei Țiuleni, interesul, de fapt, fiind acela de a-i lăsa falsa impresie comandantului Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelului Marschall, că prin generozitatea sa a sprijinit familiile sărace din comună cu cereale recoltate de pe pământurile moșiei. Ulterior consumării acestui moment, cele 750 de băncioare de grâu donate inițial de o parte din locuitorii comunei aveau să fie vândute cu 40 și 50 de lei băncioara în târgurile de la Vlășcenii și Teleormăneni¹⁰.

Cât privește suma de 1 205 lei colectată de la săteni a motivat că bani s-au cheltuit pe achiziționarea de lemne distribuite familiilor sărace, lemne, pe care, de fapt, le obținuse gratis din pădurea statului.

Un alt abuz semnalat de comisia de anchetă l-a reprezentat modalitatea de împroprietărire a locuitorilor. La nivel de comună s-a constituit o comisie în acest sens alcătuită din M. Ștefănescu, Caludă și Mitruț, cei trei fiind locuitori ai comunei Secu și persoane apropiate lui Rudolf Metzler, care în perioada exercitării atribuțiilor s-au instalat la conacul acestuia, executând directivele primite, în sensul că țăranii au primit terenuri „prin locurile cele mai rele și nu s’bune de nimic”¹¹.

Într-un mod la fel de malefic, rechiziționa porci de la populație, îi îngrășa la conac și, împreună cu soldații nemți ce-i fuseseră puși la dispoziție, îi tăiau, iar carnea și preparatele „cârnați, șunci, untură” le vindea.

Dintr-o telegramă datată 23 noiembrie 1917, rezultă că Rudolf Metzler furniza porci chiar și către comandantul comandaturii de Etapă nr. 22 Turnu Severin „Domnule

⁹ *Ibidem*, f. 2^v.

¹⁰ *Ibidem*, f. 2^v.

¹¹ *Ibidem*,

Metzler, Dacă puteți trimiteți-mi porcul până la 12 Decembrie. Poate îl trimiteți prin Klaus... Eu plec la începutul lui Decembrie în concediu. Aduceți-mi mazăre dacă aveți și ceva făină”¹², păsări și ouă¹³. În cursul anului 1917 a rechiziționat pentru armata germană 105 găini la prețul de un leu, însă banii nu s-au plătit niciodată către locuitori¹⁴.

În iunie 1918, comandantul Comandaturii de Etapă Strehaia, colonelul Marschall a trimis în comună 8 perechi de boi pentru strângerea recoltelor, dar administratorul moșiei i-a oprit la conac spunând că „sunt trimiși pentru întreținere”¹⁵. Alături de perechile de boi, la conacul din Țiuleni rechiziționase și 100 de oi, pentru ca la sfârșitul războiului, la primărie avea să declare doar 7 capete de ovine.

În ceea ce privește seria abuzurilor dublate de șantaj, aceasta a continuat și în cursul anului 1918.

De pildă, de la un anume Mitrică Ungureanu a cumpărat o cabalină în schimbul sumei de 240 de lei. Inițial, însă a trimis un soldat german, care, sub amenințarea că-i ridică animalul gratis, cetățeanul a fost nevoit să accepte oferta lui Rudolf Metzler.

De asemenea, prin constrângere de către soldații germani, a determinat-o pe Sevastița Gavrilescu să-i vândă o trăsură nouă pentru 800 de lei. La sfârșitul războiului păgubita a reclamat abuzul la Dumitru Cristea, administratorul plășii Bâcleș, dar sesizarea a rămas fără rezultat pentru că și acesta, la rândul său, devenise un personaj șantajabil întrucât „este în casa și la masa lui Rudolf în orice zi i se dă tot ce trebuie de la conacul moșiei”¹⁶.

De la cetățeanul Popescu R. Gheorghe, sub șantaj și amenințare l-a determinat să-i vândă primarului o pereche de cai pentru 300 de lei.

Pe Marin Duță, pentru că nu a putut să ducă grâul la gara din Butoiești, rechiziționat în regim de război, întrucât avea boii obosiți, Rudolf Metzler a dispus soldaților germani să-i administreze lovituri „până la sânge”.

Ana Ion C.M. Păuna, femeie văduvă a fost constrânsă de soldații nemți să-i vândă o pereche de boi cu jug în schimbul sumei de 400 de lei, dar în tranzacție s-a stabilit și condiția ca la recoltatul porumbului să-i împrumute câteva zile pentru a-și căra recolta. Însă, când a venit timpul căratului a refuzat să mai respecte înțelegerea, femeia fiind alungată din curtea conacului prin agresiune fizică¹⁷.

Nu au scăpat de corvezi nici locuitorii plasei Bâcleș, pe care i-a constrâns să lucreze la întreținerea drumurilor de pe moșie, iar banii cuveniți pentru muncile prestate și i-a însușit în nume propriu¹⁸.

Într-un alt episod, la ordinul său, militarii germani au incendiat moara lui Corneanu din Argetoaia după ce inițial sustrăseseră benzina și curelele de transmisie¹⁹.

Aceleași genuri de componente au fost sustrate și de la mașinile de treierat aparținând lui Ioniță Popescu, preotului Mateescu și proprietarilor Stroescu și Ciupagea.

¹² *Ibidem*, f. 4^v.

¹³ *Ibidem*, f. 2^v.

¹⁴ *Ibidem*, f. 3.

¹⁵ *Ibidem*, f. 2^v.

¹⁶ *Ibidem*, f. 3.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

Câteva zile mai târziu, la 1 septembrie 1918, locuitorii Costică Dragomirescu și Ion R. Leancă trecând spre Argetoaia, întorcându-se de la mașina de treierat a lui Ioniță Popescu au fost întâmpinați de acest Rudolf, care, împreună cu soldații germani, sub pretextul că ei au sustras cureaua au fost bătuți îngrozitor, legați și duși la secția de jandarmi din comuna Busu.

Aici, în urma cercetărilor efectuate, fiind găsiți nevinovați au fost puși în libertate. Fiind informat și înfuriat de deznodământul anchetei, Rudolf Metzler a decis să rezolve problema în nume propriu.

Împreună cu doi militari germani, aflați la curtea sa, a mers la casa lui Ion R. Leancă, pe care l-au agresat fizic.

Soția acestuia, îngrozită de tratamentul brutal aplicat soțului a sărit în apărarea acestuia, dar ea însăși victimă a agresiunii, mai mult decât atât, peste câteva zile, loviturile puternice administrate aveau să-i cauzeze decesul²⁰.

Victime i-au căzut și preotul cu notarul satului, care, fiind pârâți autorităților militare de ocupație că dețin arme și cai nepredați drept rechiziții de război, cei doi au fost arestați de autoritățile germane, legați și predați conducerii Comandaturii de Etapă din Turnu Severin, unde au rămas în arest timp de două luni, plătind fiecare și câte o amendă în cuantum de 5.000 de lei²¹.

În fine, de la Ana I. Pană, cu forța și cu sprijinul soldaților nemți, Rudolf Metzler a cumpărat cu doar 400 de lei două vaci cu lapte. La sfârșitul războiului, soțul acesteia, revenit de pe front și devenit invalid între timp, și-a recuperat cele două capete, refuzând să achite pretențiile lui Rudolf, care însemnau 300 de lei și doi viței drept compensație pentru întreținerea vitelor²².

La sfârșitul războiului, după retragerea trupelor germane, inventarul bunurilor rămase la conacul moșiei Țiuleni cuprindea: 600 de litri de vin, două perechi de hamuri, sâni, material lemnos, scânduri și multe animale din rasa cabalinelor, porcinelor, ovinelor și bovinelor.

De asemenea, din declarațiilor sătenilor a reieșit și intenția acestuia de a cumpăra o moșie de 50 de pogoane de la un grec din comuna Secu, însă a fost împiedicat de soția sa, tocmai pentru a nu atrage atenția și mai mult asupra abuzurilor săvârșite.

La sfârșitul anchetei, cum nu ar fi fost îndeajuns cele detaliate mai sus, pe lângă faptul că și-a negat acuzațiile, în mod cu totul sfidător, Rudolf Metzler defila printre săteni cu o scrisoare de mulțumire eliberată de Ministerul de Interne (eliberată în timpul ocupației militare – n.n. Pele Trăiloiu Nicușor Marian), în al cărei conținut se preciza: „a desfășurat o mare activitate pentru interesele militare germane. Au fost cei dintâi gata cu semănatul moșiei. Au recolta cea mai frumoasă din județ. A îndemnat oamenii la muncă încât nici unul nu ar fi fost pedepsit sau muncit moșia mult mai bine ca anul trecut. Când a umblat cu patrula prin sat a sfătuit pe oameni a-și preda armele, explicându-le pedeapsa ce-i așteaptă, în fine a lucrat mult pentru interesele armatei

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Ibidem*, f. 4.

²² *Ibidem.*

germane și a fost un bun sfătuitor pentru toți. A luat 10 000 lei acout în contul recoltei 1917”²³.

Concluzia anchetei, rezultată și din declarațiile sătenilor este aceea că, indiscutabil, „acest administrator a fost omul nemților și a lucrat pentru interesele lor. Rudolf amenda în numele nemților și lua de la locuitori în folosul său,... Orice reclamație se făcea de locuitori contra lui Rudolf sau uneltelor lui, primarul Iosif D. Dan și D. Caloda, administratorul (Cristea de la plasa Bâcleș – n.n. Pele Trăiloiu Nicușor Marian) le puneala dosar fără a le mai cerceta”²⁴.

Iată într-un material succint, o secvență din ceea ce a reprezentat ocupația militară germano – austro – ungară în județul Mehedinți și demonstrează, dacă mai era nevoie că anumite aparențe care au ținut de tratamentul aplicat militarilor români decedați de a fi însumați creștinește nu are nimic în comun cu maniera de exploatare economică.

²³ *Ibidem*, f. 6.

²⁴ *Ibidem*, f. 3.

LOCALITATEA BĂILE OLĂNEȘTI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Ion Al. Popescu

Anii 1916-1918 reprezintă unul din numeroasele momente de istorie zbuciumată, dar eroică, în care poporul român s-a ridicat cu hotărâre la luptă pentru a-și apăra dreptul la existență, libertate și independența patriei. În lupta pentru apărarea pământului străbun, pentru desăvârșirea statului național unitar, independent și suveran, locuitorii din zona Băile Olănești și-au adus din plin contribuția la realizarea acestor deziderate sfinte ale neamului nostru (Ion Al. Popescu, Alexandra-Elena Popescu, *Orașul Băile Olănești*, p. 543-544).

Asemenea altor vâlceni, locuitorii de aici, de vârstă militară, au fost înrolați în Regimentele 2 Dorobanți cu garnizoana la Râmnicu-Vâlcea și 48 Infanterie cu garnizoana la Drăgășani, precum și în alte unități militare din țară.

Deși începutul războiului a fost favorabil românilor, curând numărul militarilor, calitatea și cantitatea armamentului, experiența a 2 ani de război ca și unele greșeli de comandament au înclinat balanța de partea inamicilor noștri. Cu toată rezistența eroică, românii sunt nevoiți să se retragă din fața forțelor invadatoare care-i copleșeau, la 25 noiembrie 1916 capitala județului fiind ocupată de dușmani (Gh. Dabu, *Luptele...*, p. 51-65; S. Purece, *Lupta...*, p. 63).

Eroismului militarilor de pe câmpul de luptă, populația civilă i-a răspuns prin fapte de adâncă semnificație patriotică, în efortul uriaș de ajutorare a frontului. Prin rechiziții și transporturi, prin subscripții, donații în bani sau diferite ofrande făcute armatei, cei rămași acasă au contribuit din plin la susținerea efortului de război. S-a căutat suplinirea lipsurilor în dotarea cu echipament a armatei prin rechiziționarea sau colectarea de la localnicii zonelor apropiate de câmpul de luptă a lenjeriei, a cojoacelor, a alimentelor etc.

Cu toate că exista cale ferată, din cauza întinderii frontului de o parte și de alta a Văii Oltului, era necesar un număr important de vehicule cu tracțiune animală pentru aprovizionarea trupelor române masate în nordul județului. Prin nota telefonică nr. 425 din 13 august 1916 Prefectura județului Vâlcea cerea unor primării să rechiziționeze un total de 507 cai pentru formarea convoaielor de munte ale armatei, dând și oamenii necesari conducerii lor. Din comuna Olănești erau solicitați 3 cai, iar din comuna Cheia 9, cu însoțitorii lor. Ca observație: numărul cailor solicitați era mic față de comuna Vaideeni cu 149, comuna Bărbătești cu 104 sau comuna Costești cu 54 de cai. (Corneliu Tamaș și colab., *Județul Vâlcea*, doc. nr. 4, p. 71; SJVAN, fond PJV, dos. 44/1916, f. 165, concept; idem, doc. nr. 44, p. 104-105; SJVAN, fond PJV, dos. 4/1916, f. 59 orig.)

Ocupând teritoriul județului, armatele invadatoare s-au dedat la prădăciuni, jafuri, furturi, distrugeri, violuri, omoruri. Autoritățile de ocupație au împărțit județul în 2

părți: Comandatura Etapei 270 germane, cu reședința la Râmnicu-Vâlcea, care a ocupat partea de nord a județului, iar Comandatura Etapei austro-ungare, cu reședința la Drăgășani a ocupat partea de sud (S. Purece, *Lupta...*, p. 63). Comunele Olănești și Cheia, care făceau parte din Plaiul Cozia, au căzut și ele în raza de activitate a Comandaturii Etapei 270 germane.

Între primele măsuri luate de ocupanți se numără interzicerea comerțului cu produse agroalimentare și o recenzare strictă a tuturor resurselor de acest fel de care dispunea populația și instituțiile. S-a trecut la distribuirea pe bază de cartelă a tuturor produselor de primă necesitate în scopul limitării consumului. Concomitent, încep să fie rechiziționate cantitățile de cereale și de băuturi alcoolice disponibile (Sergiu Purece, *Lupta...*, p. 63).

Pentru animalele și păsările deținute de locuitori s-au stabilit cantitățile de carne, lapte și ouă pe care ei trebuiau să le predea la rechiziții. Începând cu primăvara anului 1917 sunt stabilite planuri de cultură pentru toate suprafețele deținute de către locuitori, nerespectarea lor făcându-i pasibili de pedeapsă. Numeroasele ordine ale inamicilor sunt deosebit de grele, unele chiar imposibil de dus la îndeplinire. Ocupanții căutau să le impună prin amenințarea cu pedepse drastice ce vizau ani grei de temniță, amenzi – toate date numai de tribunalele germane, considerate ca fiind singurele competente să judece nerespectarea „*ordinelor privind valorificarea economică a țării*” (SJVAN, fond Primăria Comunei Olănești, dos. 1/1918, f. 89).

Toate cantitățile de cereale produse în anii 1917 și 1918 au fost rechiziționate de autoritățile de ocupație, interzicându-se comerțul cu ele (C. Tamaș și colab., *Județul Vâlcea...*, vol. I, doc. nr. 125, p. 188-189, 131, 141, 144, 246, 156; nr. 216, p. 309). La 29 iunie 1918 se difuza în întreaga țară un ordin tipărit al Comandamentului Grupului de armate von Mackensen prin care se cerea ca surplusul de produse agricole din România, provenite din recolta anului 1918, să fie predate autorităților de ocupație (SJVAN, fond Primăria Com. Olănești, dos. 1/1918, f. 175-176). De asemenea, s-a interzis comerțul pe piața liberă cu plante tehnice, produse lactate, ouă, băuturi alcoolice. Produsele animaliere – carnea și lâna – au fost declarate rechiziționate, cu strângerea lor fiind însărcinat Max Delfiner, care le expedia în Germania pentru prelucrare. S-au rechiziționat ori au fost cumpărate cu prețuri derizorii multe bovine, ovine și porcine, fapt ce a dus la diminuarea apreciabilă a șeptelului județului, implicit al celui celor 2 comune ale noastre.

Au fost rechiziționate și stațiunile balneare Băile Govora, Băile Olănești și Călimănești, unde timp de două sezoane s-au odihnit și tratat militari germani (C. Tamaș și colab., *Județul Vâlcea...*, doc. nr. 91, p. 152-153). Acelorași ordine aberante li se datora și lipsa unor produse agroalimentare și de primă necesitate în majoritatea gospodăriilor județului. Gazul, sarea și chibriturile lipseau încă din decembrie 1916. Nivelul de trai al populației a scăzut drastic în perioada ocupației. Lipsei unor produse de primă necesitate – grâu, porumb, grâu, sare, grăsimi – i s-a adăugat lipsa de îmbrăcăminte. Primăria locală Olănești, prin primarul Ion Iliescu, făcea cunoscut prin adresa nr. 5 din 15/28 decembrie 1916 că locuitorii de aici duc lipsă de gaz și sare; se solicita primarului din Râmnicu-Vâlcea să se repartizeze pentru cele peste 800 de familii din

cele 4 sate și 2 cătune cantitatea de 20 decalitri gaz și 1.000 kg sare (SJVAN, fond Primăria orașului Râmnicu-Vâlcea, dos. 12/ 1917, f. 12, orig.; C. Tamaș și colab., *Județul Vâlcea...*, doc. nr. 64, p. 127).

De remarcat că în aceste momente grele au existat și români care au căutat să profite de situația grea a unor semenii de-ai lor, pentru a se îmbogăți. Ni s-a păstrat Procesul-verbal de control din 18 august 1917, făcut la Primăria Olănești, întocmit de C. Dumitrescu, controlor fiscal al Administrației financiare Vâlcea. În timpul inspecției scriptelor s-au prezentat la primărie mai multe femei cu copii mici, care i s-au plâns că primarul le speculează cu porumbul dat de Comandatură la primărie pentru a fi vândut țăranilor. În loc să se vândă porumbul și mălaiul la kilogram, din dispoziția primarului se vindea cu băniciorul – care nu conținea decât 9-11 kg în loc de 15 și încasa banii pentru 15 kg. Crezând că sumele rezultate în plus au fost depuse în fondul de rezervă al comunei, din care să fie ajutate femeile sărace, cu copii mulți, ai căror soți luptau pe front și își vărsau sângele pentru patrie sau căzuseră în lupte – așa cum li se recomandase la primari, inspectorul financiar a constatat că nu se întâmplase așa. Controlul efectuat a stabilit că primarul Ion Iliescu își însușise ilegal suma de 598,61 lei. Împreună cu altă sumă de 66,70 lei pe care primarul trebuia s-o depună la casa comunei, rezultă că edilul Ion Iliescu era obligat prin acest proces verbal să depună în casa comunei 665,31 lei. La 19 august 1917 întâlnindu-l pe primar la Râmnicu-Vâlcea și invitându-l să dea lămuriri verbal și în scris, acesta a declarat că suma în plus o împărțise cu cei care-l împrumutaseră cu bani să plătească porumbul dat de autoritățile județene. Concluzia controlorului ne scutește de alte comentarii: „*La observațiunea făcută de noi, că nu cred să existe vreun om situat mai bine în comună și care de regulă nu se ocupă cu specula și care ar căuta ca în această vreme de tristă memorie să se îmbogățească pe spinarea nenorociților țărani și în general a bietelor femei, care nu au absolut ce mânca, d(omnia) sa a tăcut*”. (SJVAN, fond PJV, dos. nr. 18/1917, f. 66, copie).

Neîndeplinirea ordinelor, în special cele legate de predarea produselor la comandatură, atrăgea după sine amenzi destul de grele, în cazul în care vinovatul nu era pedepsit cu închisoarea. Purtându-se în mod barbar, ocupanții băteau locuitorii sau îi schingiuiau fără milă. Preotul paroh C-tin N. Găiculescu din comuna Olănești (I. Popescu, N. Gorgan, E. Groșenoiu, *Vetre...*, p. 41) a fost bătut și insultat de o patrulă de jandarmi germani iar primarul comunei Cheia, I.D. Ogrzeanu, a fost arestat și deținut 8 zile în arestul Prefecturii din Râmnicu-Vâlcea pentru neexecutarea de ordine absurde primite de la Comandatura germană a Etapei 270 din Râmnicu-Vâlcea (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1918, f. 592, orig. și C. Tamaș și colab., op. cit., doc. 242, p. 338-339 și idem, doc. nr. 289, p. 411-412 sau SJVAN, fond PJV, dos. 98/1919, f. 181-191).

Dându-și seama de valoarea pădurilor românești, autoritățile de ocupație impun exploatarea masivă a pădurilor din nordul județului. Autoritățile militare germane impun întocmirea unor statistici cu forța de muncă disponibilă pentru a fi trimisă la muncă forțată în fabricile de cherestea de pe Lotru. În baza acestora, în aprilie 1918 orașelor și comunelor din județ li se cerea să trimită loturi de câte 50-100 de oameni (SJVAN, fond Primăria Com. Olănești, dos. 1/1918, f. 90). Un număr de 63 săteni din comuna Cheia au refuzat să meargă la Brezoi pentru a lucra la fabricile de cherestea iar

15 locuitori din Olănești își părăsesc locurile de muncă unde erau forțați să lucreze. Refuzul cheienilor în aprilie 1918 i-a atras primarului comunei pedeapsa cu 7 zile de închisoare. În august i s-au cerut primarului alți 18 lucrători, fiind avertizat că va fi din nou pedepsit dacă nu se vor prezenta la lucru. El cerea prefectului să ia măsuri ca să fie scutit de o altă pedeapsă și umilință (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1918, f. 592, orig. și dos. 98/1919, 181-182).

Sătenii din Olănești și Cheia care fugiseră de la Fabrica de cherestea „Marcus Kisslinger” din Brezoi sau nu se prezentaseră la lucru la exploatarea forestieră au fost hăituiți prin păduri, arestați și forțați sub amenințarea armelor să muncească pentru ocupanți. Într-o asemenea acțiune este ucis Ion Mierlă Ciobanu din Olănești, iar consătenii săi Constantin Marin Gorgan, Ion Simion Andreianu, Ion Ștefan Rotaru și Toma V. Tufiș au fost răniți de grenadele aruncate asupra lor (SJVAN, fond PJV, dos. 9/1919, f. 621).

La 1 ianuarie 1918 printre prizonierii de război invalizi aflați în județ se găseau și Teiușanu Nicolae și Turcitu Ion din Olănești, deținători a ¼ ha pământ, care datorită rănilor căpătate nu puteau presta decât munci ușoare și sunt propuși să fie păzitori de vite; aceeași situație o aveau Builă Ion, Huruială Păun și Cazan Gheorghe din Cheia (SJVAN, Fond PJV, dos. 20/1918, f. 17-18, concept; C. Tamaș și colab., *op. cit.*, p. 226, doc. nr. 155).

În toamna anului 1918, la 11 noiembrie, glasul armelor a tăcut în Europa. Reînviau speranțele pentru mulți oameni. Dar prețul victoriei fusese scump plătit de români. Printre ei se găseau și 168 olăneșteni care au contribuit cu prețul vieții la realizarea marelui vis: 1 căpitan, 4 sergenți, 4 caporali, 158 soldați și 1 civil (C. Tamaș și colab., *op. cit.*, vol. II. *Eroii*, Bălcești pe Topolog, 1979, p. 12-14; cei 3 locuitori din Cheia, menționați mai sus ca invalizi, au fost cuprinși la Eroii, fiind decedați în primii ani după Marele Război datorită rănilor primite pe front).

Fac 4 Mențiuni:

Prima: în Lagărul de la Ostffyasszonyfai, din fostul Imperiu Austro-Ungar, au decedat soldații Bogar Nicolae și Sterpu Ioan, la 13. 08.1917, și Albu Alexandru din Cheia, la 23. 03. 1917 (Cheiță în Carte), eroi ce trebuie adăugați la Lista publicată de D-nii Corneliu Tamaș și colaboratorii. Eroii Sterpu și Albu apar și în ziarul „Naționalul Vâlcei”, publicat prin grija institutorului C. Daniilescu de la Scundu-Vâlcea.

A doua: conform mărturiilor verbale făcute mie la începutul anilor '70 de învățătorul pensionar Nițescu Gheorghe din Cheia, în 1916 pe dealurile din jurul satului Tisa, între militarii români și germani au avut loc ciocniri, soldate cu morți și răniți de ambele părți, între care un ofițer român și unul neamț. Cei decedați au fost îngropați în micul cimitir de lângă bisericuță (cea de lemn, pentru că actuala bisericuță de zid s-a sfințit la 30 august 1942). După război osemintele nemților au fost ridicate și duse în Germania pentru reînhumare.

A treia: conform unor mărturii orale făcute mie de Elisaveta Șorega – casnică și de fiul ei profesorul Constantin Șorega, de învățătorul Nicolae Bâldea și Ion Sanda (în prezent toți sunt decedați), în timpul ocupației câțiva locuitori au asasinat un militar german. Cauzele relatate sunt diferite: purtare neomenoasă, maltratări ale unor localnici de către ocupanți, jigniri, jafuri, hărțuirea sexuală a femeilor. Nu se știe locul exact unde

a fost îngropat pe ascuns, majoritatea indică malul drept al pârauului Olănești, la ieșirea din stațiune. Asasinatul s-ar fi lăsat cu un blestem din partea germanului și a familiei sale, iar unii localnici dintre cei cu care am stat de vorbă erau convinși că asasinarea unui posibil nevinovat (poate că nu el săvârșise faptele reprobabile, ci alți militari germani) apasă asupra noastră. Cei care mi-au relatat „povestea” o leagă de fapte mai puțin obișnuite și chiar inexplicabile logic. Într-adevăr, de-a lungul anilor (cel puțin din 1971, de când m-am stabilit eu la Băile Olănești), într-o zonă restrânsă, de circa 50 m lungime, la ieșirea din stațiune, au avut loc mai multe accidente de circulație, soldate din păcate cu morți și răniți. Eu nu cred în asemenea „povești”, dar aceste accidente ne dau și nouă de gândit.

A patra: prin grija unor oameni de bine și a autorităților timpului, lângă Școala „Dumitru Bădescu” din Olănești Sat s-a inaugurat în 1925 un Monument al Eroilor din Primul Război Mondial, autori F. Hisek și L. Bugani din Râmnicu-Vâlcea, pe care sunt trecute numele a 117 Eroi din fosta comună Olănești. Pentru Eroii din fosta comună Cheia, prin grija și cu contribuția bănească a patronului Ion Cazan și a fiului său Laurențiu, s-a sfințit în anul 2014 un monument pe care sunt trecute numele celor 50 de Eroi căzuți în Primul Război Mondial.

Bibliografie selectivă

- Cartea de Aur a Comunei Olănești, cu Eroii căzuți în războaiele neamului. Se păstrează la biserica parohială „Sf. Nicolae” din Olănești Sat, iar numele Eroilor sunt citite în fiecare an de preotul paroh cu ocazia „Zilei Eroilor”.

- Dabu Gheorghe, *Luptele din nordul județului Vâlcea în timpul Primului Război Mondial și contribuția populației vâlcene la efortul de război*, în „Studii Vâlcene”, serie nouă, nr. II (IX), Râmnicu Vâlcea, Editura Fântâna lui Manole, 2006, p. 51-65. (Gh. Dabu, *Luptele...*)

- „Naționalul Vâlcii”, No. 70/oct. 1933, p. 4 și No. 71/nov. 1933, p. 3.

- Popescu Ion, *Monografia istorică a orașului Băile Olănești-Județul Vâlcea. Teză de doctorat*, Târgoviște, 2009. (Ion Popescu, *Monografia...*)

- Popescu Ion Al., Popescu Alexandra Elena, Soare Ion – *Orașul Băile Olănești*, în *Enciclopedia Județului Vâlcea. Vol. II – Localitățile urbane*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Fortuna, 2012, p. 525-602. (I. Popescu Al., El. Popescu – *Orașul...*)

- Popescu Ion Al., Gorgan Nicolae, Groșenoiu Emilian, *Vetre de spiritualitate românească. Monumentele religioase din Băile Olănești și împrejurimi*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2003. (I. Popescu, N. Gorgan, E. Groșenoiu, *Vetre...*)

- Purece Sergiu, *Lupta maselor populare din județul Vâlcea împotriva ocupației germno-austro-ungare (1916-1918)*, în „Studii Vâlcene”, IV/1980, p. 63-68. (S. Purece, *Lupta...*)

- Rezső Laky, *Ostffyasonyfai fogolytábor története*, 1971. (L. Rezső, *Ostffyasonyfai...*)

- Serviciul Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale. Fond Prefectura Județului Vâlcea. (SJVAN, Fond PJV...)

- Serviciul Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale. Fond Primăria Comunei Olănești. (SJVAN. Fond Primăria Com. Olănești...)
- Tamaș Corneliu, Bardașu Petre, Purece Sergiu, Nestorescu-Bălcești Horia, *Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial. Studiu și documente*, 2 vol., Bălcești pe Topolog, 1979. (C. Tamaș și colab., *Județul Vâlcea...*)
- Mărturii orale: învățător Bâldea Nicolae, învățător Nițescu Gheorghe, tehnician Pavelescu Ion-Puiu, profesor Șorega Constantin, Șorega Elisaveta-casnică.

PARTEA A II-A
FAPTE DE VITEJIE

LA MĂRĂȘTI, ÎN PRIMA LINIE, CU REGIMENTUL 4 INFANTERIE ARGEȘ

Dumitru Garoafă

Timp de aproape două luni, Armata II română se pregătise cu neasemuită însuflețire, dar și cu o profundă responsabilitate, pentru operația ofensivă pe care trebuia să o execute în cadrul planului general de acțiuni militare de pe frontul din Moldova. În altă ordine de idei, luptele din vara anului 1917 trebuiau să marcheze nu numai debutul unui șir de acțiuni victorioase, prin care inamicul înfrânt trebuia să fie alungat de pe teritoriul cotropit al țării, dar care să și consfințească împlinirea idealului multiseclar al românilor – desăvârșirea unității statale-naționale a acestora¹.

Starea de spirit a ostașilor, străbătută de un justificat optimism, de încredere în victorie, era împărtășită, fără rezerve, atât de trupă, cât și de ofițeri. Asemenea momente de tensiune sufletească, în care ostașii Regimentului 4 Infanterie Argeș așteptau cu înfrigurare semnalul de atac, sunt magistral surprinse de sergentul Ion Georgescu² (*Anexa I*), care vede în camarazii săi pe continuatorii celor care s-au acoperit de glorie nemuritoare în Războiul Independenței din 1877-1878: „Restul zilei l-am petrecut în preparative făcute în tăcere, fără a lăsa să se observe că noi pregătim ceva; totuși, acest calm și această liniște (subl. în text: n. D. G.), ne lăsa<u> să bănuim că se pregătește ceva, dar nu înțelegeam „ce” și „cum” se va întâmpla acel „ceva”... Dar nici strănepoții luptătorilor din al 4-lea batalion de Dorobanți, ce au luptat la Smârdan, Opanez și Vidin, nu s-au lăsat mai prejos decât înaintașii lor, dovedind, astfel, lumi<i> întregi, că:

*«Din vultur, vultur naște,
Din stejar, stejar răsare»³.*

¹ *România în anii Primului Război Mondial. Caracterul drept, eliberator al participării României la război*, vol. II, Edit. Militară, București, 1987, p. 160.

² S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, f. 3. Originar din localitatea Cuca, jud. Argeș, este înrolat în Regimentul 4 Infanterie Argeș și încadrat, ca furier, la Cancelaria unității, fiind însărcinat, printre altele, și cu „păstrarea și transmiterea corespondenței secrete”. Mărturiile sale privind lungul drum parcurs de regiment- înaintarea în Transilvania, retragerea în Moldova, glorioasele fapte de arme săvârșite în bătăliile de la Mărăști, precum și evenimentele ce se succed, cu repeziciune, ulterior, culminând cu Marea Unire și, mai ales, a unor episoade inedite, încă nesemnate în literatura de specialitate, se constituie, pentru cercetarea istorică de astăzi, *documente-martor*, ce vin să întregască și să nuanțeze, imaginea acelor vremuri, pline de privațiuni și deznădejde, dar și de mari împliniri. Prezența acestui manuscris în depozitele Arhivelor Vâlcene se datorează învățătorului Titu Ghițulescu, ginerele autorului memoriilor, care le-a încredințat, alături de alte materiale documentare prețioase, spre păstrare și valorificare, instituției noastre (Plutonier (rz.) Ion Georgescu, *Istoricul Campaniei <din anii> 1916-1918*, <f.a.>, 90 pp., original).

³ *Ibidem*, pp. 50-51.

Aceleași sentimente, de încredere nestrămutată în valoarea ostașului român și în victoria armatei pe care o conduce, răzbat și din *Notițele zilnice* ale generalului Averescu: „În fine, ziua mult așteptată începe! Zi mare, căci este în joc reputațiunea Armatei, sau, cel puțin, a valorii soldatului nostru... Am, însă, ferma încredere în succesul trupelor noastre pe frontul Armatei mele. *Sunt convins că acțiunea care începe azi va fi, pentru soldatul nostru, un titlu de glorie și, pentru Țară, de mândrie* (subl. D.G.). Ne măsurăm, în condițiuni aproape egale, cu cei mai buni soldați din lume. Sunt convins că vom învinge!”⁴

Succesul acțiunii ofensive a infanteriei depindea, într-o măsură hotărâtoare, de o temeinică pregătire de artilerie. Astfel, în dimineața zilei de 9/22 iulie 1917, ora 10.00, primele salve ale artileriei Corpului IV armată au dat semnalul operației ofensive din zona Mărăști, iar, două ore mai târziu, conform ordinelor primite, au răsunat puternic tunurile și obuzierele din sectorul de ruptură al Corpului II armată⁵. Bombardamentul artileriei româno-ruse, conform concepției avizate a memorialistului, avea un dublu scop: prin executarea acestuia pe toată lungimea frontului, de la Galați la Oituz, se urmărea, pe de o parte, „ca inamicul să nu priceapă unde se va pronunța atacul, *truc ce a reușit de minune, el neașteptându-se a fi atacat a<i>ci, în munți și văi prăpăstioase* (subl. D. G.), a dus trupele acolo unde bănuia că va fi atacul, slăbind frontul în fața noastră”, iar, pe de alta, distrugerea rețelelor de sârmă ghimpată, abazizelor și a altor lucrări genistice, pentru a facilita înaintarea infanteriei noastre asupra obiectivelor ordonate⁶.

Executarea pregătirii de artilerie a fost influențată, încă de la început, de condiții meteo nefavorabile – ploi torențiale și ceață deasă –, care impietau asupra observării efectelor distructive și au determinat frecvente întreruperi ale tragerii, dar compensate de tragerile infanteriei cu puștile, armament automat, aruncarea grenadelor spre tranșeele inamice, pentru a-l determina pe adversar să „creadă în iminența unui atac și a-l sili, astfel, să iasă din adăposturi”⁷. În după-amiaza zilei de 10/23 iulie, după ora 17.30, artileria își prelungește tirul, pentru a permite patrulelor de recunoaștere să constate efectele bombardamentelor asupra pozițiilor inamice, acestea înregistrând rezultate „mediocre”⁸: s-au creat breșe în rețelele de sârmă ghimpată, s-au distrus multe lucrări genistice din centrele de rezistență, în special în sectorul de ruptură, a fost incendiat satul Mărăști, transformat de inamic într-un nod fortificat de rezistență, a fost aruncat în aer un depozit de muniții (la sud de Mărăști)⁹ etc.

Noul Ordin de operații nr. 1908/10 iulie al comandantului Armatei II române, generalul Averescu, stabilea misiunile infanteriei, care avea să dezlănțuie atacul în zorii zilei următoare, în care se preciza că trupele sectorului de atac vor înainta pe linia *Încărcătoarea – dealul Fântâna Puturoasă – Dealul Mare – Răcoasa*, care urmau să se

⁴ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război (1916-1918)*, Ed. a III-a, Edit. Cultura Națională, București, <1935>, pp. 169-170.

⁵ Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României. 1916-1919*, Ed. a II-a, vol. II, Edit. Casei Școalelor, București, <1925>, p. 462; *România în anii Primului...*, II, p. 161.

⁶ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 52.

⁷ Cf. Generalul G. A. Dabija, *Armata Română în Războiul Mondial (1916-1918)*, vol. IV, Tipografia Lupta, București, 1936, p. 86.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*; *România în anii Primului...*, II, p. 163.

apropie, în cursul nopții, de prima linie a inamicului și să deașeze la atac, la ora 4,00, iar Divizia 8 Infanterie și brigada din dreapta Diviziei 6 Infanterie „vor continua acțiunea lor de fixare, proporționând focul artileriei cu caracterul acțiunii din acest sector”¹⁰. Concomitent cu atacul marilor unități române, va începe operațiunea ofensivă a Corpului VIII armată rus, care, în cooperare cu Divizia 3 trăgători Turkestan, trebuia să cucerească vârful Momâia (cota 630) și să atingă aliniamentul pâraul Vizantea – satul Irești¹¹.

În fâșia de ofensivă a Diviziei 3 infanterie, comandată de generalul de brigadă Alexandru Mărgineanu, efectivele combatante ale diviziei au fost constituite în două grupuri de atac: *Grupul de nord/principal de atac*, comandat de colonelul Constantin Calotescu, format din Brigada 5 (Regimentele 4 și 18 Infanterie) și Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* și *Grupul de sud/secundar*, alcătuit din Brigada 6 (Regimentele 22 și 30 Infanterie)¹², sub comanda colonelului Alexiu Alexandru¹³. Dispozitivul de atac al Regimentul 4 Infanterie, care va constitui „centrul sau pivotul grupului”, comandat de colonelul Atanasiu Atanase, va fi format din Batalioanele I și II, care vor constitui primul eșalon, iar Batalionul III, eșalonul secund, ca rezervă a regimentului, unitatea fiind încadrată între Regimentul 18 Infanterie Gorj, la dreapta, și Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta*, la stânga¹⁴ (*Anexa 2*).

După ce, în tot cursul nopții de 10/23 spre 11/24 iulie 1917, artileria a continuat, cu intensitate sporită, să bată pozițiile inamice, în zorii zilei de 11/24 iulie, marile unități din dispozitivul ofensiv al Armatei II române au declanșat atacul asupra frontului Diviziei 218 Infanterie germană din *Grupul Ruiz*¹⁵. Acțiunea a început prin atacul viguros al Regimentului 2 Vânători și Regimentelor 4 și 18 Infanterie, dat în zorii zilei de 11 iulie, ora 4,00, după executarea ultimei pregătiri de artilerie, cu o durată de 30 minute¹⁶. O impresionantă descriere a acelor momente de tensiune sufletească, cu o mare forță de evocare a elanului combativ și a neînfricării ce-i anima pe ostașii celor două batalioane argeșene, care iau cu asalt prima linie de fortificații de pe platoul Mărăștilor, este cuprinsă în nararea unui militar de carieră, contemporan cu evenimentele:

„Era o dimineață caldă și limpede de vară. Pădurea, umedă de roua dimineții, acoperea cu frunzișul ei înaintarea tainică a batalioanelor. De sus, cădeau, printre copacii seculari, fâșii aurite de lumină. În sufletele tuturor râdea speranța și bucuria zilei de glorie, dar și de răz bunare amarnică. Fețele vitejilor, puțin încruntate, arătau nerăbdarea clipei mult așteptate, a ceasului socotelii groaznice.

Întocmai ca la o vânătoare mare, pușcașii în valuri dese, cu baioneta pusă, cu arma în cumpănire, călcau cu semeție prin frunzișul pădurii. Ochiul lor deprins să vadă cine

¹⁰ *Ibidem*, p. 88.

¹¹ *România în anii Primului...*, II, p. 165.

¹² S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 53; *România în anii Primului...*, II, p. 166.

¹³ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 92.

¹⁴ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 54-55.

¹⁵ *România în anii Primului...*, II, p. 164.

¹⁶ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 92; *România în anii Primului...*, II, p. 167.

știe unde, întocmai ca al vulturului, scruta desigur pădurea. Coborau și suiau mereu prin gropile de obuze nenumărate, presărate în calea lor.

Artileria noastră pisa mereu tranșeele dușmane. Iată-ne ajunși lângă rețelele de sârmă inamice. Valurile se culcă și se târăsc, în sus, pe burtă. Artileria noastră tace. Și, atunci, ca din pământ, de aievea, la un singur semnal de fluier ce se repetă cu repeziciune, ici și acolo, vitejii noștri se ridică<ără> ca un singur om și pornesc înainte prin sârma ghimpată, pe care artileria noastră o spărsese pe alocuri.”¹⁷

O altă descriere, de data aceasta a unui participant la bătălie, aflat la o distanță de circa 400-500 m de camarazii săi din primul eșalon¹⁸, narează, într-un ritm alert, derularea fulgerătoare a luptei, de la semnalul pentru atac al gornistului, la asaltul pozițiilor inamice, soldată cu zdrobirea rezistenței dușmanilor, care nu concepeau că pot fi scoși din puternicele lor poziții defensive, îndelung amenajate și fortificate: „Scoborâm în vale, din creastă, <iar>, în timpul scoborâșului, observăm, pe dealul din fața noastră, <pe> ai noștri, <care> începuseră lupta. Trecuseră de sârmele ghimpate, se aflau în fața tranșeele, începe focul de arme și mitraliere, grenade, artileria încetează de ambele părți. Se aude goarna sunând alarma «Atacul!», iuțim pasul, suntem în vale, nu se mai vede nimic, totuși se aude sgomotul armelor, nu deosebim, sunt ale noastre sau ale inamicului? În vale, observăm un fum cenușiu pe fundul văi<i>: credeam că este abur de dimineață, dar nu se ridică, nici nu se preface în rouă în fața soarelui, persistă pe pământ. «Gaze!»: ordin să punem masca de gaze; cu masca la ochi, trecem valea, începem să suim spre pozițiile inamice, apar primi<i> prizonieri – opt la număr, între care și un țigan de la Arad, din Ardeal, știe românește. În scurte cuvinte, ne dă lămuriri asupra frontului. *Nemții se uită blegi la noi* (subl. D.G.). Cercetările patrulelor noastre nu ne înșelase<ără>: în adevăr, avem în fața noastră Regimentul 286 <Infanterie> bavarez”¹⁹.

Dar riposta inamicului nu se lasă așteptată, care, de la adăpostul tranșeelelor betonate și cazematelor – pe care bombardamentul artileriei noastre le afectase în mică măsură –, deschide „un foc puternic, ca-n iad, de arme, mitraliere și grenade”²⁰. La Batalionul II, Compania a 5-a ia cu asalt poziția inamică și ocupă, cea dintâi, la ora 6,45, prima linie de fortificații de pe platoul Mărăștilor, iar Compania a 6-a este ținută în

¹⁷ Este vorba de colonelul Barbu Pârâianu, care, cu prilejul aniversării a 50 de ani de înființarea unității (1927), a scris lucrarea *Istoricul Regimentului 4 Argeș*, lucrare ale cărei capitole, de la Războiul Independenței din 1877-1878 și până la anul 1927, au fost integrate, de către cercetătorii Centrului de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice din Pitești, în valorosul volum dedicat istoriei acestei unități de elită a infanteriei române (vezi cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp, lt.-col. dr. Petrișor Florea, Vasile Manea, dr. Cornel Țucă (coord.), *Istoricul Regimentului 4 «Argeș». 1877-1946*, <Pitești>, <f.a.>, p. 62).

¹⁸ Batalionul III și, temporar, Compania a 9-a, din care făcea parte și memorialistul, constituiau eșalonul al doilea al regimentului, fiind în rezerva acestuia (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 55).

¹⁹ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 56-57. Regimentul a fost identificat cu ocazia incursiunilor executate de către patrulele noastre de recunoaștere, în urma cărora au reușit să captureze doi-trei militari inamici, care aveau, ca semn distinctiv, la bonetă, «Capul de mort», fiind cotați, de către memorialist, ca fiind „cele mai de elită și mai de nădejde trupe, ele echivalând cu vânătorii noștri” (*Ibidem*, p. 50).

²⁰ Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 62.

șah de focul nimicitor al mitralierelor și, numai prin intervenția energică a Secției de mitraliere, dar cu sacrificiul vieții comandantului acesteia – sublocotenent Călin Tane, este cucerită poziția ordonată²¹.

Dacă, pentru Batalionul II, acțiunea a avut un asemenea final, cu totul diferit s-au întâmplat lucrurile în sectorul de atac al Batalionului I, comandat de maiorul Dumitru Ștefănescu, situat la dreapta Batalionului II și la stânga Regimentului 18 Infanterie Gorj, al cărui obiectiv era cucerirea cotei 562, puternic fortificată de inamic și apărată de o companie, dotată cu 8 mitraliere, care a ținut locul întreaga unitate, neputând fi cucerită frontal. În atare situație, locotenent-colonelul Nicolae Rujinski, ofițer de Stat Major al diviziei, va dispune ca două subunități din Compania a 9-a, și anume: plutonul 3, comandat de însuși memorialist, sergent Ion Georgescu, și plutonul 4, să atace, pe flancuri, poziția inamicului și „prin orice mijloace, să-l scoată din luptă”²². După ce au ajuns la destinația ordonată și au luat legătura cu comandantul batalionului, care le-a dat indicațiile necesare, cele două plutoane, folosindu-se de camuflajul oferit de pădurea din zonă, s-au strecurat până în apropierea tranșelor inamice, așteptând, astfel, semnalul atacului. La reluarea luptelor – conform relatărilor aceluiași martor ocular –, cele două plutoane, practic, s-au „repezit, cu iuțeală, maxim posibilă, în tranșee și, atacând din flanc, <pe> apărătorii tranșelor, i-am redus la tăcere, împușcându-i pe toți, numai unul singur, care s-a predat, l-am făcut prizonier, ceilalți au tras până în clipa morții<i>”²³.

În urma consumării acestor episoade dramatice, Batalionul I își reface legăturile cu unitățile învecinate, iar cele două plutoane rămân la dispoziția acestuia și în următoarele zile, încheindu-se, practic, ocuparea primei linii de fortificații a inamicului, în tot sectorul Grupului principal de atac. După cucerirea primei linii de tranșee, trupele regimentului – grupate în mici formațiuni și prin salturi –, continuă urmărirea inamicului, care, în debandadă, se retrage în linia a doua de tranșee, dar, după o scurtă rezistență, de circa 15-20 min., acesta se retranșează pe a treia linie de fortificații, situată pe dealul Teiușului²⁴, peste pârâul Dracea Mare, care, având o vale adâncă, cu pante abrupte și golașe, numai la baza acesteia fiind o pădure mărunță – conform celor consemnate de memorialist –, „pe drept cuvânt i s-a mai zis și «Valea Dracului»”, deoarece „îți da impresia că te scobori în iad”, atunci când ostașii batalioanelor argeșene s-au servit de arme și baionete drept „bastoane”, în vederea escaladării versanților acesteia²⁵. Ajunși în fața tranșelor, la flancul drept al batalionului, din partea inamicului se încearcă o acțiune de învăluire, dar este rapid dejucată, cu pierderi grele în materiale de luptă și prizonieri pentru acesta, iar, la celălalt flanc, după o rezistență îndârjită a adversarului, de „peste trei sferturi de ceas, aproape o oră”, la care, pe alocuri, se ajunge și la lupta corp la corp, unde este întrebuințată neîntrecuta baionetă românească, cu efect psihologic paralizant, deoarece nemții „cum o văd, sau fug, sau ridică mâinile în sus și încep a striga «Predai!»”²⁶ (*Anexa 3*).

²¹ *Ibidem*, p. 63.

²² S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 57-58.

²³ *Ibidem*, p. 58.

²⁴ Cf. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, p. 466.

²⁵ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 60.

²⁶ *Ibidem*, p. 61.

După curățarea tranșelor, din care inamicul a fost „scos din toate bârlogurile lui, el nu mai are o linie organizată pentru rezistență, <iar> prizonieri<i> curg din toate părțile”²⁷, batalionul ia legătura – prin releu –, cu unitățile învecinate, care raportează că au fost ocupate obiectivele ordonate. Totodată, se mai aduce la cunoștință că *Grupul secundar de atac* (Brigada 6) a pornit ofensiva, care „merge progresând”, dar, la flancul drept al grupului, unde acționează Divizia 6 Infanterie, comandată de generalul de brigadă Nicolae Arghirescu, este întâmpinată o dârză rezistență din partea inamicului, în punctul Poiana Încărcătoarea²⁸. Imediat, s-a raportat Comandamentului Armatei II române cucerirea celor trei linii de fortificații din dealul Mărăștilor, veste care a provocat o imensă bucurie în rândurile ofițerilor și trupei²⁹, punctată și de zborurile avioanelor noastre și aliate, care, planând la joasă altitudine, „ne ovaționează, ne salută <și> ne îmbărbătează”³⁰.

Cu această ocazie, s-a constatat că liniile de tranșee inamice erau „de cea mai modernă construcție” – tranșee betonate și căptușite cu scânduri, adăposturi săpate la 7-8 m adâncime în pământ –,³¹ căror bombardamentele artileriei noastre nu le pricinuiseră efectele scontate, cucerirea acestora datorându-se factorului-surpriză și asalturilor impetuoase ale trupelor noastre, care au folosit, cu iscusință, posibilitățile de mascare ale terenului (accidentat, sau acoperit cu vegetație arboricolă). Iată ce mărturisește memorialistul, în acest sens: „Artileria noastră, cu tot tirul de 48 ore, nu le adusese nicio stricăciune; dacă n-ar fi <fost> iuțea infanteriștilor români și luarea prin surprindere a inamicului, *n-am fi cucerit nici în trei zile, cum era planul inițial, cele trei linii de tranșee*”³² (subl. D. G.). O atare judecată de valoare o formulează însuși comandantul Armatei II române, generalul Averescu, atunci când inspectează câmpul de luptă din zona Mărăști: „Un adevărat labirint de șanțuri și rețele de sârmă dușmane, nici nu îmi vine a crede că *o așa formidabil întărită poziție a putut fi părăsită de dușman*”³³ (subl. în text: n. D. G.).

După un scurt răgaz necesar refacerii forțelor, în care ostașii batalionului au servit hrană rece, constând din pesmeți și conserve de carne capturate de la inamic³⁴, artileria

²⁷ Operațiunile de ridicare a militarilor morți și răniți pe câmpul de luptă, a materialului de război capturat de la inamic, precum și preluarea și escortarea prizonierilor în spatele frontului, i-au revenit Regimentului 28 Infanterie *Radu Negru*, care, în planul inițial de atac, forma rezerva Diviziei 3 Infanterie. (*Ibidem*, p. 62)

²⁸ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 62.

²⁹ În ale sale *Notițe zilnice*, generalul Averescu consemna următoarele: „*La ora 8,00, întreaga linie este a noastră!*” (subl. D. G.). Dușmanul se retrage, mai cu seamă, la centru, în dezordine. Încep a se aduna prizonieri numeroși. Se raportează capturare de tunuri”. (Mareșal Alexandru Averescu, *op. cit.*, IV, p. 173)

³⁰ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 63.

³¹ *Ibidem*, p. 59.

³² *Ibidem*.

³³ Mareșal Al. Averescu, *op. cit.*, IV, p. 176.

³⁴ Deși comandantul Armatei II române, generalul Averescu, a interzis categoric consumarea lor, care „se presupuneau a fi otrăvite, întrucât acest inamic a uzat, în acest război, de toate mijloacele permise și nepermise de legile războiului”, totuși, căpitanul francez Roger Sarett, care a însoțit ostașii Companiei a 9-a în toate operațiunile, le-a permis consumarea lor, după ce, în prealabil, le-a verificat personal. (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 59)

noastră – la comunicarea făcută de aviație –³⁵, își prelungește tragerea, iar infanteria își reia înaintarea³⁶. Grație cooperării ostașilor Regimentelor 4 și 18 Infanterie, pozițiile inamice de pe dealul Cotu Roșca, Dealul Mare și dealul Curtii (situat la est de satul Câmpurile), care „sunt un labirint de tranșee și de cuiburi de mitraliere”, sunt luate cu asalt și cucerite prin lupta la baionetă, iar, la cota 585, sunt capturate și 4 obuziere, calibrul 105 mm³⁷. În operațiunea de urmărire energetică a inamicului, pe la orele 15,00, Compania a 6-a din Batalionul II argeșean reușește să captureze un tun, calibrul 105 mm, în perfectă stare de funcționare, împreună cu atelajele tractate de 8 cai și o imensă cantitate de proiectile – aproape 3 vagoane³⁸. Tunul este pus în funcțiune de către Secția artileriști-infanteriști³⁹, comandată de locotenentul în rezervă Teodor Popescu, învățător din localitatea Bradurile, județul Argeș, fiind trase, în tot cursul zilei, peste 500 de proiectile, „mărind, prin aceasta, debandada și deruta în rândurile inamicului, care începe, precipitat, retragerea și în mod dezordonat, ceea ce ne permite să-l urmărim îndeaproape și cu prea puține pierderi pentru noi”⁴⁰. În afara acestei capturi, a mai fost luat și un prizonier, înrolat în armata maghiară, român originar din comitatul Arad, contingentul 1920, fapt ce îl determină pe memorialist să constate că Puterile Centrale, secătându-și efectivele combatante, au recurs la recrutarea contingentelor relativ tinere, prognozând, prin aceasta, apropierea zilei victoriei noastre⁴¹. Se continuă urmărirea inamicului, până noaptea târziu, când ostașii batalionului, epuizați de eforturile depuse în cursul zilei, au campat „într-o vâlcea, deasupra satului Câmpurile”, situat pe malul stâng al râului Șușița⁴², unde au dormit peste noapte, echipați “în stare de alarmă”, fără a mai servi masa și al căror somn a fost tulburat, pe la miezul nopții – în jurul orei 2,00, de „o puternică bubuitură”, semn că inamicul, pregătindu-și retragerea, a aruncat în aer depozitul de muniții din localitate⁴³.

Pentru ziua de 12/25 iulie 1917, comandantul Armatei II române, prin Ordinul operativ nr. 120, din 11/24 iulie, a hotărât continuarea operațiunilor ofensive în flancul stâng al dispozitivului, în scopul de a alunga inamicul de pe dealul Fântâna Puturoasă și a atinge aliniamentul de pe înălțimile din stânga pârâului Vizantea. Pentru reușita

³⁵ *Ibidem*, p. 63.

³⁶ A fost cazul când trupele noastre au fost bătute de propria artilerie, ca de exemplu Regimentul 18 Infanterie Gorj (*Ibidem*, pp. 63-64).

³⁷ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 93.

³⁸ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 64; Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 63-64.

³⁹ Divizia, fiind considerată marea unitate de luptă de bază, acesteia i s-a conferit rolul principal și în asigurarea pregătirii efectivelor, prin înființarea, în cadrul fiecărei divizii, a unui Centru de instrucție, în care să funcționeze diverse școli: de cadre, mitraliori, artileriști, grenadierii etc., care asigurau, prin instructorii militari francezi, specializarea, în utilizarea diferitelor tipuri de armament și tehnică de luptă, a întregului efectiv al acesteia (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 47; *România în anii Primului...*, II, p. 66).

⁴⁰ *Ibidem*, p. 64.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 64-65.

⁴² Izvorăște din munții Vrancei și curge de la Soveja până la Panciu, unde se varsă în râul Trotuș (*Ibidem*, p. 65).

⁴³ *Ibidem*, p. 66.

acestei operațiuni, este introdusă în luptă întreaga rezervă a Armatei II române- Divizia I Infanterie, iar, în rezerva armatei, sunt retrase Regimentele 4 și 28 din Divizia 3 Infanterie, care trebuiau să se regrupeze în valea Dracea Mare, la nord-vest de Mărăști⁴⁴. În dimineața zilei de 12/25 iulie 1917, Regimentul 4 Infanterie⁴⁵ și Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* din Brigada 5, au executat misiuni de recunoaștere în direcțiile satelor Roșculești și Câmpurile, care, constatându-se că sunt părăsite de inamic, acestea sunt ocupate de trupele noastre: primul, la ora 10 și al doilea, la ora 12,30⁴⁶. După ora prânzului, Regimentele 4 și 28 Infanterie și Regimentul 2 Vânători, pentru rapiditatea și succesul operațiunilor desfășurate, sunt trecute în rezerva Armatei II, fiind înlocuite cu trupe ale Diviziei I Infanterie⁴⁷. De menționat este aceea că Regimentul 4 Infanterie, fiind înlocuit de Regimentul 31 Infanterie Calafat și campat în satele Câmpurile⁴⁸ (Batalionul I) și Roșculești (Batalionul II)⁴⁹, ostașii acestuia, în scurtul lor răgaz petrecut aici, au fost surprinși de faptul că localnicii i-au confundat cu militarii francezi, deoarece, în loc de capele, purtau căști de oțel franceze «Adrian», iar nemții îi intoxicaseră cu zvonul potrivit căruia Armata Română fusese „distrusă de ei”⁵⁰.

Dar, în după-amiaza zilei de 12/25 iulie, în timp ce întregul dispozitiv al Armatei II române îndeplinea cu succes misiunile ofensive stabilite pentru acea zi, iar inamicul executa o retragere precipitată, în căutarea unor poziții favorabile, prin care să își refacă apărarea, Marele Cartier General Român va emite *Ordinul operativ nr. 34*, prin care se hotără stoparea ofensivei, trupele noastre urmând a se „întări pe cea mai bună poziție de rezistență, care se află în lungul frontului cucerit”⁵¹. Ordinul, fiind o consecință nemijlocită a înfrângerilor suferite de armata rusă pe fronturile din Galiția și Bucovina, ca urmare a intervențiilor energice ale generalului Averescu⁵², se lasă libertate Armatei II

⁴⁴ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, p. 475; Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 98.

⁴⁵ Ostașii regimentului, în dimineața zilei respective, au putut să servească masa, constând din pâine, carne friptă și brânză, deoarece, din cauza derulării rapide a operațiunilor din ziua precedentă, serviciile de aprovizionare n-au putut să țină legătura cu unitățile combatante (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 65).

⁴⁶ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 101.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 102.

⁴⁸ Cu acest prilej, memorialistul, ne amintește că, la cimitirul satului, este înmormântat „țăranul deputat unionist de la 1859” – Ion Roată (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 67), pe a căruia cruce de piatră funerară este dăltuită următoarea inscripție: «Aici odihnește Moș Ion Roată, deputatul țărănimii din Divanurile Ad-hoc, din 1857. Această cruce s-a ridicat, spre veșnică amintire, în anul 1909. Țăranii din Câmpuri» (apud Cornelia Ghinea, *Spicuiri din Jurnalul de front al preotului Constantin Buzescu, confesorul Regimentului 4 Infanterie*, în *Misiunea*. Revista Centrului de Cercetare a conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României «General Paul Teodorescu», IV, nr. 1 (4), 2017, p. 216).

⁴⁹ Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 64.

⁵⁰ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 66-67. Un dialog, pe această temă, este creionat, într-o manieră ironică la adresa ocupantului, între patrurile noastre de recunoaștere și localnicii celor două așezări, care „rămân cu gurile căscate, cu palmele duse spre bărbie, în semn de nemărginită neîncredere” la vederea acestora (Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 64).

⁵¹ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 105; *România în anii Primului...*, II, pp. 177-178.

⁵² Mareșal Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 177. Raportat la inoportunitatea hotărârii luate de eșalonul superior al armatei, în *Notițele sale*, generalul Averescu se întreba, retoric: „Nu ar fi trebuit, oare, ca acesta să fie un motiv mai mult pentru a împinge, viguros, înainte și, deoarece se făcuse spărtura pe la

române de a-și continua îndeplinirea misiunilor sale ofensive „numai până ce va ocupa o linie, care va avea mai bune mijloace defensive”⁵³.

În această atmosferă de incertitudine, în seara zilei de 12 iulie (ora 18,00), cele două batalioane argeșene, sub comanda locotenent-colonelului Calotescu, au primit ordinul de a se deplasa imediat în direcția Mănăstirea Cașin⁵⁴ – Sticlăria, pentru a veni în ajutorul trupelor Diviziei 8 Infanterie, comandate de generalul de brigadă Ioan Pătrașcu, greu încercate în luptele, nu numai cu inamicul, ci și cu proprii „aliați”, fiindcă două regimente rusești, fraternizând cu germanii, au părăsit sectorul frontului ce îl aveau de apărut⁵⁵. Astfel, potrivit surselor furnizate de Serviciul nostru de informații militare, trupele de infanterie ruse („pihota”) din sector, infestate de propaganda bolșevică, cu o serie de lozinci populiste, printre care și „libertate deplină” („slobodna”), nu numai că au pactizat cu adversarul, dar comandanții celor două sectoare, rus și german, serveau mesele în comun⁵⁶. Doar artileriștii ruși, nefiind în cunoștință de cauză cu gestul făcut de camarazii lor infanteriști, prin comandantul lor, nu numai că au condamnat actul lor de lașitate, dar, dimpotrivă, au participat, alături de artileriștii noștri, la acțiunile de luptă din acest sector⁵⁷. De aceea, Marele Cartier General Român va insista ca sectorul din dreapta Diviziei 8 Infanterie, apărut de trupe rusești și care devenise nesigur, să fie înlocuit cu trupe române „cât mai curând posibil”⁵⁸.

Campate, pe toată durata zilei de 13 iulie, la Mănăstirea Cașin și împrejurimile acesteia, seara, batalioanele argeșene s-au deplasat pe valea Curiței, spre poziția ordonată – Sticlăria, pe care au ocupat-o, poziție abandonată, încă din zorii zilei, de cele două „pihote” rusești. Dar, în jurul orelor 12,00 noaptea, dinspre pozițiile inamice, trupele germane se îndreptau spre pozițiile noastre „în coloană de marș și în ordine strânsă” pentru a le ocupa, fără să știe că ai noștri le dejucaseră planul. Poziția noastră, având și avantajul terenului, fiind situată pe vârful muntelui Cașin, inamicul a fost lăsat să se apropie, circa 40-50 m, fiind întâmpinat cu un violent foc de arme, arme automate (mitraliere și puști mitraliere) și grenade, iar artileria rusă a început să bombardeze spatele coloanei și rezervele, încât „a fost un adevărat infern, glasul obuzelor cu al armelor de infanterie, grenadelor, cu țipătul și vâetele inamicului, formau un ecou în noaptea de vară, ca un glas apocaliptic. Lupta a fost de scurtă durată, nici două ore, toate efectivele pornite asupra noastră decimate, abia dimineața am putut găsi câțiva prizonieri printre cei morți și răniți, care, speriați de cele întâmplate, au rămas fără conștiință (recte: cunoștință-n. D.G.) și nu s-au dus nici înapoi, nici n-au mers înainte, toată coasta era plină de cadavre și

mine, să fie întărit, pentru a exploata, până în ultima posibilitate, succesul deja obținut?” (*Ibidem*); Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 105-106.

⁵³ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 105-106.

⁵⁴ Lăcaș de cult ctitorit de către domnitorul Gheorghe Ștefan (1653-1658), urmașul la domnie al lui Vasile Lupu (S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 67); Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 127, 131-134.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 68.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 68-69.

⁵⁸ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 131-132.

răniți”⁵⁹. A doua zi, un parlamentar german s-a înfățișat în fața pozițiilor noastre, solicitând permisiunea de a li se acorda un armistițiu de 48 ore pentru a-și aduna morții de pe câmpul de luptă și a-i îngropa, dar a fost îndrumat să se adreseze Comandamentului Diviziei 8 Infanterie, unitate care coordona operațiile în sector, care a fost de acord, dar numai pentru 24 ore⁶⁰.

Ziua de 13/26 iulie a fost încheiată cu un frumos bilanț pe frontul Armatei II române, prin cucerirea întregului bazin al Soveiei și a înălțimilor de la vest de acesta. În acest context, printr-o telegramă adresată comandantului Armatei II române, generalul de corp de armată Alexandru Averescu, Comandantul suprem al Armatei Române, Regele Ferdinand I, a apreciat, în mod elogios, comportarea trupelor române, iar, pentru modul cum a condus operația ofensivă, i-a conferit Ordinul «Mihai Viteazul», cls. a II-a (*Anexa 4*), aceeași distincție, cls. a III-a, fiind conferită și generalilor Arthur Văitoianu, Alexandru Mărgineanu și Nicolae Arghirescu⁶¹. În aceeași zi, comandantul Armatei a II-a române – generalul Averescu, adresează ostașilor din subordinea sa vibrantul Ordin de zi nr. 1987, prin care sublinia: „V-ați măsurat cu un dușman care se crede a fi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce este a da înapoi. Cu avântul vostru uimitor, de la prima izbire, l-ați pus, în toată puterea cuvântului, pe fugă... Puteți să vă mândriți de această mare izbândă și să așteptați, cu toată încrederea, semnalul pentru reluarea marșului înainte”⁶².

În noaptea zilei de 13/26 spre 14/27 iulie 1917, Marele Cartier General Român emite Ordinul operativ nr. 35, prin care comunică Comandamentului Armatei II române că poate continua operația ofensivă, dacă acesta „crede posibil și necesar”⁶³, astfel că, la sfârșitul zilei următoare, trupele noastre vor atinge aliniamentul ce se articula pe pozițiile *Arșița Mocanului – Măgura Cașinului – Sboina Neagră – Tiua Golașă – Negrilești – Valea Sării*⁶⁴. Totodată, printr-un nou ordin de operații, Marele Cartier General Român hotărăște oprirea acțiunilor ofensive pe tot frontul român⁶⁵, astfel că operațiile ce se vor desfășura în perioada 15/28 iulie – 20 iulie/2 august 1917, nu vor mai avea amploarea și ritmul susținut din primele zile ale ofensivei, *ci au vizat doar atingerea, în întregime, a obiectivelor ordonate anterior de armată, precum și unele rectificări de dispozitiv*⁶⁶. În acest scop, comandantul Armatei II, generalul Averescu, adresează un ordin Corpurilor II și IV armată, prin care le atrăgea atenția că luptele ce urmau a se angaja în continuare, pentru izgonirea inamicului din punctele în care mai

⁵⁹ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 69-70.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 70. Ulterior, cele două batalioane argeșene au fost înlocuite cu trupe ale Corpului IV armată, fiind redirecționate spre camarazii lor de la Batalionul III, staționați pe cursul superior al râului Putna. Aici, sergentul Ion Georgescu, împreună cu locotenentul Teodor Bădăraș, profesor de istorie la un liceu ieșean și fiul ministrului de justiție conservator, Alexandru Bădăraș, vor elabora *Darea de seamă* privind participarea regimentului la aprigele bătălii de la Mărăști (*Ibidem*).

⁶¹ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 115-116.

⁶² *Ibidem*, p. 116.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Mareșal Alexandru Averescu, *op. cit.*, pp. 179-180.

⁶⁵ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 122.

⁶⁶ *România în anii Primului...*, II, p. 192.

opunea o rezistență serioasă, să fie precedate de o puternică pregătire de artilerie, combinată, atunci „când condițiunile topografice și situațiunea inamicului vor permite”, cu utilizarea, pe scară largă, a manevrelor la flancurile și în spatele pozițiilor inamice⁶⁷. Din păcate, în luptele purtate de Batalionul III argeșean, care se găsea în rezerva regimentului în perioada menționată, comandantul acestuia – maior Dumitru Acrivescu, nu a aplicat recomandările de manevră ale superiorilor săi, pentru a se obține economie de forțe și mijloace angajate în luptă, ci, dimpotrivă, a preferat atacuri de front, sângeroase, soldate cu grele pierderi umane.

Astfel, în ziua de 15/28 iulie, dacă, în dreapta dispozitivului Armatei II române, trupele Diviziei 8 române încercau, fără succes, să pună stăpânire pe Măgura Cașinului, și în sectorul sudic al Diviziei 3 române, unde acționa Brigada 6, rezistența inamicului a fost la fel de îndârjită, ceea ce a făcut ca obiectivul zilei să nu poată fi atins de către toate unitățile. Ca atare, ostașii Regimentului 30 Infanterie Muscel, care au atacat poziția inamică de pe dealul Pleașa (cota 647), au fost nevoiți să respingă cinci contraatacuri executate de forțele Regimentului 59 Infanterie germană⁶⁸, fiind ajutați și de camarazii lor de la Regimentul 28 Infanterie⁶⁹ și Batalionul III al Regimentului 4 Infanterie Argeș⁷⁰. În acest context, batalionul argeșean avea, ca obiectiv, cucerirea cotei dealul *Poiana Calului*, operațiune care, potrivit aprecierilor avizate ale memorialistului, „ne-a costat prea mult față de rezultatul câștigat: am avut, a<i>ci, morți, răniți și dispăruți, și aceasta mai mult *din cauza lipsei de tactică a comandantului, care a atacat cota cu toate forțele, de front și nu și de flanc* (subl. D.G.), ceea ce ar fi adus un rezultat mai imediat și cu mai puține pierderi”⁷¹. Într-o altă versiune a bătăliei, care confirmă cele relatate de către memorialist, se narează că s-a dat ordinul ca obiectivul inamic să fie atacat “din față”, iar cei care s-au oferit să intre primii în luptă au fost sublocotenentul Emil Cartojan, comandantul Companiei a 9-a și sublocotenentul Ioan Vasilescu, comandantul Secției de mitraliere, dar, fiind copleșiți de „vijelia de foc dușmană”, în ajutorul lor au venit plutoanele comandate de sublocotenenții Păunescu, Ghilencea și Tomescu, din Compania a 11-a. După „zadarnice eforturi”, abia spre seară, obiectivul inamic a fost ocupat, dar cu prețul vieții a mai multor ostași căzuți la datorie, între care și sublocotenentul Ioan Vasilescu⁷².

Tot în acest sector, inamicul, în dimineața zilei de 20 iulie/2 august 1917, dezlănțuie un puternic bombardament de artilerie, care determină părăsirea poziției de pe *Dealul Porcului* (cota 554), „drept în punctul unde trupele noastre se uneau cu cele rusești”⁷³. În aceste momente critice, comandantul Diviziei 3 Infanterie, generalul de brigadă Mărgineanu, ordonă Regimentului 4 Infanterie să fie trimis un detașament de tăria unui batalion, care să restabilească situația. Din păcate, același batalion argeșean,

⁶⁷ Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, pp. 139-140; *România în anii Primului...*, II, pp. 193-194.

⁶⁸ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, p. 483.

⁶⁹ *România în anii Primului...*, II, p. 193.

⁷⁰ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 76.

⁷¹ *Ibidem*, pp. 76-77.

⁷² Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 66-67.

⁷³ *Ibidem*, p. 67.

care se afla în rezervă și sub comanda aceluiași ofițer, folosește aceeași „regie” ca în bătălia precedentă, aruncând în luptă Compania a 10-a, comandată de locotenentul Gheorghe Badea și două secții de mitraliere⁷⁴. Deși atacul se desfășoară vertiginos, cu comandantul companiei, care, cu revolverul în mână, îndeamnă trupele să-și pună baioneta la armă, mitralierele aflate sub comanda sublocotenentului Gheorghe Preotu „trag cu înverșunare”, iar plutonul sublocotenentului Gheorghe Dinculescu „se avântă dincolo de creastă, în ploaia de gloanțe și grenade”, totuși, sub focul încrucișat al mitralierelor și artileriei inamicului, încep să cadă, rând pe rând, comandanții subunităților angajate în luptă. În același timp, artileria dușmană bombardează, violent, și rezerva batalionului, al cărei comandant clachează psihic și, luând-o la fugă, produce o veritabilă derută în rândurile propriilor trupe. Numai prezența de spirit a locotenentului în rezervă Emil Cartoian, comandantul Companiei a 9-a, magistrat de profesie din județul Vlașca, a salvat batalionul de la un dezastru sigur, care s-a pus în fruntea trupelor și au reocupat poziția abandonată, punând, astfel, „mitralierele în băta<i>e”⁷⁵.

În seara zilei de 20 iulie/2 august 1917, bătălia ofensivă de la Mărăști se poate considera încheiată, pe tot frontul Armatei a II-a române. Astfel, aliniamentul atins de trupele noastre se articula pe pozițiile *Măgura Cașinului – Muntele Seciul* (1171 m) – *Sboina Neagră – Tiua Neagră – Tiua Golașă – Tulnici – Bârsești – Valea Sării*, descriind un vast arc de cerc, cu concavitatea spre nord⁷⁶. Deși, în sectorul de ruptură al frontului nostru, unde acționau Brigăzile 5 și 6 infanterie, trupele noastre atinseseră cursul superior al râului Putna, fără ajutorul „aliaților” noștri, care au început să-și părăsească, în masă, pozițiile lor de apărare, aliniamentul frontului se configura, potrivit aprecierilor memorialistului, în forma unui „arc întins până la refuz”, care, în punctul extrem al acestuia, se situa „ca o săgeată gata de plecare, acolo unde i se va ordona” Divizia 3 Infanterie, supranumită, pe bună dreptate, «Divizia a 3-a de stâncă»⁷⁷. În atare situație, pentru a nu da posibilitatea inamicului de a manevra flancurile acestui „întrând” al nostru în frontul dușman, am fost nevoiți, potrivit relatărilor aceluiași martor ocular, să ne retransăm pe înălțimile din stânga pârâului Vizantea, având, în spate, cursul râului Șușița, de-a lungul căruia era construită o linie de cale ferată îngustă, care făcea legătura între Soveja și Panciu și care s-a dovedit vitală în aprovizionarea promptă a trupelor noastre cu muniție și alimente⁷⁸. Armata a II-a română repurtase, în operația ofensivă de la Mărăști, o strălucită biruință, reușind să străpungă frontul inamic, pe o lungime de 30 km și o adâncime de 20 km, fiind eliberate 30 localități. Totodată, a reușit să captureze 23 ofițeri și 2746 soldați inamici și o imensă cantitate de material de război⁷⁹. O contribuție notabilă la obținerea

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 77; Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 67-68.

⁷⁶ Cf. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, p. 487.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 72.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 76. Linia de cale ferată îngustă, înainte de război, era utilizată pentru exploatarea materialului lemnos din zona Vrancei (Cf. *Ibidem*).

⁷⁹ *Ibidem*, pp. 487-488; Mareșal Alexandru Averescu, *op. cit.*, p. 187; Generalul G. A. Dabija, *op. cit.*, IV, p. 150; *România în anii Primului...*, II, p. 200.

victoriei împotriva vremelnicului ocupant a avut-o Divizia 3 Infanterie⁸⁰, cu „vârful ei de lance” – Regimentul 4 Infanterie, care a reușit să facă prizonieri 3 ofițeri și 360 soldați inamici și să captureze 4 tunuri de 57 mm, 12 mortiere tranșee, un mortier 117 mm, 7 aruncătoare de grenade, 14 chesoane mitraliere, 700 arme de infanterie și „vagoane întregi de munițiuni și material de război”⁸¹.

În semn de aleasă prețuire pentru vitejia și avântul extraordinar cu care au luptat ostașii Regimentului 4 Infanterie Argeș, în aprigele bătălii din iulie 1917, pe frontul Mărăștilor, Comandantul suprem al Armatei Române, Regele Ferdinand I, prin Înaltul Decret Regal cu nr. 928 din 21 august 1917, a conferit *Drapelului* regimentului cea mai înaltă distincție din acea vreme – Ordinul militar «Mihai Viteazul», cls. a III-a,⁸² distincție care s-a adăugat Medaliei «Virtutea Militară», obținută de înaintașii lor în Războiul Independenței din 1877-1878⁸³. Cu aceeași înaltă distincție militară au fost decorate și Regimentele de Infanterie nr. 17 Mehedinți, 18 Gorj, 24 Tecuci și 30 Muscel, Regimentul 2 Vânători *Regina Elisabeta* și Regimentul nr. 28 *Radu Negru*⁸⁴. De asemenea, pentru actele de eroism săvârșite pe câmpul de luptă, au fost răsplătiți cu ordine și medalii o serie de ofițeri, subofițeri și trupă, între care și memorialistul unității- sergent Ion Georgescu, care „pentru avântul cu care a condus secția la atacul pozițiunilor inamice de pe dealul Mărăști și Teiușului, cât și a satului Roșculești, la 11 și 12 iulie 1917”, i s-a conferit Medalia «Bărbăție și Credință», cu spade, cls. a II-a⁸⁵.

Victoria armatei române în aprigele încleștări de la Mărăști a avut efecte considerabile privind schimbarea atitudinii, atât a aliaților noștri, cât și a adversarilor, câștigând, în chip meritat, aprecierea și admirația acestora. Pe de o parte, „am fost altfel priviți și tratați” de către aliații noștri, care, potrivit consemnărilor aceluiași memorialist, „credeau că Armata Română este definitiv scoasă din luptă și pe care ei vor numai să o ție de formă, ca să aibă a<i>ci, pe Carpați, un front care să țină în eșec (recte: fixate – n. D.G.) o parte din trupele inamice”⁸⁶. Iar, pe de alta, prin dotarea acestora cu armament automat (mitraliere și puști-mitraliere) și tehnică de luptă, în special artilerie grea, la nivelul cerințelor luptei cu un inamic bine instruit, ostașul român devine superior adversarului, prin executarea asalturilor impetuoase asupra pozițiilor acestuia și angajarea,

⁸⁰ Cf. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, II, pp. 488-489.

⁸¹ Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 68-69. Operațiunile de ridicare și transportare a materialului de război capturat de la inamic, precum și exersarea reutilizării acestuia de către ostașii noștri, au durat, conform consemnărilor memorialistului, până la sfârșitul lunii ianuarie 1918, când Divizia 3 infanterie părăsește zona frontului, primind o nouă misiune de luptă (Cf. S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 76, 79-80).

⁸² *Ibidem*, pp. 70-71. Despre solemnitatea conferirii Drapelului unității cu acest ordin militar, chiar de către suveranul țării, desfășurată în ziua de 31 august 1917, în Poiana Țigăncii, la care întreg regimentul “este adunat pentru paradă”, vezi, pe larg, col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, pp. 68-69.

⁸³ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 71.

⁸⁴ Cf. Col. dr. Gheorghe Romanescu, col. dr. Gheorghe Tudor, col. (rz.) Mihai Cucu, col. Ioan Popescu, *Istoria Infanteriei Române*, vol. II, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 124-126.

⁸⁵ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 71.

⁸⁶ *Ibidem*, pp. 72-73.

acolo unde era cazul, luptei corp la corp, la care românii se dovedesc imbatabili în lovierea cu baioneta sau cu patul armei⁸⁷.

Luând în considerare cel de-al doilea aspect al problemei, memorialistul, cu o argumentație pertinentă și bine documentată, face o paralelă între dotarea Armatei Române, în cazul de față a Regimentului 4 Infanterie Argeș, în campaniile din toamna anului 1916 și vara anului 1917⁸⁸. Astfel, la începutul campaniei militare, regimentul avea un efectiv de peste 3500 ostași combatanți și auxiliari, primii fiind dotați cu puști *Mannlicher*, iar secunzii cu arme model 1879, cu un singur cartuș de plumb, o companie cu 4 mitraliere *Maxim*, un atelaj cu tracțiune animală cu grenade *Savopol*, model românesc, o baterie de tunuri – câte 4 la număr, calibrul 53 mm, pentru o brigadă (formată din 2 regimente), iar tunurile de 75 mm, de fabricație germană *Krupp*, băteau la o distanță de 6 km față de cele similare ale germanilor, care băteau la dublă distanță⁸⁹. Pentru campania din vara anului 1917, majoritatea regimentelor de infanterie au fost înzestrate cu puști franceze tip *Löbel*, calibrul 8 mm⁹⁰, și *Mannlicher*, de 6,5 mm, armament automat – 24 mitraliere sistem *Hotchkiss* franceze și 32 puști-mitraliere –, pentru cele 3 Secții de mitraliori, iar, la artilerie, tunurile *Krupp*, prin îmbunătățiri de ordin tehnic, s-a reușit prelungirea distanței tragerii acestora la 12 km, tunuri cu tragere lungă, de 120 mm, obuziere de 105 mm, artilerie grea, calibrele 210 și 305 mm, mortiere de tranșee, aruncătoare de grenade și rachete, iar fiecare companie își avea grenadierii săi⁹¹.

Așadar, Armata Română, cu un efectiv mic⁹², dar, „mare” ca moral – fiind apărătoarea gliei străbune – și cu o înzestrare comparabilă cu cea a adversarului⁹³, așa cum consemnează, în continuare, memorialistul, renăscută precum pasărea Phoenix din propria cenușă, „a putut pune pe goană hoardele teutone, ce veniseră să ne cotopească pământul strămoșesc, reînviind vitejia vo<i>e</i>vozilor strămoși, a înscris, în istoria țări<i>e</i> glorioasa luptă «Ofensiva de la Mărăști», care va rămâne pilda și îndemnul în viitor”⁹⁴ (subl. D.G.)

⁸⁷ Memorialistul, în cazul de față, are o exprimare mult mai directă, lapidară, raportat la superioritatea ostașului român față de adversar, care constă în „*mișcările mai repezi și mânuirea acestui armament*” (subl. D.G.): aceasta a fost reușita luptelor de la Mărăști” (*Ibidem*, p. 73).

⁸⁸ Pentru aceste date comparative, vezi, pe larg, *România în anii Primului...*, II, p. 108.

⁸⁹ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, pp. 73-74.

⁹⁰ Acest model „cu trei cartușe, dar de o precizie și mânuire mult mai repede” (*Ibidem*, p. 79).

⁹¹ *Ibidem*, pp. 74-75. O bună parte din acest armament și materiale de război au fost primite din Franța și, într-o mică măsură, din Anglia, pe baza acordurilor încheiate anterior între guvernul român cu aceste state (Cf. col. (rz.) dr. Gheorghe Marinescu et alii, *op. cit.*, p. 107).

⁹² Prin chemarea sub arme a contingentelor anilor 1917 și 1918, a făcut ca efectivul total al armatei să ajungă la aproximativ 700 000 oameni, din care cca. 460 000 formau armata de operații (Cf. *Ibidem*, p. 106).

⁹³ Generalul Erich Ludendorff, în *Memoriile sale*, sublinia importanța „calității umane” a ostașului român, care, prin modernizarea acesteia, cu sprijinul Misiunii militare franceze, comandate de generalul Henri Berthelot, a reușit să ofere Armatei Române o refacere spectaculoasă (apud Liviu Maior, *Doi ani mai devreme. Ardeleni, bucovineni și basarabeni în război. 1914-1916*, Edit. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 264-267).

⁹⁴ S.J.A.N. Vâlcea, Colecția *Manuscrise*, nr. 169, p. 75.

Pentru slăvirea jertfei celor căzuți în aprigele înclăștări cu inamicul pe frontul Mărăștilor, la inițiativa Societății «Mărăști», în ziua de 10 iunie 1928, în prezența unei numeroase asistențe, a fost pusă piatra fundamentală a Mausoleului de la Mărăști. Pe zidul de piatră al însemnului memorial, au fost așezate 15 plăci de marmură, pe care au fost inscripționate, ca în filele unui catalog de dimensiuni impresionante, numele celor care și-au jertfit viața pe câmpul de onoare⁹⁵. Pe una dintre aceste plăci, este dăltuită o inscripție cu denumirea Regimentului 4 Infanterie Argeș, pe care sunt înșiruite numele celor 35 eroi – ofițeri și trupă –, înfrățiți pe veci cu pământul Mărăștilor, printre aceștia figurând și cel al sublocotenentului Ioan Vasilescu, comandantul Secției de mitraliere, care a căzut, eroic, în ziua de 15/28 iulie 1917, în lupta de la punctul dealul *Poiana Calului*. Iată, cum, un contemporan cu evenimentele, descrie acest moment înălțător de jertfă supremă: „Sublocotenentul Vasilescu Ioan trăgea bandă după bandă, cu o mitralieră din plutonul lui. Fața îi era vânăată de mânie că nu poate stâlci toate capetele dușmane ce se iveau deasupra parapetelor. Dar, odată prăvale capul pe un umăr și, încet, se razimă, întâi de un servant al mitralierei, culcat lângă el, apoi de mitralieră. Un șiroi roșu de sânge, ca un fir de arnici, îi ieși de sub chipiu și se prelingea la vale, pe obraji galbeni. N-a mai putut spune decât: «Nu-i lăsați, fraților!» și s-a așternut, binișor, peste mitraliera care mai adineauri arunca valuri de moarte în dușmanul ascuns în șanțuri”⁹⁶.

Toți acești ostași au luptat, înfrățiți, pentru o cauză dreaptă, încheindu-și biografia, în mod eroic, pe câmpul de onoare al Mărăștilor, apărând, cu piepturile lor, fiecare palmă din pământul invadat de către ocupantul vremelnice, înscriind, astfel, prin vitejia și sacrificiul lor suprem, o filă la marea epopee a neamului românesc.

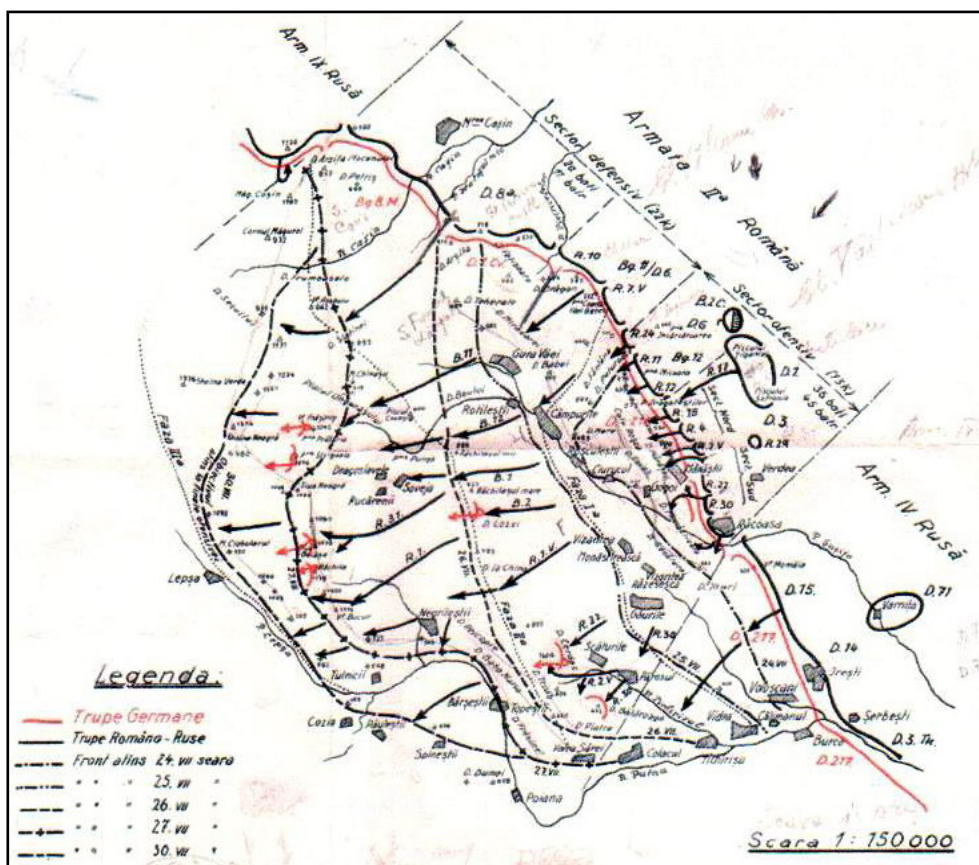
⁹⁵ Despre inițiativa ridicării însemnului memorial și festivitățile prilejuite de așezarea pietrei fundamentale a Mausoleului de la Mărăști, vezi, pe larg, Florian Tucă, *Triunghiul eroic. Mărăști-Mărășești-Oituz*, Edit. Junimea, Iași, 1977, pp. 50-56.

⁹⁶ Cf. Col. (rz.) dr. Cornel Carp et alii, *op. cit.*, p. 67. Mulțumesc, pe această cale, colegului meu de breaslă, prof. dr. Dragoș-Silviu Teodorescu, care mi-a fost de un real folos în tehnoredactarea materialului de față (n. D.G.).

Anexe

Anexa 1. Plutonier în rezervă Ion Georgescu, autorul Istoricului Campaniei <din anii> 1916-1918 (S.J.A.N.Vâlcea, Colecția Manuscrise, nr. 169, f. 3, alb-negru).

Anexa 2. Operația ofensivă de la Mărăști. 9/22 iulie – 20 iulie/2 august 1917 (reproducere după col. rz. dr. Cornel Carp et alii, Istoricul Regimentului 4 «Argeș», <Pitești>, <f.a.>, p. 288).

*Anexa 3. Ostașii Regimentului 4 Infanterie Argeș luând, cu asalt, o poziție inamică
(<https://www.google.ro/search?q=lupta+de+la+marasti>).*

*Anexa 4. Generalul Alexandru Averescu,
decorat cu Ordinul «Ferdinand I» (S.J.A.N. Vâlcea,
Colecția Fotografii, nr. 217, desen color).*

FAPTE DE ARME ALE OSTAȘILOR MEHEDINȚENI ÎN CAMPANIA DIN VARA ANULUI 1917

Mite Măneanu

Antrenați în marele efort de desăvârșire a unității naționale poporul român a trebuit să dea jertfe pe fronturile de luptă ale Primului Război Mondial, cucerindu-și astfel, pentru totdeauna, dreptul de a se reuni cu frații din străvechile ținuturi românești ce se mai aflau sub stăpânire străină. Având de făcut față încă din faza inițială a campaniei, unui inamic neașteptat de puternic și găsindu-se în situația neprevăzută de a acționa practic singură, pe două fronturi, armata română a trebuit, în cele din urmă, să cedeze pozițiile inițiale din Dobrogea și Carpați și, în urma unei eroice și dureroase epopei, să se retragă în Moldova¹. Aici, în iarna și primăvara anului 1917, întreaga armată a fost reorganizată, proces în care au intrat și unitățile de ostași mehedințeni și cu deosebire Regimentele 17 și 57. Așa se face că, în vara anului 1917, ostașii mehedințeni sunt prezenți pretutindeni pe frontul Moldovei și cu deosebire în punctele sale fierbinți – Mărăști, Mărășești, Oituz. Strălucitele fapte de arme ale ostașilor noștri, în aceste bătălii, spiritul lor de sacrificiu și eroismul au impresionat profund opinia publică. Însuși Nicolae Iorga, prezent la fața locului, remarcă într-un vibrant articol intitulat „Oltenii” și publicat în „Neamul Românesc” din 5 august 1917 că, „... la Mărășești, se spune însă că aceea care au dat cele mai turbate lovituri au fost Oltenii din Gorj și Mehedinți”. Descriind eroismul acestora marele istoric arăta: „Deci, când, în cămăși, cu capul gol, rotind ca o măciucă patul strivitor al puștii, au dat iureșul sălbatic între dușmanii care n-au mai avut în fața lor o astfel de violență războinică. Ceea ce le dădea aripi era numai sentimentul răsplătirii, al sfintei răzbunări pentru tot ce au suferit în trup și în suflet fără nici o dreptate, ei, ai lor și toată suflarea românească de pe acest pământ. Au simțit-o fiecare astăzi și o vor simți-o neconținut”. Dar cine erau acești neasemuiți viteși mehedințeni? Ni-i relevă o serie de documente deosebit de sugestive. Astfel, un memoriu înaintat imediat după război Revizoratului școlar al județului Mehedinți, menționează că, între cei ce s-au distins în luptele din vara anului 1917, a fost și locotenentul-învățător Mihai C. Marinescu din Ciovârnașani care, în fruntea unei companii de mitraliere din Regimentul 17 Mehedinți participă la străpungerea frontului inamic de la Mărășești, fiind rănit. Cu toate acestea, nu a părăsit lupta, dimpotrivă, îl

¹ *România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1987, p. 70-112; Mite Măneanu, *Contribuții mehedințene la epopeea unității naționale în lumina datelor cuprinse în memoriile învățătorilor mehedințeni participanți ca ofițeri de rezervă ai armatei române în primul război mondial* („Porțile de Fier”, revistă de istorie și cultură, an XVI, nr. 23, 2016, p. 12-16); Idem în „Școala Mehedințului”, nr. 3, 1978, p. 49-53 și în vol. *România în Primul Război Mondial*, Editura Empro, Focșani, 1998, p. 258-269; D. Jianu, *Din trecutul infanteriei noastre*, Lugoj, 1935.

găsim cu mitraliorii săi și la Coșna-Oituz unde – relatea el după război – „...am luptat zi și noapte respingând în patru zile 23 de atacuri inamic. Aici a trebuit să trag în mai multe rânduri singur cu mașina, în lipsă de servanți, rămași morți sau răniți, pentru a păstra frumoasă reputație ce dobândisem în luptele de poziție”². Despre luptele de la Mărășești, un alt viteaz mehedințean – sublocotenentul Constantin Pârvulescu din Miculești scria: „La Mărășești am respins atacurile vrăjmașilor stând în tranșee zile și nopți. N-am cuvinte de descriu luptele de la Mărășești unde în văzduh ca și pe pământ, era un infern”³. La fel ca aceștia în luptele din vara anului 1917 se disting și sunt decorați sau înălțați în grad V. Buzariu din Brădetu, Constantin Buteică din Gemeni, Nicolae Foarță din Braniște, Ion Stoichițescu din Plopi și mulți alții, evidențiind și dând strălucire astfel prin faptele lor jertfei celor peste 12.700 de ostași mehedințeni căzuți pe câmpurile de onoare pentru desăvârșirea unității noastre naționale⁴.

Rememorând și omagiind faptele de eroism din vara anului 1917, mehedințeanul Petre Gârbovan, cunoscut pedagog al României, scria la aniversarea unui deceniu de la

² „În martie 1917 mi s-a încredințat, ca locotenent, comanda companiei întâi de artilerie din Regimentul 17 Infanterie și trimis pe front. În intervalul de la 1 aprilie la 10 iulie 1917 am fost luptătorul de la cota 625-Momâia-Voloșcani și în același timp organizatorul companiei întâi mitraliere. La 11 iulie am apărut pe scenă în ofensiva de la Mărășești, ca comandant de companie de mitraliere, luând parte la străpungerea frontului inamic și în special, la lupta de pe dealul Cotu-Rașca-Câmpurile unde, lovit, de o schijă de obuz, pe când conduceam personal atacul a patru mitralere în flancul inamic, nu mi-am părăsit postul, ci, cu brațul stâng sângerând, în dorința cea mare de a scăpa țara de dușmai, am continuat a sta, cot la cot, cu vitejii luptători ai unității ce conduceam. Am luptat, în aceeași bătălie, pe pâraul Lepșa, cota 884 – Dealul Rudina și Fața Schitului, unde secțiunile de mitraliere, conduse de mine, au respins, de nenumărate ori, atacurile succesive ale dușmanilor. La cota 730 – Coșna – Oituz – am luptat zi și noapte, respingând, în 4 zile, 23 de atacuri inamice. Aici a trebuit să trag, în mai multe rânduri, singur cu mașina, în lipsă de servanți, rămași morți sau răniți, pentru a păstra frumoasa reputație ce dobândisem în luptele de poziție. În luptele de la cota 771 – Cireșoaia am avut de suportat, făcând parte din batalionul de asalt de prima linie, lupte grele, în care, am pierdut, rămânând morți pe câmpul de bătaie, pe locotenentul Preoteasa Constantin – învățător din județul Olt – și sublocotenentul Vameșu Constantin – învățător în județul Mehedinți”. (Arh. Naț. Mehedinți, fond Revizoratul școlar, dosar 44/1918, f. 108)

³ „La Mărășești am respins atacurile dușmanilor cu cea mai mare îndârjire, stând în tranșee zile și nopți, atât pe timp de ploaie, cât și pe vreme frumoasă. Noaptea, de cele mai multe ori, lucram tranșee și rețele de sârmă. N-am cuvinte să descriu luptele de la Mărășești, unde și în văzduh, ca și pe pământ, era un infern. Fiindcă cele mai multe atacuri se dau noaptea, era ceva nemaipomenit de văzut. Sute de proiectile spărgându-se în aer, cu zgomot sinistru, iar altele pe pământ, sutele de explozii de granate și mortiere de tranșee, vâjâitul gloanțelor de armă și mitralieră, luminatul rachetelor de diferite culori îți da impresia unei zile din urmă. Cerul părea că arde, iar din pământ părea că izbucnesc, din când în când, vulcan de foc, urmate de trăsnete teribile. Mii de bubuituri, în același timp, îți reda urechii o muzică lugubră ce nu se sfârșea câte cinci ore în șir, iar când se sfârșea... răsuflai și te întrebai, pipăindu-te, dacă ești viu sau mort. Pe fiecare zi mureau în tranșee câte doi, trei soldați sau ofițeri loviți fiind de schije sau îngropați de vii de obuze, afară de soldații sau ofițerii morți la atac, care stau reci la pământ, de se făceau movile întregi cu corpurile lor”. (Ibidem, f. 110)

⁴ Cinstind aceste uriașe jertfe oferite pe altarul României Mari locuitorii Mehedințiului, au ridicat în multe sate și orașe monumente ale eroilor, toate încununate în 1933 cu inaugurarea de către Regele Carol al II-lea a Mărețului Monument al Eroilor din Primul Război Mondial din Tr. Severin și cu alte dovezi ale ale cinstirii și recunoștinței urmașilor. Vezi mai pe larg la Tudor Rățoi, *Monumentul – criptă din Drobeta Turnu Severin al eroilor mehedințeni din războiul reîntregirii neamului românesc*, în „Porțile de Fier”, revistă de istorie și cultură, an XVI, nr. 23, 2016, p. 17-20.

aceste evenimente: „*Grele și dureroase momente pentru poporul român! Sângele care a curs cu prisosință la Mărășești – mult și generos sânge – s-o fi spălat, însă, în sufletele noastre va trăi de-a pururi vie și zâmbitoare gloria care în 1917 a încoronat micul târgușor al Moldovei. Cine va putea descrie un moment măreț? Care-i omul supranatural, care, din razele gloriei, eterne și măreață, să împletească o cunună care să strălucească de-a lungul veacurilor sfântă și eternă? S-a scris și s-a vorbit mult despre Mărășești și oricât de mult se va vorbi în viitor, tot nu va fi de-ajuns, căci prea a fost din cale afară de măreț momentul și prea divină a fost cauza pentru care s-au jertfit atâtea vieți. Avem în cuprinsul țării atâtea localități pe care le sfințim pentru că din ele și prin ele se oglindește tot trecutul de glorie ca și de suferințe al poporului român, căci în țara asta, pe pământul acesta nu este bulgăre de pământ, nici fir de iarbă care să nu fie stropit cu sânge. **Mărășești, însă, e un simbol** pentru că din el și pentru el s-a pecetluit înfăptuirea pentru vecie a unui vis atât de sfânt și măreț! Vor trece ani după ani și veacuri după veacuri, **iar generațiile** care se vor perinda vor merge la Mărășești și, îngenunchind cu evlavie în fața altarului din **biserica neamului**, se vor ruga pentru aceia care, cu sângele lor, au făurit idealul național. E, poate, cel mai dulce omagiu de recunoștință”⁵.*

Asemenea cuvinte de apreciere și gesturi de comemorare erau manifestări frecvente în toate straturile societății interbelice fiind evidențiate nu numai faptele de arme și sacrificiile ostașilor, ci și greutățile și manifestările de rezistență în fața ocupantului⁶, astfel încât aceste sacrificii să fie considerate ca temeiuri fundamentale ce îndreptățeau făurirea României Mari, precum și îndemn în edificarea unei societăți și unei Țări moderne, pe măsura mărețelor fapte ale înaintașilor.

⁵ „Carpații”, an VIII, nr. 77, august, 1926; *Cu moartea pre moarte călcând* (antologie de Virgil Tătaru), Drobeta Tr. Severin, 1999, p. 210-211.

⁶ Despre judecarea și executarea, în 11 iulie 1917 la Tr. Severin, a celor 10 martiri care au luptat sub conducerea sublocotenentului Victor Popescu, împotriva ocupantului, vezi pe larg la Constantin Bolocan, *Cei zece martiri executați la Tr. Severin – episod dramatic din timpul ocupației germane*, Timișoara, 1924.

REGIMENTUL 18 GORJ PE FRONTUL DIN MOLDOVA. CAMPANIA DIN VARA ANULUI 1917 ȘI PARTICIPAREA LA BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘTI

Andrei Popete Pătrașcu

Printre regimentele militare de elită ale armatei române se numără și Regimentului 18 Gorj, care de-a lungul istoriei a scris pagini de glorie, curaj și jertfe de sânge pe câmpurile de luptă, simbol al vitejiei și bravurii gorjene. A fost răsplătit cu cele mai înalte decorații, ca recunoștință și recompense pentru eroismul de care au dat dovadă ostașii și comandanții.

Înființat în anul 1880, cu denumirea de Regimentul 18 Dorobanți, în baza Înaltului Decret nr. 1163/05.04.1880¹, cu reședința la Târgu Jiu, acesta cuprindea, din punct de vedere al recrutării și dislocării, teritoriul județului Gorj², primind Drapelul de luptă în ziua de 28 noiembrie³. Ca zi patronimică a regimentului a fost aleasă ziua de 21 mai (Sfinții Împărați Constantin și Elena), iar din 1930, „*patronul regimentului a fost Sf. Teodor Stratilat*”⁴. Prin Înaltul Decret nr. 2329 din 11.07.1891 titulatura a fost modificată în Regimentul Gorj nr. 18,⁵ titulatură ce s-a completat, la 13.05.1929, prin Înaltul Decret nr. 1414, cu supranumele de „*Tudor Vladimirescu*”⁶.

Perioadele de mobilizare și cele de război ale Regimentului 18 Gorj sunt bine reflectate de documentele și jurnalele de operațiuni păstrate în arhive, cu informații bogate și valoroase privind activitatea acestui regiment în momentele de referință ale istoriei militare românești.

*
* *

O pagină memorabilă în istoricul Regimentului 18 Gorj o constituie participarea, în vara anului 1917, la una dintre cele mai importante bătălii desfășurate pe teritoriul României în timpul Primului Război Mondial. Desfășurată între 11 și 19 iulie 1917, Bătălia de la Mărăști a fost o operațiune ofensivă a armatei române și armatei ruse cu scopul de a încercui și distruge Armata a 9-a Germană⁷.

Cu 4 zile înaintea declanșării bătăliei, la 7 iulie 1917, găsim Regimentul 18 Gorj staționat, în „*bivuac*”, termen utilizat în documentele militare ale vremii, la punctul

¹ Mihai Chiriță, *Ghidul arhivelor militare române*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2010, p. 270.

² „Monitorul Oastei”, nr. 10 din 15 aprilie 1880 – Partea Oficială, p. 257-259.

³ Vasile Novac, *Regimentul Gorj nr. 18 „Tudor Vladimirescu”*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2011, p. 17.

⁴ Mihai Chiriță, *op. cit.*, p. 272.

⁵ „Monitorul Oastei”, nr. 28 din 13 iulie 1891, p. 913-914.

⁶ Mihai Chiriță, *op. cit.*, p. 272.

⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/B%C4%83t%C4%83lia_de_la_M%C4%83r%C8%99ti

numit Piscul lui Duță. „*Se face baie și se spală rufele*”, așa cum se arată în *Jurnalul de Operații al Regimentului 18 Infanterie 14 VIII 1916 – 19 III 1918*. După un marș spre Dealul Drăgoeștilor, situate în vecinătatea Dealului Mărăști, regimentul reintră sub ordinele Diviziei a 3-a și își ocupă poziția în dispozitiv, o zi mai târziu, sub bombardamentul violent al artileriei inamice, fapt ce a cauzat următoarele pierderi umane: 1 mort și 3 răniți⁸.

Pe 8 iulie 1917, înainte de începerea operațiunilor, generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a 2-a, s-a adresat militarilor: „*Ostași! A sosit momentul mult așteptat de toată suflarea românească, de voi însă de cu bună seamă mai mult decât oricine. Să reluăm lupta pentru a răsturna zăgazul urâcios dincolo de care se aud gemetele părinților, fraților, copiilor noștri sub apăsarea vrășmașului hrăpăreț. Nu uitați că reluăm lupta pentru cea mai dreaptă și cea mai sfântă cauză, și anume pentru izgonirea cotropitorilor din căminul nostru*”⁹.

La 9 iulie, când armata română declanșează un puternic bombardament asupra pozițiilor germane, „*urmat de un răspuns slab al artileriei vrăjmașe*”¹⁰, efectivele militare disponibile ale Regimentului 18 Gorj numărau: „*disponibili: ofițeri – 38, trupă – 2.306, cai – 481, trăsuri – 84; nedisponibili: ofițeri – 1, trupă – 47*”. În tot acest timp, „*se pregătește, cu febrilitate, ofensiva, aducându-se muniții, hrană de rezervă, vin și țuică, în depozitele special construite. În timpul nopții, s-au executat lucrări de apropiere de pozițiile inamice (șanțuri de comunicație paralele)*”¹¹.

Facem precizarea că înaintea declanșării Bătăliei de la Mărăști, Armata a 2-a română, condusă de generalul Alexandru Averescu, dispunea de 56 de batalioane și 14 escadroane, 448 de mitraliere, 228 de guri de foc de artilerie și 21 de avioane. Trupele germane și austro-ungare totalizau: 21 de batalioane de infanterie și 26 de escadroane de cavalerie înzestrate cu 252 de mitraliere și 141 de guri de foc de artilerie, care se sprijineau pe sistem de lucrări genistice¹². În după-amiaza zilei de 10 iulie 1917, cu câteva ore înainte de începerea desfășurării marii ofensive, Regele Ferdinand a trimis Armatei o telegramă: „*Mult așteptata zi a sosit, când după luni de repaus și refacere, iarăși puteți arăta dușmanului vitejia strămoșească. Porniți la luptă cu brațul oțelit, cu inima sus, cu sufletul plin de dorul de biruință, purtați drapelele înainte. Alungați dușmanul din pământul strămoșesc, fiți plini de vitejie, plini de toate virtuțile ostășești*”¹³.

Prin Ordinul de Operațiuni nr. 31 din 10.07.1917 și al Planului de atac al Corpului 2 Armată, Regimentul Gorj Nr. 18 urma să atace pozițiile germane în ziua de 11 iulie 1917, cu două batalioane în linia I și un batalion în linia II-a, rezervă. Batalionul II, condus de maiorul Constantin Pleșoiu, avea misiunea să atace la dreapta, spre Valea Țurcanului – Dealul Mare – Valea Rădoi – satul Cîmpurile de Jos, în timp ce Batalionul III al maiorului Nicolae Florescu, ataca la stânga, pornind de la Postul de Comandă al

⁸ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 156.

⁹ <http://www.istorie-pe-scurt.ro/batalia-de-la-marasti-prima-mare-victorie-din-istoria-armatei-romane/>

¹⁰ Jurnal de operații al Regimentului 18 Infanterie 14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 47.

¹¹ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 157.

¹² *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II., Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 441.

¹³ <http://www.istorie-pe-scurt.ro/batalia-de-la-marasti-prima-mare-victorie-din-istoria-armatei-romane/>

Regimentului – Dealul Drăgoteștilor, spre Dealul Teiușului – Valea Rădoaiei – Dealul Banu – Dealul Mărăști – satul Câmpurile de Jos¹⁴.

Conform ordinelor, cele două batalioane ale Regimentului Gorj Nr. 18 aveau să declanșeze atacul la ora 4.00 și, după ce au trecut „*de focul de baraj al artileriei inamice*”¹⁵, au atacat primele tranșee germane din care „*au țâșnit numeroase rachete roșii și verzi*”¹⁶. Batalionul II a atacat pozițiile inamice, denumite „*uvraje*” în *Jurnalul de operațiuni* și numerotate cu cifre, cu soldați din Compania 5-a, Compania 6-a și Compania 7-a, aceasta din urmă reușind printr-o manevră de întoarcere să ocupe uvrajul cu nr. 106. Rând pe rând toate celelalte poziții sunt „*curățite de inamici*”, la ora 9,30, tot sectorul de atac al Batalionului II fiind eliberat. Batalionul III a atacat concomitent, cu Compania 9-a, Compania 10-a și Compania 11-a, intercalată între cele două. Primit cu focuri de mitralieră și arme violente, batalionul întărește valurile de asalt și „*pornind din nou, cu hotărâre la atac, reușește să înfrângă rezistența inamicului, cucerind pe rând o serie de uvraje și făcând pe apărători prizonieri*”¹⁷. La ora 8.30, Batalionul III a început urmărirea inamicului.

Luptele au continuat pe parcursul întregii zile, în afara convorbirilor telefonice între diverse eșaloane, fiind consemnate diferite ordine și semnate rapoarte de observație. Din acestea rezultă că, în cursul acelei dimineți, se pierduse legătura între comandantul Batalionului II și lt. col. Stănescu, comandantul Regimentului Gorj Nr. 18: „*Înaintează imediat! Nu ai deloc inamic în față. Toți germanii s-au retras. De ce nu ai făcut până acum legătura cu mine? Batalionul III e de un ceas pe Dealul Mărăști!*”¹⁸.

Același comandant raporta superiorilor, în după-amiaza acelei zile, că „*Regimentul Gorj Nr. 18 a înaintat cu un elan, pe care nu l-au întrecut celelalte trupe. Comandamentul a fost greșit informat*”, acest punct de vedere fiind însușit și de către colonelul Obogeanu, comandantul Brigăzii I Infanterie, care în Ordinul nr. 97 consemna: „*Nu mă pot opri de a nu vă aduce mulțumiri de felul cum s-a condus trupa și ofițerii de sub comanda dv.*”¹⁹.

În ceea ce privește rapoartele comandanților de batalion acestea au fost de-a dreptul dramatice. Maiorul Constantin Pleșoianu, comandatul Batalionului II, informa într-unul din rapoartele sale că „*la orele 6.50, companiile nu pot înainta. În ambele părți sunt mitraliere germane numeroase. Am intervenit către artilerie a bate uvrajele din flancuri, după care voi porni la asalt. Legătura stabilită cu regimental a fost întreruptă de două ori de artileria inamică, care a scormonit tot pământul, pe unde am trecut. Compania 6-a are un mort și 5 răniți. Compania 5-a are 3 morți și mai mulți răniți, între care și elevul Pănoiu Aurel*”²⁰.

La orele 10.45, maiorul Pleșoianu avea să trimită un nou raport, care arată dramatismul asaltului: „*Am ocupat Dealul Teiușului, luând 43 prizonieri. Am lăsat în sectorul*

¹⁴ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 157.

¹⁵ *Ibidem*, p. 159.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, p. 161.

¹⁹ Jurnal de operații al Regimentului 18 Infanterie, 14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 617.

²⁰ *Ibidem*, f. 625.

*nostru și tunuri. Continui înaintarea. Din cauza multor convoaie de prizonieri și a multor pierderi ce am suferit, efectivul este foarte redus. Rog comunicați artileriei să tragă lung*²¹. În continuarea raportului, bravul maior solicita ajutor în trupe proaspete, pentru urmărirea inamicului. Secvențele se succed cu rapiditate, raportul comandantului Batalionului II semănând izbitor astăzi cu scenariul unui film de acțiune: „(...) atât din cauza obstacolelor din cele mai grele, peste care am trecut, am absolute nevoie de alte trupe pentru urmărirea inamicului. Trupele de la stânga mea execută o mișcare de retragere. Avem nevoie de cartușe. Inamicul a început a ne bate cu focuri din față, ocupând lucrările de pe versantul de vest al Dealului Mare”²².

La ora 15.00, Batalionul II a fost trecut în rezerva Regimentului, fiind înlocuit de Batalionul I, care continuă urmărirea inamicului, alături de Batalionul III, „focuri vii de mitralieră și arme continuând până la ora 21.00”²³.

Căpitanul Amilcar Nestor, comandantul Batalionului I, informa la orele 18.00 că: „Suntem bătuți, de flanc, de artilerie și de mitraliere de front și de flanc. Mișcarea este paralizată complet din această cauză. Inamicul se pregătește a ataca, cu forțe mari, flancul nostru descoperit. La dreapta mea nu se află nimeni. Rog a trimite ajutor la dreapta!”. Alt raport al căpitanului Nestor arăta că: „Batalionul a ajuns de dealul Cotu Roșca. În prezent, nu suntem pe poziție decât trei batalioane: I/18, III/18 și I/4 (Infanterie Argeș). Flancul drept este complet descoperit și bătut de artilerie și mitraliere. De asemenea flancul stâng al lui I/4 este descoperit. Mă tem că după mișcările făcute de inamic, are intenția să ne contraatace, pe dreapta. Frontul și flancul a absorbit tot batalionul și nu mai am rezervă.”²⁴.

Clipele de dramatism și disperare ale acestor episoade sunt relevante pentru a înțelege încheștarea din acea zi în Bătălia pentru Mărăști.

În cursul operațiunilor din ziua de 11 iulie, s-au capturat de către Batalionul II: 144 prizonieri, 1 ofițer căpitan, 3 mortiere de tranșee, multe munițiuni și material de război. Batalionul III a capturat: 238 prizonieri, 6 mortiere de tranșee, 3 mitraliere, 4 obuziere grele de 100 mm cu autotrenurile lor și o cantitate enormă de munițiuni și material de război²⁵.

Despre prima zi de ofensivă arhiducele Iosif al Austro-Ungariei nota următoarele: „La 11 iulie, după cea mai vie pregătire de artilerie (...), inamicul cu o superioritate de forțe de infanterie pleacă la atac pe întregul front al diviziei 218. (...) În luptă disperată, linia noastră subțiată este respinsă. Pe un teren foarte greu și sub presiunea celui mai tare foc de artilerie inamic, contraatacurile noastre au avut prea puține rezultate. (...) Artileria noastră a fost decimată, iar infanteria a suferit foarte mari pierderi”²⁶. Ofensiva viguroasă a armatelor române și ruse i-a alarmat pe generalii germani, aceștia cerând întăriri pentru a fortifica liniile de apărare pe care le crezuseră

²¹ *Ibidem*, f. 625.

²² *Ibidem*, f. 619.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, f. 604.

²⁵ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 165.

²⁶ Gen. G. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, 1936, p. 107-108.

până atunci de necucerit. Urmărind exploatarea succesului obținut, armata română a ordonat regruparea trupelor în noaptea 11 iulie.

În dimineața zilei de 12 iulie, efectivele Regimentului Gorj Nr. 18 indicau pierderea unui ofițer, trupă – 262 și cai – 70. Batalioanele I și III se aflau în linia I, iar Batalionul II, în linia a II-a. Pentru continuarea ofensivei, Regimentul primise ordin să respingă inamicul din zona poziției Dealul Mare. Atacul a început la 7.25, iar la ora 8.30, Regimentul „*cucerise definitiv Dealul Mare, de unde inamicul se retrăsese în dezordine*”²⁷. După acest succes rapid, regimentul gorjean se leagă, la dreapta, de Regimentul 17 Mehedinți și, la stânga, de Regimentul 31 Calafat, continuând urmărirea inamicului și marșul pe direcția Câmpurile – Dealul Istrate – Dealul Comoarei spre Răchitișul. În timpul zilei au fost capurați 48 de prizonieri germani, austrieci și unguri, printre care se găseau și doi ofițeri²⁸.

La 13 iulie, Batalionul I al Regimentului Gorj Nr. 18 atacă Răchitașul Mic, pe care l-a cucerit, după o slabă rezistență inamică, îndreptându-se în marș spre Soveja. Au fost capturate „*4 mitraliere de tranșee, dintre care două bune, 15 chesoane, 8 cazane bucătării, 35 arme, una trăsură pentru preparat limonadă, patru lăzi mari cu diferite efecte și echipament, 3 camioane și 900 lăzi cu grenade și bombe*”²⁹.

În dimineața zilei de 14 iulie, Regimentul Gorj nr. 18, cu următoarele efective: disponibili: ofițeri – 40, trupă – 2.271, cai – 411, trăsură – 84; nedisponibili: trupă – 76, primea ordinul Armatei a II-a de deplasare în marș ofensiv spre Muntele Tina Neagră, pe care poziție se va întări defensiv. Inamicul se retrăsese spre frontiera de apus a țării cu intenția probabilă să încerce o rezistență pe Defileul Putnei³⁰.

Cu toate că artileria inamică a executat un baraj puternic, atât Batalionul I, cât și Batalionul II, din prima linie, ajung în pozițiile precizate în ordin, în cursul zilei de 15 iulie executând doar recunoașteri și organizarea pozițiilor cucerite. În urma unui nou ordin de la Corpul 2 Armată, a doua zi, Regimentul se pune în mișcare pentru a ocupa o poziție mai avansată. În timpul marșului, „*un aeroplan inamic aruncă trei bombe asupra coloanei ce mărșăluia spre Rucăreni, fără a pricinui pierderi*”³¹.

La 17 iulie, Regimentul Gorj Nr. 18 este trecut în rezerva Diviziei 1 și cantonat la Soveja, între satele Dragosloveni și Rucăreni. „*S-au adunat materialele lăsate de inamic, după care s-a executat curățenia corporală și spălarea rufelor. Nici în această zi, n-au fost pierderi umane*”, se arată în Jurnalul de Operațiuni al Regimentului. O zi mai târziu, la orele 9.00, pe câmpia de la est de Dragosloveni, întregul regiment a fost trecut în revistă de către Alteța sa Regală Principele Carol, iar „*după masă, s-au curățit efectele și armăturile*”³².

Prin lupte grele, pe 19 iulie bătălia de la Mărăști a luat sfârșit. Victoria trupelor române a fost plătită cu prețul a 1.469 de morți și 3.052 de răniți³³. Importanța biruinței

²⁷ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 166.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 167.

³⁰ *Ibidem*, p. 168.

³¹ Jurnal de operații al Regimentului 18 Infanterie, 14 VIII 1916 – 19 III 1918, f. 48.

³² Vasile Novac, *op. cit.*, p. 171.

³³ *Istoria Românilor...*, p. 441.

de la Mărăști a fost elogiata de generalul Alexandru Averescu, comandant care a fost alături de trupele sale pe câmpul de luptă: „*Poporul României trebuie să-și întipărească bine în suflet ziua de 11 iulie 1917, când pentru prima dată, armata sa tânără, care-și primise botezul cu doar 40 de ani înainte la Grivița, înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înțeles al cuvântului, adică victorie ofensivă și definitivă*”³⁴.

Regimentul Gorj Nr. 18, alături de alte regimente românești și rusești, și-a adus contribuția din plin la strălucita victorie obținută de Armata Română la Mărăști împotriva generalului Gerock, străpungând trupele inamice pe o adâncime de 20 de km, pe un front de 30 de km lungime. Au fost eliberate 30 de localități și au fost capturați: 23 de ofițeri, 2.746 de soldați, 40 de tunuri, 30 de mortiere și 22 de mitraliere³⁵.

Bătălia de la Mărăști a reprezentat un important punct de cotitură în desfășurarea operațiunilor militare pe frontul românesc, dar a și contribuit la ridicarea moralului soldaților din Regimentul Gorj Nr. 18. Regimentul a săvârșit adevărate acte de bravură, luptând în primele rânduri, la Mărăști, Dealul Răchitașul Mic, Tiua Neagră ș.a., luând prizonieri 8 ofițeri și 676 soldați, precum și mult material de război.

Astfel, la data de 4 august 1917, Regele Ferdinand I semna la Iași, Brevetul nr. 834, prin care conferea: „*Drapelului Regimentului Gorj nr. 18, Ordinul Militar „Mihai Viteazul”, cls. a III-a, pentru vitejia și avântul cu care au luptat ofițerii, subofițerii și soldații Regimentului, în luptele înverșunate ce s-au deslănțuit între 11 – 14 iulie 1917, repetând astfel, strălucitele fapte de arme ce au săvârșit pe Valea Jiului în luptele din 1916. Atacând cu furie pozițiile întărite de pe Dealul Mărăști, de pe Dealul Răchitașul Mic, precum și acelea de la Tina Neagră și Tina Golașă, au aruncat, pe rând, trupele inamice în afară din liniile lor de apărare și le-au pus pe fugă, în dezordine, până dincolo de Lepșa. Au luat prizonieri: 8 ofițeri, 676 trupă și au capturat: 4 obuziere mari, 4 mitraliere, 13 mortiere de tranșee, 1 tun de munte, 3 camioane, 900 lăzi cu grenade și bombe, precum și un bogat material de război.*”³⁶

Decorarea Drapelului Regimentului 18 Gorj cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”, cls. a III-a a avut loc în data de 31 august 1917, pe Dealul Bălan, la Poiana Țigăncii, acolo unde Regele Ferdinand a decorat și regimentele: 2 Vânători, 4 Argeș și 30 Mușcel³⁷.

Ca o recunoaștere a modului cum cadrele și ostașii regimentului și-au făcut datoria pe câmpul de luptă, drapelul Regimentului Gorj Nr. 18 a primit până la sfârșitul războiului și alte distincții precum: Medalia „Virtutea Militară”, cls. I; Crucea Comemorativă în Războiul 1916-1918; Medalia „Victoria” 1916-1921; Semnul Onorific de 25 ani de Serviciu³⁸, ș.a.

³⁴ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, București, 1937, p. 191.

³⁵ *Istoria Românilor...*, p. 443.

³⁶ Vasile Novac, *op. cit.*, p. 179-180.

³⁷ *Ibidem*, p. 179.

³⁸ Vezi Drapelul Regimentului 18 Gorj, decorat în timpul Primului Război Mondial de Regele Ferdinand I, în <https://asociatiapleniceanu.com/2016/08/21/drapelul-regimentului-18-gorj-decorat-in-timpul-primului-razboi-mondial-de-regele-ferdinand-i/>

Astăzi, eroii Regimentului 18 Gorj din timpul Primului Război Mondial abia dacă mai sunt pomeniți, uitând prea ușor că ei au fost, sunt și vor rămâne piatra de temelie a comunității, fără de care, identitatea noastră se poate prăbuși. Fără ei, astăzi noi nu ne-am numi români, nu am duce mâna la piept atunci când se intonează Imnul Național și nu am avea credința că cele trei culori: albastru, galben și roșu simbolizează într-un cuvânt România de astăzi.

MĂRĂȘTI 1917: „ORI ÎNVINGEM, ORI MURIM”

Ioan Ioniță

La Mărăști Oastea Română a pregătit o nouă pagină de istorie

După retragerile din fața inamicului din toamna anului 1916 și o iarnă groaznică în care, ca urmare a suprapopulării teritoriului rămas neocupat și a condițiilor de igienă precare în care tifosul exantematic a făcut mai multe victime decât cei morți sau dispăruți în lupte, armata română era bine dotată cu arme și muniții, echipament, alimente și cu o instruire superioară (la care misiunea militară franceză condusă de generalul Berthelot a avut un merit deosebit). Toate acestea, la care s-a adăugat experiența de pe câmpurile de bătaie au insuflat Oastei Române dorința fierbinte de a reîncepe lupta pentru a învinge inamicul și a elibera teritoriul ocupat vremelnice.

Ocazia s-a ivit în după-amiaza zile de 9 iulie 1917, când a început ofensiva pe un front cuprins între Poiana Feleguș (la est de Măgura Cașinului, cota 1167) până la Răcoasa, acoperit de Armata a II-a română și, în continuare, la nord de râul Putna, spre Siret, unde se afla Corpul VIII al armatei ruse.

O noutate revoluționară a constituit-o folosirea aviației care, cu multe zile înaintea atacului, survolase și fotografiase pozițiile inamice, care erau, astfel, cunoscute în amănunt. Tot aviația avea să raporteze în timpul atacurilor efectele bombardamentelor și să contribuie la reglarea tirului artileriei, care altfel nu puteau fi cunoscut și efectuat din cauza pădurilor de fum și de praf produse.

Lupta: Bombardament ca la carte, aviație utilizată în premieră națională

Artileria a intrat prima în acțiune, cu un tir înspăimântător de precis și de dens. Și în cazul acesta, asistăm la inovații aplicate anterior cu multă eficacitate pe frontul occidental: trageri de reglare, trageri de concentrare și de baraj (atât în fața frontului inamic, pentru a-l împiedica să atace, cât și în spatele liniilor acestuia pentru a împiedica sosirea trupelor proaspete și aprovizionarea). Tot acum, artileria folosește procedeul de a mări tirul progresiv, odată cu și în ritmul înaintării propriei infanterii, astfel încât aceasta, fără a întâmpina rezistență, să se apropie cât mai mult de pozițiile inamicului năucit.

Bunicul meu, Vasile N. Gheorghe, sergent în Regimentul 21 Artilerie din Brigada a IX-a, Divizia a IX-a din Corpul I de Armată, ne povestea nouă, copiilor, că la Mărăști, sub deviza „Ori învingem, ori murim”, a bombardat, neîntrerupt, trei zile și trei nopți, pozițiile inamice și spatele acestora atât de vârtos, încât, după o expresie din acele zile,

„nu mai putea să treacă nici pasărea în zbor”. Tunurile grele de calibru 152 milimetri i-au provocat, din cauza zgomotului și a zguduirilor produse la recul, șubrezirea inimii la doar 22 de ani și nu s-a mai tămăduit niciodată.

Tot la Mărăști întâlnim pentru prima dată noțiunea de „for-fecari”, specifică războiului de tranșee, adică acei soldați care trebuia să taie rețelele de sârmă ghimpată care nu fuseseră distruse de artilerie.

Deși frontul românesc se întindea pe 30 de kilometri, această ofensivă este cunoscută ca „bătălia de la Mărăști”, deoarece aici s-au dat cele mai crâncene lupte. Inamicul a fost favorizat atât de teren, satul Mărăști fiind așezat pe un platou înalt de 500 de metri, dar și de faptul că era foarte bine fortificat cu tranșee, șanțuri de comunicații, observatoare înzestrate cu periscope, rețele de sârmă ghimpată pe mai multe rânduri, precum și cu un lanț de 12 cazemate pentru mitraliere și puști-mitralieră, amplasate de la Încărcătoarea până la Momâia. Așa, de exemplu, cazemata din curtea lui Ștefan Matei, pe care am vizitat-o și se afla în perfectă stare de funcționare, este prevăzută cu ziduri de beton de 60 centimetri grosime, armat cu bare de fier de 70 x 20 mm, are o suprafață de circa șapte mp cu o intrare dinspre sud și cu două creneluri pentru mitraliere și puști-mitralieră înspre est (orientate pe direcția de atac a armatei române) de aproximativ 20 x 60 cm, ceea ce permitea realizarea unui foc încrucișat.

Legenda spune că la una dintre cazemate s-au dat mai multe atacuri, care au fost respinse, soldate cu mulți morți și răniți. Un soldat din județul Neamț, gândind că dacă germanii nu vor fi puși pe goană ar putea să năvălească și peste satul lui, încercă și el și, apropiindu-se prin lateral, aruncă grenade pe crenel și după ce au explodat se așternu tăcerea... Intră în cazemată și, văzând toți apărătorii germani morți, a luat drept trofeu o pușcă-mitralieră pe umăr și s-a îndreptat cu ea spre companie. Pe drum s-a întâlnit chiar cu generalul Averescu, care, aflând de izbânda soldatului, a coborât din mașină, l-a îmbrățișat și i-a oferit propriul său ceas drept cadou.

Germanii amenajaseră chiar și casele satului pentru propria apărare, motiv pentru care toate au fost distruse în încheștarea luptelor. De multe ori, peste mormanul de dărâmături rămânea doar acoperișul...

Mărăști, un sat distrus de lupte

Tanti Mărioara, fata lui Ion Croitoru, povestea că bunica ei și copiii ei, care fuseseră evacuați, după recucerirea satului de români, s-au întors acasă. Când au ajuns pe locul lor, copiii au încins o horă, de bucurie. La un moment-dat s-au oprit și au întrebat: „*Dar casa unde este?*” Atunci bunica ei a leșinat: casa nu mai exista! Chiar și în biserica satului, nemții instalaseră un cuib de mitraliere care, având câmp de vedere și de tragere foarte larg, făcea multe victime. După multe ezitări, s-a luat hotărârea extremă de a bombarda biserica, împreună cu promisiunea făcută lui Dumnezeu de a o reface după război. Astfel și biserica satului a avut soarta locuințelor enoriașilor săi.

O victorie pentru Istoria Neamului

Istorică și victorioasă ofensivă de la Mărăști s-a desfășurat între 19 iulie și 1 august 1917 (pe stil nou) și a avut ca rezultat recucerirea unui teritoriu cu o lățime de 30 de kilometri, pe o adâncime de 20, cu 30 de localități în cuprinsul său. Numai Armata Română a luat prizonieri 23 de ofițeri și 2746 de soldați, alte câteva mii rămași morți sau răniți pe câmpul de luptă. Atunci ostașii români au capturat 40 de tunuri, 30 de mortiere de tranșee, 22 de mitraliere și un imens material de război. La aceste succese trebuie să adăugăm și miile de morți, răniți, prizonieri și alte materiale de război capturate de armata rusă. Pierderile armatei române au fost de 1460 de morți, 3052 de răniți, 367 dispăruți (între care nu s-a aflat nici un ofițer!), rezultat consemnat în istoriografia Marelui Război ca fiind cu totul excepțional în acele vremuri, atacatorul având pierderi mai mici decât cel aflat în defensivă.

Tânărul combatant locotenent Mihail Sadoveanu picta în cuvinte această victorie: „Bătălia de la Mărăști va trece în istoria noastră ca o operă serioasă și solidă de artă militară. Toată dezvoltarea ei a fost prevăzută și s-a executat potrivit planului inițial. Cel din urmă soldat a știut unde merge și și-a făcut datoria. Artileria a dovedit o precizie înspăimântătoare. Ofițerii germani prinși au trebuit să se plece, arătându-și toate omagiile lor. Iar deruta nemaipomenită care i-a adus pe inamici, de la dealuri, într-o goană, până pe crestele munților, le va rămâne ca o dâră de foc în amintire; în această dâră sclipește o baionetă și un ochi încruntat de care se vor înfiora întotdeauna. Mult doliu, multe dureri, multe lacrimi au fost răzbunate în ziua de 11 iulie 1917!”

Deși concepută și desfășurată cu rezultate admirabile, ofensiva a fost oprită pe aliniamentele atinse, căci Marele Cartier General ordona Armatei a II-a: „*Cu tot succesul obținut, continuarea operațiunilor pe frontul nostru nu mai este posibilă din cauza situației generale pe frontul oriental...*” Mai exact, austro-germanii produsera un dezastru armatei ruse în Galiția prin cucerirea Cernăuțului și ne amenințau cu invazia dinspre nordul Moldovei, rezultat strategic ce le-a permis organizarea și declanșarea celor două mari bătălii ulterioare de la Mărășești și Oituz.

Mărăști, un sat reclădit din temelii cu apă curentă și iluminat stradal

Chiar în toiul luptelor din vara anului 1917, din inițiativa Reginei Maria, s-a înființat Societatea „Mărăști” prin care s-au reconstruit 27 de case (în limbaj local – „căși”), s-a zidit din temelie noua biserică cu clopotnița, casa parohială și gardul împrejmuit din zid, școala, un cămin pentru copiii orfani de război sau cu părinți nevoiași unde se oferea masă, cazare și pregătirea lor în arte și meserii în afara orelor de școală.

În sat s-a introdus o instalație de alimentare cu apă potabilă, care era ridicată din două bazine din pârâul Limpejoara cu o pompă acționată pe aburi alimentată cu lemne, precum și iluminatul stradal, curentul electric fiind produs de două generatoare pe motorină. Atât biserica cât și școala sunt construite cu contraforturi, motiv pentru care, după cele două mari cutremure din 1940 și 1977, nu au înregistrat nici măcar o fisură.

Astfel, dintr-un sat complet distrus în timpul războiului, în câțiva ani s-a rezidit complet nou și modern, cum multe din satele românești aveau să ajungă după zeci de ani!

Mausoleul Mărăști, un zăgaz în calea uitării

Toate aceste frumuseți ajung să se dezvăluie privirilor noastre după ce, la intrarea în sat, urcând dinspre Răcoasa, trecem de Arcul de Triumf de la Mărăști. Acesta se înalță chiar pe axul șoselei pe o înălțime de 3,70 metri și este prevăzut pe ambele părți cu câte o porțiță. Pe frontispiciu este sculptată inscripția „Câmpul-istoric-Mărăști 1917-1919”. Intrarea și ieșirea din localitate se face pe o șosea asfaltată ocolitoare, stânga-dreapta, din față până în spatele Arcului.

Explicația acestui miracol o găsim în pisania aflată pe zidul exterior din stânga intrării în biserică: „*Această sfântă și Dumnezeiască biserică înălțatu-s-au din temelie în zilele marelui și gloriosului Rege Ferdinand I al României, și al Majestății Sale Regina Maria de către Societatea „Mărăști” înființată chiar pe câmpul de luptă în anul 1917 cu toți ostașii Armatei a 2-a, sub președinția de onoare a generalului Alexandru Averescu, comandantul acestei armate și președinția activă a generalului Alexandru Mărgineanu, comandantul Diviziei a 3-a (...) și închinatu-s-au preacinstului hram al sfintei și marei mucenice Maria Magdalena în 24 iulie 1928, în al 11-lea an de la înfrângerea și alungarea oștilor dușmane (...)*”.

Pe stâlpul din stânga dintre naos și pronaos, privind spre altar, se află pictat portretul Regelui Ferdinand purtând coroana de fier pe care a purtat-o la încoronarea de la Alba Iulia din 1922, iar pe cel din dreapta cel al Reginei Maria, cu chivotul bisericii purtat pe brațe, în calitatea lor de ctitori. Pictura propriu-zisă este o frescă înconjurată de plăcuțe de ceramică aurie, în cel mai pur stil bizantin.

În anii comunismului, părintele Croitoru a primit ordin să vopsească pictura ca să acopere chipurile celor doi monarhi ctitori. Dar, așa cum călugării de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus au găsit soluții salvatoare acoperind pictura cu portretul Regelui Mihai I, părintele Croitoru a dispus montarea unui placaj peste cele două picturi care a fost vopsit. Astfel, portretele celor doi au rămas intacte.

Pe pardoseala de dinainte de intrarea în biserică se află o placă de marmură, foarte tocită de pașii credincioșilor care au pătruns în sfântul locaș de-a lungul a 90 de ani, pe care se mai poate citi îndemnul Reginei Maria: „*Să reclădim cu dragoste, în amintirea celor căzuți aicea. Maria*”.

Așa cum era de așteptat, după Marele Război, în localitate s-a înălțat Mausoleul de la Mărăști, care are în prim-plan un platou bine proporționat și amenajat pentru ceremonii iar pe pereții exteriori mai multe plăci verticale din marmură albă pe care sunt dăltuite numele eroilor căzuți pe acele câmpuri de bătaie.

Interiorul Mausoleului este amenajat pe două nivele. În cel de sus sunt expuse arme capturate de la inamic, printre care se află și mitraliere produse de renumita firmă Mauser. La subsol, un mic Pantheon care impune respect și reculegere, se află mormintele principalilor comandanți de armată care, așa cum era firesc, au ținut să fie înmor-

mântați în mijlocul ostașilor lor, cu următoarele pisanii: „*Mareșalul Alexandru Averescu, 1859-1938, Comandantul Armatei Române pe frontul de la Mărăști din iulie 1917*”; „*Generalul Arthur Văitoianu, 1864-1957, Comandantul Corpului I al Armatei a II-a Române pe frontul de la Mărăști*”; „*Generalul Alexandru Mărgineanu, 1871-1935, Comandantul Diviziei a III-a pe frontul de la Mărăști*”; „*Generalul Nicolae Argirescu, 1864-1919, Comandantul Diviziei a VI-a pe frontul de la Mărăști*”.

Tot aici se află un osuar cu rămășițele ostașilor căzuți în luptele de la Mărăști, loc care te duce cu gândul la osuarele mănăstirești, precum și la cugetarea că atât cuvioșii cât și eroii se bucură de mare Mila lui Dumnezeu.

O comemorare... fără coroane de flori

La împlinirea a 100 de ani de la începutul acestei ofensive istorice am fost și eu prezent pe acele câmpuri de bătaie, pline de urmele sângelui de eroi, unde am cunoscut, deopotrivă, mâhnirea și bucuria. Mă așteptam la o participare organizată și numeroasă din partea instituțiilor centrale de stat, a Consiliului Județean Vrancea și a partidelor politice.

Dar nu a fost așa!

Ba, a existat chiar interdicția depunerii coroanelor de flori!

Toată organizarea a fost la nivel comunal în care biserica a fost la mare înălțime. Un sobor de preoți a săvârșit sfânta liturghie și a sfințit o troiță ridicată special în cinstea acestui eveniment. Consiliul Local Mărăști a organizat un spectacol de muzică, dansuri populare și poezie chiar în curtea școlii elementare zidită, după cum aminteam mai devreme, de Societatea „Mărăști”, imediat după terminarea Marelui Război. Marea bucurie am trăit-o aflând că în mijlocul acestor activități a fost implicată doamna profesoară și muzeograf Valeria Bălescu, membră a Biroului Executiv Central al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, care a prezentat programul desfășurat de elevii școlii. De asemenea, doamna profesoară Lucreția Nechifor, membră în același Consiliu executiv, îmbrăcată într-un superb costum național argeșean vechi de peste o sută de ani, a venit de la București însoțită de un grup de elevi de la Liceul „Viilor”. Ajunși la Mausoleu, trei elevi au depus o coroană de flori din partea Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” apoi, în rânduri de câte trei, la intervale egale de timp, ceilalți elevi au înaintat solemn cu câte o candelă aprinsă în mână pe care le-au depus lângă coroana de flori. A fost singura coroană și singurele lumini depuse la căpătâiul eroilor de la Mărăști în acea zi!

Deși s-au scurs o sută de ani, timp în care s-au perindat aproape patru generații, rămâi entuziasmat de cât de vii și amănunțite sunt povestirile sătenilor de la Mărăști despre acele evenimente și cât de luminoasă a rămas imaginea Reginei Maria, pe care o liceeană a reprezentat-o îmbrăcată în cunoscute-i uniformă de soră de caritate pe care suverana a purtat-o în război, iar o altă elevă în uniformă de infirmieră! Figuri angelice, coborâte parcă din vremurile glorioase ale Țării, zăgaz în calea uitării.

ACȚIUNILE REGIMENTULUI DE FIER 9 VÂNĂTORI DIN ANUL 1917: MĂRĂȘEȘTI ȘI IAȘI

Radu Petrescu-Muscel

54 de bătălii purtate în 1916-1919 împotriva turcilor, bulgarilor, germanilor, rușilor și ungarilor. Este unica mare unitate care purta în permanență cruci de lemn în trenul regimentar pentru mărirea mobilității în luptă. Poziționată în permanență în avangardă și în ariergardă, în bătălii-cheie, această unitate de elită a armatei române are cu adevărat o carte de vizită impresionantă.

Regimentul 9 Vânători s-a constituit la 14/27 august 1916, prin mobilizarea fostului Batalion 9 Vânători cu garnizoana Constanța. Regimentul a făcut parte din Divizia 9 Infanterie. La intrarea în război, regimentul a fost comandat de locotenent-colonelul Ioan Velescu. Regimentul a participat la acțiunile militare pe frontul românesc, pe toată perioada războiului, între 14/27 august 1916 – 28 octombrie/11 noiembrie 1918.

În campania anului 1916 Regimentul 9 Vânători a participat la acțiunile militare în dispozitivul de luptă al Diviziei 9 Infanterie și Diviziei 9/19 Infanterie, în Dobrogea, respectiv în bătălia pentru București.

În campania anului 1917 Regimentul a participat la acțiunile militare în dispozitivul de luptă al Diviziei 9 Infanterie, remarcându-se în cadrul bătăliei de la Mărășești. În această campanie, regimentul a fost comandat de locotenent-colonelul Gheorghe Rasoviceanu (maior, comandant de batalion în 1916). În decembrie 1917, unitatea a făcut parte din dispozitivul de protecție a Iașului, capitala refugiului. E perioada în care contribuie decisiv la lichidarea acțiunilor organizate de agitatori bolșevici pe frontul ruso-român, capturându-l pe comisarul Roșal, trimis de Lenin și Troțki cu misiunea de a aresta familia regală, guvernul și conducerea armatelor ruse și române, instaurând Republica România.

În anul 1918 Regimentul 9 Vânători a făcut parte din Brigada 1 Vânători, din organica Diviziei 1 Vânători, acționând în sectorul Purcari, de pază la Nistru, blocând incursiunile Armatei Roșii în Basarabia.

După remobilizare (28 octombrie 1918), intră în organica Diviziei 2 Vânători (comandată de generalul Gheorghe Dabija). La 16 aprilie 1919, detașamentul Rasoviceanu sparge frontul în Munții Apuseni, eliberând Vașcăul, Beiușul și Salonta, ajungând pe malul Tisei. Operează și pe frontul cehoslovac, la Hernad, oferind aliaților protecția necesară în fața atacurilor trupelor lui Bela Kun. Face față cu succes contraatacurilor în forță lansate de unguri la Rakamaz, iar în momentul reluării ofensivei armatei române, la sfârșitul lunii iulie și începutul lunii august 1918, la cererea expresă a colonelului Rasoviceanu, devine prima mare unitate care traversează Tisa, îndreptându-se spre Budapesta.

Nu mai puțin de opt ofițeri din acest regiment au primit ordinul militar „Mihai Viteazul”, clasa a III-a.

Îi vom prezenta succint, conform mențiunilor din *Anuarul suveranilor, principilor, ofițerilor și drapelurilor decorați cu ordinul militar „Mihai Viteazul” 1916-1920* (tipărit în anul 1931).

La pagina 13, poziția 32, este sublocotenentul Ștefănescu Ioan, din Regimentul 9 Vânători (azi Reg. 2 V-ri de Gardă nr. 9 „Regele Alexandru al Iugoslaviei” – azi în sensul anului tipăririi, 1931). Decorat cu Înalt Decretul Regal [în continuare ÎDR – n.a.] nr. 3001 din 7.X.1916. Urmează citarea meritelor: *„Care a arătat un curaj extraordinar, ridicându-se în picioare și semnalizând o jumătate de oră, pe lanțul de trăgători, la 300 m. de inamic, pentru a-l induce în eroare, făcându-l să creadă că cheamă rezervele”*.

La pagina 48, poziția 132, îl găsim pe locotenentul Văgăunescu Constantin. Decorat cu ÎDR nr. 478 din 24.V.1917. Meritele sunt citate astfel: *„Pentru vitejia și avântul ce a arătat pe câmpul de onoare. S-a distins în mod special în lupta de la Stâlp, din 19 Noembrie 1916, – când repezindu-se din proprie inițiativă, cu vreo 30 soldați din compania sa în satul Epurești, a băgat groază în inamic și a capturat peste 400 vânători bavarezi”*.

Pe aceeași pagină, la poziția 133, se află numele sublocotenentului în rezervă Popov Vasile, decorat cu ÎDR nr. 478 din 24.V.1917. Justificarea este identică cu cea valabilă pentru locotenentul Văgăunescu Constantin.

La pagina 69, poziția 188, apare numele locotenent-colonelului Rasoviceanu Gheorghe, comandantul Regimentului 9 Vânători. Decorat cu ÎDR nr. 914 din 18.VIII.1917. Citarea, pentru Mărășești, este elocventă: *„Pentru vitejia, destoinicia și devotamentul excepțional de care a dat dovadă pe câmpul de luptă. La 29 Iulie 1917, pe când inamicul încerca să învâluie aripa dreaptă a Diviziei 9-a, acest distins comandant de regiment s-a pus în fruntea companiilor ce formau rezerva și contra-atacând cu energie pe germani a restabilit situația și a împiedicat astfel ca legătura diviziei să fie tăiată de trupele noastre din dreapta”*.

În volumul intitulat *Operațiile și Istoricul Regimentului 9 Vânători în Războiul pentru Întregirea Neamului Românesc 1916-1919*, la pagina 753, Rasoviceanu scrie: *„Este o mândrie pentru regiment că timp de 12 zile a putut să păstreze Mărășeștii, fapt recunoscut de divizie”*.

În caracterizarea și recomandarea la gradul de general de brigadă a fostului său subaltern, generalul Constantin Scărișoreanu, comandantul Diviziei a 9-a, notează: *„S-a dat ordin colonelului Rasoviceanu ca cele două batalioane ce formau rezerva Diviziei să împiedice înaintarea dușmanului și căderea satului și a gării. Colonelul Rasoviceanu pornește imediat (începuse a se insera), ocupă pozițiile indicate, adică gara și mai la sud-vest, precum și fabrica de parchete, oprind pe dușman. Mulțumită acțiunii lui hotărâte n-a căzut Mărășeștii la 29 iulie, căci dacă era așa, azi n-ar mai fi nimeni să vorbească și să se laude cu Mărășeștii”*.

La pagina 73, poziția 198, urmează maiorul Vârtejanu Artur, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 1037 din 13.IX.1917, cu următoarea citare: *„Pentru curajul și*

avântul cu care a comandat Batal. 1-iu, în aprigele lupte ce au avut loc la Sud de Mărășești în ziua de 28 Iulie 1917. Străbătând cu unitatea sa prin omorătorul foc de barajiu al inamicului, a intrat în tranșeele liniei I-a germane, unde a căzut grav rănit, în mijlocul luptătorilor săi”.

Rănit grav la Mărășești, Vârtejanu moare după câteva zile la Iași. În 1934, rămășițele lui pământești vor fi dezgropate, eroul fiind înmormântat într-una din nișele aflate în interiorul Mausoleului de la Mărășești.

La pagina 132, poziția 327, se află numele locotenent-colonelului în rezervă Ștefănescu Artaxerxe, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 1494 din 19.VI.1918, având următoarele merite: *„Pentru vitejia și avântul cu care a comandat batalionul în crâncenele lupte ce s-au dat în ziua de 16 August 1917, pentru ocuparea pozițiilor dușmane de la cota 294, Nord Satul Muncel și în ziua de 19 August, pentru ocuparea cotei 461, Sud Poenile-Popii. În timpul acestui din urmă atac, a executat o mișcare de învăluire la 400 metri depărtare de inamic, iar după ce a cucerit pantele acelei înălțimi, a stat timp de 3 zile sub un violent bombardament, nepărăsind deloc linia 1-a și dând astfel un înălțător exemplu de îmbărbătare vitejilor săi vânători”.*

Pe aceeași pagină, la poziția 328, apare numele căpitanului Chirescu D. Dumitru, adjutant al regimentului. Decorat cu ÎDR nr. 1494 din 18.VI.1918 (corect 19.VI.1918, fiind același ÎDR cu cel care îl include pe Ștefănescu Artaxerxe), cu următoarele merite: *„Pentru vitejia și destoinicia ce a arătat ca adjutant al regimentului, în timpul crâncenelor lupte ce s-au dat la 16 August 1917, pentru ocuparea pozițiilor dușmane de la cota 294, Nord Satul Muncel. Atât în cursul acestei zile, cât și în ziua de 21 August 1917, a disprețuit moartea, trecând prin bombardamentul ucigător al inamicului, pentru a transmite ordine grabnice la linia 1-a și a executat 3 recunoașteri periculoase, întorcându-se la regiment cu știri foarte prețioase”.*

La pagina 147, poziția 359, găsim numele maiorului Mladin Ștefan, comandant de batalion. Decorat cu ÎDR nr. 4206 din 12.IX.1919.

„Pentru vitejia, destoinicia și avântul cu care și-a comandat batalionul la atacul dat asupra inamicului ce ocupa înălțimea de la Vestul Satului Csucs. A căzut în flancul și spatele trupelor liniei 1-a, distrugându-le, apoi schimbând de front, se aruncă cu batalionul asupra satului Csucs, unde rezervele sunt puse în dezordine. Trece asupra poziției 2-a, de la sud de Csucs, pe care atacând-o impetuos, o cucerește complet și înlesnește astfel detașamentului (obs: detașamentul Rasoviceanu) posibilitatea de a-și îndeplini în siguranță misiunile, la 16 aprilie 1919”.

• Total: 8 ofițeri (dintre care 2 în rezervă: un locotenent-colonel și un sublocotenent).

- 3 decorați pentru fapte din 1916, 4 pentru fapte din 1917 și 1 pentru fapte din 1919.
- 1 decorat în 1916.
- 4 decorați în 1917 (2 pentru fapte din 1916 și 2 pentru fapte din 1917).
- 2 decorați în 1918 (pentru fapte din 1917).
- 1 decorat în 1919.

Cu un număr atât de mare de eroi decorați, era de sine înțeles că și drapelului unității urma să îi fie conferită aceeași distincție.

La pagina 174, poziția 10, apare numele Regimentului 9 Vânători (azi Regimentul 9 Vânători de Gardă nr. 9 „Regele Alexandru al Iugoslaviei”). Decorat la 10.V.1917 de către Majestatea Sa Regele pe platoul Aviației, Iași (obs: „propriu moto”). ÎDR nr. 473 din 23.V.1917.

Meritele astfel răsplătite acoperă o parte din bătăliile purtate în campania anului 1916, numărându-se printre puținele unități capabile să captureze de una singură un număr atât de mare de prizonieri germani și material de război.

„Pentru vitejia și avântul fără seamăn cu care au luptat atât ofițerii cât și trupa la Mustafa-Aci, unde au respins o brigadă inamică de artilerie, la Amzacea, unde au cucerit 7 tunuri, la Nazarcea și mai ales la Stâlpul, unde la 19 noiembrie 1916 și-a deschis drumul spre București, rupând puternicul front bavarez și aducând peste 1200 prizonieri, cu 16 mitraliere”.

Precizăm faptul că dintr-un număr total de 10 regimente de vânători, elita infanteriei, au mai primit aceeași valoroasă distincție următoarele 6: nr. 1 (azi Regimentul 1 Vânători „Principele Moștenitor Ferdinand”), nr. 2 (azi Regimentul 2 Vânători de Gardă „Regina Elisabeta”), nr. 3, nr. 4, nr. 8 și nr. 10.

Arestarea comisarului bolșevic Roșal

Preluarea puterii în Rusia de către bolșevici a generat o criză majoră pe întreg frontul oriental, armistițiul de la Brest-Litovsk fiind semnat la doar câteva zile după armistițiul de la Focșani. Interesați în retragerea rapidă a fostelor trupe țariste de pe frontul ruso-român, partidul bolșevic (maximaliștii) și Lenin personal urmăreau cu mare atenție evenimentele din Basarabia. Consiliul Comisarilor Poporului îi trimite în zonă (Ucraina și Basarabia) pe doi din cei mai importanți agitatori de front, pe Vladimir Volodarski și pe Semion Roșal, iar Comitetul Revoluționar Militar (Revkom) din Petrograd alți doi agitatori, M. Brianski și N. Simonov.

În noiembrie și decembrie 1917, sovietul din Chișinău acționează energic, astfel încât la începutul lunii ianuarie 1918 preiau puterea în întreaga fostă gubernie țaristă. Un pericol de moarte pentru România, în condițiile în care Roșal, rezolvând pe moment situația în Basarabia, este numit de în funcția de comisar al frontului ruso-român de către Lenin, Troțki și Krîlenko. Mișcându-se rapid, Roșal ajunge la Iași însoțit de un puternic comando bolșevic, circa 80 de persoane. Aici, în doar câteva zile, formează un Comitet Revoluționar Militar al frontului, condus de Konov, cu sprijinul căruia preia controlul asupra comandamentului rusesc de la cofetăria Tuffli și încearcă să elimine într-o primă etapă pe comandantul trupelor ruse, generalul Dmitri Șcerbacev, ordonând în paralel concentrarea de trupe fidele în Iași și în împrejurimile orașului.

Neșansa lui Roșal, a iubitei acestuia, a Revkom-ului și a comandoului este însă aflarea din timp a planului de către corispondentul de presă rus Vasilîi Iancevețki. Prieten cu Nicolae Iorga din 1915, acesta îl ajută pe ziarist să pătrundă la primul-ministru Ion I. C. Brătianu, iar la recomandarea reprezentanților Aliaților la Iași, Brătianu smulge, în cadrul unei ședințe nocturne a Consiliului de Miniștri – cu mare greutate, datorită opoziției conservatorilor, în frunte cu Take Ionescu – decizia de a se acționa în

forță, acceptată în dimineața următoare și de Regele Ferdinand și comunicată generalului Constantin Prezan.

Implicarea Regimentului 9 Vânători în distrugerea centrului bolșevic de comandă de la Socola, în cadrul unui dispozitiv ce includea și trupe de cazaci ucrainieni încă rămași fidelui lui Șcerbacev, este majoră.

În memoriile sale (volumul I, 1917-1919), Nicolae Iorga descrie pas cu pas evoluția evenimentelor:

30 noiembrie (p. 188): [...] *Acuma Rașal, președintele Republicii de la Kronstadt vine spre Iași, cu „garda” lui de matrozi, și această „gardă”, capabilă de orice, ar trebui oprită neapărat.*

4 decembrie: [...] *Duca îmi spune că în noaptea de 2, un mic grup de Maximaliști au luat fără lupte Cartierul de la Tuffli. Ieri noapte Ucrainenii au prins pe năvălitori, cu generalul șef de stat major care îi ocrotea, și legându-i, vor să-i trimeată în Rusia. Frontul nostru ar fi acum ucraino-român. [...]*

6 decembrie (p. 192): *Colonelul Rasoviceanu arată cum trupele noastre înconjurau localurile de frământare ale Rușilor când se dădea lovitura.*

10 decembrie (p. 196): *Duca îmi anunță demisia lui Take Ionescu. Vineri seara s-a încercat o lovitură contra lui Șcerbacev. Încercând să împace deosebitele curente la el acasă, Conov, șeful maximaliștilor, l-a chemat în altă odaie și i-a pus revolverul în tâmplă. Atunci un Cazac l-a lovit peste mână și alții au avut timp să alerge. Maximaliștii au fost arestați, dar continuarea operei de restabilire a unei ordini relative nu se va putea fără noi.*

La unu din noapte s-a chemat un Consiliu de Miniștri, care a ținut până în ziuă. Ion Brătianu a expus situația: mergem cu Ucrainenii contra anarhiei? Rezerve au făcut Iancovescu, Greceanu, Titulescu. Take Ionescu a strigat contra politicii de aventuri, chiar dacă o recomandă și aliații, și și-a arătat hotărârea de a pleca din guvern, din partid, din țară. În zadar ceilalți miniștri cu rezerve s-au raliat la hotărârea majorității, în zadar generalul Prezan a protestat cu indignare, în zadar a vorbit în același sens cu violență Titulescu. Take Ionescu a rămas neînduplecat. Hotărârea în sensul colaborării cu ucrainenii s-a comunicat de la șase dimineața Regelui, trezit din somn, care a primit-o. Take Ionescu își redactează demisia. Refuzată de Rege, ea e repetată.

Îndată după hotărâre, Cazacii au arestat pe șefii maximaliști, între cari se află, sosit într-adevăr, Rașal, cel de la Kronstadt. Gara de la Socola au ocupat-o Românii, cari stăteau în spatele Cazacilor. Trei mii de maximaliști, cari veneau să prade Iașul, au fost opriți în drum și dezarmați fără rezistență. [...]

12 decembrie (p. 199): *Fiul meu Petru (ofițer în Reg. 9 V-ri – n.a.) a păzit la Copou pe Rașal și pe tovarășa sa, doamna Boga (care la Cartierul General, în noaptea când Maximaliștii au năvălit acolo, luase asupra-i să redacteze proclamația, de care nu era în stare grupul de imbecili masculini). Ei au fost înaintați Diviziei IV, care i-a despărțit. Găzduiți la preotul din sat (Copou – n.a.), hrăniți din casete de argint ale Cartierului, ei au fost duși în goana automobilului-camion supt paza soldaților ruși, între care și un Basarabean, și a soldaților noștri. Fostul președinte al Republicii din Kronstadt vorbește franțuzește și nemțește, dar arată destul de rud; „cetățeană” era însă destul de elegantă.*

Iancevețchi a jucat un rol de frunte în zdrobirea tentativei maximaliștilor. S-a prezentat pe la ceasurile două din noapte la Tuffli, unde a găsit grupul de biruitori. Purta uniforma rusească a corespondenților de război. Întrebat ce caută, el a răspuns că Agenția Viestnik, pe care o reprezintă, a devenit bolșevică. Nerozii l-au crezut, l-au poftit pe scaun și astfel el a asistat la discuțiile lor. A doua zi m-au înștiințat pe mine, care i-am trimis la Brătianu și astfel ordinele necesare s-au putut da lui Rasoviceanu. El începe a publica foaia lui Respublicaneț.

14 decembrie (p. 200): *Colonelul Rasoviceanu îmi zugrăvește scena de la Șcerbacev, la care, în partea a doua, s-a amestecat el însuși. În locul unei delegații restrânse, un grup de două zeci s-a prezentat la comandantul suprem. Când acesta i-a spus lui Conov că nu-l recunoaște ca șef al frontului și i-a cerut ceva scris, Conov a scos revolverul. Îndată au intervenit Cazacii. De afară au năvălit vânătorii și doi din ei s-au înfipt de pază la ușă, după care au urmat cele știute.*

Rasoviceanu îmi spune că și la Socola dezarmarea s-a făcut foarte ușor. Erau și foarte puține arme, pentru patrule. Lumea exagerează.

Corelând amintirile lui Nicolae Iorga de peste ani cu informațiile „la cald” culese din presa ieșeană, putem contura mai bine ce s-a întâmplat cu liderii bolșevici arestați de Regimentul 9 Vânători, dar ajunși între timp în mâinile ucrainenilor și/sau rușilor anti-bolșevici.

Astfel, pe 15 decembrie 1917, rubrica *Informațiuni* (p. 1) din „Neamul Românesc” (Nicolae Iorga) preia primele informații din „Republicanul”, noul ziar de limba rusă, pro-Antantă, condus de Iancevețki: *Eri a apărut primul număr al ziarului „Respublicaneț” (Republicanul), condus de d-nii Dr. Ianchewetsky, corespondentul agenției telegrafice Westnik din Petrograd și N. Karobanof, cunoscutul ziarist rus, fost prim-redactor al ziarului „Westnik”. Acest ziar are ca scop lupta contra anarhiei și unirea tuturor elementelor sănătoase și energice din Rusia, cu deosebire pe frontul român. Propunându-și în același timp să lupte pentru marea cauză a aliaților, acest ziar va servi, în special, pentru strângerea legăturilor de prietenie dintre Rusia și România.*

Ziarul rus din Iași „Respublicaneț” (p. 2) comunică următoarele: *Comitetul Ukrainian din Iași a arestat pe celebrul președinte al Republicei Cronstadt. Studentul Rașell (sic!), care sosise la Iași în numele Comisarilor Poporului din Petrograd. El vroia să organizeze aci un atentat în contra marelui cartier general rus, cu concursul Bolșevicilor. Sunt cunoscute faptele lui la Cronstadt, unde a umilit în mod îngrozitor pe ofițerii din marina rusă, omorând pe mulți, în chip barbar, printre cari trei ofițeri cari au fost aruncați de vii în cazanele cu apă fiartă de pe vapoare. În momentul când a fost arestat, președintele Republicei Cronstadt a început să plângă, rugându-se să nu fie ucis. Acum Rașall (sic!) va fi obligat să răspundă de toate crimele sale.*

Informații de la același Iancevețki preia și un alt ziar ieșean, „Opinia”, în numărul său din 25 decembrie 1917 (p. 2): *Ziarul rus din localitate „Respublicaneț” (Republicanul) de astăzi sub titlul „O moarte enigmatică” publică următoarea știre: „în ziua de 20 Decembrie s-a găsit lângă podul de la Nicolina pe linia ferată Iași-Bârlad cadavrul unui ofițer rus îmbrăcat în uniformă de soldat, fără epoleți. Pe pieptul mortului s-a lipit un bilet scris cu mașină de scris cu următorul conținut: «Pentru miile de nelegiuiri,*

pentru traficare cu patria, pentru inițiativa nenumăratelor omoruri, el a fost condamnat la moarte». Autoritățile militare ruse au deschis o anchetă”.

Nicolae Iorga sesizează printre primii și reacția furibundă a conducerii bolșevice din Rusia față de lichidarea comisarului Roșal în România, cu represalii mergând până la ruperea relațiilor diplomatice, arestarea reprezentanților noștri diplomatici și confiscarea Tezaurului României pe o durată nedeterminată.

5 ianuarie 1918 (p. 232): *În cursul negocierilor cu Rușii (Brest-Litovsk – n.a.), aceștia au spus că s-a ordonat arestarea ministerului român și a misiunii militare ca represalii pentru acțiunea de aici contra maximaliștilor.*

6 ianuarie (p. 235): *În Basarabia lupte prin gări... [...] Ocupația s-ar face în cele mai bune condițiuni. În schimb, ziarele din Petrograd anunță că s-a ordonat, de Comisarii naționali (Sovnarkom – n.a.), arestarea și aducerea la Petrograd a Regelui României. Diamandy, cu ai lui, fusese dus la Petropavlovsk (obs: închisoare-fortăreață). A refuzat să iscălească orice angajament pentru liberarea maximaliștilor de la noi.*

12 ianuarie: *Înaintarea noastră în Basarabia continuă... S-a ocupat de ai noștri Benderul...*

14 ianuarie (p. 245): *Ieri, la ora șase seara, ai noștri au ocupat Chișinăul.*

17 ianuarie (p. 250): *Maximaliștii rup relațiile cu „oligarhia” noastră, păstrează pentru „poporul” de mâine Tezaurul de la Moșcova și pun în afara legii pe Șcerbacev. Membrii Legației noastre vor fi expulzați.*

În 1934, într-o nouă carte, Nicolae Iorga oferă și mai multe informații despre contextul lichidării în România a comisarului bolșevic de front Roșal, în decembrie 1917, trezind inclusiv interesul propriilor noștri comuniști care, spre deosebire de o mare parte a populației, chiar îl studiază atent pe marele istoric. O primă reacție va veni din partea lui Mihail Gheorghiu Bujor, cel făcut scăpat din închisoare, împreună cu Cristian Racovski, de sovietele de pe frontul ruso-român controlate de bolșevici, cu ocazia manifestării de 1 Mai 1917 la Iași. Acesta informează conducerea Partidului Comunist Român, scos în afara legii, despre scurgerea de informații și „vina” lui Nicolae Iorga, pentru care acesta merită a fi „pedepsit”.

Prezentăm în continuare doar câteva fragmente, esențiale, din cartea *Orizonturile mele. O viață de om. Așa cum a fost. II. Lupta* (p. 283-285):

Aveam prietenia unui tînăr Rus foarte inteligent și fin (Iancevețki – n.a.), care-mi definise de la început atitudinea sa față de marile schimbări de la el de acasă. Era republican de convingeri.

[...] nu m'am mirat cînd, în toamnă, după ce acum orice speranță în continuarea luptei dispăruse, el s'a presintat la mine, des de dimineață, cu o veste extraordinar de importantă.

Se întorcea acasă noaptea foarte târziu. Trecînd pe lîngă cofetăria Tuffli, devenită cartier-general rusesc, unde se puteau vedea pe fereastra soldații trîniți, așa îmbrăcați cum erau, pe canapelele și sofalele sfîșiate de pîteni, a văzut lumina și a auzit zgomot de discuții. Intrînd, s'a găsit în fața bolșevicilor de la Socola, încurajați de schimbarea care dăduse, la Petrograd, puterea în mîna „tovarășilor” Lenin și Troțchi. [...]

Recunoscut, prietenul meu fu chemat la răspundere. S'a îndreptăţit imediat, cu o perfectă prezenţă de spirit, arătînd că organizaţia de care atîrna a devenit de cîteva zile bolşevică. A fost poftit deci să iea loc şi din discuţiile care continuară a putut afla că e vorba ca, a doua zi, la cutare ceas, un grup militar condus de şeful băieţilor acelora să se presinte la Copou în casa generalului Şcerbacev, şeful suprem al „frontului rusoromîn”, Rumcerod, pentru a-l aresta, ceia ce înseamnă a-l măcelări.

Am trimis pe informator la vecinul meu Bratianu, astfel, seara, bolşevicii, cari pătrunseseră în reşedinţa generalului, gata sa tragă, au intîlnit pe Vînătorii colonelului Rasoviceanu, care i-au desarmat. În aceiaşi noapte, un camion s'a oprit la casa mea, chemind la serviciu comandat pe fiul meu Petru, sublocotenent în acelasi regiment al lui Rasoviceanu. Întorcîndu-se a doua zi seara, am aflat de la dînsul că a găsit în camion pe şeful bolşevic el însuşi, care nu era altul decît faimosul student Roşal, cel ce ordonase fierberea în căldările flotei de la Kronstadt a ofiţerilor „burghesi”, şi pe amanta lui, o studentă, ambii celebriţi ale propagandei comuniste. I-a dus în margenea Iaşului şi-a urmat instrucţiunile de a îi împiedeca orice comunicaţie. Mai târziu, am aflat că un ordin fals al divisiiei româneşti i-a dat în mîna adversarilor lor monarhişti, cari i-au împuşcat imediat, în marginea drumului.

A urmat desarmarea îndrăzneată a unei oştiri care nu mai era decît adunătură fără ordine, fără rost a unor indivizi gata de prada ţerii pe care erau chemaţi s'o apere după datoria lor de onoare ca aliaţi. [...]

Dar Nicolae Iorga nu avea doar un singur „informator”. Îl contacta periodic şi ministrul I. G. Duca, venit de bunăvoie sau trimis expres de prim-ministrul Ion I. C. Brătianu, ambii mult mai la curent cu situaţia de pe teren decît marele istoric, care nu avea cum să afle de posibilul amestec al Misiunii Militare Franceze în scoaterea prin uz de fals a lui Roşal din mîinile românilor şi predarea acestuia cui trebuia să-l lichideze, indiferent de represaliile liderilor bolşevici împotriva statului român.

Prezentăm în continuare fragmente selectate din memoriile lui I. G. Duca (*Amin-tiri Politice*, volumul III [*Războiul – partea a II-a*], Munchen 1982).

Capitolul 39. 1917 – Noaptea de 9 decembrie – Dezarmarea bolşevicilor – Lichidarea frontului rusesc

[...] Este destul să înşir ştirile care ne-au parvenit numai în cursul a 5-6 zile, de la 3 Decembrie de pildă până la 8 Decembrie, pentru ca cineva să-şi dea seama de clipele pe care le trăiam.

La 3 decembrie, Tisenhausen, comisarul lui Kerenski pe lângă armatele ruseşti din România, este arestat de bolşevicii care au pus stăpînire pe sovietul din Iaşi şi au hotărît degradarea tuturor ofiţerilor. (p. 30)

4 decembrie. Bolşevicii se întrunesc în număr tot mai mare în jurul gării din Socola, îndreaptă tunurile spre oraş şi ameninţă să ne bombardeze. Generalul Cerbaceff ne declară că nu mai poate răspunde de sentinelele lui şi prin urmare ne roagă pe noi să luăm măsuri de pază pentru birourile şi mai cu seamă pentru casieriile lui. [...]

8 decembrie. Anarhia este la culme pretutindeni. Demetre Ghika-Poulet, care se întorsese tocmai de la Petrograd unde trăise câteva luni, vine să-mi atragă atenția că la Socola acțiunea bolșevică este condusă de câteva zile de un anume Rochal, considerat la Petrograd ca unul din cei mai primejdioși agitatori bolșevici, ca autorul răzvrătirilor de la Cronstadt și al cruzimilor săvârșite față de marinarii flotei. Prezența lui în România este deci foarte suspectă, cu siguranță deci trimițându-l aici bolșevicii pregăteau o mare lovitură: arestarea familiei regale, asasinarea guvernului, ori înlăturarea marelui cartier. Cu Rochal într-adevăr totul părea posibil. [...] (p. 31).

[...] Din fericire, evenimentele ne-au dictat ele calea de urmat. Într-adevăr, în noapte dintre 8 și 9 Decembrie 1917 mă culcasem și dormeam adânc, când, pe la miezul nopții, sunt sculat din somn: „a venit un automobil, să vă îmbrăcați imediat și să mergeți la Dl Prim Ministru”.

Mi-am dat îndată seama că se întâmplase ceva grav și făceam tot felul de ipoteze în scurtul timp ce mi-a trebuit să sosesc la Brătianu acasă. Ajuns acolo am aflat îndată ce se petrecuse: pe la unsprezece și jumătate seara, întorcându-se acasă pe strada Carol, Mârzescu îl întâlnise pe trotuarul din fața casei lui Gr. Iamandi unde locuia Generalul Cerbaceff, pe Generalul Iancovescu, care se plimba de colo până colo. Întrebându-l ce caută acolo la această oră, Iancovescu îi spune că se petrec lucruri grave la Cerbaceff, Rochal cu o bandă de vreo 20 de tovarăși, printre care figura și o femeie, au pătruns la el, i-au cerut să-și dea demisia din comandament și, în fața rezistenței lui, unul din bolșevici – un anume Corneff venit de câteva zile din Petrograd tot cu Roshal – a scos revolverul și l-a îndreptat împotriva sărmanului general, care ar fi fost omorât, cu siguranță, dacă cei câțiva Ucrainieni din jurul lui, temându-se de un atac și auzind zgomot în odaia șefului lor, nu ar fi sărit în ajutorul său.

Cerbaceff a telefonat imediat autorităților noastre, Iancovescu și Alecu Constantinescu au trimis trupe care au înconjurat casa și au oprit pe Rochal și tovarășii lui să fugă și să comunice cu exteriorul (vânătorii colonelului Rasoviceanu, conform N. Iorga și fiul acestuia – n.a.). Cerbaceff, mai mult mort decât viu, cerea să-l salvăm și să luăm o hotărâre cel puțin în privința bolșevicilor de la Socola, care, aflând de arestarea lui Rochal, vor încerca desigur să bombardeze Iașul și să intre cu forța în oraș spre a-l elibera. Colonelul Petain (corect Petin – n.a.) și Poklewski, veniți în grabă la Cerbaceff, insistau în același sens, și Iancovescu se întreba tocmai ce să facă când i-a ieșit în cale Mârzescu. Arătându-i că problema avea mai mult o latură politică decât militară, și prin urmare l-a dus la Brătianu, fără vorbă multă. [...] (p. 35).

...trebuie să alegem între două alternative: sau intrăm în luptă cu bolșevicii, sau ne expunem ca peste câteva ceasuri tovarășii lui Rochal să fie stăpâni pe Iași, pe rege și pe guvern. De bună seamă intrarea în luptă cu bolșevicii implica mari pericole: represalii împotriva Românilor de la Odessa și de la Cherson, pierderea tezaurului nostru de la Moscova, devastări și vărsări de sânge în Moldova, întreruperea aprovizionărilor prin Rusia și așa mai departe. Dar, între aceste pericole desigur mari și grave și între pericolul ca tot ce reprezintă încă ființa legală a Statului să ajungă pe mâna bolșevicilor, el socotește că nu se poate sta un moment în îndoială.

Față de o atare perspectivă însuși argumentul că aliații insistă și ei ca să începem acțiunea împotriva bolșevicilor devenea cu totul secundară. [...] (p. 36).

[...] În cele din urmă, la cinci și jumătate, Brătianu se întoarse. Când a sosit la Palat, Regele dormea, bătrânul Neuman l-a sculat, s-a îmbrăcat în grabă și, deși a dat imediat adeziunea sa la hotărârea Consiliului, întrevăderea s-a prelungit fiindcă Suveranul dorea să cunoască în amănunțime ce s-a petrecut la Cerbaceff, cum a decurs discuția în consiliu, care era felul de a vedea al marelui cartier, ce pregătiri a făcut Prezan, etc. [...]

Era aproape de 6 dimineața când, toate formalitățile fiind terminate, Generalul Prezan a pornit la Marele Cartier să înceapă operațiile. (p. 41).

[...] M-am dus deci repede la Brătianu, pe care l-am găsit pe la 9 dimineața surâzând și întâmpinându-mă cu următoarele cuvinte: „Ne putem felicita, am ocupat Socola, toți bolșevicii s-au predat, nu avem nici un mort și nici un rănit!”

Părea un basm și totuși era realitate. Când pe la șapte, șapte și jumătate, bolșevicii s-au văzut înconjurați de trupele noastre, au schițat timp de câteva minute o rezistență, dar, simțindu-ne hotărâți, au depus imediat armele și astfel fără nici o luptă, am putut dezarma mai multe mii în câteva ceasuri și fără nici o pierdere.

În momentul când mă aflu la Brătianu, ofițerii noștri preluau armele bolșevicilor, care foarte docili se supuneau, fără nici un protest, tuturor ordinelor, cerând numai să fie trimiși acasă în Rusia. [...] (p. 42).

Capitolul 40: De la dezarmarea bolșevicilor la demisia guvernului

De la vestita noapte 8-9 Decembrie până la sfârșitul lui Ianuarie când ne-am dat demisia pot spune că am trăit într-o adevărată atmosferă de agonie. [...]

...au aflat despre dispariția președintelui lor tovarăș Rochat (Roșal – n.a.) și imediat au început să manifeste față de tot ce era românesc o deosebită dușmănie. Dacă nu au trecut deocamdată la acte mai concrete este pentru că nu puteau ști precis ce se întâmplase cu dânsul.

Adevărul este că nici eu nu știu cum a fost omorât, unde și de cine, nu am putut afla cu toate investigațiunile mele niciodată. Tocmai misterul cu care acest omor era învăluit față chiar de un ministru român în funcțiune atunci, mă face să cred că noi nu am avut un amestec direct. Asasinarea a fost pusă la cale și executată de Misiunea Militară Franceză, care trăia atunci iluzia reconstituirii unui front ucrainian sub conducerea lui Cerbaceff și care, prin aceasta chiar, vedea prin suprimarea lui Rochat un mijloc de a-și atinge mai sigur și mai ușor scopul. Din câteva cuvinte spuse mai târziu după război de Marchizul de Belloy nu m-ar mira ca simpaticul prieten să fi condus el această funebră operație, cu atavica seninătate care îngăduie Francezilor să nu se dea în lături de la nimic, când conștiința lor spune că interesul Franței o cere. Așa s-ar explica și ordinul de eliberare a lui Rochat prezentat sentinelilor noastre și care s-a dovedit în urmă a fi FALS. Mai mult, unii pretind că s-ar fi stabilit ulterior că hârtia, caracterele mașinii de scris și ștampila erau identice cu acelea de la Biroul de Informații francez de la Cartierul General. (p. 44)

Ca o concluzie putem consemna doar faptul că, indiferent de faptele de vitejie ale militarilor români pe front, în cazul de față ale Regimentului 9 Vânători, condus de colonelul Gheorghe Rasoviceanu, au existat, există și vor exista interese de ordin politic ce prevalează în situații-limită, cum a fost și misterioasa dispariție a unui comisar bolșevic într-o Românie aflată la limita puterilor, după un război devastator soldat, în mod miraculos, cu alipirea la țara-mamă a provinciilor aflate până atunci sub stăpânirea unor imperii prăbușite precum castelele de cărți de joc.

SUSȚINEREA DE CĂTRE POPULAȚIA CIVILĂ A MIȘCĂRII DE GHERILĂ ÎMPOTRIVA OCUPAȚIEI PUTERILOR CENTRALE CONDUSĂ DE SUBLOCOTENENTUL VICTOR POPESCU DIN VALEA CU APĂ

Dumitru Cauc

Argument

Cu peste cinci decenii în urmă, în serile lungi de iarnă, în liniștea camerei, tulburată din când în când doar de trosnirea lemnului sub văpaia focului din sobă, tatăl meu împreună cu vecinii trecuți bine de patru-cinci decenii de viață, depăneau amintiri despre războiul la care participaseră cu doar câțiva ani în urmă. Eram vrăjit de poveștile lor, uneori aș fi dorit să simt ce simțiseră ei înainte de pornirea unui atac împotriva celui alt combatant. Din una în alta, treceau și la alte povești ce țineau tot de spiritul bărbatilor. Așa am aflat primele povești despre „haiducul” Victor Popescu, așa cum se vorbea despre el în satul Condeiești, comuna Raci. Într-o seară de început de decembrie, pregătind stelele pentru noaptea de Ajun, am fost martorul unei povestiri captivante despre Victor Popescu și oamenii săi. Moș Gore, așa cum îl numeam noi pe Grigore Cauc, trecut atunci de opt decenii de viață, ne-a citit balada lui Gruia Novac, după care ne-a povestit o întâmplare despre alt haiduc, de data aceasta, din zona noastră. Era vorba despre „haiducul” Victor Popescu. Fiind la vârsta când orice informație care îți trezște curiozitatea o reții și vrei să afli mai multe, am lărgit sfera întrebărilor mele către tatăl meu, dar și către alți bătrâni din sat, care, seară de seară, la porți, depăneau amintiri și povești fascinante pentru noi. Astfel a început să se contureze de pe atunci imaginea acestui erou gorjean, dar și național. Când am văzut primul film despre haiduci, l-am identificat pe Victor Popescu cu aceștia. Abia când am ajuns la liceu, profesoara mea de istorie, Maria Popescu, cel mai bun profesor de istorie care mi-a canalizat drumul spre acest domeniu, mi-a vorbit pe larg, dar ponderat, despre Victor Popescu și partizanii săi. Așa s-a născut interesul meu pentru Victor Popescu și mișcarea de rezistență împotriva ocupației Puterilor Centrale din timpul Războiului pentru Întregirea Neamului. Din 1974, când am făcut practică ca student la filiala Gorj a Arhivelor Naționale, interesul a sporit evident, cel care mi-a dat un indiciu de cercetare temeinică, dar îndelungată, fiind profesorul Dan Neguleasa, directorul arhivelor. De atunci, timp de peste patru decenii, cercetez, iscodesc bătrânii satelor, în speranța că voi reuși să conturez o personalitate istorică de anvergură, cum cred că a fost Victor Popescu.

Cadrul istoric al evenimentelor

Ocupația exercitată de Puterile Centrale în teritoriul ocupat (1916-1918) „a fost una din cele mai grele forme de dominație străină pe care le-a cunoscut poporul român în cursul istoriei sale”¹.

După cum se cunoaște, Gorjul a fost primul județ al țării care a căzut sub ocupația Puterilor Centrale (începutul lunii noiembrie 1916). După ce unitățile militare din „Grupul Jiu” au fost înfrânte, paralel cu înaintarea trupelor Puterilor Centrale spre Muntenia, teritoriul ocupat a fost împărțit în districte militare, județul Gorj făcând parte din al doilea district militar. Comandatura districtului Gorj a fost stabilită în localul Primăriei. Principalul instrument de intimidare, presiune și persecutare a populației județului va fi tribunalul militar în fruntea căruia s-a aflat judecătorul Müller. Un aparat polițienesc bine organizat a impus „noua ordine”.

Ordonanțe după ordonanțe încercau să determine populația la „cooperare” cu noile autorități, scopul final fiind spolierea teritoriului ocupat de toate resursele sale. Ordonanțele vizau predarea obligatorie a tuturor produselor agricole (cereale, vite, furaje), dar și a altor produse, precum: sechestrarea întreprinderilor industriale, a curelelor de transmisii, a lânii etc. Numai de la proprietatea Orzu, a Iosefinei Pârvulescu, autoritățile militare de ocupație au rechiziționat patru vagoane de grâu².

În urma rechizițiilor abuzive, populația județului Gorj „a rămas istovită și sărăcită”³. Atrocități de tot felul s-au abătut asupra instituțiilor publice. S-au incendiat școli, primării, prăvălii, posturi de jandarmi etc. Astfel, au fost arse arhivele școlilor din Raci și Negomir, precum și arhivele primăriilor din aceste localități, dar și din multe altele. Clopotele bisericilor au fost confiscate. Uneori, cântăreții bisericilor și preoții au ascuns clopotele cele mai mari și cele mai bune, dând ocupanților clopote sparte. Așa a procedat cântărețul bisericii din Raci, care a ascuns clopotul cel mare chiar în curtea bisericii, loc unde ocupanții nu au crezut că se poate afla. La rândul său, pădurarul Alecu Fira din Peșteana de Jos, comuna Fărcăsești, a ascuns noaptea, fără știrea nimănui, la baza unei râpe, clopotul bisericii Sfântul Ioan Botezătorul. Ca semn de prețuire, după război, enoriașii și preotul satului au înscris fapta sa în pronaos. Autoritățile comuniste însă au dispus ștergerea numelui acestuia, nefiind mulțumite de cuvintele laudative la adresa acestuia⁴. Cărțile bisericești de valoare din bisericile din satele Negomir, Artamu, Valea cu Apă, Raci au fost luate și arse⁵. Și alte silnicii s-au abătut asupra populației civile: bătaii, schingiuri, arestări abuzive. Cele mai multe agresii fizice vor avea loc asupra populației bănuite că ar colabora cu grupul de partizani condus de Victor Popescu. Într-adevăr, supusă la rechiziții de tot felul, la amenințări și lipsuri, populația va susține activitatea „grupului Victor Popescu”.

¹ *Istoria românilor*, vol. VII, Tom II, *op. cit.*, p. 450.

² Arh. Naț. Buc., Comitetul Agrar (Gj.), dosar nr. 29/1923, ff. 2-3.

³ Jack N. Constantinescu, *Atrocități germane*, Târgu-Jiu, 1919, p. 50.

⁴ Informația ne-a fost furnizată de un nonagenar din satul Peșteana de Jos, Mitriță Brănescu.

⁵ Am făcut referire doar la localitățile în care a acționat grupul de partizani condus de Victor Popescu, pentru a evidenția și mai bine de ce populația din zonele respective a sprijinit lupta acestor patrioți.

Cine este Victor Popescu?

Născut în ziua de 21 septembrie 1886, în comuna Valea cu Apă, în familia învățătorului Dumitru Popescu, fiind al treilea din cei 13 copii ai acestuia, acest erou emblematic face cursurile primare în satul natal, după care tatăl său îl duce la Tg-Jiu, la școala unde predă un dascăl vestit al timpului din urbea de pe Jiu, Nicolae Drăgoiescu. În anul 1897, Victor Popescu începe cursurile liceului din Turnu Severin, urmând doar prima clasă, celelalte făcându-le la Gimnaziul de Băieți din Tg-Jiu. Fiind atras de profesia tatălui său, urmează cursurile Școlii Normale „Societatea” din București, pe care o absolvă în anul 1907 cu media 9,60. După absolvirea Școlii Normale primește postul de învățător din satul Bărbătești-Gorj. Nu a apucat să simtă prea mult bucuria meseriei pentru că în anul 1908 este încorporat în regimentul 18 Infanterie Gorj, cu garnizoana la Tg-Jiu. La 1 ianuarie 1909 primește postul de învățător de la Școala Valea cu Apă, unde va face adevărată muncă de apostolat. Munca de luminător al satului se va întrerupe brusc în iulie 1913 când este încorporat în compania de bicicliști a Corpului 1 Armată, luând parte la Al Doilea Război Balcanic, parcurgând, după propria mărturisire, drumul Tg.-Jiu – Craiova – Bechet – Rahova – Vrața – Ferdinandov – Sofia, „*tot timpul formând grupa de acoperire a regimentelor ce înaintau spre orașele ce trebuiau cucerite*”⁶. În urma acestei campanii a fost avansat la gradul de plutonier.

În octombrie 1915, după cum se arată într-un memoriu al acestuia, urmează trei luni cursurile școlii de ofițeri în rezervă din București, reușind să obțină gradul de sublocotenent.

Izbucnirea Primului Război Mondial și apoi intrarea României în război îl găsesc pe Victor Popescu implicat în activitatea didactică, cu doar câțiva ani în urmă, prin grija sa, se finalizaseră lucrările la noul local de școală (tip Spiru Haret).

Concentrat fiind de la începutul anului 1916, Victor Popescu urmează un curs de perfecționare la Regimentul 21 Dorobanți din București. Avansat între timp la gradul de sublocotenent, Victor Popescu va face parte din Batalionul I al Regimentului 18 Infanterie. La jumătatea lunii august 1916, unitatea din care făcea parte se deplasează spre teatrul de operațiuni ce viza eliberarea pământului sfânt al Ardealului. Încă din acest moment de grație al neamului românesc, sublocotenentul Victor Popescu va face parte din cadrele de conducere ale armatei. Regimentul 18 Infanterie era alcătuit din patru batalioane. Batalionul I era alcătuit din patru companii, compania a treia fiind compusă din patru plutoane, unul dintre comandanții plutoanelor (plutonul al treilea) fiind sublocotenentul Victor Popescu. Comandantul companiei a treia era căpitanul Gheorghe Gutuleanu, iar comandantul regimentului – colonelul Constantin Jippa⁷. După o săptămână de la începerea operațiunilor, Batalionul I, din care făcea parte și unitatea lui Victor Popescu, a ajuns la Petroșani. În toate acțiunile militare de pe defileul Jiului, sublocotenentul Victor Popescu, alături de ceilalți ofițeri români, și-a dovedit competențele de comandant, dar și spiritul de sacrificiu. Pe dealurile Băloi, Straja, Ogrin sau Stoenița, românii s-au apărat cu străjnicie, cedând cu greu superiorității umane și mate-

⁶ Arhiva Școlii Generale „Victor Popescu” Valea cu Apă, dosar Corespondență (1931-1932).

⁷ Vasile Novac, *Regimentul Gorj Nr.18 Tudor Vladimirescu*, Tg-Jiu, 2011, pp. 71-72.

riale a trupelor Puterilor Centrale. Alături de celelalte plutoane din cadrul companiei a treia, în 10 octombrie 1916, plutonul condus de Victor Popescu asigura întărirea pozițiilor în Dealul Gropul și Petriceaua⁸. În luptele de la Oboroca este de două ori rănit. După cum arăta acesta într-un memoriu, „foaia calificativă ce există în dosarul regimentului este icoana vie ce-mi dovedește activitatea mea ca ofițer și cu care mă mândresc și a o arăta oricărui arătând că tot exemplu am fost și pe câmpul de luptă”⁹.

Reușind să scape de încercuirea dușmanului în zona Brătuia din județul Gorj, Victor Popescu, alături de comandantul companiei a III-a, căpitanul Gheorghe Gutuleanu, se îndreaptă spre satul natal, Valea cu Apă. Aici deja se instalaseră autoritățile de ocupație și se emisese ordine stricte de urmărire a celor dați dispăruți, pe această listă găsindu-se și sublocotenentul Victor Popescu¹⁰. Însuși eroul Victor Popescu, în declarația dată la 14 martie 1926 în fața căpitanului Atanasie Dumitru, raportor pe lângă Consiliul de Război al Diviziei a 10-a și a grefierului Stănilă Istodor, acesta spune: „fiind înconjurat de inamic și nemaivând putință de a ne salva, am fost capturați o bună parte din Reg. 18 Inf. și fracțiuni din Reg. 58 Inf., Reg. 71 Inf. Nevoind să fiu făcut prizonier, am spus oamenilor să fugă în pădure și să caute fiecare să treacă dacă va fi posibil la trupele noastre”¹¹. Împreună cu căpitanul Gheorghe Gutuleanu și cu sergentul Costea Aristică din Vlădueni-Gorj colindă pădurile din jurul satului Brătuia, iar, cu sprijinul unui locuitor din Vlădueni, trece Jiul și ajunge în satul natal, unde deja se instalaseră patrulare austro-ungare.

Intenția celor scăpați din încercuire era să ia drumul spre Negomir, spre a se alătura detașamentului colonelului Tăutu, care, după informațiile ce le parveniseră, se îndrepta spre Turnu-Severin. Din declarația sa aflăm și momentul în care s-a decis să treacă la lupta guerilă. După ce timp de o săptămână a încercat zadarnic să ia urma trupelor române care se retrăgeau rapid spre sud, Victor Popescu revine în comuna Fărcășești și în ziua de 4 decembrie 1916 se îmbracă în haina morții declanșând lupta cu autoritățile de ocupație. Acesta spune: „În ziua de 4 decembrie, fiind anunțat că sunt urmărit de aproape de o patrulă germană care deja perechiziționase casa mea, cât și a tatălui meu și care, după spusele locuitorilor, se dedase la jafuri și torturi, împreună cu Nicolae Popescu și Tudor Popescu, niște oameni de inimă și buni români, m-am hotărât

⁸ *Ibidem*, p. 96.

⁹ Acest memoriu a fost întocmit și înaintat autorităților superioare comuniste (lui Gheorghe Gheorghiu-Dej) în anii '60 ai secolului al XX-lea, când eroul a fost arestat și înțemnițat pentru că s-a opus sistemului comunist din România. Aici eroul, bătrân și suferind, arată cu durere parcursul vieții sale, lupta în Războiul pentru Întregirea Neamului și lupta de gherilă din perioada decembrie 1916-iunie 1917, solicitând retrocedarea pensiei ce-i fusese tăiată.

¹⁰ Pentru a prezenta starea de spirit a locuitorilor din teritoriul ocupat ne vom folosi chiar de mărturiile trăitorilor acelor vremuri. Vom utiliza informațiile din „Dosarul Victor Popescu”, aflat actualmente în custodia Serviciului Județean Gorj al Arhivelor Naționale. În el sunt numeroase declarații date în fața autorităților Puterilor Centrale de cei care au susținut sub o formă sau alta grupul lui Victor Popescu și altele referitoare la procesul intentat după război celor care au trădat grupul de partizani condus de acesta. De asemenea, vom utiliza numeroasele înregistrări audio făcute cu nonagenari și octogenari din comunele în care a acționat Victor Popescu și cu urmașii celor care au sprijinit grupul de partizani și au căzut eroic sub gloanțele germane la Turnu Severin în iulie 1977.

¹¹ SJAN Gorj, Fond Tribunalul, dosarul lui Victor Popescu, Declarația lui Victor Popescu.

să scap satul de ei, așa că, pe când se îndreptau spre casa mea noaptea, i-am împușcat pe toți trei nemții”.

După ce l-a ucis la sediul patrului și pe al treilea membru al acesteia, Victor Popescu, sfătuiindu-se cu tatăl său și cu Constantin Velican, ia hotărârea de a părăsi satul, ascunzându-se în pădure. Între timp, autoritățile germane l-au dat în urmărire. Starea de spirit din localitate era favorabilă lărgirii câmpului de acțiune, având în vedere jaful sistematic făcut de autoritățile de ocupație. Victor Popescu spune: „În urma exterminării acestui post fiind urmărit îndeaproape de autoritățile ocupante, a trebuit să fug din comună și să caut adăpost aiurea”.

Victor Popescu în luptă cu dușmanul cotropitor. Sprijinul dat de populație

Faptele sale, mai ales în județele Gorj și Mehedinți sunt de foarte mult timp cunoscute, intrând în memoria colectivității. Despre ele au scris veterani de război, scriitori, scenariști de filme¹². Ele s-au transmis și pe cale orală, din sat în sat și din om în om, ajungând până azi sub forma unor frânturi de poveste. Cu siguranță, cel mai mult au vorbit despre acele fapte de eroism sătenii din satele unde el a acționat (Negomir, Raci, Ohaba, Bolboși, Covrigi, Dragotești, Roșia-Jiu, Valea cu Apă).

Fără a avea pretenția cunoașterii exacte a tot ce a însemnat lupta dusă de detașamentul de partizani condus de sublocotenentul Victor Popescu împotriva ocupației Puterilor Centrale, încercăm, pe baza izvoarelor documentare de care dispunem, să alcătuim o sumară imagine a acelor fapte de eroism.¹³ Desigur, trecerea timpului a făcut ca unele dintre faptele detașamentului său să fie diminuate, altele, dimpotrivă, au fost supralicite. La aceasta a contribuit și filmul artistic despre erou, unii locuitori ai satelor din zona de acțiune a grupului lui Victor Popescu fiind tentați să relateze fapte văzute în film. În cercetarea de față, dar și în altele, noi am plecat în primul rând de la declarațiile eroului, de la documentele aflate în arhive și de la informațiile venite din

¹² Dintre lucrările care menționează faptele de arme ale învățătorului Victor Popescu din Valea cu Apă, menționăm: N. Jack Constantinescu, *Atrocități germane*, Târgu-Jiu, Tip. artistică „Frații Niculescu”, 1919; Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri executați la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupației germane*, Timișoara, 1924; C. Marinescu, D. Neagu, *Fapte din umbră*, volum III, București, 1980; Vasile Marinoiu, *Aspecte ale ocupației militare străine în Gorj în primul război mondial*, în „Litua”, nr. 2/1982, p. 191-201; Vasile Andrițoiu, *Din activitatea tribunalului militar din Târgu-Jiu în timpul primului război mondial*, în „Litua”, nr. 2/1982, p. 207-215; Luchian Deaconu *Pagini de eroism în lupta pentru apărarea patriei (Oltenia, 14 august - 11 noiembrie 1916)*, în „Litua”, nr. 1/1978, p. 76; *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 451. Menționăm și lucrarea metodică-științifică pentru obținerea gradului I a profesorului Ovidiu Văduva, referitoare la rezistența populației civile împotriva ocupației Puterilor Centrale în timpul Primului Război Mondial. O investigație și un documentar despre faptele grupului de partizani condus de Victor Popescu este în curs de realizare de către Lavinia Dragomir, din București. De peste trei decenii, autorul acestor rânduri a cules informații atât din arhive, cât și din sursele orale, intervievând un număr mare de octogenari și nonagenari din comunele unde Victor Popescu a acționat și unde a fost sprijinit activ de populația civilă.

¹³ Un volum impresionant de informații se găsește în dosarul lui Victor Popescu aflat în fondul arhivistic Tribunalul Gorj, din cadrul SJAN Tg-Jiu. O mare parte din informațiile acestea au stat și la baza studiului de față.

zona mentalului colectiv, mai ales de la foștii elevi ai învățătorului Victor Popescu și de la sătenii care au ascultat decenii la rând relatările sale. Arhiva audio a autorului acestor rânduri se constituie ca un document de reală valoare istorică.

Astfel, lângă Victor Popescu vor veni și alți săteni dornici să continue lupta: Tudor Popescu, Constantin Ceapă, Dumitru Păunescu. În toată perioada cuprinsă între 5 decembrie 1916 și martie 1917, Victor Popescu a stat pe la diferiți săteni din comunele Valea cu Apă, Fărcășești, Negomir, Covrigi, Horăști, Crăguiești și Miluta. Despre perioada în care Victor Popescu se ascundea de patrurile germane, încercând să constituie un grup de acțiune împotriva acestora, ne-a relatat, într-un document scris, un fost elev de-al său, Victor Pîrvulescu, care în anul școlar 1941-1942 l-a avut învățător. Cu sinceritate, acesta ne spune că relatarea sa se bazează pe povestirea făcută de mama sa acum 90 de ani, aceasta fiind părtaşă la întâmplările acelea: „În sfârșit, doresc să mai amintesc un episod în legătură cu Victor Popescu, povestit de mama, de pe timpul în care era căutat în sat de patrurile germane în urma unor acțiuni de partizani mai violente. Victor Popescu era ascuns în casa lui Niță Mrejeru, coborâse pe înserat din pădure și intrase în curtea casei lui Niță Mrejeru, tatăl mamei mele, care l-a ascuns în casă, nu-mi mai amintesc în ce fel. Acest fapt a fost cunoscut și de copii, printre ei cel mai mic era Nicolae Mrejeru de 5-6 ani. Patrula germană, în baza unor urme sau a unei informații (informatorii nu lipseau nici pe atunci!) a intrat în casă seara târziu când toți erau acasă. Au scotocit toată casa dar nu au găsit nimic. Au început să amenințe și în același timp să promită că vor fi răsplătiți dacă spun unde este ascuns. Apoi au trecut la cei mici, arătându-le bani și pungi cu bomboane. Pe timpul acela nu se știa la țară de bomboane. S-au îndreptat în special spre cel mai mic, spre Nicolae Mrejeru. Tatăl mamei mele a fost curpins de un tremurat interior. Nemții îi puteau împușca pe toți dacă îl găseau în casă, copilul cel mic știa că era în casă. Dar, copilul a rezistat la amenințări și la ademêniri și nemții au plecat derutați”¹⁴. La 11 aprilie 1930, Dumitru Spahiu declara în fața autorităților de urmărire penală că „în aul 1917 l-am găsit pe Victor Popescu la preotul Roșoga unde a stat atunci trei săptămâni, după care a plecat și iar a venit, repetând aceste vizite în mai multe rânduri”¹⁵. Învățătorul Iancu Pârvulescu și preotul Toma Bălan din Raci relatau în anii 1926-1930 cum, în dese rânduri, Victor Popescu s-a ascuns de patrurile germane în perioada decembrie 1916 – februarie 1917 în casa preotului Grigore Roșoga, acesta mai târziu însă pactizând cu autoritățile de ocupație. După cum rezultă din declarațiile sale, Victor Popescu a revenit de câteva ori în lunile ianuarie și februarie 1917 în satul Valea cu Apă, unde a stat de vorbă cu preotul Grigore Roșoga¹⁶. Însuși Victor Popescu într-o declarație recunoștea: „În luna ianuarie 1917, m-am întors în Fărcășești, spre a vedea ce mai e prin comună

¹⁴ Relatarea ne-a fost făcută în ziua de 16 octombrie 1996, cu ocazia manifestărilor atribuirii numelui eroului unității școlare din Valea cu Apă. Autorul însemnării avea 80 de ani, citea încă mult, comunica foarte coerent și era animat de înalte trăiri patriotice.

¹⁵ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosarul Victor Popescu.

¹⁶ Relațiile dintre Victor Popescu și preotul Grigore Roșoga au fost obiectul unei lungi și aprige dispute în colectivitate și apoi în sălile de tribunal, Victor Popescu și urmașii celor uciși de trupele de ocupație în iulie 1917 constituindu-se în parte vătămată împotriva acestui preot și a altor locuitori ai satelor gorjene și mehedintene învinuiți că ar fi pactizat cu inamicul.

*și am stat trei-patru zile la Preotul Roșoga, în care timp am fost vizitat de Preotul Bălan Toma, învățătorul Iancu Pîrvulescu, Nicolae Spahiu, care cereau să le dau vești despre cele ce am auzit în timpul de când am fost plecat din comună”*¹⁷. Tot aici se va întâlni și cu alți oameni care erau interesați de lupta împotriva ocupanților. Între aceștia, amintim pe preotul din Raci, Toma Bălan, Dumitru Spahiu, Iancu Pîrvulescu și Nicolae Spahiu din Valea cu Apă.

În comuna Negomir, Victor Popescu a stat o perioadă la Floarea Ungureanu, a cărei locuință era mai retrasă de șoseaua principală, dându-i acestuia posibilitatea să se refugieze rapid în pădure dacă se ivea vreun pericol. Aici, în Negomir, i s-au alăturat și alți oameni îndrăzneți, care credeau în acțiunile lui: notarul Constantin Cojocar, Iorgu Crăciun, frații Ilie și Dumitru Cărciumaru, Nicolae Cărmidaru. În tot acest timp, Victor Popescu a beneficiat de ajutorul multor săteni curajoși, care îi aduceau informații despre mișcarea trupelor germane, despre informatorii patrulilor germane, despre jafurile făcute de ocupanți. De asemenea, înfruntând pericolul de a fi depistați de puterile germane și austriece, săteni din Valea cu Apă și Negomir îi aduceau alimente. Așa au procedat: Tudor Popescu, Dumitru Popescu, Constantin Ceapă, Dumitru Păunescu, Alecu Scorșanu. Între timp, veștile despre Victor Popescu se răspândesc cu repeziciune în satele și comunele din jur. De intențiile sale de gherilă aud și soldați răzlețiți din trupele rusești și chiar italiene. Cu toate că, prin intermediul unor oameni devotați, lansase zvonul că părăsise de mult localitatea, pentru a ajunge la soldații români din Moldova, poliția secretă germană a intensificat eforturile pentru a da de urma acestuia. Ofițerul Victor Popescu reușește să creeze un sistem de informații util, prin care ținea legătura cu camarazii și susținătorii săi.

După ce a inventariat toate oportunitățile începerii unor acțiuni mai bine organizate, Victor Popescu și-a stabilit „sediul” de comandă al acțiunilor sale în comuna Negomir. Alegerea satului Negomir ca „punct de comandă” nu a fost întâmplătoare. Îndrăznețul ofițer se orientase asupra cadrului natural propice unor atacuri de gherilă (teren accidentat, crânguri pe toate laturile acestuia, vecinătatea cu satele unde el avea numeroase neamuri etc.). Momentul decisiv al întemeierii grupului de partizani a fost întâlnirea de la începutul lunii martie 1917 cu tinerii Ionel Prunescu și Ionel Popescu. Iată cum s-a format grupul: *„Cam pe la începutul lunii martie, aflându-mă în comuna Negomir și întâlnindu-mă cu cercetașul Ionel Popescu și Ionel Prunescu, elev la școala militară din Craiova, ne-am înțeles să formăm o ceată cu care să hărțuim posturile inamice de prin comuni. De ceata noastră s-au mai atașat Nicolae Popescu și Tudor Popescu din Valea cu Apă, Gheorghe Spătaru din Negomir, Gheorghe Ioana, sergent jandarmi din Racovița-Vâlcea, și 12 ruși fugiți din lagărul din Turnu-Severin, precum și șase italieni care mi-au fost trimiși de învățătorul Vâlceanu din Negomir”*.

După cum am aflat în anul 1995 de la Traian Osiac și Titu Crăete, dar și de la un domn Papoiu, primele arme le-a achiziționat în noaptea de 12 spre 13 decembrie 1916, când, profitând de împotmolirea unei coloane germane cu armament pe drumul de legătură dintre Vlădueni și Fărcășești, la adăpostul întunericului, au reușit să sustragă două mitraliere și mai multă muniție¹⁸. Armele au fost ascunse în pădurea dinspre Valea

¹⁷ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, Declarația lui Victor Popescu din 14 martie 1926.

¹⁸ *Ibidem*, p. 13.

cu Apă, de unde le-a luat când s-a constituit grupul. După constituirea grupului său de partizani, celelalte arme necesare au fost procurate cu ajutorul populației civile, care, înfruntând pericolul pe care-l reprezenta colaborarea cu grupul „Victor Popescu”, a dat informații acestuia despre atrocitățile făcute de ocupanți și despre colaboraioniștii din sate, a aprovizionat cu alimente și arme. Referindu-se la proveniența armelor cu care a acționat în acei ani, Victor Popescu avea să spună: „*Armele mi le-am procurat de la locuitorii din comunele pe unde treceam*”¹⁹.

Formele luptei au fost variate. Grupul condus de Victor Popescu a încercat să producă derută în rândurile autorităților de ocupație, dând în același timp speranță locuitorilor satelor care suportau din ce în ce mai greu jaful sistematic, uneori barbar, al trupelor de ocupație.

Ca să poată aduna în jurul său mai mulți patrioți, Victor Popescu va redacta mai multe proclamații către soldați, ofițeri și populația civilă. Iată una dintre aceste proclamații:

Proclamațiune

Domnilor Primari!

Frați români!

Soldați!

Trăim timpuri grele și vom trăi și mai rău, dacă nu ne vom uni și dacă ne vom pâra unul pe altul, germanilor și ungarilor. Deșteptați-vă și înviați odată cu codrul. Arătați fiecare din voi, că mai aveți sânge românesc în vinele voastre.

Puneți mâna pe coasă, topor, sapă și pari și cântați „veșnica pomenire” dușmanului, care ne ia hrana și laptele de la gura copiilor.

Decât prizonieri schingiuiți și cu familiile batjocorite de dușmani, mai bine la codru cu arma în mână, făcându-ne datoria pentru țară, ca strămoșii noștri, sau să murim! Iar voi, soldați, pe care nenorocul v-a despărțit de frații voștri, nu vă mai predați inamicului, căci rău va fi de voi. De ați avut gând de predare, sau ați căzut prizonieri, de ce n-ați rămas la dușman, ci ați venit acasă ca să vă predați dușmanului? Aceasta probează celor mari că ați fugit de pe front ca să vă predați inamicului, pentru care legea militară vă pedepsește cu moartea. Mai este puțin timp ca să vă îndreptați. Nu vă mai duceți la dușman, ci căutați pe șefii voștri și înainte la datorie!, așa cum ați jurat pe drapelul țării! Fală va fi vouă, când frații și șefii voștri vă vor găsi și pe voi făcându-vă datoria. Băgați de seamă, că e multă armată de-a noastră p-aicia, și nu vă luați după minciunile dușmanilor, care zic că armata română a murit.

¹⁹ Proclamația lui Victor Popescu, în original, a fost în posesia Școlii Generale „Victor Popescu”, unde prin grija profesoarei Lili Trestianu, în anii 1978-1980 s-a amenajat o expoziție permanentă „Victor Popescu”. Alături de Proclamațiile acestuia se găseau și ordonanțe germane privind prinderea lui Victor Popescu, inclusiv cea prin care se punea un premiu de 30.000 de lei pentru prinderea sa. În 1996, cu ocazia activităților de atribuire a numelui eroului școlii din Valea cu Apă, Crăete Titu ne-a oferit și o Proclamație către săteni și primari, pe care o avea de la domnul Papoiu. Ea a fost inclusă expoziției existente. Expoziția a fost distrusă în ziua de 20 mai 2005, când școala a fost inundată, apa ridicându-se până la 1,70 m. S-a reușit salvarea doar a Ordonanței cu premiul pus pe capul eroului.

Ei se laudă că sunt grozavi pe toate fronturile, dar de fapt sunt cu șalele frânte în toate pările. Ei sunt gata să fugă ca țiganii, căutând să vă ia totul, căci acasă la ei mor de foame. Dar noi unindu-ne cu toții, să dăm o raită asupra lor! Oriunde îi prindeți, puneți-le mirul sau vestiți-ne pe noi, care știm să le cântăm „veșnica pomenire”.

Această proclamație ne reliefează mulțimea calităților pe care le avea conducătorul detașamentului de partizani. În primul rând, se degajă calitatea de fin observator al realităților din acel moment. Victor Popescu știa că în toate părțile sunt răzlețiți soldați de trupele lor, încercând să-i determine să nu se predea autorităților de ocupație; mai mult, îndemnându-i să-i caute pe șefii lor și să dea lovituri inamicului. Apoi, se desprinde calitatea sa diplomatică. El îi îndeamnă pe soldați, săteni și primari să nu creadă în dezinformări, să nu ia în seamă propaganda trupelor germano-austro-ungare. Victor Popescu are și calitatea unui orator desăvârșit, care vorbește pe înțelesul cărora le era adresată proclamația. Proclamația este un îndemn la rezistență, cultivând populației ocupate încredere în victoria finală.

În alte proclamații, curajosul comandant făcea apel la sentimentele religioase ale sătenilor, la jurământul pe care soldații l-au făcut față de rege și drapel: *„Nu uitați că ați jurat în fața lui Dumnezeu de a fi credincioși țării, regelui și drapelului nostru care a fâlfâit peste Carpați și care cu ajutorul lui Dumnezeu va mai fâlfâi și pe alte meleaguri”.*

Într-o altă proclamație ce îi viza îndeosebi pe primari și săteni, Victor Popescu se arată foarte încrezător în victoria finală, cerându-le acestora să nu-i pârască pe cei care luptă pentru onoare și dreptate, ci, dimpotrivă, să dea dovadă de spirit de sacrificiu, așa cum au făcut și generațiile trecute: *„Vom muri ca români, iar nu ca mișei și trădători de țară (...). Să vă dea Dumnezeu inima și curajul strămoșilor noștri spre a ne apăra țara, așa să ne ajute Dumnezeu!”.*

Multiplicarea proclamațiilor s-a făcut cu un șapirograf, sustras noaptea de la primăria din Trestioara de către Velican și Cărciumaru²⁰. Aceste proclamații au fost răspândite de oamenii din grupul de partizani și de unii săteni mai curajoși. Unele exemplare au fost date direct primarilor: *„În pădurea de la Strâmtu întâlnindu-mă cu primarul Bunoiu, i-am dat un manifest scris de mine și multiplicat în mai multe exemplare”.* Fie că au fost afișate la căderea nopții pe zidurile primăriilor, pe stâlpii de telegraf, pe pomi și pe garduri, fie că au fost distribuite direct unor săteni, au avut darul de a da o brumă de speranță tuturor celor care își văzuseră bunurile sechestrate. Chiar dacă acestea nu au avut efect asupra măririi numărului de luptători, datorită sistemului foarte strict de supraveghere al autorităților de ocupație, acestea au fost descurajatoare pentru cei care voiau să colaboreze cu inamicul. Virulent era avertismentul către „mișei și trădătorii de țară”. Proclamațiile căzute în mâinile patrulilor germane au creat panică în rândurile acestora, neștiind cât de însemnat era numeric grupul.

O primă formă a acțiunilor grupului de partizani a fost atacarea patrulilor germane. Iată cum descrie însuși comandantul grupului esența acestor acțiuni: *„Cu acești soldați înarmați am cutreierat pădurile din județele Mehedinți, Gorj, parte din Vâlcea și Dolj, atacând posturile și patrulele lor”*²¹. Luând în considerare faptul că

²⁰ C. Marinescu, D. Neagu, *op. cit.*, p. 146.

²¹ Jack N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 60.

patrurile germano-austro-ungare formate din trei-patru militari patrulau noaptea prin localități, protejați de întunericul nopții, oamenii din grupul lui Victor Popescu realizau ambuscade care se soldau cu anihilarea acestora: „*Aproape în fiecare zi se găseau câteva patrurile împușcate împreună cu caii lor*”²².

Deruta inamicului a fost sporită de faptul că membrii detașamentului au dovedit o mare capacitate de deplasare rapidă dintr-o zonă în alta. S-a creat impresia existenței unor forțe superioare de rezistență, la formarea acestei impresii contribuind chiar oamenii lui Victor Popescu și unii săteni instruiți în acest sens. Aceștia au răspândit vestea „*că pădurea este plină de armată italiană, română și rusă, și auzind nemții au început să facă cercetări*”.

O altă formă de dejucare a planurilor inamicului a constituit-o pedepsirea informatorilor inamicului. În fiecare sat s-au găsit unul sau mai mulți trădători de țară și de neam, care, în schimbul unor avantaje, au dat informații ocupanților despre bunurile sătenilor, despre cei care li se împotriveau. Deși ocupanții s-au purtat cu sălbăticie cu semenii lor și cu instituțiile satelor, acești trădători au pactizat cu ocupanții ușurându-le acestora sarcina spolierii populației. Unul din cei mai periculoși informatori ai inamicului s-a dovedit „călugărul Toma Aftanghel”. Acesta fusese de timpuriu racolat de trupele ocupante, fiind de baștină ardelean, dar vândut acestora. Socotit fiind unul dintre „cei mai periculoși și destoinici spioni ai nemților”, Aftanghel Toma va fi adus la tăcere printr-o operațiune de pedepsire care a avut loc în noaptea de 30-31 mai 1917, când a fost ridicat din casa unei văduve din Ohaba (comuna Bolboși) și apoi executat lângă satul Strâmtu. La acțiune au participat trei dintre cei mai înverșunați și destoinici membri ai grupului: Victor Popescu, Ionel Prunescu și Gheorghe Ioana. Iată cum prezintă acest atac reușit autorii cărții *Fapte din umbră*²³: „De la locuitori aveau informații că noaptea călugărul se adăpostea în locuința unei văduve din Bolboși – Ohaba, județul Gorj. Ca măsură de precauție, după lăsarea nopții, pe traseul de aproximativ 14 km ce urma să fie parcurs de la locuința văduvei și până la locul stabilit, au fost instalate din loc în loc posturi de pândă. După miezul nopții, Victor Popescu, Gheorghe Ioana și Ionel Prunescu au ajuns în grădina casei din care urma să fie ridicat călugărul Toma. Conform planului, și pentru a se evita alarmarea vecinilor, Ion Prunescu, modelându-și vocea de parcă ar fi vrut să fie auzit de alții, i-a spus: «Părinte Toma, veniți imediat la Raci că vă așteaptă domnul Barany». Călugărul trădător, crezând că într-adevăr a fost chemat ca și altădată de șeful în a cărui soldă se găsea, s-a îmbrăcat repede și a ieșit pe ușă. În acest moment, a fost acostat de Gheorghe Ioana și Victor Popescu, care sub amenințarea armelor, l-au somat să nu scoată o vorbă și să-i urmeze. Pe traseu, au fost ridicate posturile de pândă. La locul dinainte stabilit, procedura execuției a fost sumară. Un glonț slobozit de arma lui Gheorghe Ioana a trimis călugărul pe «cealaltă lume». Pe cadavrul acestuia, dimineața, s-a găsit un bilet pe care scria «Așa vor păți toți aceia care își trădează frații și stau în slujba dușmanului». Acțiunea de eliminare a spionului Toma a avut un ecou puternic în satele din jur, cei mai speriați fiind ceilalți colaboratori ai autorităților de ocupație. După cum relatează Ionel Popescu, membru al grupului de

²² Gh. Bolocan, *op. cit.*, p. 14.

²³ C. Marinescu, D. Neagu, *op. cit.*, p. 148.

gherilă, s-a încercat anihilarea și a altor informatori ai nemților, cel mai periculos din zona Corobăi fiind Eugeniu Schintee: „Cum a simțit că suntem acolo, a fugit călare în comuna Raci și a venit peste trei ore în fruntea a 40 de unguri ca să ne prindă pe noi. Gică Schintee a fost ochit în timpul luptei de mine... însă nu l-am putut lovi.” Apoi, acesta constată cu adâncă amărăciune: „A luptat contra noastră în rândurile ungarilor, ne-a trădat, ne-a vândut inamicului, a purtat carabină și revolver dat de autorități. Regret până în mormânt că atunci n-am putut împușca pe acest nemernic. Întâmplarea l-a scăpat fiindcă m-am gândit să nu luptăm contra românilor sau să vărsăm sângele lor”.

Comandatura germană și-a dat sema de amploarea pe care o luaseră acțiunile grupului „Victor Popescu” și, de aceea, trece la acțiuni hotărâte de anihilare a acestuia. Dacă oferirea unui premiu substanțial pentru cei care ar fi adus capul lui Victor Popescu, de 30 000 de lei, n-a dat roade, acțiunea militară părea singura alternativă. Autoritățile germane se temeau de impactul pe care îl avea în viitor reușita acțiunilor grupului, care ar fi atras o revoltă a tuturor sătenilor terorizați de barbarismul ocupației. Trimiterea unui detașament de 50-60 de oameni în zona pădurii din Trestioara avea rolul de lichidare a detașamentului de partizani. În declarația sa, Victor Popescu arată cum s-au desfășurat luptele: „În comuna Trestioara, Mehedinți, trimițând un detașament de vre-o 50-60 de oameni să cerceteze pădurea, au dat peste noi. Aici s-a încins o luptă între noi și ei, împușcându-le 6 soldați; restul i-am pus pe fugă”²⁴.

Autoritățile de ocupație au intensificat acțiunile de distrugere a grupului „Victor Popescu”, aducând efective numeroase în zonă.

Disproporția dintre efectivele grupului și unitățile trimise era evidentă, în favoarea celor din urmă. În Poiana Părului, cei aproximativ 15 luptători temerari au înfruntat, după spusele neînfricatului erou, un escadron inamic. După patru zile de încercuire, energicii combatanți au reușit să scape de încercuire și au pornit spre pădurea de la Strâmtu. Informațiile pe care le-au primit nu au fost îmbucurătoare. În toate pădurile din jur și în toate satele, numeroase efective inamice încercau să dea de urmă grupului „Victor Popescu”. O primă hotărâre a fost ca grupul să se despartă în echipe mai mici pentru a putea scăpa de urmărirea inamicului. Constatând că sunt urmăriți de patrulele germane, s-a luat hotărârea deplasării spre dealul Bujorăscu, dar și aici patrulele făceau cercetări intense de găsire și distrugere a grupului. Urmăriți de patrulele germano-austro-ungare, combatanții, din care făcea parte și Victor Popescu, au ajuns în zona Roșia-Jiu, unde a avut loc o crâncenă bătălie cu urmăritorii. Este un capitol dramatic al acestor înfruntări, pentru că, în luptă, au fost uciși doi dintre cei mai devotați și curajoși oameni ai săi. Aici s-a produs de fapt și destrămarea grupului. Cum s-au derulat faptele va povesti ulterior chiar Victor Popescu: „În urma unor schimburi de focuri, a fost omorât Ionel Prunescu și Gheorghe Ioana dintre oamenii mei. Cu multă greutate am putut scăpa trecând apa Tismanei, de unde am luat direcția Fărcăsești. De restul oamenilor din ceata mea nu mai știu de ei”²⁵. În anul 1983, învățătorul pensionar Grigore Prunescu mi-a relatat desfășurarea evenimentelor din zona Pinoasa-Roșia. În viziunea sa, Victor Popescu se întâlnește cu preotul Roșoga din Valea cu Apă și îi

²⁴ SJAN Gj, *Tribunalul*, Declarația lui Victor Popescu.

²⁵ *Ibidem*, Declarația lui Victor Popescu.

destăinuise că va schimba tactica de luptă. Se pare că-i scăpase și ceva amănunte, pe care acesta le-a divulgat autorităților de ocupație. În aceste condiții, în zona Roșia-Jiu, s-a organizat o ambuscadă în care a căzut grupul celor trei, soldat cu moartea celor mai energici membri ai grupului de partizani.

Dacă grupul constituit în pădurile din Gorj și Mehedinți s-a dispersat odată cu bătălia de la Roșia-Jiu, nu a dispărut însă dorința sublocotenentului Victor Popescu de a continua lupta în alte zone. Ajungând în satul natal, avea să constate că între timp aici se petrecuseră evenimente importante. Autoritățile germane trecuseră la arestarea persoanelor ce aveau legătură cu grupul de luptători condus de Victor Popescu. Între cei arestați se găseau soția sa, Elena, tatăl său, Dumitru Popescu, Ion Anghelescu din Peșteana de Jos, Vasile Velican din Valea cu Apă. Mai târziu s-a aflat că în același grup, care avea legătură cu acțiunile lui Victor Popescu fuseseră arestate și alte persoane: Constantin Naum, administratorul moșiei Peșteana de Sus (Peșteana-Jiu – *n.ns.*), Constantin Podaru, pădurar la aceeași moșie, Alecu Fira, Petre Vâlceanu, primarul comunei Bolboși, Ion Brăiescu, notarul comunei Bolboși, Elena George Giosu din Bolboși, Ion Noroce, din Bolboși, Nicolae Marcu din Dragotești, învățătorul Nicolae Popescu din Covrigi, Mihai Cernăianu din Horăști, notarul Constantin Cojocaru din Negomir, Ilie Giumanca din Grozești, Tudor Ungureanu din Grozești, Stancu Croitoru din Grozești și alții. Toate aceste persoane au fost arestate începând cu luna mai 1917 până spre sfârșitul lunii iunie, când au fost trimise la penitenciarul din Turnu-Severin. În noaptea de 6 spre 7 iulie, s-a organizat evadarea celor închiși, la această acțiune participând doi italieni, care, după evadarea din lagăr, se angajaseră ca lucrători agricoli la Marioara Ionescu din Valea cu Apă²⁶. În acțiune un rol important l-a avut Victor Popescu. Deși acțiunea nu a reușit, cei doi italieni fiind surprinși de paza penitenciarului, ea a arătat largă participare a populației din teritoriul ocupat la mișcarea de rezistență împotriva ocupanților vremelnici.

La 8 iulie 1917, Tribunalul german de război va da sentința pentru zece dintre cei arestați în dosarul „grupul Victor Popescu”. Sentința de condamnare se va pune în aplicare în noaptea de 10 spre 11 iulie 1917, când, în apropierea cazărmii, cei zece martiri vor fi împușcați. A doua zi, pentru a intimida și mai mult populația, pe străzi au fost puse afișe cu rezultatul sentinței Consiliului de Război al Comandaturei de Etapă nr. 22:

Comandatura de Etapă 22

Turnu-Severin la 11 iulie 1917 Încunoștințare

Încunoștințare

Prin sentința Consiliului de Război a Comandaturei de Etapă Nr. 22 din 8 iulie 1917, au fost osândiți la moarte pentru trădare în timp de război:

Notarul Constantin Cojocaru din Negomiru,

Moșierul Mihai Cernăianu din Horăști,

Învățătorul Nicolae Popescu din Covrigi,

Plugarul Stancu Croitoru din Grozești,

²⁶ Gh. Bolocan, *op. cit.*, p. 20-29. În lucrare sunt și alte detalii privind acțiunea de eliberare a celor închiși la Turnu Severin. Autorul insistă asupra implicării în organizarea acțiunii a Marioarei Ionescu, care era animată de puternice sentimente de adevărat patriotism.

*Plugarul Tudor Ungureanu din Grozești,
Plugarul Nicolae Marcu din Dragotești,
Plugarul Ilie Giumanca din Grozești,
Plugarul Ion Noroceă din Bolboși,
Primarul Petre Vâlceanu din Bolboși,
Notarul Ion Brăescu din Bolboși.*

Această sentință a fost confirmată de Dl. Comandant pe ziua de 10 iulie 1917

Sentința a fost astăzi executată.

(ss) Von Kusenbergh

Rittmeister și comandant

Memoria colectivă a reținut și alte silnicii asupra populației civile, pentru colaborarea cu grupul condus de sublocotenentul Victor Popescu. După cum afirma însuși Victor Popescu, „*locotenentul Weber mi-a lovit nevasta cu coada unui bici peste gură și față până la sânge și i-a aplicat, împreună cu sora mea Aurelia, câte 45 de bice*”. Locuitorului Petre Șoșoi din Trestioara i-a fost pus jeratic pe pielea goală până a murit, iar doamnele Cernăianu din Horăști au fost bătute două zile cu frânghia și biciul²⁷.

După episodul dureros de la Turnu-Severin, Victor Popescu se va îndrepta spre Vâlcea, unde va reuși să constituie un nou grup, de șase persoane, cu care va încerca să lupte împotriva ocupanților germani. Aici, a încercat să aplice aceleași strategii de luptă împotriva ocupanților germani. După ce constată că acțiunile de rezistență devin din ce în ce mai dificile, ponește spre frontul din Moldova. Iată cum prezintă acest neînfricat ofițer al armatei române încheierea acțiunii sale „din umbră”: „*fîind urmărit cu mare furie și punându-se premii, ne-am împrăștiat în luna februarie 1918, plecând spre front după ședere de un an și trei luni prin păduri*”²⁸.

Faptele detașamentului condus de sublocotenentul Victor Popescu au intrat de mult în memoria colectivă. Lăsăm tinerilor de azi și generațiilor viitoare să răsfoiască cărțile și studiile de istorie în care se aduce vorbire despre grupul de luptători neînfricați conduși de Victor Popescu și despre sătenii din Negomir, Raci, Bolboși, Dragotești, Miluta, Valea cu Apă, Roșia-Jiu etc., care au pus mai presus onoarea și țara decât propria viață²⁹. Ca încheiere la acest înălțător moment, voi prezenta aprecierea căpitanului Gheorghe Gutuleanu, comandantul Companiei a treia, din Batalionul I al Regimentului 18 Infanterie, despre eroismul acestui erou al meleagurilor noastre: „*Nu am cuvinte de laudă să aduc căpitanului în rezervă Popescu Victor, zic numai atât - Să dea Dumnezeu ca, în zile grele, Țara Românească să aibă mulți băieți bravi și patrioți ca Popescu Victor*”³⁰.

²⁷ Gh. Bolocan, *op. cit.*, pp. 61-62.

²⁸ Jack N., Constantinescu, *op. cit.*, p. 62.

²⁹ În vara anului 2017, un comitet de inițiativă alcătuit din autorul acestor rânduri și urmașul notarului Constantin Cojocar, ucis în grupul celor 10, la 11 iulie 1917 la Turnu Severin, economistul Vasile (Nicu) Mitroiu, s-a așezat o placă memorială pe dealul Aluniș, ulterior aici se va ridica un monument care să amintească veșnic de rezistența populației civile la ocupația grea exercitată în anii 1916-1918 de Puterile Centrale.

³⁰ Declarație dată de Gheorghe Gutuleanu, la 14 martie 1926, raportorului armatei, Stănilă Istodor. Această declarație se găsește în fondul Tribunalul Gorj, din cadrul SJAN GJ, în dosarul Victor Popescu. Date din aceasta au fost utilizate în paginile anterioare.

Rezistența „mută” a sătenilor din Negomir, Raci, Valea cu Apă, Miluta, Trestioara, Bolboși, Covrigi, Dragotești, Horăști, Grozești și din alte localități învecinate, prin adăpostirea și sprijinirea celor care au avut curajul să înfrunte trupele de ocupație, se încadrează organic în mișcarea generală de rezistență a poporului român împotriva unei ocupații de o rară sălbăticie.

Memoria colectivă a reținut și alte fapte de rezistență ale populației civile și ajutorul dat de aceasta detașamentului condus de Victor Popescu. Un fapt mai puțin cunoscut îl constituie lărgirea ariei de acțiune a lui Victor Popescu spre satul Raci. În iarna anilor 1916/1917, Victor Popescu s-a deplasat în satele Paltinu și Valea Racilor, unde a găsit mulți oameni doritori să ajute grupul său. Aici, a stabilit mai multe rețele de legătură, informându-se despre cei care fuseseră cumpărați de trupele de ocupație. În satul Valea Racilor, Victor Popescu se întâlnea cu Constantin Scurtu, care îl informa despre trimiterea rechizițiilor de către ocupanți spre Urdari și Borăscu. În satul Paltinu, s-au oferit să-l ajute două surori, Eftichia și Constanța Curici. Acestea aveau casele învecinate, mai departe de alte locuințe din sat, Victor Popescu venind aici dinspre dealul Turuiaua. Informatorii plătiți de ocupanți au aflat despre periodicele venituri ale lui Victor Popescu în zonă, punând în gardă patrulele germane și austro-ungare. Într-una din seri, Victor Popescu a venit să se informeze despre rechizițiile pe care le făceau germanii în aceste sate și despre oamenii care puteau să-l ajute în răspândirea proclamațiilor către săteni. Autoritățile germano-austro-ungare primiseră informația că Victor Popescu este în una din cele două case. Au înconjurat locuințele și au cerut celor două femei să deschidă ușile. Nu știau în care casă era Victor Popescu, de aceea s-au postat la ambele uși, cerând să li se deschidă. Cum Victor Popescu schimba des locația, în acea seară, se afla în locuința Eftichiei, o casă micuță, cu două cămăruțe, cu horn, acoperită cu șindrilă. Eftichia a pus scara de la pod în hornul casei, pe unde s-a strecurat Victor Popescu, timp în care femeile țipau și spuneau că sunt singure, să plece de la casele lor, întârziind astfel pătrunderea patrulelor în case. După ce au spart ușile, germanii au vandalizat locuințele și apoi le-au schingiuit pe cele două femei. Ambele au rezistat și nu l-au trădat pe Victor Popescu.

O altă informație legată de Victor Popescu am cules-o cu mai mulți ani în urmă de la Grigore Cauc, care a relatat un episod legat de măsurile luate de germani, după ce un ofițer german a fost ucis de detașamentul lui Victor Popescu. În timp ce autoritățile germane se pregăteau să trimită câteva convoaie cu cereale, lână și furaje rechiziționate din satele Valea Racilor și Condeiești către Borăscu, a venit vestea că „haiducul” Victor Popescu a ucis o patrulă germano-austro-ungară. Înfuriate, autoritățile germane au trecut la rechiziționarea altor produse, au bătut pe cei care nu aduseseră produsele cerute, iar copiii între 8 și 14 ani au fost puși să ungă cu păcură osiile căruțelor încărcate cu furaje, să perie și să adape caii, germanii aducându-le în acest timp injurii³¹.

O altă informație inedită despre Victor Popescu și detașamentul său am primit-o în vara anului 2014 de la Constantin Motoi din Negomir. Conform acestuia, alături de detașamentul lui Victor Popescu au fost și rudarii din satul Ursoaia. Aceștia lucraseră în

³¹ Aceeași informație am primit-o de la tatăl meu în anul 1972, acesta fiind unul dintre copiii care au încărcat căruțele cu nuci, fasole și lână.

trecut la tatăl său și la alți săteni din Valea cu Apă, unde își vindeau și lucrurile din lemn (fuse, linguri, postăvi etc.). Aflând că aceștia furnizau lui Victor Popescu informații, autoritățile de ocupație au invadat bordeiele rudarilor din culmea dinspre Valea cu Apă, le-au vandalizat, după care le-au luat și puținele animale ce le aveau. În zona fântânii de la Comorâște, Victor Popescu obișnuia să vină să culeagă informații, aici având și unul dintre locurile sale de refugiu. Într-o zi, a fost surprins de o patrulă germană de căutare, acesta a reușit să ucidă în culmea dealului doi dintre membrii acesteia, după care al treilea, rănit fiind, a încercat să se tăvălească până spre drum, cerând îndurare. Dar ea n-a venit; Victor Popescu l-a împușcat spunând că așa o să facă până va scăpa zona de ei. Dumitru Motoi, de 86 de ani, mi-a relatat, în februarie 2015, cum s-au purtat trupele de ocupație cu sătenii din Ursoaia. Confiscând animalele și furajele locuitorilor, i-au pus pe aceștia să tragă căruțele cu produse în locul cailor, pe drumul care duce la Corobăi.

În lumina adevărului istoric, trebuie să amintim și faptul că între săteni au fost și colaboraționiști, care au trădat interesele de grup, pentru unul sau mai multe avantaje. După război, Ionel Popescu, combatant în grupul lui Victor Popescu, fiul învățătorului Nicolae Popescu, ucis de ocupanți la 11 iulie la Turnu Sverin, precum și Victor Popescu, au sesizat organele de cercetare penală împotriva colaboraționiștilor. Între acești colaboraționiști, doi s-au remarcat prin zelul de care au dat dovadă în informarea autorităților germane și în urmărirea celor care sprijineau mișcare patriotică a grupului de partizani, aceștia fiind primarul din Corobăi, Eugen Schintee și preotul Roșoga din Valea cu Apă³². De asemenea, unii săteni au încercat să profite de greutățile pricinuite de ocupația germană, ca să facă speculă cu diferite alimente. Relevantă este plângerea pe care o fac mai mulți săteni din Raci, care îl bănuiesc pe notarul comunei că ar fi luat mită de la mai mulți speculanți care făceau comerț ilicit cu carne de vită. În ziua de 17 octombrie 1917, administratorul plășii Turceni va veni în localitate și va chestiona mai mulți săteni, pentru elucidarea sesizării. Între sătenii care au furnizat informații despre cei care făceau speculă amintim pe: Constantin Alexianu, învățător pensionar, Grigore V. Buțu, pădurar, Constantin Alexe, fost consilier comunal, Luican Ștefan, Gheorghe Gr. Popescu, Emanoil Geamănu. Din sesizare reiese că speculanții de carne de vită dădeau mită 60 lei. Vitele se duceau în județul Mehedinți³³.

Dominantă a fost însă tendința opoziției populației civile la ocupația Puterilor Centrale și a sprijinirii grupului „Victor Popescu”. Istoria l-a repus pe Victor Popescu și grupul său de gherilă pe soclul eroilor neamului; școala din localitate îi poartă numele, faptele sale sunt mediatizate, s-a amenajat și un parc istoric cu același nume, în mijlocul căruia se găsește statuia eroului. Aici au loc programe omagiale, se depun coroane de flori. El merită cu prisosință mai mult, autorul acestor rânduri preconizând alături de autoritățile locale din Fărcășești amenajarea unui centru cultural „Victor Popescu”, care să cuprindă și casa în care a trăit acest erou al plaiurilor gorjene și mehedințene.

³² Detalii asupra acestor aspecte vor fi găsite în lucrarea autorului acestor rânduri, „Victor Popescu – o viață așa cum a fost”, aflată în faza de pretipărire.

³³ SJAN Gj, fond Prefectura Gorj, dosar nr. 3/1917, ff. 56-57.

SLUJITORII BISERICESTI VÂLCENI PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Constantin Mănescu-Hurezi

Dacă toate popoarele vecine de origine slavă au o dată certă, un an, la care să se precizeze că a avut loc creștinarea sau devenirea lor spirituală, poporul român este singurul popor din zonă care s-a născut creștin, etnogeneza sa daco-romană desfășurându-se concomitent cu procesul încreștinării. Chiar dacă nu a fost un popor războinic, dornic de a cuceri teritorii străine, el a trebuit să ia spada în mână și să învețe să se apere, pentru că alții au râvnit la bunurile lui și l-au atacat. Noi am primit învățătura lui Hristos de la Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat la această misiune de a răspândi creștinismul în lume, și a învățat că, înainte de a ajunge în cetatea cerească, avem aici, pe pământ, o cetate pământească, o arenă de luptă, de devenire și de perfecționare a ființei umane, pe care trebuie să o apărăm, pentru că ne-a fost dată de Dumnezeu spre locuire și spre moștenire. În felul acesta, legătura indestructibilă dintre cruce și spadă, respectiv dintre Biserică și Armată, poate fi identificată, în orice perioadă din îndelungata istorie a poporului român, ca simbol al îngemănării celor sfinte cu cele lumești, trecătoare, constituind o garanție a prezenței și continuității noastre în străvechiul spațiu mioritic.

Prezența preotului în mijlocul oștirii, a arhierilor alături de domnitori, a fost o realitate incontestabilă de-a lungul istoriei Țărilor Române. Cu toate acestea, primele preocupări pentru introducerea instituționalizată a asistenței religioase în armata română datează de abia de la mijlocul secolului al XIX-lea¹. În timpul domniei lui Barbu Știrbei (1849-1853), cunoscut pentru strădania sa de a reorganiza „oștirea pământească”, armata s-a bucurat de o atenție deosebită, având loc o sporire apreciabilă a efectivelor. Din corespondența lui Știrbei Vodă publicată de Nicolae Iorga reiese că în ianuarie 1852 ființau 16.444 ostași în Țara Românească². În 1850, Departamentul Lucrărilor Ostășești din Țara Românească hotărâra instituirea unui preot pe lângă fiecare polc (regiment) al oștirii în garnizoanele București, Craiova și Brăila. Numirea acestora urma să se facă în înțelegere cu Mitropolia Ungro-Vlahiei, avându-se în vedere, totodată, și stabilirea lefurilor, odăjdiiilor și obiectelor de cult necesare. În acest context, au fost elaborate și primele instrucțiuni privind Îndatoririle preoților de oștire³, care se refereau la atribuțiile lor religioase în mijlocul trupei, precum și la adoptarea unor semne distinctive pentru ținuta preoților de polc, după exemplul preoților din armata imperială rusească. După

¹ Gh. VASILESCU, „Asistența religioasă în oastea Țării Românești în 1850-1870”, în *Armata și Biserica*, București, 1996, p. 129-136.

² N. IORGA, *Corespondența lui Știrbei Vodă*, București, 1904, p. 436-437.

³ Publicat de Gh. VASILESCU, *op. cit.*, p. 132-135.

unificarea Principatelor Române, domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) va urmări dezvoltarea puterii armate și va înființa noi arme și servicii. În urma acestor măsuri va crește și numărul preoților militari, a căror plată este preluată treptat de bugetul statului. În Tabloul de cadre și efective ale armatei pe anul 1863, figurau 15 preoți, fiind enumerați, alături de medici, în rândul ofițerilor de Stat Major⁴.

În 1870 a fost elaborat primul Regulament pentru clerul de armată, care permitea existența a câte unui preot pe lângă fiecare regiment sau batalion, dacă acestea constituiau „un corp aparte”⁵. Preotul înrolat făcea parte din Marele Stat Major, avea drept la ordonanță și îndeplinea următoarele servicii: oficierea slujbelor religioase, activitate didactică la școlile corpului, asistența religioasă a bolnavilor pe lângă ambulanțe, precum și păstrarea obiectelor de cult din dotarea corpului respectiv. Preoți militari au participat, atât la Războiul de Independență, cât și la al doilea Război Balcanic (1913), însoțind trupa sau alături de efectivele Crucii Roșii, sub coordonarea Mitropolitului Moldovei și Sucevei, Pimen Georgescu.

În concluzie, prezența preoților în armată înaintea izbucnirii primei conflagrații mondiale făcea obiectul mai multor prevederi regulamentare militare, fără să existe preocupări pentru instituționalizarea unui serviciu religios în armată. În urma atentatului de la Sarajevo, din 28 iunie/11 iulie 1914, începe în Europa cel mai mare război din istoria universală. La acea dată, conform *Regulamentului pentru clerul din armata permanentă* din 1870, activau în Principatele Unite 53 de preoți militari, câte unul în fiecare garnizoană, cu excepția garnizoanelor mari, București, Iași, Galați, Craiova, Constanța, unde se aflau câte doi preoți. Cum numărul acestora era absolut insuficient în cazul unei iminente intrări a României în război, autoritățile bisericești au început, încă din timpul neutralității (1914-1916), să se preocupe de coordonarea activității preoților mobilizați într-un serviciu care să depindă canonic de Biserică, iar disciplinar de Armată.

În ședința sa din 15 mai 1915, Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Române hotărâra să numească un *Superior al preoților din armată*, în persoana preotului iconom stavrofor Constantin Nazarie, născut la 16 martie 1865 în comuna Vultureni, satul Grădiștea din fostul județ Tecuci, care ocupa, de la 16 octombrie 1901, postul de profesor la Facultatea de Teologie din București, catedra de Teologie morală⁶. Acesta a elaborat, în cursul anului 1915, *Instrucțiuni pentru preoții de armată în vreme de război prezentate Marelui Stat Major al Armatei*⁷, care prevedeau, până la cele mai mici detalii, rezolvarea tuturor cazurilor care puteau apărea în timpul războiului în activitatea preoților militari. Odată cu aceste Instrucțiuni, Protoiereul Constantin Nazarie a elaborat și zece *Cuvântări* pentru ostași și cler⁸, tipărite pe cheltuiala sa, menite a da preoților un model de felul cum trebuie să se vorbească trupei în diferite ocazii și situații de război.

⁴ *Monitorul Oastei*, 15 martie 1863, p. 167-191.

⁵ Înalt Decret 603/6 aprilie 1870, *Monitorul Oastei*, nr. 13/1870.

⁶ Pr. lector Constantin N. GALERIU, *Preotul profesor Constantin Gh. Nazarie. Cincizeci de ani de la moartea sa*, în „Studii Teologice”, Seria a II-a, XXIX(1977), nr. 1-2, p. 175-179.

⁷ Publicate în „Biserica Ortodoxă Română”, XXXIX (1915), nr. 11-12, p. 882-895.

⁸ Constantin NAZARIE, *Cuvântări pentru ostași și rugăciuni pentru rege, oaste și popor în vreme de războiu*, București, 1915.

Acestea se refereau la ce înseamnă a fi soldat, drapel, importanța ascultării de superiori, încurajarea înainte de luptă sau în caz de înfrângere etc.

Liniștea nopții dintre 14-15 august 1916 a fost întreruptă de sunetele clopotelor din întreaga țară, care anunțau intrarea României în război. Însuflețită de dorința eliberării teritoriilor românești ce se aflau sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, țara noastră se alătura puterilor Antantei, un rol important în luarea acestei decizii avându-l marele om politic și diplomat Ion I. C. Brătianu. Odată cu mobilizarea armatei, au fost chemați sub arme și un număr de 253 de preoți, dintre care 46 au fost demobilizați curând pe caz de boală, de vârstă avansată sau datorită problemelor din parohie și înlocuiți cu alți preoți⁹. Pentru coordonarea activității acestora, s-a înființat, la 15 august 1916, Serviciul Religios, condus de Protoiereul Constantin Nazarie, care făcea parte din Eșalonul III al Marelui Cartier General și era încadrat de preotul iconom Vasile Pocitan, profesor de religie în București, apoi arhiereu-vicar, sub numele de Veniamin, și de secretarul N. Georgescu, licențiat în Teologie și student la Facultatea de Drept. În aceste momente grele ale istoriei noastre, Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhi, călugări sau preoți de mir, a sprijinit idealurile de libertate, unitate și dreptate socială ale poporului, identificându-se cu păstoriții, până la sacrificiu. Sute de preoți și monahi de pretutindeni și-au făcut datoria față de neam și țară în anii viforoși ai războiului pentru întregire, fiind bătuți, anchetați, jefuiți și alungați din parohii. În timp ce unii au suferit până la sacrificiu, alături de ostașii și păstoriții lor, fiind împușcați în momentele grele ale războiului, alții au fost arestați și condamnați la ani de închisoare, pentru că au ascuns și ajutat militarii români scăpați din prizonierat sau rătașiți în timpul retragerii. Preoții militari care i-au însoțit pe fiii lor sufletești pe câmpurile de luptă, le-au acordat asistență religioasă: spoveditul și împărtășitul trupei, binecuvântarea ei la plecarea din garnizoană spre locul destinat, servicii ocazionale, săvârșirea Sfintei Liturghii în duminici și sărbători, îngroparea celor morți și pomenirea lor. Dar Marele Cartier General al armatei române îndemna preoții de pe front să nu se limiteze doar la efectuarea acestor servicii religioase și la mângâierea celor întristați, ci să fie „susținători și formatori ai moralului ostașilor”¹⁰. Ei aveau datoria de a menține ridicat moralul trupei, de a le insufla soldaților credința neclintită în victorie. În acest scop, protoiereul Constantin Nazarie a alcătuit o carte de rugăciuni intitulată *Înarmarea sufletească a ostașului român*, care a fost tipărită și distribuită cu ajutorul Marelui Cartier General în februarie 1917, în 15.000 de exemplare, iar apoi, în aprilie, în 100.000 de exemplare și care cuprindea toate rugăciunile necesare soldatului, cele zece porunci și poruncile bisericesti privitoare la viața sufletească și trupestă a aproapelui, cele nouă fericiri, posturile și sărbătorile de peste an.

În aceste vremuri de restriște pentru poporul român, Episcopia Râmnicului și-a adus aportul din plin. Clerul și întreaga suflare spirituală vâlceană și-au pus la dispoziție întreaga energie și pricepere pentru a asigura cele necesare soldaților care luptau pe front. Astfel, Episcopia Râmnicului a fost solicitată, pentru realizarea în atelierele mănăstirilor, a unei „producțiuni mai întinsă și regulată de șiac călugăresc pentru armată”.

⁹ Pr. Grigore N. POPESCU, *Preoțimea și întregirea neamului. Chipuri, fapte, suferințe și pilde pentru viitor*, București, 1940, p. 117-142.

¹⁰ Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților în Armată (1916-1918)*, București, 1921, p. 24-26.

Mănăstirile de maici din Eparhie au confecționat 20.000 metri pânză bumbac pentru Regimentul I obuziere ușoare din Slatina¹¹. În primăvara anului 1916, Eparhia Râmnicului a colectat de la toate parohiile sume pentru sprijinirea „orfelinatului românesc” din Sibiu creat pentru îngrijirea copiilor lipsiți de părinții lor, luați de armata austro-ungară, pe fronturile din Italia și Galiția și căzuți în luptă. Venind în ajutorul acestor copii orfani, s-a săvârșit o înălțătoare faptă de solidaritate românească¹². În fiecare miercuri și vineri s-au făcut slujbe pentru izbânda armatei române. Indicațiile cereau ca: „neîncetat, în tot timpul și la sărbătoare și la celelalte zile cuvioase, să înălțați rugăciuni către ceruri și să amintiți în sfintele noastre jertfe pururi numele fraților noștri care au plecat ca să lupte spre a ieși victorioși, spre a se mândri părinții și țara care i-au crescut”¹³. Soldaților răniți, aflați în convalescență, li s-au trimis de la Eparhia Râmnicului „cărți de rugăciuni și iconițe”. „Răniții au arătat o mare bucurie la primirea lor”¹⁴.

La 1 octombrie 1916, Comitetul militar din Râmnicu Vâlcea solicită Sfintei Episcopii să tipărească un mare număr de bilete de spital (4000), foi de dietă (5000), raport telegrafic (1000) și tabele nominale de răniți (2500). Se răspunde că: „Sfânta Episcopie n-are tipografie proprie, iar aceea care este proprietate personală a P.S. Sofronie nu funcționează, întrucât personalul este mobilizat de la 15 august a.c.”¹⁵. Unii preoți au suplinat pe preoții și învățătorii mobilizați, făcându-și și datoria, atât la biserică, cât și la școală, fără a pretinde vreo plată, mulțumindu-se că și-au făcut datoria față de patrie.

În ciuda eforturilor militare deosebit de mari și a vitejiei ostașilor români, bilanțul campaniei din 1916 a fost defavorabil armatei române, nevoită să se retragă în Moldova și să se lase două treimi din teritoriul țării în mâinile dușmanilor. La 25 noiembrie 1916, trupele noastre au fost nevoite să părăsească orașul Râmnicu Vâlcea. După plecarea autorităților și a funcționarilor, preoții au rămas nu numai conducătorii spirituali, ci și cei care urmau să aline suferințele și să încurajeze pe cei rămași de izbeliște. Clerul vâlcean devenise speranța celor flămânzi și maltratați și un însemnat ajutor care putea interveni să atenueze abuzurile și măsurile aspre luate de șefii militari ai armatelor ocupante¹⁶. Ca urmare a acestor manifestări de împotrivire față de regimul de ocupație, mulți preoți au fost arestați, batjocoriți și maltratați.

Cotropitorii germani au făcut un adevărat dezastru în teritoriul ocupat. Reședința episcopală de la Râmnic a fost devastată, fiindu-i luate covoarele, jilțurile, perdelele, precum și cinci tablouri. Au fost strânse obiectele de fier, cupru, oțel alamă, cositor și bronz. De la biserici, mănăstiri și cimitire s-au ridicat clopote, sau adunat cruci și garduri de metal, icoane și chiar căuile din tablă cu care se tămâiau morții, precum și broaștele de

¹¹ Arhiva Episcopiei Râmnicului și Argeșului, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin*, dos. 4/1916, f. 5, 248, 250.

¹² Idem, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin*, dos. 4/1916, f. 83, 171.

¹³ Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericești din Eparhia Râmnicului și Argeșului în timpul ocupației străine 1916-1918*, „Mitropolia Olteniei”, an. XXX (1978), nr. 10-12, p. 761.

¹⁴ Arhiva Episcopiei Râmnicului și Argeșului, fond *Eparhia Râmnicului Noul Severin*, dos. 4/1916, f. 239-241.

¹⁵ Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Vistierie de cuvinte. Studii, articole, note, comunicări științifice*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2004, p. 98.

¹⁶ Idem, *Slujitori bisericești..., 1916-1918*, p. 761.

la uși¹⁷. Nu a fost comună de unde inamicul să nu fi ridicat unul sau mai multe clopote, multe dintre ele de o inestimabilă valoare istorică și artistică. Aceste monumente de artă, mărturii ale trecutului, au fost încărcate în trenuri și trimise în Germania și Austro-Ungaria spre a fi topite, pentru ca, sub formă de tunuri, să se întoarcă împotriva ostașilor români. În plasa Horezu s-au ridicat clopotele de la toate bisericile¹⁸. De la biserica din Voineasa au fost ridicate de nemți un clopot de 275 kg și obiecte de cult din sfântul altar, între care chiar „cutiuța de argint pentru purtat la sfintele taine”¹⁹. Aceleași jafuri se făcuseră la parohiile Brezoi²⁰, Geamăna, Buciumeni, Govora, Turcești și multe altele din județul Vâlcea, așa cum rezultă din rapoartele făcute de preoții, protoierii, administratorii de plasă și primarii din Vâlcea la sfârșitul războiului, în 1919. Numai din comuna Horezu s-au luat șase clopote de la biserici, în valoare de 15.000 lei²¹.

Nici mănăstirile din Eparhia Râmnicului nu au fost scutite de aceste acte de vandalism, de profanare a lăcașurilor sfinte. Cel mai mult de suferit a avut Mănăstirea Govora, care a fost devastată odată cu venirea trupelor germane de ocupație, servind acestora ca adăpost până către sfârșitul războiului. Personalul mănăstirii a fost evacuat, clădirile prefăcute în lagăr, spital și alte utilități militare, biserica mare, bolnița și paraclisul fiind transformate în grajd de cai²². Din actele privind stricăciunile și pagubele cauzate Mănăstirii Cozia, rezultă că acestea s-au ridicat la suma de 927.636,25 lei, o sumă destul de mare la acea vreme²³. Tot atunci a fost devastat mormântul voievozului Mircea cel Bătrân, ridicându-i-se și luându-i-se piatra comemorativă, care a fost înlocuită cu cea actuală abia în anul 1938²⁴. Aflat în vecinătatea Mănăstirii Cozia, Schitul Ostrov a fost devastat de toate podoabele²⁵, iar protosinghelul Teodosie Ionescu, superiorul celor două sfinte așezăminte, a fost în mai multe rânduri amenințat cu moartea de către nemți²⁶. Multe obiecte de valoare au fost luate și de la Mănăstirea Dintru-un Lemn și duse, în timpul Primului Război Mondial, la Moscova²⁷. Au avut, de asemenea, de suferit de pe urma războiului mănăstirile Govora, Turnu, precum și schitul Cornet, care a fost jefuit, iar cupola și o parte din altar dărâmate de bombardament²⁸.

¹⁷ *Ibidem*, p. 762.

¹⁸ Luca DINU, *Considerații cu privire la viața socială, culturală și bisericească din Oltenia între anii 1916-1918*, în „Mitropolia Olteniei”, XXV (1973), nr. 3-4, p. 225.

¹⁹ Arhiva Episcopiei Râmnicului, *Protoieria Loviște, Parohia Voineasa*, pachet 1, f. 16-17.

²⁰ Idem, *Protoieria Loviște, Parohia Brezoi*, pachet III, 1912-1920, dosar nr. 56, f. 27.

²¹ Gherasim CRISTEA, *Vistierie de cuvinte...*, p. 118.

²² Arhim. Gamaliil VAIDA, *Mănăstirea Cozia între anii 1916-1918 în lumina documentelor vremii*, în „Mitropolia Olteniei”, XXX (1978), nr. 10-12, p. 793-795.

²³ Pr. Emil NEDELESCU, *Documente privitoare la un episod trist din trecutul unui vechi monument istoric*, în „Mitropolia Olteniei”, XV (1963), nr. 1-2, p. 115.

²⁴ *Ibidem*, p. 116.

²⁵ Gherasim CRISTEA, *Vistierie de cuvinte...*, p. 119.

²⁶ Pr. Emil NEDELESCU, *op. cit.*, p. 119.

²⁷ *Viața Bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei, Râmnicului și Severinului pe anul 1940*, Craiova, 1941, p. 821.

²⁸ Nicolae STOICESCU, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, *Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, vol. I (A-L), Editată de Mitropolia Olteniei, Craiova, 1970, p. 197.

În aceste împrejurări, care reprezintă o pagină tristă din istoria noastră, slujitorii bisericești vâlceni și-au făcut datoria față de neam și de țară, participând la Primul Război Mondial, fie în spatele frontului, constituind o adevărată rezistență împotriva ocupației inamice, fie ca preoți militari, cinci dintre ei jertfindu-și viața pentru apărarea și libertatea țării, alții suferind de tifos exantematic sau alte boli contagioase, drept urmare a prezenței lor în mijlocul bolnavilor și al răniților. Din cei rămași în spatele frontului, foarte mulți clerici au avut de suferit pentru că au îndemnat populația să nu dea cereale și vite la rechiziții, sau pentru că au sprijinit prizonierii evadați, s-au opus ridicării clopotelor, au fost implicați în atentatele împotriva armatei de ocupație, au refuzat să dea informații despre trupele române ori au refuzat să predea armele pe care le dețineau²⁹. Între aceștia consemnăm la loc de cinste pe episcopul Sofronie Vulpescu, născut la 9 februarie 1856 în comuna Lupșanu – Ialomița. La început, preot de mir la biserica din satul său natal, în 1881 a rămas văduv și în 1893 s-a călugărit la Mănăstirea Cernica, fiind încadrat slujitor la Catedrala Sfintei Mitropolii din București. În februarie 1900 devine liber locul de vicar al Episcopiei Râmnicului, pe care îl va ocupa la 8 mai 1900, având titlul de Craioveanul. În noiembrie 1912, după decesul episcopului Ghenadie Georgescu, i s-a încredințat conducerea provizorie a eparhiei oltene, devenind episcop plin la 5 mai 1913³⁰. Încă de la ocuparea Olteniei de către armatele Puterilor Centrale, episcopul Sofronie Vulpescu a manifestat o atitudine ostilă față de ocupanți. Pe lângă acestea, el a primit preoții și familiile lor, refugiați din Transilvania, și i-a cazat în clădirile Episcopiei Râmnicului, cum reiese dintr-o telegramă din 21 septembrie 1916, trimisă de Grigore Otetelișanu, prefectul Județului Vâlcea, Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice³¹. Pentru a ridica moralul soldaților și pentru a-i convinge că luptă pentru o cauză dreaptă, a alcătuit o mișcătoare rugăciune, ce se citea de preoți în biserici și pe front și din care redăm un fragment: „Așa, Doamne, Dumnezeu milei, auzi-ne pe noi, smeriții și nevrednicii robii Tăi, în ceasul acesta..., iar oștirile trecute peste hotare pentru întregirea neamului românesc și aducerea lui la îndeplinirea unei Româнии Mari, de pretutindeni, împuternicește-le”³².

Pentru purtarea sa plină de patriotism, episcopul Sofronie Vulpescu a fost „ridicat”, în ziua de 19 mai 1917, de autoritățile militare germane de ocupație, ținut un timp „sub regim aspru de întunerice” în închisoarea de sub Cercul Militar din Capitală și apoi surghiunit, cu domiciliul forțat, întâi la Mănăstirea Cheia-Prahova, iar după aceea la Schitul Peștera Ialomicioarei, unde a trăit într-o cumplită lipsă și mizerie³³. În urma demersurilor făcute pe lângă feldmareșalul Mackensen, acesta i-a dat voie să se

²⁹ Luca DINU, *op. cit.*, p. 228.

³⁰ Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Istoria eparhiei Râmnicului*, Editura Conphys, Râmnicu-Vâlcea, 2009, p. 243.

³¹ Corneliu TAMAȘ, Petre BARDAȘU, Sergiu PURECE, Horia NESTORESCU-Bălcești, *Județul Vâlcea în anii primului război mondial. Studii și documente*, vol. I, Bălcești pe Topolog, 1979, p. 84.

³² Pr. Dr. Laurențiu RĂDOI, *Vâlcea, vatră de cultură și spiritualitate românească*, Editura „Alma Mater”, Sibiu, 2012, p. 492.

³³ Pr. prof. dr. Nicolae ȘERBĂNESCU, *Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885 - 25 aprilie - 1985)*, în „Mitropolia Olteniei”, XXXVII (1985), nr. 5-6, p. 348.

stabilească la Mănăstirea Căldărușani și apoi la București, la rudele sale, fiind eliberat în 1918. Slăbit de suferințele îndurate în zilele de surghiun și forțat să-și prezinte demisia din demnitatea bisericească de episcop al Râmnicului, a locuit la București, dându-și obștescul sfârșit în ziua de 6 septembrie 1923 (st. vechi) și fiind înmormântat în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Exemplul Episcopului Sofronie Vulpescu a fost urmat de un mare număr de preoți vâlceni, care în timpul evenimentelor din 1916-1918 au fost bătuți, insultați sau maltratați pentru libertatea și unitatea națională. Vom aminti doar câteva exemple:

Dumitru I. Andreescu, născut la 9 ianuarie 1883, a absolvit seminarul superior, fiind hirotonit pe seama parohiei Bâlta, județul Dolj. La 1 septembrie 1907 a fost transferat la parohia Măciuca Popești din comuna Măciuca³⁴. Identificându-și misiunea preoțească cu slujirea poporului, a fost maltratată de trupele austro-ungare³⁵.

Constantin Găiculescu, născut la 4 iunie 1888, a absolvit seminarul gradul II, iar în 1913 a fost numit în parohia Olănești. Într-un raport al administratorului plășii Cozia (89/1919) se consemnează că a fost bătut și insultat de o patrulă a armatei de ocupație³⁶, pentru că a ascuns arme și muniții, s-a opus ridicării cerealelor și vitelor, a sprijinit prizonierii evadați și a fost implicat în atentatele comise împotriva soldaților armatei de ocupație³⁷.

Nicolae Marinescu, născut la 30 noiembrie 1846, a absolvit seminarul inferior, fiind numit în Muereasca de Sus la 18 iulie 1868³⁸. A fost bătut de mai multe ori, fără vreun motiv, de comandantul german din Brezoi-Vâlcea, care avea grad de căpitan³⁹. În vârstă de 70 de ani, acest preot a fost arestat la 8 noiembrie 1916 și pornit pe jos, între baionete, până la Râmnicu Vâlcea. Aici a fost închis de germani cinci zile în podul unei case, unde poliția armatei de ocupație a încercat să-l sufocă cu fumul de ardei⁴⁰. Sănătatea i-a fost atât de șubrezită, încât la scurt timp (ianuarie 1919) a încetat din viață⁴¹.

Florea Pleșanu, preot la parohia Mălaia, născut la 17 martie 1855, a urmat seminarul inferior, fiind hirotonit la 29 aprilie 1878 și numit la 3 mai același an în comuna Mălaia⁴². Pentru că a refuzat să curețe cizmele unui soldat prusac, fiind prins de nemți pe drumul Piteștiului, a fost bătut, schingiuit și a rămas surd toată viața⁴³.

Dumitru Veruleanu, de la parohia Dozești, născut în 1864, a absolvit seminarul de la Râmnic, fiind hirotonit preot în 1886, pe seama parohiei mai sus menționate. A fost bătut și arestat, deoarece a luat atitudine împotriva abuzurilor săvârșite de trupele de ocupație. În arhiva Prefecturii județului Vâlcea găsim raportul comunei Dozești din 5

³⁴ Administrațiunea Cassei Bisericii, *Anuar 1909*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1909, p. 225.

³⁵ Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericești... 1916-1918*, p. 765.

³⁶ Corneliu TAMAȘ și colab., *op. cit.*, p. 411.

³⁷ Luca DINU, *op. cit.*, p. 228.

³⁸ *Anuar 1909*, p. 226.

³⁹ Gherasim CRISTEA, *Slujitori bisericești... 1916-1918*, p. 762.

⁴⁰ Corneliu TAMAȘ și colab., *op. cit.*, p. 412.

⁴¹ Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766.

⁴² *Anuar 1909*, p. 225.

⁴³ Nicolae MOGA, *Loviștea în date*, Editura Agnos, Sibiu, 2011, p. 132.

februarie 1919, care arată că a fost arestat două luni, pentru că „a dat de mâncare unui soldat rus, evadat dintr-un lagăr militar maghiar”⁴⁴.

Oprea Popescu, preot în satul Bumbuiești, comuna Boișoara, a fost obligat să se refugieze la Tecuci, pentru că era urmărit de nemți. Aici și-a schimbat numele din Ștefănescu în Popescu, pentru a i se pierde urma și a se putea întoarce la Boișoara ca să slujească⁴⁵.

Au mai fost maltratați de trupele austro-ungare următorii slujitori ai Bisericii: **Dumitru Roman**, preot din Pârâieni, **Ion Rădulescu**, preot din Prundeni, **Gheorghe Popescu**, preot în Milostea, **Nicolae I. Ionescu**, preot în Brezoi⁴⁶. Preotul **Grațian Georgescu** de la Parohia Voineasa a fost batjocorit și umilit în public, pentru că s-a opus să se închidă biserica, așa după cum se ordonase în primele zile de ocupație⁴⁷. **Ion M. Popescu**, din Râmnicu-Vâlcea, a fost închis pentru că n-a respectat ordinul ocupanților de a face slujba Sfintei Învieri după calendarul lor⁴⁸.

Menționăm că o serie de preoți ca: **Petre Petroșanu** din Mihăești, **Duminică Ionescu** din Jiblea, **Dumitru Ionescu** din Stoenеști și **Gheorghe Sachelarie** din Drăgășani nu au stat pasivi, ci au luat parte la diferite acțiuni în timpul războiului și al ocupației străine⁴⁹. Între slujitorii din clerul inferior care au suferit nenorocirile războiului amintim pe **Bulacu Ion**, numit în noiembrie 1906 cântăreț la Lăpușata. Acesta este luat prizonier în munții Argeșului în luptă și dus la Sibiu, de unde evadează și vrea să treacă frontul în Moldova. El vine acasă, dar este arestat de o patrulă austro-ungară de la Drăgășani⁵⁰.

Acestea sunt doar câteva exemple din care se poate vedea devotamentul pe care l-au dovedit slujitorii Bisericii vâlcene în lupta din spatele frontului, îndurând actele de ofensă și de batjocură ale inamicului. Prin aceste suferințe și umilințe, ei au fost alături de păstoriții lor care rămăseseră acasă, dar și de cei care erau pe câmpul de luptă, pentru care se rugau în permanență.

O mare contribuție la Războiul pentru întregirea neamului și-au adus-o și **preoții militari vâlceni**, care au fost mobilizați în august 1916 și au însoțit trupele pe câmpurile de luptă, acordând asistență religioasă soldaților, îmbărbătându-i în timpul luptelor, mângâind și îngrijind pe cei răniți. Potrivit celor menționate de protoiereul Constantin Nazarie, în acest război au fost mobilizați aproximativ 253 de preoți, cinci dintre ei jertfîndu-și viața pentru apărarea și libertatea țării, alții îmbolnăvind-se de tifos exantematic sau de alte boli contagioase, drept urmare a prezenței lor în mijlocul bolnavilor și al răniților. Părintele Constantin Nazarie a scos în evidență eroismul acestora în cuvinte memorabile, care au rămas mărturie peste veacuri: „În învălmășagul lupelor, în țipătul

⁴⁴ Pr. Dr. Laurențiu RĂDOI, *op. cit.*, p. 493.

⁴⁵ Pr. Nicolae MOGA, *Biserici și preoți din ținutul Loviștei în timpul Primului Război Mondial*, în „Renașterea”, publicație de spiritualitate a Episcopiei Râmnicului, an.17, octombrie-decembrie 2006, p. 30.

⁴⁶ Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766-767.

⁴⁷ Pr. Nicolae MOGA, *Slujitori bisericești din Arhiepiscopia Râmnicului în timpul ocupației străine 1916-1918*, în „Cultura vâlceană”, anul VII, nr. 103, octombrie 2014, p. 1.

⁴⁸ Gherasim CRISTEA, *op. cit.*, p. 766.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 762.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 763.

răniților, în vaietul bolnavilor, în suspinul muribunzilor, în depresiunea morală aproape generală, preoții au făcut minuni”⁵¹. Între preoții vâlceni care au luat parte la diferite acțiuni în timpul războiului și al ocupațiunii străinii, la loc de cinste trebuie evocați:

Nicolae Armășescu, preot și învățător în Tomșani, licențiat în Teologie⁵², a fost confesor la Regimentul 2 Vânători. Rănit pe câmpul de luptă la începutul campaniei în Făgăraș, a murit la Spitalul Colțea din București, fiind înmormântat cu onoruri militare în cimitirul Ghencea, la 8 noiembrie 1916⁵³. Preotul Diaconescu de la biserica „Delea Veche” din București scria despre el: „Întotdeauna era în mijlocul ostașilor, încurajându-i în acele atacuri deznădăjduite, când încercau să stăvilească puhoiul năvălitor peste zăgazurile Țării... A fost rănit de moarte între vitejii săi vânători și trimis cu trupul sfărțecă de un obuz vrăjmaș în spitalul Colței, în nădejdea unei tămăduiri ce i-a fost zădărnicită de soartă”⁵⁴.

Dem Ionescu de la Parohia Bălteni, născut în 1881, a fost hirotonit în 1902, având ca studii licența în Teologie. El a participat la război și a fost decorat pentru meritele sale cu „Coroana României clasa IV-a cu spadă” și „Coroana României” cu gradul de ofițer⁵⁵.

Ioan Negoescu, preot la Parohia Greblești, a fost mobilizat la 10 august 1916, la București, unde l-a avut comandant pe maiorul dr. Ioan Puțureanu din Olănești. A fost alături de soldații români la Săscut, Dorohoi și alte locuri. În timpul campaniei militare, a scris pe fiecare zi desfășurarea evenimentelor, însumând trei tomuri care cuprind peste 1435 de pagini și care așteaptă tipărirea⁵⁶.

Duminică Ionescu, preot la Parohia Jiblea, repartizat la Regimentul 2 Vânători, a fost nedespărțit de soldații acestui regiment, în marș, în luptă și mai ales la postul de prim-ajutor. În toate părțile a dat un sprijin real, nu numai din punct de vedere moral, dar și material, ajutând în persoană pe medici la pansări și evacuări. Pentru intensă sa activitate, a devenit iubit de toți în regiment”, scria locotenentul colonel Butescu. A luat parte la luptele din Dobrogea, între 7-30 septembrie, Pravăț, de la 3 octombrie la 16 noiembrie 1916, Mărășești, de la 1 ianuarie la 17 februarie, Momâia, de la 15 martie la 15 aprilie, Răchitosul Mic, la 18 iulie 1917. Elogiindu-l, colonelul Grecescu menționa că „tot timpul acestor grele lupte a stat neclintit la postul său, încurajând luptătorii în primele linii și mângâind pe cei răniți”. Rănit în prima parte a campaniei, deși nu a fost complet vindecat, a cerut să fie retrimis pe front⁵⁷.

Petre C. Petroșanu, de la Regimentul 2 Grăniceri, născut în 1891, a absolvit seminarul gradul II, fiind numit paroh în 1914, în Mihăești. Și-a făcut pe deplin datoria pe câmpurile de luptă, mai ales în timpul când trupa a fost bătută de tifos exantematic, punându-se la dispoziția medicilor și ajutându-i. Când ambii medici au căzut pradă

⁵¹ Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților în armată, în campania 1916-1918*, București, 1921, p. 94.

⁵² *Ibidem*, p. 90.

⁵³ *Ibidem*, p. 89-90.

⁵⁴ Pr. N. POPESCU, *op. cit.*, p. 51.

⁵⁵ Pr. Tudor POPESCU, *Preoți participanți la războiul de la 1916-1918*, în „Mitropolia Olteniei”, XXX (1978), nr. 10-12, p. 774.

⁵⁶ Pr. Nicolae MOGA, *op. cit.*, p. 2.

⁵⁷ Pr. Grigore N. POPESCU, *op. cit.*, p. 99, 117, 121, 123, 133.

bolii, preotul a rămas singur și, prin cunoștințele pe care le căpătase de la medici, a îngrijit pe bolnavi. A participat la campania începută de armata română la 28 octombrie 1918, slujind la Divizia a VII-a, Regimentul 4 Vânători, ulterior fiind avansat căpitan.

Meletie Răuțu, protoiereu al județului Vâlcea și preot la biserica „Toți Sfinții” din Râmnicu Vâlcea, unde a înființat, în 1894, școala de cântăreți bisericești⁵⁸, cunoscut mai ales prin lucrarea sa „Monografia ecleziastică a județului Vâlcea”, scrisă în anul 1908⁵⁹, deși avea aproape 60 de ani, a lucrat în Spitalul de Contagioși Nr. 1, apoi în spitalele din Bârlad. Pentru activitatea sa, a fost apreciat în termeni elogioși de superiorii săi. Astfel, doctorul Bruchner scria despre el că „și-a îndeplinit în mod cu totul conștiincios toate îndatoririle ce comportă serviciul religios, atât la bolnavii acestui spital, cât și la acele spitale și formații fără preot. În cursul retragerii a însoțit formația, înfruntând cu liniște și bărbăție toate privațiunile și toate zdruncinările fizice și morale, cu toată vârsta de 59 de ani. În toate împrejurările anevoioase a găsit întotdeauna cuvinte de încurajare, deșteptând la toți simțul datoriei spre sacrificiu. Cu sfatul, îndemnul, autoritatea sa morală ne-a dat nouă, corpului medical, un prețios concurs, făcând pe toți să vadă un păcat de moarte în necurăția corpului și să vadă toți sanitariii cea mai creștinească pomană în actul îngrijirii acelor bolnavi. A servit gratuit spitalele 213 și 472 din Bârlad. Dar cel mai anevoios serviciu a fost cel al îngropării morților, pe care i-a însoțit la cimitirele, Civile și Militare, situate la distanțe enorme, pe timp de ploaie și viscol, pe noroi, ca și pe troieni, de multe ori pe jos, alteori având drept vehicul furgonul dric și drept scaun, sicriul celor morți de tot felul de boli contagioase. Demn de toată lauda încă este construcția, din inițiativa lui, a unei biserici de scânduri, în vecinătatea spitalului, înzestrată cu odoare, odăjdii, cărți de ritual, pe spesele sale personale. Tot pe a lui cheltuială a procurat toate cele necesare cultului. Voi adăuga și calitățile sufletești: blând și afabil cu toți inferiorii, prietenos și îndatoritor cu egalii, de o modestie exemplară, își îndeplinește însărcinările fără ca să se facă văzut de cineva. Pentru aceste calități de bun preot și bun român, propun înaintarea și acordarea unei distincții, drept pildă și emulație pentru ceilalți”⁶⁰.

Desigur, acestea reprezintă doar câteva exemple de preoți militari din județul Vâlcea care au lucrat în mijlocul ostașilor pe câmpurile de luptă. Pe lângă aceștia, trebuie amintit faptul că și monahii, călugări și călugărițe, au îngrijit cu multă abnegație bolnavii și răniți. Între aceștia, amintim la loc de cinste pe **maica Paisia Vasilescu** care, la 26 iunie 1916 depunea voturile monahale la Mănăstirea Dintr-un Lemn. Începând cu data de 1 ianuarie 1917 și până la 1 septembrie 1918, în timpul Primului Război Mondial, maica Paisia Vasilescu a fost mobilizată ca soră șefă în diferite spitale din Moldova, „rămânând până în sfârșit neobosită – cum glăsuiește un document al vremii – în îndeplinirea cu mult sânge de îngrijire pârintească a răniților, osteneală care i-a pricinuit o boală gravă, rămânând suferindă pentru tot restul vieții”⁶¹.

⁵⁸ Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, *Istoria eparhiei Râmnicului*, p. 281.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 24.

⁶⁰ Pr. Grigore N. POPESCU, *op. cit.*, p. 110-111.

⁶¹ Irom. Chesarie GHEORGHESCU, *Maica arhimandrită Paisia Vasilescu – cu ocazia aniversării a 90 de ani de la naștere*, în „Mitropolia Olteniei”, XXIII (1971), nr. 1-2, p. 104; vezi și „Misiunea”, anul I (2014), nr. 1, p. 121.

Așadar, în timpul Primului Război Mondial, slujitorii bisericești vâlceni și-au făcut pe deplin datoria, devenind exemple de devotament, chiar pentru soldații români. Desigur, numărul lor este cu mult mai mare decât cei înscrși în documente, mulți fiind trecuți cu vederea, datorită neglijenței comandanților care au întocmit fișele calificative la timp. Jertfele și suferințele lor și ale păstoriților lor nu au fost zadarnice. Ele au fost încununate de Unirea cea Mare a tuturor românilor, când cele trei surori oprite de străini: Bucovina, Basarabia și Transilvania s-au întors în sânul Patriei-mame. În dimineața zilei de 1 Decembrie 1918 s-a săvârșit un Te-Deum, cu rugăciunea de mulțumire și împlinire pentru toți românii. Vasile Goldiș a rostit Declarația Unirii Transilvaniei pentru vecie cu România. Românii înșiși și-au hotărât soarta. Toți au îngenunchiat, au rostit „Acum slobozește...”, s-a cântat „Mântuiește, Doamne, poporul Tău...”. Au fost stropiți cu aghiasmă, s-a binecuvântat mulțimea, Biserica și slujitorii ei au sfințit ziua României Mari⁶².

Serviciul Religios al Armatei, înființat în 1916, a constituit premisa permanentizării clerului militar în armata română prin înființarea Episcopiei Armatei. În 1921 a început discutarea proiectului de lege care urma să reglementeze asistența religioasă în Armata Română și în același timp an a apărut Legea privitoare la organizarea clerului militar. Cu acest prilej a fost instituit Inspectoratul Clerului Militar, al cărui șef avea rangul de general de brigadă și era arhiereu și membru al Sfântului Sinod, purtând titlul de Episcop de Alba Iulia. Din nefericire, la 22 august 1948, Episcopia Armatei a fost desființată, iar preoții militari trecuți în rezervă, punându-se astfel capăt, în mod brutal, unui secol de prezență religioasă în armată.

După mai bine de patru decenii, în 1994, Armata și Biserica s-au regăsit în Compartimentul de Asistență Religioasă al Armatei, înființat ca o etapă necesară în continuarea tradiției preotului militar. Cele două instituții pot fi considerate surori, avându-și aceeași origine și lucrând cu sufletele credincioșilor ortodocși români, conștienți de faptul că, la nevoie, când condițiile exterioare o cer, ei trebuie să-și dea viața pentru credință și neam.

⁶² Diac. P. I. DAVID, *75 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CXI (1993), nr. 10-12, p. 17.

PREOȚI OLTENI ȘI ROMANAȚENI ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Ion Niță Rizea

I. Preliminarii

După doi ani de „expectativă armată” (1914-1916), România a hotărât, la 4/17 august 1916, să intre în Primul Război Mondial de partea puterilor Antantei (Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia), declarând război Austro-Ungariei. Tratatul de alianță, semnat la București de către prim-ministrul Ion I.C. Brătianu și de șefii misiunilor diplomatice ale Antantei, îi garanta României integritatea teritorială din acel timp și îi recunoștea dreptul de a-și alipi teritoriile locuite de românii din Imperiul Austro-Ungar. Țelul principal al României prin intrarea sa în război era reîntregirea neamului și făurirea statului național unitar român, ce aveau să fie consfințite, după război, prin Marea Unire de la 1 decembrie 1918.

Vorbind despre scopul intrării României în Primul Război Mondial, scriitorul Barbu Ștefănescu-Delavrancea – în ședința Academiei Române din 2/15 septembrie 1916 – avea să declare: „*Noi n-am intrat în haosul acestui măcel pentru cuceriri, ci pentru dezrobiri. Noi nu vrem ceea ce nu este al nostru, ci vrem unirea cu frații noștri din Ardeal, din Banat și din Bucovina*”¹.

În realizarea acestui ideal național, adică unirea tuturor românilor (din Transilvania, Basarabia și Bucovina cu România), un rol de seamă – pe lângă oamenii politici ai timpului și Armata țării – l-a avut Biserica Ortodoxă Română, prin clerul ei, care a participat activ la Primul Război Mondial, cunoscut în istoria noastră națională și ca *Războiul de Reîntregire a Neamului*.

Organizarea Serviciului Religios al Armatei Române

Pentru o mai bună coordonare a activității de asistență religioasă și social-caritativă a clerului în susținerea poporului român în lupta de eliberare a teritoriilor românești ocupate și realizarea unității naționale, s-a hotărât în luna mai a anului 1915 organizarea Serviciului Religios al Armatei Române.

Astfel, în ședința din 15 mai 1915², Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ales ca „Protopop sau supervizor al preoților de armată” pe preotul iconom Constantin

¹ Barbu DELAVRANCEA, *Războiul și datoria noastră*, București, 1916, p. 27.

² Gheorghe NICOLESCU, Gheorghe DOBRESU, Andrei NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919*, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 1. Vezi și: Preot Constantin NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, Ed. Basilica, București, 2018,

Nazarie (1865-1926), profesor universitar de Teologie Morală la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București³, învestindu-l cu răspunderea de a organiza, în cel mai scurt timp, Serviciul Religios al Armatei Române.

În cadrul aceleiași ședințe, mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei și Sucevei (1909-1934) a făcut o propunere privitoare la organizarea preoților de armată, care, aprobată cu unanimitate de voturi, a devenit decizie sinodală. Ierarhilor Bisericii noastre li se cerea să dea Armatei, după cererea Ministerului de Război, preoți trebuincioși în timp de pace și în timp de război. Au fost întocmite și aprobate de către Sfântul Sinod și unele „Instrucțiuni asupra atribuțiunilor preoților la armată”, aprobate ulterior și de Ministerul de Război⁴.

În cei doi ani de război (1916-1918), o parte a clerului român ortodox din Regatul României a însoțit trupele române pe câmpurile de luptă, altă parte a rămas alături de credincioșii din teritoriile ocupate de trupele germane și bulgare, iar mulți monahi și monahii din mănăstiri au activat ca voluntari în serviciile sanitare ale Armatei.

Activitatea de pe front a preoților români ortodocși

În baza ordinelor Marelui Stat Major, au fost mobilizați pe front 252 de preoți. Dintre aceștia, la sfârșitul războiului, au fost declarați dispăruți 24 (5 morți și 19 prizonieri), iar 6 au fost răniți⁵.

Activitatea de pe front a preoților Bisericii noastre a fost exemplară și de un eroism copleșitor, fiind unanim apreciată de comandanții Armatei române. De pildă, generalul Constantin Prezan, de la Marele Cartier General, spunea: „*Preoții și-au făcut mai mult decât datoria și este o cinste pentru cler, care, alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru Țară și Neam*”⁶, iar generalul Ioan Rășcanu, ministrul

pp. 19 și 182; Gheorghe NICOLESCU, Gheorghe DOBRESCU, Andrei NICOLESCU, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoții în tranșee. 1916-1919*, vol. I, *Organizarea Serviciului Religios al Marelui Cartier General*, Ed. Basilica, București, 2018, p. 78.

³ Născut la 16 martie 1865, în satul Grădiștea, din fostul județ Tecuci (astăzi Vultureni, în județul Bacău), Părintele Profesor Constantin Nazarie a absolvit Seminarul Teologic „Sfântul Gheorghe” din Roman (1881-1885), Seminarul Teologic „Veniamin Costachi” din Iași (1885-1888) și Academia Teologică din Kiev (1888-1893). A fost secretar și pedagog la Seminarul din Roman (1894), director al Cancelariei episcopale (1894-1896), profesor suplinitor (1894-1898) și director al Seminarului (1896-1898), apoi profesor și director al Seminarului Central din București (1898-1901). În anul 1901 a devenit profesor agregat al Facultății de Teologie din București, la catedra de Teologie Morală (1901-1904) și apoi profesor definitiv, la aceeași catedră, și director al Institutului Teologic (1904-1926). A fost preot la biserica Stavropoleos din București (până în 1925). Șef al Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, Pr. Prof. C. Nazarie a fost și inițiator și președinte al Asociației Generale a Clerului din România (după 1919). Vezi Pr. Prof. Dr. Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul teologilor români*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Andreiana, Sibiu, 2014, p. 440.

⁴ Ordinul circular nr. 3451 din 28 octombrie 1915 al Marelui Stat Major. Vezi Ministerul Apărării Naționale, Depozitul Central de Arhivă (în continuare, se va cita M.Ap.N., Dep. C.A.), *Fond Ministerul de Război*, Serviciul Religios, dosar nr. 110, ff. 156-173.

⁵ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919*, pp. 428 și 460-462. Vezi și C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 75 (și pp. 197-207).

⁶ Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Fond Mitropolit Primat Konon*, dosar an 1918.

de Război, într-una din alocuțiunile sale, preciza că preoții militari „*au dat pildă de curaj trupei și ofițerilor în situațiile cele mai periculoase. Au fost preoți de elită, înzestrați cu calitățile necesare, au fost perle, nu preoți*”⁷.

Înfruntând vitregiile războiului, preoții militari au dat dovadă de înalt patriotism, devotament și dragoste de țară, au ținut cuvântări înălțătoare și încurajatoare în fața soldaților, au preluat uneori comanda batalioanelor de soldați, când comandanții acestora au fost răniți sau uciși, au ajutat pe medici în postul de prim ajutor dând îngrijiri răniților și muribunzilor, i-au împărțășit pe soldații răniți și i-au prohodit pe cei uciși în război, au căzut prizonieri, au stat în captivitate în diferite lagăre ale armatelor inamice în Germania, Ungaria, Bulgaria etc.⁸.

Prin faptele lor puse în slujba neamului românesc, ei au îndeplinit cu prisosință ceea ce Andrei Mureșanu scria în poezia *Răsunet* – care avea să devină Imnul național al României: „*Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,/ Deviza-i libertate și scopul ei prea sfânt*”.

II. Preoți din vechile județe Olt și Romanați în timpul Primului Război Mondial

Preoții din vechile județe Olt și Romanați⁹ au participat activ la Primul Război Mondial, fie însoțind, ca preoți militari, trupele române pe câmpurile de luptă, fie rămânând la parohie, alături de credincioșii lor, pentru a înfrunta cu curaj și demnitate greutățile ocupației armatelor străine.

În cele ce urmează, vom încerca în prima parte a studiului nostru să prezentăm pe scurt viața și faptele pline de eroism ale preoților militari din cele două județe – adevărate modele de abnegație, curaj și spirit de jertfă –, care au atras admirația și respectul tuturor ostașilor, asigurându-și locul de cinste în rândurile lor și, peste ani, în conștiința noastră.

⁷ Cf.: C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 186-187; Redacția revistei „Biserica Ortodoxă Română”, „Cincizeci de ani de la Unirea Transilvaniei cu România. Contribuția clerului român la luptele poporului român pentru libertate națională și unitate”, în: *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2018, p. 147.

⁸ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, „Biruintă prin jertfă. Demnitate prin unire. Slujitori ai Bisericii pe front și Unirea din 1918”, în: *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, I, p. 6.

⁹ La vremea respectivă, din punct de vedere administrativ-bisericesc, județul Olt se afla sub jurisdicția Episcopiei Argeșului, iar județul Romanați sub oblăduirea spirituală a Episcopiei Râmnicului-Noul Severin. Unități administrativ-teritoriale distincte, situate de-o parte și de alta a râului Olt, județele istorice Olt și Romanați sunt atestate documentar pentru prima dată în timpul lui Radu cel Mare (1495-1508), domnul Țării Românești: județul Romanați, la 1 august 1496, și județul Olt, la 26 aprilie 1500. În timpul Primului Război Mondial, județul Olt se afla situat în regiunea Muntenia, în stânga râului Olt, care forma limita sa de vest. Având reședința în orașul Slatina, se învecina cu județele Argeș, Teleorman, Romanați și Vâlcea. Județul Romanați, cu reședința în orașul Caracal, se afla situat în sud-estul regiunii Oltenia și cuprindea, în anul 1918, partea de sud-est a actualului județ Dolj, partea central-sudică a actualului județ Olt și o mică parte din sud-vestul județului Teleorman (comuna Izlaz). Acest județ a fost desființat de statul comunist prin Legea nr. 5 din 6 septembrie 1950. În anul 1968, când s-a făcut o nouă împărțire administrativ-teritorială a țării (Legea nr. 2/17 februarie 1968), cea mai mare parte din teritoriul fostului județ Romanați a fost trecut la județul Olt, în timp ce peste partea sa de sud-vest s-a întins Doljul, iar o mică porțiune din sud-estul său (comuna Izlaz) a revenit la județul Teleorman.

În cea de-a doua parte, ne vom referi la preoții rămași la parohie, care, în timpul ocupației armatelor străine, și-au ajutat credincioșii în momentele cele mai grele și au suferit alături de aceștia, unii dintre ei fiind arestați, torturați și chiar uciși.

A. Preoți olteni și romanațeni mobilizați pe front în timpul Primului Război Mondial

Între preoții militari români de mare vrednicie care au fost mobilizați în timpul Primului Război Mondial se numără și preoții din vechile județe Olt și Romanați. Aceștia, ridicați păstori de suflete din brazda pământului, au fost alături de ostași, pe front și în spitale, încurajându-i în momentele cele mai grele, punând suflet și speranță în biruința lor și binecuvântându-i spre odihna cea veșnică pe cei adormiți.

Documentele vremii menționează numele a zece preoți din cele două județe care au fost mobilizați pe front în timpul Primului Război Mondial: Dumitru Brumușescu, Constantin P. Buzescu, Ștefan Ionescu-Cazacu și Constantin Milcoveanu (din județul Olt), Ștefan Bazilescu, Ion G. Cerbulescu, Dumitru Cunesco, Emanoil C. Mărculescu, Aristide Popescu și Nicolae Popescu (din județul Romanați).

a.1. Preotul Dumitru Brumușescu, de la Parohia Mierlești, județul Olt.

În *Tabelul privind repartitia preoților la corpuri și servicii, 1916-1917*, este trecut numele preotului Dumitru Brumușescu din Mierlești – Olt.

Din *Referatul asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918* al Protoieriei preoților de armată, aflăm – pe baza fișei calitative întocmită de colonelul Pompoiu – următoarele: „*Preotul Brumușescu Dumitru – de la [Regimentul] 43/59 Infanterie. S-a oferit de bunăvoie să meargă în campanie cu Regimentul 43, în prima parte a campaniei, și cu Regimentul 43/59, în a doua parte a campaniei. În februarie 1917, am găsit acest regiment în Pocreaca, unde acest preot a avut mult de îndurat și de lucru foarte mult, regimentul fiind bântuit de tifos exantematic, în care timp și-a făcut datoria cu mult zel. Pe front a fost totdeauna la datorie, ducându-se până la prima tranșee, pentru a mângâia pe cei răniți și a îngropa pe cei căzuți pe câmpul de onoare. Totdeauna și-a făcut datoria în conștiință. Am fost foarte mulțumit de serviciile aduse corpului pentru care a fost propus la înaintare și înaintat. Un preot foarte serios, s-a purtat cu multă demnitate atât în mijlocul trupei cât și între ofițerii corpului*”¹⁰.

2. Preotul Constantin P. Buzescu, de la Parohia Corbu, comuna Corbu, județul Olt.

Părintele Constantin Buzescu din Corbu a fost mobilizat în timpul Primului Război Mondial la Regimentul 4 Infanterie Argeș.

În ziua de 19 august 1916, el a ținut soldaților, în curtea regimentului, un cuvânt de îmbărbătare, îndemnându-i să răspundă la „*chemarea patriei*”, să meargă „*la luptă cu*

¹⁰ C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 172-173. Vezi și: Pr. Prof. Nicolae C. BUZESCU, „Spicuri din «Jurnalul de front» al preotului căpitan Constantin P. Buzescu din Corbu-Olt”, în: *Mitropolia Olteniei*, XXX (1978), 10-12, pp. 804-805; Grigore N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. I, *Chipuri, fapte, suferințe și pilde pentru viitor*, Ed. Basilica, București, 2018, p. 127; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESU, A. NICOLESCU, *Preoți în luptă pentru Marea Unire...*, pp. 458-459.

piepturile deschise fără a gândi la moarte, căci, ori acum, ori altă dată, fiecare tot trebuie să ne dăm și acest bir al vieții pământești. Locul fericirii veșnice este gătit celor care mor pentru Țară, Neam și Credință”. Prin cuvântul său, el îi responsabiliza pe soldați pentru a duce la îndeplinire înfăptuirea idealului național: unirea Transilvaniei cu România: „Vouă v-a fost hărăzit să aduceți la îndeplinire prin brațele voinicești înfăptuirea idealului (gândului) național: Unirea, sub sceptrul lui Vodă Ferdinand I [...] și să statorniciți pentru vecie hotarele vechi ale României mari. «Hora Unirii», cântată de voi în școală, o veți juca pe câmpiile Turdei. Izbânda de partea noastră este. Am această credință desăvârșită pe care s-o aveți și voi. [...] Pe steagul fâlfâitor al țării și al regimentului nostru îi înfiptă în vârful crucea, semnul biruinței. Acest semn, care arată puterea credinței noastre, să-l faceți pe piepturile voastre și înainte cu Dumnezeu! Veți izbuti a răpune la pământ pe vrăjmaș. Aveți încredere în voi și-n ajutorul Celui de sus. [...] Fiți ascultători și supuși poruncilor, ca să puteți dobândi roadele câștigului de glorie (slavă) nepieritoare a bunei noastre mame – **România**. Înainte deci, strigând cu toții într-un glas: Trăiască România și ai ei viteji ostași! [...] Să trăiți bravi ostași ai țării mele! Domnul sfânt să vă ajute ca să veniți sănătoși la cămine și să aduceți pe umerii voștri fericirea țării și a vlăstarelor tinere ce ați lăsat în urmă. Dumnezeu prin mine, servul său și al vostru povătuitor în aceste vremuri de restriște, vă binecuvântează. Primiți-o cu multă dragoste și închinându-vă ziceți: «Doamne, ajută!». Preot C. P. Buzescu, Corbu-Olt”¹¹.

Într-un raport din 14 septembrie 1916, trimis Pr. Constantin Nazarie, Protoiereul preoților de armată, părintele Buzescu își prezintă pe scurt activitatea sa în cele două luni de război (15 august-14 septembrie 1916): „[...] 1. În zilele de mobilizare, pe cât a fost cu posibil fără a zădărnici lucrările de ordin militar, s-au îndeplinit cele prevăzute în capitolul III, punctul I, din Instrucțiunile P.C. Voastre, completându-se ceea ce mai rămăsese ulterior. Zilnic am fost în mijlocul ostașilor, îmbărbătându-i neîncetat în această vreme de neliniște sufletească, pe cei care de puțin timp se despărțiseră de cămine. 2. În ziua de 19 august [...], după-amiază, [...] i-am ținut (trupei) alăturatul «Cuvânt pentru ostași», pe care vi-l trimit. [...] 4. S-a săvârșit de către mine, în duminicile și sărbătorile intervalului arătat mai sus, Sf. Liturghie în câmp, cum a fost la Măgura lui Ceură și în bisericile din Făgăraș, Comana de Jos și Căciulata, citindu-se întotdeauna sublima rugăciune din instrucțiuni, iar sâmbăta s-a oficiat parastas pentru ostașii adormiți întru Domnul. 5. Am împărțit soldaților cărți de citit, din cele luate de mine de acasă. [...] 7. Ceea ce produce și mai mare mândrie sufletească este și faptul că necreștinescul obicei de a înjura de cele sfinte a cam dispărut, mulțumită sfaturilor date de mine, când mi s-au ivit cazuri și – după cum sunt informat – măsurilor luate de energicul nostru comandant. 8. Moralul trupei este cât se poate de înălțător. Cu toată greutatea reclamată de împrejurările războiului, ostașii sunt voioși, cinstiți, supuși și ascultători, fără răpștire și îndelung răbdători, mulțumită purtării frumoase a superiorilor cu ei și a nedespărțitei mele persoane din mijlocu-le, fie când sunt la lucru,

¹¹ M.Ap.N., Dep. C.A., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 4, ff. 96-99. Cf.: Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 47-49; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoții în tranșee. 1916-1919*, I, pp. 174-177.

fie în vreme de repaus”. La finalul raportului, preotul C. Buzescu scoată în evidență necesitatea și importanța misiunii preotului militar român între soldați pe timp de război: „Tocmai acum văd cât de necesară e prezența preotului între ostași și cât de mult poate folosi în ușurarea sarcinii conducătorilor trupei [...]”¹².

În timpul misiunii sale pe front, părintele C. Buzescu a fost pus – nu de puține ori – în situația de a participa direct la lupte, evitând prin intervenția sa situații disperate. Iată ce consemnează el într-un raport: „N-am cruțat vreme și împrejurări cât de critice de a nu-mi îndeplini datoria și mai mult încă. Așa, de pildă, în retragerea de la Predeluș la Plopeni-Prahova am făcut și pe strângătorul și așezătorul în trăgători pe niște soldați dintr-un batalion din Regimentul 45, ce fugeau prin păduri, de s-au putut scăpa multe căruțe să fie capturate de inamic...”¹³.

Despre întreaga activitate a părintelui C. Buzescu ca preot militar în timpul Campaniei din 1916-1918, *Referatul Protoieriei preoților de armată* consemnează următoarele: „Preotul Buzescu C. – de la [Regimentul] 4 Infanterie. A însoțit trupa, pe care n-a părăsit-o nici într-o împrejurare. N-a scăpat niciun moment prielnic de a contribui **cu fapta și cu vorba** la ajungerea scopului dorit. **Sfătuitor neprețuit**. În tot timpul luptelor a știut să sădească în inima ostașilor încrederea în șefi, în sine și în victorie, ridicând sufletele lor. A contribuit la alinarea suferințelor celor răniți în luptă, iar eroilor căzuți li s-au făcut toate serviciile, după datoriiile noastre creștinești. Datorită felului de a-și face datoria printre ostași a contractat febra recurentă. (Colonel Calotescu). Muncește **fără preget**, fiind și un auxiliar folositor medicilor din corp, în căutarea răniților și bolnavilor. (Colonel Constantinescu). Element **distins ce face cinste corpului clerical**. În cele mai grele situații a fost în mijlocul ostașilor, sub ploaia de gloanțe, a săvârșit la timp servicii religioase celor căzuți și a dat **un prețios concurs medicilor**, pansând răniții și îngrijindu-i. (General Mărgineanu). În împrejurările cele mai grele, de multe ori sub focul dușmanului, era în mijlocul trupei, încurajându-o **cu fapta și cu vorba**. A construit **o capelă în dosul frontului**, a fost înaintat și decorat. (Colonel Calotescu)”¹⁴.

Pentru activitatea sa de pe front, părintele C. Buzescu a fost decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, în grad de Cavaler¹⁵. A murit în anul 1919 de febră recurentă, contractată pe front.

3. Preotul Ștefan Ionescu-Cazacu¹⁶, de la Parohia Poiana (în prezent Parohia Călinești), comuna Radomirești, județul Olt.

S-a născut la 8 februarie 1859 în comuna Șerbăneștii de Sus, satul Buta, județul Olt. Tatăl său, Ioniță Cazacu, a fost preot în Buta, iar mama sa, Floarea Drăgănescu, o

¹² M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 4, f. 23. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 53-54.

¹³ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 86. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. XXI-XXII.

¹⁴ C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 105-106. Vezi și Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 437.

¹⁵ C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 218.

¹⁶ Cu privire la numele de „Cazacu” al părintelui, preotul Grigore N. Popescu notează: „Deși trecut spre pragul bătrâneții, părintele Ștefan, căruia lumea îi zisese încă de tânăr Cazacu, poate pentru voinicia lui, n-a stat la îndoială...”. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, I, pp. 72-73.

femeie evlavioasă, i-a încălzit inima cu blândeale ei șoapte. Clasele primare le-a făcut la Școala de băieți „Ionașcu” din orașul Slatina, în anii 1873-1876. În toamna anului 1876 a intrat la Seminarul Teologic din Curtea de Argeș, pe care l-a terminat în 1880. La 23 august, același an (1880), s-a căsătorit și a fost hirotonit diacon, la 12 noiembrie 1880, de către episcopul Ghenadie Petrescu al Argeșului (1875-1893).

Datorită calităților sale vocale, părintele episcop a stăruit ca să rămână diacon la Catedrala Episcopală de la Curtea de Argeș, însă nici părinții și nici socrii săi n-au fost de acord, motivând că nu au alt sprijin în viață decât pe el și soția sa. La 19 decembrie 1880, părintele diacon Șt. Cazacu a primit hirotonia întru preot, la biserica Mihai Bravu din București, pe seama bisericii cu hramul „Cuvioasa Parascheva” din satul Buta, satul său natal.

La această biserică a slujit până în anul 1883 (5 noiembrie), când, cu binecuvântarea episcopului Ghenadie Petrescu, a fost transferat la biserica schitului Gâlmee (astăzi comuna Sprâncenata, județul Olt).

Cu locuința s-a stabilit în cătunul Călinești, comuna Poiana, unde nu exista preot și nici biserică. În timpul șederii sale în Călinești, a aflat că locuitorii cătunului s-ar fi înțeles cu trei frați zidari macedoneni din orașul Ohrida (Macedonia), pe nume Dumitru, Anastase și Spiru Cicricu, să zidească o biserică. S-a hotărât să le scrie și aceștia au răspuns că vor veni după Paști (anul 1884), pentru a ridica biserica. Prețul lucrării a fost de 17.000 de lei până la zugrăvit. Temelia lăcașului s-a pus la 29 august 1884 și s-a lucrat până în anul 1891, când biserica a fost pictată de Anastase Nicolau, Constantin Petrescu și Dumitru Bohoreanu din Craiova.

Pictarea s-a încheiat la 8 aprilie 1892, biserica fiind sfințită de episcopul care îl hirotonise cu câțiva ani în urmă, Ghenadie Petrescu, după cum menționează pisania acesteia: „*Acest sf.[ânt] locaș Dumnezeesc s-a zidit în zilele M.S. Regelui Carol I, soția sa Regina Elisaveta și a Prea Sf.[ințitului] Episcop de Argeș D.D. Ghenadie Petrescu prin osteneala și stăruința Preotului Ștefan Ionescu-Cazacu și soția sa Stana Preoteasa, ajutorând și obștea Călinești și o parte din locuitorii cătunului Siberia, începută în anul 1884 August 29 și sf.[ințită] în anul 1892 Aprilie 8 joi după Paști*”.

La sfințirea bisericii a primit gradul de „mirodot” și i s-a dat „greaua sarcină” (la vârsta de 24 de ani) de a fi duhovnic la biserica din Vâlcele, comuna Bărcănești, județul Olt.

Prin stăruința și osteneala sa și a familiei sale, biserica din Călinești a fost înzestrată cu cele de trebuință cultului (candle, cruci, veșminte, cărți, sfinte vase etc.), precum și cu două clopote, unul mare donat de el și altul mic dăruit de soție¹⁷. De asemenea, părintele a ridicat, cu cheltuiala sa, o clopotniță și a înființat biblioteca bisericii cu cărți dăruite de el.

Familia părintelui Ionescu-Cazacu a fost binecuvântată de Dumnezeu cu opt copii: Cristodor, Ioan, Filofteea, Ioana, Stanca, Maria, Ioan și Nicolae¹⁸.

¹⁷ Astăzi, aceste clopote, „în valoare de 5000 de lei”, nu mai există, ele fiind luate în timpul Primului Război Mondial de trupele germane când au ocupat Muntenia. Vezi † Gherasim CRISTEA, Episcopul Râmnicului, „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)”, în vol. *Vistierie de cuvinte*, studii, articole, note, comunicări științifice, Ed. Conphys, Râmnicu-Vâlcea, 2004, p. 115.

¹⁸ Vezi „Viața Preotului Ștefan I. Cazacu”, scrisă de fiul său Ionel Cazacu, în vol. Preot Mihai VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului sau slujitori ai sfințelor altare din vechile județe Olt și Romanați, în cele două războaie mondiale*, Ed. Themis Cart, București, f.a., pp. 48-51 (și pp. 26-28).

Odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, în august 1916, părintele Cazacu, răspunzând chemării Țării, a cerut să fie mobilizat pe front ca preot militar, deși avea 57 de ani.

A fost numit confesor (duhovnic) la Regimentul nr. 3 Infanterie-Olt, cu gradul de locotenent¹⁹, urmând să meargă cu regimentul la luptă.

La început, Regimentul 3 Infanterie-Olt a fost trimis să apere Țara la Jiu, după care a fost dislocat în Dobrogea, de unde a ajuns pe linia Siret-Nămoloasa, unde s-au dat lupte grele. Pe front, părintele și-a făcut pe deplin datoria de preot și de român. Iată cum este caracterizat în *Referatul asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918*, întocmit de Protoieria preoților de armată: „*Preotul Ionescu St. Cazacu – de la [Regimentul] 3 Infanterie, ca preot al regimentului de refacere, precum și aici de când suntem pe front, am constatat că este activ și conștiincios în serviciul său, merge prin tranșee și dă sfaturi sănătoase soldaților. (Lt. colonel indescifrabil). Îl cunosc de mult, a avut o conduită exemplară în război, perioada I. Este un preot dintre cei mai merituoși, a stat lângă soldați atât în perioada refacerii precum stă și acum cu ei alături în tranșee, dându-le sfaturi și povețe. (General I. Vlădescu)*”²⁰.

La începutul lui septembrie 1916 a fost încorporat la Regimentul 9 Artilerie-Craiova, ca „teterist” și fiul său cel mic, Nicolae Ionescu-Cazacu. Dintr-o însemnare făcută de tânărul Nicolae pe spatele unei fotografii aflăm următoarele: „*De la 15 august ne-am întâlnit la Galați, la 3 D-brie 1916 și apoi, în primăvara 1917, pe câmpia Iașului, [în] martie, și la iulie am plecat pe front la Mărășești și nu mai ne-am văzut*”²¹.

Dintr-o declarație a preotului Șt. Ionescu-Cazacu, din 5 octombrie 1917, aflăm despre faptele sale de eroism pe care le-a făcut în timpul războiului, în perioada 3 septembrie – 28 noiembrie 1916: „*Subsemnatul preot Sach.[elar] Șt. Ionescu, confesorul Regimentului Olt nr. 3, pe când eram lângă Drapel în ploaia de gloanțe și ghiulele, pe ziua de trei septembrie 1916, și căzând un obuz de calibru cel mai mare de la inamic, făcând explozie foarte mare, pe sergentul port-drapel, Mihăilescu Constantin, l-au amestecat cu pământul îngropându-l, iară pe plutonierul Lămboi Radu l-au vânturat... [ilizibil în text – n.n], și căzându-i Drapelul din mână, eu imediat l-am luat și am fugit cu el din acest atac crâncen, fugind până în satul Cochirleni, ca la 6-7 km în Dobrogea, unde l-am scăpat.*

În zilele de 20, 21 și 22 noiembrie, în luptele de la satele Drăgănești, Bălării, Epurești și Rușii lui Asan, am fost tot lângă Drapel, unde chiar o schijă de obuz inamic a rupt vulturul de la Drapel, azvârlindu-l departe, unde abia l-am putut găsi.

Apoi, pe ziua de 23 noiembrie am trecut râul Argeș, în dreptul fabricii d-lui Bragadiru, trecând noaptea cu coloanele prin București, pe Calea Victoriei, am ajuns la satul Pantelimon în seara zilei de 24 noiembrie, căci abia s-au putut aduna ca o

¹⁹ Într-o însemnare făcută pe o fotografie portret realizată la 27 iulie 1916 este trecut cu gradul de căpitan.

²⁰ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 452-453.

²¹ Însemnare făcută pe o fotografie din arhiva de familie. Vezi M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, p. 30.

companie de ostași și, venind ordin ca să mergem la luptă între Chitila și Băneasa chiar pe la ora 8 seara, noaptea am fost risipiți; ce mai rămasăserăm, dimineața, am plecat cu toate coloanele și trenul de luptă. Și pe când mergeam pe lângă căruțe, căci eu mă suisem în căruța părintelui Aristide Popescu de la Regimentul 19 Infanterie, unde pusesem bastonul înfipt la coviltirul căruței Sfinției lui, aici am lăsat și cele două genți ale mele cu lucrurile preoțești, tot la părintele; căci eu nu am avut căruță. Și pe când mersesem aproape cu 4-500 m înainte pe lângă căruțe, mă pomenesc cu două drapele și cu gărzile lor, anume: Drapelul Regimentului Olt nr. 3 și Drapelul Regimentului 66, rugându-mă și zicându-mi că au ordin să fugim cu aceste drapele spre a le scăpa cum vom putea, căci inamicul ne urmărește, iar ghiulelele inamice cădeau asupra noastră ca ploaia. Eu atunci plec imediat cu aceste două drapele și cu gărzile lor [...].

Mergând la linia ferată [...] văz un cantonier pe care îl rog dacă poate să oprească trenul și îmi răspunde că poate [...]. Imediat m-am suit cu aceste două drapele și gărzile lor chiar pe mașină. Apoi am pornit înspre gară și ajungând la gara Țândărei, ca 7-8 kilometri de gară, am găsit trenul deraiat; atunci am plecat cu toții pe jos până la gara următoare. Aici n-am găsit nici un tren, ci cercetând care și când vor pleca vreun tren, dovedesc că pleacă trenul d-lui căpitan Lămotescu Christea... pe care îl rog cu mare stăruință și mă primește pe mine în vagon cu dânsul... iar drapelele cu gărzile lor le băgăm în vagonul dinaintea noastră și mergem până ne despărțim. Când ne-am despărțit, i-am mulțumit, căci am scăpat aceste două drapele. Apoi am urmat drumul la Galați. Trecând prin Brăila, ne-am oprit aici ca să cumpărăm ceva de ale gurii, căci nu mâncasem de două zile [...].

Apoi am urmat drumul la Galați, unde ajungând la gara Barboși, am dovedit că cercul de sediu al Regimentului 66 se găsește la Râmnicu-Sărat, eu imediat am pornit pe Drapelul Regimentului 66, cu toată garda lui în regulă, ca să meargă acolo.

Iară eu, cu Drapelul Regimentului Olt Nr. 3, am plecat la Galați și, ajungând, am colindat prin noroi, căutând partea sedentară a Regimentului nr. 3 Olt până la ceasurile 3 dimineața, când zăresc o lumină; aici am cutezat și am intrat, unde am găsit chiar Arsenalul Statului; la ziuă am vorbit cu d-nul inginer al Arsenalului, domnul Gheorghe Carachin, pe care l-am rugat cu mare stăruință ca să repare Vulturul de la Drapel, pe care îl țineam legat cu o sfoară în capul Drapelului, în mușamaua lui; și d-l l-a reparat așa cum se prezintă astăzi în stare foarte bună. Apoi l-am depus d-lui locotenent-colonel Gheorghe Caton la partea sedentară, pe care l-au primit cu mare bucurie în ziua de 29 noiembrie 1916.

Preot Sach.[elar] al Regimentului Olt Nr. 3

Ștefan Ionescu zis și Cazacu”²².

Deși foarte conștiincios și devotat patriei sale, activitatea părintelui Șt. Ionescu-Cazacu n-a fost întotdeauna pe deplin înțeleasă, iar când s-a pus problema recunoașterii meritelor sale, părintele a fost lăsat la urmă. Simțindu-se nedreptățit, în octombrie 1917,

²² M.Ap.N., Dep. C.A., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar nr. 15, ff. 222-224. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 144-146.

părintele a înaintat un raport către Pr. Prof. Constantin Nazarie, Protoiereul preoților de armată, cerându-și drepturile. Iată ce aflăm din acest document: „Potrivit datinilor noastre creștinești, am onoarea a supune cunoștinței Prea Sfinției Voastre cele următoare: La acest regiment s-au schimbat de la începutul campaniei 6 domni comandanți și la brigada din care făceam parte, 4 domni comandanți, până în timpul din față. Obiectivul principal ce-l are această plângere a mea este că, din această cauză am fost neglijat sau trecut cu vederea la propunerile de avansare, pe când la alte corpuri toți frații preoți au fost înaintați la gradul de căpitan, chiar și aceia de la formațiunile sanitare. Am fost propus de către d-l comandant al Regimentului Olt pentru a fi înaintat de două ori [...].

Onorate Părinte Protoiereu,

Lăsând la o parte marea eroare ce se săvârșește, mă apasă cu atât mai mult pe mine când știu cu câtă conștiinciozitate am întovărășit regimentul în toate acțiunile sale, pe de altă parte nu mi se recunoaște nimic din faptele de eroism ce am făcut în decursul acestui război, după cum se vede și din alăturata declarație ce o anexez [...]. Pot proba și susține cele arătate cu persoanele din declarație, precum și cu fostul comandant de regiment, d-l colonel Poșulescu Alexandru [...] și [cu] mulți alții care-i voi propune la ancheta ce veți binevoi a face, când se va dovedi tot adevărul cu 3 regimente chiar, de va fi nevoie, precum și cu acte ce eu posed.

Terminând, rog pe P.S. Voastră a dispune în consecință.

Confesorul Regimentului Olt Nr. 3, Locotenent preot Ștefan Ionescu-Cazacu”²³.

Deși rolul preotului pe front era de a-i încuraja pe soldați, de a-i învăța să săvârșească binele și de a-i mângâia în momente grele și în suferință, totuși unii ofițeri, din diverse motive, subminau autoritatea preotului, văzând în el un potențial rival în ceea ce privește autoritatea în fața soldaților.

Conform documentelor din arhive, iată ce aflăm dintr-o adresă întocmită de părintele Cazacu la 9 iunie 1917: „Pe ziua de 7 Mai 1917, pe când vorbeam ostașilor despre înjurături de Sf. Icoane și altele, mă pomenesc cu Domnu[l] Maior Cantonine Alexandru din acest regiment zicând că icoanele nu se pot sfinți. Eu atunci i-am explicat ce însemnătate au înjurăturile... și că sunt păcate contra Duhului Sfânt și oricine insultă pe Duhul Sfânt nu i se iartă păcatele. Eu eam spus că sunt anumite reguli pentru sfințire de icoane, biserici, veșminte și altele. De atunci și până astăzi 9 iunie a stat tot contra mea deoarece oriunde mă vedea cu ostașii împrejurul meu, profita de ocazie să înjure pe soldați de cele mai multe lucruri sfinte.

Aceasta o făcea numai și numai căci eu îl rugasem ca să nu se mai arate cu așa cuvinte în fața ostașilor [...]. Ba chiar să îmi zică că nu știu nimic, că sunt un nemernic, amenințându-mă cu degetul în fața întregului regiment. Chiar în fața Domnului Locotenent Colonel Răduțian, comandantul regimentului, mi-a zis că de ce pomenesc armata aliaților noștri care ne voiesc binele.

Eu care până azi aveam respect din partea ostașilor care cu mine au stat în tranșee, înfruntând ploaia de gloanțe, de la 3 septembrie și până la 28 Noiembrie 1916,

²³ M.Ap.N., Dep. C.A., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 15, f. 222. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 144.

am stat numai lângă drapelul Regimentului, îmbărbătând pe ostași prin cuvinte încurajatoare, astăzi mă văd cu autoritatea știrbită și de aceea vă rog respectos... [ilizibil în text] fapta.

Cu distinsă stimă,

Preot Sach.[elar] Ștefan Ionescu

Confesorul Regimentului Olt Nr. 3²⁴.

Părintele Cazacu a căzut grav rănit în noaptea de 18/19 decembrie 1917, pe când se afla în satul Mănăstioara²⁵, de lângă Mărășești, fiind lovit de o schijă de obuz²⁶. În urma rănilor grave pe care le-a avut, a trecut la cele veșnice în ziua de 1 ianuarie 1918, la doar 58 de ani. A fost înmormântat, cu toate onorurile militare, la 4 ianuarie 1918, alături de alți eroi, în satul Pufești-Putna²⁷. În *Istoricul Regimentului 3 Olt*, găsim consemnate următoarele: „4 ianuarie 1918: Se înmormântează preotul regimentului Ștefan Ionescu Cazacu, căzut vitejește pe câmpul de onoare. Au luat parte la înmormântare D-l Comandant al regimentului, cu 11 ofițeri din corp, iar onorurile au fost date de două plutoane cu efectiv de război. Cu această ocazie, D-l General Vlădescu, comandantul Diviziei II, prin cuvinte simțite, a evidențiat meritele bătrânului preot, care, deși înaintat în vârstă, n-a pregetat un singur moment să întovărășească regimentul atât în prima parte a campaniei, cât și în a doua parte a campaniei”²⁸.

Prin Ordinul de zi al Diviziei a II-a, părintele-erou Cazacu avea să fie elogiat astfel: „În noaptea de 18-19 decembrie 1917, Regimentul 3 Infanterie a făcut o incursiune în tranșeele inamice. A luat parte la aceasta și preotul regimentului, anume Ionescu St. Cazacu, care, **ca un adevărat părinte, a îmbărbătat ostașii, făcându-i să lupte cu credința în Dumnezeu, pentru mărirea neamului și dezrobirea pământului strămoșesc** [– subl. n.]. A fost rănit de obuzele inamicului, care i-au cauzat moartea, dându-și sfârșitul în ziua de 1 ianuarie 1918.

A murit, moarte de erou, acest stâlp al bisericii creștine, la postul și lângă copiii săi sufletești, pe care îi întreținea în credința către Dumnezeu, Țară și Rege.

Pentru calitățile sale sufletești și frumoasele însușiri părintești.

²⁴ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 44. Cf. M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 36-37.

²⁵ Satul Mănăstioara aparține astăzi comunei Fitionești, din județul Vrancea.

²⁶ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 424. Cf. † Gherasim CRISTEA, „Slujitori bisericești din Eparhia Râmnicului și Argeșului în timpul ocupației străine 1916-1918”, în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 100.

²⁷ Actul de deces nr. 1879 din 9 ianuarie 1918. Vezi M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 44. Cf.: Pr. Cicerone IORDĂCHESCU, *Însemnări din anii 1916-1919*, Iași, 1937, pp. 52-54; C. BOBULESCU, *Fețe bisericești în războaie, răzvrățiri și revoluții*, 1930, p. 117; M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 37-38. La Arhivele Naționale, Direcția Județeană Olt, există un document cu următorul text: „Preotul Parohiei Poiana, fost confesor al Regimentului Olt, nr. 3, a murit la Datorie, în războiul 1916-1918”. Nu i se dă numele, dar credem că este vorba de preotul confesor Ștefan Ionescu-Cazacu. Vezi Arhivele Naționale, Direcția Județeană Olt, *Fond Protoieria județului Olt*, dos. 461/1922. Cf. † Gherasim CRISTEA, „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)”, în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 113.

²⁸ *Istoricul Regimentului 3 Olt*, p. 77, la Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, I, p. 75.

Îl dau pildă de patriotism tuturor din divizie [– subl. n.] **și cu toții să-i jurăm «Răzbunare».**

Acest ordin de azi se va citi ofițerilor și trupei subordonate.

*Dat la Postul de comandă al Diviziei 2, astăzi 29 ianuarie 1918*²⁹.

Puternic marcat de personalitatea preotului militar Șt. Cazacu, generalul I. Vlădescu, comandantul Diviziei a 2-a, avea să scrie: „**În ziua de 1 ianuarie 1918 după o scurtă suferință, preotul Ionescu Ștefan Cazacu a încetat din viață, trecând în lumea eroilor alături cu acei din județul Olt pe care i-a uns cu mir în pruncia lor, în calitate de preot, în același județ cu ei, pentru ca apoi să îi și păstorească pe timpul războiului** [– subl. n.].

I-a fost scris, săracu, să moară tocmai atunci când se credea mai fericit și când și copiii lui sufletești aveau mai multă nevoie de el, de sfaturile și rugăciunile lui.

*A murit însă frumos, căci a murit ucis de o schijă de obuz, prin urmare **a murit de aceeași moarte de care mor numai eroii*** [– subl. n.].

În noaptea de 18/19 noiembrie (sic!) 1917, pe când o parte din copii[i] regimentului său se azvârliseră asupra neamului, care de frică înnebunește pământul cu artileria sa, preotul Ionescu Ștefan ce se găsea în satul Mănăstioara, a fost lovit de o schijă, care i-a produs pierderea.

Moartea sa m-a îndurerat adânc și adânc trebuie să-i rămână memoria în sufletele tuturor din Regimentul Olt Nr. 3 [– subl. n.].

Aduceți-vă aminte de el cu toată evlavია, iar când vă închinați, rugați-vă lui Dumnezeu pentru el.

Dumnezeu să-l ierte.

*Dat la Postul de Comandă al Diviziei a 2-a, azi la 27 februarie 1918. Comandantul Diviziei a 2-a General I. Vlădescu*³⁰.

La câțiva ani după terminarea războiului, când a fost ridicat Mausoleul de la Mărășești și osemintele multor eroi ai neamului românesc au fost deshumate pentru a fi depuse aici, trupul părintelui a fost găsit putrezit, dar mâinile îi erau neputrezite, asemenea unor moaște, semn că Dumnezeu lucrase prin el. Iată ce relatea la vremea aceea un articol din ziarul „Universul” din 20 aprilie 1924:

„În cursul dezgropării osemintelor de eroi din comuna Pufești, jud. Putna, plutonierul major Chelaru Vasile, delegatul societății – Mormintele Eroilor –, a găsit, printre osemintele eroilor destinate a fi depuse în criptele «Bisericii Neamului» de la Mărășești, rămășițele preotului militar Ștefan Cazacu, fost în reg.[imentul] 3 Olt și căzut eroic în timpul luptelor.

*Echipa de exhumări a rămas surprinsă, constatând că, **în timp ce corpul preotului era putrezit, mâinile sale au carnea și pielea uscată pe ele și s-au păstrat neatinse de vreo urmă de descompunere având înfățișarea unor moaște*** [– subl. n.].

Sesizată de acest fapt – care constituie un caz unic, față de zecile de mii de exhumări făcute până atunci, soc. «Mormintele eroilor» a adus cazul la cunoștința

²⁹ M.Ap.N., Dep. C.A., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 13, f. 10.

³⁰ Ordinul de zi nr. 214 din 27 februarie 1918. Vezi M.Ap.N., Dep. C.A., Fond Inspectoratul Clerului Militar, dos. 15, f. 424.

I.P.S.S Mitropolitul Primat Miron Cristea, care a recunoscut că «acest caz prezintă semne vrednice de atenție» [– subl. n.].

De aceea, I.P.S. Sa a rugat societatea să intervină către P.S.S. Episcopul de Roman, să delege un număr de preoți cari, la așezarea într-un sicriu special, să officieze slujba cuvenită și, după [a]ceea, osemintele «să fie așezate, împreună cu mâinile neputrezite, ca un semn că Dumnezeu n-a dat putreziciunii aceste mâini cari au binecuvântat pe apărătorii țării» [– subl. n.]³¹.

După cinci ani, ecoul descoperirii minunate încă mai făcea vâlvă în presă. Iată cum prezenta minunea un alt cotidian al vremii, ziarul „Curentul”, la 21 martie 1929:

„Dintr-o astfel de groapă, fuseseră scoase osemintele a vreo 14 eroi, când lucrătorii văzuseră ceva ciudat. Dintre oseminte ieșea la iveală o mână ridicată și cu totul neputrezită, o mână de culoare închisă, cum sunt moaștele sfinților și în care strălucea crucea.

Plutonierul major Chelaru, delegatul soc. «Mormintele Eroilor» chemat în grabă, și-a dat seama că e un fapt neobișnuit. Ca și celelalte trupuri de ostași, cu care fusese îngropat, trupul acesta era putrezit în întregime, în afară de brațul care ținea strâns sfânta cruce. Era brațul preotului militar Ștefan Cazacu, din Regimentul 3 Olt, care căzuse în timpul atacului, îmbărbătând ostașii la luptă. Nici umezeala, nici viermii pământului nu putuseră face nimic împotriva brațului său, care purtase cu vrednicie semnul mântuirii, înaintea ostașilor ce piereau pentru o cauză sfântă și mare. Dumnezeu ținuse să arate, astfel, celor necredincioși, cum binecuvântarea dată de biserică și de preoții noștri, căzuți pentru apărarea țării, este și rămâne atotputernică [– subl. n.]. *Așa cum a recunoscut și Sanctitatea Sa Patriarhul, dispunând ca trupul preotului erou să fie cinstit după cuviință și așezat alături de ceilalți eroi ai neamului, nu era o simplă întâmplare.*

După război s-au găsit sute de eroi îngropați cu arma în mână. Brațul lor era, însă, putrezit. Brațul preotului Ștefan Ionescu Cazacu era întreg ca o ramură verde pe un trunchi uscat [– subl. n.]. *Pe oasele preotului era crucea militară, prinsă printr-un lănișor, cu numele său. Mii de săteni au venit din satele învecinate și mai îndepărtate să vadă minunea. Ei plecau pe drum încredințați că brațul preotului, care s-a jertfit*

³¹ † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ștefan Ionescu-Cazacu, minunea neputreziciunii”, în vol. *Vistierie de cuvinte*, p. 120. Cf. M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 40-41. În cartea sa, *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. I, *Chipuri, fapte, suferințe și pilde pentru viitor*, apărută în anul 1940, preotul Grigore N. Popescu avea să scrie, printre altele, despre părintele Ștefan Ionescu-Cazacu: „... Dumnezeu l-a învrednicit de cununa muceniei pentru patrie, numărându-l între eroii neamului. Dreapta în care a ținut Sfânta Cruce, când goarna a sunat atacul, nu i-a putrezit, ci s-a păstrat așa, spre încredințarea tuturor creștinilor că Dumnezeu face minuni cu cine voiește, că, prin smerita lui dreaptă neputrezită, a trimis binecuvântarea Sa asupra celor răposați pentru dreptatea neamului și sfânta întregire, care nu s-ar fi săvârșit fără ajutor de sus. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, I, p. 73. Iar Pr. Prof. Niculae M. Popescu, în lucrarea *Preoți de mir adormiți în Domnul*, avea să facă următoarele referințe cu privire la părintele erou: „Pământul Mărășeștilor l-a primit în sânul părintesc pe preotul Ștefan, la un loc cu ostașii căzuți împreună cu el pentru apărarea țării. [...] Mâna cu care se închinase, care-i binecuvântase pe ostași și purtase crucea în luptă, s-a arătat străină putrezirii. În mausoleul de la Mărășești, dreapta preotului Ștefan ostașul este odor de credință românească, sfințită de puterea lui Dumnezeu. Vezi și Pr. Prof. Niculae M. POPESCU, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, Ed. Basilica, București, 2015, p. 213.

cu toată însuflețirea pentru biruința fraților săi ostași în credința națională și întru Domnul Dumnezeu, arătase celor dornici de mântuire calea către Biserică și dragostea pentru preot. Și miile de pelerini se înapoiau acasă, cu sufletul întărit de această minunată arătare dumnezeiască [– subl. n.]”³².

Spre confirmarea minunii stă și mărturia guarzilor comunali Grigoraș A. Vasile și Gavrilă Ștefănschi, care au participat la deshumarea osemintelor: „*Când Ghiță Pamfil (alt guard comunal, decedat în anul 1937) a strigat: «Uite un preot!», ne-am uitat cu toții și am constatat adevărata minune dumnezeiască: mâna dreaptă era întreagă, neputrezită, cu Sf. Cruce strâns ținută între degete. Nici haina, cât ține mâna, nu era putrezită*”³³.

Dar cea mai frumoasă și mai completă descriere a evenimentelor de atunci o avem chiar de la plt. major Vasile Chelaru, delegatul Societății „Mormintele Eroilor”, care avea să consemneze următoarele: „*Ca urmare a raportului subsemnatului, nr. 24, din 15 martie 1924, către Societatea «Mormintele Eroilor», am onoarea a raporta că, cu ocazia exhumărilor de eroi din regiunea Răzoarele-Mărășești, oseminte care s-au depus în Mausoleul «Mănăstirea Neamului», am găsit în spatele gării Pufești, în cimitirul eroilor, format în timpul luptelor, un mormânt cu sicriul preotului militar Ștefan Ionescu-Cazacu, din reg.[imentul] 3 Olt. Preotul era îmbrăcat în veșmintele de ceremonie religioasă, având în mâna dreaptă sfânta cruce ruptă în două, iar în mâna stângă, vasul sfintelor taine, spart în două locuri de gloanțe sau schije de obuz. Capul îi era gol, iar fața acoperită cu Sfântul Antimis, cu care se acoperă vasul sfintelor taine (potirul). Preotul avea sfărâmate ambele picioare și crucișetura șalelor de la mijloc.*

Mare ne-a fost mirarea, intimidându-ne chiar noi, cât și întreaga echipă cu care executam exhumarea eroilor, când, vroind a scoate osemintele preotului, ca să le punem în noul sicriu pentru a le transporta la cripta «Mănăstirea Neamului» Mărășești, am constatat că, în întregime, corpul preotului era putred, afară de mâini, care, de la coate, nu putreziseră deloc, ci erau uscate și încheștate pe sfânta cruce ruptă de obuz și pe vasul sfintelor taine, sfărâmat și el [– subl. n.]. Nedându-ne seama, pentru un moment și uimiți de cele văzute, am pus osemintele într-un sicriu de lemn, pe care l-am dus în osuarul Mărășești. Mai mulți curioși au vizitat, imediat, noul coșciug cu oseminte, admirând cu toții această minune.

Cercetând printre locuitorii și curioșii ce veneau să vadă sicriul cu mâinile preotului, ni s-a dat următoarea explicație: în ziua de 6 august 1917, în toiul luptelor crâncene de la Mărășești, preotul Ștefan Ionescu-Cazacu oficia pe câmpul liber, în dosul gării Pufești, serviciul divin cuvenit zilei de 6 august. În timpul serviciului divin, când tocmai binecuvânta în mână cu crucea și cu vasul sfintelor taine, frontul, care se afla în toiul celor mai înverșunate lupte, ajunsese la o distanță de 800 metri de linia de tranșee. Preotul a fost lovit de câteva gloanțe de armă și de un obuz, care s-a spart sfărâmând complet sfânta masă, pe care se făcea serviciul divin. Au fost omorâți, atât preotul, cât și o echipă întreagă de zece oameni, precum și un ofițer care, cu toții, asistau la serviciul religios.

Preotul și ofițerul au fost înmormântați în cimitirul de eroi din Pufești, iar sfânta masă și soldații au fost depuși chiar în groapa făcută de obuz, pe locul unde se făcuse

³² Ibidem, p. 121.

³³ Ibidem.

serviciul divin. Locul și mormântul ostașilor îngropați acolo au fost marcate printr-o simplă cruce de lemn. După aceea ne-am orientat de i-am deshumat și dus la «Mănăstirea Neamului» Mărășești. Am găsit în groapă sfânta masă cu castronul de aiazmă, de asemenea spart, precum și osemintele celor unsprezece soldați necunoscuți, după cum ni se spusese de către locuitorii satului.

*Plutonier major Chelaru,
Comuna Hoceni, județul Fălciu*”³⁴.

Rămâne veridică – credem noi – relatarea generalului I. Vlădescu cu privire la împrejurările morții părintelui Ionescu-Cazacu.

Pentru faptele sale de viteză, Pr. Șt. Ionescu-Cazacu a fost decorat cu Ordinul „Coroana României”, cu panglică de „Virtutea Militară”. Pentru modul în care și-a îndeplinit datoria de confesor militar cu: Medalia „Răsplata muncii pentru Biserică” (brevet nr. 2684/1 septembrie 1918) și „Crucea comemorativă a războiului – 1916/1917”, cu baretele: Carpați, Dobrogea, București și Mărășești – 1917, iar pentru sacrificiul suprem a fost decorat cu „Ordinul Mihai Viteazul”, post mortem³⁵.

În foaia calificativă, întocmită pentru decorarea preotului-erou Ionescu-Cazacu cu ordinul „Mihai Viteazul”, generalul Ion Vlădescu, comandantul Diviziei a II-a, avea să spună, printre altele:

„A dat dovadă de credință față de Patrie, cultivând la ostașii regimentului și ai diviziei cel mai înfocat spirit patriotic și de jertfă. Vrednic de toată stima, și-a câștigat temeinic considerația și dragostea ostașilor și a corpului ofițeresc.

În perioada I ia parte, efectiv, cu regimentul, la lupte în Carpați, Ardeal, Dobrogea și în retragere, dând dovadă exemplul personal de adevărat preot-ostaș, în luptele cele mai dârze și mai grele, îndeplinindu-și această misiune cu multă abnegație și cu mare zel, învățând, sfătuind, îmbărbătând, încurajând și alinând durerile celor răniți și ale celor chinuți de lipsuri și boală.

În perioada a II-a, depune muncă în pregătirea spiritului de jertfă al ostașului, luând parte la luptele de la Mărășești, 1917, în fruntea unității sale, cade eroic, fiind citat cu ordin de zi pe armată”³⁶.

Astăzi, osemintele părintelui Ștefan-Cazacu se află depuse într-una din criptele Mausoleului de la Mărășești, alături de cele ale marilor eroi ai neamului românesc, și oricine vizitează acest loc – unde s-a scris cu atâta sânge una dintre cele mai frumoase și mai mărețe pagini de istorie națională – poate să vadă cripta sa funerară pe care stă scris: „Preot erou Ștefan Cazacu”.

4. Preotul Constantin Milcoveanu, de la Catedrala „Sfântul Gheorghe-Ionașcu” din Slatina.

În *Tabelul privind repartitia preoților la corpuri și servicii (1916-1917)* este trecut și părintele Constantin Milcoveanu, preot slujitor la Catedrala „Sfântul Gheorghe-

³⁴ † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ștefan Ionescu-Cazacu...”, pp. 121-222.

³⁵ *Ibidem*, p. 122.

³⁶ † Gherasim CRISTEA, „Preotul erou Ștefan Ionescu-Cazacu...”, p. 122. Cf. M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 45-46.

Ionașcu” din Slatina³⁷. Numele lui apare și într-un alt document al vremii ce ne prezintă repartitia preoților la corpuri și servicii (înlocuiri și demobilizări) pentru anii 1916-1918³⁸. Din acest ultim document aflăm că părintele Milcoveanu a fost mobilizat ca preot militar la Spitalul de contagioși – Corpul I Armată. A activat aici puțin timp, fiind înlocuit în anul 1916.

Alte documente din timpul războiului ne dau numele unor preoți din vechiul județ Olt care ar fi putut fi mobilizați pe front, cu acordul Episcopiei Argeșului. Un „tablou” cu acești preoți „care ar putea fi mobilizați”, semnat la 16 septembrie 1916 de preotul econom C. Popescu, Protoiereul județului Olt, consemnează numele următorilor preoți: **Gr. Stoichicescu** – Parohia Coteana, **I.I. Popa** – Parohia Jugaru, com. Optași, **N. Cioriceanu** – Parohia Mereni, com. Profa și **D. Popescu** – Parohia Urși³⁹. Un alt tabel cu preoți mobilizabili din Episcopia Argeșului, județul Olt, cuprinde, alături de numele preotului Grigore Stoichicescu din Coteana, și alte trei nume de preoți (toți din Slatina): **Ioan Marinescu** – Parohia „Sf. Gheorghe”, **Gavriil Dumitrescu** – Parohia „Sfântul Nicolae-Clocociov” și **Nicolae Ionescu** – Parohia „Sfânta Treime”⁴⁰.

b.1. Preotul Ștefan Bazilescu din Balș, județul Romanați.

Preot la biserica „Sfântul Dumitru” din această localitate⁴¹, părintele Bazilescu, deși în vârstă (avea 60 de ani), a făcut serviciu pe front la Spitalul Mobil nr. 11 din cadrul Regimentului 66. A fost alături de soldați în Dobrogea, făcând zilnic serviciu la morții de tifos exantematic. Contractând această gravă boală, nu a renunțat de a fi alături de soldați. După o convalescență de o lună, și-a reluat serviciul „*cu un zel și devotament de adevărat apostol, deși încă foarte debil* (adică foarte slăbit – compl. n.)”⁴².

2. Preotul Ion G. Cerbulescu, de la Parohia Rusăneștii de Sus, județul Romanați.

Preotul românean I. Cerbulescu⁴³ a fost mobilizat în timpul războiului la Spitalul 1 Evacuare. În fișa calificativă, întocmită de Dr. Plăvănescu, părintele este caracterizat astfel: „*Cu un devotament de toată lauda, și-a făcut întru totul nu numai datoria de preot, dar a depus și o activitate neobosită în îngrijirea răniților, nesustrăgându-se de la nicio obligație, ce necesitățile serviciului mă făceau să le cer de la Sf.[inția] Sa. În Pitești, a alergat în toate părțile, adunând diferite donații pentru spital ca: perne, saltele, lenjerie etc. A supravegheat deparazitarea de tifos exantematic și febră recu-*

³⁷ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 1. Părintele Milcoveanu a participat activ și la campania din Bulgaria, din anul 1913.

³⁸ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 23.

³⁹ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 12.

⁴⁰ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 32.

⁴¹ În anul 1913, prin stăruința preotului Sachelarie Ștefan Bazilescu, biserica „Sfântul Dumitru” din Balș, ridicată în anul 1753 de protopopul Radu Căzănescu și Ștefan Trapezunda, vel ban al Craiovei, „s-a restaurat și reînnoit radical”, fiind „împodobită pe dinăuntru și pe dinafară, făcându-i-se și prelungirea precum se vede...”. Vezi *Pisania bisericii*.

⁴² C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 114-115; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 440.

⁴³ A fost hirotonit preot la 23 mai 1906, pe seama Parohiei Rusăneștii de Sus.

rentă, *dând tuturor exemplu de abnegație și devotament. Este foarte instruit, cu o educație aleasă, blând, împăciuitor și disciplinat, făcându-se astfel să fie iubit și stimat de soldați și ofițeri*”⁴⁴. În Tabelul cu preoții de armată căzuți, dispăruți sau prizonieri în timpul războiului, de la 14 august 1916 – 16 februarie 1918, părintele I. Cerbulescu este înregistrat ca fiind „mort”⁴⁵, semn că el a murit la datorie pe front, ca și părintele Ștefan Ionescu-Cazacu din Poiana – Olt.

3. Preotul Dumitru Cunescu⁴⁶, de la Parohia Enoșești, comuna Enoșești, județul Romanați.

Acest preot a activat în timpul războiului la Ambulanța Diviziei a 10-a. Având o cultură aleasă, s-a distins prin cuvântările sale mobilizatoare și pline de patriotism. A participat la eliberarea Transilvaniei, îndemnându-i pe brancardieri să adune răniții sub gloanțele inamicului, iar din octombrie 1917 s-a îngrijit de orfanii și locuitorii din Păunești-Putna.

Despre activitatea sa pe front, *Referatul Protoieriei preoților de armată* consemnează următoarele: „*Preotul Cunescu D.[umitru] – de la Ambulanța Diviziei a 10-a, are o cultură aleasă, s-a distins totdeauna prin cuvântările sale morale și pline de un cald patriotism. Foarte curajos. În timpul luptelor din Transilvania era în mijlocul brancardierilor îndemnându-i a aduna răniții sub gloanțele inamicului. (Dr. Popișteanu). E un spirit luminat și conștient, în mijlocul trupelor, pe asemenea vremuri, servind mult a ridica moralul oamenilor. (Colonel Broșteanu). Preot de o moralitate desăvârșită, și-a îndeplinit misiunea cu zel, abnegație și mult devotament. Din octombrie 1917, îngrijește orfanii și populația din Păunești Putna. Această populație de mici copilași a găsit un adevărat părinte în preotul Cunescu care, departe de familia sa proprie, și-a făcut o a doua familie din cei nenorociți. A fost propus pentru avansare la gradul de maior*”⁴⁷.

4. Preotul Emanoil C. Mărculescu, din orașul Corabia, județul Romanați.

Preotul paroh Emanoil Mărculescu, de la Catedrala „Sfânta Treime” din Corabia⁴⁸, a fost mobilizat ca preot militar la Regimentul 59 Infanterie. După mărturia Lt. col. Homoriceanu, părintele Mărculescu a venit în regiment din ziua întâi a mobili-

⁴⁴ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 438. Vezi și C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 108.

⁴⁵ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 13, f. 36. Cf. M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, p. 63.

⁴⁶ Născut în anul 1883 în comuna Pârșcoveni, jud. Romanați, într-o familie de preot, părintele D. Cunescu a fost hirotonit preot în 1910, pe seama Parohiei Enoșești.

⁴⁷ C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 81. Vezi și: Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, I, p. 81; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 430.

⁴⁸ Fost diacon al Episcopiei (1901-1907), părintele Emanoil Mărculescu a fost hirotonit preot de către Episcopul Atanasie Mironescu al Râmnicului-Noul Severin în ziua de 6 octombrie 1907, când s-a sfințit catedrala. Cf. Șt. N. RICMAN, Fr. IOSIF, V. ENESCU și P. CONSTANT, *Monografia județului Romanați*, Institutul de Arte Grafice „Ramuri” S.A., Craiova, [1928], p. 328; *Vieța bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei, Râmnicului și Severinului pe anul 1940*, Ed. Tipografia Sf. Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului, Craiova, 1941, p. 576; Florea BĂCIU, Ion VÂRTEJARU, *Monografia orașului Corabia*, ed. a II-a, Ed. Alutus, Slatina, 2007, p. 316.

zării și a luat parte la toate operațiunile de campanie. În luptele de la pasul Vâlcan, din 12 septembrie 1916, i-a ajutat pe medici la pansarea răniților, la posturile de prim ajutor, riscându-și viața în bătaia gloanțelor și a proiectilelor artileriei inamice⁴⁹.

La 12 octombrie 1916, în comuna Vaideeni, județul Gorj, a căzut prizonier la nemți.

În Memoriul său din 21 iunie 1918, părintele Mărculescu ne prezintă detaliat activitatea sa din prizonierat. După o ședere de șase zile la Petroșani, a fost dus la spitalul german din Orăștie, unde a stat aproape două luni. Cu toate că era bolnav de reumatism, contractat în timpul însoțirii trupelor pe câmpul de luptă, totuși părintele Mărculescu și-a manifestat iubirea creștină față de cei răniți și suferinzi, îngrijind și mângâind pe cei 900 de răniți români ce se aflau în spital. Din Orăștie a fost trimis în Germania, la începutul anului 1917. Aici, a stat în lagărul de luptă română „Lamsdorf”, ce număra 22.000 de prizonieri români, „pentru îndeplinirea serviciilor religioase și consolațiunea morală” a celor închiși. La 7 decembrie 1917 a fost trimis în Stralsund, iar de aici în țară, în urma schimbului de prizonieri făcut între armata română și cea germană.

În timpul prizonieratului, părintele s-a aflat zilnic „în mijlocul soldaților și bolnavilor, sfătuindu-i și dându-le tot sprijinul moral pentru a putea rezista situației nenorocite în care se aflau, ajutând pe cei în lipsă și debili prin procurarea de reconstituante (hemoglobină, vin, hrană), redând viață la mulți ce erau să fie pradă morții; acestea cumpărate din salariul meu...”. Din cauza transportului într-un vagon fără foc spre lagărul Stralsund, părintele – mărturisește în continuare – a răcit la cap, de atunci nemaiputând citi și scrie fără ochelari⁵⁰.

În urma activității sale ca preot militar, părintele Em. Mărculescu a fost propus spre a fi înaintat în grad și decorat.

Revenit la parohie, după terminarea războiului, părintele Mărculescu a slujit, ca paroh, la biserica „Sfânta Treime” din Corabia până în anul 1937⁵¹, când a predat parohiatul preotului D. Buzatu.

5. Preotul Aristide Popescu, de la Parohia Cioroiu, comuna Cioroiu, județul Romanați.

Părintele Aristide Popescu (1881-1948)⁵², preot paroh la Parohia Cioroiu între anii 1906 și 1943, și-a îndeplinit misiunea de preot militar în cadrul Regimentului 19

⁴⁹ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 457.

⁵⁰ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Ministerul de Război*, dos. 1162, ff. 9-11. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 291-293.

⁵¹ Cu doi ani înainte (în 1935), printr-o decizie a Episcopiei, care „a avut un substrat politic”, preotul Mărculescu fusese suspendat din funcție. Datorită îndelungatei și rodnicei sale activități pastorale, dar și a respectului de care se bucura, fiind o personalitate a vieții spirituale a urbei de la Dunăre, decizia de suspendare a atras nemulțumirea enoriașilor, care au protestat, cerând ridicarea suspendării, lucru pe care Episcopia a fost nevoită să-l facă. Vezi Fl. BĂCIU, I. VÂRTEJARU, *Monografia orașului Corabia*, p. 317 (și n. 1).

⁵² A fost și titularul „protoieratului Cioroi”, înființat la 1 iulie 1927. Vezi Șt. N. RICMAN, Dr. Fr. IOSIF, V. ENESCU, P. CONSTANT, *Monografia județului Romanați*, p. 433. A trecut la cele veșnice în ziua de 17 octombrie 1948, „după un apostolat pastoral de peste 48 de ani în parohia Com. Cioroiu...”, după cum amintește inscripția de pe piatra funerară. Mormântul său se află în cimitirul din curtea bisericii parohiale Cioroiașu-Crâng, comuna Fălcoiu.

Infanterie „**cu mult zel, curaj și abnegație**”, fiind decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, în grad de Cavaler⁵³, precum și cu „Meritul sanitar cl. I”, și „Crucea Comemorativă 1916-1918”, cu baretele: Dobrogea-București-Mărășești⁵⁴. În localitatea Adjudul Nou a înființat o cantină pentru 150 de copii orfani [...] „*învățându-i rugăciuni, cântece patriotice și reguli de bună purtare*”. În Ploiești, Sinaia și Câmpulung a ajutat „*în mod foarte activ la facerea pansamentelor*” pentru soldații răniți. A fost ajutor de medic la Spitalul de contagioși „Movila” din Ploiești și la Spitalul din Dorohoi (aici timp de patru luni), precum și la spitalele de holeră și tifos exantematic, fiind „*exemplu de muncă și dispreț de moarte*”⁵⁵.

Fiind chemat de pe linia de front în tabăra Regimentului de Marș al Diviziei a II-a, aflat la rezerva Armatei, l-a botezat, în ziua de 29 octombrie 1917, pe soldatul evreu Ieroham Semo, cu numele de Nicolae (Păunescu). Părintele menționează faptul că, după ce i s-a făcut soldatului toate „catehizările” prevăzute, „*l-a introdus, prin botez, în sânul Bisericii Ortodoxe Române...*”. Botezul „*s-a făcut cu solemnitate în mijlocul regimentului, așezat în careu, afară de afundarea în apă, ce s-a făcut în locul ferit de vederea publică, mai înainte pregătit*”⁵⁶.

Părintele Aristide Popescu este caracterizat de colonelul Ionescu ca fiind un om cult, cu mult avânt patriotic și dotat cu claritate în exprimare. Prin predicile și conferințele sale, el „*a contribuit foarte mult la ridicarea moralului trupei și ofițerilor, în momentele grele, când toți erau deprimați din cauza epidemiilor*”. Generalul I. Vlădescu îl socotește ca fiind un preot „*... demn, sânguitor, tipul confesorului militar*”, iar locotenent-colonelul Ionescu adaugă: „*Are sânge rece și pune, cu adevărat, mai presus de orice, interesele țării. Nu am decât cuvinte de laudă pentru acest preot, cu care Sfânta Biserică se poate mândri*”⁵⁷.

6. Preotul Nicolae Popescu, de la Parohia Brastavățu, comuna Brastavățu, județul Romanai.

Preot din anul 1912 pe seama Parohiei Brastavățu, părintele N. Popescu a fost preot militar în timpul Primului Război Mondial în cadrul Diviziei a IV-a a Regimentului 5 Infanterie-Vlașca. A participat la campania din 28 octombrie 1918, fiind avansat ulterior la gradul de căpitan. Lt. colonel N. Dumitrescu îi sintetizează astfel activitatea sa de preot militar: „*Preotul Popescu N. – de la [Regimentul] 5 Vlașca, a depus multă bunăvoință tot timpul cât a servit în acest corp. Bun sfetnic și propovăduitor. A luat parte pe front, la Siret (Nămolosa). În tot timpul a fost la postul de onoare, mergând*

⁵³ C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 217; Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 435.

⁵⁴ *Vieța bisericească în Oltenia. Anuarul Mitropoliei Olteniei...*, p. 600.

⁵⁵ Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, I, p. 167.

⁵⁶ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 15, f. 248. Cf. Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, pp. 146-147. În cartea Preotului Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, p. 232, numele soldatului evreu trecut la Ortodoxie este Semo Iacob (care a primit numele de Musceleanu Haralamb), iar numele nașului său, Locotenent Nicolescu.

⁵⁷ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESCU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 435; C. NAZARIE, *Activitatea preoților de armată în Campania din 1916-1918*, pp. 97-98.

*până la tranșeele cele înaintate, întreținând și ridicând moralul soldaților. A fost însărcinat cu constituirea unei societăți pentru ajutorarea orfanilor de război, s-a achi-
tat destul de bine. În Basarabia a slujit în bisericile rusești, contribuind **foarte mult** la
stabilirea legăturilor de apropiere între soldați și populația basarabeană. Îl caracte-
rizez ca pe un **prea bun preot de regiment***⁵⁸.

Chiar dacă necesarul de preoți militari era asigurat pe front, și în cazul Episcopiei Râmnicului-Noul Severin, sub a cărei jurisdicție canonică era județul Romanați, a existat o listă cu preoți din acest județ pregătiți pentru a fi oricând mobilizați. Conform unei adrese a Episcopiei Râmnicului-Noul Severin din 7 martie 1918, aflăm că erau pregătiți pentru mobilizare 15 preoți (**Alexandru N. Popescu** de la Parohia „Sfânta Treime” din Corabia, **Vasile D. Ionescu** de la Parohia Troianu, **Matei Pâslaru** de la Parohia Urzica etc.), iar dintr-o altă adresă a Eparhiei, din decembrie 1918, era trecuți 22 de preoți „mobilizabili” (**Mihail Teodorescu** de la Parohia „Sfântul Nicolae” din Caracal, **Nicodim Ghigenescu** de la Parohia Ianca Nouă, **Petre Rădulescu** de la Parohia Obârșia ș.a.)⁵⁹.

B. Preoți olteni și romanațeni rămași la parohie care au suferit în timpul ocupației străine

Alături de preoții mobilizați pe front, mulți preoți olteni și romanațeni, rămași la parohie, au îndurat atrocitățile Primului Război Mondial, fiind arestați, torturați și chiar uciși.

a. Pentru **județul Olt**, documentele vremii menționează numele a patru preoți care au suferit în timpul ocupației străine: **Alexandru Georgescu**, **Constantin Gogiulescu**, **Constantin N. Păunescu** (care a fost împușcat) și **Gheorghe M. Seiculescu**.

1. Preotul Alexandru Georgescu, de la Parohia Dăneasa, comuna Dăneasa, județul Olt.

Împreună cu soția sa, preoteasa Anghelina, părintele **Alexandru Georgescu** de la Parohia Dăneasa a fost arestat și trimis la Berlin spre a-și executa pedeapsa, pentru că a făcut slujbă „*pentru victoria armatelor române*” și „*a blestemat poporul german*”.

Într-un raport al Primăriei Dăneasa, nr. 537 din 6 aprilie 1936, sunt consemnate următoarele cu privire la condamnarea celor doi: „*Pe motiv că au blestemat poporul german și au vorbit necuviincios, au fost condamnați, preotul la un an*⁶⁰ *și soția la 6 luni închisoare, duși la Berlin spre a-și executa pedeapsa. După 6 luni, soția a fost eliberată și a venit acasă bolnavă; iar preotul, la expirarea termenului de un an, a încetat din viață la închisoarea din Berlin, unde a fost înmormântat*”⁶¹.

⁵⁸ Gh. NICOLESCU, Gh. DOBRESU, A. NICOLESCU, *Preoți în lupta pentru Marea Unire...*, p. 455.

⁵⁹ M.Ap.N., Dep. C.A., *Fond Inspectoratul Clerului Militar*, dos. 9, f. 40. Cf. M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 64 și 66.

⁶⁰ Pr. Oprea D. Săndulescu din comuna Bogdana – Teleorman și Anastasie Nota din Radomirești afirmă că preotul Al. Georgescu a fost condamnat la 10 ani închisoare, nu la 1 an. Vezi Pr. Oprea D. SĂNDULESCU, *Din grozăviile războiului mondial*. Oricare ar fi fost pedeapsa, adevărul istoric este acesta: părintele Georgescu a încetat din viață, din cauza suferințelor îndurate, la un an după ce a fost închis și tot acolo, adică la Berlin, a fost înmormântat.

⁶¹ Cf. Grigore N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, Ed. Basilica, București, 2018, pp. 270-271.

2. Preotul Constantin Gogiulescu, de la Parohia Oteștii de Sus, a fost și el arestat de trupele germane și, apoi, trimis într-un lagăr din Germania, pentru doi ani de detenție⁶². Nu se cunosc alte date despre viața părintelui.

3. Preotul Constantin N. Păunescu, de la Parohia Crăciuneii de Jos, comuna Radomirești, județul Olt.

Părintele Constantin Păunescu a văzut lumina zilei la 29 ianuarie 1891 în comuna Mihăieștii de Jos (azi comuna Mihăiești), satul Bușca, în familia țăranului Nicolae Păunescu. Conștient de valoarea învățăturii de carte și dornic să-și vadă copiii „oameni învățați și la casele lor”, N. Păunescu a făcut tot posibilul să-i trimită la carte. Așa se face că după clasele primare pe care le-a făcut la „Rușii de Vede” (Roșiorii de Vede), tânărul Constantin s-a înscris la Seminarul „Nifon Mitropolitul” din București, pe care l-a absolvit în anul 1910.

Nesimțindu-se încă pregătit ca să primească Taina Preoției, a funcționat un an ca învățător în satul natal. La 17 decembrie 1911 a fost hirotonit preot pe seama Parohiei Titulești din comuna Crâmpoia. Aici nu a rămas mult (doar un an), căci, murind părintele Anastasie Ionescu de la Parohia Crăciuneii de Jos (Radomirești), s-a transferat la această parohie, la 18 august 1912⁶³.

Linieștea sufletească pe care și-o dorea ca păstor de suflete la noua parohie nu a durat însă mult timp. Peste doar patru ani România era deja angrenată în prima conflagrație mondială și, mai mult, spre sfârșitul anului 1917 avea să fie ocupată de trupele germane.

Dezastrul a venit și în parohia părintelui Păunescu, iar el, ca un adevărat păstor de suflete, a rămas să înfrunte, plin de curaj, la 26 de ani, greutățile vremii și răutățile armatei de ocupație.

Pentru că nemții transformaseră biserica în grajd pentru caii lor și în dormitor pentru soldați (icoanele fiind folosite de aceștia ca pat pentru dormit), părintele a protestat în fața comandantului german și a confesorului lor militar. Replica dată părintelui de preotul militar german, lipsită de dragoste creștină și de adevăr, a fost aceasta: „*Da, dar bisericile dumneavoastră aparțin statului și tot ce aparține statului cu care suntem în război dispunem noi de ele cum vrem*”⁶⁴.

Ce a urmat după această confruntare nu-i greu de imaginat. Nemții au intrat în alertă, iar părintele a început să fie și mai atent supravegheat.

O întâmplare nefericită, petrecută în ziua de 15 februarie 1917, avea să-i fie fatală părintelui Păunescu. În casa sa, care fusese rechiziționată, locuiau acum câțiva ofițeri germani. O grenadă, se pare ascunsă în soba din bucătăria casei de slujnica părintelui, a explodat la aprinderea focului⁶⁵. Explozia, care nu a făcut alte victime, în afară de

⁶² Prof. Teodor MAVRODIN, *Episcopia Argeșului 1793-1949*, Ed. Europroduct, Pitești, 2005, p. 476.

⁶³ M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 53-54.

⁶⁴ Traian ZORZOLIU, „Preotul erou Constantin N. Păunescu”, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național-Olt, Drăgănești-Olt, 24 mai 2001, p. 15.

⁶⁵ Potrivit Raportului Primăriei comunei Mihăieștii de Jos – Olt, nr. 267 din 28 martie 1936, grenada „Cpt. Savopol” a fost găsită de servitoarea părintelui, Marița N. Fleancu, o localnică, care, „... având trei zile până când termina serviciul la preotul Păunescu, a ascuns-o, voind s-o ducă acasă la părinții săi, părându-i frumoasă. Soția preotului a trimis-o în altă cameră să aducă un fier pentru ridicatul testului (un fel de strachină mare sub care se coace pâinea), i-a căzut grenada din sân, a făcut explozie,

slujnică, i-a alertat pe nemți. Aceștia au percheziționat casa și au găsit corespondență în limba franceză între părintele și foștii săi colegi de seminar, care acum studiau în Franța. Cum cele două țări, Franța și Germania, se aflau în război pe poziții inamice, comandantul german l-a acuzat pe părintele de complot „*în contra armatelor germane*” și, ca atare, a fost arestat și dus a doua zi, împreună cu soția, la comandamentul de război din Drăgănești. Cu această ocazie nemții au incendiat arhiva parohială⁶⁶.

După câteva zile de suferință și tortură, în ziua de marți, 21 februarie 1917, părintele Păunescu a fost judecat și condamnat la moarte⁶⁷. Auzindu-și sentința, părintele și-a făcut ultima rugăciune în genunchi pe paiele din arest, și-a împărțit bunurile personale ce le avea colegilor săi de suferință și a zis din adâncul sufletului aceste ultime cuvinte: „*Iartă-mă, Doamne, și primește-mă în împărăția Ta!*”⁶⁸.

Sentința a fost executată în aceeași zi (21 februarie), părintele fiind împușcat la marginea Drăgăneștiului, spre Stoicânești. Avea doar 26 de ani. În urma sa au rămas să-l plângă soția și cei doi fii ai lor, Gheorghe și Florin, ambii minori.

Pe locul unde a fost împușcat preotul Constantin Păunescu, părinții săi, Nae și Stana Păunescu, i-au ridicat, ajutați de maistorul Batista Durigo⁶⁹ – cel care construise și biserica din Radomirești unde părintele Păunescu slujise –, un monument funerar⁷⁰ care amintește de cumplita sa execuție:

„*În acest loc/ s-a stins viața/ preotului C. Păunescu/ în etate/ de 28 ani [sic!]/ executat la/ 21 februarie/ de armata/ imperială/ germană/ lăsa[n]d/ nemângăiată/ soția cu 2/ copii și părinți,/ frați, surori/ 1917.*

Triști de/ moartea fiului –/ Naie Păunescu și/ Stana/ Naie Păunescu/ din com./ Mihăieștii de Jos/ Olt”.

Ca și cum nu ar fi fost de ajuns, la câteva zile de la condamnarea și execuția părintelui C. Păunescu, pe frontul din Moldova a murit la datorie și celălalt fiu al familiei Păunescu, învățătorul Ilie N. Păunescu.

La poarta casei părințești din satul Bușca, cei doi părinți îndurerați au ridicat un alt monument funerar, de data acesta în cinstea celor doi bravi fii ai lor, Constantin și Ilie, căzuți la datorie pentru neam și țară. Monumentul are încrustată următoarea inscripție:

omorând-o pe loc...”. Vezi Preot Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 266.

⁶⁶ M. VÎNĂTORU, *Și noi am fost acolo... la porțile cerului...*, pp. 56-57. Vezi și † Gherasim CRISTEA, „Slujitori bisericești din Eparhia Râmnicului și Argeșului în timpul ocupației străine 1916-1918”, p. 99, și „Biserica Ortodoxă Română în timpul Războiului de întregire (1916-1918)”, p. 113.

⁶⁷ Soția părintelui a fost condamnată la doi ani de închisoare, însă după șase luni ea a fost grațiată.

⁶⁸ T. ZORZOLIU, „Preotul erou Constantin N. Păunescu”, p. 16. După informația primită de Pr. Grigore N. Popescu, se pare că preotul Constantin Păunescu, fiind „om demn, văzându-și de biserică și neavând obiceiul temenelelor, nu era pe placul unui proprietar de acolo (Victor Tălmaciul – compl. n), care a și murit curând după preot și care i-a creat o imagine proastă în fața nemților”. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 268-269. Vezi și Pr. Oprea D. SÂNDULESCU, *Din grozăviile războiului mondial*, Tipografia „Lumina Teleormanului”, Turnu-Măgurele, 1924, p. 8 (mărturia lui Anastasie Nota, proprietar în Crăciuneii de Jos, care a fost închis împreună cu părintele Constantin Păunescu).

⁶⁹ Italian stabilit în Drăgănești la începutul secolului XX.

⁷⁰ Acest monument a fost restaurat în anul 2012 de A.N.C.M.R.R., Subfiliala Drăgănești-Olt.

„Preotu[l]/ Costandin N./ Păunescu în/puşcat de nemţi în/ anul 1917 în com[una] Dră/găneşti Olt la 17 feb[ruarie]/ani 26. Şi copii[i] Gheor/ghe şi Florin 1922/ Ilie N. Păunescu norma/list mort pe c[âmpul] de luptă/ 1917 – 20 feb[ruarie]./ Familia Nae Păunescu/ şi soţia Stana”⁷¹.

Deşi judecătorul îi făgăduise părintelui Păunescu că-i va aproba să fie îngropat în comuna sa natală, Mihăieştii de Jos, nu s-a ținut de cuvânt. Exact după un an, în ziua de 21 februarie, părintele va fi deshumat din Drăgăneşti şi dus la Mihăieştii de Jos, unde „i s-a făcut mormânt frumos, după ultima sa dorinţă”⁷².

Că preotul Constantin N. Păunescu, care a murit nevinovat, ca un mucenic, a fost un „preot adevărat, cucernic, serios, cu suflet ales”, se vede şi din testamentul său, scris în închisoare – cu trei zile înainte de a fi împuşcat – şi încredinţat lui Anastasie Nota, care, după 15 zile de la moartea părintelui, a fost eliberat. Iată cuprinsul testamentului:

*„Sâmbătă, 18 februarie 1917
Testament*

Iubite tată, mamă, fraţi, surori, soţie iubită şi copilaşii mei iubiţi,

De-o fi să mor, să ştiţi că sunt nevinovat, întrucât absolut n-am ştiut că în casa unde eu stau să se găsească de la soldaţii germani sau să fie spre nenorocirea familiei mele, de vreun rău voitor adusă, o grenadă germană, care mi-a cauzat nenorocirea. Am fost bolnav de tristeţe şi rău tratat în închisoare. Zino, soţie mult iubită, de vei păstra veşnic amintirea mea, nu te vei mai căsători cu nimeni. Eu zic: nu învrednici pe nimeni să-şi bată joc de acela ce am fost numai eu. Ai grijă de copii, să înveţe carte, pentru a deveni oameni cu vază în toată ţara, ajută-i şi cheltuieşte totul cu ei. Toţi banii depune-i pentru copii şi să stai la tata. Nu fii risipitoare şi răzătoare. Ai la tine nişte bani ai Bisericii, să-i dai Epitropiei şi să primeşti adevărul. Deosebit, ai la tine 2.040 lei în hârtii, afară de monedele de aur, verighetele şi ceasornicul de aur. Ai grijă să nu rădă lumea nici de tine, nici de copii. Fii femeie serioasă. Faceţi-mi pompă şi să pretinzi preoţilor slujbă rară, îngerească, ştii tu cum îmi plăcea mie. Vei lua veşmintele noi de la Biserică toate şi vei da Bisericii pentru ele 300 lei, adică mai mult decât costă ele sau vei lua altele, în schimb mă vei îngropa cu ele. Să-mi faceţi cavou frumos, cu cruce bună şi cu fotografia mea în ea la Mihăieştii de Jos. Dumnezeu să vă aibă în pază!

(ss) Preot C. N. Păunescu”⁷³.

⁷¹ Remarcăm faptul că ziua execuţiei şi vârsta părintelui Constantin Păunescu diferă la cele două monumente funerare. Pe monumentul de la Drăgăneşti-Olt apare că părintele a fost executat la 21 februarie, în vârstă de 28 de ani, iar pe monumentul din faţa curţii părinteşti apare că a fost împuşcat la 17 februarie, la vârsta de 26 de ani.

⁷² Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, p. 268. Pe monumentul funerar din cimitirul satului Buşca, com. Mihăieşti, ridicat în anul 1918 în memoria părintelui Constantin Păunescu, este scris următorul text: „Reamintir[e]/ regretatu[lui]/ preotu[l] C.N./ Păunescu în etate de/ 28 ani fost/ e[xe]cutat la 21/ febroarie 1917/ morte prin/ înpuşcare de/ armata imper/ială germa/nă/ în comuna Drăgăneşti Olt lăsând/ în urma sa în tris/ta durere o soţie cu trei copi[i]/ părinţi, fraţi şi/ surori în trista durere. Fie/ memoria eternă. 1918. Maistor I. B. Dur/igo”.

⁷³ Gr. N. POPESCU, *Preoţimea română şi întregirea neamului*, II, *Temniţe şi lagăre*, pp. 269-270.

4. Un alt preot reținut și arestat de trupele inamice a fost **preotul Gheorghe M. Seiculescu** din Seaca – Olt. Acesta a fost arestat mai multe zile ca „garanție că va fi liniște în sat”.

Despre vrednicul părinte Seiculescu aflăm – din Anuarul Eparhiei Argeșului pe anul 1939 – următoarele: era născut la 31 ianuarie 1888⁷⁴ și absolvise seminarul de gradul II. Fusese hirotonit preot la 19 aprilie 1909, pe seama Parohiei Nenciulești (județul Teleorman). La Seaca (Parohia Frumoasa) fusese transferat la 1 noiembrie 1912, iar la 19 februarie 1913 fusese hirotesit duhovnic.

Pentru activitatea sa fructuoasă în slujba Bisericii lui Hristos, dar și a neamului românesc, a primit medalia „Răsplata muncii pentru biserică cls. a II-a”⁷⁵.

b. Și în **vechiul județ Romanați**, mai mulți preoți, rămași la parohie, au suferit din pricina armatelor de ocupație, fiind arestați și torturați. Documentele vremii menționează pe următorii: Ștefan Bălănescu din comuna Cioroiu, Grigore Berbescu din comuna Rusăneștii de Jos, Vasile Constantinescu din satul Cepari, Dumitru D. Filip din comuna Dobrun, Haralambie Popescu din comuna Deveselu, Ion Predescu din comuna Știrbei (actualmente comuna Iancu Jianu) și Oprea I. Ștefănescu din comuna Vișina Nouă.

1. Dintr-un raport al Postului de Jandarmi Osica de Sus, nr. 1069/1937, către Inspectoratul General al Jandarmeriei, aflăm – printre altele – că **preotul Ștefan Bălănescu** din localitatea Cioroiu „a fost bătut și schingiuit de un neamț, în mijlocul curții, în văzul sătenilor”, fiind amenințat cu împușcarea⁷⁶. A murit la 25 iunie 1919, în vârstă de 76 de ani, „după un apostolat de 49 ani, în Parohia Cioroiu”⁷⁷.

2. Datorită faptului că **preotul Grigore Berbescu** din comuna Rusăneștii de Jos știa foarte bine limba germană, „locuitorii acestei comune n-au avut de suferit prea mult de pe urma ocupanților. Ori de câte ori venea vreun ordin de rechiziționare sau de ridicare animale și alimente preotul stăruia pe lângă autoritățile germane și obținea favoarea de a se ridica mult mai mici cantități...”⁷⁸.

3. Despre **preotul Vasile Constantinescu**⁷⁹ din satul Cepari aflăm că „a suferit bătăi și schingiuri de la unguri, pentru a le da bani, alimente și rufărie”. A decedat în anul 1934, în vârstă de 94 de ani⁸⁰.

4. **Preotul Dumitru D. Filip**⁸¹ din comuna Dobrun a fost acuzat de trupele de ocupație că îi „sfătuiește pe credincioși, în biserică, să nu facă nici un serviciu dușma-

⁷⁴ Pe crucea de la mormântul său aflăm că s-a născut în anul 1887 și a trecut la cele veșnice la 18 octombrie 1961.

⁷⁵ *Anuarul Eparhiei Argeșului*, Pitești, 1939, p. 224.

⁷⁶ Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 304.

⁷⁷ Este înmormântat – ca și părintele Aristide Popescu – în curtea bisericii Parohiei Cioroiașu-Crâng, din comuna Fălcoiu.

⁷⁸ Adresa nr. 3578 din 27 martie 1936 a Prefecturii Romanați. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 303.

⁷⁹ Absolvent al Seminarului Teologic de gradul I, părintele Constantinescu a fost hirotonit preot, pe seama Parohiei Cepari, județul Romanați, la 27 iunie 1886.

⁸⁰ Raportul nr. 711/1937 al Postului de Jandarmi Cepari către Inspectoratul General al Jandarmeriei. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 304.

⁸¹ Născut în anul 1887 în localitatea Redea, județul Romanați, preotul Dumitru Filip a absolvit Seminarul Teologic de gradul II, fiind hirotonit preot la data de 1 septembrie 1907, pe seama Parohiei Dobrun.

nilor”. A fost arestat în ziua de 2 martie 1918, fiind condamnat la un an de închisoare. Iată cum își prezintă părintele calvarul suferințelor sale: „... După aflarea carnetului, am fost pus în lanțuri și dus la ofițer. Acolo mi-a arătat ce am scris despre el. S-a repezit la mine și a început să mă lovească până ce am căzut. Nu știu cine mă va fi sculat, că m-am pomenit în altă cameră. În ziua de 5 martie, sunt pornit la Balș, în lanțuri, și escortat de 2 soldați unguri. Acolo alte cercetări, alte amenințări și, în urmă, alte torturi. A doua zi, la ora 6 dimineața, sunt transportat la Slatina, la închisoare, unde am stat până la 8 august, când m-au trimis la Craiova, unde am fost judecat de Curtea Marțială germană, în ziua de 13 septembrie, în localul băncii de comerț, și condamnat la încă un an închisoare, pe motiv că la slujba religioasă, am povățuit poporul să nu dea nimic trupelor de ocupație.

Am stat la închisoare de la 2 martie 1918 până la 13 noiembrie 1918, când Bunul Dumnezeu a făcut ca trupele dușmane să părăsească țara românească și să se întoarcă la trupele noastre încărcate de laurii victoriei și cu ideal românesc împlinit. Aproape totul am pierdut de acasă. Am pierdut și o fetiță, singura fată pe care am avut-o, la moartea căreia nu am putut lua parte.

Ar fi multe de spus în această privință, dar tare mi-e teamă că și aceasta se va arunca la coș, cei mari neavând timpul necesar s-o citească, pentru a ști că **și noi, cei rămași aici, am rămas tot români, rugându-ne neîncetat pentru izbânda celor plecați, ocrotind și încurajând pe cei rămași cu noi** (– subl. n.)⁸².

5. Preotul Haralambie Popescu din comuna Deveselu a fost arestat timp de trei săptămâni, împreună cu doi localnici, Tudor Achim și Ioan Velcu, pentru că ar fi scos „un bulon de la acul de cale ferată din Deveselu, cu scopul de a provoca deraiere”. După trei zile de la punerea sa în libertate, a fost din nou arestat. A reușit însă să iasă, refugiindu-se în comuna Gostinari⁸³.

6. În timpul ocupației străine (1916-1918), preotul Ion Predescu⁸⁴ din comuna Știrbei a fost maltratat, din care cauză i s-a grăbit moartea. Dintr-un raport al Șefului Postului de Jandarmi Știrbei, nr. 810/1937, aflăm că: „... preotul Ion Predescu în etate de 62 ani, din comuna Știrbei – Romanați, a fost bătut și schingiuit de un plutonier ungur, anume Zabinschi, pentru faptul că nu i-a dat voie a-și bate joc de fiica sa, anume Elisabeta, în etate de 16 ani... Preotul a încetat din viață în luna mai, ziua 16, anul 1917, din cauza bătăilor grave și schingiurilor...”⁸⁵.

7. Despre preotul Oprea I. Ștefănescu⁸⁶ din localitatea Vișina Nouă aflăm că a fost un „mare ocrotitor al populației satului său, în timpul ocupației dușmane, sfătuind-

⁸² Adresa nr. 2483 din 5 martie 1936 a Prefecturii Romanați. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, pp. 301-302.

⁸³ Raportul nr. 815/1937 al Postului de Jandarmi Stoenesti către Inspectoratul General al Jandarmeriei. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 303.

⁸⁴ Absovent al Seminarul Teologic de gradul I, părintele Ion Predescu a fost hirotonit preot la data de 26 iulie 1880 pe seama Parohiei Știrbei.

⁸⁵ Adresa nr. 3489 din 24 martie 1936 a Prefecturii Romanați. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 302.

⁸⁶ Părintele Oprea I. Ștefănescu s-a născut la 19 august 1887 în localitatea Bucinișu din județul Romanați. A absolvit Seminarul Teologic de gradul II, fiind hirotonit preot II la 27 decembrie 1908, pe seama Parohiei Vișina Nouă (din 1919 a devenit paroh). Mult timp, părintele a fost și învățător în localitate.

o cum să se poarte, intervenind în toate împrejurările, fapt pentru care sătenii îi poartă cea mai mare dragoste și recunoștință”⁸⁷.

III. Concluzii

Din cele prezentate până acum, cu privire la activitatea preoților din vechile județe Olt și Romanați în timpul Primului Război Mondial, se pot trage următoarele concluzii:

Preoții din vechile județe Olt și Romanați au participat activ în timpul războiului, fie însoțind, ca preoți militari, trupele române pe câmpurile de luptă, fie rămânând la parohie, alături de credincioșii lor, pentru a înfrunta cu curaj și demnitate greutățile ocupației armatelor străine.

Din cei 252 de preoți ortodocși români mobilizați pe front în timpul războiului, 10 au fost preoți olteni și romanațeni: Dumitru Brumușescu, Constantin P. Buzescu, Ștefan Ionescu-Cazacu și Constantin Milcoveanu (din județul Olt), Ștefan Bazilescu, Ion G. Cerbulescu, Dumitru Cunescu, Emanoil C. Mărculescu, Aristide Popescu și Nicolae Popescu (din județul Romanați).

Părintele Șt. Ionescu-Cazacu a fost murit pe front, ca erou al Patriei și al Bisericii noastre străbune, în luptele de la Mărășești, la 1 ianuarie 1918, la doar 58 de ani. Rămășițele sale pământești – cu mâna dreaptă neputrezită – se află astăzi depuse, la loc de cinste, într-una din criptele Mausoleului de la Mărășești, alături de cele ale marilor eroi ai neamului românesc.

Alături de preoții mobilizați pe front, mulți preoți olteni și romanațeni, rămași la parohie, au îndurat atrocitățile Primului Război Mondial, fiind arestați, torturați și chiar uciși (cum este cazul preotului Constantin N. Păunescu de la Parohia Crăciunești de Jos, comuna Radomirești, împușcat de trupele germane la 21 februarie 1917).

Pentru județul Olt, documentele vremii menționează numele a patru preoți care au suferit în timpul ocupației străine: Alexandru Georgescu din comuna Dăneasa, Constantin Gogiulescu de la Otești de Sus, Constantin N. Păunescu din comuna Radomirești și Gheorghe M. Seiculescu din Seaca.

Și în vechiul județ Romanați, mai mulți preoți, rămași la parohie, au suferit din pricina armatelor de ocupație, fiind arestați și torturați. Documentele de arhivă menționează pe următorii preoți: Ștefan Bălănescu din comuna Cioroiu, Grigore Berbescu din comuna Rusănești de Jos, Vasile Constantinescu din satul Cepari, Dumitru D. Filip din comuna Dobrun, Haralambie Popescu din comuna Deveselu, Ion Predescu din comuna Știrbei (actualmente comuna Iancu Jianu) și Oprea I. Ștefănescu din comuna Vișina Nouă.

⁸⁷ Raportul nr. 349/1936 al notarului comunei Vișina Nouă către Pretura Dunărea – Corabia. Vezi Gr. N. POPESCU, *Preoțimea română și întregirea neamului*, II, *Temnițe și lagăre*, p. 303.

Anexe

*Preotul Ștefan Ionescu-Cazacu și fiul
său cel mic, Nicolae (27 iulie 1916).
Muzeul Parohiei Radomirești.*

*Epitrahilul de front al preotului militar
Șt. Ionescu-Cazacu.
Muzeul Parohiei Radomirești.*

Cutia cu Sfânta Împărtașanie și lingurițele folosite pe front.

Rămășițele pământești ale preotului-erou Șt. Ionescu-Cazacu. Muzeul Parohiei Radomirești.

**Monumentul funerar al
preotului Aristide Popescu.
Curtea bisericii Parohiei Cioroiășu-
Crâng, com. Fălcoiu.**

*Preotul Constantin N. Păunescu.
Muzeul Parohiei Radomirești.*

*Monumentul funerar al preotului
Constantin N. Păunescu, Drăgănești – Olt.*

*Monumentul funerar
al preotului Constantin N. Păunescu
din fața casei părintești.*

*Monumentul funerar
al preotului Constantin N. Păunescu
din cimitirul Parohiei Mihăeștii de Jos,
sat. Bușca, com. Mihăești.*

*Monumentul funerar
al preotului Gheorghe M. Seiculescu
din cimitirul Parohiei Frumoasa I, com. Seaca.*

*Monumentul funerar
al preotului Ștefan Bălănescu
din curtea bisericii Parohiei Cioroiașu – Crâng,
com. Fălcoiu.*

PARTEA A III-A

**MĂRTURII DIN TIMPUL OCUPAȚIEI,
DE PE LINIA FRONTULUI ȘI DIN PRIZONIERAT**

LUPTELE DIN VARA ANULUI 1917 OGLINDITE ÎNTR-UN MANUSCRIS INEDIT

Otilia Gherghe

Izbucnirea Primului Război Mondial la 15/28 iulie 1914 (Austro-Ungaria a atacat Serbia) a dus la intensificarea luptei popoarelor pentru drepturi naționale prin destrămarea marilor imperii.

În aceste condiții Regele Carol I convoacă pe 21 iulie/3 august 1914, la ora 17, la Castelul Peleş de la Sinaia, Consiliul de Coroană pentru a stabili poziția României față de conflictul european. În urma unor aprige discuții s-a luat hotărârea ca România să rămână neutră, decizie care a corespuns voinței clasei politice și a poporului român. România nu se putea angaja în război alături de Austro-Ungaria cunoscându-se persecuțiile la care erau supuși românii din Transilvania și Bucovina.

După declararea neutralității, pe scena politică românească au avut loc dezbateri aprinse alături de cine trebuie să participe România la război, de Puterile Centrale sau de Antanta¹. Moartea Regelui Carol I pe 27 septembrie/10 octombrie 1914 a diminuat pozițiile grupării care se afla alături de Puterile Centrale, noul rege, Ferdinand I, susținut și de soția sa Maria, a înclinat spre Antantă².

Anii neutralității, din august 1914 până în august 1916, au fost ani de maximă pregătire materială și morală în vederea participării forțelor românești în lupta pentru a se recupera teritoriile locuite de români.

Timp de doi ani primul-ministru Ion I.C. Brătianu a negociat cu multă prudență și abilitate cu reprezentanții Antantei, căutând să obțină din partea acesteia recunoașterea drepturilor inalienabile ale poporului român și condițiile cele mai favorabile pentru intrarea României în război.

Odată războiul început, conducătorii celor două tabere (Tripla Alianță și Antanta) au început o intensă activitate diplomatică pentru atragerea de partea lor a țărilor rămase neutre, România devenind obiectul solicitărilor din partea celor două coaliții.

După doi ani de zile de la pronunțarea neutralității definitive (21 iulie/3 august 1914), guvernul României presat de Tripla Înțelegere și de Antantă, după lungi și dificile tratative, încheie la București, pe 4/17 august, Tratatul de Alianță cu Franța, Rusia, Marea Britanie și Italia.

Statele Antantei garantau prin Tratatul de Alianță integritatea teritorială a Regatului României „în toată întinderea frontierelor sale actuale”, recunoșteau dreptul de a reuni Transilvania cu Crișana, de la vărsarea Someșului în Tisa până la vărsarea

¹ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Universul Enciclopedic, București, 1997, p. 273.

² Ioan Scurtu, *Alba Iulia. 1 Decembrie 1918*, Editura Sport-Turism, București, 1988, p. 12.

Mureșului în Tisa, Banatul și Bucovina; se obligau ca în viitorul tratat de pace cu Puterile Centrale să recunoască aceste teritorii ca făcând parte integrantă din Regatul României, precum și dreptul țării noastre de a participa cu puteri egale, la Conferința păcii³. Momentul intrării României în război a fost impus de Antantă, deoarece armatele Aliatilor se aflau într-o situație dificilă pe toate fronturile.

Referindu-se la circumstanțele intrării României în război, precum și la semnificația sa istorică, politico-militară, primul ministru I.I.C. Brătianu declara: „Noi nu am intrat în război ca niște solicitanți nepoștiți. Noi am intrat în război ca niște aliați doriți și ceruți”⁴.

La 14/27 august 1916, Regele Ferdinand a convocat Consiliul de Coroană, la Palatul Cotroceni „într-o ședință care a durat trei ore. În afară de miniștri, au luat parte: foștii președinți ai Consiliului, Carp, Maiorescu și Rosetti; foștii miniștri Marghiloman, Take Ionescu și Filipescu; președinții și unii foști miniștri ai Corpurilor Legislative. Numai patru dintre acești membri sunt germanofili. Suveranul a deschis ședința spunând că a hotărât să declare război Austriei... Discursurile suveranului și ale președintelui Consiliului au impresionat auditorul prin alesele sentimente patriotice. Ședința s-a închis printr-o chemare la unire adresată de rege tuturor pentru împlinirea marelui ideal al țării”, se preciza în telegrama lt. col. L. Ferigo din 14/27 august 1916 către generalul Barattieri⁵. Primul ministru I.I.C. Brătianu a prezentat conținutul negocierilor diplomatice secrete dintre România și statele Antantei: Tratatul de Alianță și Convenția militară.

Acțiunea României de a declara război Austro-Ungariei a fost primită cu entuziasm de toate clasele sociale din țara noastră.

În după amiaza aceleiași zile decretul pentru declanșarea stării de război era adus la cunoștință locuitorilor țării. Începea mobilizarea generală a armatei.

„Tocmai pe la 11½ noaptea – nota George Mil Demetrescu, avocat din Craiova – ne deșteptăm în sunetul metalic al clopotelor de la biserici și strigătul puternic al goarnelor militare ce, în tăcerea nopții, notele lor războinice, vestesc orașul întreg, țării, decretarea mobilizării, deci războiul. De departe se auzeau, tot mai deslușit, goarnele și uralele mulțimii ce vine spre centrul orașului. De el, depindea împlinirea unui vis frumos, făurit de atâtea generații pentru care s-a suferit atâtea nedreptăți și s-au chinuit atâtea minți, atâtea suflete”⁶.

În seara zilei de 14/27 august 1916, la ora 20.25, ministrul român de la Viena, Edgar Mavrocordat, a depus în palatul Ministerului de Externe din Ballplatz, în lipsa ministrului Burian, Declarația de război pe care România o făcea Imperiului Austro-Ungar. „Doi ani de război – se preciza în Declarație –, în cursul căreia România și-a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricăror reforme interne,

³ C. Gh. Marinescu, *Epopeea Marii Uniri*, Editura Porto Franco, Galați, 1993, p. 240.

⁴ *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1987, p. 151.

⁵ *Mărturii. 1918 la Români. Documente externe 1916-1918*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pp. 810-811.

⁶ George Mil Demetrescu, *Istoria baroului Dolj de la 1864-1928*, Editura Tiparul „Prietenii Științei”, Craiova, 1928, p. 180.

putând a face mai bună viața popoarelor ce guvernează, s-a avântat, pe atât de față să le sacrifice, pe cât de neputincioasă să le apere împotriva atacurilor din afară... Pentru aceste motive, România se consideră încă din acest moment în stare de război cu Austro-Ungaria”⁷.

A doua zi după ce *Declarația de război a României* fusese înaintată Ungariei la Viena, Regele Ferdinand adresa poporului roman Proclamația „Români!” în care era sintetizată magistral cauza reală a intrării României în război: „După vremi îndelungate de nenorociri și grele încercări, înaintașii noștri au reușit să întemeieze statul român prin Unirea Principatelor, prin Războiul de Independență, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională. Astăzi ne vine nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă: Unirea Românilor de pe cele două părți ale Carpaților (...), pornim la luptă cu avântul puternic al unui popor, care are credința neclintită în menirea lui”⁸.

Importanța intrării României în război alături de Antantă a fost subliniată strălucit de marele istoric Nicolae Iorga: „A sosit un ceas, pe care-l așteptam de peste două veacuri, pentru care am trăit întreaga noastră viață națională, pentru care am muncit și am scris, am luptat și am gândit. A sosit ceasul în care cerem lumii cinstit, cu arma în mână, cu jertfa a tot ce avem, ceia ce alte națiuni, mai fericite, au de atâta vreme... Dreptul de a trăi pentru noi, dreptul de a nu mai da nimănui ca robi rodul ostenețelor noastre”⁹. Intrarea României în război a fost considerată de aliații săi cel mai important eveniment politic și militar din a doua jumătate a anului 1916.

Forțele mobilizate de către România au reprezentat 1.083.000 oameni, adică totalitatea populației bărbătești între 18 și 45 de ani. Efectivele armatei la data mobilizării au fost de 833.758 trupă și circa 18.000 ofițeri, grupați în 23 de divizii de infanterie și două divizii de cavalerie.

Armata română a intrat în război complet nepregătită, dispunând de puține mijloace și trebuind să lupte pe trei fronturi lungi de aproape 1500 km: întreg arcul Munților Carpați de la Vatra Dornei până la Vârciorova, și întregul curs al Dunării de la intrarea fluviului în țară până la Marea Neagră, precum și frontiera terestră a Dobrogei, de la Turtucaia până la Marea Neagră. Armata dispunea de cinci corpuri de armată fiecare dintre ele alcătuit din: două divizii, o brigadă de călărași, un regiment de obuziere, un batalion de pionieri¹⁰.

Planul de război adoptat de Comandamentul român în 1916 a fost: ofensiva peste Carpați, cu direcția spre Budapesta pentru eliberarea fraților noștri; defensiva pe frontul de sud având teritoriul național și respingând atacurile pe care le-ar întreprinde bulgarii dinspre sud. Pe Frontul de Sud, de la Calafat până la Ekrene, pe Marea Neagră, era Armata a III-a sub comanda generalului M. Aslan. Frontul ofensiv, *carpathic*, era deser-

⁷ Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 182.

⁸ *Ibidem*, pp. 183-184.

⁹ N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice*, 2, 1916-1917, Craiova, f.a. p. 83; Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 242.

¹⁰ *România în războiul mondial (1916-1919)*, 1, București, 1934, p. 50-56.

vit de armatele I, II și IV. Armata I, sub comanda generalului Ion Culcer, se întindea de la Calafat până la Izvoarele Argeșului, Armata a II-a, sub comanda generalului Alexandru Averescu, ocupa frontul de la Izvoarele Argeșului până în regiunea Vrancei iar Armata a IV-a sau de Nord, sub conducerea generalului Constantin Prezan, ocupa Carpații Moldovei, făcând în regiunea Dornei joncțiunea cu armata rusă¹¹.

Începutul campaniei militare de peste Carpați a fost promițător. În noaptea de 14-15/27-28 august 1916, unitățile armatei române au intrat, prin 18 puncte în Transilvania, de la Orșova la punctul cel mai nordic al Carpaților, pe un front larg de 950 km, într-o atmosferă plină de entuziasm eliberând orașele: Brașov, Toplița, Sibiu, Miercurea-Ciuc, Târgu-Secuiesc, importantul centru industrial Petroșani etc.

În partea stângă a Armatei I-a și a întregului front carpatic se afla „Grupul Cerna”, care a dat puternice lovituri inamicului cucerind, rând pe rând, după lupte crâncene muntele Alionul, Ozoina, Dreneacul, Duhovna, Orșova și amândouă malurile Cernei până aproape de Ieșelnița; spre nord au ocupat localitățile Coramnic, Topleț, Bârza până în apropiere de Mehadia. În acest „nod vital al Carpaților” în „inima României”, cum o definește Simion Mehedinți, au luptat eroic ostașii români în zonele greu accesibile ale munților Cernei.

În ziua de 17/30 august 1916, Germania a declarat război României, iar peste două zile Bulgaria și Turcia. În aceste condiții numeroase forțe armate au trebuit retrase de pe frontul din Transilvania și transferate pentru a întări dispozitivul de sud al frontului, România găsindu-se acum într-o situație extrem de dificilă, luptând pe două fronturi cu patru state: Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria și Turcia¹².

Încrederea victoriei din Transilvania a fost spulberată în urma bătăliei de la Turtucaia (între 19 august/1 septembrie-24 august/6 septembrie 1916), în care armata română a suferit o grea înfrângere din partea trupelor germano-bulgare și turcești, conduse de mareșalul August von Mackensen.

Agravarea situației pe frontul din Transilvania, unde forțele germane-austro-ungare conduse de generalul Erich von Falkenhayn trecuseră la o ofensivă, s-a repercutat asupra frontului din sud. La 22 septembrie/5 octombrie „operațiunea Flămânda” a fost oprită și trupele readuse pe malul stâng al Dunării, iar mare parte au fost trimise pe frontul de nord¹³.

Până la sfârșitul lunii octombrie 1916 s-au dus lupte grele în Dobrogea, armata română fiind nevoită să se retragă în fața ofensivei trupelor germano-bulgare, ofensivă încheiată cu străpungerea frontului româno-rus și ocuparea Constanței.

În lupta pentru trecătorile Moldovei, trupele române conduse de generalului Eremia Grigorescu sub deviza „Pe aici nu se trece!”, au oprit pătrunderea trupelor germane și austro-ungare din această direcție pe teritoriul țării.

Puternica ofensivă a Puterilor Centrale din 20 septembrie/3 octombrie 1916, care concentraseră în Transilvania numeroase trupe și o tehnică superioară de război, a determinat Armata I română să treacă în apărare și apoi să se retragă din fața dușmanului pe arcul Carpaților.

¹¹ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, ediția, 1989, p. 216-217.

¹² *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 423.

¹³ *România în anii primului război mondial*, vol. I, pp. 363-370.

Bătălia pentru trecătorile Carpaților începuse de 10 zile, fără ca germanii să fi reușit să pună stăpânire pe vreuna din ele. Drumul cel mai scurt spre București nu putuse fi deschis și nici nu se putea realiza.

Hotărârea luată de comandanții trupelor dușmane de a străpunge Defileul Jiului se baza pe surprinderea armatelor române, care erau masate pentru apărarea trecătorilor principale și pe faptul că aici lanțul Carpaților are în această regiune cea mai mică înălțime.

Atacul german din Defileul Jiului a coincis cu operația de retragere a frontului pe o linie paralelă cu creasta muntoasă a frontierei și depărtată de ea cu aproximativ 10 km.

În dimineața zilei de 10/23 octombrie văzduhul a fost cutremurat de exploziile proiectilelor artileriei germane care loveau cu tărie primele linii ale trupelor Diviziei a 11-a comandată de generalul Dumitru Cocorăscu.

După o rezistență eroică la trecători, la 29 octombrie/11 noiembrie 1916, sub presiunea a 4 divizii germane, frontul Armatei I a cedat.

La sfârșitul lunii octombrie, trupele germane conduse de von Falkenhayn au rupt frontul românesc pe Jiu înaintând în direcția Filiași – Craiova, au trecut Oltul, ajungând în Câmpia Munteniei.

La 12/25 noiembrie, autoritățile de stat au plecat din București la Iași, care va deveni capitala României. În acele condiții dramatice, după o încercare de organizare a rezistenței pe Neajlov și Argeș, armata română a primit, la 20 noiembrie/5 decembrie 1916, ordinul de a se retrage pe aliniamentul Râmnicu Sărat – Viziru, între Carpați și Dunăre¹⁴. Simultan, gruparea comandată de von Mackensen a trecut Dunărea, îndreptându-se spre București.

După lupte crâncene inamicul a ocupat orașele: Târgu-Jiu la 2/15 noiembrie, Filiași la 6/18 noiembrie, Craiova la 8/21 noiembrie, Turnu-Severin 9/22 noiembrie, Caracal la 10/23 noiembrie, Calafat la 13/26 noiembrie, Râmnicu-Vâlcea la 12/25 noiembrie, Slatina și Curtea de Argeș la 14/27 noiembrie 1916.

La sfârșitul primei campanii, potrivit unei statistici americane, românii pierduseră, în total, 500.000 de oameni (100.000 morți, 150.000 răniți, 250.000 prizonieri)¹⁵.

Timp de doi ani, din noiembrie 1916 până în noiembrie 1918, cât a durat administrația militară germană, satele și orașele României au fost supuse unui jaf sistematic fără precedent, iar bunurile scoase din teritoriul vremelnic ocupat au fost expediate în țările care făceau parte din Tripla Alianță, și în primul rând în Germania.

Cele mai mari jafuri le-au comis trupele de ocupație în comunele din sudul Olteniei, Munteniei și Dobrogei. „Știrile ce au putut proveni din Oltenia – nota la 4/17 ianuarie 1917, un contemporan – sunt teribile în ceea ce privește jaful cu care ocupantul s-a aruncat asupra averii populației”¹⁶.

Odată cu jefuirea sistematică a avuției naționale, cu exploatarea întregii populații, ocupantul a anulat toate libertățile cetățenești: au fost interzise întrunirile publice, adu-

¹⁴ Ioan Scurtu, *op. cit.*, pp. 14-20.

¹⁵ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 435.

¹⁶ *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București, 1979, p. 245.

nările de orice natură, circulația în grupuri mai mari de trei persoane, activitatea organizațiilor politice, culturale, editarea de ziare, deținerea de arme etc.

Cu toate că Puterile Centrale cuceriseră 2/3 din teritoriul românesc, ele nu și-au atins obiectivul urmărit. În Moldova, devenită centru al rezistenței românești, în iarna anului 1916/1917 s-a desfășurat o activitate intensă de instruire a trupelor cu armamentul primit de la Aliați, un rol important revenind misiunii militare franceze. Odată cu intrarea României în război, Franța ne-a trimis o misiune militară condusă de generalul Henri Mathias Berthelot (1861-1931), alcătuită din 277 ofițeri, 37 piloți, 88 medici, farmaciști și veterinari, 4 ofițeri de marină, 8 ofițeri de intendență, 1150 grade inferioare și soldați printre care numeroși specialiști, care au sosit în țară între 3/16 octombrie 1916 și începutul lunii februarie 1917¹⁷, misiune care va contribui la organizarea și pregătirea ostirii în vederea luptelor ce vor urma pentru eliberarea teritoriilor ocupate. De asemenea, s-a amplificat activitatea politico-diplomatică în afara granițelor României.

Print-un efort general, s-a refăcut o forță militară, bine organizată, ce grupa peste 400.000 de soldați și ofițeri, la care se vor alătura miile de voluntari ardeleni și bucovineni – prizonieri militari în lagărul de la Darnița – Rusia, care luptaseră în armatele austro-ungare.

În urma acordului stabilit între guvernele României și Rusiei, la începutul lunii iulie au sosit la Iași primele batalioane de voluntari ardeleni și bucovineni, fiind primiți cu entuziasm de oficialități și populație.

„Ardelenii trec dimineța, impunători ostași cu fețele bronzate în același marș apăsător, purtându-și marile steaguri românești... Se duc la prestarea jurământului. Zguduitoare întâmpinare a ardelenilor în Piața Unirii plină cum nu s-a mai pomenit... Foarte frumoasă cuvântare literară a lui Goga. D-l Lupu plânge, sus pe statuia lui Cuza... Victor Deleanu, șeful ardelenilor, răspunde cu un discurs de o extraordinară putere... în Hora Unirii se prind și alții, între care miniștri și generali”¹⁸, consemna Nicolae Iorga impresionat de eveniment.

În Moldova au sosit, până la sfârșitul anului 1917, peste 8.000 de voluntari.

După o intensă pregătire, în vara anului 1917, armata română a reluat ofensiva împotriva Puterilor Centrale. Frontul româno-rus se întindea de la Dorna la Marea Neagră și cuprindea două armate române și trei armate ruse, cu un total de 46 de divizii de infanterie și 10 divizii de cavalerie. Ostilitățile militare pe frontul românesc au cuprins: operația ofensivă a Armatei a II-a română condusă de generalul Alexandru Averescu, în zona Mărăști, care ocupa în ținutul Vrancei frontal de la Arșița Mocanului (cota 580) până la Răcoasa, pe o lungime de aproximativ 35 km., cunoscută sub denumirea de bătălia de la Mărăști, operațiile defensive ale Armatei I române, comandată în primă fază de generalul Constantin Cristescu, iar de la 30 iulie 1917 de generalul Eremia Grigorescu, din zona Mărășești și a aripii drepte a Armatei a II-a în zona Oituz,

¹⁷ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 437; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, ediția 1989, p. 392.

¹⁸ N. Iorga, *Memorii. Însemnări zilnice (mai 1917 – martie 1920)*, vol. I, pp. 33-34, în C. Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 264.

cunoscute sub denumirea de Bătălia de la Mărășești și Bătălia de la Oituz¹⁹. Bătălia de la Mărășești s-a dat în zona depresiunilor Vrancei și Zăbrăuțului.

În ziua de 9/22 iulie 1917, la ora 10, a fost declanșată operațiunea ofensivă a unităților Armatei a II-a în cooperare cu Armata a IV-a rusă în zona Mărășești primită cu entuziasm de soldații români. „În tranșeele noastre – nota un contemporan– de-a lungul dealurilor Drăgoteștilor, Bourului și Albei, soldații ascultau, înfiorați de plăcere și plini de mândrie, glasul tunului românesc ce se întetea din ce în ce mai tare, ca un cântec de răzbunare de atâta vreme dorit. Nerăbdători, erau greu de reținut să nu-și scoată capul afară din șanțuri, spre a urmări și a saluta cu chiote de bucurie efectele exploziilor, peste valea Limpejoarei, în liniile dușmanilor de pe plaiul Mărăștilor”²⁰.

În ziua de 11/24 iulie, după ce artileria a lungit tragerea, unitățile din dispozitivul ofensiv al Armatei a II-a au început atacul asupra frontului Diviziei 218 Infanterie germane din Grupul Ruiz. Inamicul este înfrânt, trupele române realizând o străpungere de 20 km, pe un front de 30 km în lungime, în teritoriul ocupat de inamic.

O descriere impresionantă a evenimentelor de la 11 iulie este relatată și în manuscrisul comandantului Regimentului III, Dâmbovița nr. 22, locotenent colonel A. Gheorghiu; „Iulie 1917 – Mai 1918; După săvârșirea operațiunilor de luptă și fugărirea inamicului dincolo de pozițiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, comandantii unităților procedează la reconstituirea lor. Se face apelul și mulți dragi camarazi ofițeri și trupă lipsesc. Unii răniți, alții se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat. Pierderi: 1 ofițer mort, 8 ofițeri răniți, 1 elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniți, trupă 45 morți, 146 răniți, 9 dispăruți. Prizonieri și trofee capturate: 2 ofițeri, 278 soldați, șase tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, munițiuni și material de tot felul.

Astfel se încheie ziua de 11 Iulie 1917, zi măreață de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte, lupta la dreapta tot mai continua. Regimentul pe poziție în avanposturi de luptă, execută mișcări individuale”²¹.

„Sunt mulțumit și mândru de voi – se preciza în Ordinul de zi nr. 41 către ofițerii și soldații Diviziei a III-a de către comandantul acesteia, generalul Al. Mărgineanu – ziua de 11 iulie 1917, când voi ați rupt frontul dușman, cucerind rând pe rând și cu cel mai sublim curaj și avânt trei rânduri de tranșee, făcând numai într-o singură zi peste 1000 prizonieri și peste 30 tunuri, va rămâne ca pildă în analele istoriei noastre militare, și va constitui cea mai frumoasă pagină a istoriei neamului și în istoricul acestei Divizii.

Sunt încredințat că în acest moment vrăjmașul nu va mai putea opune nici o rezistență înaintării voastre, iar cei de acasă care v-așteaptă îngrijorați și plâng în curând vă vor strânge în brațele lor sleite de muncă și nemâncare, muncă impusă în mod neomenos de dușmanul nostru și flămânziți din cauză că le-au luat până și copiilor bucățița de la gură”²².

¹⁹ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 441; Const. Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, ediția 1989, p. 50.

²⁰ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, ediția 1989, p. 65.

²¹ Manuscris. *Istoricul Regimentului III, Dâmbovița nr. 22, iulie 1917-mai 1918*, p. 13, colecție particulară, inedit.

²² *Ibidem*.

Satul Mărăști fiind puternic fortificat și imposibil de cucerit printr-un atac frontal, s-a trecut la un masiv bombardament de artilerie, reușindu-se a se cuceri Plaiul Măgurii și a Cornului Măgurii, în ziua de 18/31 iulie și a Măgurii Cașinului, în ziua de 19 iulie/1 august.

Sub presiunea trupelor noastre, inamicul se retrăgea precipitat pe toată lărgimea frontului, suferind mari pierderi în oameni și material. „Acțiunea pe tot frontul – se precizează în manuscris – este împinsă cu multă energie, iar rămășițele trupelor inamice, nemaiputând rezista acestei avalanșe ce se revarsă asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă, căutându-și scăparea pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată, părăsesc fel de fel de material, până și căștile ce purtau pe cap și de care câmpul luptei era peste tot presărat. La ora 10,30 Dealurile Babei – Maria și Pricop, erau complet ocupate de Regimentul nr. 22. Cu această luptă și ocuparea acestor puternice pozițiuni pe stânga Putnei, se aduce în întregime la îndeplinire însărcinarea dată regimentului nostru prin planul general de atac”²³.

Generalul Averescu prin Ordinul de zi nr. 1287 felicită armata română pentru victoriile obținute: „Sunt mândru și fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au știut să se distingă într-un mod atât de strălucit.

V-ați măsurat cu un dușman, care se crede azi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce este a da înapoi.

Cu avântul nostru uimitor de la prima izbire l-ați pus în toată puterea cuvântului: pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri și numeroase tunuri și enorme cantități de munițiuni ce au lăsat în mâinile voastre. Puteți să vă mândriți de această mare izbândă și să așteptați cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marșului înainte”²⁴. Soldații Regimentului nr. 22 Infanterie Dâmbovița impresionați de distrugerea satului Mărăști, în urma bombardamentelor, au hotărât să contribuie la reconstrucția lui. „Ruina în care dușmanul a părăsit satul Mărăști în bătălia de la 11 iulie a umplut de milă sufletele noastre de eroi – se precizează în manuscrisul Regimentului 22 Infanterie – ați alergat cu toții și după puterea lui și-a dat obolul pentru a se reclădi un nou sat Mărăști, în care locuitorii pribegi și răzlețiți să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce în satele lor”. Au fost eliberate 30 de localități, și s-a înaintat 500 km², armata generalului Geroock suferind o grea înfrângere. Armata a II-a română sub conducerea generalului Alexandru Averescu a obținut o victorie decisivă împotriva armatei germane.

Victoria Armatei a II-a române la Mărăști a surprins comandamentul german obligându-l să-și modifice planurile operative și să-și restructureze dispozitivele. „Având în vedere această situație – se preciza într-un document – și în mod deosebit breșa larg deschisă între Armata 1 austro-ungară și Armata 9 germană, creștea pericolul înaintării românilor mai departe și în direcția sudică, împotriva flancului stâng al Armatei (9) germane... Românilor le-a reușit deja într-un mod atât de strălucit surprinderea, încât se recomandă prudență”²⁵.

²³ *Ibidem*, p. 21.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *România în anii primului război mondial*, vol. 2, pp. 197-200.

Importanța bătăliei de la Mărăști a fost elogiată de generalul Al. Averescu: „Poporul României moderne trebuie să-și întipărească bine în suflet ziua de 11 iunie 1917, când în acea zi, pentru întâia dată, armata sa tânără, care-și primise botezul de sânge numai cu 40 de ani înainte la Grivița înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înțeles al cuvântului, adică victorie ofensivă și defensivă”²⁶.

Pentru vitejia și avântul de care au dat dovadă ofițerii, subofițerii și soldații români în luptele de la Mărăști, au fost decorați de către Regele Ferdinand cu ordinul „Mihai Viteazul”, cls. a III-a. Printre Regimentele decorate se află și Regimentul Gorj nr. 18, decorat la 31 august 1917 la Poiana Țigăncii, lângă Mărăști. „Atacând cu furie – se precizează în document – pozițiile întărite de pe Dealul Mărăști, de pe Dealul Răchitașul Mic precum și acelea de pe Muntele Țiua Neagră și Țiua Golaș, au aruncat pe rând trupele inamice afară din liniile lor de apărare și le-au pus pe fugă în dezordine, până dincolo de Lepșa. Au luat prizonieri 8 ofițeri, 676 trupă și au capturat 4 obuziere mari, 4 mitraliere, 13 mortiere de tranșee, 1 tun de munte, 3 camioane, 900 lăzi de grenade și bombe, precum și un bogat material de război”²⁷.

Aceste fapte glorioase ale armatei române vor rămâne nepieritoare în istoria poporului roman. Din toate țările aliate au fost trimise mesaje prin care personalități politice și militare omagiau vitejia soldaților români. „Armata franceză – se spunea în telegrama ministrului de Război de la Paris, Paul Painlevé, adresată ministrului de Război al României – a aflat cu bucurie despre frumoasele succese ale armatei române refăcută de curând și nerăbdătoare în dorința ei de a curăța pământul patriei cotropit încă, ca și al nostru de dușmani... Rog transmiteți felicitările cele mai călduroase și urările cele mai vii ale soldaților francezi către frații lor de arme”²⁸.

Urmările acestei victorii nu au putut fi benefice din punct de vedere strategic, din cauza dezorganizării armatei ruse, astfel că de la ofensivă armata română a fost nevoită să treacă la defensivă.

După o regroupare a forțelor germane conduse de generalul von Mackensen, armata germană și-a mutat centrul ofensivei pe direcția Focșani – Mărășești – Adjud, dezlănțuind o puternică ofensivă militară împotriva Armatei I române. Operațiile de amploare desfășurate la sfârșitul luni iulie și începutul luni august 1917 au rămas în istorie sub denumirea de „bătălia de la Mărășești”.

Bătălia de la Mărășești s-a desfășurat între 24 iulie/6 august și 21 august/3 septembrie. Armata I română comandată de generalul Constantin Cristescu, în prima fază, iar de la 30 iulie 1917 de generalul Eremia Grigorescu, care sub deviza „Nici pe aici nu se trece,” a opus o dârză rezistență puternicei armate a Puterilor Centrale. Ea a durat 29 de zile dintre care timp de 16 zile armata română a fost în permanentă înclăștare cu un inamic puternic, care urmărea înfrângerea definitivă a armatei noastre și ocuparea Moldovei.

²⁶ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, p. 191, apud, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 442.

²⁷ *Anuarul Ordinul „Mihai Viteazul” 1916-1920*, Ateliere Grafice Socec, C.O. Societate Anonimă, București, p.160.

²⁸ *România în anii primului război mondial*, vol. II, p. 207.

Armata I-a română ocupa un front lung de 40 km, între Movilenii de Jos și Crângeni. La limita sudică se afla și sectorul „cap de pod de la Nămolosa”, în lungime de aproximativ 15 km. Armata I-a dispunea de un total de aproximativ 170.000 de oameni. Alături de Armata I-a română acționa și Armata a IV-a rusă.

În fața trupelor române și ruse se afla Armata 9 germană, comandată de generalul Johannes von Eben, subordonată Grupului de armate Mackensen, care ocupa un aliniament de aproximativ 60 km între localitățile Șuraia (10 km mai jos de vărsarea Putnei în Siret) și Irești²⁹. Obiectivul principal al Comandamentului suprem german era nimicirea forțelor româno-ruse din Moldova, ceea ce însemna scoaterea completă a României din război și deschiderea drumului spre Odessa.

Bătălia de la Mărășești a început în dimineața zilei de 24 iulie/6 august 1917, când inamicul a declanșat ofensiva. „Atacul a fost greu și de o extremă violență – se menționa în manuscrisul Regimentului III Dâmbovița nr. 22. Totuși, sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele, ofițerii și trupa au fost la înălțime, întrecându-se în fapte de eroism”.

În timpul bătăliei, soldații români au dat dovadă de mult curaj, eroism și spirit de jertfă pentru înfrângerea dușmanului și apărarea țării.

În desfășurarea bătăliei de la Mărășești se disting patru faze: în prima fază sunt cuprinse luptele din 24 iulie/6 august și 25 iulie/7 august, inamicul reușind să rupă apărarea Corpului 7 rus și să ajungă în Valea Șușitei; faza a doua a operației cuprinde perioada 26 iulie/8 august – 31 iulie/13 august, atacul inamic producându-se pe direcția Clipicești – Panciu, direcție care devine principală și spre care Comandamentul german a dirijat forțe din rezerva Armatei a 9-a; faza a treia a început la 1/14 august – 6/19 august și are rol decisiv, lupte grele desfășurându-se în sectorul Mărășești – pădurea Prisaca; faza a patra a început în ziua de 6/19 august în apropiere de pădurea Răzoare³⁰.

Atât ofițerii cât și trupa luptând cot la cot, susținuți de un puternic baraj de artilerie, în ziua de 6/19 august au obținut o mare victorie împotriva dușmanului.

În concluzie, lupte înverșunate s-au dus pe platoul Muncelului (2/15 - 3/16 august) și la Răzoare (6/19 august), în pădurea Prisaca, la podul de la Cosmești, la Doaga, în zona satului Dumbrava, în marginea orașului Mărășești. Comandantul Brigăzii II Roșiori, colonel Mircescu, la 11 august 1917, aduce elogii soldaților din Batalionul III Dâmbovița pentru curajul și vitejia de care au dat dovadă în timpul luptelor de la 31 iulie la 11 august inclusiv: „N-am cuvinte de laudă pentru atitudinea ostășească, disciplina și aspectul exterior ale acestei trupe. Atât ofițerii cât și trupa au luptat cot la cot cu același avânt și aceeași îndârjire atât la atacul D. Cosma, cât și în lupta defensivă după Poiana lui Boboc.

N-ași avea altă mulțumire decât în cazul unei eventuale colaborări să am tot acest batalion sub ordinele mele”³¹.

În ordinul de zi nr. 90, din 8/21 august 1917 al generalului Eremia Grigorescu, comandantul Armatei I române, scria: „Ostași, de la 24 iulie până la 7 august ați dat cele

²⁹ *Ibidem*, p. 229.

³⁰ *România în primul război mondial*, p. 287.

³¹ Manuscris. *Istoricul Regimentului III, Dâmbovița nr. 22, iulie 1917 – mai 1918*.

mai grele și mai mari lupte. La Mărășești și Cosmești s-a dezlănțuit cea mai măreață și groaznică bătălie ce a purtat vreodată Țara Românească. La Șușița și Siret, ați năruit eforturile groaznice ale sălbatecului dușman dovedind lumii odată mai mult că «nici pe aici nu se trece». Aici cunosc generalul german Mackensen ce este înfrângerea. Mărășeștii, fu mormântul iluziilor germane. Ziua de 6 august a fost scrisă de voi cu litere de aur în cartea vitejiei neamului nostru afirmând în lumea întreagă drepturile lui nebiruite»³².

Inamicul a dezlănțuit o impresionantă pregătire de artilerie, însoțită de trageri cu proiectile și gaze asfixiante împotriva trupelor române.

În ultima zi a bătăliei, având ca obiectiv cucerirea pozițiilor inamice din satul Muncelu și împrejurimi și de pe dealul Secului, a căzut eroic în luptă sublocotenentul Ecaterina Teodoriu.

Comandantul Regimentului 43/59, colonelul Pomponiu, în ordinul de zi din 23 august/5 septembrie, închinat eroinei de la Jiu, consemna: „În timpul ciocnirii de ieri-noapte pe Dealul Secului, a căzut în fruntea plutonului său, lovită în inima-i generoasă, de două gloanțe mitralieră, voluntara Ecaterina Teodoriu, din compania a 7-a...

Ecaterina Teodoriu a fost la înălțimea celor mai viteji apărători ai țării sale, pe care i-a întrecut prin puterea cu care își înfrângea slăbiciunea femeiască, știind să dovedească rigoarea bărbăției de trup și suflet și calitățile întregi ale unui ostaș îndrăzneț, neobosit și plin de entuziasm de a se face folositoare cu orice preț... A murit în clipa în care se descoperea spre a-și îndemna ostașii cu vorbele: «Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine!» Are drept din clipa aceasta la cinstirea veșnică a tuturor românilor»³³.

În luptele crâncene care au avut loc în zilele de 16, 17, 18, 19, 20 și 21 august trupele de sub comanda colonelului Alexiu și anume: Regimentul 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marș, Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul din Regimentul 45/60 și Batalionul III din Regimentul rus 496 făcând dovada celui mai înălțător eroism, au fost citate de Comandantul Diviziei 3, generalul Al. Mărgineanu, prin ordinul de zi nr. 55 în care se preciza: „Timp de 6 zile soldații acestor regimente au rezistat zi și noapte sub cel mai îngrozitor bombardament, al artileriei dușmane, fără a clinti înapoi un singur pas, de pe pozițiile ce au apărut cu această viteză.

Al doisprezecelea atac dezlănțuit cu o furie nemaivăzută și cu forțe cu totul superioare, a fost spulberat în mod eroic, de aceste viteze trupe, care prin contra atacurile date cu hotărâre exemplară, au arătat mai mult dușmanului vitejia noastră străbună. La aceste crâncene lupte, care prin sângele vărsat și mândria lor, vor fi puse pe aceeași treaptă cu cele mai mari bătălii date în acest război, au contribuit la succesul comun bateriile din Regimentul 6 Artilerie, 15 Obuziere, bateriile ruse din brigada 224, precum și bateriile 2 și 3 din Regimentul 22 Infanterie...

Pentru toate aceste fapte glorioase, care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul Ordin de zi pe întreaga Divizie, trupele din infanterie și artilerie, ce au luptat sub energica conducere a colonelului Alexiu spre a servi drept pildă

³² Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa, Ion M. Oprea, Paul Oprescu *România în primul război mondial*, Editura Militară, București, 1979, pp. 296-297; *România în anii primului război mondial*, 2, p. 269.

³³ Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoriu*, Scrisul Românesc, Craiova, 1981, pp. 115-116.

de bravură, eroism și spirit de jertfă între zdrobirea dușmanului și apărarea sfintei noastre Patrii”³⁴.

La 21 august/3 septembrie 1917, comandantul Armatei 9 germane a emis ordinul de încetare a ofensivei.

Bătălia de la Mărășești reprezintă cea mai importantă acțiune dusă de forțele române în timpul campaniei din 1917. Prin vitejia de care au dat dovadă trupele române, au reușit oprirea forțelor Puterilor Centrale de a pătrunde la est de râul Siret și spre Podișul Central moldovenesc, păstrându-se intact teritoriul liber din Moldova, unde se afla comandamentul suprem român. Armata I română a suferit în timpul operațiunilor militare mari pierderi de vieți omenești, tehnică de luptă și materiale. Pierderile armatei române au fost de 26.800 oameni, 610 ofițeri, din care 5.125 au fost morți pe câmpul de luptă, 9.818 dispăruți și 12.467 militari răniți, iar Armata 9 germană a suferit pierderi ce se ridică la 60.000-65.000 oameni dintre care circa 47.000 morți și răniți³⁵.

Victoria de la Mărășești a reprezentat un moment hotărâtor în luptele pentru eliberarea țării noastre, pentru înfăptuirea unității naționale, fiind primită cu mult entuziasm de toți locuitorii țării. „Uf! Respirăm în sfârșit un pic! De 12 zile fără întrerupere durează lupte înfricoșătoare la noi. E pe viață și „pe moarte” – consemna, la 15 august 1917, Sabina D. Vernescu în *Pagini din jurnal*. La Mărășești și în jurul Ocnei, pe Putna și la Cașin sunt adevărate hecatombe. Mackesen e acolo, cu 25 divizii, vrând să străpungă frontul! Până acum, ținem; se știe că au pierdut 60.000 de oameni; la noi se vorbea de 25.000 dar cine știe dacă n-o fi dublu. Actele de eroism sunt nenumărate; vânătorii au făcut minuni; au luptat corp la corp ca niște lei. Francezii și englezii martori ai acestor lupte au spus că ai noștri nu au seamăn în lupta corp la corp; toate ziarele ne laudă; se zice că aceste bătălii au ajuns la intensitatea bătăliilor din fața Verdunului. Dă, Doamne, să ținem!... Un an de când războiul a izbucnit la noi! Și ce de sacrificii, ce de nenorociri, ce de morți! În sfârșit veștile sunt mai bune. Luptele s-au mai calmat pe frontul nostru, tunurile mai tac... Mackensen nu a reușit să spargă frontul nostru. Slavă Domnului, suntem salvați pentru moment”³⁶.

Octavian Goga fiind impresionat de vitejia de care a dat dovadă armata română în luptele de la Mărășești, în articolul „Zile mari” conchidea: „Astfel de zile mari ne e dat să trăim astăzi. De o săptămână pe frontal Siretului și în Carpați se dezlănțuie una din cele mai crâncene bătălii ale războiului actual. Știrile de la Mărășești, unde sute de mii de oameni sunt angajați în luptă, și de la Oituz, unde dușmanul atacă neconținut – ne arată că niciodată armata noastră n-a trebuit să ție piept unor lovituri mai puternice ca acum... Ceea ce știm însă, trebuie s-o spunem, este vitejia de epopee a soldaților noștri din ofensiva de deunăzi oprită în munții Vrancei și din aceste lupte grozave din care zeci de mii de nemți au fost făcuți una cu pământul, se desprinde mai luminos ca oricând sufletul neînfricat al ostașului roman”³⁷.

³⁴ Manuscris, *Istoricul Regimentului III Dâmbovița nr 22*, pp. 48-49.

³⁵ *România în anii primului război mondial*, vol. II, p. 278; *România în primul război mondial*, pp. 297-298.

³⁶ Sabina D. Vernescu, *Pagini din jurnal*, vol. I, manuscris, p. 267 colecție particulară, inedit.

³⁷ C. Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 273.

Concomitent cu bătălia de la Mărășești s-a desfășurat și bătălia de la Oituz, care s-a declanșat la 26 iulie/8 august 1917. Misiunea de a rupe apărarea română în sectorul Oituz i-a fost încredințată Grupului general Friedrich von Gerok, care forma aripa dreaptă a Armatei 1 austro-ungară, aflată în dispozitiv pe Carpații Orientali. Lupte extrem de sângeroase au avut loc în sectoarele Cireșoaia (30 iulie/12 august) și Coșna (7/20 și 9/22 august), unde a fost oprită înaintarea trupelor inamice spre zona petrolieră de pe Valea Troțușului.

Aprigele confruntări de la Cireșoaia și Coșna au relevat capacitatea combativă a forțelor române, rezistența lor îndelungată la mari eforturi, apreciate în egală măsură de Aliați și inamici.

În zilele de 16/29 august – 17/30 august 1917, trupele române au dus lupte deosebit de înverșunate de-a lungul văii Șușița.

Pagini de neuitat eroism au înscris în aceste zile și ostașii Regimentului III Dâmbovița Infanterie nr. 22. „Ziua de 16 și noaptea de 16 spre 17 au fost de grea încercare și pentru trupă și pentru comandament – nota comandantul Regimentului III Dâmbovița, nr. 22, colonel A. Gheorghiu. Inamicul voind cu orice preț, să profite de defecțiunea trupelor ruse, lovea în toate părțile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace, pentru a ne dezorienta și pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violență extremă mai ales pe Dealul Paiului și în spatele lui. Aeroplanele inamice virau ore întregi la mici înălțimi, deasupra pozițiilor, aruncând bombe și trăgând cu mitralierele. Numai la comandamentul nr. 11, unde era postul de comandă, au lăsat cinci bombe consecutiv, una a căzut în cimitirul de lângă canton, aruncând osemintele celor îngropați la mari distanțe.

Cu toate acestea ofițerul și soldatul român care dăduse atâtea probe de vitejie și stoicism în luptele de la Mărășești nu s-au lăsat impresionați, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau față în toate părțile și priveau cu sânge rece, zâmbind ironic și făcând glume pe socoteala pâlcurilor de tovarăși ruși, care ne pără-seau”.

La 21 august/3 septembrie, ofensiva inamicului fiind oprită pe întregul front, operațiunile militare încetează și la Oituz.

Operația de apărare de la Oituz s-a încheiat cu victoria trupelor române, generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a română, reușind să oprească ofensiva Grupului Gerok de a înainta spre est și de a face joncțiunea cu Armata 9 germană, înfrântă și ea la Mărășești de Armata a I-a română, salvând astfel teritoriul neocupat al Moldovei. „Bătălia de la Mărăști – Mărășești – Oituz” sau „Bătălia Moldovei” arată frontul pe care s-au desfășurat luptele duse de Armatele II și I române (despărțite între ele de Armata a IV-a rusă), ce începe de la 9 iulie la 21 august 1917. Victoriile din vara anului au stăvilit ofensiva Puterilor Centrale pe Frontul de Est, barând drumul inamicului spre Rusia. Curajul și eroismul de care au dat dovadă soldații români în aceste lupte vor rămâne înscrise cu litere de aur pentru totdeauna în istoria neamului nostru.

Pentru faptele de vitejie de care au dat dovadă și ofițerii și soldații din Regimentul III Dâmbovița nr. 22 au fost decorați cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a.

Victoriile strălucite de la Mărășești, Mărăști și Oituz din vara anului 1917 au avut o importanță politică și militară covârșitoare, ducând la eșuarea planurilor Puterilor Centrale de împărțire și de desființare a statului român.

Jertfa și eroismul soldaților români a fost elogiată de numeroși oameni politici, jurnaliști, istorici interni și externi. Potrivit aprecierilor istoricului englez Setton-Watson, „românii l-au împiedicat pe Mackensen să ocupe Odessa și pe Leopold de Bavaria, Moscova”³⁸, iar primul ministru al Marii Britanii, Lloyd George, adresându-se la sfârșitul lunii august 1917 guvernului roman, spunea: „Doresc să exprim din partea guvernului britanic profunda noastră admirație pentru curajul eroic și avântul ce l-a dovedit poporul român în timpul unui an de încercări aproape fără seamăn... un exemplu măreț de tărie pe care libertatea o inspiră unui popor liber”, iar generalul John Pershing, șeful misiunii militare a S.U.A. în Franța, consemna la 23 septembrie 1917: „Chemată la suprema încercare a ofensivei trecute și a luptelor de la sud, Armata Română a dat nenumărate dovezi de eroism. Soldații români luptă admirabil. Sunt la înălțimea celor mai viteji apărători”³⁹. În telegrama adresată de Foreign Office lui G. Barclay, prin care se transmite mesajul regelui Angliei pentru regele României, se exprimă sentimentele de simpatie și admirație pentru lupta și rezistența poporului român „pentru a salva libertățile Europei pe frontul răsăritean”⁴⁰.

Victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz au avut considerabile urmări politico-diplomatice, au influențat decisiv desfășurarea războiului, deschizând calea realizării dorinței de veacuri a poporului român, făurirea României Mari.

*

* *

Manuscrisul lt. col. Alexandru Gheorghiu este structurat pe cinci capitole și conține 58 de file scrise de mână, cu cerneală neagră, în care sunt relatate fapte, întâmplări diverse și informații referitoare la cunoașterea evenimentelor la care au luat parte ostașii Regimentului III Dâmbovița nr. 22 Infanterie, în perioada 11 iulie 1917 – 11 mai 1918.

În capitolul I, însemnările încep cu participarea Regimentului III Dâmbovița nr. 22, pe care lt. col. A. Gheorghiu îl comanda, la luptele de la Mărăști⁴¹ în care autorul redă dramatismul războiului, curajul soldatului român, dorința de victorie a acestuia împotriva dușmanului cotropitor: „Într-un elan admirabil, batalionul pornește la asalt și

³⁸ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom. II, p. 448.

³⁹ Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial 1916-1918*. Editura Științifică și Enciclopedică, București 1981, p. 276.

⁴⁰ *Mărturii. 1918 la Români*, vol. II, p. 1016.

⁴¹ La sfârșitul lunii iunie frontul ruso-român se întindea de la Dorna la Marea Neagră, cuprinzând trei armate ruse și două române, cu un total de 47 de divizii de infanterie și 10 divizii de cavalerie. Armata a II-a, comandant general A. Avrescu, ocupa în ținutul Vrancei frontul de la Arșița Mocanului (cota 580) până la Răcoasa, pe o lungime de aproximativ 35 km; Armata I, comandant general C. Christescu, ocupa pe malul stâng, de răsărit, al Siretului, frontul de la Movilenii de Jos până la cota 20, de aproximativ 40 km. Cele două armate române erau intercalate între cele trei armate rusești. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, pp. 51-52. Bătălia de la Mărăști s-a desfășurat între 11/24 iulie – 19 iulie/1 august 1917, apud, Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 441-442.

împreună cu celelalte batalioane își ating obiectivele cu mari pierderi” sau „era clar cât de costisitor va fi asaltul, totuși ofițerii și trupa erau hotărâți pentru orice sacrificiu”. Cucerirea satului Mărăști, foarte bine fortificat și transformat într-o redută inexpugnabilă de către inamic, era imposibil de cucerit printr-un atac frontal. Asaltul asupra satului Mărăști a început la 11 iulie 1917 la ora 4,30 dimineța, când două batalioane din Regimentul III Dâmbovița nr. 22, sub comanda lt. col. Alexandru Gheorghiu au trecut la atac cu o furie nemărginită, atacul fiind precedat de un bombardament violent al artileriei române, care a făcut ravagii în liniile dușmane.

După două ceasuri de luptă crâncenă, la 6,30 satul Mărăști se afla în mâinile ostașilor români⁴². „După săvârșirea operațiilor decisive și fugăria inamicului dincolo de pozițiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, relatează lt. col. A. Gheorghiu, comandanții respectivi ai unităților procedează la reconstituirea lor. Se face apelul și mulți dragi camarazi ofițeri și trupă lipsesc. Unii răniți, alții se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat. În acest atac au pierit: un ofițer mort, opt ofițeri răniți, un elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniți, trupă 45 morți, 146 răniți, 9 dispăruți. Au fost făcuți prizonieri doi ofițeri și 278 soldați și capturate 6 tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, munițiuni și materiale de tot fel. Astfel se încheie ziua de 11 iulie 1917, zi măreață de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte. Lupta la dreapta tot mai continuă. Regimentul pe poziție în avanposturi de luptă, execută mișcări individuale” – notează autorul.

S-au dat lupte înverșunate și pentru cucerirea dealului Mănăstioara, care era organizat într-un centru de rezistență mult mai puternic decât satul Mărăști. Atacul din 14 iulie este descris astfel: „Acțiunea pe tot frontul este împinsă cu multă energie, iar rămășițele trupelor inamice, nemaiputând rezista acestei avalanșe ce se revărsa asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă căutându-și scăpare pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată părăsesc fel de fel de materiale, până și căștile ce purtau pe cap și de care câmpul luptei era peste tot presărat. La ora 10:30 dealurile Babei-Maria și Pricop, erau complet ocupate de Regimentul 22.”

Sunt relatate faptele de arme ale ostașilor din Regimentul 22, care a înscris în istoria Primului Război Mondial o pagină de curaj, vitejie și eroism. „Sergentul Bărboiu N. văzând că toți servanții unei piese de mitralieră căzuseră, s-a repezit și a început să mănuiască singur piesa, până a căzut și dânsul mort lângă piesă.” Autorul înfățișează, de asemenea, imagini dramatice de rezistență, de durere, de speranță în viitor. „Este un infern de trăsnete, de fum și miros înăbușitor. Bravii noștri infanteriști conduși vitejește de ofițerii lor, încet, încet, unii pe târâși, alții pe la flancuri, profitând de orișice cută de teren, de orișice groapă făcută de obuze, cu tot focul omorător al unor piese de mitralieră ce inamicul avea, se pune stăpânire pe primele linii de tranșee”.

Sunt redade Ordine de zi prin care au fost felicitați ofițerii și soldații pentru curajul de care au dat dovadă în timpul luptelor din 9-12 iulie 1917.

Impresionant este și Ordinul de zi nr. 1287 transmis de generalul Averescu în care se specifică: „sunt mândru și fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au știut cum

⁴² Constantin Kirițescu, vol. II, ediția, 1989, p. 67; Horia Dumitrescu, *Generalul Alexandru Mărgineanu și Mărăștii*, în *Cronica Vrancei*, VII, 2008, pp. 277-278.

să se distingă într-un mod atât de strălucit. V-ați măsurat cu un dușman, care se crede azi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce înseamnă a da înapoi.

Cu avântul vostru uimitor, de la prima izbire l-ați pus în toată puterea cuvântului pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri și numeroase tunuri și enormele cantități de munițiuni ce au lăsat în mâinile noastre. Puteți să vă mândriți de această mare izbândă și să așteptați cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marșului înainte”⁴³.

În următorul capitol sunt prezentate faptele de arme ale regimentului în perioada 29 iulie – 12 august 1917⁴⁴.

Descriind luptele din noaptea de 30 iulie, pentru cucerirea Dealului Coșna, autorul relatează duritatea atacului și curajul soldatului român: „atacul a fost foarte greu și de o extremă violență. Totuși sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele ofițerii și trupa regimentului au fost la înălțime, întrecându-se în fapte de eroism cu bravele trupe de roșiori”⁴⁵.

Capitolul al III-lea cuprinde luptele din perioada 13 august – 4 septembrie 1917, Varnița – Dealul Porcului. Autorul redă dramatismul războiului, pericolul permanent al morții, primejdia care îi pândește la tot pasul, dar și sentimentul datoriei și al sacrificiului soldatului român. „Ziua de 16 și noaptea de 16 spre 17 au fost de grea încercare și pentru trupă, și pentru comandament. Inamicul, voind cu orice preț să profite de defecțiunea trupelor ruse, lovea din toate părțile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace pentru a ne dezorienta și pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violență extremă mai ales pe Dealul Porcului și în spatele lui. Aeroplanelor inamice virau ore întregi, la mici înălțimi, deasupra pozițiilor aruncând bombe și trăgând cu mitralierele. Numai la cantonul nr. 11 au lăsat 5 bombe consecutiv, aruncând osemintele celor îngropați la mari distanțe.

Cu toate acestea ofițerul și soldatul român care dăduseră atâtea probe de vitejie și stoicism în luptele de la Mărăști și Oituz nu s-au lăsat impresionați, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau față în toate părțile și priveau cu sânge rece, zâmbind ironic și făcând glume pe socoteala pâlcurilor de tovarăși ruși, care ne părăseau”⁴⁶ sau „Era un infern, atac peste atac, clocotea văzduhul de trăsnetul obuzelor... Nici o linie telefonică nu mai funcționa... soldatul Ilie Ștefan este găsit culcat pe veci cu receptorul aparatului de control la ureche..., trupele germane care ne-au atacat

⁴³ Importanța victoriilor obținute de oștirea română în perioada de 9-12 iulie este prezentată și în lucrarea semnată de mareșal Al. Averescu, *Notițe zilnice din războiu (1916-1918)*, Ediția a III-a, Editura „Cultura Națională”, București, f.a.

⁴⁴ Bătălia de la Mărăști s-a desfășurat între 24 iulie/6 august și 6/19 august 1917.

⁴⁵ Luptele din Munții Vrancei au culminat cu atacurile din noaptea și ziua din 30 iulie când în sectorul Cașinului continuă respingerea atacurilor inamice (Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. II, ediția 1989, pp. 75-77).

⁴⁶ Încheierea Păcii de la Brest – Litovsk, între Rusia sovietică și Germania, la 27 ianuarie/9 februarie 1918, urmată de pacea cu Ucraina și de ocuparea teritoriilor rusești și ucrainene de către armatele austro-germane, au dus la retragerea armatelor rusești de pe câmpul de luptă punând în imposibilitate unitățile românești de a susține și organiza rezistență, România fiind nevoită să încheie Pacea de la București din 24 aprilie/7 mai 1918.

astăzi (21.VIII. 1917), îngroziți de contraatacurile noastre au refuzat cel de-al 13-lea atac, când ofițerii lor au recurs la execuțiuni chiar pe front”.

O altă descriere impresionantă este cea referitoare la atacul din 22 august 1917: „În această porțiune de sector, Valea Sușiței, nu se putea face nici o mișcare ziua, iar noaptea cu mare greutate din cauza rachetelor cu care inamicul lumina neconținut valea și la cea mai mică mișcare se dezlănțuia asupra văii un potop de gloanțe. Soldații mâncau numai o dată pe zi, noaptea. De multe ori din cauza focurilor de armă și mitralieră li se arunca numai pâinea din om în om”.

Pentru curajul și vitejia de care au dat dovadă în luptele din 16, 17, 18, 20 și 21 august, trupele de sub comanda colonelului Alexiu: Regimentul 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marș. Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul II din Regimentul 45/60 și Batalionul III din Regimentul rus 496, au fost felicitate de către comandantul Diviziei a 3-a, generalul Mărgineanu. „Timp de 6 zile, soldații acestor regimente, zi și noapte sub cel mai îngrozitor bombardament al artileriei dușmane, fără a clinti înapoi un singur pas de pe pozițiile ce au apărut cu atâta vitejie, pentru toate faptele glorioase care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul Ordin de zi, spre a servi drept pildă de bravură, eroism și spirit de jertfă întru zdrobirea dușmanului și apărarea sfintei noastre Patrii”, se specifică în Ordinul de zi nr. 55.

Comandantul Regimentului 22 Infanterie, lt. col. Alexandru Gheorghiu, a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul” cls. III „Pentru vitejia și avântul cu care a condus regimentul în aprigele lupte se s-au dezlănțuit pe Dealul Porcului, între 12-20 august 1917, menținându-se pe poziții. A respins 12 atacuri puternice producând pierderi excepțional de mari în rândurile inamicului”⁴⁷.

În capitolul IV sunt descrise luptele din perioada 5 septembrie 1917 – 30 ianuarie 1918 Sușița – Dealul Porcului.

De la 5 septembrie la 22 noiembrie 1917, Regimentul III Dâmbovița nr. 22 Infanterie a ocupat succesiv diferite sectoare, făcând paza și întărirea sistematică a pozițiilor, transformând Dealul Porcului într-o formidabilă redută.

În acest capitol este prezentată și starea de spirit, omenia de care au dat dovadă ostașii români. Astfel, distrugerea satului Mărăști în urma bătăliei de la 11 iulie „a umplut de milă sufletele de eroi” contribuind „fiecăre după puterea lui pentru a reclădi din nou satul Mărăști, în care locuitorii pribegi și răslețiți să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce la casele lor”. Sumele care au fost donate de soldați și ofițeri, pentru reclădirea satului, a făcut cinste oștirii române, dovedind că știind să fie viteji și eroi în lupte, au știut să-și arate mărinimia sufletului românesc pentru refacerea țării noastre.

La 9 decembrie 1917 A.S.R. Principele Carol vizitează sectorul regimentului inspectând lucrările de întărire de pe Dealul Porcului.

Încrederea lt. col. A. Gheorghiu în realizarea idealului unirii nu este singulară, ea reieșind și din dialogul dintre un soldat și Principele Carol: „Tu vrei pace?” „Da, să trăiești A. Regală. Vreau pace dreaptă”. „Ce înțelegi tu prin pace dreaptă? Îl întreabă A.S”. „S-o facem când ni s-o da Ardealul, să trăiești Altețea Voastră”.

⁴⁷ *Anuarul Ofițerilor și drapelelor armatei române*, poziția 251.

Autorul redă apoi și Înalt Ordinul de Zi adresat ostașilor români de către Regele Ferdinand, la 1 ianuarie 1918, prin care armata română este felicitată pentru curajul și vitejia de care a dat dovadă în fața dușmanului mult mai numeros și foarte bine dotat. „Voi vitejii mei luptători de la Mărăști, Mărășești și din munți de la Oituz – se preciza în Înaltul Ordin de Zi – stați neclintiți ca paza hotarului, fiind straja credincioasă, încât nimeni să nu poată pătrunde prin inelul de oțel ce l-ați făurit prin bărbăția voastră.

Stând acum cu arma la picior, ochii voștri să fie mereu ațintiți spre inamic, inimile voastre să bată cu aceeași căldură și încredere pentru țară. Priviți fără șovăire viitorul.”

Ultimul capitol al manuscrisului intitulat: „Drăgutești – Basarabia, 31 ianuarie – 11 mai 1918” este dedicat intrării armatei române în Basarabia.

La 6 ianuarie 1918, guvernul Basarabiei solicită guvernului român ajutor militar pentru păstrarea ordinii în țară ca urmare a retragerii armatei ruse de pe front⁴⁸.

Lt. col. A. Gheorghiu își începe însemnările în acest capitol chiar din prima zi de punere în mișcare a armatei române spre Basarabia notând: „Regimentul punându-se în marș spre Bacău, de unde apoi cu calea ferată a debarcat în ziua de 23 februarie în gara Șoldana, de unde s-a pus în marș spre Bisericieni; iar la ora 15 în ziua de 24 februarie, am trecut pe stânga Prutului, cu muzica în fruntea regimentului îndreptându-ne prin Moghileni la Cazba și Dușmani, unde populația ne-a ieșit înainte cu pâine și sare, urându-ne bun venit”. Emoționante sunt și cuvintele de răspuns ale comandantului regimentului: „mulțumindu-le de buna primire ce ne-au făcut, i-am asigurat că suntem adevărații lor frați mai mari, legați de ei prin datini și prin sânge și că le aducem toată dragostea sufletului Românesc”.

Este descris apoi drumul parcurs de regiment prin satele basarabene, unde sunt primiți cu aceeași căldură. În comuna Năvârneț, la 30 martie 1918, au luat parte la manifestările dedicate „alipirii Basarabiei la țara mamă România”⁴⁹. S-au ținut cuvântări, a avut loc un serviciu religios, dar și recitări și coruri mixte, formate din băieți și fete din zonă. Seara s-a încheiat cu „o prea frumoasă horă la care au luat parte toate satele învecinate”.

La 24 aprilie 1918 a fost transmis ordinul prin care trupa era anunțată de încheierea păcii de la București⁵⁰, iar la 11 mai a început executarea ordinului de demobilizare.

⁴⁸ Bandele soldaților ruși au provocat după încheierea Armistițiului de la Brest-Litovsk la 27 ianuarie/9 februarie 1918 între Rusia sovietică și Germania, mari dezordini, devastări, atacuri împotriva autorităților Republicii Democratice Basarabia. În aceste condiții s-a produs intrarea armatei române în Basarabia, începând cu ziua de 10/23 ianuarie 1918, la solicitarea Sfatului Țării, a Consiliului Directorilor, a unor oficialități civile și militare străine, pentru menținerea ordinii, în apărarea căilor de comunicație, a depozitelor, în protejarea populației. (Cartea neamului. *Marea Unire de la 1918. Documente istorice*. Volum alcătuit de Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Constantin Botoran, București, 1993, pp. 78-79)

⁴⁹ La 27 martie/9 aprilie 1918 Sfatul Țării din Basarabia a declarat „pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor că Basarabia de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa, România”. Dezbaterile ședinței din 27 martie 1918; vezi, Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*, Chișinău, 1993, pp. 68-70, pp. 257-268.

⁵⁰ Tratatul de pace între România și Puterile Centrale au început la 9/22 martie și s-au prelungit până la 24 aprilie/7 mai 1918, când a fost semnată Pacea de la București (*Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 449).

Pentru eroismul de care au dat dovadă ostașii Regimentului III Dâmbovița nr. 22 Infanterie, Drapelul unității a fost decorat de rege cu cele mai mari distincții de război: Virtutea militară de aur și Ordinul Mihai Viteazul. De asemenea, numeroși ofițeri și soldați au primit înalte distincții românești și străine printre care și lt. col. Alexandru Gheorghiu, care a fost decorat cu ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a.

Faptele de arme prezentate de lt. col. Alexandru Gheorghiu, în manuscris, întăresc ceea ce istoricul Nicolae Iorga definea ca fiind trăsătura fundamentală a neamului românesc: „suntem hotărâți să mergem până la capăt, spunea Nicolae Iorga în Parlamentul Țării, în credința că nu se poate cu nici un chip ca, și înaintea celei mai sălbatice forțe organizate, să piară drepturile unui popor de a trăi pe pământul în care nu este fir de țărână care să nu fie stropit de cel mai nobil sânge”⁵¹.

Volumul de însemnări al lt.col. Alexandru Gheorghiu este un document istoric de o valoare deosebită oferindu-ne o întâlnire emoționantă cu sufletul soldatului român, modest și viteaz care a luptat pentru apărarea pământului străbun, pentru realizarea României Mari.

În continuare redăm însemnările lt. col. Alexandru Gheorghiu.

FILE DIN ISTORICUL REGIMENTULUI III DÂMBOVIȚA Nr. 22 INFANTERIE
11 iulie 1917 – 11 mai 1918⁵².

Capitolul I

11 iulie 1917. Agentul de legătură, sergentul Savu Eudorache este rănit grav pe când transmitea ordine. În locul lui a trecut sergentul Folea Ioan care cu același dispreț, de moarte, transmitea ordine prin potopul de gloanțe. Telefonistul Bucura Irodion cade trăznit de un glonț în cap, pe când transmitea regimentului raportul căpitanului său, despre mersul luptei. După săvârșirea operațiunilor descrise și fugărirea inamicului dincolo de pozițiunile de oprire ale primei faze din planul de atac, comandanții respectivi, ai unităților procedează reconstituirea lor. Se face apelul și mulți dragi camarazi ofițeri și trupă lipsesc. Unii răniți, alții se odihnesc de veci, scumpi martiri ai neamului nostru atât de încercat.

Mi-se dă raportul: Pierderi: 1 ofițer mort, 8 ofițeri răniți, 1 elev plutonier mort, 2 elevi plutonieri răniți; trupa 45 morți, 146 răniți, 9 dispăruți. Prizonieri și trofee capturate: 2 ofițeri, 278 soldați, șase tunuri de 75 mm, 6 mortiere de 77 mm, 5 mitraliere, numeroase arme, munițiuni și materiale de tot felul⁵³.

⁵¹ Nicolae Iorga, *Discursuri parlamentare*, 1907-1917, București 1981, pp. 350-351.

⁵² Regimentul 22 Infanterie a fost o unitate de nivel tactic, care s-a constituit la 14/27 august 1916, prin mobilizarea unităților și subunităților existente la pace aparținând de Regimentul III Dâmbovița Nr. 22. A făcut parte din Brigada 6 infanterie, fiind dislocat la pace în garnizoana Târgoviște. La intrarea în război, Regimentul 22 Infanterie a fost comandat de locotenent-colonel Dumitru Băltărețu. A participat la acțiunile militare pe frontal românesc, pe toată perioada războiului, între 14/27 august 1916 – 28 octombrie/11 noiembrie 1918, (<https://ro.m.wikipedia.org>)

⁵³ Bătălia de la Mărăști 11/24 iulie 1917 – 19 iulie/1 august 1917 a fost o operațiune ofensivă a armatei române și armatei ruse cu scopul de a încercui și distruge Armata a 9-a Germană.

Astfel se încheie ziua de 11 iulie 1917, zi măreață de neîntrecut avânt! De vitejie fără seamăn! De sublimă jertfă. E noapte. Lupta la dreapta tot mai continuă. Regimentul pe poziție în avanposturi de luptă, execută mișcări individuale. Poziția ocupată pentru noaptea de 11 spre 12 iulie, conform ordinului Brigăzii a 6-a Infanterie, nr. 8 era: Pe dealul Teișului de la sudul cotei 420, prin râpele de la nordul satului Gogoi (cota 416) colțul de est al satului Gogoi, vestul Șușiței, cu flancul stâng în șosea, unde se făcea legătură cu Regimentul 30 Infanterie.

Batalioanele aveau câte două companii în linia I-a și una în linia a II-a, cu câte o secție de mitralieră pe flancuri. Înainte poziția era acoperită de patrulare pe D. Munteanului, Giurgei și Mestecilor, care patrulare țineau contactul cu inamicul ce în debandadă se retrăgea pe acele dealuri. Noaptea a trecut în liniște, afară de mici încăierări de patrulare, așa bravul caporal Băltuț Gheorghe din compania 6-a, cu patrula al cărui șef era, a surprins pe D. Munteanului în apropierea cotei 411, un post inamic. Din încăierarea ce a avut loc, bravul caporal a fost lovit mortal pe la spate, pe când ținea trântiți la pământ doi soldați germani ce au și fost aduși prizonieri, de către viteazul soldat Acatrinei Gg. după ce a terminat cu exterminarea aceluiaș post inamic.

Asemenea și sergentul Mihalache Radu din compania a 3-a împreună cu soldații din patrula ce comanda, tot în acea noapte, a surprins 7 soldați germani pe Dealul Giurgei, care zăpăciți de repeziciunea cu care au fost înconjurați, au aruncat armele, ridicând mâinile în sus. Ziua de 12 iulie a fost întrebuințată pentru organizarea poziției cucerite, curățirea câmpului de bătaie, adunarea și depozitarea trofeelor capturate. La ora 17 s-a primit ordin ca la ora 18, regimentul să se găsească adunat pe Dealul Giurgei (cota 420), pentru a porni în urmărirea inamicului. La ora 18,15 comandantul de brigadă, colonel Alexiu Al. sosește pe Dealul Giurgei, în mijlocul nostru, și este primit cu un formidabil strigăt de „Ura”! „Trăiască Brigada 6-a! Trăiască bravul ei Comandant!”. Dl. Colonel Alexiu în câteva calde și entuziaste cuvinte, mulțumește ofițerilor și trupeii, pentru felul cum s-au purtat în cucerirea formidabilelor pozițiuni inamice. Apoi primesc ordinul pentru urmărirea inamicului. La ora 19, regimentul cu toate măsurile de siguranță date de Batalionul 1 se pune în marș cu itinerarul Vizantea Răzășească, Piscul Radului, Dealul Gherghelăului. Companiei 1-a comandată de căpitanul Ionescu Marcel îi dau ordin de a recunoaște satul Vizantea Mănăstirească, dealul Horgeștilor și a ține neconținut legătură prin călăreți cu regimentul, raportând toate informațiile culese. La ora 20.30, pe când regimentul se afla în marș, pe drumul de la nordul satului Găurile, primesc raportul căpitanului Ionescu Marcel prin care raportează că din informațiuni precise, inamicul în forță cam de două batalioane s-a retras de cu seară din Vizeantea Mănăstirească spre înălțimile...

Cu companiile maiorului Georgescu a 10-a și a 12-a și detașamentul de reorganizare, pornesc pentru a întări și ajuta la terminarea cuceririi dealului Ceardac. Trimit compania cu lt. Opișan Constantin; iar cu compania 12-a și detașamentul de reorganizare schimb postul de comandă pe dealul Ceardacului. La ora 15, tot dealul Ceardacului și Gherghelăului sunt complet curățite de inamic (se fac și câți-va prizonieri), se ocupă și se întărește liziera de vest a acestor dealuri și cresta cuprinsă între văile Răsturnești și Larga ce face față inamicului care ocupă înălțimea dealului Teișului, ce

nu fusese încă cucerit de Regimentul de Vânători despre care mi-se comunicase că va acționa asupra acelei înălțimi.

La această oră am raportat d-ului Comandant al Brigăzii, că am pus complectă stăpânire pe dealul Ghergheleului și Ceardacului și că trupa în curs de reconstituire a unităților ocupă pozițiunile sus arătate. Am raportat de asemenea, că trupa este foarte obosită și pentru această zi o nouă sforțare asupra dealului Teiușului pe care inamicul s-a retras și care este prevăzut și cu oare care lucrări de sapă, ar fi foarte greu, de realizat fără concursul altor trupe mai proaspete. Am primit ordin de a rămâne și întări pozițiile cucerite urmând ca a doua zi în zori să se continue cu respingerea și urmărirea inamicului.

Noaptea de 13-14, trupa a rămas pe poziție în anteposturi de luptă. S-au recompletat efectivele companiilor cu oamenii detașamentului adus de maiorul Georgescu. S-au pus unitățile în mâna comandanților respectivi și s-au grupat din nou forțele regimentului în vederea atacului ce urma să se dea a doua zi. Repartiția trupelor era următoarea: maiorul Folescu cu cinci companii (a 5, 6 și 10-a) din poziția ce ocupa dintre văile Larga și Răsturnești însărcinat cu atacul decisiv asupra cotelor 836 și 747 de pe dealul Teiușului, iar maiorul Purcaru cu companiile 1, 2 și 4 de pe dealul Ghergheleului, atacul secundar asupra dealului Pricop. Maiorul Georgescu cu compania 3, 9, 11 și 12 trupă de rezervă, gravitând între acestea...

Aceste grupări s-au făcut în ordine și liniște, cu tot potopul de focuri de armă și mitralieră ce inamicul a tras toată noaptea, în văzduh, de teama vreunei surprinderi.

Tot în această noapte sosește și Ordinul de zi nr. 41 care este citit ofițerilor și trupei chiar în acea noapte pe poziție.

Ordinul de zi nr. 41. Ofițeri și soldați ai Diviziei a 3-a „Sunt mulțumit și mândru de voi. Ziua de 11 Iulie 1917, când voi ați rupt frontul dușman cucerind rând pe rând și cu cel mai sublim curaj și avânt trei rânduri de tranșee, făcând numai într-o singură zi peste 1.000 prizonieri și peste 30 tunuri, va rămâne ca pildă în analele istoriei noastre militare, și va constitui cea mai frumoasă pagină a istoriei neamului și istoricul acestei Divizii.

Sunt încredințat că în acest moment vrăjmașul nu va mai putea opune nici o rezistență înaintării voastre, iar cei de acasă, care v-așteaptă îngrijorați și plâng, în curând vă vor strânge în brațele lor sleite de muncă și nemâncare, muncă impusă în mod neomenos de dușmanul nostru și flămânziți din cauză că le-am luat până și copiilor bucățița de la gură.

Vă urez dragii mei ostași biruință strălucită, atât de strălucită încât tot neamul nostru și marii noștri aliați să rămână înmărmuriți de faptele voastre vitejești”.

Comandant Diviziei a 3-a General (ss) Mărgineanu⁵⁴.

În dimineața zilei de 14, înainte chiar de a se lumina bine de ziuă, maiorul Folescu cu 3 companii în linia I-a și 2 în linia II-a, reușește printr-un atac condus cu o energie foarte mare, a pune stăpânire pe cota 836, pe care se fixează și de unde pornește din nou

⁵⁴ Divizia a 3-a infanterie, comandată de generalul Al. Mărgineanu, ținea frontul de la dealul Drăgoteștilor până la Răcoasa, inclusiv, având pe linia întâia regimentele 18, 4, 2 vânători, 22 și 30 iar în linia a doua Regimentul 28. Ca artilerie: regimentele 2 artilerie și 5 obuziere.

la atac asupra cotei 747, întărit și cu compania 3-a de la rezervă. De asemenea, și companiile maiorului Purcaru pornesc la atac, care atac întâmpină o mai slabă rezistență, probabil că din cauză că inamicul slăbit mult în urma luptelor precedente, nu a mai fost în stare să se grupeze, apoi și din cauza tirurilor Diviziei 1, care se angajaseră violent la dreapta noastră.

Acțiunea pe tot frontul este împinsă cu multă energie, iar rămășițele trupelor inamice, ne mai putând rezista acestei avalanșe ce se revarsă asupra lor, se pun pe fugă în cea mai mare debandadă, căutându-și scăparea pe dreapta Putnei. În fuga lor disperată, părăsesc fel de fel materiale, până și căștile ce purtau pe cap și de care câmpul luptei era peste tot presărat.

La ora 10,30 Dealurile Babei-Maria și Pricop, erau complet ocupate de Regimentul 22, când raportează Comandantului Brigăzii și primesc ordin de a mă fixa și întări pe acele pozițiuni. Cu această luptă și ocuparea acestor puternice pozițiuni pe stânga Putnei, se aduce în întregime la îndeplinire, însărcinarea dată regimentului nostru prin planul general de atac.

La ora 11 primesc ordinul de operație nr. 9, relativ de ocupare și întărirea sectorului destinat regimentului, și cuprins între dealul Pricop cota 689 inclusiv, unde se va face legătura cu Regimentul 1 Vânători și dealul Babei-Maria până la vâlceaua Teopești, unde se va face legătura cu Regimentul 2 Vânători.

Batalionul 1 sectorul din dreapta, batalionul 2 sectorul din stânga, al 3-lea în rezervă la cota 747, fiecare cu companiile de mitralieră respective, ocupă pozițiile cu 2 companii în linia I-a și una în a doua. Se începe întărirea poziției și pentru executare mai grabnică a lucrărilor, în seara zilei de 14 se trimite fiecărui batalion și câte un pluton de pionieri.

Contactul cu inamicul, se menține neconținut atât ziua cât și noaptea prin patrulare tari, prevăzute și cu câte o piesă mitralieră trecută pe dreapta Putnei. Știrile primite sunt că inamicul se întărește prin lucrări pe dealul Dumei și Dumbravei.

În noaptea de 14 și ziua de 15 se continuă cu activitate întărirea poziției. În ziua de 15 conform ordinului Diviziei a 3-a nr. 160, se pune la dispoziția cavaleriei Divizionare, comandate de maiorul Romano, un pluton din compania 10-a, cu o secție de mitralieră comandată de elevii plutonieri Neagoe Ioan și Ion M. Niculae cu misiunea de a susține o recunoaștere a cavaleriei în direcțiunea cotei 606 (proprietatea Apostoleanu). A avut loc o ciocnire destul de sângeroasă, în care acest pluton și secție de mitralieră s-au distins producând inamicului pierderi însemnate și rezistând eroic cu toate pierderile ce le-au suferit, atacurilor ce inamicul cu mare furie a dezlănțuit asupra lor.

S-a distins în deosebi eroul sergent Bârloiu N., care văzând că toți servanții, unei piese de mitraliere căzuseră, s-a repezit și a început să mânuiască singur piesa, până ce a căzut mort lângă piesă. Atacul însă se respinsese.

Maiorul Romano, a adresat regimentului o adresă de mulțumire pentru felul eroic cum au luptat comandanții și trupa cu acea ocazie, înaintând și un tablou de propuneri pentru decorare.

În noaptea de 15-16 iulie mărindu-se sectorul regimentului, Batalionul 1 ocupă și sectorul Batalionului 2; iar Batalionul 2 a ocupat tot sectorul de la stânga al Regi-

mentului 4 Vânători din satul Topești, ca punct înaintat prin dealul de la Râpi, Frăsinet, Buduiul lui Mircea, Vârful Momâia până la cota 572 inclusiv.

În ziua de 16 iulie s-a primit ordin de operație nr. 282, prin care se ordonă pentru a doua zi, atacarea și ocuparea cotelor 590, 608, 617 și 640, de pe dealurile Dumei și Dumbrava. În timpul nopții câte trele batalioane, își strâng unitățile de pe pozițiile ce ocupau și se grupează respectiv fiecare, în dreptul obiectivelor destinate a fi atacate astfel: Batalionul 1 cota 628, Batalionul 2 cotele 617 și 640 și Batalionul 3 cotele 608 și 590. Cu ocazia acelei grupări s-a citit batalioanelor înălțătorul Ordin de zi nr. 1287 ce sosise regimentului pe poziție. Ordin de zi nr. 1287. „Ostași ai Armatei II-a. Majestatea sa regele trimite cu drag și mândrie salutul său Regal bravelor regimente, care prin voinicia lor ne întrecută în bătălia din ziua de 9-12 iulie a.c. s-au arătat că sunt la înălțime încrederii ce pune în ele Țara și Suveranul.

Majestatea sa Regele mă însărcinează să vă exprim din partea Sa cele mai vii mulțumiri.

Achitându-mă de această frumoasă însărcinare, nu mă pot opri a vă arăta, încă odată, cât sunt de mândru și de fericit că mă găsesc în capul unor trupe, care au știut să se distingă într-un mod atât de strălucit.

V-ați măsurat cu un dușman, care se crede azi cel mai tare din lume și că nu cunoaște ce este a da înapoi.

Cu avântul nostru uimitor de la prima izbire l-ați pus în toată puterea cuvântului: pe fugă. Probă sunt miile de prizonieri și numeroase tunuri și enorme cantități de munițiuni ce au lăsat în mâinile voastre.

Puteți să vă mândriți de această mare izbândă și să așteptați cu toată încrederea semnalul pentru reluarea marșului înainte.

Dat la observatorul după dealul Mare.

Comandantul vostru General (ss) Averescu.

Batalionul 1 și 2 după ce s-a adunat în spatele dealului Babei-Maria, au trecut peste podul Topești – Bârsești, apoi prin satul Bârsești în valea Vâlcica, unde au luat formațiile de atac, așteptând semnalul de pornire la atac care trebuia să fie precedat de un puternic bombardament din partea artileriei noastre.

Batalionul 3 care se găsea deja prin poziția ce ocupa în fața obiectivului de atac a trecut Putna prin vad, sub focul inamicului.

Dispozitivul de atac al batalionului era: Batalionul 1 cu companiile 1 și 3-a în linia I-a, cu secțiile de mitralieră respective, compania a 2-a în linia a II-a. Batalionul 2 cu compania a 5-a în linia I-a și 6 și 7 în linia a 2-a. Batalionul 3 cu companiile 10 și 11 în linia I-a iar compania a 9-a în linia a II-a. La ora 7,30 batalioanele 1 și 2 în formație de atac cu dispozitivul arătat mai sus, pornesc la atac, asupra obiectivelor indicate. După o scurtă dar violentă luptă, cota 628 este ocupată de Batalionul 1, care pune stăpânire pe ea, ocupând și întărind lucrările deja executate de inamic.

Batalionul 2 în strânsă legătură cu Batalionul 1 ocupă și el cota 617, de unde își îndreaptă atacul către cota 640, care era o tare poziție, ca Comandament și întărită de

inamic prin lucrări de sapă mai puternice, de asemenea, era și mult mai puternic ocupată de inamic.

Lupta se încinge crâncen, inamicul rezistă cu multă îndârjire, făcând uz de câteva piese de mitralieră ce erau foarte bine mascate și care secerau aproape tot glacisul, făcând înaintarea foarte grea.

Cu toate acestea bravii ofițeri și soldați ai Regimentului 22, nu pregetă de loc și pe târâș om cu om, se strecor, se grupează, profitând de cele mai mici cute ale terenului, susținuți de bravii comandanți ai secțiilor de mitraliere care acoperă pozițiile inamicului cu o ploaie de proiectile și astfel se parvine a se apropia la distanță de unde să pornească la atac, cu un elan și dispreț de moarte fără seamăn și în strigătul de „Ura” abordez poziția inamicului, cota 640, care inamic este împins pe versantul opus al acestei cote.

În acest moment (ora 13) inamicul, a cărui artilerie tăcuse până atunci, dezlănțuiește un foc de artilerie de o extremă violență chiar asupra cotei 640, iar infanteria inamică întărită, profită de acest moment pentru a contraataca și reușește a reocupa cota 640, respingând trupele atacului, grație artileriei sale care ne-a făcut mari pierderi. Cu toate acestea, trupele acestui brav batalion se fixează iarăși înaintea poziției și se întăresc și cu Compania a 2-a, ce am ordonat maiorului Purcaru a trimite în ajutorul Batalionului 2. Raportul d-lui Comandant al Brigăzii și cer și intervenția artileriei noastre, care deschide din nou focul asupra acestei pozițiuni. Apoi se pornește din nou la atac, abordându-se iarăși cota 640, însă din cauza artileriei inamice, care făcuse din această cotă un cuib de proiectile, acea înălțime este imposibil de păstrat, rămânând ca zonă neutră, interpusă între trupele batalionului și cele inamice. În această luptă toți au fost bravi, nu mă pot abține însă să nu semnez pe bravul sublocotenent Dumitrescu Daniel din Compania 1-a mitralieră, care a căzut ca un erou lovit mortal, pe când cu secția sa susținea înaintarea atacului asupra cotei 640, de asemenea, pe vitejii soldați Stoica Haralambie și Ioniță Ion, care la întâia abordare a cotei 640, capturând o mitralieră și fiind forțați de contra atacul inamic, a se retrage, nu au lăsat-o din spinare, până ce soldatul Stoica Haralambie nu a căzut mort și soldatul Ioniță Ion, rănit de explozia unui proiectil de artilerie care a căzut lângă ei. Soldatul Ioniță Ion a rămas pe locul unde a fost rănit, până s-a înnoptat când cu mare greutate a sosit la Batalion unde a fost pansat și evacuat.

Pentru lupta dată în acea zi, de Batalionul 3, mă mulțumesc a reda întocmai povestirea, ce a doua zi după luptă un ofițer al acestui batalion o descrie în carnetul său.

La ora 6 se primește ordinul de înaintare către obiectivele batalionului (cotele 608 și 590). Batalionul trebuia să treacă apa Putnei. Râul nu era adânc, dar albia lui era foarte largă și perfect observată de inamicul care ședea în măști pe malul drept al Putnei. Trecerea râului a fost foarte periculoasă. Trebuia făcută om cu om și a trebuit mult eroism, din partea comandanților, care au dat exemplu trecând înaintea soldaților. Unde erau surprinși trupa și ofițerii, trebuiau să se culce. Batalionul avea în linia I-a companiile 11 și 10 (Locotenent Oprișan Constantin și Niculescu Ioan). Compania a 10-a avea mai puțin un pluton, care era în recunoaștere, asemenea Compania a 9-a avea și ea un pluton lipsă dat în recunoaștere (ambele plutoane în detașamentul maiorului Romano). Trecerea Putnei a fost un și mai greu obstacol, pentru secțiile de mitralieră ale elevilor Ion M. Niculae și Rădulescu Dumitru, care prin exemplul lor de sacrificiu și-au dus

oamenii și piesele. Râul clocotea sub focul mitralierelor, pietrele de pe prund săreau, iar vitejii soldați treceau râul, prundul numai pe pânțele târându-se spre inamicul care în zadar căuta să-i oprească.

Râul fiind trecut, companiile s-au desfășurat în fața inamicului. Frontul era prea întins. Cele trei plutoane din Compania 9-a erau păstrate ca rezervă pentru flancul stâng al batalionului, care era pe malul Putnei și care era serios amenințat de inamicul care se vedea mișunând în satul Poiana.

În acest timp flancul drept al batalionului, Compania a 11-a trebuia să-și rărească mereu rândurile pentru a face față întregului front inamic. De la ora 11 până la 13 duelul de focuri nu a încetat. Inamicul era înverșunat și supra enervat de apropierea noastră care se făcea metru cu metru, cu baioneta la armă. Batalionul se apropiase de inamic, având la cota 608 maximul de distanță de 50-60 metri. În acest punct Compania 11-a făcea legătură cu Batalionul 2.

După ora 13 într-un elan admirabil, batalionul pornește la asalt și împreună cu celelalte batalioane își atinge obiectivele cu mari pierderi. Stăpânirea obiectivelor a fost de scurtă durată, de oarece inamicul nu voia să părăsească poziția sub un strașnic baraj de artilerie grea, rămâne în măști sub focul propriei lui artilerii, de unde trage încăpățânat în ai noștri.

Compania 11-a în frunte cu locotenentul Oprișan ajunge pe cota 608, unde intră în barajul și focul de flanc al mitralierelor. Nu s-a putut păstra cota, deoarece trupa nu avea răgaz să facă cea mai mică săpătură. Se dă un mic repaus trupeii în care timp inamicul nu înceta focul și se pregătește un nou asalt.

La flancul drept al batalionului se mai trimit două plutoane (sublocotenentul Predescu Ion și sublocotenentul Nicolaescu N.) care intră sub comanda locotenentului Oprișan.

După ce se formează valuri de asalt se așteaptă o preparație de artilerie, care avea să ne deschidă drumul și să distrugă mitralierele a căror pozițiune se comunicase artileriei. Intervine o ploaie, care face pe inamic să-și mai potolească focurile și astfel se capătă puțină odihnă.

Așteptăm preparația de artilerie, care a și început. Din cauza ploii și a depărtării la care era instalată bateria, obuzele nu explodau. Inamicul bănuind că va fi din nou atacat se enervează și deschide din nou focul. Surprinde un lanț de trăgători din plutonul trimis în ajutorul Companiei 11-a, pe care-l culcă la pământ. A tras în acei soldați și după ce se convinsese că nici unul nu mai trăia. Avea gloanțe explozive care făceau să sară pământul acolo unde picau. În timpul acesta inamicul instalează o nouă baterie de calibru mare (100-105 mm) la S.E. satului Poiana, cu care lua, de anfiladă tot frontul batalionului, precum și cele trei plutoane de la rezervă. Acum se născuse probabilitatea unui contraatac inamic, a cărui înverșunare mergea crescând. Terminându-se preparația de artilerie, batalionul se prepară de asalt.

Era clar cât de costisitor va fi asaltul, totuși ofițerii și trupa erau hotărâți pentru orice sacrificiu. De la această mișcare se așteptau noi speranțe. Ni-se deschidea drum larg pe acolo, pe unde inamicul cu câțeva vreme în urmă ne copleșise cu numărul și utilajul său neîntrecut. În clipa când soldații noștri viteji aveau să înceapă mișcarea înainte, vine ordinul de încetarea luptei.

Agentul de legătură, sergentul Dumitru Teodor, sub potopul de gloanțe inamice, transmite comandanților de companie acest ordin. În această luptă s-a distins din nou Compania 11-a, care cu toată poziția ei critică, cu toată apropierea de inamic, a executat fără șovăială asaltul. Plutonul III din această companie al elevului plutonier Stana Stroe, avea să se strecoare prin fața inamicului, defilând tot în dreptul unei mitraliere. Elevul și-a trecut oamenii la 30-40 pași de această mitralieră, care țintuia întreaga companie.

Caporalul Nistor Ioan cu soldații Viga Dumitru și Androne Niculae când ajung în dreptul piesei inamice încep să urce spre ea. Elevul îi vede și le strigă „Culcat. Unde vă duceți mă?”. „Ne ducem să-i luăm mitraliera ăluia”; răspunde caporalul Nistor. Tustrei erau culcați, dar soldatul Androne Niculae dormea somnul de veci, pătruns de un glonț zvârlit de mitraliera pe care se ducea s-o ia.

La ora 20 Batalionul își retrace companiile. Sergenții Diacu Bucur (Comp. 11) și Marcu și Băleanu (Comp. 10-a) au rămas pe poziție cu secțiile lor până ce întreg batalionul a trecut pe stânga Putnei. După această grea zi de luptă fără repaus, nici hrană nici apă, timp de 16 ore, odată cu căderea nopții s-a pus în execuție ordinul nr. 5 c. Batalioanele fixându-se și întărindu-se în pozițiile ordonate pe dreapta și stânga Putnei. În seara de 24, conform ordinului nr. 323, tot regimentul a fost trecut pe dreapta Putnei, ocupând sectorul între cotele 606 și valea Putnei, sud Topești, apoi s-a ocupat și sectorul Regimentului 1 Vânători între cotele 608 și 606, trupele făcând pază și lucrări de întărire în sectoarele afectate până în noaptea de 26 spre 27 iulie când întreg Regimentul 22 a fost schimbat de pe poziție de Regimentul Mehedinți nr.17. În zorii zilei de 27 iulie regimentul s-a pus în marș prin valea Vărăriei, valea Chinelor, dealul Nemților, dealul Teiușului, cota 826, valea Sela Mică, la satul Scătura Părosul, unde a sosit la ora 1,05, regimentul având misiunea de a forma rezerva trupelor Diviziei.

La ora 16 în poiana de la vestul satului, am adunat regimentul și le-am mulțumit tuturor pentru felul vitejesc cum s-au purtat. Apoi preotul regimentului a oficiat o slujbă pentru odihna sufletelor și pomenirea scumpilor noștri camarazi ofițeri și soldați, morți vitejește pe câmpul de onoare.

Tabloul pierduților de la 11-27 Iulie. Ofițeri morți: Căpitan Caravu Ioan, sublocotenent Stroescu Ion, sublocotenent Dumitrescu Daniile și elev plutonier Voinescu Nicolae. Ofițeri răniți: căpitan Turbețeanu N., sublocotenenții Dumitru R., Ionescu N., Pristavu Dumitru, Zătreanu Stan, Apostol T., Duldurescu N., Popescu Schiancu. Elevi plutonieri: Ionescu Traian, Păun Nicolae, Popescu S. Ioan, Matei Ioan și Oprea Gh. Trupă: 104 morți, 291 răniți, 44 dispăruți.

Capitolul II

Oituz 29 iulie – 12 august

Trupa trece apoi în repaus, însă de foarte scurtă durată, căci în aceeași zi la ora 18, conform ordinului nr. 8 D, Batalionul 1 a fost pus în marș, spre valea Părăului Cârligul, nord cota 398, cu misiunea de a forma rezerva sectorului 3, ocupat de trupele regimentelor 4 și 7 Vânători. Abia sosit la punctul indicat batalionul a fost trimis la Vidra și

Voloșcani, pentru a schimba de pe poziție rămășițele a două regimente ruse, (53 și 55) care schimbare a fost efectuată în zorii zilei de 28 iulie. Batalioanele 2 și 3 au rămas pentru ziua de 28, tot în repaus la Părosul, iar în noaptea de 28 spre 29 s-a primit ordinul de operație nr. 9 D prin care ni se ordonă ca în dimineața zilei de 29 Iulie, să mă pun în marș cu aceste două batalioane la mănăstirea Cașinului la dispoziția Corpului IV Armată.

Conform acestui ordin în ziua de 29 iulie, la ora 6 dimineața, aceste două batalioane sub comanda subsemnatului, s-au pus în marș urmând itinerariul prin Purcei, Găurile Vizantea – Răzășeașcă – Monastirească, Răsculești – Câmpurile, Gura Vaiei, Valea Lărguței, Fetișoara, Poiana Gavrilăscu, Haloșul Mare, Șușeni – Cașinul, unde am sosit în noaptea de 29 spre 30 iulie, la ora 24, după un marș forțat de aproape 60 km.

Ajuns în Cașin, am primit ordin de a îndrepta marșul trupei către satul Filipești, iar subsemnatul să mă prezint imediat la Onești, spre a primi ordine de la comandantul Corpului IV Armată, unde la ora 3 noaptea mi s-a dat ordin, a mă îndrepta cu aceste două batalioane prin Filipești, la satul Bahna, S. Nicorești, unde am sosit la ora 7,30 în dimineața zilei de 30 iulie. La ora 10,30 am primit ordinul Nr. 3997 al Corpului IV Armată, prin care ni-se ordona a pune imediat la dispoziția Brigăzilor II și III Roșiori, câte un batalion în vederea operațiunii proiectate pentru ziua de 31 iulie 1917...

Am hotărât ca Batalionul 2, maior Folescu, să se pună sub ordinele Brigăzii 3 Roșiori, colonel Olteanu M., în satul Nicorești; iar Batalionul 3, maior Georgescu Ghe., la ordinele Brigăzii 2 Roșiori, colonel Mircescu L. în satul Bahna. Aceste două batalioane chiar în noaptea de 30 iulie, au schimbat parte din trupele de roșiori, ce se găseau pe poziție în fața cotelor 703, 695, 789 (Oituz – Dealul Coșna), în vederea atacului, ce trebuia să se dea în dimineața zilei de 31 iulie, pentru cucerirea acestor cote.

Atacul a fost foarte greu și de o extremă violență. Totuși sub un bombardament îngrozitor, cu obuze de toate calibrele, ofițerii și trupa Regimentului 22 Infanterie, au fost la înălțime, întrecându-se în fapte de eroism cu bravele trupe de roșiori. Mulțumirile ce personal am primit în ziua de 2 august, chiar pe poziție din partea domnului General Schina, comandantul Diviziei 1 Cavalerie și adresele de mai jos primite de la Domnii Comandanți ai Brigăzilor 2 și 3 Roșiori fac destulă dovadă⁵⁵.

Bahna, 11 August 1917, nr. 35

Comandantul Brigăzii II Roșiori către Comandantul Regimentului III Dâmbovița Nr. 22

„Am onoare a vă face cunoscut, felul cum ofițerii și trupa Batalionului 3 din regimentul dumneavoastră, s-au condus și luptat în timpul de la 31 iulie la 11 august

⁵⁵ Bătălia de la Mărășești s-a desfășurat între 6-19 august. În noaptea de 5-6 august artileria germană a început un puternic bombardament asupra liniei Făurei-Siret și asupra malului de răsărit al Siretului, spre sud de Movileni. Se dorea spargerea frontului rus. Rușii au părăsit pozițiile, victoria germanilor fiind evidentă. Bătălia de la Mărășești au început-o germanii împotriva rușilor și au sfârșit-o, luptându-se pe același front, în contra românilor.

inclusiv, timp cât a fost sub ordinele mele. N-am cuvinte de laudă pentru atitudinea ostășească, disciplina și aspectul exterior ale acestei trupe.

Atât ofițerii cât și trupa, au dat dovadă evidentă a camaderiei și frăției de arme, luptând cot la cot cu același avânt și aceiași îndârjire atât la atacul Dealului Cosna, cât și în lupta defensivă după Poiana lui Boboc. De un folos real mi-au fost echipele date de batalion în conducerea și executarea lucrărilor de sapă cu care trupele noastre de cavalerie nu sunt tocmai obișnuite. Îmi face o deosebită plăcere a semna Dumneavoastră, felul cum locotenentii Giugulescu, Niculescu și Basarabescu și-au condus companiile lor în luptă și felul cum au organizat pozițiile ocupate de unitățile lor. Asemenea, trebuie să semnez pe locotenentul Oprișan, despre concursul ce mi-a dat în aducerea materialului și executarea lucrărilor, conducându-le în sectoarele ocupate de companiile de cavalerie. Locotenentul Rușețeanu pot spune că a fost nu numai aghiotantul batalionului, ci și al meu personal. Cunoștințele militare ce posedă, nu-l deosebește întru nimic de un ofițer activ. Îi mulțumesc în deosebi.

În mod special recomand Dumneavoastră pe comandantul batalionului maior Georgescu Gh. Într-ânsul am găsit nu numai un desăvârșit și disciplinat executant, ci și un consilier prețios în toate lucrările ce am ordonat și condus. Îl consider și apreciez ca pe un ofițer superior de valoare pe care se poate conta în orice împrejurare. Priceput în toate, e un ofițer de nădejde. Nu aş avea altă mulțumire decât în cazul unei eventuale colaborări să am tot acest batalion sub ordinele mele”.

Comand. Brigăzii II Roșiori, Colonel (ss) Mircescu

2 august 1917, ora 17.30, nr. 29

Locul de plecare „Nicorești!”

Comandantul Brigăzii 3 Roșiori,
către Comandantul Regimentului 22 Infanterie

„Sunt foarte fericit de a fi avut la un moment greu sub comanda mea trupe din Regimentul 22 Infanterie și anume Batalionul Folescu Mircea. Acest batalion mi-a dat un neprețios concurs, s-au aruncat cu avânt curaj și destoinicie, asupra pozițiilor extrem de grele ale inamicului și desprețuind mașinele lui și moartea, cu pierderi grele a atins și ocupat obiectivul dat prin ordin cu tărie.

Cinste lui și cinste comandantului de batalion. Și comandantului de regiment care a știut să-i pregătească pentru asemenea fapte de război.

Vă mulțumesc Domnule Locotenent Colonel, mulțumesc maiorului Foleascu Mircea și bravilor ofițeri și ostași din Regimentul 22 Infanterie.

Vă rog a aduce la cunoștința lor acest act de mulțumire”.

Comandantul Brigăzii 3 Roșiori. Colonel (ss) M. Olteanu.

Pierderile suferite cu ocazia acestor lupte au fost: Ofițeri răniți: Căpitanul Turbețeanu N., lt. Stănescu Pandle. Sublocotenenții: Ioan Gheorghe, Boerescu Ioan, Popescu Scheanca, Rădulescu Eftimie, Diculescu N., Pulpaș Mircea și elevul plutonier Știrbei Savu. Ofițeri dispăruți: Locotenent Voicu Dumitru, Sublocotenent Popescu Haralambie și elevul plutonier Răducu Gh. Trupă: 52 morți, 277 răniți, 67 dispăruți.

Capitolul III

Varnița – Dealul Porcului.

13 august – 4 septembrie 1917

În noaptea de 12 spre 13 august, din ordinul Corpului 4 Armată, aceste două batalioane au fost schimbate de pe poziția ce ocupau și în după amiaza de 13, s-au pus în marș, prin Onești – Bâlca spre Mușinoaele pentru a intra iarăși sub Comandamentul Corp 2 Armată.

În ziua de 15 august, la ora 10, sosind cu trupa în Mușinoaele m-am prezentat Domnului General Văleanu, Comandantul Corp 2 Armată, căruia i-am raportat despre operațiunile executate și am rugat să binevoiască a acorda trupei și ofițerilor un repaus de câteva zile pentru a se odihni, curăți, deparazita și nutri mai bine, deoarece de 34 zile, fără răgaz sunt în mișcare, lupte, organizări și rezistări pe poziții. Mi s-a promis. La ora 17 însă, în aceeași zi, am fost chemat urgent la postul de comandă al Corpului 2 Armată când am primit următorul ordin.

Mușinoaele, 15 august 1917, ora 17,20

Comandantul Corpului 2 Armată către Comandantul Regimentului 22 Infanterie

„Inamicul a învins forțele ruse între Mângalaciu și Fiționești spre NV. punându-le în debandadă.

Forțele române din Corpul 2 Armată care se găseau în sectorul rus, vor ocupa frontul astfel: Regimentul 2 Vânători de la Mângalaciu la cota 461, două batalioane din Regimentul 18 Infanterie de la cota 461, până la cota 441 (V. Fiționești). Batalionul III din Regimentul 18 Infanterie, înapoia aripii stângi a Regimentului 18 Infanterie.

Regimentul 22 Infanterie, se va pune imediat în marș la Poenele Popei (Dealul Mare), unde va face legătura telefonică cu C 2 A și unde vă veți completa efectele în armătură, constituind rezerva acestui detașament.

Va sosi de la Divizia a 3-a o baterie obuziere și două de câmp, pe care le veți pune în poziție spre Poenele Popei. Veți lua comanda întregului detașament de mai sus”.

Comandantul Corp 2 Armată General (ss) Văleanu.

În urma acestui ordin, la ora 18 după ce am primit în grabă de la Centrul de instrucție ce se află în Mușinoaele, 3 ofițeri, 5 elevi plutonieri, 448 trupă și 4 piese mitralieră, pentru a-mi completa efectivul unităților, m-am pus în marș pe Dealul Mare la Poenele Popei, unde am ajuns cu mare greutate la ora 22, din cauza multor trupe, convoiuri și artilerie rusă, care în debandadă se retrăgeau, altele se duceau, se încrucișau, blocând literalmente drumul, cu căruțe răsturnate, cai căzuți, bucătării vărsate, efecte risipite.

Sosit în Poenele Popei, imediat am căutat să fac legătură cu trupele ce mi-se pusese sub comandă. Pentru a mă fixa asupra situații amice și inamice, trimit patrule de ofițeri în direcțiunile cota 461 Dealul Marcului, cota 406 și spre Mângalaciul, (Dreapta Șușiței) prin valea Alunei – Varnița. Linii telefonice n-am putut întrebuința nici una, deoarece cu toate eforturile făcute de locotenent Heliade Rădulescu, adjutantul subsemnatului, care era specialist în materie, aceasta din cauză că trupele ruse în retragerea lor, rupseseră toate comunicațiile telefonice.

Pe la ora 3,50 în dimineața zilei de 16, am parvenit după multă trudă; a raporta Corpului 2 Armată situația, arătând în același timp că bateria de obuziere și cele două baterii de câmp, au fost așezate pe poziții unde își construiesc amplasamente. Atunci am primit telefonic ordin, ca cele două batalioane ale regimentului să le pun imediat în marș către Varnița, unde la cantonul nr. 11 de pe Valea Șușiței, voi primi noi ordine de la Domnul Comandant al Diviziei 3-a. La ora 4.05 m-am pus în marș urmând drumul pe la cotele 545, 330 (Valea Alunei). Urmând această vale până în poiana de la vestul cotei 406, unde am întâlnit un caporal din patrula nr. 1 sublocotenent Dumitriu Teodor, trimisă prin Valea Alunei – Varnița către Mângalaciu, care-mi raportează că patrula nu și-a putut îndeplini misiunea din cauză că a primit focuri violente din direcția satului Varnița și că toată noaptea s-au schimbat focuri în jurul cotei 406. El cu patrula s-a stabilit pe Dealul Vrânceanului nord Varnița și așteaptă ordine. De asemenea, îmi mai raportează că în zorii zilei, a văzut pâlcuri mari de trupe ruse, care din spre Mângalaciul treceau în susul Șușiței⁵⁶.

I-am ordonat să continue a observa și trimite toate rapoartele pe Valea Șușiței, în apropierea bisericii unde se va opri trupa și în aceleași timp să comunice aceasta și patrulelor 2 și 3. Am traversat cu trupa peste Dealul Vrânceanului și ajuns în valea Șușiței la ora 7, am oprit toate batalioanele în apropierea bisericii din Varnița. După aceasta, subsemnatul m-am transportat la cantonul nr. 11, unde am primit ordinul de operație nr. 1579, prin care mi-se pune sub comandă detașamentul constituit din: Regimentul 2 Vânători, Regimentul 1 Marș al Diviziei 3-a (două batalioane), Batalionul 3 din Regimentul 28 și cele două batalioane ale Regimentului 22 Infanterie.

Pentru executarea acestui ordin de operație, după ce am luat contact cu Comandanții Regimentului 2 Vânători și Batalionul 3 din 28, care se găseau pe poziții, angajați cu inamicul, în condițiuni foarte dezavantajoase, din cauza trupelor ruse care părăseau porțiuni întregi de front, lăsând goluri mari prin care inamicul se infiltra, căutând prin acțiuni de patrulare a ne dezorienta. Pentru lămurirea situației am ordonat maiorilor Folescu și Georgescu a trimite imediat fiecare câte două patrulare tari de recunoaștere pe dreapta și stânga Șușiței, iar Batalionul 2 maior Folescu, să treacă pe malul drept al Șușiței la cota 349. La ora 16,30 am ordonat maiorului Folescu, conform ordinului Diviziei a 3-a, să se pună imediat în marș, urmând valea Șușiței pe versantul de nord al botului Dealul Porcului, să treacă pârâul Porcului și să atace inamicul în poiană cotele 385 și 411, acoperind în același timp, stânga și spatele Batalionului 3 din 28, căruia de asemenea, îi dau ordine să treacă peste botul Dealul Porcului și să atace poiana de la vest celei dintâi cota 407 (ambele poiene pe D. Ireștilor). Aceste atacuri în scop de a ușura replierea trupelor amice, din sectorul din dreapta pe creasta Dealul Porcului. După terminarea mișcărilor ambele batalioane...

Operație ce se execută cu multă energie, inamicul fiind surprins de aceste atacuri neașteptate, s-a risipit în dezordine cu mari pierderi. Cu această ocazie s-a scăpat și un căpitan rus (Turkestanetz) comandant al unei baterii din Divizia 224, care fiind la

⁵⁶ În ziua de 15 august, corpul german Wenninger atacă Corpul VIII rus, care după o rezistență slabă, soldații o iau la fugă, frontul rus fiind rupt, germanii ocupând Străoane Muncelu înaintând spre Mângalaciu (Constantin Kirilțescu, *op. cit.* vol. II, 1989, p. 115).

observator, când s-a produs defectiunea rușilor, a rămas în mijlocul inamicului, suit fiind într-un pom. La ora 17.30 soldatul Neacșu Ion, din patrula ce fusese trimisă pe stânga Șușiței, prin satul Varnița, îmi raportează că pe când patrula din care făcea parte, se găsea cam la mijlocul satului, el fiind om de legătură pe stânga, a văzut cam vreo 20 soldați ruși înarmați, care s-au întâlnit cu patrula lor, iar după ce patrula a trecut câțiva pași de ei, au înconjurat-o. Un soldat care a vrut să se apere a fost împușcat. El s-a pitit în niște bălării de lângă o poiată și a stat acolo până a putut neobservat să vie să raporteze. Mai raportează că după ce patrula a fost înconjurată acei soldați ruși vorbeau nemțește.

Am ordonat numaidecât maiorului Georgescu să trimită un pluton cu o secție mitralieră comandat de un ofițer, în satul Varnița pentru a cerceta și a curăți satul. La ora 18, am trimis o companie cu două secții mitralieră sub comanda locotenentului Oprișan, pentru a acoperi aripa stângă a Regimentului 2 Vânători, și a umple în același timp și golul ce s-a raportat că s-a produs între stânga vânătorilor (cota 406) și dreapta Regimentului 18 Gorj (cota 461).

La ora 21,50 primesc știrea de la sublocotenentul Dimitriu, comandantul plutonului trimis în Varnița, că mai bine de jumătatea satului, partea de NE, este plină de trupe germane, că se văd și grupe de soldați ruși care sunt însă tot soldați germani travestiți căci plutonul a ocupat o opoziție cam la 500 m în interiorul satului și așteaptă întăriri. Mai raportează că înaintea lui peste Dealul Vrânceanu se aud violent împușcături și am trimis o patrulă peste deal în acea parte.

Cer regimentului de vânători situația și-mi este imposibil de a o avea, liniile telefonice fiind rupte. Trimit un agent, care nu găsește pe nimeni la cota 349. Ordon maiorului Georgescu să trimită în Varnița și cele trei plutoane ale Companiei a 10-a locotenent Niculescu, din care făcea parte plutonul sublocotenentul Dimitriu și astfel îmi rămâne în rezervă disponibil din tot detașamentul, numai o companie a 9-a cu două secții mitralieră. Cele două batalioane ale Regimentului 1 Marș, fiind trimise și ele sectorului din dreapta.

La ora 1,51 noaptea printr-un soldat din patrula trimisă, primesc raportul de mai jos.

NV. cota 406 – 17 august 1917, ora 0.10

Comandantul Batalionului I/2 Vânători către Comandantul Regimentului 2 Infanterie.

I. Regimentul 2 Vânători „R E” se află în următoarea situație:

Ocupă creasta estică, valea Alunului (între cele două luminișuri dintre cotele 461 și 406 harta 1/100.000) cu aripa stângă și aripa dreaptă N. Șoseaua Răcoasa – Varnița; ambele aripi ale regimentului sunt în aer.

II. Inamicul s-a infiltrat între stânga și în special în dreapta regimentului.

III. Aripa dreaptă a Regimentului 2 Vânători „RE” este ținută de I/2 Vânători „RE” iată situația aci: Până ieri după masă 16.VIII.1917 către orele 17, un batalion rus din Regimentul 494 Infanterie, care ocupa dreapta noastră până în Șușița și dreapta Șușiței, a stat pe poziție. De la această oră, în urma unui bombardament de artilerie inamic, acest batalion s-a retras descoperindu-ne dreapta.

IV. Frontul nostru, fiind foarte întins și ocupați bine de front de inamic, nemai-având mici rezerve, nu am putut prelungi în dreapta, rămasă descoperită.

V. La început inamicul nefiind reținut de nimic, a ocupat chiar cei 400 m rămași liberi între Compania I-a și Șușița, apoi a trecut valea Alunei, ocupând și versantul de N al văii Alunei de la șosea cam 400 m către N.

VI. În acest chip, inamicul amenință direct spatele Regimentului 2 Vânători „RE” fără ca acesta să-l poată împiedica (lipsă de forțe).

VII. Am raportat situația primejdioasă și hazardată a batalionului regimentului, care a răspuns: ordin a rezista până la sfârșit pe poziția pe care mă aflu.

Ordinul îl execut, fără a folosi conducerii superioare prin acest act.

VIII. Este o singură scăpare: În același ordin regimentul, îmi spune că în dreapta Șușiței se află un batalion din Regimentul 22 Infanterie și unul din Regimentul 28 Infanterie, chiar la înălțimea mea (confluența pârâul Alunei cu Șușița).

IX. De aceea fac acum un apel la Dumneavoastră să atacați hotărât în direcțiunile pe care am semnalat că inamicul s-a infiltrat, pentru a ne degaja.

Aceasta este situația: Ne ajutați scăpăm, nu ne ajutați azi 17/VIII în zorii zilei, suntem atacați de front și din spate și cădem.

X. Un apel mai călduros nu pot face, ajutați-mă căci astfel sunt pierdut.

Batalionu I/2Vânători „RE” Căpitan (ss) Vârtejeanu.

Care pune în lumină adevărata situație a Regimentului 2 Vânători, lăsând numai nedumeriri, asupra celor 400 m N: șoseaua Răcoasa-Varnița; ceea ce trebuie să fie o confuzie. La ora 2,50 primesc și raportul de mai jos al Comandantului Regimentului 2 Vânători.

17 august 1917 ora 1,30. Punctul de Control cota 349.

Comandantul Regimentului 2 Vânători către Comandantul Detașamentului locotenent colonel Gheorghiu, la Cantonul nr. 11.

„Regimentul ocupă încă poziția raportată aseară. Compania din Regimentul 22 Infanterie trimisă aseară pentru a umple golul la stânga regimentului nu a luat încă legătură cu stânga noastră (200 m nord, cota 406). Pe înălțimile înspre cota 461 și pe valea Alunei se văd rachete germane și se primesc focuri de armă trase asupra stângii regimentului.

În dreapta Șușiței pe frontul ocupat de Batalionul III/289, ocupat în urmă de trupe ruse, nu mai există nici-o unitate, iar în marginea de est a satului Varnița, s-au primit focuri de la patrulă germane. Rog luați măsuri să se ocupe Varnița cu rezervele dvs. Regimentul 2 Vânători a pus tot în linia I-a pentru păstrarea cotei 406”. Lt. colonel (ss) Buttescu.

Iarăși o mare nedumerire, deoarece poziția raportată în ziua de 16, era călare pe valea Șușiței, iar compania trimeasă la aripa stângă, după raportul primit de la maiorul Iacobini sosise chiar din acea seară. Dau ordin ca maiorul Georgescu cu Companiile 10 (ce se găsea deja în jumătatea de vest a satului Varnița), și Compania a 9-a ce rămăsese în rezervă, întărită cu Compania 7-a, din Batalionul 2, cu secțiile de mitralieră respective, să procedeze în zorii zilei, la curățarea și punerea stăpânirii pe satul Varnița. Ziua de 16 și noaptea de 16 spre 17, au fost de grea încercare și pentru trupă și pentru

comandament. Inamicul voind cu orice preț, să profite de defecțiunea trupelor ruse, loveau în toate părțile cu o furie de nedescris, recurgând la tot felul de mijloace, pentru a ne dezorienta și pune pe goană.

Bombardamentul din acea zi a fost de o violență extremă mai ales pe dealul Porcului și în spatele lui. Aeroplanele inamice virau ore întregi, la mici înălțimi, deasupra pozițiilor, aruncând bombe și trăgând cu mitralierele. Numai la Cantonul nr. 11, unde era postul de comandă al subsemnatului au lăsat cinci bombe consecutiv, una a căzut în cimitirul de lângă canton, aruncând osemintele celor îngropați la mari distanțe. Cu toate acestea ofițerul și soldatul român care dăduse atâtea probe de vitejie și stoicism în luptele de la Mărăști nu s-au lăsat impresionați, din contră, loveau cu putere, umpleau golurile frontului, făceau față în toate părțile și priveau cu sânge rece, zâmbind ironic și făcând glume pe seama pâlcurilor de tovarăși ruși, care ne părăseau strigându-le: „Unde vă duceți ? Na poziție – înapoi” .

Ceea ce pune și mai bine în lumină situația grea în care ne găseam, este și faptul că bravul căpitan francez, atașat regimentului și care fusese de 3 ori rănit în actualul război pe frontul francez, împreună cu camaradul său de la Regimentul 2 Vânători, au stat toată noaptea în apropierea mea, îmbrăcați fiind în hainele cele mai bune și cu bagajele pe cai. La ora 3,50, în dimineața zilei de 17, sosește de pe dealul Porcului la canton colonelul Alexiu, comandantul sectorului II, care după ce a stabilit frontul pe creasta Dealul Porcului, conform ordinului de operații al Diviziei a 3-a, nr. 1601, ia sub comanda sa și trupele ce operau în stânga Diviziei.

Raportez situația și primesc Ordinul de operații nr. 417. În zorii zilei de 17, se începe executarea a acestui ordin, atacându-se trupele inamice ce se infiltraseră în satul Varnița și cu tot barajul extraordinar ce artileria inamică a dezlănțuit asupra valurilor de atac, se reușește a se ocupa prima linie de lucrări, în majoritate măști ale inamicului, făcându-se legătură la dreapta cu Regimentul de Marș, iar la stânga cu Vânătorii. Noaptea s-au executat lucrări de întărire (măști) barându-se astfel întreaga vale a Șușiței. În acea noapte căpitanul de artilerie din Divizia 224 rusă, care fusese salvat din mâna inamicului în seara de 16, se prezintă la postul de comandă și-și exprimă dorința de a coopera cu bateria sa la acțiunile trupelor noastre. Îi mulțumesc și chiar în acea noapte pune bateria în valea Șușiței, legându-se prin telefon cu postul de comandă. Acest căpitan, în operațiunile ce au urmat, ne-a dat un prețios concurs, fiind un foarte bun ofițer de artilerie, stătea zi și noapte în persoană la observator și dirija tirul bateriei sale, cu o iuțeală și precizie de admirat.

În ziua de 18 august⁵⁷, s-a făcut față și s-au respins toate încercările ce inamicul a făcut atacând în diferite puncte. Tot în această zi, conform Ordinului de operații nr. 434, sunt numit comandant al subsectorului 63, care se întinde de la inclusiv cota 479 (Dealul Porcului), creasta Dealul Porcului prin cotele 429 peste valea Șușiței la cota 328, cotul Dealului Vrânceanului, unde se face legătura cu Regimentul 2 Vânători. Se primește și Ordinul de zi nr. 11 al comandantului Brigăzii a 6-a și al sectorului 2.

1917 august 18. Ordin de zi nr. 11. „Bravi ostași ai regimentelor 22, 30, 28, 45/60 și 2 Vânători! Ați căpătat în lumea întreagă faima nepieritoare de vitejie. Izbânzile

⁵⁷ 18 august bătălia de la Răzoare.

voastre de până aci, au uimit lumea și au îngrozit pe dușman. Astăzi ne-am oprit pe pozițiunea pe care nu o mai putem lăsa în mâinile vrăjmașului, fără a pune în pericol restul țărișoarei noastre. Nu slăbiți din mâinile voastre, bravi ostași, poziția ce vi s-a încredințat spre păstrare. Nu vă uzurpați faima de vitejie ce ați câștigat-o și rezistați cu îndârjire chiar dacă va trebui să pierim până la unul.

Dumnezeu cu noi și sus inimile bravi ostași!”

Comandantul Brigăzii 6 Infanterie și al sectorului 2 Colonel (ss) Alexiu.

Noaptea se continuă cu întărirea pozițiilor ocupate lucrându-se rețele și aruncându-se cai de friză în valea Șușiței. În zilele de 19 și 20, inamicul după bombardamente extraordinar de violente, a încercat mai multe atacuri disperate în diferite puncte ale întregului sector 2. Câte odată atacă, câte două trei puncte odată, toate aceste atacuri au fost respinse însă prin contra atacuri energice date la baionetă, ajutați fiind și de bravele regimente de artilerie afectate sectorului. Astfel în sectorul nostru, în ziua de 19 după o pregătire cu artilerie, inamicul la ora 16,10 a pornit în același timp la atac asupra Cotului – Dealul Porcului și pe valea Șușiței, ambele atacuri însă au fost respinse cu mari pierderi pentru inamic, prin energicele contra atacuri date pe valea Șușiței de compania 9-a a bravului locotenent Giugulescu. S-au distins în mod deosebit cu ocazia respingerii acestui violent atac, sublocotenent Dimitriu Teodor, sublt. Ionescu Atanasie, elevul plutonier Neagoe Ioan și plutonierul Istrate Radu, care au căzut răniți în fruntea unităților lor.

Pe botul dealul Porcului, a contraatacat cu același succes compania viteazului căpitan Turbețeanu. În după amiaza zilei de 20 inamicul angajase aproape tot frontul întregului sector. Era un infern, atac după atac, clocotea văzduhul de trăznetul obuzelor. Nici o linie telefonică nu mai funcționa. Deși aveam releuri din sută în sută de metri, eram îngrijorați că nu vom fi anunțați la timp punctelor unde inamicul va încerca să izbească.

Locotenent Eliade pornește cu toți telefoniștii pe linie. La ora 17, comunicațiile sunt restabilite. Soldatul telefonist Ilie Ștefan nu se mai întoarce (este găsit a doua zi culcat pe veci cu receptorul aparatului de control la ureche). La ora 17,35, artileria inamică lungește tragerea, iar patrulă de recunoaștere se semnalează în valea Șușiței și pe botul D. Porcului. Lăsate să înainteze până în apropierea rețelelor, sunt apoi nimicite și împrăștiate de viguroasele contraatacuri, date de bravele companii de rezervă ale vitejilor maiori Georgescu Gheorghe și Folescu Mircea.

La ora 18, un voinic căpitan rus cu decorația Sf. Gheorghe în piept se prezintă la postul meu de comandă (cota 349) D. Porcului. Se numea Skakun și venise să vorbească cu colonelul rus al Regimentului 493 sau 496. Aceste regimente împreună cu regimentul 495, cu un total de vre-o 1.200 soldați, stăteau înapoia pozițiilor noastre, pe versantul de nord al D. Porcului și ne dădeau ajutor noaptea la lucrările de întărire a pozițiilor. Între alte discuții, nu m-am putut abține să nu-i spun, despre starea în care se găsesc soldații ruși, care deși ne ajută acum numai la lucrările de sapă, fug de pe poziție la cel mai mic bombardament. Mi-a răspuns că tocmai pentru aceea a venit de câteva zile de la Petrograd, că vina este a spionilor germani și a ofițerilor, care nu știu să vorbească soldaților. El însă se face a înfăptui frumoase fapte de arme cu soldații ruși, căci el știa

să le vorbească. Voind să-l cinstesc cu ceva și cum nu aveam decât o singură sticlă de rom, i-am oferit un pahar, apoi altul și altul până a golit sticla pe jumătate și a început să mă sărute. În acest moment bombardamentul inamic devenise iarăși violent. Locotenent colonel Niculescu, comandantul Regimentului de Marș, îmi raportează la telefon că inamicul după toate probabilitățile pregătește un nou atac asupra crestei Dealul Porcului (cam în dreptul cotei 479) și cum nu mai are în rezervă decât o companie, ar fi bine să-i trimit ceva trupă de ajutor. Eu de asemenea, nu mai aveam decât două companii și cum nu știam precis unde are să se producă lovitura decisivă a inamicului mi-a venit ideea să pun la încercare pe căpitanul Skakun. I-am mai turnat un pahar și apoi făcându-i elogii că trebuie să fie foarte brav, deoarece are o așa frumoasă decorație. Apoi i-am spus că ar putea să ne dea un bun ajutor, dacă ar lua sub comanda sa vreo 300 soldați ruși și ar porni pe D. Porcului, unde inamicul pregătește un atac.

Atât i-a fost destul. A mai băut un pahar de rom, apoi m-a rugat să-i pun restul într-o sticlă mai mică, ca s-o ia cu dânsul. I-am dat pe locotenentul Eliad, care l-a condus la locul unde erau tăbărâți soldații ruși. Locotenentul Eliad nu știe ce le-a vorbit soldaților ruși timp de vre-o 10 minute, după care l-a văzut pornind pe creasta Dealul Porcului, cu vre-o 500 soldați după el, conduși de agentul de legătură sergentul Tănase. În acest timp la ora 19,5 inamicul pornise la atac pe valea Șușiței unde locotenent Opreșan, cu Compania 11-a a făcut minuni de vitejie în contra atacul ce a dat.

Și pe creasta Dealul Porcului, la cotele 496 și 554, bravele trupe ale Regimentului 30, au fost mai presus de orice laudă. În toiul luptei de pe Dealul Porcului, sosind și căpitanul rus Skakun, fără să mai întrebe nimic, s-a repezit nebun cu cei 500 soldați ruși ce avea, asupra trupelor germane. A fost un măcel extraordinar, cu pierderi enorme de ambele părți. Atacurile inamice, însă, au fost respinse pe toată linia făcându-se și prizonieri. La ora 22,10, căpitanul Skakun, vine și-mi prezintă două mitraliere germane și un număr mare de caschete nemțești. Am regretat mult că nu am mai avut absolut nimic să-i ofer, decât o jumătate sticlă de apă de colonie. În ziua de 21 slab bombardament reciproc. Se citește ofițerilor și trupeii ordinul Comandantului sectorului 2. „21 august 1917. Nr. 465. 2 D. Către Regimentul 22 Infanterie. Aduceți la cunoștința tuturor trupelor că după bombardamentul de aseară, ora 20, pentru preparatiunea asaltului III, trupele germane care ne-au atacat până astăzi, îngrozite de contraatacurile noastre, au refuzat să mai pornească cel de al 13-lea atac, când ofițerii lor au recurs la execuțiuni chir pe front. Aceste informațiuni le avem de la prizonierii făcuți de astăzi”.

Comandant 2 D. Colonel (ss) Alexiu.

22 august la 4 septembrie: Paza sectoarelor, recunoașteri și continuarea lucrărilor de întărire, care se făcea cu foarte mare greutate din cauza apropierii de care se găseau liniile noastre față de ale inamicului; (pe alocurea 50-60 m). Această greutate se mărea și mai mult în albia Șușiței, unde dacă se făcea o săpătură mai mare de 60-70 cm ieșea apă. În această porțiune de sector nu se putea face nici o mișcare ziua, iar noaptea cu mare greutate, din cauza rachetelor cu care inamicul lumina neconținut valea și la cea mai mică mișcare se dezlănțuia asupra văii un potop de gloanțe. Soldații mâncau numai odată pe zi, noaptea. De multe ori din cauza focurilor de armă și mitralieră, li-se arunca numai pâinea, din om în om.

Dau mai la vale un raport al Companiei 9-a către batalion.

Comandantul Companiei 9-a către Comandantul Batalionului III/22 I

„Am onoarea a vă raporta:

I. Inamicul ocupă tranșee în fața noastră la 50-100 m.

II. Aseară pe la orele 20 s-a angajat un schimb de focuri de armă și mitraliere între noi și inamic, care a durat neîntrerupt aproape o oră.

III. Pe la orele 3 artileria inamică, a dezlănțuit un bombardament grozav asupra sectorului nostru. În acest timp a avut loc și schimb de focuri de armă și mitralieră. Bombardamentul a durat mai bine de o jumătate de oră.

IV. Paza s-a făcut cât se poate de bine, legătura de dreapta și la stânga am avut, toți oamenii la posturile lor.

V. Ca pierderi: 3 răniți, muniție consumată 1.000 cartușe și grenade.

VI. Azi dimineață la orele 6, s-au auzit în fața lanțului de trăgători cerând sanitari un rănit al nostru. Am ordonat la doi brancardieri să se ducă ca să-l ridice. Brancardieri au fost conduși de comandantul plutonului 3, elevul plutonier Dumitrescu în sectorul căruia se află rănitul. Elevul a trimis înainte un brancardier, care ducându-se a dat peste rănit. Brancardierul a chemat și pe tovarășul său, ca să vie să-l ridice cu brancarda, căci singur nu poate. S-a dus și celălalt brancardier. În timpul când ei vroiau să-l pună pe brancardă, doi nemți furișându-se prin tufiș s-au apropiat de brancardieri fără a trage foc, a pus mâna pe ei și luând și pe rănit pe targă i-au dus pe toți în tranșeele lor. Am fost vestit de acest lucru și am observat cu binoclu cum împrejurul rănitului s-au strâns mai mulți nemți. Brancardierii noștri l-au pansat pe rănit, l-au pus pe targă și cu mâna le arătau să urmeze drumul spre sud.

Atunci am intervenit și le-am strigat că e Crucea Roșie care are voie să ridice pe răniți și să-i ducă înapoi. Mi-au răspuns că au și ei spitale. În fine, ei au vorbit multe, dar nu le-am putut înțelege fiindcă vorbeau mulți de odată. Le-am spus că sunt ofițer și îi rog să-mi dea brancardierii și pe rănit. În timpul cât am vorbit cu ei, brancardierii mei erau tot acolo nu pleaseră. În cele din urmă văd că brancardierii apucă pe șoseaua ce duce spre sud. După ce s-au mai depărtat brancardierii și văzând că în acel boschet sunt peste 20 nemți, am ordonat mitralierei care era lângă mine să tragă. În urmă nu i-am mai văzut. Brancardieri se numeau: Badea Constantin și Băleanu Spiridon. Rănitul nu știu cine a fost. Depărtarea la care se afla rănitul de lanțul meu de trăgători era de 20-30 pași”.

Comandantul Companiei a 9-a, Locotenent (ss) Giugulescu

În seara zilei de 23 august, la ora 22, conform ordinului primit, am distribuit cu solemnitatea cuvenită, ofițerilor și trupei decorațiile acordate de M.S. Regele cu ocazia luptelor de la Mărăști chiar pe poziție.

Un bombardament intens al inamicului a ținut locul muzicii. Cu această ocazie s-a citit ofițerilor și trupei și Ordinul de zi nr. 55, al d-lui comandant al Diviziei a 3-a.

Ordin de zi nr. 55. „În crâncele lupte ce au avut loc în zilele 16, 17, 18, 19, 20 și 21 august trupele de sub comanda colonelului Alexiu și anume: Regimentele 30 Infanterie, 22 Infanterie, 2 Vânători, 1 Marș, Batalionul III din Regimentul 28, Batalionul II din Regimentul 45/60 și Batalionul 3 din Regimentul rus 496, au făcut dovada celui mai înălțător eroism.

Timp de șase zile, soldații acestor regimente, zi și noapte sub cel mai îngrozitor bombardament al artileriei dușmane, fără a clinti înapoi un singur pas, de pe pozițiile ce au apărut cu atâta vitejie.

La adăpostul acestui uriaș bombardament dezlănțuit de o formidabilă artilerie grea, concentrând în fața acestui sector numeroase forțe, inamicul a dat 12 atacuri în acest timp, care au fost respinse însă cu pierderi din cele mai sângeroase pentru dușman, care au lăsat pe pozițiile atacate sute de cadavre.

Al doisprezecelea atac, dezlănțuit cu o furie nemaivăzută și cu forțe cu totul superioare, a fost spulberat în mod eroic de aceste viteze trupe, care prin contra atacurile date cu hotărâre exemplară, au arătat mai mult dușmanului vitejia noastră străbună. La aceste crâncene lupte, care prin sângele vărsat și măreția lor vor fi puse pe aceeași treaptă cu cele mai mari bătălii date în acest război, au contribuit la succesul comun bateriile din Regimentul 6 Artilerie, 15 Obuziere, bateriile ruse din Brigada 224, precum și bateriile 2 și 3 din Regimentul 22 Artilerie.

Printr-un foc de baraj din cele mai eficace și bine susținut, toate aceste baterii au sprijinit în cel mai înalt grad trupele de infanterie în eroica lor rezistență.

Pentru toate aceste fapte glorioase, care vor rămâne nepieritoare în istoria războaielor, citez prin prezentul ordin de zi pe întreaga Divizie, trupele de infanterie și artilerie mai sus amintite, ce au luptat sub energica conducere a colonelului Alexiu spre a servi drept pildă de bravură, eroism și spirit de jertfă întru zdrobirea dușmanului și apărarea sfintei noastre Patrii ”.

Comandantul Diviziei a 3-a, General (ss) Mărgineanu

La 1 septembrie s-a primit și împărțit la batalioane un număr de grade inferioare cu 18 puști mitralieră.

La 3 septembrie s-a primit Ordinul de operații nr. 520, relativ la atacul ce trebuia executat în ziua de 4 septembrie pentru rectificarea frontului prin punerea stăpânirii pe intrândul ce frontul inamic avea în valea Șușiței. În după amiaza zilei am chemat la postul meu de comandă pe bravii comandanți ai batalioanelor 2 și 3 și în vederea ordinului de operații am stabilit și coordonat acțiunile fiecăruia.

Maiorul Folescu M., atac hotărâtor cu două companii a 9-a și a 6-a de pe dreapta Șușiței (versantul de NV. al Dealului Porcului) asupra căsoaielor sud de pe podul de peste pârul Alunei, iar cu două companii, a 5-a și a 7-a, demonstrație energică asupra versantului de nord al Dealului Porcului. Maiorul Georgescu Gh. cu două companii, a 10-a și a 11-a, tot atac hotărâtor, obiectiv frontul inamic, direcția de atac călare pe șosea peste pod – terasa est de pod, pe malul stâng al pârâului Alunei, în legătură la dreapta cu maiorul Folescu, la stânga cu Batalionul 1 din Regimentul 18 Infanterie.

Conform planului stabilit, în ziua 4 septembrie la ora 12, s-a început preparăția de artilerie, care cu două întreruperi de câte 30 minute când s-au trimis patrule de recunoaștere a durat până la 17,50 când artileria lungindu-și tirul, primele valuri de asalt s-au aruncat înainte.

Inamicul observând mișcarea a deschis un grozav foc de baraj cu proiectile de toate calibrele, care fixează la pământ primele valuri ale atacului maiorului Georgescu. Valurile de asalt ale maiorului Folescu pornesc și ele, iar inamicul își deplasează barajul în acea

parte. Bravii comandanți ai companiilor de pe valea Șușiței profită și aruncă înainte și valul al doilea. În acest moment toate sectoarele vecine angajează pe inamic. Artileria noastră bate cu violență pozițiile inamice și direcțiunile probabile de mișcare ale rezervelor. Inamicul trage și el în disperare. Este un infern de troznete, de fum și miros înăbușitor. Bravii noștri infanteriști conduși vitejește de ofițerii lor folosindu-se de cel mai mic răgaz înaintează încet, încet, unii pe târâși, alții pe la flancuri, profitând de ori și ce cută de teren de ori și ce groapă făcută de obuze. Iar la ora 19,30 cu un avânt fără seamăn pornesc la asalt și cu tot focul omorător al unor piese de mitralieră ce inamicul avea în casa de lângă moară, stânga șoselei, se pune stăpânire pe primele lui linii de tranșee.

Maiorul Folescu accelerează și el mișcarea companiilor de atac asupra podului, pentru a cădea în spatele acelei case. Abia pronunță mișcarea și inamicul deschide un al treilea baraj de artilerie, însoțit de focuri de mitralieră și armele din căsoaiele de la sudul podului și de pe a doua poziție a sa, liziera de vest și sud-vest a Dealului Marcului. Artileria inamică bătănd în același timp și propriile sale tranșee. Cu tot acest foc dezlănțuit de inamic, ambele atacuri continuă înaintarea împingând pe inamic și forțându-l a-și ocupa linia sa a doua.

La ora 20, inamicul a încercat un contraatac din direcțiunea cotei 255 (malul drept al Șușiței), a fost însă respins și împrăștiat de focul a două secții mitralieră din Compania a 8-a căpitan Stoica, cu un foc de masă la timp și foarte bine dirijat. La ora 21.35 și 21.40, ambele atacuri cu un avânt de admirat își ating obiectivele, cu tot focul aruncătoarelor de mine, grenade mitralieră și armă, fixându-se pe linia cotelor 429, 255, 260, căsoaiele de la sudul podului 50 m est de pod pe malul stâng al Văii Alunei în legătură cu Batalionul I din Regimentul 18 Gorj, la întretărirea drumului din Valea Alunei cu acela din Valea Pârâului Marcului.

Toată noaptea se întreprinde la întărirea sumară a poziției, care este tot atât de dezavantajoasă față de poziția dominantă a inamicului care nu fusese alungat și de pe Dealul Marcului, de către trupele sectorului vecin, după cum se hotărâse prin planul de atac.

Cu această acțiune se încheie seria operațiunilor ofensive ale Regimentului III Dâmbovița, nr. 22.

Totalul pierderilor în a treia perioadă de luptă este: ofițeri răniți: sublocotenent Dimitriu Teodor, sublocotenent Ștefănescu Simion, sublocotenent Ionescu Atanasie, elev plutonier Neagoe Ion. Trupă: 71 morți, 257 răniți, 46 dispăruți.

Capitolul IV

Șușița – Dealul Porcului. 5 septembrie 1917 – 30 ianuarie 1918.

De la 5 septembrie și până la 22 noiembrie 1917 (întregit în ziua de 20 septembrie și cu Batalionul 1, care din ziua de 27 iulie și până la 6 august au ocupat diferite poziții sub ord. Diviziei a 3-a și Corpului 2 Armată. Iar de la 6 august și până la 16 septembrie a fost pus la dispoziția Corpului IV Armată, unde a ocupat poziții la Grozești – Oituz), regimentul a stat neconținut pe poziție ocupând succesiv diferite subsectoare, făcând paza și întărirea sistematică a pozițiunilor, transformând întreg Dealul Porcului într-o formidabilă redută la care s-au adoptat toate principiile fortificației moderne.

Trupa fiind în tot momentul în mâna șefilor și gata a face față oricărei eventualități. La 19 noiembrie s-a citit ofițerilor și trupei Ordinul de zi al d-lui General Mărgineanu, comandantul Diviziei a 3-a, cu următorul conținut: „Ruina în care dușmanul a părăsit satul Mărăști în marea bătălie de la 11 iulie, a umplut de milă sufletele noastre de eroi. Ați alergat cu toții și fiecare după puterea lui și-a dat obolul pentru a se reclădi un nou sat Mărăști, în care locuitorii pribegi și răslețiți să aibă unde să se adăpostească atunci când se vor întoarce la casele lor.

Sumele ce s-au strâns numai de la ofițerii și trupa Diviziei a 3-a ating suma de 36.000 lei. Graba pe care cu toți ați depus-o la apelul meu, vă face cinste și suma pe care ați strâns-o, a dovedit lumii întregi că dacă știți să fiți viteji și eroi în lupte, voi știți și pe altă parte să vă arătați mărinimia sufletului românesc pentru refacerea țării noastre scumpe.

Fiți siguri ostași ai Diviziei a 3-a, că simțămintele pe care voi le-ați arătat pentru populațiunea satului Mărăști, vi le poartă suflarea românească pentru fiecare dintre voi.

În ziua de 22 noiembrie, ora 8, conform ordinului primit, s-a comunicat pe front, că, conform armistițiului încheiat, s-au încetat ostilitățile. Ofițerii și trupa au păstrat o atitudine demnă la toate încercările de fraternizare ale inamicului continuând serviciul cu aceeași vigilență.

La 9 decembrie A.S.R. Principele Carol a vizitat sectorul regimentului, inspectând toate lucrările de pe Dealul Porcului. Cu această ocazie A.S.R. a distribuit ofițerilor și trupei decorațiunile oferite de către M.S. Regele adresând frumoase și înălțătoare cuvinte ofițerilor și soldaților, care în aceeași se simțeau și mai mândri, auzind chiar din gura A.S. Regale, că ei și-au făcut cu adevărat datoria de ROMÂNI și OSTAȘI.

Între multele întrebări puse de A.S.R. soldaților îmi reamintesc că adresându-se unui soldat i-a spus: „Tu vrei pace?”. „Da, să trăiți A. Regală. Vreau pace dreaptă”. „Ce înțelegi tu prin pace dreaptă?” îl întreabă cu bună voință A.S. „S-o facem când ni s-o da Ardealul, să trăiți Alteța Voastră”.

Tot cu ocazia acestei vizite, noi ofițerii Regimentului III Dâmbovița Nr. 22, am avut Înalta onoare de a lua masa împreună cu A.S. Regală, pe poziția de la Mărul lui Codiș, de pe Dealul Porcului, locul rezervelor noastre de batalion.

- 10 decembrie. Batalionul 1 sub comanda maiorului Purcaru s-a pus în marș în direcția Săscut, conform ordinului de operație al Diviziei nr. 2753.

- 25 decembrie. Cu ocazia sărbătoririi Crăciunului, s-a făcut la postul de comandă al subsemnatului un serviciu divin. Apoi s-a distribuit soldaților daruri din pomul de Crăciun ce se aranjase, cu acea ocazie, s-au ținut trupei cuvântări ocazionale.

- 1 ianuarie 1918. S-a citit ofițerilor și trupei Înalțul ordin de zi al M.S. Regelui.

Înalt Ordin de zi. „Ostași! A trecut un an plin de lupte grele, în care drapelele voastre, s-au acoperit de o nouă glorie. În frățesca conlucrare, în muncă comună pentru biruință, diferitele arme au cules noi lauri și faima vitejiei armatei române și a forței ei de rezistență a pătruns peste hotarele noastre.

Pe pragul anului cel nou aduc, tuturor, de la general la soldat adâncele mele mulțumiri.

Anul nou însă tot mai găsește pe vrăjmaș înăuntrul hotarelor Țării; biata populație din ținuturile ocupate, tot mai simte greaua apăsare a pumnului cotropitorului. El umblă

ca lupul în haină de miel, lingușind cu vorbe dulci ca să pună cu mai multă siguranță mâna pe prada lui.

Ca proorocii cei falși, el vorbește de fericire, dar nu poate dăruia decât dezbinare și pieire.

Voi vitejii mei luptători de la Mărăști, Mărășești și din munții de la Oituz, să stați neclintiți, ca paza hotarului, ținând straja credincioasă, încât nimeni să nu poată pătrunde prin inelul de oțel ce l-ați făurit prin bărbăția voastră.

Stând acuma cu arma la picior, ochii voștri să fie mereu țintiți spre inamic, inimile voastre să bată cu aceeași căldură și încredere pentru Țară și Regele vostru, care vă îmbrățișează cu iubirea unui părinte; toată nădejdea și credința să le puneți în brațul vostru și în Dumnezeu care răsplătește pe fiii săi cu dreptate.

Priviți fără șovăire viitorul.

Vă urez la toți un an bun, să vă aducă cu belșug roadele muncii voastre în lupta pentru cauza sfântă”.

Dat în Cartierul nostru Regal, la 1 ianuarie 1918. Ferdinand

Capitolul V

Drăgulești – Basarabia, 31 ianuarie – 11 mai 1918.

31 ianuarie 1918. Conform ordinului de operație al Brigăzii a 6-a, nr. 727, regimentul a fost schimbat de pe poziție și pus în marș către satul Drăgulești (stânga Taslăului) unde a cantonat .

2 februarie 1918. Batalionul 1 sosind s-a reîntregit regimentul.

8-18 februarie. Instrucție conform ordinului Brigăzii a 6-a, nr. 3188.

18 februarie 1918. Executarea ordinului de operație nr. 4047 al Diviziei a 3-a.

Regimentul punându-se în marș spre Bacău, de unde apoi pe calea ferată a debarcat în ziua de 23 februarie în gara Șoldana, de unde s-a pus în marș spre Bisericieni, iar la ora 15 în ziua de 24 februarie a trecut pe stânga Prutului cu muzica în fruntea regimentului, îndreptându-ne prin Moghileni la Cazba și Dușmani, unde populația prevestită de către ofițerii însărcinați cu cartiruirea, ne-a ieșit înainte cu pâine și sare, urându-ne bun venit.

Le-am răspuns câteva cuvinte mulțumindu-le de buna primire ce ne-a făcut, asigurându-i că suntem adevărații lor frați mai mari, legați de ei și prin datini și prin sânge și că le aducem toată dragostea sufletului românesc.

La 7 martie, conform ordinului de operație nr. 756, afectându-se regimentului zona: Ustia, Jelinoroka, Fălești, Albineț, Năvârneț, regimentul s-a pus în marș la orele 9 dimineața, petrecut de populațiunea satelor basarabene, Cazba și Dușmani, care cu multă părere de rău s-a despărțit de noi.

La 30 martie, conform ordinului Brigăzii a 6-a nr. 3.615 s-a oficiat în garnizoanele batalioanelor Ustia – Jelinoroka și Fălești, precum și la postul de comandă al subsemnatului, comuna Năvârneț câte un serviciu religios pentru sărbătorirea alipirii Basarabiei la Țara mamă România.

Cu această ocazie s-au ținut cuvântări ocazionale, iar în comuna Năvârleț, la reședința regimentului a avut loc și o serbare câmpenească, executându-se de către soldați

diferite dansuri și mișcări de ordine. S-a jucat de către ofițeri și o prea frumoasă piesă de teatru cu subiect militar (făcută de sublocotenent de rezervă, institutor, Chivu Ștefan). Apoi recitări și coruri mixte cu concursul băieților și fetelor basarabene. Serbarea terminându-se cu o prea frumoasă și mare horă la care au luat parte toate satele învecinate.

La 24 aprilie 1918 s-a comunicat ofițerilor și trupei că tratativele de pace au luat sfârșit, prin încheierea Păcii de la București⁵⁸. La 11 mai s-a început executare ordinului de demobilizare cu care ocazie s-a dat pe regiment, de către subsemnatul, următorul ordin de zi: Ordin de zi nr. 222, din 11 mai 1918.

„Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați! Când mi s-a încredințat comanda acestui regiment, vă declar că m-am despărțit cu greu de viteazul Regiment 15 Războieni, cu care am luat parte în calitate de comandant de batalion la toate luptele date în întâia parte a campaniei și de care mă leagă atâtea fapte frumoase de arme. De asemenea, și de bravul Regiment Bacău nr. 27, unde ca comandant la începutul anului 1917 în aprigele lupte de pe dealurile Oușorului și Cârlanului în luptă cu cel mai viteaz corp de trupă al Marii Împărății Germane (Corpul Alpin), s-au săvârșit de către camarazii voștri moldoveni fapte de arme, care fac fala oastei și neamului nostru.

Venit în mijlocul vostru la 1 iunie 1917, când tocmai pregăteați marea lovitură de la Mărăști, mi-a trebuit foarte puțin timp ca să vă cunosc; erați mari ca suflet și în mod firesc trebuia să fiți și mari la fapte. De aceea, am uitat totul și m-am legat de voi, aducându-vă același suflet, aceeași dorință de a învinge sau muri.

Faptele săvârșite de voi cu începere din ziua de 11 iulie, zi de glorie a întregului neam românesc, când ați dat proba cea mai vădită de curaj, destoinicie și dispreț de moarte, luând în piept cea mai meșteșugită și formidabilă întărire dușmană, cum era cetatea Mărăștilor (satul și redutele de la nord și sud) pe care nici nu se așteptau germanii că vom îndrăzni a le ataca; este o faptă care vă face cea mai mare cinste vouă și urmașilor voștri și pe care istoria o va țintui cu litere de aur în cartea veacurilor.

Urmează apoi năpraznica urmărire a dușmanului, pe care cu baioneta în coastă fără să mai așteptați să vă vină tunurile, l-ați fugărit până dincolo de dreapta Putnei, făcându-l să-și lepede până și căștile din cap, pentru a-și ușura fuga.

De armata vecină de la dreapta, cerându-se ajutoare, tot voi ați fost hotărâți și sortiți ca împreună cu bravele regimente de roșiori să puneți stăpânire pe Dealul Coșnei, la Oituz, atrăgându-vă laudele tuturor. După aceasta, fără o singură zi de repaus ați refăcut și frontul pe Șușița, dând dușmanului grele lovituri și rezistând în condițiuni foarte dezavantajoase, tuturor furioaselor atacuri date la aripa dreaptă a vitejilor noștri frați de arme, a corpurilor de trupă de pe frontul Mărășeștilor.

Povestea destoiniciei, a sacrificiului și a faptelor voastre de vitejie e mare, istoria fiți siguri o va transmite din generație în generație, odată cu povestea DRAPELULUI nostru scump și sfânt, care în situațiunile cele mai grele a fluturat mândru și biruitor în mijlocul nostru, dându-ne nouă imboldul și plecându-se mângâietor deasupra dragilor camarazi, care loviți de moarte îl priveau pentru ultima oară, așa frumos împodobit de

⁵⁸ După ce Rusia sovietică a încheiat pacea de la Brest-Litovsk, România a fost nevoită să ceară armistițiul și apoi să iasă din război și să semneze o pace separată în condiții deosebit de grele, în primăvara anului 1918.

iubitul nostru Suveran cu cele mai mari decorațiuni de război: Virtutea Militară de aur alături de Ordinul Viteazului Mihai⁵⁹.

Acum la despărțire dragi frați de arme, vă zic tuturor să mergeți cu bine, să vă găsiți soțiile și copiii sănătoși, și ogoarele voastre pline de rod. Voi v-ați făcut datoria, deci să pășiți mândri fără a pierde speranța în viitorul iubitei noastre Patrii. Iar prin purtarea voastră, în viața cetățenească, chiar când vă veți întâlni, cu ostașii țărilor cu care ați luptat și care și ei și-au făcut frumos datoria, să fiți demni și la înălțimea virtutilor ostășești de care ați dat cu prisosință dovadă.

Nu uitați, de asemenea, pe timpul lungilor nopți de iarnă, când vă veți găsi mai mulți împrejurul vetrei voastre dragi, să povestiți copiilor și nepoților voștri, basmul trăit al minunilor de vitejie ce ați săvârșit. Povestiți-le de marele, bunul și darnicul nostru Rege Ferdinand I, care cel dintâi a dat pildă împărțindu-vă pământul ce vă este atât de scump. De buna și iubita noastră Regina Maria, zâna noastră dragă, care a alinat atâtea suferinți, a mângâiat atâtea dureri, umblând fără preget din spitale în tranșee, pentru a împărți tuturor binele, speranța și zâmbetul său mângâietor.

De asemenea, în povestirile voastre nu uitați pe A.S.R. Principele Carol, scumpul nostru moștenitor al Tronului, care vă aduceți aminte, că a sosit pe neașteptate în mijlocul nostru pe poziția de la Mărul lui Codiș împărțindu-vă semnul vitejiei și speranța viitorului.

Ofițeri și ostași ai Regimentului III Dâmbovița Nr. 22, dorindu-vă din inimă tuturor numai bine vă zic: „Mergeți sănătoși”.

Comandantul Regimentului III Dâmbovița Nr. 22,
Locotenent colonel (ss) Al. Gheorghiu

⁵⁹ Drapelul Regimentului III Dâmbovița Nr. 22 Infanterie se află la Muzeul Național de Istorie a României, București (clasate. cimec.ro)

Anexe

Lt. col. Vasile Gagi, Comandantul Regimentului 31 Calafat, iunie 1917.

*Mareșalul Joffre la Mărășești
Mareșalul Joffre în vizită la Mărășești.*

Grup de militari români și ruși, 1917.

Punctul de comandă al Grupului Gerok, Mărăști 1917.

Ofițeri superiori stând de vorbă cu răniți, iulie 1917.

*În fața punctului de comandă înaintea luptelor de la nord de Mărăști, iulie 1917.
Batalionul 1 din Regimentul III Dâmbovița nr. 22, sub comanda maiorului Purcaru C. Dumitru
a ocupat reduta 116 și muntele Ghergheliul.*

Regele Ferdinand și generalul Al. Averescu trecând în revistă trupele.

Regele Ferdinand și Regina Maria într-un grup de infirmiere, 1917.

Fotografiile au fost preluate din Otilia Gherghe, Camelia Aurelia Slabu, România în Primul Război Mondial (1916-1919). Album, Editura expression.ro. Jilava, 2018.

ALBUMUL DE FOTOGRAFII AL COLONELULUI CONSTANTIN PENESCU – COMANDANTUL REGIMENTULUI 32 „MIRCEA VODĂ”¹

Dinică Ciobotea

Albumul cuprinde imagini din timpul luptelor de la Mărășești și prezintă Regimentul 32 „Mircea Vodă”.

Pentru surprinderea valorii documentare a fotografiilor cuprinse în album schițăm câteva din momentele care se leagă de ele petrecute în timpul evenimentelor din anul 1917.

Lupta de pe Siret, de la Mărășești, a fost înscrisă în istoria Primului Război Mondial ca „cea mai mare bătălie care s-a dat pe frontul românesc”², comparabilă cu luptele de pe Marna, Yser și Isonzo.

Mărășești se înscrie în istoria neamului nostru ca simbol al vitejiei și eroismului luptătorilor români în lupta pentru libertate, independență și unitate națională.

În bătălia de la Mărășești, Armata 1 română a pierdut peste 27 000 de oameni, fapt care certifică spiritul de sacrificiu al luptătorilor săi. Bătălia de la Mărășești a durat între 24 iulie și 21 august 1917, având trei etape caracteristice³: 24 iulie – 3 august; 6 august; 15-21 august.

Între unitățile militare românești care s-au acoperit de glorie în această încheștare cu armatele germane a fost și Regimentul 32 Mircea din Divizia 5 Infanterie. Toate scrierile despre luptele din 1917 sau cele de sinteză despre participarea României în Primul Război Mondial reliefează locul și vitejia acestuia⁴. Încă de la început (24 iulie),

¹ Acest album l-am vizualizat prin bunăvoința deținătorului, inginer-profesor Silviu Simionescu, care îl avea de la rudele sale, urmași ai col. C. Penescu. Îi mulțumim și pe această cale. Albumul are dimensiunile 0, 240/0, 170 m; fotografiile toate alb negru au dimensiunile de 0, 140/ 0, 090 m (format carte poștală) și sunt lipite pe file de carton – Lista fotografiilor cuprinde: 1) Colonelul Penescu Constantin – comandantul Regimentului 32 „Mircea Vodă”; 2) Rugăciunea „În ajunul luptei”; 3) Ofițerii regimentului (9 decembrie 1917); 4) Raportul aghiotantului; 5) La postul de comandă al regimentului; 6) Sub sectorul gara Mărășești; 7) Idem; 8) Idem; 9) Biserica din Mărășești; 10) Gara Mărășești; 11) Ruini din Mărășești; 12) Hotelul din Mărășești; 13) Castelul de apă Negroponte; 14) La inamic; 15) Depoul de mașini din gara Mărășești; 16) Recunoaștere în vederea luptei; 17) În tranșee; 18) Ofițerii din al 2-lea batalion; 19) „În inspecție”; 20) „Alarma”; 21) „Raportul”; 22) Ofițerii din I-iul batalion; 23) Apărarea gării Mărășești; 24) Darea ordinelor; 25) „Contraatacul”; 26) Apărarea castelului Negroponte; 27) Ofițerii din al 3-lea batalion; 28) La postul de ascultare; 29) „La pândă”; 30) Decorarea bravilor; 31) „Repaos”; 32) „La lucru”; 33) Adăpost în construcție; 34) „În armistițiu”.

² Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, București, f.a., p. 228.

³ Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916, 1917*, Editura Militară, București, 1967, pp. 238-254; Gh. Romanescu, *Bătălia de la Mărășești*, în „Studii și materiale de muzeografie și istorie militară”, nr. 1, 1968, p. 158 și urm. – distinge 4 etape caracteristice.

⁴ *** *România în primul război mondial. Contribuții bibliografice*, Editura Militară, București, 1975.

el a fost, cu toate ale sale trei batalioane, în linia întâia. În ziua de 25 iulie batalionul III al regimentului, condus de maiorul Ionescu Atanase, a respins pe inamic dincolo de poziția de plecare a acestuia printr-un reușit contraatac între Moara Roșie și Moara Albă. Antrenat în contraatac a fost și batalionul III al regimentului care a fost „cu totul decimat” de focul de artilerie al dușmanului. Celălalt batalion (I), condus de maiorul Lupașcu în timpul luptelor de la Bizighești, s-a retras spre Mărășești și Cosmeștii din Deal, de unde a fost trimis pe front în pădurea Prisaca.

Pierderile Regimentului 32 Infanterie în zilele de 24/25 iulie 1917 au fost de 1005 militari, din care 17 ofițeri. În timpul acestor lupte, comandantul regimentului a fost locotenent colonelul Stamate Vasile, care a căzut, „sacrificându-se ca un erou”. În aceste memorabile lupte de la Strejescu și Bizighești, unde împotrivirea Regimentului 32 Infanterie a făcut ca „a treia oară dușmanul să evite atacul de front”, au mai căzut eroic următorii: sublocotenentul Mândiță Pompiliu (compania 6), căpitanul Andreescu Ioan (compania 7), maiorul Ionescu Atanase, căpitanul Zăceanu Dumitru și sublocotenentul Dumitru Grigore (compania 10), locotenentul rez. Hogaș Gheorghe și sublocotenentul Cocărăscu Octavian (compania 11).

Pierderile suferite au impus ca Divizia a 5-a Infanterie să fie regrupată la est de Siret pentru refacere.

În următoarea etapă a bătăliei pentru Mărășești au fost aduse de la Nămolosa și Diviziile române 10, 13 și 14.

În ziua de 6 august s-au dat lupte puternice în sectorul Mărășești. În prima parte a atacului, inamicul foarte numeros a reușit, dar cu pierderi mari, să pătrundă în prima poziție de apărare a Diviziei 9 Infanterie. Unitățile române s-au retras pe poziția a doua, – un aliniament amenajat anterior care trecea prin fața gării Mărășești și pe marginea de sud a orașului –, și de aici, printr-o organizare perfectă a focului, românii au făcut baraj de neînvins influențând hotărâtor prin această victorie toată desfășurarea ulterioară a bătăliei de la Mărășești.

În ultima parte a bătăliei de la Mărășești, evenimentele nu au mai avut intensitatea celor din primele două etape.

Cele 16 zile de lupte intense, din 29 cât a durat bătălia de la Mărășești, au făcut ca localitatea Mărășești să fie adusă în stadiul de ruină.

Mica localitate cunoscută doar ca un oarecare nod de cale ferată a intrat în istorie ca locul unde s-a petrecut una din cele mai mari bătălii din Primul Război Mondial.

În toiul luptelor „satul obscur devenise simbolul mândriei și dorului de neatârnare al unei țări întregi, iar numele lui, purtat de ecoul turnurilor, străbătea acum ca imnul eroic al vitejiei românești.”⁵

Pentru ca cel ce privește imaginile albumului colonelului Penescu Constantin să le înțeleagă în cruda lor relatare redăm descrierea localității Mărășești făcută în lunile imediat următoare încetării luptelor de G. Mil Demetrescu⁶, secretarul secțiunii Craiova a Ligii Culturale.

⁵ Const. Kirițescu, *op. cit.*, p. 211.

⁶ G. Mil Demetrescu, „Mărășeștii”, 24 iulie-11 august 1917. *Luptele din campania anilor 1916-1918*, Craiova, 1921, p. 58-60.

„Mărășeștii de odinioară, modestul târgușor din sudul Moldovei, cunoscut numai ca stație de cale ferată și ca proprietate a bogătașului Negroponte, astăzi mai că nu există.

În urma marilor lupte ce s-au dat pentru posesiunea satului și a violentului bombardament de artilerie la care a fost expus, totul este distrus, năruit. Satul e o grămadă de ruine care abia se mai țin ici și colo; grămezi mari de zidărie arată locul unei case mai cu seamă care s-a dărâmat, gropi de obuze mari cât poate intra câțiva oameni în ele, umplu tot satul, cu străduțele lui întortocheate și câmpul de prin prejur; unele case au rămas fără acoperiș, iar altele izbite în plin, au găuri așa de mari, că nu mai pot sluji la nimic.

Castelul Negroponte, în mijlocul satului, stă părăsit și ruinat, lovit de toate părțile de proiectile. Acoperișul de țiglă este tot distrus, iar rezervorul de apă din care se servea de observator artileriei noastre, are în mijlocul său, o lovitură de 210, care l-a făcut impropriu de a mai servi.

Parcul, frumosul parc al acestei proprietăți, e pustiu. Prin mijlocul său, trec tranșeele infanteriei noastre, iar ici și colo, sunt presărate morminte ale apărătorilor, cu cruci noi de lemn alb.

Biserica din târg, cu clopotnița retezată de un obuz, cu acoperișul făcut numai găuri, cu sute de lovituri în corpul ei, stă martoră mută a atâtor lupte grele ce s-au dat aci. Lângă ea, cimitirul ostașilor căzuți pe câmpul de glorie, pe crucile cărora, mâini de camarazi au scris numele eroilor apărători.

Iar gara din Mărășești, ca și toate clădirile din prejurul său, a rămas o grămadă de ruine. Singură clădirea principală mai stă în picioare, dar cu atâtea lovituri de proiectile încât pare și ea o zdreanță ciuruită de gloanțe.

Brăzdat de tranșee, înconjurat de linii dublu și triple de apărare, plin de gropi de obuze, cu case dărâmate, cu ruini vii martore ale unor vremuri de sânge, de glorie și de răzbunare, astfel se prezintă Mărășeștii, văzuți la sfârșitul lui septembrie, 1917”.

Fotografiile din albumul menționat de noi au fost executate în aceeași perioadă cu descrierea lui G. Mil Demetrescu, adică în lunile septembrie-decembrie 1917.

JURNALUL UNUI PARTICIPANT LA RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI

Dumitru Cauc

Argument

În încercările mele de depistare a noi informații despre istoria comunelor Negomir și Fărcăsești, am apelat și la sursa orală, investigând oameni trecuți de 8-9 decenii de viață, care păstrau în memorie fapte relatate de înaintași sau însemnări pe carnețele sau cărți poștale a unor momente considerate în acele vremuri, de aceștia, foarte importante. Două documente descoperite mi-au atras cu predilecție atenția. Primul face parte din Dosarul „Victor Popescu” aflat în custodia Serviciului Gorj al Arhivelor Naționale. În acest dosar se găsesc caietele cu notițe al lui Ionel Popescu, cercetaș sergent, și Ionel Prunescu, elev de școală militară, apoi, ambii, combatanți alături de Victor Popescu în lupta de gherilă dusă împotriva trupelor de ocupație germane-austro-ungare¹. Cea de-a doua era un carnețel de însemnări ale unui participant la Al Doilea Război Balcanic și la Războiul de Întregire a Neamului. Ambele documente au o mare valoare simbolică, cu valențe patriotice sincere, curate. Așa după cum glăsuiesc informațiile la care facem referire, ele sunt făcute spre știința urmașilor.

„Jurnalul de front” al lui Vasile Busuioc din Fărcăsești, Județul Gorj

Jurnalul lui Vasile Busuioc este alcătuit din două părți și anume:

- însemnări zilnice făcute pe un carnețel de matematică, din perioada 1897-1955;
- însemnarea biografică „De la leagăn la mormânt”, realizată pe baza acestor însemnări.

Întrucât „Biografia de la leagăn la mormânt” realizată de Busuioc Vasile cuprinde într-o înlănțuire temporară temeinică și într-o logică firească a discursului istoric cele mai importante întâmplări din viața acestuia, vom face referiri asupra acestora.

Ab initio, autorul însemnării vrea să lase urmașilor informații asupra originii și a formării sale. Astfel, ne induce într-o copilărie grea (născut la 27 octombrie 1883, acesta rămânând orfan de mamă la vârsta de doi ani, a fost crescut de bunica dinspre tatăl său), în anii de școală, reținând figura luminoasă a învățătorului său, apoi în viața sa de zi cu zi din perioada interbelică și după. Vasile Busuioc vorbește cu mândrie despre intrarea sa în „Școala regimentară pentru gradul de caporal și soldat”, despre obținerea gra-

¹ Ambele carnețele oferă informații utile despre Victor Popescu și grupul său de partizani în lupta cu autoritățile de ocupație germano-austro-ungare.

dului de sergent și despre însărcinările avute ca subofițer la o locație a armatei de la Dudești, lângă București.

Ca și eroul comunei Fărcășești, învățătorul și căpitanul Victor Popescu, acesta participă la Campania din Bulgaria (Al Doilea Război Balcanic). Redăm însemnările sale: *„În ziua de 1 iunie 1913, am fost mobilizat în Reg. 5 Artilerie pentru războiul contra Bulgariei, iar pe ziua de 25 iulie armata română s-a întors victorioasă sub Regele Carol I, care mi-a oferit medalia «Bărbăție și credință și Avântul țării din Carpați peste Dunăre la Balcani»”*.

Cele mai multe însemnări ale acestei inedite biografii sunt făcute în perioada participării sale la Războiul pentru Întregirea Neamului.

Mobilizat încă de la intrarea României în război, Vasile Busuioc este repartizat la Bateria 1 a Regimentului 5 Artilerie. În 21 august 1916, regimentul său părăsește garnizoana Tg-Jiu, îndreptându-se în direcția „Cireșul”, Mehedinți, trecând prin Peșteana de Bujorăscu. Subofițerul notează aproape zilnic locurile prin care trece unitatea sa, dar și înclăștarea dintre armata română și invadatori. *„Inamicul respingând la Cireșu armatele noastre, ne-am retras și am pus Bateria pentru prima dată în pădurea de la Turnu Severin, la 2 septembrie 1916 Bateria mea a deschis focul asupra inamicului ce se afla peste Dunăre, în Serbia”*.

Deoarece armatele Puterilor Centrale forțaseră defileul Jiului, respingând armata română, Bateria sa de Artilerie a primit ordin să vină pe Frontul de la Jiu, ocupând poziție de luptă în zona Bumbești. Și aici, tânărul artilerist descrie în amănunțime deplasarea spre frontiera de la Pociovaliște și, ulterior, Bumbești: *„La 17 septembrie 1916 am îmbarcat tunurile la gara Balota și pe ziua de 18 am debarcat la gara Parângu și am pornit îndată spre frontiera Pociovaliște, de unde, ulterior, ne-am înapoiat și ocupat poziție de luptă la Bumbești”*. Sergentul Vasile Busuioc se arată foarte mâhnit de faptul că, în pofida rezistenței eroice a militarilor români, inamicul *„iarăși ne respinsese la Lupeni, Livezeni, Petroșani și alte localități”*. Primirea unui nou ordin de luptă este comentată cu adâncă cunoaștere a evenimentelor tragice prin care trecea atunci neamul românesc, în cele consemnate observându-se latura afectivă a acestui militar devotat misiunii ce i se încredințase: *„La 1 octombrie 1916, rupând inamicul frontul la Dragoslave, județul Muscel, noi fiind Bateria de acoperământ, am primit ordin ca imediat să fim la Dragoslave, am îmbarcat la gara Bumbești armamentul la 2 octombrie și pe 3 octombrie am debarcat în gara Câmpulung și am ocupat poziție în muntele Căpitanu, iar de aici fiind respinși am ocupat poziție în Voinești, unde am rezistat până la 19 noiembrie, când am fost respinși cu desăvârșire și ne-am retras în direcția «Schitu Golești»”*.

Jurnalul surprinde foarte bine înclăștarea ce avut loc în zona Câmpulung, unde trupele Puterilor Centrale, superioare numeric și ca tehnică de luptă, „au dat peste cap” rezistența românească. Autorul Jurnalului dovedește onestitate în relatarea faptelor de pe câmpul de luptă, din relatarea sa reieșind totuși frustrarea militarilor români nevoiți să se retragă neconținut spre Moldova: *„Fiind mereu urmăriți de inamic la Poenari, Mățau, Jugur, am avut lupte cu inamicul și respingându-l ne-am putut urma retragerea din Mușcel până la Căndești, în județul Prahova, în zilele de 18 și 19 noiembrie 1916. În luptele de la Jugur am*

predat tot materialul de război, de abia am scăpat numai cu caii”. Autorul Jurnalului notează zilnic locurile prin care unitatea sa se retrage sub presiunea crescândă a armatelor Puterilor Centrale: „În ziua de 20 noiembrie am sosit la Târgoviște, la 21 la Ploiești, 22, la Mizil, 23, la Buzău, 24, la Râmnicu Sărat, 25, la Cucu, 26 la Gologanu unde am cantonat la Dumitrache Mihalcea. În 3 decembrie am plecat din Golganu și-am cantonat în Făurei, județul Focșani, în 4 decembrie am plecat din Făurei și am cantonat în Cuzmești, județul Tecuci, iar în 5 decembrie am plecat din Cuzmești la Tecuci”.

Ocuparea unei importante părți din teritoriul Regatului României și apoi retragerea armatei române spre Moldova sunt relatate cu rigoarea celui care a participat la evenimente, fiind menționate, pe zile, localitățile prin care trece unitatea sa militară precum și evenimentele la care este martor. Emoționante sunt notele în care acesta arată emoția ce l-a cuprins când a întâlnit în Moldova alți combatanți din comuna sa și din comunele învecinate. *„La Tecuci l-am întâlnit pe Trică Fărcășescu și greșind itinerariul ne-am înapoiat iarăși la Cuzmești, de unde am luat altă direcție cantonând în comuna Homocea, cătunul Ploscuteni, la 9 decembrie am cantonat în comuna Corbeasca, Bacău, 10 decembrie am cantonat la Răcăciuni, pe 11 decembrie la Bacău, unde am întâlnit pe Ionel al Popii (Bănăcuță) și pe fratele său Gore, la 12 decembrie am cantonat la Bereșeti Bacău, la 13 decembrie am cantonat la Galbenu, la Ileana Vasile Șitărel, pe 14 am cantonat la Onișcani, pe 17 ne-am înapoiat de la Onișcani la Galbenu, pe 21 am cantonat la Onicești”. Aici, sergentul Vasile Busuioc se lasă cuprins de nostalgia locurilor natale și menționează pe larg gorjenii și fărcășeștenii aflați în diferite unități militare ajunși în urma retragerii armatei în Moldova. Emoția sa este foarte mare, acesta relatând bucuria reîntâlnirii cu consătenii săi, chiar modul în care au „serbat” aceasta. Vasile Busuioc continuă relatarea: „Pe 25 decembrie 1916 m-am întâlnit cu fratele meu Ionică, la Băcești, tot aci am întâlnit pe Petre Găsitu, pe Nicu C. Milcu și pe plutonierul Alexandru V. Negomireanu (Toșa)”.*

După cum relatează autorul jurnalului, sărbătoarea Nașterii Domnului nu este prilej de staționare, unitatea sa continuând retragerea spre locul hotărât de comandanți: *„Pe 25 decembrie am ajuns la Domnești, pe 26 la Tângujeni, județul Vaslui, pe 27 decembrie la Voinești, județul Iași.”* Aici întâlnește alți combatanți din comuna sa natală: *„Pe 31 decembrie 1916 m-am întâlnit cu Gheorghe D. Popescu (Gelepu), în Voinești unde eram în cantonament și imediat ce Gheorghe a plecat de la mine, a sosit și fratele său Nicolae D. Popescu (Gelepu), care era rănit”.*

Jurnalul de front surprinde modul în care militarii au sărbătorit trecerea în anul 1917, anul marilor biruințe românești din Războiul pentru Întregirea Neamului. Sergentul Busuioc notează: *„La 1 ianuarie 1917, fiind Sf. Vasile, ziua numelui meu, și cum în acel timp posedam o sumă oarecare de bani, am cumpărat 25 litri vin, și mi-am serbat ziua împreună cu nașu Codin Popescu, cu Nae Gelepu rănit, cu fratele meu Ionică, cu Mite Borcoși, cu Alexie Dodescu și cu Baștioc fiul lui Dumitru Vasilache din Drăgotești”.* Autorul surprinde în continuare deplasarea unității sale militare: *„La 3 ianuarie 1917 am plecat din Voinești, am trecut prin Iași și am cantonat la Cojosca, în 4 ianuarie la Tîrgu Frumos, iar pe 5 ianuarie am ajuns și ne-am cantonat în comuna Heleșteni, județul Roman”.*

Scrisorile trimise sau primite de la prieteni, bolile și rănirea unor cunoscuți nu-l lasă indiferent pe militarul român, care menționează cu sinceritate: *„La 26 februarie 1917 am primit de la V. Z. Popescu din Săcărești o scrisoare prin Năiță a lui Coviță Pîrvulescu, la 22 martie am primit altă scrisoare tot prin Năiță în care îmi făcea cunoscut că e grav bolnav învinuindu-mă că nu mă duc să-l văd. La 23 aprilie 1917, la Sf. Gheorghe am fost pe la el și l-am găsit grav bolnav, la 30 aprilie 1917 iar l-am vizitat”*.

Mutat încă din februarie 1917 la Regimentul 1 Artilerie, sergentul continuă să relateze desfășurarea evenimentelor la care lua parte. Astfel relatează acțiunile la care unitatea sa a luat parte pe frontul numit „Dealul Mare” și deschiderea focului la 9 mai 1917 pe Valea Repejoarei, cantonul nr. 1. Aici află vestea tristă a morții prietenului său V. Z. Popescu: *„Pe front la cota 1001 am primit scrisoare cum că prietenul meu V. Z. Popescu a încetat din viață în ziua de 13 mai 1917, iar pe ziua de 14 mai l-au înmormântat în cimitirul din Ruginoasa, alături de mama domnitorului Cuza Vodă”*.

Ultima a parte a jurnalului este dedicată victoriei armatei române de la Mărăști. Acesta notează: *„În luna iulie 1917 am luat ofensiva la Mărăști respingând inamicul până spre graniță, ocupând toate pozițiile inamicului până la frontieră, aci am stat până la 1 august 1917, dată la care am fost detașat ca furier al Brigăzii I Artilerie. În timpul luptelor de la Mărăști am avut funcția de ochitor la tun, pentru care fapt am fost decorat de Majestatea Sa Regele Ferdinand I cu Medalia „Bărbăție și credință”, cu spade, clasa a II a, pentru curajul și devotamentul arătat ca ochitor la tun în timpul luptelor de la Mărăști de la 9-11 iulie, așa cum glăsuiește brevetul pe care l-am primit de pe front și pe care-l păstrez ca să rămână urmașilor mei din familia Busuioc ca să-mi urmeze pilda când vor fi chemați pentru apărarea Patriei.”*

Ultima parte a „Biografiei de la leagăn la mormânt” este bogată în însemnări cu caracter personal (evenimente de la locul de muncă, din familie, relații matrimoniale etc.). Nu lipsesc evenimente importante din viața politică (rebeliunea legionară, colectivizarea).

Pentru a fi de folos urmașilor săi, fostul artilerist de la Turnu Severin, Bumbești, Dragoslave și Mărăști lasă acestora un istoric al hotarelor Jerculești și Valea Păraului, precum și informații utile locuitorilor satului.

Titlul ultimei file din această biografie este „Rugămintea”, autorul lăsând ca testament următoarele: *„La urmașilor mei din neamul Busuiocilor și fiului meu de suflet Dumitru Purcărîn acest document de o mare importanță pentru generațiile viitoare și îi rog a-l păstra și a-l lăsa moștenire din tată în fiu”*.

Faptul că aici, la această manifestare de comemorare a victoriilor românești de la Mărăști, Mărășești și Oituz, aducem spre luare la cunoștință însemnările sale, e dovada că urmașii săi busuioceni nu i-au pierdut însemnările și le-au făcut cunoscute celor care sunt iubitori de istorie națională.

În loc de încheiere, marcat fiind de patriotismul real al ostașului român care a lăsat posterității faptele și trăirile sale, acum când milioane de români sunt plecați aiurea pentru un trai mai decent, am să readuc spre cunoaștere cuvintele unui înțelept „Poți smulge un om din țara lui, dar nu poți smulge țara din om”.

DOCUMENTE PRIVIND BĂTĂLIA DIN UMBRĂ (1916-1917) Jurnalele lui Ionel Prunescu și Ionel Popescu

Dumitru Cauc

Cuvânt lămuritor

Loviturile din umbră împotriva ocupației Puterilor Centrale au făcut de mult timp obiectul unor studii și articole de istorie sau au fost subiectul unor reportaje și a unui film artistic. Despre ele au scris veterani de război, scriitori, participanți la evenimente, urmașii celor căzuți sub gloanțele germane, scenariști etc.¹ Eroismul membrilor grupului condus de sublocotenentul Victor Popescu a fost parțial redat, cei mai mulți dintre cei care au scris aplecându-se numai asupra conducătorului grupului. A fost firească o asemenea abordare avându-se în vedere eroismul și puterea de dăruire a acestui emblematic dascăl și militar român. La fel de firească este, în viziunea noastră, și aducerea la cunoaștere a devotamentului și a sacrificiului membrilor grupului „Victor Popescu”. Este, în același timp, un act de reparație morală pentru Ionel Popescu, tânărul care la 17 ani a îmbrăcat cămașa morții, iar când societatea trebuia să-i recunoască meritele, a fost deportat cu familia în Bărgan, aruncat de mai multe ori în pușcăriile comuniste, murind la câteva săptămâni după ce a fost eliberat din închisoarea de la Gherla. Tot un act de reparație morală este și aducerea spre cunoaștere a faptelor tânărului elev-plutonier Ionel Prunescu, care, în urma unei trădări, a fost ucis de patrulele germane, în zona de nord a satului Roșia-Jiu, fiind înmormântat de sătenii din Rogojel în cimitirul satului.

Dosarul german ce face parte din dosarul penal al lui Victor Popescu prezintă cele două jurnale de front ale lui Ionel Prunescu și ale lui Ionel Popescu, de fapt două carnețele de notițe în care aceștia au notat evenimente din război și din lupta lor de partizani. Deși traducerea, pe alocuri, din limba română în limba germană și invers, are

¹ Dintre lucrările care menționează faptele de arme ale detașamentului condus de Victor Popescu din Valea cu Apă, menționăm: N. Jack Constantinescu, *Atrocități germane*, Târgu-Jiu, Tip. artistică „Frații Niculescu”, 1919; Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri executați la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupației germane*, Timișoara, 1924; C. Marinescu, D. Neagu, *Fapte din umbră*, volum III, București, 1980; Vasile Marinoiu, *Aspecte ale ocupației militare străine în Gorj în primul război mondial*, în rev. „Litua”, nr. 2/1982, p. 191-201; Vasile Andrițoiu, *Din activitatea tribunului militar din Târgu-Jiu în timpul primului război mondial*, în „Litua”, nr. 2/1982, p. 207-215; Luchian Deaconu *Pagini de eroism în lupta pentru apărarea patriei (Oltenia, 14 august – 11 noiembrie 1916)*, în „Litua”, nr. 1/1978, p. 76; *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p. 451. Menționăm și lucrarea metodică-științifică pentru obținerea gradului I a profesorului Ovidiu Văduva, referitoare la rezistența populației civile împotriva ocupației Puterilor Centrale în timpul Primului Război Mondial. O investigație și un documentar despre faptele grupului de partizani condus de Victor Popescu este în curs de realizare de către Lavinia Dragomir, din București.

unele greșeli, jurnalele sunt o sursă importantă pentru scrierea corectă a istoriei acelor vremuri. În demersul de față, noi vom utiliza notițele așa cum au fost scrise de cei doi eroi. Jurnalele au fost găsite de patrurile germane în hainele lui Ionel Prunescu, ucis în noaptea de 21-22 iunie 1917 și la Ionel Popescu, când a fost arestat.

Ionel Prunescu era în anul 1917 elev la școala Militară din Craiova. S-a alăturat „bandei”² lui Victor Popescu animat de înalte convingeri patriotice. Ionel Popescu, la fel de tânăr, era nepotul lui Victor Popescu; tatăl său, învățătorul Nicolae Popescu, l-a îndrumat să se alăture luptei din umbră împotriva ocupanților vremelnici ai țării. Ambii, alături de Victor Popescu și sergentul Gheorghe Ioana au format „Statul Major” al detașamentului condus de Victor Popescu. Aceștia au fost desemnați de Victor Popescu să dea și „comunicatele oficiale”.

Caietul pentru notițe din timpul războiului 1916-1917, aparținând elevului caporal Prunescu C. Ioan, cls. a VII-a, Liceul Militar

Conform opisului dosarului german³, Jurnalul lui Ionel Prunescu este alcătuit din 57 de notițe, unele au fost considerate foarte importante și sunt prezentate pe larg, altele sunt socotite „știri mincinoase de care se face haz”. Jurnalul este oglinda vie a spațiului în care s-au desfășurat acțiunile și a eroismului membrilor grupului Victor Popescu, fiind în același timp o mărturie a sprijinului pe care populația civilă l-a dat mișcării de partizani. De asemenea, din lectura notițelor se poate observa cât de atenți erau membrii grupului la evenimentele ce aveau loc în acele timpuri de grea încercare pentru neamul românesc.

Prima însemnare este impresionantă prin mesajul ei: „3 aprilie (1917 n. ns.). Astăzi mi-am făcut serviciu în conștiință”.

„Ziua de 5 aprilie. Am plecat de acasă la Covrigi. În noaptea de 5-6 aprilie am plecat la Negomir”.

„Zilele de 6-7-8-9 aprilie, sunt cu sergentul elev Popescu Ion, în căutare de arme militare pentru o lovitură”

„Azi 14-17 aprilie 1917 am fost și am venit de la Tg-Jiu”.

Astăzi de 1 mai 1917 făcurăm o mică petrecere (tămbălău) împreună cu dragii de italieni în o stână, la niște ciobani din Gârdoia și totodată mă plimbai cu un cal și aflai că a venit un om și a adus un jurnal român din Iași în care se spune că românii au recuperat Mizil”.

Notițe

Astă seară, marți 25 aprilie, orele 6 pm noi, ceata de panduri, ne urcarăm pe coastă sus și trăserăm clapa Domnului Cernăianu (primar n.ns.), care crezând că suntem acolo,

² Termenul de „bandă” a fost utilizat atât în documentele autorităților de ocupație, cât și în unele note informative trimise către acestea. Au fost și alte denumiri folosite („ceata noastră”, „ceata de haiduci”).

³ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, Dosarul penal al lui Victor Popescu, pp. 518-564 și pp. 1055-1059.

veni și începu să bată în ușa bordeiului strigându-l pe nepotul său: Bă, Ioane, Ioane! Bă, Ioane, scoală dracului! Și tușea. Așa că dânsul a rămas ferm convins că noi am plecat”.

4 mai 1917. Herr Bratiloveanu, zis moștenitor de consiliu comunal, a găsit de cuviință ca să se joace cu lucrul dracului și anume, trecând pe stradă în Strâmtu, unde domiciliază mai sus numitul nătărău, a venit să ne întrebe ce căutăm în comuna lui împreună cu 6 țopârlani, noi fiind numai doi”.

4 mai. Trimiserăm o scrisoare lui Florea Georgescu, primarul din Strâmtu relativ la...”.

5 mai 1917. La Gămulescu sunt 150 de arme cu cartușe (la primar în Bolboși). În continuare era notița: „O femeie auzi în Strehaia că bătea toba anunțând că germanii să părăsească România (Fata lu Bulgaru)”.

Preoteasa din Sura spune că se vedea fum și mirosea scrum dinspre Bolboși”.

9 mai. Aflarăm din Covrigi că Florea Georgescu s-a dus cu scrisoarea la nemți. Acum venim de la Menții din Dos”.

Am aflat că Bucureștiul este înconjurat și dorința românilor e să facă paradă de 10 mai (spun nemții). Aflarăm că Sibiul e ocupat de 15 zile. La Tg-Jiu, la Vădeni, se fac tranșee. S-au aruncat bombe din aeroplan la Filiași, la pod. Frontul e la Căineni, aripa dreaptă”.

Aflarăm că Popovici trece la Ciovârnașani. În Horăști, primarul f. rău. A spus Cernăianu că nemții au luat tot din Severin, armele și au plecat spre Vârciorova”.

„La Broșteni sunt nemți cu 12 cai”.

„La Samarinești, a spus învățătorul că sunt arme la unul Ștefan și că vorbea despre Dl. Victor”.

Florea Georgescu a voit să facă o petiție și s-o înainteze la Broșteni (nemților n. ns.) în care spunea că inamicul (noi) s-a ivit în Strâmtu, în pădure, dar nu l-au lăsat oamenii”.

„12 mai 1917. Aseară am venit din Samarinești în Strâmtu și ne-am culcat în pădure, pe iarbă și cu capul pe o prescură sau căpețel pe care ne-a dat-o părintele Balica (puțin inteligibil) din Samarinești”.

„Raci. Marița N. Bacătea. Trebuie să mergem să luăm arme”.

„Noaptea de 16-17 mai 1917. Îi luarăm greața călugărului Aftangel Tomescu deoarece era f. rău cu populația, fiind ungar. Am luat musai de la el creion, guler, ciorapi, ochelari. Ceilalți ce-au putut”.

„18 mai 1917, noaptea. Am auzit că Nicolae Lupulescu a spus la niște persoane, care ne-au spus nouă, că armatele noastre au luat Ocnele Mari și de aceea nu mai vine sare”.

Însemnări referitoare la arme

„1 (armă n. ns.) nemțească și 2 românești. Ion Noroce”.

„La Raci o mitralieră în groapă cu 2000 de focuri. S. Răceanu – 1 armă.

„Iancu Brăescu, notar, are 2 puști”.

„Gheorghe Lăzărescu, ajutor de primar, pârâcios, are muniție, haine”.

„Gheorghe Vlădulescu, are cartușe, grenade de mână”.

„Sergentul Smeu Nicolae Reg. 18 fugit de pe front. Dezertor, filo-german. A adunat armele din sat și a dat nemților și un miel”.

„În pădure la Ohaba sunt soldați ruși înarmați și aseară au tras cu mitraliera în niște nemți”.

„S-a dat la Grozești 5 bonuri pentru mai multe arme militare. Și la Bolboși un bon pentru arme”.

„La Calapăru s-a dat ordin să se pună butoaie cu apă în fețele caselor, ca să servească la incendii provocate de avioanele inamice”.

„Părintele Roșoga ne-a spus că a întrebat pe șoferul colonelului neamț de front și a spus că e la Odobești – Oltenița. Iar de armistițiu nu e adevărat, a zis șoferul că n-a vrut Franța. Firea dracului Franță, a zis el”

„Comuna Romaneschi Gorj. 14 aprilie 1917. Nemții spun că se face pace acum trei luni”.

„Nemții au mâncat o mare înfrângere. 250 Km înapoi de la Buzău”.

„Nemții au mințit populația din Gorj ca să se urce la pădure cu copiii și fetele, că au să vină avioanele și au să bombardeze satele și orașele”.

„Am aflat iar că la Urziceni este frontul”.

„La Cărbunești a venit 88 de vagoane de răniți nemți arși cu vitriol”.

„La Colibași s-au auzit tunuri”.

„În Severin nemții cântă un cântec: Pentru tine Severin/Îmi pierduri scumpul Berlin”.

„A spus un plutonier ungur, fiind beat, că trec americanii cu submarine spre frontul român, spre Severin”.

„Marți 18 aprilie. Se aud tunurile de aici, orele 13 p.m. Horăști”.

„Mi-a spus domnișoara Mariette că scria într-un jurnal nemțesc că aliații au ocupat Sofia și că rușii înaintează în Carpați”.

„Dl primar Vâlceanu din Covrigi a zis că denunță pe italieni”.

„Oameni care au dat arme: Ilie Giumanca – 1 baionetă, Ion Dalacă – 1 baionetă, Ion Vlădulescu – 1 baionetă, Tudor Ungureanu – 1 revolver, Iancu Croitoru din grozești – 1 revolver, Sofia Vlădulescu – 2 revolve din Bolboși și o grenadă și cartușe nemțești. Stanca Croitoru o baionetă. Grozești”.

„9 aprilie 1917. Grozești. Total (arme): 4 baionete, 1 armă Manlicher din 1895, 3 revolve militare și civile, 30 încărcătoare nemțești, 14 încărcătoare românești, 1 grenadă de mână”.

După cum afirmau autoritățile germane, „*alăturat de carnet se găsește o proclamațiune către populație scrisă de Victor Popescu și 2 copii șapilografiate și comunicări despre lupte*”. Ele sunt denumite comunicate oficiale.

Comunicate oficiale

„Larga – Samarinești, noaptea de 22/23 mai (5 iunie). Am stat la pândă la niște nemți și așteptarăm până acum orele 3 pm și nu veni nimic. Și continuă să pândim până seara să vedem dacă ne cade ceva în gheară”

„25/26 mai. Și astăzi am urmărit. Nimic”.

„Trestioara, 26 mai. Prinserăm pe Gică Schinteie și fugi. Dar din fugă tot îl rănim”.

„Comunicat oficial. Trestioara 27 mai. Stând de pândă pe creastă văzurăm 8 oameni, un ungur trecând pe șosea, în urmă 20 nemți. Le ținurăm calea și începurăm atacul. Ei fugeau și noi după ei zbieram. Rezultatul a fost favorabil pentru noi. Dintre ei au fost trei morți și trei răniți, care până la Bolboși au murit și 1 rănit mai ușor. Alți 4 îi luară cu carul. Dintre noi nu a murit niciunul”.

Jurnalul lui Ionel Popescu

Carnetul de notițe începe cu semnătura posesorului (Ionel N. Popescu) și nota 25 noiembrie 1916 urmează apoi „*Însemnări din viața de pe front*”:

„Pe ziua de 25 noiembrie 1916 am fost rănit în piciorul drept la satul Drăgănești. Ofițeri morți la Drăgănești”.

„Însemnări din războiul nostru”

„Pe ziua de 23 noiembrie 1916 ora 13.30, au intrat armatele inamice în capitală”.

„24 noiembrie. Sunt tot în capitală”.

„25 noiembrie. Sunt tot în capitală”.

„Pe ziua de 26 noiembrie am început atacul cu inamicul la 16 km depărtare de București. Am fost învinși de inamic și puși pe fugă. Tot în această zi ne-a luat inamicul din regimentul nostru 3 plutoane prizonieri printre care a fost și un scump prieten al meu, șef de patrulă din cohorta Tg-Jiu. Acum suntem la disperare. Nu mai trag nădejdea de scăpare. Chiar în momentul ăsta primi comandantul nostru ordin ca să ținem piept inamicului, ajutați de o baterie din Regimentul 21 Artilerie și de 5 companii din Regimentul 20 Infanterie”.

„Însemnări interesante”

„Toți răniții din Severin au fost evacuați noaptea fără ca să știe direcția în care a luat-o. Se zvonește că populația se cară”.

„La Raci n-au rămas decât 3 unguri. Sibiul este ocupat de 14 zile. Spus în ziua de 9 mai de tata”.

„Aflat de la Dl. N. Lupulescu, din Tg-Jiu. La Vădeni se sapă tranșee și tot acolo mai sunt și trupe concentrate. Din Turnu Severin, se zice că trenul nu mai poate merge deoarece frontul se apropie tot mai mult de Orșova”.

„Din viața de prizonier”

„Pe ziua de 16 mai am fost la Bolboși unde am luat un spion ungur îmbrăcat în haine de călugăr. L-am luat în suflet într-o pădure”.

„Pe ziua de 23 mai am stat în așteptarea a trei dușmani și a lui Gică Schinteie la cotitura de la Larga. Am stat de dimineața până seara”.

„Am comunicat și domnului notar Gheorghe Bunoiu din Broșteni cu domiciliul în Coșmănești”.

„Aflăram că preotul Cernăianu și primarul Romescu din Horăști au denunțat pe Dl. Cernăianu la germani că adăpostește prizonieri. Germanii auzind de aceasta le-a fost necaz, fiind încunoștințați de cele trei atacuri ale noastre de la Trestioara așa că au ridicat pe Dl. Cernăianu de acasă împreună cu soția și cele două domnișoare ale sale”.

„Runcurelu. 3 iunie 1917. Astăzi avuserăm atac cu trei germani pe care nu-i mai văzurăm, dar îi puserăm pe fugă. În fine în aceste 5 atacuri am făcut pe germanii din Tg-Jiu să plece la Turnu Severin, lăsând orașul părăsit”.

„La atacul de la 3 iunie am tras asupra primarului din Runcurelu. Mirat și el a descălecat (fiind călare) și a început să dea dracu dacă o să mai caute prizonieri”.

„Am aflat că germanii au dat ordin la Drăgotești – Trestioara să ne prindă, dacă nu să plătească 30.000, cu alte cuvinte prețul nostrum, trei oameni, 30.000 lei”.

Comunicate de la Marele Cartier General

„Brădet. 4 iunie. Pe toate fronturile liniște. Picioarele la spinare!”.

5 iunie. Piscul Săpunari (Stejerei) – liniște”.

„6 iunie. Pinoasa. Situație neschimbată”.

„7 iunie, Pinoasa. Am aflat că inamicul a dat 30.000 de lei ca să ne prindă. Noi suntem trei oameni. Încolo liniște”.

„8 iunie, la Timișeni”.

După cum se precizează în dosarul german, dar și în opisul însemnărilor găsite asupra lui Ionel Prunescu, după aceste însemnări se găsesc comunicate, format carte poștală de campanie. Ele sunt scrise de cei doi oameni de bază ai grupului: Ionel Prunescu și Ionel Popescu.

„28 mai 1917 1pm. Astăzi eu, împreună cu Dl sublocotenent Popescu, trăserăm la șapilograf 100 de coale cu manifestul pentru Primari, săteni și soldați să vedem ce efect au”.

„Comunicat oficial. Trestioara 29 mai 1917. Astăzi pe la orele 2 pm, abia ne scularăm de la masă și auzirăm un nechezat de cal, când colo 32 de ulani veneau. Imediat luarăm armele și trăserăm. Rezultatul a fost favorabil pentru noi. Pierderile inamicului au fost îngrozitoare în raport cu numărul nostru de 4 oameni. Inamicul a pierdut 8 ulani și 7 cai și un plutonier cu mațele scoase. Am luat mai mult material de război. Total morți 9 și 2 grav răniți, în curând și mor. Alte 4 automobile cu soldați așteptau în Slivilești să vină să ne atace însă, văzându-și pierderile îngrozitoare, au luat-o la fugă înapoi”.

„Trestioara orele 8 seara. Merserăm la Primărie și dădurăm untul la oameni înapoi. Și unde mai pui că luptarăm flămânzi căci, când veniră nemții, ne găsiră la masă. Lăsarăm tot și plecarăm după ei vre-o 3 km. Avem dormitorul în Piscu Roșu (Drăgotești – Trestioara), în niște fân. Împreună cu ungurii la Trestioara a fost și sergentul Smeu din Bolboși.

„Miercuri 31 mai 1917. Astăzi au venit 500 de soldați germani (2 companii) în căutarea noastră care eram numai 4. Au căutat toată pădurea înconjurând-o și trăgând

focuri în zadar. Le-am produs învălmășeală de s-au împușcat între ei, având 3 morți și 6 grav răniți. Însă nu au găsit nimic. Aveau cu ei două tunuri mici de munte, 4 mitraliere, venind cu 4 automobile, 11 căruțe și călări. Noi nu am avut nicio pierdere”.

„Comunicat din 3 iunie. Runcurelu. Primarul acestei comune Gheorghe Marcu a venit cu 20 de oameni din sat și 3 germani ca să ne prindă. Însă noi, aflând la timp, le-am dat lovitura cuvenită. Pierderile inamicului nu sunt stabilite“.

Publicarea acestor documente, în premieră, în anul când sărbătorim 100 de ani de la strălucitele victorii românești de la Oituz, Mărăști și Mărășești, dar și în volumul omagial dedicat domnului Mite Măneanu, are semnificația atașamentului sufletesc profund al autorului la jertfele neamului românesc în acel an de grație, dar și pecetea stimei ce o poartă distinsului istoric mehedintean.

AMINTIRI DIN PRIZONIERATUL ÎN AUSTRIA ALE UNUI COMBATANT MEHEDINȚEAN ÎN RĂZBOIUL ÎNTREGIRII NEAMULUI ROMÂNESC

Tudor Rățoi

În anul Centenarului Marii Uniri a Românilor din anul 1918, una dintre problemele asupra cărora istoricii au datoriat să se aplece cu stăruință este aceea a izvoarelor epocii în care s-a înfăptuit acest act fundamental al istoriei noastre. E drept că chestiunea în discuție nu a fost nici până acum neglijată, însă este un mod potrivit ca în anul 2018 să ne raportăm la acest eveniment căutând ca el să fie cunoscut cât mai bine și mai nuanțat, în folosul frontului istoric dar și al celor interesați de trecutul poporului român.

Cele de mai sus au constituit premisele demersului de față, în care sunt puse în pagină fragmente de memorialistică lăsate pentru viitorime de unul dintre participanții la Marele Război, conflagrația care pentru români a purtat numele de Războiul Întregirii Național-Statale din anii 1916-1918-1919.

Concret, în cele ce urmează sunt expuse amintirile din prizonierat ale unui participant mehedințean, Constantin Iordache, la acest război, documentul ce le înfățișează aflându-se în păstrarea și administrarea Arhivelor Naționale Mehedinți¹. Autorul amintirilor le-a intitulat *Memoriile mele și amintiri asupra Războiului European 1914-1916*, alcătuindu-l după „prescurtările” scrise într-un carnet, terminat la 12 septembrie 1918.

Documentul se prezintă sub forma unui caiet-registru cu 144 de file scrise, iar ca anexe, cu 12 fotografii alb-negru, mărimea 6/9, arătând orașul Turnu Severin văzut din Castelul de Apă, datate iulie 1942.

Autorul amintirilor, Constantin Iordache, este un fost sergent din Regimentul 5 Artilerie Gorj, participant cu unitatea sa la luptele Grupului „Cerna” din toamna anului 1916. În viața civilă, Iordache fusese pompier comunal, în subordinea Primăriei orașului Turnu Severin.

În cele ce urmează, din rațiuni editoriale, ne vom referi cu precădere la experiența trăită de prizonier în cursul anului 1917, iar mai larg la perioada cuprinsă între căderea lui în prizonierat, la 23 noiembrie 1916, și până la 10 martie 1918, când s-a îmbarcat în tren pentru repatriere.

Amintirile sunt, evident, mai cuprinzătoare, fiind împărțite chiar de autor în câteva subcapitole tratând originea marelui război (f. 1-8), ieșirea țării din neutralitate și intrarea sa în război (f. 9-22), începutul știrilor rele (după 5-10 octombrie 1916) – f. 22 v-49, pentru a încheia cu istoricul propriu-zis al prizonieratului (f. 49 v-132). De asemenea, la sfârșit sunt inserate câteva observații despre locurile prin care a trecut și unde a fost deținut, o listă cu camarazi de detenție originari din Mehedinți și câteva extrase

¹ Arhivele Naționale Mehedinți, Colecția de Documente, XXXIII/75.

din presa timpului, pe care Iordache le-a decupat cu dorința de a le raporta la unele dintre întâmplările trăite (f. 133-144).

Așadar, la 23 noiembrie 1916 epopeea Diviziei 1/Grupului „Cerna” din care el făcuse parte se încheia într-un mod diferit față de cel prevăzut la începutul campaniei. Divizia care se avântase cu trei luni mai înainte peste munți, cum o făcuse întreaga armată română, spre a-i elibera pe frații aflați până atunci sub stăpânire străină, era nevoită să se retragă cu capul plecat, în așteptarea unui moment de renaștere, precum pasărea Phoenix, din propria cenușă, pentru a duce la capăt misiunea încredințată de popor.

După cum se știe și după cum rezultă și din amintirile lui C. Iordache, la 23 noiembrie 1916 ostașii români au fost făcuți prizonieri în apropierea Oltului, însă, din fericire, la Corabia, Romanați, unde a ajuns și memorialistul, unii au reușit să fugă de sub pază. Potrivit acestuia, covârșitoarea majoritate au intrat în detenție, fiind băgați în grajduri găsite de la fața locului, „ca vitele”, și hrăniți „ca porcii, cu grâu și cu porumb crud, ce mai găseam în unele magazine ce nu fuseseră încă golite complet de bulgarii care stăpâneau aici înainte de venirea austro-germanilor”. De aici prizonierii au fost transferați în magazinele din port, în așteptarea vaselor care urmau să-i preia și să-i ducă în prizonierat și unde unii orășeni i-au ajutat cu mâncare (pâine, mămăligă și mălai) – f. 51.

Constantin Iordache n-a încercat să evadeze, temându-se de consecințe și sperând că va putea face acest lucru în eventualitatea apropierei de Turnu Severin, cum se prefigura.

Deși prizonier, la Corabia, el a putut vedea cu ochii proprii comportamentul vandalic al trupelor bulgare de ocupație, fapt ce i-a scandalizat până și pe aliații lor germani, care, pur și simplu, i-au alungat peste Dunăre. La venirea austro-germanilor – consemnează Iordache – „au luat ei conducerea și au dat la o parte pe bulgari, care, deși aliați, totuși faptele lor asiatice îi aduseseră la dezgust și în fața aliaților lor, prin brutalitățile și hoțiile sau violurile ce făceau asupra populației. Când ne-au adus pe noi în oraș, am văzut pe ultimii soldați bulgari pe care nemții i-au mai găsit prin oraș și i-au adunat pe toți pe un loc viran și i-au trecut peste Dunăre, ca să se scape de ei” (f. 50 v).

La 29 noiembrie 1916, combatanții Grupului „Cerna” au fost îmbarcați pe 6 șlepurii și au plecat în surghiun, fără ca vreunul dintre ei să știe care le va fi destinația finală. De la Corabia, o primă oprire s-a făcut în portul bulgar Lom², unde prizonierii au primit ca hrană câte o jumătate de kg de pâine de mălai. După câteva zile au ajuns la Calafat. Aici a avut loc o încercare de evadare, însă aceasta a eșuat din cauză că barca șlebului pe care ar fi trebuit s-o folosească pentru a ajunge la mal, fusese deja luată de alți prizonieri ce reușiseră să se strecoare deja de sub pază (f. 52 v).

Următoarea oprire a fost la schela portuară Gruia, după care, la 5 decembrie 1916, vasul a ajuns la Turnu Severin. Până aici înfometarea prizonierilor atinsese un asemenea nivel încât speranța lor obsesivă era ca, odată ajunși într-un loc unde aveau rude și prieteni, să poată primi mai multă pâine. Cum aflaseră că la Turnu Severin una dintre santinele avea să coboare în oraș, C. Iordache s-a folosit de puținele lui cunoștințe de limbă germană, soția fiindu-i de naționalitate germană, membră a acestei comunități

² Aflat față în față cu schela portuară de la Rast, județul Dolj (n.n.)

severinene, și l-a rugat pe cel în cauză să treacă pe la el pe acasă pentru a-i aduce mâncare. După explicațiile de rigoare privind împrejurările în care el se căsătorise cu o nemțoaică, cel plecat avea să treacă, în adevăr, pe la casa lui Iordache, de unde a venit cu 2 pâini, un borcan de magiun, câteva bucăți de friptură, o pereche de izmene, o cămașă, un ștergar, un cuțit și câteva batiste (f. 53).

La Turnu Severin s-au petrecut scene dramatice, vasul cu prizonieri fiind la distanță de malul românesc și, ca să afle știri de acasă, cei de pe vas strigau în gura mare la cei de pe mal, transmițând sau primind știri de la cei apropiați. Mai mult, o barcă încărcată cu merinde și lucruri pentru prizonieri n-a mai fost așteptată de șlepușul pe care se afla C. Iordache și toate cele trimise n-au mai ajuns la destinație, pierzându-se ori ajungând la prizonierii de pe alt șlepuș.

După Turnu Severin, vasele cu prizonieri au trecut cu greu prin Cataractele Dunării, făcând o nouă escală, la Orșova, unde, pe șlepușul pe care se afla C. Iordache, au fost aduși 30 de ofițeri români luați prizonieri la Tâncăbești și care se aflau într-o stare fizică deplorabilă, înfometați și dezbrăcați, în pofida frigului de afară. Pentru a le îndulci suferința, cei care veneau de la Corabia, toți grade inferioare, au încercat să le ofere noilor îmbarcați locurile cele mai puțin dezagreabile de pe vas.

După Orșova, în drum spre amonte, la Baziaș, șlepușul lui Iordache a eșuat pe uscat din cauza curenților din apele Dunării. Împrejurarea le-a permis unora să evadeze, mai ales că santinelele au tras asupra lor fără prea multă convingere, după cum au și declarat unii. Lucrurile au scăpat însă, oarecum, de sub control la apropierea unui vas încărcat cu porumb, la vederea căruia prizonierii, din cauza foamei, l-au luat cu asalt. Vasul fiind, însă, în mișcare, mulți nu și-au dat seama și, în învălmășeala creată, unii s-au înecat în Dunăre (f. 57 v).

La Baziaș, prizonierii au fost scoși din șlepușuri și încărcăți în trenuri, cu care au plecat spre Timișoara. În drum spre capitala Banatului, trenul a trecut prin Vârșeț și aici, pentru prima dată după mult timp – mărturisește Iordache – „m-am săturat de mâncare. Ne-au dat varză cu carne de berbec, la 2 câte o tăviță de varză, dar fără linguri, mulți au mâncat cu degetele din tavă” (f. 58).

Aici, la Vârșeț, prizonierii români aveau să fie insultați grosolan, în bătaie dejoc și în românește, de către un soldat din armata austro-ungară: „Cu astfel de oameni – a reținut Iordache – am plecat noi să batem pe bulgari? căci ca să îi batem pe ei, pe unguri, nici n-ar mai fi fost vorba” (f. 58).

După Timișoara trenurile formate din vagoane de marfă au trecut prin Arad, Oradea, Debrețin, Budapesta, ajungând la Győr.

C. Iordache notează că, la Debrețin, în gară, pe lângă o gardă de husari unguri prezenți pentru a-i păzi pe prizonieri, au venit „multe femei, care, în românește, ne îmbărbătau și ne făceau curaj, cu cuvinte bune, cred că trebuie să fi fost românce care, cu toată ora înaintată, auzind că vin prizonieri din România, au ținut să vie să ne vază” (f. 48 v).

Pe drum prizonierii s-au umplut de păduchi, astfel că la Győr au intrat în carantină, fiind obligați să se culce pe jos, pe ciment, închiși ermetic și supuși despăducherii goi, în timpul iernii.

La 30 ianuarie 1917 au plecat de lângă Győr, având iluzia că se îndreptau spre România. Neștiind direcția în care mergeau și nutriend speranța reîntoarcerii în țară, se încurajau dând în bobi, ghicind în stele etc.

De bună seamă, n-au ajuns acasă, dimpotrivă, au plecat și mai spre vest, ajungând în Tirol, la Trient/Trento. Aici prizonierii au primit câte un număr de identificare, pe o bucată de pânză cusută pe pieptul hainei. Iordache a primit numărul 19.280, ceea ce însemna că, până la el, mai erau încă 19.279 de prizonieri români (f. 66 v).

De la Trento, prin Innsbruck, prizonierii au ajuns la Bozen/Bolzano (actuala capitală a regiunii autonome Tirolul de Sud), unde au rămas o mai lungă perioadă de timp.

La un moment dat, mergând în coloană pe un drum de munte, plin de zăpadă, au auzit un glas „de cântec românesc” și „ni s-a umplut inima de bucurie. Apropiindu-ne, am întâlnit un pluton de soldați români, care mergea în marș sub comanda unui plutonier major (feldvebel), cum se zice la unguri, cânta în marș cântece românești, căci cred că erau toți români. În dreptul nostru, n-au mai cântat și plutonierul major al lor a strigat în românește la noi, că ce e cu voi, măi, români? Unde mergeți? Câțiva am răspuns că nici noi nu știm unde mergem, că nu ni se spune. Plutonierul a mai zis că și el e român, din Banat, și că se numește Craioveanul, apoi ne-am depărtat” (f. 68 v).

De-a lungul iernii 1917, într-o regiune muntoasă, stăpânită de nămeți dar altminteri foarte frumoasă dacă n-ar fi fost vreme de război, prizonierii au curățat la zăpadă, prin satele din regiune și pe drumurile care duceau la frontul de luptă, situate foarte aproape, la circa 3 km de granița Austriei cu Italia, de multe ori sub tirul artileriei italiene (f. 73,73 v, 78). Au parcurs sute de km pe jos, de multe ori cu încălțăminte ruptă, mai mult desculți și prost hrăniți. „Pe oriunde ne duceau la lucru, luaui cu noi și bucătarii cu cazanele și ne găteau acolo ciorbă nenorocită din carne de cal. Căci acolo tăiau câte un cal și păstrau carnea pentru noi, când era proaspătă mai era ceva de ea, dar până să consumăm noi un cal carnea se strica, înverzea și mirosea atât de tare că nu se mai apropiiau nici bucătarii de ea. Cu batistele la nas, o tocui, o puneau în cazan și, după ce făceau focul, se depărtau, ca apoi, când era nevoie să mai facă focul, tot cu batista la nas, puneau lemne pe foc. Ca să mai dispară puțin mirosul, fierbeau și lăpădau 2 sau 3 ape și apoi o fierbeau pentru noi, dar carnea tot mirosea foarte greu, că nu intra în stomac de grețosă. Însă de foamea ce aveam, trebuia să mâncăm, că altfel muream de foame” (f. 74).

Lucrând uneori și prin sate, „populația civilă care era de origine italiană ne simpatiza și ne compătimea, dar nu avea ce face, era strict oprit să nu se apropie nimeni de noi, ca de niște cei mai răi hoți sau criminali, cât nici să nu ne dea nimic de-ale mâncării, zicea santinela că au ordin să nu lase și nici noi să nu primim nimic, că e rușine, lucru ce noi numai de rușine nu mai puteam, istoviți de foame și mizerie, să păstrăm cinste și să mai facem onoare ungarilor. Cu toate rigorile, populația tot trecea, femeile și copiii și dădeau la prizonieri câte ceva ce aveau și ei. Unii pe ascuns, după grămezile de zăpadă, alții în treacăt, iar unele femei se uitau la ușă sau la fereastră până nu observau santinelele și aruncau jos, în zăpadă, cartofi fierți, nuci sau bucățele de mămăligă, un fel de amestec de cașcaval de vacă cu făină de porumb, la care oamenii se aruncau ca vitele pe jos, prin zăpadă, să adune, treceau unii peste alții și se amestecau cu zăpada, iar santinele se supărau rău și strigau la unii că-i împușcă (f. 74 v)”.

Omenia localnicilor, concomitent cu spiritul de observație al prizonierilor, întemeiat pe educația primită acasă și nealterat de vicisitudinile detenției, i-a îndemnat adesea pe cei bătuți de soarta străinătății să observe cu interes modul de viață al celor din regiunea de surghiun. Iordache consemnează, de pildă, că locuitorii satului Bando, de lângă Trento, unde se aflau, „se ocupă mult cu creșterea vitelor, o rasă de vaci sure închis și nu mari, dar <care> sunt frumoase și bune de lapte, cu care se hrănesc locuitorii, preparând un delicios cașcaval foarte bun la gust. Femeile se ocupă și cu munca puținului câmp ce au, ele cosesc fânul în locul bărbaților, iar bărbații pleacă primăvara prin țară sau și în alte țări după lucru, ajungând chiar și la noi, în România, ei fiind cei mai buni meșteri în cioplitul pietrei și construcții de tot felul și tocmai toamna se înapoiază acasă” (f. 80).

Dar clipele de viață relativ mai liniștite erau foarte puține, întrucât, în general, „prizonierii români erau cei mai rău văzuți de austro-unguri, căci își ziceau, ei, românii, au fost prea șireți și lași, că au pornit război contra lor, când ei luptau din greu cu inamicii cu care erau angajați în război”. Nu lipseau nici insultele, „mai ales din partea ofițerilor, care ne înjurau mai ales la început și nu ne slăbeau din cuvântul de curvă sau curve... ori numindu-i „bagaj mizerabil”. „Noi vedeam – arată C. Iordache – că regimul nostru era prea sever, prea șicanator și prea brutal, dar nu știam cauza. Adesea ori se făceau și rapoarte către ofițerul nostru, arătându-i brutalitățile ce sufeream și nu se lua nici o măsură de îndreptare, ba încă se răspundea celor ce raportau că nu au ce să ne facă pentru că așa e viața de prizonier, la care adăugau ca să nu ne mai plângem noi degeaba că ei au informații că prizonierii lor trăiesc mult mai rău la noi și că dacă ai noștri nu vor îmbunătăți soarta prizonierilor lor, are să fie și mai rău cu noi” (f. 75 v).

Severitatea regimului de detenție se vede și din faptul că legăturile prizonierilor cu exteriorul erau cu desăvârșire tăiate. Nu puteau trimite și nici primi scrisori sau cărți poștale de la familii sau prieteni. De prin martie 1917, fiecare prizonier a primit câte o carte poștală, putând scrie acasă din două în două săptămâni, însă au constatat repede că depeșele lor, în realitate, nu erau expediate, fiindcă nici unul n-a primit vreodată vreun răspuns. Pentru a se convinge de adevăr și având un regim ceva mai suportabil, în calitate de cunoscător de germană, C. Iordache a apelat în câteva rânduri la copiii întâlniți în cale sau a expediat scrisori în limba germană luându-și o identitate falsă, ca și cum ar fi fost gradat al armatei austriece. La nici una din aceste scrisori n-a primit însă răspuns, ceea ce arăta că funcționa o cenzură drastică a corespondenței (f. 77-77 v).

În primăvara lui 1917, după topirea zăpezii, prizonierii au fost concentrați la construirea de drumuri și podețe, sarcină ce implica munci extrem de grele, la tăiat de copaci și dislocări de stânci, e drept, cu dinamită, dar în regiuni muntoase de mare altitudine (f. 78). Din această cauză, deși era ușor de evadat de sub pază, o eventuală fugă nu avea nicio șansă de izbândă din cauza reliefului prăpăstios, care nu oferea nici o posibilitate de ascunziș. Cu toate acestea, tentația evadării era extrem de puternică, îndeosebi sub impulsul irepresibil de a găsi mâncare mai îndestulătoare, fiindcă, după cum mărturisește Iordache, gândul „să mă satur mă încerca în tot momentul” (f. 85).

Pe la sfârșitul lui iunie 1917 munca și privațiunile de tot felul îi istoviseră într-atât pe prizonieri încât numărul lor se diluase vizibil și chiar medicii constatau că în starea în

care se găseau prizonierii români, „nu mai sunt buni de nici un lucru”, opinând să fie trimiși într-un lagăr pentru refacere. După un timp s-a auzit chiar că se aprobase trimiterea în lagăr, însă, în loc să se întâmple acest lucru, au fost mutați într-o altă parte a satului Bando, în locul „Miniera”, despre care se spunea că cine trecea pe acolo nu se mai înapoia sănătos. Urmau să construiască acolo o șosea și-au fost instalați „în o casă de zid de piatră, unde stătuseră caii, jos era plin de bălegar, iar sus nu avea tavan și pe sub acoperiș bătea vântul înăuntru. Am curățit bălegarul și cu ceva talaș de la mașinile unde se lucrau scânduri am făcut cum am putut loc pentru odihnă”.

În noua postură prizonierii au îndurat chinuri îngrozitoare. „Aci – menționează C. Iordache – am văzut adevărata viață de rob, aci s-a împlinit ceea ce auzisem când eram copil... când era vorba de război și de prinși din război, că pe aceștia îi duce în robie” (f. 80 v). Din cauza muncilor înrobitoare și a nealimentării „trebuia ca în fiecare seară să aducem câte 10 sau 15 din cei 65 câți eram, leșinați, istoviți de muncă și de slăbiciuni. De multe ori trebuia să forțăm și să amenințăm cu bătaia pe ceilalți, mai buni, ca să-i ia pe cei căzuți până la baracă. Căci ziceau și ei – și aveau dreptate – că și ei sunt destul de slabi și nu pot să mai ia pe alții să meargă cu ei. Îi rugam și le ziceam ca să aibă milă de cei căzuți, că sunt semenii noștri și că dacă noi nu avem milă de ei să îi lăsăm acolo, cu atât mai mult nu vor avea milă ungurii.

Într-o zi a venit un ofițer austriac să vadă lucrarea ce am făcut și când a văzut oamenii în ce hal de slăbiciune erau, a rămas mirat și a zis că a fost pe mai multe fronturi de luptă, pe cel rusesc, pe cel francez și altele și oameni în așa hal de slăbiciune n-a văzut și că se miră mult care să fie cauza, fără a crede că cauza era munca, dar mai ales lipsa de mâncare” (f. 82).

„Oamenii – continuă memorialistul – de foame nu-și mai dădeau seama ce fac și mâncau tot felul de verdețuri, ce găseau pe câmp, mai ales când erau la sat, jos, înainte de a ne aduce la Miniera. Mâncau zilnic urzici crude, iarbă și mai ales măcriș de câmp, pe care îl mâncau cu fire cu tot și cu semințele lui, stăruiau de mine (Iordache știind ceva germană – n.n.) și eu rugam santinelele să le dea voie să meargă câțiva prin livele prin apropiere și aduceau cu brațele încărcate măcriș și mâncau ca vitele...

În trecere, pe șosea, până la lucru, se ajutau de orice verdeată și umpleau buzunarele, mai ales frunză de fag, era un deliciu pentru ei. Mai era în sat la Bando, prin locurile unde arunca bălegarul de la care creștea o buruiană a cărei frunză era cât palma și mai mare dar crestată până aproape de mijloc, ca degetele, îi ziceau unii laba ursului, pe care o culegeau și o mâncau cu sare, ca pe ceapă.

De asemenea, adunau oasele de orice fel, pe unde le găseau, indiferent locul, dar mai ales în gunoaiile de pe la bucătării, scormoneau și alegeau oasele, le păstrau în saci de merinde ce purtau la ei și când aveau timp liber rodeau la ele, mai ales în timpul nopții, în baracă mă deșteptam în zgomotul ce făceau rosăturile și în zadar strigam și îi certam, că nu aveau ce face”.

La Miniera, periodic se derula un convoi cu măgari care venea de pe front și „aducea zeci de saci încărcăți cu oase, adunate săptămâni de zile și goleau sacii în niște lăzi mari la magazia din fața locuinței noastre. Oamenii, când vedeau că au venit oasele, păzeau momentul când santinelele erau cu atenția în altă parte și năvăleau pe lăzile cu

oase și nu puteau fi goniți de acolo cu toate loviturile de pat de armă și ciomege, până ce <nu> luau și ultimul os din lăzi. Apoi se retrăgeau în baracă și începeau rosul lor. Alții le sfărâmau cu pietre și le sugeau în gură, iar alții, când aveau timp, sfărâmate, le puneau în câte o cănuță sau gamelă, le fierbeau cu apă, le sărau și apoi mâncau zeama. Aceste oase vechi, pe căldură, pe locurile ascunse, pe dinăuntru, erau cu viermi pline și în zadar le arătam, că oamenii nu mai țineau seama” (f. 83).

Tot la Miniera, în vara lui 1917, prizonierii au avut bucuria de a auzi din nou vorbindu-se românește de către altcineva decât cei din grupul lor. „Pe când stam în repaus într-o duminică – își amintește C. Iordache – pe lângă baracă, la soare, a venit la noi un caporal austriac frumos și vesel și, așezându-se în mijlocul unui grup de români, a început să vorbească românește.

Era un neamț din Orșova și ne-a spus că a fost în concediu acasă și, înapoiindu-se, a auzit că aci sunt români prizonieri și, de dragul nostru și al limbii românești, a venit să se întâlnească cu noi și să mai vorbească. Ne-a spus că vine de acasă de la Orșova și a voit să meargă și pe la Severin, dar n-au vrut germanii să-l lase, căci i-am zis eu că sunt din Severin.

În ciuda plutonierului ungur care nu știa cum să facă să-l gonească, îndrăznețul caporal a stat cu noi de vorbă ca o oră și apoi s-a retras luându-și ziua bună, a spus că pleacă mulțumit că a putut să aibă ocazia să vorbească cu noi și că se simte destul de mulțumit de întâlnire, că pleacă la front și nu știe când se mai înapoiază” (f. 85 v).

La 13 iulie 1917, prizonierii au plecat de la Miniera, întorcându-se cu autocamioanele la Bando iar de aici la Trentino, pentru a fi încartiruiți în apropiere, în lagărul Gandola. Era un lagăr oarecum de refacere, căci din cauza slăbiciunii și a neputinței de a mai presta muncile grele de până atunci, prizonierii au fost puși să lucreze o perioadă în grădini de zarzavat, la plivit de buruieni. Aici mulți s-au îmbolnăvit ca urmare a consumului de zarzavaturi crude și mai ales de boabe de porumb cu lapte, culese dintr-un lan din apropiere (f. 86 v-87).

La anumite intervale de timp se întâmpla să-și mai poată cumpăra și hrană de mai bună calitate, din banii pe care îi strângeau din plata de mizerie pe care le-o făceau autoritățile, de câte 15 fileri pe zi, ceea ce le permitea ca periodic să strângă câteva coroane și să cumpere altfel de produse decât cele primite zilnic la masă (f. 88 v).

Aici, la Gandola, în jurul datei de 1 august, împreună cu un camarad de detenție, caporalul Cruceru, din Regimentul 17 Infanterie Mehedinți, C. Iordache a încercat și a reușit să evadeze. Este interesant că gestul i-a fost prevestit de un vis pe care Iordache l-a avut într-o noapte de vineri spre sâmbătă, când acestuia i s-a arătat o femeie care îl anunța că urma să-i dea un concediu de 10 zile. Cum între timp prizonierii fuseseră puși să taie trestie în niște bălți apropiate, Iordache și Cruceru au profitat de neatenția gărzilor, preocupate de fuga unui alt prizonier, și au dispărut în stufuliș. Au băntuit prin satele apropiate, lihnii de foame și aproape paralizați de frică, luptându-s cu diareea provocată de consumul excesiv de porumb crud, pentru ca după 10 zile, întocmai ca în vis, să fie prinși de doi vânători civili. Aceștia s-au purtat civilizată cu ei, dar i-au predat jandarmeriei austriece, care la rândul său i-a trimis închisorii orașului Bolzano, iar de aici au fost returnați lagărului Sicha de lângă Frantzeffest (f. 100 v). Aici au fost reparti-

zați în detașamentul de „fugiți”, unde se aflau prizonieri de diverse naționalități (ruși, sârbi, muntenegreni, italieni, francezi, români etc.) și unde au avut norocul să dea peste un translator ceh, Placek, originar din Craiova, pe care Iordache îl cunoscuse la începutul războiului și care, acum, i-a ajutat să traverseze mai ușor corvezile zilnice. La un moment dat, caporalul Cruceru a reușit chiar să evadeze și din acest lagăr, însă a fost prins la Dunăre, în zona Orșovei, și trimis apoi în lagărul de prizonieri de la Timișoara (f. 105).

În ceea ce-l privește pe C. Iordache, la 1 octombrie 1917, acesta a revenit în Tirol, fiind alocat detașamentelor care lucrau la corvezi pentru front (mai ales la încărcatul proiectilelor pentru armata austro-ungară), la mare înălțime, în munți, în zona satului Pardoî, apoi la Pozzi, lângă orașul Vigo. Pentru această perioadă, în afara celor relatate cu privire la muncile la care participau prizonierii, este relevantă o discuție avută de Iordache cu un sergent austriac. Pe fondul evoluției situației de la sfârșitul anului 1917, care prefigura eventualitatea păcii separate dintre România și Puterile Centrale, acest sergent austriac i-a spus lui Iordache: „Her Sergentule, T. Severin nu mai este al României, acum este al Austriei. Eu – consemnează Iordache –, care intrase o mare spaimă în mine și tare îngrijorat, plănuiind ce voi face când Severinul va rămâne al Ungariei, la întrebarea sergentului, înecându-mă în supărare, am zis sergentului că dacă T. Severin ar fi la Austria, tot ar fi mai bine, dar poate trece la Ungaria și asta nu-mi convine deloc, că ungurii sunt răi. Sergentul, după o mică gândire, a zis: da, da, este adevărat, ungurii sunt oameni răi” (f. 119).

Și mai departe Iordache adaugă că „Pentru această mutare de graniță și trecerea orașului T. Severin la Austro-Ungaria nu mă puteam împăca deloc și zi și noapte mă gândeam că eu, care sunt cu familia în acest oraș, cum și cu serviciul și toate interesele în acest oraș, ce trebuie să fac dacă, în adevăr, orașul meu, la încheierea păcii separate, căci pacea ce se încheia cu noi nu era decât o pace separată și chiar provizorie, rămânând ca restul intereselor noastre să se discute de bine de rău la pacea generală” (f. 119).

Spre sfârșitul anului 1917 prizonierilor români le-au ajuns la urechi, cu complicitatea interesată a gardienilor unguri, primele zvonuri cu privire la trădările făcute de ruși pe frontul din Moldova, la retragerea acestora din război și la situații gravă în care se găsea România. S-a produs chiar un episod violent provocat de prizonierii ruși, care i-au acuzat pe români pentru ceea ce se profila a se întâmpla în Basarabia (f. 119 v).

La 3 martie 1918, exasperat de situația în care se afla, Iordache s-a internat la infirmerie, iar la 9 martie prizonierii români au aflat că România încheiase pacea separată și că aveau să fie repatriați. Plecarea a avut loc în dimineața de 10 martie cu trenul.

Locul lor în lagăr a fost luat de un lot mare de ruși, aduși de pe frontul din Moldova, unde refuzaseră să mai lupte, însă, departe de a ajunge în Rusia, cum sperau, s-au trezit în Tirol. Românii aflați pe picior de plecare au văzut cu stupefacție și oroare cum hainele acestor ruși erau peticite cu părți din straie preoțești luate de pe frontul românesc și cum mulți dintre ei dețineau bani românești de argint pe care ar fi dorit să-i schimbe aici, în Tirol, pe coroane ungurești (f. 128).

După un drum lung, cu peripeții și așteptări lungi în gări și stații obscure, prizonierii au ajuns în România în mai 1918. Este emoționantă relatarea lui C. Iordache pri-

vind intrarea în Vechea Românie, la Vârciorova: „După o bună așteptare în stație (Orșova – n.n.), am plecat spre Vârciorova, iar când am văzut stânca deasupra Vârciorovei, pe care știam că scria România, dar ungurii, de ură, o mânjiseră de aproape nu se <mai> cunoștea, m-au podidit lacrămile de bucurie, călcând pe terenul scumpei noastre țări” (f. 132).

În fine, la 19 mai 1918 prizonierii au ajuns în Craiova și, după îndeplinirea formalităților în fața autorităților de ocupație, fiecare s-a putut întoarce acasă. Constantin Iordache a ajuns la Turnu Severin la 20 mai 1918, unde și-a găsit soția și copiii sănătoși, dar copleșiți de mizeria provocată de război și de absența capului familiei.

Sunt, în cele de mai sus, doar câteva pasaje din însemnările unui soldat simplu, un soldat care a trăit Războiul Întregirii Neamului cu aceeași atâta intensitate ca și ceilalți români, o perioadă de jertfe și privațiuni grele, marcate de speranțe și momente de cumpănă și disperare, însă la capătul cărora memorialistul a avut norocul, spre deosebire de alții, să vadă că suferințele sale, odată cu cele ale întregului popor român, nu fuseseră în zadar.

ÎNSEMĂRILE ZILNICE DIN PRIZONIERAT ALE PROFESORULUI ILIE CONSTANTINESCU (11 noiembrie 1916 – 27 martie 1917)*

Paul-Emanoil Barbu

Întrucât la sesiunea științifică din 2016, cu prilejul susținerii unei comunicări referitoare la participarea profesorului Ilie Constantinescu la Primul Război Mondial, am prezentat succint viața și activitatea sa¹, nu voi mai reveni asupra acestora².

Având gradul de sublocotenent în rezervă, reputatul cărturar a făcut mai multe concentrări în toamna lui 1914 și în 1915, în cadrul Regimentului 59 Infanterie, care avea garnizoana la Caracal. La începutul lunii iulie 1916, fiind mobilizat, s-a prezentat la Batalionul de miliții din cadrul acestui regiment, unde a fost numit comandant al Companiei a IV-a. Batalionului respectiv i-a revenit misiunea de a apăra linia Dunării, pe distanța cuprinsă între gura Oltului și balta Potelu. O porțiune din acest sector, de 14 km, dintre gura Oltului și vecinătatea satului Gârcov, i-a revenit Companiei a IV-a, care și-a stabilit reședința la Islaz (Romanăți). A stat puțin pe câmpul de luptă, deoarece a fost făcut prizonier, împreună cu alți oameni de sub comanda sa, de către armata germană, în ziua de 11/24 noiembrie 1916. Fiind un observator fin și atent al derulării faptelor și evenimentelor, el a lăsat posterității pagini memorabile referitoare la teatrul de operații și perioada prizonieratului. La unele din acestea, m-am referit în comunicarea din anul precedent. În comunicarea de față, voi prezenta însemnările zilnice elaborate de profesorul Ilie Constantinescu în timpul prizonieratului, acoperind perioada cuprinsă între 11/24 noiembrie 1916 și 27 martie/9 aprilie 1917. Întrucât acestea vor fi cuprinse integral în anexă, nu voi face o prezentare a lor amănunțită.

Căzând prizonieri, Ilie Constantinescu și militarii din compania sa au fost duși în Bulgaria. După ce au stat puțin timp la Samovit (11/24 – 12/26 noiembrie 1916), au fost transferați la Plevna (14/26 noiembrie 1916 – 3/16 ianuarie 1917), de unde au revenit în țară, fiind transferați la Giurgiu (6/19 ianuarie – 29 martie 1917).

Relatările sale conțin informații și date referitoare la viața din captivitate, dar nu lipsesc nici mențiunile despre vreme, cu care, de altfel, începe aproape fiecare însemnare zilnică. Astfel, pe lângă consemnarea „timpului”, profesorul Ilie Constantinescu face referiri asupra cheltuielilor, a locației în care se aflau, a modului de alimentație, a stării de sănătate și a igienei, a vestimentației, a programului de lucru al prizonierilor, a

* Arhivele Naționale București, *Colecția Bălăianu Mihai*, VIII/192, f. 23-75, orig.

¹ Paul-Emanoil Barbu, *Însemnările profesorului Ilie Constantinescu privind participarea sa la Primul Război Mondial*.

² Vezi pe larg despre viața și activitatea sa: Idem, *Ilie Constantinescu. Profesor. Cercetător. Colecționar*, Craiova, Edit. Alma, 2008; Idem, *Notele memorialistice ale profesorului Ilie Constantinescu*, Craiova, Edit. Alma, 2012.

îndrumării și supravegherii oamenilor din subordine, a situației de pe front, a comportării germanilor, bulgarilor și turcilor față de români, a relațiilor cu ofițerii și subofițerii germani, a continuării activității sale de colecționar, a folosirii lui de către germani ca translator, a inițierii unui curs de învățare a limbii române de către reprezentanți ai autorităților militare germane etc.

Întrucât vorbea, cel puțin satisfăcător, limba germană și bine pe cea franceză, profesorul Ilie Constantinescu s-a bucurat de stima și respectul ofițerilor, subofițerilor și soldaților germani care răspundeau de prizonierii români din compania a IV-a din Batalionul de miliții al Regimentului 59 Infanterie și din alte forțe militare naționale, ceea ce s-a răsfrânt în mod pozitiv și asupra oamenilor de sub comanda sa și nu numai.

Odată ajunși la Plevna, după ce au trecut prin Samovit, prizonierii făcuți de germani la Islaz au fost instalați într-o magazie, în care s-au adăpostit 65 de militari și 29 de civili. Au dormit pe așternuturi de paie. Pentru a avea lumină pe timpul serii și al nopții, și-au improvisat un fel de opaițe, din cioburi de vase, în care ardeau untura de porc dată la masă. După șase zile, la 20 noiembrie, au fost mutați în „Casa de prostituție Gheorghieva”, într-un spațiu de 8 x 7 m, adică de 56 m.p., dormind tot pe așternuturi de paie. La magazie, au mai rămas doar șase civili. Dar nu au stat nici aici prea mult timp, deoarece au fost duși apoi într-o baracă, construită chiar de ei, sub supravegherea germanilor, la „Parcul Pionierilor”. Strămutați la Giurgiu, prizonierii români au fost cazați inițial într-o clădire a Fabricii de zahăr, de unde, după aproape o săptămână, au fost transferați într-o casă construită pentru personalul administrativ al acestei unități industriale. Noua locație le-a oferit condiții de locuire mult mai bune, având mai multe încăperi (opt camere), în care au fost repartizați câte doi, patru, opt sau zece oameni, având și bucătării. De aceea, prizonierii s-au arătat a fi „foarte mulțumiți”. Camerele erau dotate cu paturi de lemn, cu „câte două caturi”, în care s-au pus tot paie pe care urmau să doarmă. Ilie Constantinescu locuia într-o cameră, cu un alt prizonier. Fiecare încăpere avea câte „o sobă de tuci” (godin). Pentru iluminat, existau lămpi cu petrol lampant, din care unele erau „stricate”. Deși locuința avea instalație electrică, aceasta nu funcționa, deoarece generatorul nu s-a pus în funcțiune de la început.

Prizonierii români nu erau dotați corespunzător cu încălțăminte și îmbrăcăminte. Cei mai mulți nu aveau decât un singur rând de lenjerie de corp. La unii dintre ei, mantalele, tunicile și pantalonii se aflau într-un grad avansat de uzură, la fel și bocancii. De aceea, trebuiau să-și repare încălțăminte și îmbrăcăminte cum puteau. Pingecele rupte erau peticite cu bucăți de curea, în care erau bătute cuie de lemn improvizate de ei. Pentru dotarea prizonierilor noștri, s-au implicat Crucea Roșie Română, primăriile și prefecturile. Prizonierii din compania condusă de profesorul Constantinescu, ca și cei proveniți din alte formațiuni militare românești, au beneficiat și ei de acest sprijin, după posibilități. Aceștia au primit cămăși, tunici, mantale, pantaloni, bocanci și alte efecte. Ofițerii români primeau și un ajutor în bani de la Crucea Roșie, care s-a cifrat la suma lunară de 60 lei, de care a beneficiat și sublocotenentul Ilie Constantinescu. De asemenea, ofițerii, subofițerii și soldații români prizonieri aveau o soldă, în contul căreia uneori germanii le dădeau țigări.

Mâncarea oferită prizonierilor români nu era suficientă, mai ales că aceștia erau folosiți la diferite munci, unele destul de grele, care necesitau eforturi fizice susținute. Li s-a repartizat o rație zilnică de 400 grame de pâine neagră. Uneori, prizonierii mai făceau și mămăligă, din mălaiul pe care îl cumpăreau sau mai cumpărau pâine din orașele în care se aflau. Dimineța și seara li se oferea ceai sau „cafea” (de orz prăjit). Când dimineța li se oferea ceai, seara aveau „cafea” și invers. Erau însă zile când foloseau dimineța și seara, fie numai ceai, fie numai cafea. Pentru îndulcirea ceaiului și a cafelei nu au primit întotdeauna zahăr. Uneori dimineța li se mai dădea untură de porc, pe care unii o puneau pe pâine și o mâncau. O parte din untură era folosită drept combustibil pentru opaițele improvizate, în vederea iluminatului pe timpul serii și al nopții, din cauza lipsei altor mijloace, după cum s-a mai amintit. La prânz, două zile pe săptămână li se dădea mâncare de post: ciorbă, fie de orez, fie de fasole, fie de grâu, fie de cartofi, fie de tăitei, fie de gris (de mei sau de grâu). În celelalte zile, în această ciorbă se puneau carne de oaie sau de vacă. Într-o zi au primit chiar ciorbă de pasăre (din capete și spate de găscă). În unele zile, prizonierilor li se mai oferea câte o cutie de 3 kg de conserve de carne grasă de porc (slănină), pentru două zile, unui număr de 50 de oameni, adică 30 de grame de om pe zi. Pentru a completa necesarul de subzistență, prizonierii mai fierbeau și coceau boabe de porumb. „Stomacurile merg bine – nota profesorul la un moment dat –, dar nu prea au ce mânca”. Întrucât germanii nu mâncau icrele și capetele de pește, acestea reveneau prizonierilor români, care le pregăteau și le consumau. „Din camaraderie”, uneori germanii îi dădeau sublocotenentului Constantinescu și subofițerilor aflați cu acesta, compot de pere uscate, gris, ouă negătite, ciorbă de pasăre. Erau situații când aceștia primeau câte o căldare de compot, putând astfel să-l ofere și soldaților. Odată venită primăvara, prizonierii au putut să consume și ciuperci, fie adunate de ei, fie cumpărate.

În timp ce au stat la Plevna și Giurgiu, prizonierii erau folosiți la diferite munci necesare armatelor din tabăra adversă: descărcatul din vagoane și de pe șleपुरi de muniție și alte materiale necesare frontului, pe care le și transportau în anumite locuri; săpatul gropilor și plantarea minelor; curățatul porumbului, cu normă; spartul de lemne; efectuarea de corvezi la spitalul de răniți și la locuința lor; curățatul zăpezii, precum și alte activități. Au fost scoși la muncă chiar și în sfânta zi de Crăciun a anului 1916. Dată fiind această mare sărbătoare religioasă, soldații germani care îi păzeau pe prizonieri în timpul lucrului s-au simțit oarecum jenați. Fiind ofițer, conform Convenției de la Geneva, Ilie Constantinescu nu era scos la muncă, lui revenindu-i numai activități de cancelarie. Chiar dacă uneori și-a însoțit oamenii din subordine la muncă, a făcut acest gest numai pentru a-i supraveghea, la cererea căpitanului german Kolberg. Astfel, el a avut sarcina de a alcătui un tabel cu toți prizonierii, în care să se menționeze, pe lângă nume și prenume, contingentul, arma din care făceau parte, locul de domiciliu etc. Întrucât oamenii de sub comanda lui Ilie Constantinescu erau disciplinați și munceau corect, dându-și silința de a-l mulțumi pe căpitanul german Kolberg care răspundea de ei, spre deosebire de militarii unguri și austrieci care îi supravegheau când se schimba garda, germanii îi lăsau „mult mai liberi”, în sensul că uneori le scurtau programul de lucru. La acest favor, a contribuit și faptul că profesorul Ilie Constantinescu a reușit să

se apropie de reprezentanții autorităților militare germane, datorită faptului că se descurca destul de bine cu limbile germană și franceză, în care comunica cu aceștia. Între el și căpitanul Kolberg existau anumite afinități, dată fiind pregătirea lor intelectuală, mai ales că ambii erau profesori în viața civilă. Sublocotenentul Constantinescu a servit ca translator între germani și prizonieri sau între germani și populația civilă din județul Giurgiu. Căpitanul Kolberg și un medic german au manifestat chiar interes pentru învățarea limbii române, urmărind ca ei înșiși să poată intra în contact direct cu prizonierii, autoritățile românești și populația civilă, folosind limba noastră. Ilie Constantinescu a acceptat bucuros să le țină acestora cursuri de învățarea limbii române, refuzând orice remunerație, mai ales că, la rândul său, dorea să avanseze și el în cunoașterea mai aprofundată a limbii germane. După ce au luat această hotărâre, aproape zilnic le-a predat asemenea lecții. Și-a demonstrat talentul pedagogic și cu această ocazie. După un timp, căpitanul Kolberg a început să dea prizonierilor noștri comenzi în limba română.

Profesorul Constantinescu a acordat toată atenția oamenilor din subordinea sa. În afara faptului că le-a impus disciplina, s-a preocupat îndeaproape de educația lor sanitară și culturală. În consecință, aceștia mențineau curățenia locuinței în care stăteau, își spălau rufe și le uscau afară și în interior. În general, le spălau doar cu apă fiartă, deoarece nu toți aveau săpun. Prizonierii, aproape toți, nu aveau decât un singur rând de rufe, pe care le spălau și opăreau fără săpun. Fiind iarnă, le uscau pe lângă sobă, stând numai în haine. Pentru a fierbe apa, au improvisat „o căldare” dintr-un bidon de petrol lampant, au făcut rost de o albie și o tiugă, putând astfel să-și spele rufe afară, la fântână, chiar nesupravegheați de soldații germani. Nu aveau condiții de îmbăiere. De aceea, se spălau seara, în camere, cu apă rece. Pentru a putea să se spele pe tot corpul, Ilie Constantinescu a făcut rost de un „hârdăiaș”. În pofida faptului că au căutat să păstreze igiena corporală, nu e de mirare că, în aceste condiții, unii prizonieri au făcut păduchi, mai ales cei doi grăniceri aflați printre cei captivi. De aceea, Ilie Constantinescu le-a dat săpun, pentru a-l folosi la spălatul lenjeriei cu apă fiartă. La 7 ianuarie 1917, s-au găsit păduchi pe șapte oameni. S-au luat măsuri pentru spălarea și opărirea lenjeriei și a îmbrăcăminții. Când timpul era mai plăcut, după ce acestea erau spălate și opărite, erau scoase afară la soare și vânt. Pentru a nu se îmbolnăvi de tifos și holeră, prizonierii au fost vaccinați împotriva acestor maladii grave.

Din însemnările în discuție, rezultă și faptul că mai mulți prizonieri s-au îmbolnăvit din cauza condițiilor de lucru pe timpul iernii, când sufereau de frig și a mâncării cu un conținut caloric scăzut. Frigul le provocava răceli frecvente, îmbolnăvind-se zilnic câte 3-4 oameni. La un moment dat, Ilie Constantinescu nota că el însuși „era slăbit de răceală și mâncare slabă”. De asemenea, unii au suferit de diaree. Din cauza unei răni de pe front, caporalului Răduică i s-a amputat o mână la spitalul din Plevna. Tot aici au fost internați alți doi răniți. La același spital a ajuns sergentul Stancu Vitan, grav bolnav, care a și murit. Marin Nicolae a fost și el spitalizat pentru o „bubă” făcută la „subțioară”.

Dorind a-și mai atenua necazurile vieții din captivitate, prizonierii din compania lui Constantinescu, pe lângă discuții și lecturi diverse, își creau și momente distractive,

grație etnicilor țigani Dumitru Șain și Ion Irimin, întrucât primul cânta vocal, iar cel de al doilea, din fluier. Ascultau astfel cântece românești și țigănești și jucau jocuri specifice celor două etnii, inclusiv călușul.

Ca și în viața civilă, profesorul Ilie Constantinescu a continuat activitatea de colecționar, atât la Plevna, cât și la Giurgiu. El a cumpărat periodice, cărți poștale simple și ilustrate, a colindat librăriile și anticariatele pentru a procura cărți. La Giurgiu, a avut în atenție și locuințele părăsite și devastate de armatele inamice, de unde a salvat multe cărți de la distrugere. Când a fost eliberat, a plecat cu zece „pachete” de cărți.

Profesorul Constantinescu a acordat întreaga atenție derulării situației de pe front. S-a putut informa din presa bulgară, pe care o cumpăra aproape zilnic cât s-a aflat la Plevna: *Narodni Prava*, *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balcanska Tribuna*, *Narod*, *Az znam vsicico*, *Baraban* și un buletin de război. Mai cumpăra, de asemenea, ziare și reviste germane, precum *Die Woche*, *Die Welt in Bildern*, *Vorwärts*, *Berliner Volkszeitung*, pe care le mai primea uneori de la căpitanul Kolberg, ca și de la soldații de sub comanda acestuia. La Giurgiu, își procura *Gazeta Bucureștilor*, tipărită în limbile română și germană, pe care o mai primea sporadic de la același ofițer german. Totodată, afla vești de pe câmpul de luptă de la alți prizonieri sau de la populația civilă cu care venea în contact, și chiar de la unii ofițeri, subofițeri și soldați germani și chiar de la unii militari bulgari. De multe ori, știrile erau contradictorii și nu avea posibilitatea să le verifice din mai multe surse. De pildă, la 18 noiembrie 1916 nota: „Războiul. Nu mai știm nimic. Unii soldați aud de la bulgari că germanii sânt lângă București, alții, că românii au respins pe germani sângeros înapoi”. Tot astfel, la 9 ianuarie 1917, menționa: „Soldații aduc din oraș (Giurgiu), de pe la puținii civili, tot felul de știri fără control: că francezii și englezii au intrat în Sofia, că rușii au gonit pe germani până la Buzău” etc. Exemplele pot continua, cu referire la luptele de la București, Ploiești, Corabia, Călărași, Babadag, Isaccea, Tulcea și alte locuri. Amintește, de asemenea, și de luptele de pe frontul occidental.

Fiind prizonier în Plevna, din discuțiile avute cu feldvebelul de la Parcul Pionierilor, a aflat că „germanii cruță viața și averea locuitorilor, pe când bulgarii, nu”; ajunși în Giurgiu, aceștia „rău au stricat” orașul. După ce a fost transferat la Giurgiu, împreună cu ceilalți prizonieri (la gimnaziul de aici au fost așezați 800 de prizonieri, în secții de câte 50, cu gradații), Ilie Constantinescu s-a convins în mod nemijlocit de comportamentul inuman și chiar criminal al unor militari bulgari, ca și al unora din armata turcă. Când armatele inamice au intrat în Giurgiu, în cea mai mare parte, locuitorii nemobilizați au părăsit orașul. „Prea puținii civili – nota profesorul la 8 ianuarie 1917 – au rămas în oraș, numai pe la mahalale câțiva. Bulgari și turci cară din oraș tot ce pot (1 încărcă sacii, 1 cară) tot ce a mai rămas. Un turc luase cu el niște saci murdari și o rogojină ruptă”. La 12 ianuarie, scria din nou: „Soldații culeg mereu știri de pe la prizonierii din oraș, de pe la civili. Sânt la fel: pe unde au fost bulgarii și turcii s-au stricat tot ce s-a putut, au siluit femeile, fetele; pe unde au fost germani, nu s-a stricat nimic”. Patru soldați bulgari au siluit o fată de zece ani, care apoi a murit, iar pe o altă fată, de 14 ani, au orbit-o, pentru că s-a opus. Cât au stat în oraș, militarii bulgari și turci au continuat jefuirea locuințelor. „Au ars toate prăvăliile din centru, au spart geamurile

la mahalale”. De la doi adolescenți din satul Daia, a aflat că militarii austrieci se purtau cu populația „foarte bine”, pe când cei bulgari, „foarte prost, pentru bani și femei” (mătușii unuia dintre ei i-au luat salba). Într-o însemnare din 10 februarie, se menționează că la Drăgășani au fost uciși 10 civili „pentru bani”. La 1 martie, profesorul scria că militarii bulgari și turci aruncau cărțile din case prin curțile oamenilor. Peste trei zile, el consemna că aceeași soldați au aruncat biblioteca gimnaziului în curte (fiind apoi readusă la locul ei de germani), iar la doctorul Vianu cărțile și dulapurile au fost aruncate „în toate părțile”. La 26 martie, nota din nou: „Focul a stricat multe, nu bombardările. E stricat aproape complet tot centrul de prăvălii și mai rar alte case”. Unii soldați turci au transformat chiar o biserică din Giurgiu în depozit de cereale și grajd. Excese și actele criminale ale unor militari bulgari și turci i-au nemulțumit chiar pe germani, care s-au văzut nevoiți ca să-i bruscheze și chiar să-i bată uneori. Într-un caz, germanii au recurs chiar la o măsură extremă. Astfel un ofițer și 7 soldați germani au împușcat la 7-8 militari bulgari „care jefuiau și torturau pentru bani”, după ce aceștia împușcaseră o fetiță pentru a le spune unde se ascundea tatăl său.

Analizând presa vremii la care putea avea acces, sublocotenetul Constantinescu a observat că țările din ambele părți beligerante doreau pacea, dar fiecare parte avea propriile cerințe. La 30 ianuarie 1917, nota că Statele Unite ale Americii cu toate țările neutre erau de acord cu punctul de vedere al guvernului Marii Britanii, care nu putea accepta pacea decât în condițiile „libertății tuturor popoarelor” și cu „limitarea armamentului”. Folosirea de către Germania a submarinelor a generat o puternică reacție pe plan internațional.

Alte informații se referă la rechizițiile făcute în România de către armata germană, la trenurile care păraseau țara cu bunurile jefuite. De pildă, la 17 februarie 1917, nota că zilnic plecau din București șapte-opt trenuri care transportau 75% din mărfurile provenite din România. Într-o altă însemnare zilnică, scria că bulgarii, turcii și germanii cărau mereu din țară „de toate”.

De asemenea, Ilie Constantinescu amintește fuga din captivitate a unor prizonieri din județul Vlașca și din alte județe, care au fost urmăriți și readuși la Giurgiu.

În pofida situației grele, nu numai în captivitate, ci și în țară, profesorul Ilie Constantinescu spera în victoria Antantei. În timpul serii, după încheierea unei zile de muncă, retrăgându-se cu prizonierii de sub comanda sa în locația lor, îi încuraja, însuflându-le încredere în izbândă. La 19 noiembrie 1916, le spunea că „România nu e pierdută”, iar la 22 martie 1917, scria: „Noi socotim salvată Basarabia, căci Rusia se descompune”.

Întrucât începeau muncile de primăvară, autoritățile administrative comunale și județene au solicitat ca să li să permită prizonierilor revenirea în satele lor, unde urmau a fi supravegheați. În acest sens, acționa și profesorul Ilie Constantinescu pe lângă căpitanul Kolberg, solicitându-i ca prizonierii din Romanați să poată merge în satele lor pentru a-și munci pământul.

Ultima sa însemnare zilnică datează din 27 martie 1917. După două zile, la 29 martie, sublocotenetul Ilie Constantinescu și militarii din compania sa au fost eliberați, pentru a merge la casele lor.

În concluzie, se poate susține că notele zilnice în discuție constituie mărturii grăitoare despre viața din prizonierat a militarilor români, aducând noi date și informații importante în istoriografia referitoare la războiul pentru întegirea neamului.

Anexa

SAMOVIT, 11-13 nov. 1916, st. v.

Noiembrie, 11, vineri. La ora ½ am fost făcut prizonier la Islaz, iar la 3, [am] ajuns la Samovit, în barcă cu Tudosie Ion. Predat hârt[iile].

Nov. 12, sâmbătă. Stau la Samovit, gară, cu soldații germani. Mănânc cu ei, beau cafea etc. Binevoitori. Vin bagaje de la Islaz. Cu ordonanța. Mă cam înțeleg nemțește cu ei. Auzim că preotul Iosif, mort.

Nov. 13, duminică]. Ca și ieri, cu ordonanța și cu soldații germani. Seara, la 5, plecăm cu soldații germani la Plevna. 7½ s(eara).

PLEVNA, 13 noiembrie – 3 ian[urie]

Nov. 14, luni. Mâncăm num[ai] supă de grâu. Stăm într-o magazie 65 militari plus 29 civili. Seara, cafea neîndulcită.

Nov. 15, marți. [Cheltueli:] 1 pereche de ciorapi de bumbac carămizii 2,50 [lei]; o oală de pământ p[entru] apă 0,30 [lei]; o covăța de lemn 0,50 [lei]; o strachină de lemn 0,50 [lei]; o lingură de lemn 0,20 [lei]; 1 kg de pâine 0,80 [lei]; 0,6 kg săpun moale p[entru] rufe 3 [lei]; o cutie de cremă galbenă p[entru] bocanci 0,60 [lei]; 2 străchini p[entru] femeile prizoniere d[in] Islaz 0,80 [lei]. Scădere 20% la un bancher evreu, dând bani român[ești] pe bulg[rești], la 20 lei rom[ânești], hârtie 4. Dați la soldați la cump[ărarea] străchinilor; 1 buletin bulg[ăresc] de război 0,5 [lei]. **Mâncarea:** o dată la ora 3, l[ân]gă gară, ciorbă. Ceai fără zahăr s[au] d[ulce]. Bulg[arii] au trecut Dunărea la Șiștov, Bechet, Calafat...

Nov. 16, mierc[uri]. [Cheltuieli:] 1kg pâine 0,40 [lei]; un buletin bulgăresc de război volant 0,50 [lei]; tutun de la un militar ungar (dat lui Morcovescu) 1,00 [leu]. Rămân: 82,50 argint românesc, 48 hârtii românești, 2,85 nichel românești, 3 hârtii bulgărești, 0,15 nichel bulgărești, 0,50 argint sârbesc. Total: 137,00 [lei]. **Mâncare.** Ciorbă de orez de la 3. Dată pâine, 4 kg la 5 inși ([pentru] 16 și 17 noiembrie) și untură p[entru] 2 zile. În magazie am deschis azi și obloanele ferestrelor, venind pale [de] lumină. Întunec și frig. **Garda germană** se schimbă cu austro-ungară. Un ofițer ungar simpatic mângâie copilul prizonier. La masă (gară), iar ceata de ruși prizonieri murdari. Soldații noștri își fac singuri linguri de lemn. **Armata bulg[ară]** trece în Rom[ânia].

Nov. 17, joi. [Cheltuieli:] 1 kg pâine 0,40 [lei]; Buletin bulgăresc de război 0,50 [lei]; 6 jurnale bulg[ărești] cu data de 28 nov. (stil nou), *Narodni Prava*, *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balcanska Tribuna*, *Narod* 0,30 [lei]; soldaților, pentru diverse 0,50 [lei]. **Mâncare:** ciorbă de fasole la Fabrica de țiglă, de la e[st] de Plevna. Dimineața, între

9-10, au putut mânca cei m[ai] mulți pâine cu untură, deși ieri credeau că nu pot. **Lumină.** Seara, încă ceva nou: facem lumină cu untură într-un ciob. **Latrina.** Până acum, în curtea magazii în colț; de acum, pe râul de la vest. **Garda germană** se duce, venind în locu-i alta (austro-ungară), m[ai] fricoasă și mai severă. **Cântece.** Șain [Dumitru] m[ai] cântă „de foc”, pe la 10 dimineața. În jurnale, armata bulg[ară] unită cu cea germană la r[ăsărit] de Olt.

Nov. 18, vineri. Mâncare: la ora 8, ciorbă de gris cu carne de oaie. Dă câte 1 kg de pâine p[entru] 2 zile. Seara dă și ceai fără zahăr, destul. Tot la masă (dar după mâncare) se dă câte ½ kg de pâine p[entru] azi. [Timpul.] Mereu, nor și cam vânt. **Apelul.** Între orele 9 ½ - 2½, la Fabrica de țiglă, se iau date p[entru] oameni: numele, data precisă a nașterii, locul nașterii, locuința, ocupația, c[ân]d a făc[ut] armata. E bine pe scaun în sală. **Războiul.** Nu știm m[ai] nimic. Unii sold[ați] aud de la bulg[ari] că germanii sânt lângă București, alții, că rom[ânii] au respins pe germani sângeros înapoi. D[umitrescu Antonie ?] aduse paie p[entru] așternut. Acum mă culc și eu.

Nov. 19, sâmb[ă]tă. [Cheltuieli:] O bragă mare 0,10 [lei]; 4 jurnale cu data 30 nov., *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balcanska Tribuna* 0,20; revista *Az znam vsiciko*, data 4 dec. 0,20 [lei].

Mâncarea, obișnuită; ciorbă, la 3, la Țigl[ă]rie. Orele 9½ (plec 8½) - 2 ½ la Parcul Pionier, cărând lăzi cu muniții. **Culcuș.** Dus paie a 2-a oară p[entru] așternut. **Locuința.** Iar îmbun[ătă]țită, astup[at] cu obloane ferestruicile de sus p[entru] a nu mai bate vântul. Dorm jos desbrăcat, I-a oară, de tunică și descălț[at]. Seara vorbesc civil, arăt[ând] că Rom[ânia] nu e pierdută. **Bulg[arii]** luptă pe șos[eaua] Giurgiu – București.

Nov. 20, d[um]inică. [Chltuieli:] O bragă mare 0,10 [lei]. **Mânc[area],** ca de obicei, la Țiglărie, la ora 2. Orele 10-2, la Țiglărie, **statistică amănunțită** a sold[aților] p[entru] avere, casa de locuit, dacă au m[ai] fost în Bulgaria. P[entru] lămuriri, vorbesc în franceză cu serg[entul] Weinhardt. Plutonierul de la Țiglărie spune că germanii au luat deja 2 forturi de la București. Pe la 4 d[upă] amiază, cei 65 ne mutăm (prin serg[entul] Weinh[ardt]) în casa de prostituție Gheorghieva, pe pârâu. Aci fug[eau] sold[ații] bulg[ari]. Magazia lui Nicola Iv. Mutafov avea o ușă și 2 fer[estre] la stradă și 2 och[iuri]; total ca 9 x 12 metri (9 la stradă). Răm[ân] aici cu 29 civili. Noua locuință e f[lo]arte bună, cu 8 x 7 metri, are geamuri (5 ferestre și 4 uși cu geam, plus 1 ușă). Cu noi, paiele de la magazie.

Nov. 21, luni. [Cheltuieli:] 3 cepe 0,20 [lei]. **Mânc[area],** obișnuită; la Țiglărie, ora 3, ciorbă de oaie; dimin[ea]ta, cafea. **Corvoadă,** obișnuită. Orele 9 (plec[area] la 8) - 2, săpând gropi și cărând mine la Pionieri. Sold[ații] au găsit în săpăt[uri] 1 schelet pe care îl îngroapă. Vorbesc mult cu feldv[ebelul], cu deget[ele] tăiate. Spune că germanii cruță viața și averea locuit[orilor], pe când bulgarii, nu. **Locuința** cea nouă ne m[ai] înveselește. Am dormit fără tunică, pantal[oni] și ciorapi, lucru nefăc[ut] de la 9/10 nov. Seara, toți veseli. Rezeanu a spus un basm, Șain a cântat.

Nov. 22, marți. [Timpul.] Mereu nor, noroi, ceață. **Mâncare.** Ora 3, obiș[nuita] ciorbă de oaie cu cartofi. Dimin[ea]ta, ceai. **Corvoadă,** orele 9 - 2 (plec[area] la 8, întors la 4). Descărc[at] un vagon de table de fier, săpat gropi p[entru] mine (ca bombe, în coșuri), cărat minele în gropi. **Știri.** Svon de la bulg[ari] că românii au resp[ins]

pe germ[anii] de la Bucur[ești], că rușii au coprins Constantinopolul. **Diverse.** Feldvebel[ul] laudă intelig[ența] și vitejia sârbilor (a stat mult la Smed[e]r[evo]). Un „rus” oacheș (sigur român basarabean) spune că rușii nu înving, p[entru] că-i „vând” polcovnicii și generalii. **Sfaturi soldaț[ilor].** Seara, orele 6-7, tăcere adâncă, vorb[esc] soldaț[ilor]: 1) Să fie f[oarte] disciplin[ați] (nu ca Grecu [D-tru] și Chiurlan [Nicolae]), altfel, îi las și-i dau pe mâna străi[nilor], care-i pot împușca. 2) Să aparem germ[anilor] ca oameni de ordine, p[entru] a ne căuta ei alianța și a trăi și noi m[ai] bine. 3) Să păstr[ăm] curățenia, bând numai ceai, fără apa rece, să nu fumeze în casă, să-și facă necesit[ățile] la câmp, să-și scuture acolo hain[ele], să se șeargă de noroi la întoarce[re] cu cuțitașe de lemn.

Nov. 23, miercuri. [Cheltuiești:] 4 covrigi-gogoși, ora 9 dim[ineata], de la gară, [de la un] ambul[ant] 0,20 [lei]; 6 covrigi, ibidem, p[entru] soldați 0,30 [lei]; 1 bragă seara, acasă 0,10 [lei]; 3 bragă [sic!] seara, acasă p[entru] soldați 0,30 [lei]. **Mâncare,** ca de obicei; la Țiglărie, la ora 3, ciorbă de oaie cu fasole; dimin[eața], ceai; seara, nu cafea. Dat pâine mică, ca ½ kg, 0,6 kgr de om. Dat și untură a doua oară. **Timpul.** Mereu nor, ceață, noroi. **Curățenie** de noroire, regulat, cu lopata în fața locuinții, peste tot. **Lucru.** Plec[ați] la 8 dimineata și întorși la 4 seara. Lucru, 9 - 1 ½, la Pionieri, cărând mine, săpând o groapă p[entru] ele. De 3 zile, 5 inși (șef soldat Nic[olae] Ion) se duc la corvoadă la spital. **Toaletă.** Eu (și alții m[ai] toți) nu ne răseseam de la Islaz, de 3 săptămâni. Astă seară, m-am ras cu un briceag al lui Neicu Petre, asemenea alții. **Știri.** Orele 11½ - 1½, citesc jurnale germane vechi de o săptămână (data 29 nov., st[il] nou). De aci, aflu că Caracalul e cucerit de germani, că Grecia e în plină revoltă, că trupele *Înțelegerii* sânt în jurul Monastir. De la Balcic (către soldații noștri de la spital), că germ[anii] au fost respinși de români la 25 km de București.

Nov. 24, joi. [Cheltuiești:] 2 jurnale bulg[ărești], cu data 5 dec[embrie], *Dnevnik, Balcanska Tribuna*, 0,10 [lei]. Rămân: 81,50 argint românești, 39,00 hârtii românești, 2,85 nichel românești, 20,10 hârtii bulgărești, 0,15 nichel bulgărești, 0,50 argint sârbești = 144,00 [lei]. **Mâncare.** Dimineata, la 7, cafeaua, ca de obicei (câte 1½ strachină de om, foarte slabă, fără zahăr); la 3, la Țiglărie, ciorba de oaie cu cartofi și fasole; seara, la 6, ceai (tot aceeași cant[it]ate și calit[ate], ca și cafeaua), aduse totd[eauna] fierbinți de la Țiglărie. La 3 ne-a dat câte 1 pâine (ca 5-6 sute grame una) și câte o lingură de untură. Mai mulți nu mănâncă untura cu pâine rece; o punem la ciobul-lampă. Alții (Vitan, Grecu) o mănâncă cu mare poftă. Unul a mâncat din gunoi un cocean de varză, altul (Irimin [Ion]) a luat cartofii de la Țiglărie căzuți din strachina plutonier[ului] Morcovescu I[on]. **Lucru,** ca de obicei, la Pinoieri (9 - 1¼). **Timpul.** Nor, ceva vânt de la est. **Garda,** iar schimb[ată], plec[ând] ungurii puri și venind alta de români bănațeni cu serg[ent] ungur, bătrâni, foști răniți greu. Spun d[espre] războiul cu Ital[ia], că în Serbia lumea trăiește liniștită. **Tutun.** Soldații de gardă și soldații bulg[ari] din etaj (vreo 15-20) vând alor noștri tutun. Pe bănaț[eanul] român l-a înșelat unul de ai noștri, și n-a vrut plata tutun[ului] de la mine. **Un automobil** a căzut ast-noapte în pârâul de dinaintea noastră. **Știri.** Sergentul Weinhardt spune că au căzut Bucureștii și Ploieștii. **Insulte.** De câte ori ne ducem la lucru sau masă, copiii din clasele primare ne strigă „țâr!” (chem[ând] găinile), mai ales generalizat „ptruss!”, unii, „coroșchiti!” etc. Un

soldat (sau caporal) din o patrulă bulgară, pe la 9 dim[mineța], spre gară, ne drăcuia și ne înjura pe românește, pomenind de Cișmigiu, Calea Victoriei. Alții, însă, sânt liniștiți. **Serviciu:** Am împărțit sold[ații] în 3 secții – cu șefi: Vitan [Stancu], Stoicăn[escu Marin], Diaconu [Gr.] (peste cei de la 71 artilerie, 60) – p[entru] corvezile noastre: aducerea ceaiului, a pâinii etc. **Inocularea.** Azi, pe la 2½, în drumul spre Țiglărie, ne-a inoculat contra holerii și tifosului. De cămăși și săpun, d[octo]r[ul] a răspuns acru că nici ei nu au. La d[octo]r, se duce de 2-3 zile Berbecaru (rănit la mâna dreaptă) etc. **Jurnale:** Românii, bătuți la râul Argeș.

Nov. 25, vineri. Mâncarea, obișnuită, la 3 ciorbă de oaie cu cartofi, la Țiglărie; dim[ineța], cafea; seara, ceai. Pâine nu s-a dat, spre „durerea” soldaților. **Corvoadă,** regulată, plec[ând] la 8 la Parcul Pionierilor, ajung[ând] pe la 9, plec[ând] la masă, la 1¼. **Știri.** Bănățeanul, după gardă, spune (spre liniștea noastră) că, în Serbia, austriacii iau numai de la cei ce au mult; ceilalți, liniștiți. **Chef.** Soldați austr[iaci] fac chef prin oraș, cântând 4-5 p[entru] căderea Bucureștilor. **De la Corabia.** Sold[ații] au auzit de la unii din Măgura că la Corabia au fost ieri sau alaltăieri lupte mari. Noi credem (și credem) că la Corabia nu m[ai] sânt trupe românești. În jurn[ale], bucur[ie] p[entru] cucer[irea] Bucureștilor și Ploieștilor.

Nov. 26, sâmb[ă]tă. [Cheltuieli:] O covășea de lemn pentru sare etc. 0,50 [lei]; 17 căpățâni de usturoi (3 lei suta) 0,50 [lei]; o bragă mare 0,10 [lei]; un notes (început) de la un soldat rus 0,30 [lei]; 5 cârnați mici 0,50 [lei]; 2 cărți poștale ilustr[ate] p[entru] colecție 0,30 [lei]; 2 jurnale bulgăr[ești] cu data 7 dec.: *Voenni Izvestia*, *Mir* 0,10 [lei]; 2 străchini p[entru] 2 sold[ați] țigani (Lupu, Șain) 0,30 [lei], [în total] 3,00 [lei]. Rămân: 81,50 argint, românești; 39,00 hârtii, românești; 2,85 nichel, românești; 15,00 hârtii, bulgărești; 2,15 nichel, bulgărești; 0,50 argint, sârbești, [în total] 141,00 [lei]. **Mâncare.** La ora 3, la Țiglărie, ciorbă de oaie cu gris; seara (la 6) și dim[ineța] (la 7), ceai. S-a m[ai] dat azi și câte 2 pâini mici (câte ½ kg), una dim[inineța], pentru azi, și untură (1 strachină p[entru] 10 omeni. **Timpul.** Mereu nor, f[loarte] des ceață. **Corvezile.** S-a hotăr[ât] ca: la Parcul Pionier[ilor] să meargă câte 50 de oameni, 6 corvoadă la spital și 7 corvezi la locuința noastră. Rămânem la locuință: eu, Morcovescu, Stancu Șt[efan], Cons[antin] Nic[olae], Nic[olae] Gavrilă, Greasa D[-tru] (ce servește pe Morcovescu) și alți 3 bolnavi. **Garda** ungurească pleacă spre România. În locu-i, vin germani puri, tineri (unul e de 19 ani, alții de 25-30). Șeful (scund, oacheș) se răstește c[ân]d Morcov[escu] atinge pe un soldat că nu e atent. Spune că nu e permisă lovirea, c[ân]d vorbește el, toți să tacă. De altfel, foarte gentil, ca toți germanii. Germanii ne lasă m[ult] mai liber. Noi ne silim să-i mulțumim. Ca 6-7½, vorbesc cu soldatul sentinelă Iosef Jeka d[espre] Piernvoschi.

Nov., 27, duminică. [Cheltuieli:] 1 bucată f[loarte] mică de dovleac, de la [un] ambul[ant] 0,05 [lei]; o bragă mică 0,05 [lei]; jurnalul *Vorwarts*, data 10 nov., de la un soldat român 0,05 [lei]; revista *Die Woche*, de la un soldat român 0,20 p[lei]; la 2 soldați, să-și cumpere străchini 1,00 [leu]. **Mâncarea,** obișnuită; oaie cu cartofi și gris la ora 3; ceai, dimineța și seara. Pâine nu s-a dat azi (3 pâini 4 zile). **Lucru:** 6 corvoadă la spital, 50 la Pionieri. **Locuință** nouă. La Pionieri (gară) pregătesc baracă p[entru] cei 50 ce lucr[ează] acolo. **Cântece.** Seara, 6½ - 7½, Șain cântă la sold[ații] din gardă; la noi, în odaie, vorbesc țigănește cu Lupu D[umitru] etc.

Nov. 28, luni. [Cheltuiești:] 2 cârnați mici, luați de [Stancu] Ștefan p[entru] mine 0,20 [lei]; 1 kgr pâine 0,45 [lei]; 2 brăgi, mare, mică 0,15 [lei]; 6 jurnale bulgărești cu date 9 dec.: *Narodni Prava, Mir, Dnevnik, Preporeț, Balkanska Tribuna, Narod* 0,30; 4 jurnale de rezervă: *Dnevnic și Balc[anska] Trib[una]*, câte 2 exemplare (dând la alții de luat și luând și eu pe drum) 0,20 [lei]; revista *Baraban*, data 10 dec., amb[alaj] 0,20 [lei]; la 2 cerșetori bulgari, în fața locuinei 0,10 [lei]; 1 buletin bulg[ăresc] de răz[boi] 0,05 [lei]; **Mâncare.** La 3, ciorba de oaie cu cartofi și gris; ceai, seara și dimineața. Pâine și untură n-a dat. **Schimb** 30 de lei de hârtie românești la un cârciumar din drum, fără scăzământ; căutat chiar el și la alți sold[ați]. **Spălături.** Am început ceva nou pentru noi: ordonanța [Stancu] Ștefan și alți vreo 3 (Niculin, Greasa) fac rost de o tinichea de gaz în chip de căldare, de o albie și de o tiugă cârpită, încălzesc apă cu paie și buruieni, peste pârau, și spală rufe (ale lor și ale mele) cu săpun și cu apă fiartă. Seara mă spal și eu și Morcovescu în odaia comună cu apă rece și pe ½ de jos a corpului (lucru nefăcut de la 1 nov.). **Lucru.** Ca de obicei: 50 la Pionieri, 6 la spital, restul de 9 acasă. **Bulgăroaice române.** 2 orașence (de câte 45 a[ni]) știu bine românește; 1 a servit la Caracal, la Jieni; alta e de felu-i din Teleorman (proprietăreasa casei unde stăm, c[are] a dat albia). **Libertate.** Toți ne bucurăm că garda ger[mană] lasă liberi pe sold[ați] să stea în fața și curtea casei, să spele, chiar singuri, la fântână. **28 noiembrie:** 39 de ani de la luarea Plevnei. Le spun dimineața soldaților. N-am văzut paradă. Copiii și o d-șoară iar ne strigă pe drum, ca de obicei: „țir!”, „miauu!”, „ptruss!” Bulg[arii] au luat Călărașii.

Nov. 29, marți. [Cheltuiești:] 1 kgr pâine 0,45[lei]; 1 bragă mare 0,10 [lei]; un buletin bulgăresc de război 0,05 [lei]; 5 jurnale bulgărești cu data 11 dec.: *Narodno Prava, Voenni Isvestia, Mir, Preporeț, DnevniK* 0,25 [lei]; lăsați ordonanței 0,10 [lei]. Rămân: 81,50 argint, românești; 9,00 hârti, românești; 2,85 nichel, românești; 42,00 hârtii, bulgărești; 0,35 gologani bulgărești, în total 135,70 [lei]. **Mâncarea,** obișnuită; la ora 3, la Țiglarie, ciorbă de oaie cu cartofi și gris; dimineața și seara, ceai. A dat untură stricată. Pâine, dat ca 1,25 kgr. **Lucru,** cam ca de obicei: plecți la 8, întorși la 4¼: 8 la gară cu serg[entul] Stoicănescu, 5 **corvoadă** la spital, 48 la Pionieri (săpat, cărat), 4 acasă bolnavi. **Operație.** Caporalului Berbecaru i-a scos la spital o bucată de obuz de la 11 nov., ca boaba de porumb, din mâna stângă. **Eu** am trecut, după cererea mea, cu ordonanța Ștefan și Morcovescu între cei 50 de la Pionieri, căci ceilalți 15 vor locui foarte prost la Țiglarie. **Certuri.** Vitan se ceartă mai cu toți (Diaconu, Irimin etc.). **Negustorie.** Bulgarii soldați caută mereu să cumpere încălțăminte și îmbrăcăminte de la ai noștri, căci nu vând ca rușii. Ai noștri cumpără de la soldații bulgari tutunul de 25 bucăți, cu 30-35 bani. **Necazul bulgarilor.** Un bulgar se laudă că a omorât un român la 1913 pentru găini. **Vești,** prin bulgari, că în România e ordin de la germani să vie toți la casele lor, că la Segarcea germanii au luat vite și grâu de la Coroană și au dat la săteni. **Timpul,** mereu ceață și nor.

Nov. 30, miercuri. [Cheltuiești:] 2 brăgi mari 0,20 [lei]; 3 jurnale bulgărești cu data 12 dec., *Narod[ni] Prava, Balc[anska] Tribuna, Utro* 0,15 [lei]; 1 jurnal rezervă în 2 ex[emplare], *Utro*, cu data de 12 dec. 0,10 [lei]; 1 sticuluță cu cerneală „Anthrarem Tinte” Baden 0,60 [lei]; 1 toc cu condei 0,35 [lei], 10 coale de hârtie liniată p[entru] scris, negăs[ind] albă 0,65[lei]. Cerneala, tocul și hârtia sânt luate de Vitan căruia

librarul i-a luat în total 1,60 [lei], iar prețurile parțiale sunt făcute de mine. Rămân: 81,50 a[rgint] + 9 hârtii + 2,85 n[ichel] românești + 37 h[ârtii] + 1,35 n[ichel] bulg[ărești] + 2,90 h[ârtii] germ[ane]. Un soldat german mi-a dat 5 plicuri cu firma „Ilie Rădulescu” Drăgănești-Vlașca și 28 coale de scrisori nescrise cu firma aceleiași, la Giurgiu (20½ x 27 cm), din care am făcut acest canetel și altul format mai mare. **Mâncarea**, obișnuită (pâine nu); ceai dimineața și seara. **Timpul**. Ceață f[oarte] deasă toată ziua. **Lucru**. Plec[ați] la 8 dimineața, întorși la 4 d[upă] am[iaz]; 5 la spital corvoadă, 8 la gară, 2 acasă bolnavi, 47 la Pionieri, 3 au spălat rufe (ale lor și la 2-3 alții). **Igienă**. Soldații se rad, se tund la un sold[at] bulgar (plătind 5 bani), câțiva spală rufe. Îmi spală și mie acum Ștefan rufele, batistele și ciorapii. Cei doi sold[ați] grăniceri au păduchi. Le-am dat săpun de și-au spălat ruf[ele] cu apă fiartă. După stăruința mea, își scutură la Pionieri, pe rând, toată îmbrăcămintea (și rufele). **Știri**. Bulgarii dau zor solda[șilor] să le vândă lor haine, căciuli (Neicu), bocanci. Sold[ații] răspund în răs. Cei 29 de civili de la Izlaz, cu care am stat în magazie între 13-20 nov., au plecat pe la orele 12-1 la Izlaz cu cele 4 femei. Când ne-am întors, n-am mai văzut gazda la magazia lui Mutafov. Le-am spus să spună (lui Ghiveanu) și la Caracal că sunt aici, sănătos. Soldaților le pare f[oarte] bine. Seara, unul din soldații germani arată răni de la Verdun. E tânăr (26 ani), voinic. De la bulgari și germani, la spital și Țiglărie, soldații aud că România și Rusia vor să facă pace. În jurnalele bulgărești văd însă numai că Germania cere către toți încet[area] războiului. Se bucură mult și românii și germanii.

[Concluzie]: Luna noiembrie: 1-11 Izlaz, paza Dunării cu compania; 11-30, prizonier în Bulgaria.

Decembrie

Dec. 1, joi. **[Cheluieli:]** 2 ridichi, de la [un] ambulant 0,10 [lei]; la cei 2 soldați grăniceri (Reg[imentul] 60) p[entru] tuns 0,10 [lei]. **Mâncarea**, obișnuită la 2½, la Țiglărie, 1 kg pâine. **Lucru**. 8 - 2½ (plecați-întorși), la Pionieri; 8 la gară, 7 corvoadă la spital, 3 spală acasă. De azi rămân 15 (Neicu, Nicolae Ion, Nic[olae] Gavrilă, Marin Ilie, Popa Marin, Chirlan, Berbecaru, Tăpligă, Mirancea, Rezeanu, Zmărăndache L., Naiduț, Țugui, Văduva, Mocanu Cristea) la Țiglărie, într-o casă cu rușii, cu geam[uri] sparte, să servească de corvoadă la spital. Eu la lucru, Pionieri, arăt sold[așilor] ger[mani] o revistă în care sânt laud[ați] ofi[țeri] burg[hezi].

Dec. 2, vineri. **[Cheluieli:]** Tuns, dimineața, la un bulgar 0,02 [lei]. **Mâncare**, în noua locuință; gătit de 3 ai noștri (Alboreanu, Tudor Ilie, Criveanu), obișnuită, ca la germani, fasole, cafea, seara untură). **Mutare la gară**. La 8 dimineața, ne-am mutat cu 50 [la] corvoada Pionierilor. Așezați în cele 2 rânduri de paturi, seara la 5½; 40 la lucru, 10 pentru corvezi la casă. Eu mă întorc la 9 pentru înțelegere, seara, cu un german, franțuzește.

Dec. 3, sâmbătă. **[Cheluieli:]** 5 condeie de scris 0,20 [lei]; 30 coale hârtie liniată 1,20 [lei]; 50 coale hârtie albă 2,20 [lei]; 3 cărți limba bulgară (2 Gavriski, 1 Urbanik (?) 10 [lei]; 5 jurnale cu data 15 dec., *Norod[ni] Prava, Voenni Izvestia, Dnevnik, Balk[ansca] Tribuna, Narod* 0,25 [lei]; 2 reviste, *Baraban* (17 dec.), *Kvodae* 0,35 [lei]; ½ kgr nuci 0,80 [lei]; 2 cutii cibrituri 0,30 [lei]. **Mânc[are]**, obișnuită; ciorbă de oaie cu cartofi și fasole la ora 2½, cafea, [seara și dimineața]. **Ploaie** seara, noroi. Vorb[esc] cu 2 prizon[ieri] rom[âni], unul ovrei.

Dec. 4, duminică. [Celtuieli:] 2 jurn[ale], *Dnevnik* (16 dec.), *Utro* (17 dec.) 0,10 [lei]. **Mânc[area]**, obișnuită. **Lucru** 8-12. Acasă la 4. D[upă] am[iaz], senin, spălat. Trec tren[urile] spre Salonic. În *Utro*: 70 germ[ani], prins 1200 r[omâni].

Dec. 5, luni. [Celtuieli:] 1 pereche ciorapi bumbac groși de la sold[atul] Cercel Nae 2 [lei]; Jurnalul *Zoria*, data 17 dec. 0,05; jurnalul *Utro*, 17 dec., reze[rvă] 0,05 [lei]; unui băiat bulgar adus jurnalul 0,05 [lei]. Rămași: 115,80 [lei] (81,50 + 2,85 + 9 românești + 21 + 1,45 bulgărești). **Mânc[area]**, obișn[uită]; 1 kg pâine pentru 5-6 dec., pentru 4 zile; cartofi, sare, untură, cafea, fasole. **Lucru**: 8 - 1½. Adus alt cazan. **Timpul**. Cam senin, nu frig. Seara (7-9) plouă. **Bulgarii**, goniți mereu de la apă.

Dec. 6, marți. **Mâncare** fără carne (o zi pe săptămână), gris + cartofi. **Lucru** 8-11½ la Parc. **Timpul**. A cam burat, ceva soare. Au acoperit din nou baraca cu carton gudronat. **Zidirea cazanelor**. Popa Dinu la ei, unul din ei pe al nostru.

Dec. 7, miercuri. [Celtuieli:] Jurnalul *Utro*, data 19 dec. 0,05. [Rămân]: 115,75 [lei]. **Mâncare**: ciorbă de oaie + cartofi + gris. Pentru 7-8 dec., câte 1 [și] 1/5 pâine bulg[ărească] (cu mălai), ca ½ kg. Cafea, dim[ineata] și seara (cu apă). Câte 2-3 străchini mânc[are]. Gălăgie pentru murdărie latrină, unde fumează (...)³.

Dec. 8, joi. [Celtuieli:] 6 cărți (2 dicț[ionare], fr[ancez]-ger[man] și germ[an]-fr[ancez] Rovinac [?] franci 11,00, Vekov [?] 1,00 [leu], Bucnar 0,50 [lei], Reșnic 1,20 [lei], Bălg[arscaia] Pisateli 3,00 [lei], (Bibl[iografie]) 16,70 [lei]; 3 creioane Hardm[uth] 0,40 [lei]; 1 toc Harmuth 0,40 [lei]; 4 condeie (2 Bonn Teder, 2 Hungary) 0,20 [lei]; 1 sticlă cerneală Kaiser 0,60 [lei]; o gumă de șters 0,10 [lei]; sugativă albă 22 x 44 cm 0,20 [lei]; o linie de lemn 3,5 x 25 cm 0,40 [lei]; harta Bulgariei 16 x 25 cm 0,30 [lei]; 1 mosorel ață albă de cusut no. 6 Bock. Wirn 0,80 [lei]; 4 ace mari de cusut 0,20 [lei]; 2 ace lungi frânte 0,10 [lei]; 1 ghemuț sfoară pentru legat, cusut 1,00 [leu]; 1 periută de dinți „Garantie”, lemn 0,80 [lei]; 2 butoni de cilic 0,10 [lei]; 7 jurnale bulg[ărești] data 20 dec., *Narodni Prava*, *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Preporeț*, *Dnevnik*, *Balcanska Tribuna*, *Narod*, de la băieți, amb[alaj] 0,35 [lei]; ½ kgr, 7 mere 1,00 [leu]. Scăzământ 20% la lei 30 argint, român[esc] pe bulg[ărești]: 6 [lei], total 29,15 [lei]. Răm[ân]: 86,10 [lei]: (51,50 a[rgint] + 9 h[ârtii] + 2,85 n[ichel] rom[ânești] + 19 h[ârtii] + 0,55 n[ichel] + 0,10 b[u]l[gar] + 0,10 n[ichel] + 2,50 h[ârtii] germane + 0,50 argint sâr[bești]). **Mâncare**. Ciorbă obișn[uită]. Cafea, dim[ineata] și seara. **Lucrurile** sânt cu preț[ul] m[ult] ridicat. Chiar librarul a căutat să rupă c[ât] mai mult. Pe banii românești, în alt loc (la ovrei), mi-a dat 60%, iar la ceasornicăria bulgărească, 50%. **Lucru**. Oamenii, ca de obicei: orele 8 - 1½, la Parcul Pinierilor. **Eu** mai mult mă silesc să înțeleg jurnalele bulgărești, dar n-am găsit un dicționar bulgar-francez sau bulgar-german. **Timpul**. Ploios, cu noroi grozav pe drum (dus în oraș cu [un] soldat germ[an]). *Războiul* (bulet[in] bulgăresc). Lupte la Babadag. În jurnalul *Izvestia*: Begă...⁴.

Dec. 9, vineri. [Celtuieli:] 1 bragă mare 0,10 [lei]; idem lui Irimin 0,10 [lei] = 0,20 [lei]. [Rămân:] 85,90 [lei]. **Mâncarea**, obișnuită; la 2, ciorba de oaie cu cartofi și gris, seara și dim[ineata], cafea. Pâine, p[entru] 2 zile. **Timpul**, mereu închis, dar cald; fără foc în sobă, neavând leme (la bucătărie, d[re] traverse, p[entru] care fac gălăgie

³ Cuvânt indescifrabil.

⁴ Litere ilizibile.

bulg[arii]). **Lucru**, ca de obicei: 40 oameni la Pionieri, orele 8½. **Convorbire** în limba germ[ană] cu un sârb, prizonier [la] bulg[ari], de 1 an, studiază dreptul, Jughici.

Dec. 10, sâmbătă. [Cheltuieți:] Scăzământ 20% la schimbat 10 lei (2 monede românești de argint) la un cârciumar 2 [lei]; 2 cărți de la Marinov (Otto Nicolas, *Gramm[aire] allem[and]* 6,50 [lei]; *Phadrus* 0,50 [lei]...⁵) 7,00; hârtie de scris: 18 coale, albă, 11 coale albă-pistriță 0,80 [lei]; 14 n-re de jurnale bulgărești, cu datele 21 și 22 dec., *Narodni Prava*, *Voenni Istvestia*, *Prepareț*, *Dnevnic*, *Narod*, cu data 22 dec., *Mir*, *Balcanska tribuna*, *Utro*, *Zaria* 0,70 [lei]; revista bulg[ărească] *Az znam voiciko* data 24 dec. 0,20 [lei]; 0,45 kgr săpun p[entru] rufe, verde, moale, câte 6 l[ei] kg, 2,70 [lei]; un fluieraș p[entru] cântat, de lemn, pentru Irimin 0,30 [lei]; prăjituri la o cofetărie cu soldatul sentinelă 4,40 [lei]; 2 cafele, cafenea, idem 0,40 [lei] = 18,50 [lei]. [Rămân:] 67,40 [lei]: (41,50 a[rgint] + 9 [hârtii] + 2,85 n[ichel] r[omânești] + 5 h[ârtii] + 2,70 n[ichel] + 3,18 b[ulgărești] + 6,25 h[ârtii] + 0,02 n[ichel] germ[ane] + 1,50 a[rgint] sârb[ești]). **Mânc[are]**, obișnuită; la 2, ciorbă de oaie cu cartofi și gris. Azi s-a dat pentru 4 zile (10-13 dec.): untură, gris, sare, ceai, zahăr. Prima oară de când sântem prizonieri ne dă zahăr (buc[ăți] mari p[entru] ceai). Carnea de oaie zilnică (1/2 de oaie, regulat). **Timpul**: noros, liniștit, fără foc în cameră, nu frig. **Fapte**. Un bulgar a schimbat bani rom[ânești] 100/100, cu chipul regelui Carol. **Inoculați** a 2-a oară cu ser contra holerei. Cei de la Țiglarie, bine. **Jurnalele**: pare că toți doresc pacea, dar englezii se lasă greu.

Dec. 11, duminică. [Cheltuieți:] Jurn[alele] *Utro* și *Zaria*, cu datele de 14 dec., 0,10 [lei]. [Rămân:] 67,30 [lei]. **Mâncare**. Obișnuită: la 2, ciorbă de oaie cu gris și cartofi; seara, cafea, fără zahăr; dim[ineața], ceai cu zahăr; pâine: 8 pâini mici bulgăr[ești] (a câte ½ kgr, cu mălai), la 5 inși, p[entru] 2 zile (11-12 dec.). De la germani, ouă. **Timpul**, cam nor, dar și tot cald. **Foc**. De 4 zile n-am m[ai] făcut foc în sobă și tot dormim dezbrăcați. Azi au adus sold[ații] ceva cărb[uni] căzuți pe calea ferată, p[entru] foc. **Lucru**. Plec[ați] ca de obicei, la 8 dim[ineața], întorși pe la 12½; cărat mine. Acasă, rămași 10 (1 bolnav de ...istită⁶, Dumitrescu [Antonie]). **Ajunul Crăciunului** german a fost sărbătorit seara, ca 6-7, de germ[ani], în curte, cu pom, cu lumânări, dând câte 1 ou la sold[ații] noștri. Foc în curte, d[e] scânduri, apoi la ei cântece, până pe la 12 noaptea. **Știri**. În jurn[alele] bulg[ărești], despre propun[erea] de pace; ar primi toți, în anume fel. Intervenția cu Marghiloman. Bulg[arii] au coprins Tulcea.

Dec. 12, luni. [Cheltuieți:] Jurn[alul] *Utro*, 25 dec., 0,05 [lei]; jurnal rezervă, 3 exemplare 0,15 [lei]; revista bulgărească *Baraban*, data de 24 dec., 0,20 [lei] = 0,40 [lei]. [Rămân:] 66,90 [lei]. **Mâncare**. Obișnuită: oaie + gris + cartofi, la ora 1; seara, cafea fără zahăr, dim[ineața], ceai. **Lucru** la Pionieri: 40 de inși, orele 8½ - 12. De la germani ne-au mai dat câteva străchini cu ciorbă de găscă. Nu m[ai] mâncasem ciorbă de pasăre de de 32-33 de zile. **Mâncarea mea**, aproape de când sânt aici, ca de la 5 dec., dimineața, la 7, fript[ură] de oaie din ajun, la 11-12, fiptură de oaie în untură; seara, pe la 6, ciorba de la amiaz (fără carne). Apă nu beau deloc, num[ai] cafea și ceai,

⁵ Două litere ilizibile.

calde sau reci. **Timpul** f[oaarte] frumos, cum n-a fost dinainte de 11 dec.: senin, soare, cald, fără pic de vânt. **Lucru.** 40 înși la Pionieri, încăr[cat] vagoane cu material de război (deși Crăciunul). **Știri diverse.** Feldvebelul Pionier[ilor] s-a întors de la Giurgiu, după lipsă o săptămână. Spune de bulgari că rău au stric[at] Giurg[iul], că Parcul Pionierilor se mută cu noi l[ângă] Giurgiu în Fabrica de zahăr (lucru auzit de ieri mai vag). **Un om din Rede,** Chelu, mutat la 1885 în sat[ul] Mârțfița din Bulgaria, că n-au sare, gaz, le ia grânele (120 lei chila), copiii vorb[esc] bulg[ărește] și rom[ânește]. **În jurnalele** bulg[ărești] despre încep[erea] tratativelor de pace, cam vor, cam nu, nu e precizat oficial. În Dobrogea, au fost rușii respinși în colț[ul] n[ord]-v[est], în Rom[ânia], pe la Rm. Sărat, Brăila. În revista *Baraban*, versuri cu refren: „Casa mare minten n-are, domnule Mamaligare”.

Dec. 13, marți. [Cheltuieli:] Jurnal[ele] *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Balcanska Tribuna* (datele 25 de.), *Utro* (data 26 dec.) 0,90 [lei]. [Rămân:] 66,70 [lei]. **Mâncarea.** Ciorba de la ora 2, cartofi cu griș, fără carne (ziua din săptăm[ână] fără carne). Pâine: 1½ și p[entru] 2 zile, 13-14 dec. Pentru 4 zile (14-17 dec.): cartofi, griș de mei obișnuit, sare, ceai, untură, zahăr. Ceai, 2 ori. **Lemne,** pe apucate, din scânduri vechi, traverse de la o pivniță. La sobă facem foc puțin, uscând rufe; cărbuni de pe la Parc. **Igienă.** În t[oa]te zilele, oamenii își spală pe rând rufe și le usucă în casă și pe afară. Ștefan le spală și pe ale mele cu săpun: cămașă, ismene, ciorapi, 2 batiste, șervet, pantaloni de flanelă, flanelă. Flanele, îmbrăc[ate] la 8 nov., acum le-am spălat întâi. Oamenii le spală fără săpun, cu apă fiartă. Cei 2 grănicei au păduchi; și-au opărit flanelele. **Efecte vândute.** Grecu și-a vândut bocancii lui unui bulgar, p[entru] o pereche opinci și 12 lei. Tutunul! **Planuri p[entru] acasă.** Germ[anii] spun că, în Serbia, milițienilor le-a dat drumul acasă. Sperăm și noi. Spun[eau] oamenilor să fie cuminți, dacă vor să meargă cu pionierii. **Lumină:** 1 lampă c[are] afumă, un felinăraș t[oa]tă noaptea, ciobul cu untură la care scriu eu și citesc între orele 6-10-11 seara. **Lucru.** Obișnuit: 40 înși la Pionieri, încăr[cat] 3 vagoane cu mine, orele 8-1½. **Eu** mi-am reparat (nasturi, descus[ut] buzunarele) hainele. **Timpul.** F[oaarte] frumos: senin, căldicel, noaptea a amorțit puțin, brumă - prima dată de când sântem în Bulgaria. **Distracții.** Seara, râs grozav de Șain, c[are] a cântat și jucat țigănește și românește fiind aci și șeful de post. **Știri, fapte.** În drept[ul] nostru, multe vagoane cu răniți, crucea roșie, au făcut Crăciun[ul] aci. În jurnalele bulgărești: Bulgarii au luat Isaccea, rușii retrași la Măcin. Mizeria fugarilor români (*Utro*) spre Rusia. Autorit[ățile] bulga[re] în București, în casele Cantacuzino, Capșa, general Iliescu (*Voenni Izvestia*, pentru 2 c[omandanți]).

Dec. 14, miercuri. [Cheltuieli:] Jurn[ale] *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Tribuna* (t[oa]te data 26 dec.), *Utro*, *Zaria* (amb[alaj], 27 d[ec.]) 0,30 [lei]. [Rămân:] 66,40 [lei]. Jurnalele, încep[ând] de la 11 dec., le ia câte un soldat de la gară, chioșc, ora 2 (Trenul de Sofia pe la 1½). **Timpul.** Mai mult senin, neînghețat. **Mâncarea,** obișnuită. La 2, ciorbă de oaie cu cartofi și griș. Seara și dim[ineața], ceai îndulcit. Untura dată la oam[eni], ca tot d[eauna], o mănâncă dim[ineața] cu pâine. Acum fac mânc[area] m[ai] grasă, rămân[ând] câte 2 străchini de om. Nu e pâine destulă. Totuși capor[alul] Onică Gr[igore] și-a vândut pâinea p[entru] tutun și făcea gălăgie p[entru] mânc[are]. **Lucru.** Încăr[cat] vagoane 40 înși, orele 8-1½. **Tutunul.**

Toma Petre (țigan) și-a vândut unui bulgar flanelul pe 3 lei. **Știri, fapte.** 2 poduri peste Dunăre, la nord-vestul Dobrogii. Vase (monitoare) inamice bomb[ardează] Tulcea, stric[ând] 10 case. În București, pace. Soldații germani mi-au dat 2 reviste (3 no.), ceva mai vechi, germane, cu multe vederi din România actuală.

Dec. 15, joi. [Cheltuieli:] 6 jur[nale] bulg[ărești] de la gară, *Voenni Izvestia* (data 27 dec.), *Mir* (28 dec.), *Dnevnic* (27), *Balcanska Tribuna* (27), *Utro* (28) și *Zaria* (28) 0,30 [lei]. [Rămân:] 66,10 [lei] (9,00 h[ârtii] + 41,50 a[rgint] + 2,85 n[ichel] r[omânești] + 6,25 h[ârtii] germ[ane] + 0,02 n[ichel] ger[mane] + 0,50 a[rgint] sârbești + 5,00 hârtii + 0,90 nichel + 0,08 lv. bulgărești). **Timpul.** Senin, vânt rece de la apus. Avem foc cu lemne și cărbuni pe apucate. **Mâncarea,** obișnuită; ciorbă la ora 2, seara (la 5½) și dim[ineața] (la 7½), ceai cu zahăr. Carnea azi, ca ceva nou, a fost vacă. Pâine nu s-a putut da azi deloc, negăs[indu-se] în oraș, cu t[oa]tă bunăvoința. Oamenii num[ai] pâine n-au destulă. Untură li s-a dat la oameni. **În jurnale.** La București, armata germ[ană] și bulg[ară] a acupat casele celor m[ai] bogați (*Voenni Izvestia*, p. 1). **Știri.** Cainamisir, fost rănit, e cu alți prizonieri români în Plevna. Lui Răducică, capor[alul], i-a retezat o mână, p[entru] operația ranei.

Dec. 16, vineri. [Cheltuieli:] Jurnale: *V[oeni] Izvestia*, *Mir*, *Dnevnic*, *Balcanska Tribuna* (toate data 28 dec.), *Utro*, *Zaria* (amândouă 29 dec.) 0,30 lei. Răm[ân]: 65,80 [lei]. **Timpul.** Senin, cam vânt de la vest, cam frig (a amorțit puțin noaptea). **Mâncarea.** Ciorbă de vacă cu cartofi. Dimin[eața], griș de mei în loc de ceai, p[entru] că ieri n-au luat pâine și se văitau toți de foame. Seara, ceai. Azi a dat pâine, 1½ (a ½ kg) pentru ieri și azi. Untura de la 11 dec. dată azi la oameni, dar mulți au lăsat-o la ciob, nefiind bună. Câțiva au m[ai] cumpărat pâine. De la germ[ani], compot de pere uscate, griș. **Sănătatea** oamenilor, bună. De c[ân]d sântem aici în Plevna numai 2 răniți s-au dus la spital la doctor, pe la 10-12; Dan cu un buboi, idem; Morcovescu are bronșită de 4-5 zile. Pe mine mă junghie picioarele, stând. **Lucru.** 39 inși, 8-1½, încărc[at] vagoane. Acasă, de corvezi: 3 bucătari, Stancu Șt[efan], Constantin Nic[olae], Greasa D[umitru]. **Distracții.** Fiind sătui, seara 6-9, Șain joacă, cântă; spun basme, anecdote. **Românce.** Pe aici au fost la germani, p[entru] sare și gaz, cu găini, soția și fata lui Chelu de la 12 dec. Mutați aici cu alții d[in] Rom[ânia], pământ gratis. Nu știe bulgărește, orice b[u]lg[ărește], voi = dvs. **Din jurnale:** Germanii au ocup[at] R. Sărat. Sânt aproape de Brăila.

Dec. 17, sâmbătă. [Cheltuieli:] Jurn[alele]: *Voenni Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Tribuna* (datele 29 dec.), *Utro*, *Zaria* (30 dec.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 65,50 [lei]. **Timpul.** Cam senin, cam nor, cam vânt de la vest, rece, fără îngheț. **Mâncare.** La ora 11½ (excepțional) vacă + cartofi + griș de mei. Dim[ineața] și seara, ceai cu zahăr. Dat p[entru] 4 zile (18-21 dec.) cartofi, gris de mei, zahăr bucăți cubici (I așa), ceai, sare, fasole, untură. Carne vacă, pâine 1½ bulgărească, ½ kg p[entru] 17-18 dec. **Sănăt[atea].** Morcov[escu], răcit, de 4-5 ori la doctor, pastile. **Lucru.** 40 oameni, 8-11, încărc[at] 3 vag[oane] sârmă. M[orcovescu] strică p[entru] plec[are] bordeiul de traverse, un proiect de magazie, luând t[oa]te lemnele pentru a nu lăsa nimic bulg[arilor], (c[are] au arun[cat] lemn[ul] într-o fântână). **Distracții.** Seara, Irimin cântă cu fluerul, Șain, din gură. **Vecinii.** Un român prizonier, desculț, se vaită de trai rău la București. Un bulg[ar] civil spune că în România germanii iau tot, num[ai] de la cei

bogați și de la care au plecat. La săraci le dau sare, gaz etc. Că a fost el la Slatina acum 4 zile. **Jurnalele** vorbesc mereu de pace. O cer Stat[ele] Unite, Elveția, stat[ele] scandinave, Brazilia, Olanda. Desch[iderea] Camerei Rom[âniei] la Iași, regele vorbește, încredinț[at] de victoria finală (*Utro*, p. 1).

Dec. 18, duminică. [Cheltuieli:] Jurn[alele] de ieri, cu data de 30 și 31 dec. 0,30 [lei]. Revistele *Az znam* și *Cico*, 31 dec., 0,20 + 0,50 [lei]. [Rămân:] 65,00 [lei]. **Timpul.** Cam nor, vânt iute și rece de la a[pus], de a cam stricat coperișul de carton. **Mânc[are].** La 2, ciorba de vacă cu cartofi și griș. Dim[ineata] și seara, ceai îndulcit. **Lucru.** 38 la Pionieri, încărc[at] vagoane. Vreo 6 la lemnărie, prin vecinăt[ate], [au reparat] stricăc[iunile] ce au făcut, 8-1½. **Știri.** Seara, la noi, cântece (Șain), glume (Stoicăn[escu], Vitan, Irimin). La germani, cântece, 9-12, ajunul anului, stil nou. **În jurn[ale]:** se unesc pentru pace Olanda, Danem[arca], Suedia. Brătianu, tot prim min[istru]; intră și Cantacuzino, Greceanu, Istrati.

Dec. 19, luni. [Cheltuieli:] Geam la ceas, spart, 1,50 [lei]; jurn[alele]: *Narodni Prava*, data 30 dec. (de ieri) 0,05 [lei]. Rezervă, jurn[alele] de ieri: *Voenni Izv[estia]*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Trib[una]* (toate 30 dec.), *Utro*, *Zaria* (31 dec.) 0,25. Rev[ista] umor[istică] *Baraban* (31 dec., 0,20 [lei]), *Kvoda* (1 ian. 1917, 0,16 [lei]) 0,35 = 2,15 [lei]. [Rămân:] 62,15 [lei] (9 + 41,50 + 2,85 rom[ânești] + 6,25 h[ârtii] germ[ane] + 0,50 a[rgint] sârb[ești] + 2,55 n[ichel] + 0,20). **Timpul.** Bură, noroi. **[Mâncarea.]** Dat câte 1½ pâini mici de om pentru 19-20 dec. Ciorbă de porc (I-a dată) cu fasole, cartofi. Dim[ineata] și seara, ceai. **Lucru:** 8-12, în scurt, ca 42 oam[eni] încărc[at] vagoane cu material militar p[entru] România. După amiaz, 2-4 în oraș p[entru] inoculat; degeaba, nefiind d[octo]rul acolo. A[nul] Nou, st[il] nou. Cântece. **Știri:** 2 sold[ați] germ[ani] au lovit cu baioneta 2 polițiști bulg[ari] beți, c[are] au murit la spital; 1 soldat germ[an] a lovit un ofiț[er] bulg[ar], c-a vrut să-i ia o fată și baioneta. Seara, spun oam[enilor], să fie f[loarte] liniștiți față de toți. Lupu D[umitru], beat. Vitan dă untură.

Dec. 20, marți. [Cheltuieli:] *Utro*, data 30 dec., 0,05 [lei]. [Rămân:] 62,80 [lei]. **Timpul.** Cam senin, cam nor. Calm. **Mâncare.** Ciorbă de fasole cu cartofi (zi[ua] săpt[ămânii] fără carne). **Lucru.** Toți oamenii, afară de 3 bucătari, de mine și de ordonanță, au încărcat 8 + vagoane cu mater[iale]. Au lucrat azi, întâia dată, și de dimin[eață] 7-11 și după amiaz (1 - 5½) p[entru] a încărca mai repede vagoanele și a scăpa din Bulgaria. Oamenii m[ai] osteniți.

Dec. 21, miercuri. [Cheltuieli:] Jurn[ale]: *Mir*, *Dnevnik*, *Balcanska Tribuna* (t[oa]te 2 ian.), *Utro*, *Zaria* (amândouă 3 ian.) 0,25 lei. [Rămân] 62,55 lei. **Timpul.** Cald, nor, senin. **Mânc[are].** Azi, ora 11½ oaie (ca de obicei ½ oaie) cu gris + cartofi; ceai, seara și dim[ineata]. P[entru] 4 zile (22-26): fasole, cartofi, gris, untură, ceai, zahăr. Pâine: 1½ kg p[entru] 21-22 dec., bulg[ărească]. **Sănăt[atea].** Costache Ilie, răcit ieri la încărc[at], de ploaie, tras cu gaz de Popa Dinu. **Lucru.** 8 - 11½, 1-6 (c[ând] pleacă, c[ând] vin), 45 (toți afară de mine, ordonanța, 2 bucăt[ari], serg[entul] Stoian. Încarcă mereu vagoane. **Știri.** Sold[ații] de pază nu mai lasă deloc pe sold[ații] noștri să m[ai] vorb[ească] cu bulg[arii]; spun că e ordin ca ei chiar să nu iasă decât înarmați și cel puțin câte 2, din cauza conflict[elor]. S[ân]t și ei sătui de insulte, dar tac. Spun seara sold[aților] să stea f[loarte] rezerv[ați], după reclam[ăția] sold[atului] alsacian. **Jur-**

nalele. Am citit toate no. din *Berliner Volksz[ei]t[un]g* (64 Iabg.[?]), dintre 11-19 dec. stil nou, venite t[oa]te ieri [cu] sergent[ul] telefonist. Englezii sau francezii nu vreau pacea propusă de jurnaliștii bulgari, propunerea Germaniei a fost respinsă. Engl[ezii] vorb[esc] în num[ele] t[utu]ror 10 aliați, enunță grele cereri p[entru] Germania.

Dec. 22, joi. [Cheltuiești:] Jurn[alele]: *Mir*, *Dnevnik* (3 dec.), *Utro* (4 dec.), *Balc[anska] Tribuna*, *Zaria* (3 dec.) 0,25 lei. [Rămân:] 62,30 lei. **Timpul.** Când nor, c[ân]d senin. **Mânc[are].** ½ oaie + cartofi + gris la ora 11½. [De] 2 ori ceai. **Lucru.** Ca ieri. **Știri, fapte.** În Jurn[ale]: le cam pare rău bulg[arilor] de resping[erea] păcii. Discut cu șeful [de] post, cel înalt (c[are] spune că știe ceva fr[anceză], d[in] 6 ani de liceu); spun și eu că nu e posibil de șters popoare ca sârbii, polonii; sânt puse sub alții, infer[iori]. Seara spun alor noștri că engl[ezii] etc. doresc, ca și germ[anii], o pace pentru t[o]ți, cu libertatea tuturor, de aceea se mai amână pacea.

Dec. 23, vineri. [Cheltuiești:] Jurn[alele]: *Voen[ni] Izvestiia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Trib[una]* (t[oa]te 4 ian.), *Utro*, *Zaria* (data ian.) 0, 30 [lei]. [Rămân] 62,00. **Timpul.** Ca ieri. **Mâncarea,** ca ieri. Dat 1½ pâine (3/4 kg), b[u]lg[ărescă], pentru 23-24 dec. **Lucru,** ca ieri, ca de obicei. **Vitan** se mută mereu; culc[at] pe mese. I-am făc[ut] observ[ății] aspre.

Dec. 24, sâmbătă. [Cheltuiești:] Aceleași jurn[ale] ca ieri, dat[a] 5 și 6 ian., gară 0,30 lei. [Rămân:] 61,70 lei. **Mâncarea.** Azi oam[enii] n-au vrut să gătim (dulce) carne și am gătit de post cartofi cu griș. Carnea de vacă o păstrăm p[entru] mâine. **Scriu** și eu acasă o scris[oare], întâia scris[oare] de captiv. **Oamenii,** seara, se ceartă pe cartofi; cei ce i-au adus nu vor să dea la toți (Cercel N[icolae], Tudosie I[on], Mărg[ăritescu]). **În jurn[ale]:** Mizeria; fug românii în Rusia (sic!), c[ă] vrea să-i trimită în Siberia.

Dec. 25, duminică. Crăciunul! [Cheltuiești:] ½ litru de vin 1 leu; împrumutat pe sergentul instructor Vitan Șt[efan] 5 lei = 6 lei. [Rămân:] 55,70 [lei]. **Timpul.** Cam între 4-10 dim[ineața], crivățul rece de n[ord]-e[st], apoi fără vânt, frig, dar nu ger; fără îngheț. Mereu, închis. **Mâncare.** Azi s-a pus în cazan carnea de vacă de ieri și de azi, de s-au săturat aproape toți; cazanul plin de bucăți și de zeamă, de au aruncat (Șain) în ei câte 3 străchini. S-a dat p[entru] câte 8 zile fasole și griș; pentru câte 4 zile (26-29 dec.), cartofi, untură, sare, ceai, zahăr; p[entru] 2 zile (25-26 dec.), pâine. În ceai, zahăr m[ai] mult. **Lucru,** numai dim[ineața], 7-11; cei 45 încărc[at] vagoane. Germ[anii] se cam jenau că pun la lucru azi. Ai noștri însă și-au spălat d[upă] amiaz cămășile, și-au reparat îmbrăcămintea. Nu le pare ciudat că lucrează. **Crăciunul,** petrecut liniștit. Bulgarii, grămadă la cârciuma de lângă gară, cu fasole și sticlele lor. Ai noștri, gândind acasă. Seara le spun cum un om caută să profite și de captivitate, p[entru] a observa de t[oa]te, a-și corecta unele defecte, a-și îndrăgi casa și familia, țara, pacea, armata, a cunoaște lumea, cum eu îmi trec cu folos timpul, învățând nemțește și bulgărește, observ[ând] oam[enii]... ⁷. Că cea mai bună armă acum e răbdarea, că e mai bine o pace târzie, dar p[entru] to[td]eauna, decât una scurtă. Că sânt amintiri plăcute. Seara (pe la 9), serg[entul] bulgar de la telefon mi-a dat ½ sticlă (ca ¼ l.) coniac bulgăresc; închin[ăm],

⁷ Mai multe cuvinte ilizibile.

el trist și emoționat, probabil p[entru] familia lui. Scriu cântece de la Șain D[umitru], cânt[ece]. V[ă]d reguli p[entru] ele.

Dec. 26, luni. Timpul f[oarte] schimbăcios aici, dar nu variații mari. Nor, c[ân]d senin, fără îngheț. Seara, bură, cu curgere în casă. **Mânc[are]**, obișnuită, dar fără carne azi, dând în schimb, p[entru] mâine (marțea era zi Fleischles, dar n-au tăiat bulgarii). Seara au fiert 1 cazan de cartofi, aduși de oam[enii] de la Pionieri, împărț[it]i la toți. **Eu** mănânc de obicei dim[ineata], pe la 8½, ceva fript[ură], ceai; la amiaz, ciorbă fără carne; seara, pe la 5½, ouă în untură s[au] friptură etc. Mâncare ne dau germ[anii] de aci, camaraderie, mai în toate zilele prin ordonanța Șt[efan]: ciorbă de pasăre, ouă negătite, compoturi de pere-poame, uneori câte o căldare, de dăm și la alți soldați. De aici, un obicei rău al unor soldați (Grecu, Irimin, Lupu D[umitru], Biolan, Mutu Al. etc.) de a da târcoale pe la bucătă[r]ia germanilor, cu t[oate] ordinele mele. **Lucru**. Ca de obicei: 45 oameni, orele 7-11, 1-5½. Spun că m[ult] nu m[ai] au. **Diverse**. Pe mine și pe serg[entul] Stoicăn[escu] ne-au lăsat să merg[em] la gară p[entru] jurn[ale], singuri (dar n-au venit). Pe Ștefan, ordon[anța], l-au tuns și l-au ras germanii cu cioc, făcând mare haz. **Știri**. Șeful de post spune că, din telegr[af], cavaleria germ[ană] și bulgară a trecut în Basarabia, că a dat ordin kaiserul să reînceapă răzb[oiul] în urma refuz[ului] de pace. Era trist.

Dec. 27, marți. [Cheltuieli:] jurn[alele] *Utro*, data 1 în. 0,05 [lei], revista *Baraban*, data 7 ian. 0,20 [lei], *Kvoda* 7 ian. 0,35 [lei] = 0,40 [lei]. [Rămân:] 55,30 lei. **Timpul**, ca de obicei, fără vânt. Azi dimin[uează], prima dată, înghețat în ac[eastă] iarnă, puțin. **Mânc[are]**. Ca de obicei. Pâine. **Lucru**, obișnuit, isprăv[it] toate minele de încărcat; 45 inși, orele 7-11, 1-5. **Păduchi**. Cei m[ai] mulți, m[ai] toți au numai câte 1 rând de rufe, pe c[are] numai le spală și opăresc fără săpun, stând num[ai] în haine at[unci]; uscate lângă sobă. Totuși au păduchi, m[ai] ales cei 2 grăniceri f[oarte] murdari, luându-i și alții de la ei. Au opărit și flanelele; aveau și pe pantaloni lindine. **Indisciplină**. Sânt f[oarte] lacomi, cerș[esc] tutun și mâncare, certându-se: Grecu D[-tru], Biolan I[on], Lupu D[-tru], Irimin I[on], Mutu Alex[andru], Barză Gh[eorghe] etc., apr[oape] ca animalele. **Sf. Ștefan**. Ziua lui Fănică!⁸ Vai, familia mea! Unde o fi? La Caracal? Rede? Priseaca? În gară, prin Moldova? Nu mai știu nimic de pe la 5 nov., c[ân]d am primit ultima scrisoare. Am mare încredere în bunul simț al nevastii. Unde or fi frații, cumnații și prietenii mei? Unde e România? **Știrile** din *Utro*: Armata română se reorganizează în Mold[ova]. Neutrii au renunțat la intervenție p[entru] pace; germ[anii] au de gând a ocupa t[oa]tă Moldova.

Dec. 28, miercuri. Timpul, închis, fără îngheț. **Mânc[are]**, obișnuită, ½ carne. Iau cartofi de la Pionieri și-i fierb în cazan p[entru] t[o]ți, seara. Și mai și pe de lături, unii mai lacomi (Grecu, Biolan, Lupu D., Cercel N., Irimin, Mutu, Onică etc.). **Lucru** 8-11, 2-5, cei 45. Au isprăvit încărcat t[oa]te vagoanele. Lemne p[entru] foc. **De plecat**. Sântem gata de plecare spre România (Giurgiu sau București) sau (ceva mai) spre Macedonia, cu Parcul Pionier. Bucurie pentru plecare din Bulgaria, și la ai noștri, și la șeful de post. Pentru Lupu D[-tru], România e o țară

⁸ Fiul său, Ștefan.

bogată, cu de toate. Chiar sperăm să ne lase acasă, ca pe sârbi. **Inocul[are]** 2-3 etc. tifos.

Dec. 29, joi. Timp, mereu închis, rece. **Mânc[are]**. ½ capră, cu ciorbă. P[entru] 4 zile (30-31 dec., 1-2 ian.) cartofi, untură, sare, ceai, zahăr. Pâinea obișnuită, 1½ bulg[ărească], cu mălai (ca 0,6 kgr) p[entru] 29-30 [dec.]. Seara, cartofi în cuvă, 5-6½. **Lucru**. Numai 8-11, cei 45 strâng sârma Parc. Aduc stâlpi, ca lemne p[entru] foc, toți, cu ce pot. **Inoculare**. Ieri, la ora 2-3, ne-am inoculat contra tifosului (prima contra tifosului). **Jurnalele** bulgărești vorb[esc] iar de mizeriile fugar[ilor] din România. **[Cheltuieli:]** (Datoria lui Vitan 5,00 lei. Total 60,35 [lei]); jurn[alele] cu data de 10 ian., primite 2 și 11, ultimele 2, *Dnevnic*, *Balcanska Tribuna*, *Utro*, *Zaria*, 0,20 [lei]; o carte poștală ilustrată cu scenă de la 1877 pentru colecție 0,10 [lei]; un buletin de război 0,05 lei = 0,35 [lei]. [Rămân] 59,95 [lei].

Dec. 30, vineri. Cheltuieli: Jurnalele *V[oenni]* *Izvestia*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Trib[una]* (t[oa]te data 11 ian.), *Utro*, *Zaria* (12 ian.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 59,65 [lei]. **Timpul** mereu închis. **Mânc[are]** obișnuită, vacă, la 1½; ceaiul regul[at], la 7 ½ dim[ineața] și la 6 seara. **Lucru** 8-11, 2-5, ca 42 oameni. Au desfăcut și sârma curții băracii. **Gata de plec[are]** spre Giurgiu s[au] Bucur[ești], dum[inică] s[au] luni. **Disciplină**. Serg[entul] Newhauß se plânge că e zgomot la noi noaptea. E drept, dar sânt 50 de inși, baracă, țărani incuți. **Cu soldații germani** m[ai] discut. Iau adresele la 3. Vorbesc cu șeful de post, fruntaș, că România cu Germ[ania] poate avea alianță naturală în comerț, politică, neavând nimic contrariu.

Dec. 31, sâmbătă. [Cheltuieli:] Jurn[alele] *Izv[estia]* *Izveasti*, *Mir*, *Dnevnik*, *Balc[anska] Tribuna* (12 ian.), *Utro*, *Zaria* (13 ian.) 0,30 [lei]. [Rămân:] 59,35 [lei]. **Timpul** mereu închis, dar nu friguros. **Mânc[are]**. Lucru num[ai] dimin[eața], la Parc, vreo 40; după amiaz, p[entru] curățenie, spălat, ras, p[entru] plecare. Veselie, planuri.

1917 ianuarie

Ianuarie 1, duminică. [Cheltuieli:] Jurn[alele] *Mir*, *Dnevnik* (13 ian.), *Utro*, *Zaria* (14 ian.) 0,20 [lei]; revist[a] *Az znam voicico* (14 ian., 0,20 [lei]); *Baraban* (14 ian., 0,20 [lei]) 0,40 [lei]; 1 păreche mărgel[ele] galbene, pentru Lizică⁹ 0,80 [lei]; 1 pereche mărgel[ele] albastre, p[entru] Ileana¹⁰, d[in] gară 0,30 [lei]; o jucărie, balon fluieraș, d[in] oraș, ambal[at], p[entru] Fănică 0,50 [lei]; 3 cărți-albume bulg[ărești] cu vederi din Plevna de la monum[entul] Alex[andru] II 2,80 [lei]; 1 carte-album, rezervă 1 leu; 5 cărți poștale ilustr[ate] de la un depozit germ[an], p[entru] colecție 0,75 [lei]; 8 cărți poșt[ale] ilustr[ate] color[ate] de la *Monum[ent]*, p[entru] colecție 1,20 [lei]; 2 c[ărți] poșt[ale] il[ustrate] necolor[ate], p[entru] colecție, idem, ibid[em] 0,20 [lei]; 1 c[arte] poșt[ală] il[ustrată] necolorată (ce e luată și color[ată]), ibid[em] 0,10 [lei]; 4 c[ărți] poșt[ale] il[ustrate] p[entru] dat lui Morcov[escu], Vitan, Stoicănescu, Diaconu și soldat[ului] Stăncuț Șt[efan] 0,60 [lei]; 1 halbă bere la masă 0,70 lei; masa, seara la berărie, o friptură porc, pâine 1,80 lei; jurn[alul] *Balc[anska] Trib[una]*, dat lui Morcovescu 0,05 lei = 13,10 lei. Se poate scrie de 3 ori pe lună acasă.

⁹ Fiica sa, Elisabeta.

¹⁰ Fiica sa.

Plevna, 1-3 ian. 1917

1/14 ian., duminică. Vremea admirabilă: senin, fără vânt, cald (în oraș, num[ai] în tunică). După amiaz, ca 3-7½, în oraș cu subof[iterul] Newhauß; prin berăării; c[ărți] poștale, monumente, mânc[are] seara. În oraș, lumină deloc. Scumpete. Pe stradă, num[ai] fete, elevi, militari, noroi mult. Am văzut ce sistematic beau germanii 3 beri în berării, la intervale. Neuhaus vesel, m-ar fi apărut de bulg[ari], dacă ar fi zis ceva. La întors, el șnaps. Putem scrie acasă 2 cărți p[oștale] și o scris[oare] închisă pe lună.

2 ianuarie, luni. Dată hrană pe 2 zile (afară de pâine, de c[are] nu s-a găsit). Dat tutun (I-a dată), 248 de țigări. 248 pachete (10 țig[arete], 1 cut[ie]) de țigări. Meseriași român[i]. Să nu-l vînză. Tunși cu mașina la un sârb cu barbă. Rași de Lăpădatu. Vreme admirabilă, cald, bine. Lucru prea puțin, ca 9-11; Parc, vreo 40; ca 2-5; strică cuptoar[ele] și arunc[ă] cărămida ½ în fântână. Seara, ca 10-12, eu cu sub[ofițerul] Newhauß și ceilalți, la ei, țuică, cântece. Iosef, Baals. Cuvânt[ări] în l[imba] germ[ană]. În jurn[ale], f[oarte] important: Anglia dă răsp[uns] cum ar vrea pacea, cu libert[atea] t[u]t[utur]or pop[oarelor], desf[iințarea] T[urciei].

3-6 ian., Plevna-Giurgiu

3 ian., marți. Timp frumos, liniștit, cald, ceva amorțit noaptea. **Lucru**, prea puțin, la stric[at] cuptoarele. Ordin să fim gata de plec[are], p[entru] ora 11. Au **mâncat** fără pâine ciorba de vacă cu cartofi și gris. Ceaiul, regul[at], cu pâine, dim[ineața] la 7½; d[upă] amiaz, la Pionieri l[âng]ă vagon. Deretecat bucătăria, nu și în odaie. Luai și ceva prov[izii] p[entru] vagoane. Subof[iterul] Newh[auß] [mi-a] dat o carte cu dedic[ăție]. Newhauß [a] vorbit și a spus sold[aților] că i-a tratat cum a putut m[ai] bine și dor[ește] întoar[erea] ac[asă]. Eu comunic sold[aților]. Ei: „Să trăiți!”, la ora 1. Plec la 1 de la baracă cu t[oa]te bagaj[ele], la Pionieri. Aci aștept, orele 1¼ - 5, făc[ând] ceaiul. **Opanezul.** Bulg[arii] au luat de aci ce a m[ai] rămas. **Horă țigă[n]ească.** Șain: „Trăiască Germ[ania]!” Enervant. **Plec[are]** la 5 d[upă] am[iaz]. În drept[ul] barăcii, am arunc[at] lui Newhauß o c[arte] poșt[ală] il[ustrată] cu „Andenken, I. Const[antinescu], prof[esor] în C[aracal], Plevna, 3/18 ian. 1917”, cu ilustr[ata] Carol I al României, din Plevna, bulgărească, din 1877. Stat mereu în manevră la tren, în gara Plevna, orele 5-11 seara. Un bulg[ar] (funcț[ionar] [la] gară?), înjura pe ciocoi și zicea că acum s-au dus ciocoi și o să stăpân[ească] peste România, Bulgaria, Germania s[au] Austria, tot una; că rom[ânii] au scăp[at] de ciocoi. Dat țigări lui. **În tren**, 2 vagoane p[entru] cei 50 români, câte 25 rom[âni] și o santinelă. Eu, în vagon, cu Ștefan, Niculin, Vitan, Șain, Lupu D[umitru], Mutu Al[exandru], Greasa, Alboteanu... Orele 5-12, mereu cântă Șain, Greasa. Vorb[esc] mult tot ei de Vitan. Șt[efan], cu ouăle și negust[oria]. Bagaj din nou. Ștefan salută în vagon. Iluminat: ciobul. Vitan înapoiază ½ pâine [lui] Stoicăn[escu] D[umitru]. Eu le spun că sufăr de ignor[anță], toți să cit[ească] jurn[ale]; copiii lor barem să cit[ească] legile.

4 ian., m[î]ierc[ur]i. Deștept[area], dim[ineața] la 7, la Gorna Orehoțița¹¹. Aci, gară mare. Sold[ați] rom[âni] prizo[ieri]. 2 funcț[ionari] bulg[ari] de la c[ăile] f[erate]

¹¹ Oriahovița.

știu rom[ânește] (lucr[at] Bârlad). Femei lucr[ează] la curăț[area] tren[ului]. Și aici spitale germ[ane] în cort. Chioșc cu jurn[ale], rev[iste], cărți numai germ[ane]. Pe la 9, dim[ineața], iau eu cărți, jurn[ale]. Iau și sold[ații] *Die Welt in Bilder[n]* (Șt[efan], Stoic[ănescu] și încă 2-3, nu Vitan). Sold[ații] germ[ani], mulți la jurn[ale] vechi. Niciun german n-am văzut citind jurn[ale] bulgăr[ești]. Ai noștri caută tutun, pâine. Aci, mulți sold[ați] bulg[ari] cu familiile, gata de plecare la război. Pecați de aici pe la ora 4 d[upă] a[miază]. Din tren, privim peste câmp o fabrică, sate, locuri de arat f[loarte] scurte etc. Eu stau în ușa vagon[ului] de mărfuri și privesc. Se văd Balcanii albastrii. La ora 5 ajungem la Bela. Aci un depou de sfecle de zahăr. Stăm un ceas, până la ora 6. Noaptea am dormit tot în vagon, în colțul meu, santinela (cel roșu și tăcut), pe o ladă l[ângă] ușă; Vitan, comod pe lăzi. În sobița de tuci, foc; Lupu, bolnav.

5 ian., joi. Dimin[eața], sântem la **gara Ivanova**. Aci facem ceaiul, jos în cazan. **Ovrei.** Am stat mult de vorbă cu 4 sold[ați] ovrei rom[âni] d[in] Buc[urești], prizon[ieri] aci, la bulg[ari]. 3 negust[ori], pe calea Griviții (1 în opinci, neras), 1 gazetar (fost prin America, Africa de Sud, India); spun către ger[mani], curtenitor (negustorul) că „au cultură germ[ană]”. Gazet[arul], că germanii s[ân]t f[loarte] buni și franc[ezii], cruzi. Ne culcăm tot aci, în vag[on].

6 ian., vineri. Dim[ineața], pe la ora 6½ ne deștept[ăm], c[ân]d vagonul se pune în mișcare spre Rusciuc. Pe la ora 7½ dim[ineața], ne oprim în gară. Se zărește pe malul român[esc] o casă cu etaj, albă, fără coperiș. La 8½, ne dăm jos din tren și plecăm spre vapor, unde am ajuns pe la 9½. Imediat am plecat spre malul român[esc], unde am ajuns la 10. De aci, orele 10-11½, la Fabrica de zahăr în construcție. De la Dun[ăre] la oraș, întâlnim care și căruțe cu sold[ați] rom[âni] priz[onieri] transport[ați] la Dunăre; „bagaj de al lor, fel de fel de lucr[uri]”, spun. Triști și tăcuți. Clădirile d[in] port stricate rău de bombe. Plouă ceva cu piatră. S[ân]t și prizon[ieri] ital[ieni], sold[ați] turci și bulg[ari]. **Dormim** în pat nou, catul [de] sus.

7 ian., sâmbătă. **Vânt** f[loarte] rece de la răsărit. A înghețat noroiul tun. Nu m[ai] e clima dulce de la Plevna. Ieșiți la lucru toți, la 7¾. **Lucru**, 8-1, 2-4½. Eu am stat câtva (ca 8-11) jos, la barăcile lucrătorilor fabricii. Sold[ații] strică patur[ile] lucr[ătorilor] de aci, p[oa]te pentru pus porumb [sic!]. Ștefan, ordon[anța], lucr[ează] și el tot aci. Am mâncat tot aci un ou răscopt rămas de la Plevna; trist, că cu mai mulți din cei mari trăiești rău. După prânz, am stat în casă, [la] subsol, în patul cel înalt pus între ferestre, p[entru] a vedea m[ai] bine, căci ferestrele au partea de sus la supraf[ăța] pământului. Aci e calorifer, instal[ație] p[entru] electr[icitate].

8 ian., duminică. **Vântul** rece continuă. E bine în subsolul nostru. **Ceasul** aici e ca în Germa[nia], cu 1 ceas în urma Bulg[ariei]. Ieșiți la lucru la 7½. De acum înainte voi nota după noul ceas. Ordin de curățit câte 5 saci de porumb seara. Curățați, cam între orele 6-8. Cântă Șain ca la clacă, la curățatul porumbului. Sold[ații] germ[ani] curăță și ei la cartofi tot aci, alături, m[ai] liniștiți. **Știri.** Prea puțini civili au rămas în oraș, num[ai] pe la mahalale câțiva. Bulg[arii] și turcii cară mereu din oraș tot ce pot (1 [încarcă] sacii, 1 le cară) tot ce a m[ai] rămas. Un turc luase și el niște saci murd[ari] și o rogoj[ină] ruptă.

9 ian., luni. **Cam senin**, soare, dar tot cu dinți. **Lucru**, 7-12, 1-3½. Lucrează la porumb, lemne. Eu ies la 6¾ dim[ineața] la raport, apoi intru în cameră jos și citesc,

scriu. Soldații fac f[loarte] multe scris[ori] acasă. Le scrie Stoicănescu, Diaconu și sold[atul] Const[antin] Nicolae (Dioști). **Știri.** Soldații aduc din oraș de pe la puținii civili tot felul de știri fără control: că francezii și engl[ezii] au intrat în Sofia, că rușii au gonit pe germ[ani] până la Buzău etc. Unii oameni spun că germ[anii] iau bucatele mai de tot (lăsând numai cîteva tărne de porumb omului); alții, că, la ei, nu.

10 ian., marți. Timpul. Ceva nor până pe la 11, apoi soare; tot frig și îngheț. **Mânc[are].** Pâinea regul[at], 2 la 5 oameni. Masa, la 12½: ciorbă cu carne și încă cu fasole și cartofi; dim[ineața], cafea amară; seara la 5, ceai dulce. Eu fac un **birou**, sus, la pat, la lumină. **Boale.** Alboteanu e răcit rău de la bucătărie. Ca 7-8, cu diaree (poate de la ceai). **Un elev de liceu** d[in] Buc[urești] caută pe tâlmaciul de aici, Sami Iacobson, ovrei, 26 ani. Spune că la București e liniște, lumea pe străzi, că Galații n-a fost niciodată luat de germ[ani]; (zvon și de la soldați, sigur fals), că aliații au intrat în Sofia.

11 ianuarie, miercuri. Timpul. Senin, soare, dar tot înghețat. **Mânc[are].** Ciorbă de vacă (căpățâni, boșogi); dim[ineața], cafea; seara, ceai. Eu nu mai iau ceai de aseară, fiind prea dulce, ci num[ai] cafea, c[ă], fiind neîndulcită, ține bine. **Corvoadă.** 7-12, 1-3½, în multe locuri, [tăiat] lemne, [curățat] porumbi. **Jurnale.** De la 10 nov., nu m[ai] văzus[em] jurn[ale] român[ești]. Acum citii iar unul german-român: *Gazeta București[lor]*, cu data 20 ian. (st[il] n[ou]). În el, supăr[ată] Germ[ania], liniște pe fronturi; buletin german nu e în acest no. Neîntemeiat zvon[ul] de luarea Brăilii, Sofii. **Repar[at] bocancii**, tocurile, cu petice dintr-o curea, de Onică Grigore.

12 ian., joi. [Timpul]. **Viscol cu ninsoare**, nu așa multă. În iarna asta (p[entru] mine cel puțin) a fost zăpadă acum întâi (pe la 28-30 oct. ceva lapoviță). **Locuința.** Aici se vor muta recruții germ[ani], iar noi în altă casă, în apropiere. **Mânc[are].** Ciorbă de vacă cu tăietăi. Vom avea 2 zile fără carne (Heischlos), ciorbă de grâu. **Serviciu.** Corvezile obișnuite (tăiat lemne, curățat porumb etc.), orele 7-12, 1-3½. Seara, de vorbă cu sold[atul] germ[an] alsac[ian]. **Știri.** Soldații culeg mereu știri de pe la prizonierii din oraș, de pe la civili. Sunt la fel: pe unde au fost bulg[arii] și turcii s-a stric[at] tot ce s-a putut, au siluit femeile, fetele; pe unde au fost germ[ani], nu s-a stricat nimic. **Jurn[ale].** Căpit[anul] îmi dă 8 jurn[ale] rom[ânești], cu data 3, 6, 9-13, 19 ian. st[il] n[ou]. Multe știri, rezum[ate].

13 ian., vineri. Timpul. Și azi a nins puțin. **La noua locuință.** Când am auzit că vor să ne schimbe locuința, ne-a cam părut rău, dar c[ân]d am văz[ut] pe cea nouă, ne-a părut bine. E casă nouă, pune câte 2-4-8-10 în odaie (toți în 8 camere) și bucătărie, tot deoseb[ită]. Soldații au luat sticle și vase etc., ce m[ai] rămăs[eseră] pe aci de la fuga loc[uitorilor]. **Afiș.** Azi am citit, pus atunci un afiș în limbile germ[ană] și română, ca locuitorii c[are] au luat lucruri să le ducă înapoi până la 15 febr. (s[til] n[ou]); să declare la primării: cerealele, vitele și carăle. Asta ne bucură, căci vedem că e o regulă. Dar vorba e că soldații bulgari și turci tot m[ai] sînt în oraș și cară.

14 ian., sâmbătă. Timpul. Zăpadă jos. Închis. **Locuința.** Azi ne-am mutat în noua locuință, după amiază. E o clădire mare, sigur p[entru] funcționarii Fabricii de zahăr, cu apartam[ente] de câte 8 camere sus, bucătării și camere jos. Avem toți pat[uri] de lemn, cu câte 2 caturi, cu paie în ele. Eu sînt cu Avram într-o cameră, cu tot felul de mobile; sergenții Vitan, Stoicănescu și Diaconu și capor[alul] Onică Grigore, alături, dar

trecem noi prin camera lor. **Sobe** de tuci, lămpi proaste cu petrol. Noi am găsit vreo 3, dar t[oa]te stric[ate]. E instal[lație] pentru electr[icitate]. **Serviciu**, numai de dimineată, obișnuit, 7-12. **Prefectul** zice că e nou; rom[ânii] vin cam mulți la el.

15 ian., duminică. Locuința. Azi am deretecat bine camerele. Noi (eu, Stoicăn[escu]) avem acum de toate: 2 mese, 2 dulap[uri], 1 oglindă mare (de garderob), tablouri pe părete (Dunăre, 2 peisaje), lavoar. **Timpul** mereu închis. Jos, zăpadă. **Mâncare.** Obișn[uita] ciorbă, ceai cu zah[ăr], cafea dimineată (neîndulcită, de orz prăjit). **Vizita d[octo]rului.** Orele 9-10 dim[ineata], d[octo]rul a examinat pe toți în locul unde am stat, în[să] p[entru] păduchi pe corp, și a găsit la 7 inși (Lica, Biolan, Popa Dinu...). **Lucru.** Liberi toată ziua. Stau oamenii mereu de vorbă, făc[ând] socoteli ce o fi pe acasă, după cele ce se aud de la civilii de pe aici și neput[ând] afla nimic.

16 ian., luni. Timpul. Vânt f[oaarte] rece de la est. Seara viscol. **Mânc[are].** Regulat, 20 pâini (a 1 kg la 50 oam[eni] pe zi). Ne-a m[ai] dat Gespeck, având acum 4 cutii (de 3 kgr), l-a dată acum. Seara, cafea din orz ars, bună, acum întâi dat nepisat. Eu încep a-mi face cart[ofi] prăjiți cu carne, dar nu am decât untură răm[asă] de la Plevna. **Serviciu.** Răm[ânem] aci: eu, Stoic[ănescu], Ștefan, cei 2 bucătari. Cei 45, la tăiat lemne, curățit porumb etc., 7-12, 1-3½. **Eu**, cam răcit azi (de ieri). Chem[at] de căpit[an], c[are] zice să ies dim[ineata] la raport (num[ai] azi neput[ând]). D[octo]rul [mi-a] dat pastile. Căpit[anul] Kolberg, apoi doctorul [au] venit prin camere. 3 jurn[ale], 25-27 ian. O nouă interven[ție] Wilson.

17/30 ian., marți. Timpul. Viscol cu zăpadă rece. **Mânc[are].** Ciorbă fără carne. Seara și dimin[eața], cafea de orz neîndulcită. Conserve de slănină. **Eu**, tot răcit. Dus la raport și apoi înapoiat „acasă”.

18/31 ian., miercuri. [Timpul]. Viscol, tot ca ieri. Zăpadă. Vitan a spus șef[ului] de post: dimin[eața] să răm[ână] acasă serg[enții] pe rând, că Stoicăn[escu] fură; dezaproab, înțep.

19 ian. (1 febr.), joi. Ieri și azi am citit pe Faust de Goethe, tradus de Iosif Nădejde (Bibl[ioteca] p[entru] toți, 320-321), găsit de serg[entul] Diaconu Ion. **Slăbit** de răceală și mâncare slabă; am dormit și peste zi. Svonuri: că America vrea să forțeze pe Germ[ania] la pace, că cere de la ace[asta] despăgub[ire] 30 milioane și ea dă numai 3 (!) etc.

20 ian./2 febr., vineri. Timp închis, zăpadă. În oraș, am fost și eu p[entru] prima oară, orele 7-12, trec[ând] prin centrul ars, la cheresteaua Marcusson. Lume puț[ină], săracă în oraș, cu saci pe[ntru] măcinat. Încă sold[ați] turci și bulgari. Pustietate. Nu se aud cocoși cântând. Azi am auzit un câine lătrând.

21 ian., sâmbătă. Lucru num[ai] dimin[eața], orele 7-12. Mi-a spăl[at] Șt[efan] rufe, flanele, opărite. M-am spăl[at] și eu peste tot, în cameră, într-un hârdăiaș.

22 ian. (4 febr.), duminică. [Timpul]. Tot închis, zăpadă. Fac o scris[oare] (a 2-a) nevestii. **Lucru** suspendat...¹². **Distracții.** Irimin cânta cu fluierul în forță d[upă] a[miaz], și dispuși jucau.

¹² Cuvinte ilizibile.

Săptămâna, 16-22 ianuarie

Locuința, aranjată bine în cele 8 camere (+ bucat[ărie] + cămară). Num[ai] patur[i] de brad, cu câte 2 caturi t[oa]te. Au mai toți scaune, cu rezem[ătoare]; noi și serg[entul] av[em] și mese, oglinzi, tabl[ouri] pe păreți, dulapuri... **Foc** destul, num[ai] sobe de tuci, cu lemne. În a noastră, nu facem, e prea cald.

Luminat. În vreo 2 amere, lămpi bune cu petrol. La noi, lămpi stric[ate], pe c[are] nu le aprindem; în altele, rele. Am luat dispoziții p[entru] a funcționa electrica, instal[ată] deja înainte de venirea noastră aici. **Curățenie** avem bună în camere, curte, latrină. **Apă**, de la fântâna cu cumpănă din vale (est) și de zăpadă. Pe sobele de tuci vezi mereu vase (tinichele de gaz ca de 10 l.) cu apă de zăpadă pentru opărit rufe.

Îmbrăcămintea, bună. Încălțăminte (bocanci, opinci) o m[ai] repară, făcând cuie de lemn, potrivit pe cele de fier și bătând seara cu ciocanele pe calapoade (capor[alul] Onică Gr[igore] etc.). **Rufele**, slăbite rău. Le opăresc, c[a] să omoare păduchii.

Mâncarea. O ia Stoicănescu la câte 2 sau 4 zile: 400 gr. pâine neagră de om pe zi (5 oameni, 4 pâini p[entru] 2 zile). Carne în t[oa]te zil[ele], af[ară] de marți, miercuri. În ciorbă punem fidea și gris de mei. Cartofi, fasole etc. nu ne dau deloc. Mânc[area] de seară: câte o cutie de conserve carne de porc grasă, 3 kg la 2 zile pentru cei 50 de oameni. Dimine[ăta], cafea de orz, fără zahăr; seara, ceai cu zahăr. Orele meselor: 6½ dim[ineăta], cafeaua; 12½, ciorba; 6½ - 7, ceaiul; untura, conservele c[ân]d vor oamenii. M[ai] mănâncă cam mereu boabe fierte și coape. Noi (eu și subofițerii) mai apucăm ceva ceapă, icrele peștilor pe c[are] nu le mănâncă germanii. Eu mănânc ciorba cu pâine, carnea o frig, ceapă cu pâine, ceai sau cafea, dumicate.

Sănătatea. Am fost răcit mereu această săpt[ămână], eu și alții (și ordonanța Ștefan). Stomacurile merg bine, dar nu prea au ce mânca. Apă nu beau apr[oape] deloc; eu n-am mai băut de pe la 20 nov.; beau ceai sau cafea cu apă.

Lucru. 45 de inși, orele 7-12, 1-3½ d[upă] a[miază]. La 7 dim[ineăta], la raport ies și eu jos; de acolo, se răspândesc în 4-5 cete cu câte 1 german: la curățit porumb, la tăiat lemne, la încărcat fier și scânduri în oraș etc. Răm[ânem] acasă eu, cei 2 bucătari (Alboteanu și Criveanu), Ștefan, Stoicănescu pentru provizie etc.

Purtarea oamenilor. Se mai ceartă uneori, ca oamenii necăjiți, dar se împacă foarte repede. Vitan face m[ai] rău ca toți, așa cu Stoică[escu], Diaconu etc. A ameninț[at] că reclamă la germ[ani]; l-am amenințat și eu, să nu facă asta, că e rușine.

Cu germanii, bine, ca totdeauna. Sânt blânzi, liniștiți, fac unii glume cu sold[ații], cu fetele de la mahala, d[ându]-le „bună dimineăta, d-ră” etc.

Locuitorii au început să vină, dar prea puțini; sânt m[ai] ales femei; le vezi la apă, cu săculeți la moară, stând de vorbă la porți; cete de copii se joacă pe str[adă].

Distracții. Câteodată mai cântă Șain de focul țigăncii (acum e cam bolnav de picioare), tot el m[ai] joacă; m[ai] cântă Irimin cu fluierul (de aia i-am pus în odaia de lângă noi). Spun pășanii din viață (ca aseară, noi despre femei, nunți etc.), facem planuri de dus acasă, vorbim de ce fac germ[anii], explică unii visele.

Cu șeful [de post], vorbesc des de viit[oarea] pace. În oraș, eu am ieșit o singură dată (20 ian.). Ieri am zis șefului de post să ne plimbăm și a zis să întrebe; nu ne-a mai răspuns (căpitanul și sublocotenentul nu sânt aci de vreo săpt[ămână]). De vorbă stau

m[ai] ales seara, la orele 5-8, iar noi, prin pauze și m[ai] t[oa]tă ziua. **Eu** seara stau de vorbă, neavând lumină p[entru] citit. Am citit pe Faust de Goethe (trad[ucere] Nădejde, Bibl[ioteca] p[entru] toți, 18-19 ian.) și ½ din un roman mic, ung[uresc], trad[us] în nemț[este]: *Die Legende von Gelde*; înțeleg m[ai] tot d[in] el, prima carte germa[nă] citită de mine; m[ai] învăț teme germ[ane]... Mă scutur, mă purec, mă spăl, aștept pacea.

Știri. Timpul: viscol cu zăpadă aproape mereu. Soldații spun că prizonierii români din Giurgiu au fugit m[ai] toți pe acasă îmbrăc[ăți] civil; acum au început să-i aducă înapoi; nu le fac nimic patrulele. Trec șleपुरi și vapoare încărc[ate] cu de t[oa]te în sus, jos... Știrile de la civili spun că prin unele sate, pe unde au mers, arma[tele] au stric[at] rău vitele, țealele, femeile etc. Bulgarii și turcii (c[are] și acum sânt în oraș, cărând mereu cu germ[anii] de t[oa]te). De răzb[oi], num[ai] știri verbale exager[ate]: că Stale Unite (unii și China) spun că mobiliz[ează] dacă nu iasă Germ[ania] din România, că Sofia este copr[insă] de franc[ezi] etc. De la 16 ian., nimic precis; jurn[ale] și buletine nu s[ân]t.

23 ian. (5 febr.), l[uni]. [Timpul.] Senin, frumos, noaptea ger. **Știri.** O femeie a avut o fată de 10 ani, moartă d[upă] siluirea a 4 soldați bulgari, și una de 14 ani, orbită de aceiași, pentru că a rezist[at]. Sold[ății] turci și bulg[ari] umblă mereu, rari prin oraș, uitându-se mereu după mușluială. În biserica de la (Parcul Pionierilor) Fabr[ica] de zahăr, zic că s-a găsit un vagon [de] grâu în altar și murdării. Seara citim un jurnal, *Gazeta Bucureștilor*, cu data febr[uarie], că Germ[ania] a înăsprit lupta cu submarinele; e de aștept[at] ca America să-i declare război p[entru] aceasta. Precupețu e ameninț[at] de mine, când a spus că ofiț[erii] mănâncă af[ară] de porție.

24 ian. (6 febr.), marți. Timpul. Senin, dar ceață. **Ofițerii.** Căpitanul și subl[ocotenentul] au venit de la București. **Băiatul** germ[an] milit[ar] a plecat.

25 ian. (7 febr.), miercuri. Timpul. Închis. Zăpadă tot mare, jos. **La căpitan.** La ora 2, dus la el, chem[at]; dat bilet rom[ânesc] scris de mine după dict[area] lui germ[ană] și franț[uzească], ca să gă[esc] sanie p[entru] mers cu el în sat[ele] vecine. Dus cu Stoicănescu, singuri, orele 2½ - 4, prin oraș; lăs[at] la poli[ție] dir[ectorul] Rădulescu, pentru dim[ineață] [sic!]. **Auzit multe:** că Oltenia e sub Austro-U[ngaria], c[ă] se poartă bine, că popul[ația] d[in] provincie dusă în Buc[urești] e întoarsă în orașe în tren[uri] speciale; că t[oa]tă admin[istrația] e rom[ânească] sub ordine germ[ane] (în Dobrogea bulg[arii]); că Parlam[entul] a dat drept[uri] ovr[eilor] mobil[izați]; că Anglia a dat despăgub[iri] 3 miliarde Rom[âniei]; că Lupu Costache și Crăsnaru numesc pers[onal] administrativ; că la Iași e viața norm[ală]; că nu sunt așa mulți fugari cât s-a spus; că se așteaptă evenim[ente] mari; că Rom[ânia] are peste 1.500.000 germani. Primarul dintr-un sat vecin (Ghizdave) spune că se ia grăul de la obște cu măsură. **Am văzut** din nou centrul: e distrus tot din prăvălii, cele m[ai] multe arse, multe dărâm[ate] până la temelii, rafturi sfărâm[ate], hârtii pe jos. M[u]lte case menaj, m[ai] bune, p[entru] ofiț[erii] cuceritori. Au m[ai] ven[it] com[isari] de la poliție, poliț[iști] în uniformă, fără străini; rezolvă cerer[ile] de călăt[orie] la București, de tăiat vite etc. Copiii, pe stradă, se joacă. **Ordine** ca sold[ății] să nu stea de vorbă cu civilii la drum, p[entru] că se plimbă unii prizon[ieri] în oraș liberi, cu femeile. **Jurnale.** Căpit[anul]

Kolberg mi-a mai dat jurn[ale] p[entru] a citi cu camarazii, *Gazeta Buc[ureștilor]*, d[ata] 30 ian. și 1-5 febr. **Știre neoficială**, că Stat[ele] Unite au rupt relaț[iile] cu Germ[ania]. Se zorește de toți răzb[oiul], plictisitor, să se termine în câteva luni. Germ[anii] pun toată vina pe englezi că nu prim[esc] pacea. Vitan: nu-i pasă de război. **Bani noi.** Văd anunț că Banca Generală Rom[ânească] a scos bani hârtie rom[ânești], oblig[atoriu] garant[ați] la Berlin. **Mânc[are].** Conservele p[entru] seara nu mai sânt din buna carne de porc, ci mari și din bulion și morcovi și păstăi mari, de nu mai prinzi putere! Nicolae Marin dus la spital (pentru suptioară).

26 ian. (8 febr.), joi. [Timpul.] Viscol. La Trochești. Până la amiază, viscol foarte iute, cu zăpadă de la est. Orele 8 ½ - 11 ½ (plec[area], întoarcerea) cu sania, un armăsar mare germ[an] cu un sold[at] germ[an], vizitiu, la Remuș (5 km), apoi la Frătești (9 km de Giurgiu); căpit[anul] călare, cu alt soldat. Omul adus de poliție (comisarul Leonida Stănescu) avea caii prea slabi. La Frăt[ești], eu am servit ca tâlmaci între căpitan și primar. Să scoată p[entru] a doua zi, la 9, 100 oameni p[entru] strâns sârma făc[ută] de rom[âni] ca întăritoare (pentru apărare). În sat cărau grâu de la arendaș, cu sold[ați] austr[ieci]. Arhiva răsp[ândită]. Eu le-am spus că germ[anii] cer puțin, dar bun. Prim[arul] zicea că țiganii n-or putea, căci sânt goi. Întreba dacă America a intr[at] în război. Întors înfrigurat. Omul c[are] venise dimineața pentru mers cu sania îmi spunea că el a stat la București, hrănindu-se cu călușei, că în Bucur[ești] t[o]ate sânt în t[oa]tă regula, că și lumea d[in] alte orașe are loc acolo, că era cam greu de pâine, pe c[are] le-o da câte una, ca la soldați; că din Giurgiu se cărase la Bucur[ești] și în sate m[ai] t[oa]te lucr[urile] și mărf[urile] (el, țoal[e] în Putinei). **Inscripție.** La fântâna de la poarta de apus a Fabricii de zahăr au scris pe o tablă: „Intrarea oprită”, în 5 limbi: 1. Germ[ană]; 2. ungur[ească]; 3. polonă (?); 4. bulgară; 5. română.

27 ian. (9 febr.), vineri. Frătești-Daia. Timpul: ger tare, senin. **Orele 7,40-12**, ca și ieri, cu aceeași sanie (2 cai), cu căpit[anul] călare; în sanie, și alți 3 sold[ați] germ[ani], cum și încă o sanie, pionierii p[entru] sârmă. La Frăt[ești], primarul deja a adun[at] o parte din oameni. Au rămas la curtea boier[ească] pionierii (vreo 7-8) și la sârmă p[entru] f[loarte] multe întărit[uri], având dealul o poziție dominantă. De aici, la Daia. În sanie, și 2 băieți (14-15 ani). Spun[eu] că la Daia sânt austriaci, că se poartă f[loarte] bine, și bulgarii, f[loarte] prost, p[entru] bani și femei (mătușii lui i-au luat salba); că bulg[arii] nu pot scoate 2 tunuri românești mari de pe deal; că în sat moare în fiecare zi cineva de gât etc. În sat, vreo 3 gradați inferiori austriaci, 1 știe f[loarte] bine românește (pare român); alți câțiva tineri sold[ați] bulgari. Aci stă ajut[orul] primarului (ține de comuna Frătești). Tuna mereu ajutorul căpit[anului], ordin strașnic ca a doua zi să scoată 100 de oam[eni] la str[âns] sârma, oam[eni] între 15-55 ani, și femei, dacă nu ajung. Parii pot să-i lase neluați. Contrar, îl închide la Giurgiu. **Canton CFR.** Un sold[at] germ[an] la canton nu se înțelegea cu cantonierul (el și cu soția aci de 17 ani), p[entru] pus clopote de anunț[area] trenur[ilor]; cerea statistică. La un conac, o moară mare umbla de zor. În sanie se suie la spate copii de 14-15 ani. Unul d[in] Rămuș spune că în sat la ei sânt 4 sold[ați] germ[ani] c[are] fac patrulă spre Frătești (?), f[loarte] buni, dar împușcă câinii, fără a vedea oameni. Capor[alul] cu 2 pătur[i] ale sold[aților] germ[ani], 1 cu insecte. Scris[oare] la Bucur[ești] p[entru] Ioan. Lucru silit la înc[ărcat] sârmă toți, 1-3½.

Ian. 28 (febr. 10), s[âmbătă]. Dim[ineața], despăduchere. **Timpul.** Senin, ger. Dunărea a înghețat mult pe margini. **Lucru.** Ieri și azi, sold[ații] f[oarte] zoriți, chiar cam brutaliz[ați] de s[u]bl[oco]t[enent] și plut[onier] p[entru] zorirea încărc[ării] colac[elor] de sârmă în șlep (plec[at] poate spre Brăila). După amiaz, suspendat lucrul. **Inoculați,** orele 3½ - 4, contra tifos[ului]; în Tudosie Ion, a frânt d[octo]rul 3 ace. Eu, tot cam răcit de 2 săpt[ămâni]. Am mai luat pilule de la d[octo]r. **Banii rom[ânești]:** umblă 80 pfenigi leul, coroana austr[iacă] 56-57 pf[enigi], leul sârb[esc] 30 pf[enigi]. Ac[eastă] spune șeful [gărzii]; ne bucură mult văzând creditul român[esc]. **Căpit[anul]** înap[oi]ază 40 sris[ori] ale noastre, 8-11 ian.

Ian. 29 (febr. 11), dum[înica]. [Timpul.] Zi frum[oasă], senină, noaptea ger, ziua puțin se topește zăpada num[ai] la soare, adăpostită. Răm[ași] toată ziua acasă. **Bagaj.** Sold[ații] noștri au adun[at] d[în] oraș tot felul de lucruri, mai ales fiară de plug; unii, prea multe, de le-a aruncat șeful. În paturi, au așternut unii transper-ostrețe, Cercel Nae, o perdea de rețea; unul mănâncă dintr-o oală de lut.

Săptămâna 22-29 ian.

Timpul: geros, viscol, zăpadă de 30 cm jos.

Locuința. Foc bun la sobe. Lumină cu petrol, proastă.

Mâncare. Stoicănescu [aduce] regul[at] mânc[are]: pâine, zahăr, gris mei-grâu, carne, orz-cafea pentru câte 2-4 zile. Pâinea tot 400 gr/om (2 pâini la 5 oameni). Oam[enii] fierb (și coc) f[oarte] multe boabe (unii în perman[ență]) de porumb la sobele lor. Conserve de carne nu (o dată 25 ian.). Mierc[urea] și v[ineria], num[ai] gris (mei-grâu), fără carne. Eu am cerut și cartofi, dar n-au deloc; ca lux, mănânc și ceapă. Seara, ceai îndulcit (pe la 5), diminața (la 6-6½), cafeaua neîndulc[ită] din orz prăjit. Fasole deloc.

Sănăt[atea]. Câte 3-4 pe zi, răciți, loviți la mâini. Nicolae Marin (dispensa[rizat]) e la Lazaret (are bubă la subțioară). 27 ian., despăduchiați (baie ei și hainele încălz[ite] mult în cuptor, nu etuvă); 28 ian., inocularea contra tifosului. Cer mânc[are] mult[ă]; unii cu vasele de câte 2 ori, imediat (cu alt vas).

Lucru. Reg[ulat], 7-12, 1-3½. Unii special (Onică Grigore, Lupu Dumitru, calorifer); la mașini, la foc, electrica. 27 (d[upă] a[maiz]), 28 ian., zoriți la lucru.

Distracții. Seara stau de taifas despre toate. Unii se ceartă mereu în odăile lor (Pârvan-Mutu). Noi, cei 2 + 4, stăm seara, [orele] 5-8-9, de vorbă despre răzb[oi], germa[ni], ce-o fi pe acasă, plan[uri], de t[oa]te, liniștit, neîntristat.

Știri. Deloc. Nici jurn[ale] n-am mai primit.

*

* *

Ian. 30, luni. [Timpul.] Senin, fumos. Mă prăjesc la fereastră. Căpit[anul] îmi dă 2 jurn[ale] (*Gazeta Bucureștilor*), data 7 și 8 febr., și șeful gărzii, seara, alte 2 (10 și 11 febr.). În ele: Stat[ele] Unite stăru[iesc], num[ai] prin ruperea relaț[iilor], cu Germ[ania] și cu toți neutrii să se facă pacea, cam cum cer englezii: libert[atea] t[u]t[u]ror pop[oarelor], limit[area] armament[ului]. Mai toate țările protest[ează] contra răzb[oiului] submarin. I. Brătianu, mort la 5 febr. (nr. din 7 febr., p. 2, col.7). No. din 10

febr.: *Primejdia iankeilor* (art[icol] [de] fond); „Națiunile monarhiei habsburgice” nu vor desființarea monarhiei (p. 1); „*Groznicul accid[ent] de cale ferată din Moldova*” (Bârlad, ciocnit un tren milit[ar] rom[ânesc] cu unul rus la 17 dec.), murind 117 ofițeri rom[âni] (p[oa]te și gener[alul] Averescu), poate și Paul Brătășanu cu T. Stelian (pag. 1, 2). No. din 11 febr.: *Iași și Bucur[ești]* (pg. 1, col. 1-2, art[icol] [de] fond) că popul[ația] rom[ânească] e mai bine administr[ată] ca sub români; „*Înființarea unei societăți germano-irlandeze*” (p. 2, col. 2).

Ian. 31, marți. [Timpul.] Nor, ceva viscol cu nins[oare]. Au plecat m[ai] mulți din sold[ații] gem[ani] pe front.

Februarie 1/14, m[ie]rc[uri]. Tot iarnă, frig, închis. Mânc[area]. Ceva nou, dar nu bun: ciorbă cu carne și zarzavaturi (varză, norcovi etc.) amestecate și uscate, în bucățele. **Spre front.** Cel m[ai] simpatic sold[at] din garda noastră, Ernst Emming din Weidenau – Lieg (Westfallen), înalt și frum[os], a plec[at] azi la Bucur[ești]. El avea 9 clase de liceu, vroia să urmeze comerțul; o să iasă ofițer de cavalerie în rezervă. Modest, că Germ[ania] luptă contra Engli[tere]i cu aceleași arme (înfometarea), ca și Englitera. **Vitan**, bolnav greu seara, amețeli, vărsături, poate și din boabe multe mânc[ate], unele nefierte bine, amestec[ate] cu fierte. **Alți prizonieri** români, civili, de t[oa]te vârstele, îmbrăc[ați] civil, foști fugiți, au fost încartierați în casă cu noi. Sânt 30, cu port din Vlașca, de luni (acesta). Cu ei e un „tâlmaci” cu galoane de caporal. **Pește.** Ieri și azi, ceva pește fript, cei 2 + 4, adus de Vitan.

Febr. 2/15, Joi. Timpul, tot iarnă; noaptea îngheț, ziua nor și ceva soare. **Vitan** f[oa]rte grav bolnav. Ast-noapte, pe la 11½, a fost d[octo]rul aci, iar azi de multe ori. La 5 d[upă] a[miaz] l-au dus la spital cu sania (cu Greasa Dumitru, c[are] spune că erau acolo 4 infirm[iere] române). Vitan abia m[ai] deschidea puțin ochii, nu vorbea. Rămase odaia goală (numai Onică) și noi, fără vorbă. Tot azi, dus la spital și Mitrică (de ger).

Febr. 3/16, vineri. Timpul, geros. Noaptea, îngheț; ziua, senin, dar cam vânt rece. **Prizonieri fugiți.** Din cei 30 de prizonieri aduși la noi la 1 f[ebruarie] și îmbrăc[ați] civil, au fugit 15. De aceea, căpit[anul] ne-a fotogr[afiat] la 1½ d[upă] a[miaz] pe toți, ca 45 inși, în 2 grupe, cu un aparat mic și a spus că cine o fugi e fotograf[iat] și îl trimite la comanda[ment], unde poate fi împușcat. Pare că prizonierii nu se tem de fel. Cei fugiți sânt civili, din satele vecine, trimiși de primar, [spunând] c-o să le dea drumul curând. **Popă, biserică.** Am auzit azi clopote la biserică, ceva plăcut, nu auzisem de vreo ½ de an. Un mort dus azi cu popă; zilele trecute, unul fără popă. De la cel de azi, soldatul alsacian aduse o lumânare și un bob de tămâie.

Febr. 4/15, sâmbătă. Timpul, senin, frumos. **Contra fugei prizon[ierilor]** s-au luat măsuri. A pus sârmă înaltă la garduri și seara a încuiat ușa de jos, de la ieșirea d[in] coridor în curte, punând ½ butoi pentru necesități. Sold[aților] le e necaz, căci ar fi putut fugi noaptea și se pare că n-au stat sentinele aici niciodată. **Biserică.** A venit lume m[ai] multă în oraș, și protopopul, cu c[are] a vorbit Stoicănescu, c[are] se duce la București să-și aducă familia. Seara, clopote p[entru] duminică; noi ne veselim. **Germ[ani] aici.** N-ar fi de mirare să vezi rămân[ând] s[au] reven[ind], după război, mulți soldați germani meșteș[ugari] aici, legați acum și de femei (șef[ul] gărzii). **Vorbe de plecat acasă.** Facem mereu plan[uri] cum o să plecăm acasă, cu trenul, pe jos. Pe jos, am lua

care s[au] căruțe cu chirie; unii au bagaj. Așteptăm vreo lună. Credem că cei mari or lua măsuri ca plugarii să muncească la casa lor, căci la alții muncesc puțin și fug; îi pot da sub comandă în sat, căci n-au unde să fugă de acolo. Eu mă tem că nu m-o lăsa cu oamenii, deși am stat mereu cu ei. Mă tem m[ai] ales de o retrag[ere] a front[ului], a fi trec[uți] în Bulg[aria]. De aceea, am dori garniz[oana] la Caracal (greu, fiind stăp[ânire] autr[iacă]) sau Slatina. **În oraș.** Stoic[ănescu] fu cu cel spelb („Șliboviță”) în oraș, după fasole, ceapă, usturoi p[entru] noi (cu pluton[ierul], serg[entul]); vorb[esc] cu protoiereul, comis[arul] Leonida Stănescu (prin Prunea Matei). Zice că num[ai] unu are s-aducă 300 kgr ceapă; deci începe comerțul... **Stricări.** Spun că la o casă au tăiat dinadins brazii, frumoși, ca de la 1 metru de pământ; că din o casă f[oarte] frumoasă scoteau bălegar de vite... Răboiul!... **Știri.** Căpit[anul] mi-a dat dim[ineață] 3 jurn[ale], cu datele 12-14 febr. (1 rez[ervă] 11 f[eb]r.). În ele: Engelzii zoresc atacurile spre Belgia; se înțelege, acum sânt ei mai zoriți. Șeful spune că leul românesc merge 80 pfenigi, coroana austr[iacă] 57 pfen[igi], leul sârb[esc] 30 pfe[nigi]. P[entru] mine, aceasta este o mare bucurie, arăt[ând] sit[uația].

Febr. 5, dumin[ecă]. Vreme frumoasă, senin. La biserică slujește popa; e lucru mângâietor p[entru] noi. **Închisoarea.** Am vrut să merg în oraș, în plimb[are] și pe la serg[entul] Vitan, la spital (cu Morcovescu, Stoic[ănescu], Dinculescu), dar șeful [de] post n-a putut vorbi cu căpit[anul]. Am stat t[oa]tă ziua în casă. **Seara, convers[ăția]** obișnuită, ca 6-9, dspre citirea jurnalelor, eu stăruind să se abon[eze] la ele (promit Stoic[ănescu], Dinc[ulescu]). Stoic[ănescu] stăr[ui]e că n-are timp (eu demnstr[ez] ¼ ceas = 10 b[ani] vara). **Germanii,** pare că se tem de Româna, căci șeful de post zicea că ei n-ar rămâne după răz[boi] aici.

Săptămâna 30 ian. – 5 febr.

Locuința. Aceeași, foarte mulțumiți. Încălzit prea mult, aduc[ând] toți lemne, când vin de la lucru. Lumină bună nu prea avem, lămpi mici cu gaz. Tot spun c-o să pună și la noi electrica, care funcț[ionează] la clădirea din vale și care are mașina în fața noastră. **Încălțăminte** s-a cam rupt la unii; o mai cârpesc și ei cum pot, cu aruncate. **Hrana.** O ia regulat sergentul Stoic[ănescu], pâinea, la 2 zile și celealte, la câte 4 zile. Carne, de trei ori pe săptămână, ca 3 kgr, vacă, proastă. Conserve nu ne-a mai dat deloc. În 4 zile, numai ciorbă de grâu sau mei, groasă, câte 2 străchini de om. Dimineața, cafea de orz neândulcită; seara, ceai îndulcit. Fasole, cartofi, nici vorbă. **Sănătatea.** Mici boale: răceli, Șain – bube la picior; 3 la spital: Nicolae Marin, la subțioară (ianuarie), Vitan grav (2 febr.), Mitrică Marin (29/30 ian.), scrântit un deget. **Lucru.** Ca și săptămânile trecute: 7-12 (cu o pauză: 9½-10), 1-3½ tot felul de corvezi: tăiat lemne, curățat porumb pentru vite, cărat scând[uri] din oraș etc. **Distracții.** Seara, la conversație, unii pe la alții, de război, acasă etc. Irimin m[ai] cântă cu fluierul, Șain m[ai] cântă și m[ai] joacă, văitându-se, cu gândul la țigancă. **Lumea** a început să vină în oraș, m[ai] ales mahalaua; a venit protopopul etc. **Știri,** prea puține (v[ă]d 30 ian., 4 febr.). Cam stagnare. **Garda** întărită (v[ă]d 4 febr.). **Timpul.** Iarnă cu zăpadă, înghețuri.

*

* *

Febr. 6/19, luni. Timpul: nor, jos zăpadă.

Febr. 7/20, marți. Timpul, ca ieri. **Mahalaua** vecină e cea m[ai] mare parte aci. Am fost cu șeful de post, ca 10-10½, să găș[esc] car cu boi, dar nu s-a putut, fiind luate de corvoadă cele bune. Lumea aduce câte puține din satele vecine (grâu, țeale), duse la bombardament (15 aug. - nov.) **Cocoși** cântând, numai în 2 locuri (la căpitanul nostru și spre gară). **Câinii** latră cam idem.

Febr. 8/21, m[ie]rc[uri]. Timpul. Nor, jos zăpadă; noaptea, îngheț; ziua, ceva dezgheț. Seara, de pe la 5½, zăpada cade, deasă. **Toți, la lucru.** Căpitanul m-a obligat să supraveghez și eu oamenii noștri, sânt obligat a „servi” (dienen). Eu răspuns ofițervortreterului, astăzi dimineața la front, că ofițerii nu sânt obligați să lucreze. El a spus căpitanului, și de aici supărarea acestuia. M-am dus la supravegheat 5 inși! Căpitanul, trecând pe acolo, a spus că pot merge pe la toți, nu să mă închid în cameră, să servesc ca tâlmaci etc. Dim[ineața], eu spus[ei] că sânt cam răcit, bolnav (kranklich); d[octo]rul m-a ciocănit... I-am spus că am stat în casă scriind, citind, dar eu am grija oamenilor cu igiena, să nu fugă etc. De acolo, după repaos, orele 10-12, am fost cu 5 cară, c[are] cărau scând[uri] de la un atelier de lemn unde e și moară. Acolo, câțiva germ[ani] și m[ai] mulți prizonieri rom[âni] lucrau. La moară, f[oarte] multe femei și fete cu săcuți p[entru] măcinat. Pe drum, venea de la moară un copil de 6 ani cu ceva făină la spinare. Sold[ații] turci, în vreo 2 case; în una, făcuseră focul pe pardoseală. Cu noi era alsacianul, sătul de război. După amiază, 1-3, au descărcat scânduri la o baracă de la r[ăsărit] de fabrică. **Bani noi.** Văzui și eu hârtii de cele scoase de Banca Generală Română, 2 de câte 25 bani. Pâine se vinde în oraș într-un loc, 30 bani kg., neagră, numai la civili (cu gardă); dă și m[ai] multă.

Febr. 9/22, Joi. Timpul. Iarnă mereu. A nins m[ai] t[oa]tă noaptea și ceva ziua. **Eu lucrez p[entru] cancelarie.** Ca să nu stau, mi-au dat să fac apelul soldaț[ilor] noștri, cu diferite date asupra lor, în camera mea. **Căpitanul și limba română.** Seara, pe la 7, căpit[anul] m-a ch[emat] la el și am stat m[ai] mult de vorbă nemț[este] și franț[uzește]. Zicea că el cu d[octo]rul vor să învețe ceva românește, după metoda *Metoula* (o cârtică pe care luase ceva notițe) și să viu să facem ceva convers[ație], citiri. Am refuzat plata p[entru] aceasta, zic[ând] să profit și eu cu limba germană. **Recompensă!** Căpitanul m-a pus să spun oamen[ilor] dim[ineața] că cine o munci bine va fi răsplăt[it], dându-i pește. **Jurnal român[esc]!** Pe la 4 d[upă] a[miază], un băiat cu jurnale striga pe stardă: „10 b[ani], *Gazeta Buc[ureștilor]*”. Cu bucurie, am luat eu, Morc[ovescu]. **Știri.** Căpit[anul] mi-a mai dat dim[ineața] *Gaz[eta] Buc[ureștilor]* cu dat[ele] 16 și 17 febr. Atacurile englezești în Apus se întetesc.

10/23 febr., vineri. Prizonieri noi. Alături a adus alți 16 prizonieri noi de la Lagăr. **Femei la prizonieri.** La civili de alături vin femeile cu rufe, mânc[are] etc. Nu le lasă căpit[anul] să vorb[ească] cu ei, dar tot cam vorb[esc] de la distanță mare. **Șain,** de vreo 2 săptămâni, se tot pătimeste cu niște bube la picior; se ducea la d[octo]r de câte 2 ori pe zi și se văita mereu, ca să nu-l puie la lucru. Auz[i] [că] pe cei bolnavi îi va duce la prizonierii cei mulți, la Gimn[aziu]; dim[ineața] zicea către șef, tare și caraghios: „Nix bolnav, sânt sănătos”. S-a așezat la flancul drept și zicea c-o să cadă în genunchi la căpit[an], ca să-l lase cu noi; că altfel, se taie. **Jurnal.** Alt număr din

Jurn[alul] Buc[ureștilor]. Vanzătorul spunea că a vândut ieri 3000 exemplare (în rom[ânește], alte ex[emplare], în nemț[este]). În el, reglementarea pescuitului etc. **Lecții de l[im]ba română cu germanii**. Azi (1½ - 2½ d[upă] a[miaz]) am făc[ut] prima lecție, citire, fără multă preg[ătire]. Le-a plăc[ut], mai ales că comparăm mereu cuvin[tele] rom[ânești] cu origin[alele] latin[ești] și franc[eze]; vedeau că nu e greu. Am făc[ut] cu amândoi, căpit[anul] și d[octo]rul. Le era mai ușor ca după Gh. Popa (colecția Metoula). **Cu d[octo]rul prin oraș, orele 4-7 d[upă] a[miaz]**. Am fost după cărți, prin niște case arse (unde găs[esc] dicț[ionarul] Sachs Villatte), pe la dif[erite] case de sănăt[ate] etc. Au păstrat pentru ei t[oa]te clădirile bune d[in] oraș, au ars t[oa]te prăvăl[iile] din centru, au spart geamur[ile] la mahalale. La Gimnaziu erau 800 prizonieri, în secții de câte 50 cu gradați. La o casă d[in] mahala murise un copil de 3 ani de pojar. D[octo]rul a desinfect[at] conștiincios. Mama copilului zicea că copilul făcea bucur[ia] tatălui, acum dus în război; că din 15 ani de căsătorie mai are numai o fată de 13 ani; că copilul a zăcut de pojar, trec[ând] la meningită d[in] cauza traiului rău, [a] fugii. Tot aici era și un hamal din port, pretențios. Fuma. Zicea că a fost la Drăgănești în timpul lupt[elor]; că au ținut câteva zile sub pat fetele mari; că mănâncă ceva porumb de la țărani o dată pe zi; că au gătit mămăligă cu zeamă de varză, neavând sare; că prefect[ul] le dă porumb, 3 lei ddl; că la Drăgănești au omor[ât] 10 oam[eni] civili p[entru] bani. D[octo]rul: să nu spun nimănui. Doctorul, în camera lui multe rufe, medic de oraș; plan[uri] mari.

Febr. 11/24, sâmbătă. Timpul. Senin, dar tot ger. **Alarmă.** Ast-noapte, la ora 12, o femeie striga mereu: „Patrulă, patrulă!” la noi, p[entru] nemți, că a venit un neamț beat și i-a spart geamurile. S-au dus acolo vreo 2, dar spun că nu era nimic. **Lucru.** Azi, 7-1. Germ[anii] st[au] ficși la ceas. Lucr[ăm], m[ai] ales îmbold[iți de căpit[an] și ofițer-stelfertreter-ul Linke (cel cu cioc de barbă). Ca să nu stea că trecea căpit[anul], a luat o ladă. Niculin, cu unul, i-a arătat un fitil; teama lui de explozie. **Eu** lucrez acasă la o listă de oam[enii] noștri, ca să nu stau. Cară scânduri, nivel[ează] etc. **Tânărul tâlmaci** de alături, Blumerferld Moruz d[in] Miroslăvești (Suceava), mi-a adus 2 cărți de citit (*Cu paloș[ul], Citire*).

Febr. 12/25, duminică. Timpul. Ziua nor, seara senin. Tot îngheț. **Închisoarea**, cam serioasă. Alții (tâlmacii) se plimbă liber. Noi nu putem ieși la Vitan, bolnav de 10 zile, la spital. **Curățenia** o putem ține f[oaarte] bine. Azi, eu, ca și acum 3 săpt[ămâni], m-am spăl[at] bine peste tot; ieri [a] spăl[at] Șt[efan] t[oa]te rufe și flanelele sale bine. **Plec[area] lui Lorentz.** A plec[at] și alsacianul azi. Mi-a lăsat 3 cărți franc[eze] (d[in] Giurgiu), amintire. Pleca la Bucur[ești], p[entru] front; mai mulțumit decât a răm[âne] aici. **Planuri.** Am dori (ne sfăt[uim] noi: eu, Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diaconu) să ne ducem de la Giurgiu, dacă nu liberi acasă, cel puțin în garniz[oana] Caracal (Slatina, Craiova), m[ai] departe de Dunăre; pentru caz de o retragere a frontului, să nu ne ducă în Bulgaria; la vreo moșie chiar (Ivăn[ești]), unde ne-am duce, nu ca slugi. **Știri.** Șeful plictisit de atâta război, deși nu este însur[at], spune că de aici au fugit 300 prizon[ieri], că o să rămână puțini germ[ani] în România, duc[ându-se] la front[ul] apus[ean], iar aici, austri[aci], b[u]lg[ari]. **Discuții, lecturi.** Ziua, [orele] 9-10, Stoic[ănescu] cit[este] *Dănilă Prepeleac* (Citire de Pompiliu Eliade și Paul, clasa III-IV gimnaziu, Iași, 1897),

cu interpret[ări] mer[eu], plăc[ând] mult. Eu fac des lecții de educ[ăția] copiilor, purtare. Morcov[escu] spune că s-a lăs[at] ac[um] de enervare. Azi s-a lăsat post de carne. Așa auzisem¹³.

Săptămâna 6-12 febr[uarie]

Timpuł. Iarnă aspră mereu, a nins mult, îngheț, ger.

Locuința, aceeași, bună, lemne și foc destul-prea. Lumină, mereu proastă.

Mâncare ca de obicei: pâine 400 gr; 4 zile cu carne, 3 fără (cu grâu, tăitei, 2 ori orez). Ne-a mai dat iar conserve de cele bune (Speck), 1 cutie de 3 kgr, la 2 zile, la 50 oameni (slănină conservată, ceva carne). Seara, ceai dulce; dimin[eața], fără zahăr.

Sănăt[atea]. Cei 3 de săpt[ămâna] trec[ută] sânt și acum la spital (Vitan, Mitrică, Nic[olae] Marin), de c[are] nu mai știm nimic. **Eu** m-am îndres m[ai] bine, nu m[ai] s[ân]t răcit, mănânc binișor. Stoicănescu are o sănăt[ate] excelentă.

Serviciu. Ca de obicei: 7-12, 1-3½; sâmbăta, 7-1; duminica, suspendat de la 8 februarie. Apoi mi-au dat să lucrez cancelarie, lungesc și eu lucrul; mai stau ceva la câmp, ca 7-8-9. Oamenii merg încet.

Închiși noaptea cu cheia, 8 s[eara]-5 d[imneata].

Distracții. Vorbă, m[ai] ales noi cu plan, 5½-8-9 seara. Șain cântă mereu și glum[este]. Irimin cântă cu fluierul.

Știri. Alături, civili prizonieri, vecini, d[in] Vlașca. Eu fac lecții de rom[ână] cu căpit[anul] și d[octo]r[ul]. Toți așteptăm trimit[erea] acasă prin martie. Jurn[ale], f[foarte] rar (9 și 10 febr.) De acasă nu știm absolut nimic de 3 luni. Eu cred că ai mei sunt: 1) sau la Rede, 2) Caracal, 3) Priseaca. Zice că primarii de aici d[in] sate iau pe soldații prizonieri acasă acum; umbla unul la 11 după a[miaz].

*

* *

Febr. 13/26, luni. Timpul: senin, noaptea ger. **Lecție** regulată, 1¼ - 2¼, la căpitan. **Gardă de turci.** Azi au venit la civilii de alături 2 turci, sold[ați] de gardă.

Febr. 14/27, marți. Timpul. Senin, dar tot ger. **Vânat.** Mereu auzim dându-se puști. Sânt multe rațe sălb[atice] care dorm chiar pe constr[ucția] fabricii; le împușcă gem[anii]. Au trecut și lebede de la s[ud] la n[ord]. Căpit[anul] a vânat un vultur, pe care-l trimite la Bucur[ești], să-l împăieze (eu făcui azi, seara, scrisoare). Împușcă și câinii; seara auzii o pușcă, apoi un schelălăit lung. **Pâinea** are mare valoare acum. Căpit[anul] mi-a trimis seara 1 porție de pâine (800 grame). **Din sate.** Un ovrei tâlmaci, negust[or] în Buc[urești], [str.] Călărășilor, Iacob, spune că primarii din sate cer prizonieri câți le treb[ui]e p[entru] munca câmpului, fix[ați] de germ[ani]. Aleg oam[eni] din satele lor. **Lecția** cu căpit[anul], 1¼ - 2¼, adject[ivul].

Febr. 15/28, miercuri. Timpul, tot iernos, ger noaptea. **Poșta.** Auzim că au început în sate factorii poșt[ali] rom[âni], ac[um] num[ai] p[entru] oficiale. Sperăm. **Câini împușc[ați].** De la țară au venit în oraș 6 sănii încărc[ate] cu câini împușcați. **Prizonieri** sînt prin t[oa]te satele, conduși și ținuți de civilii. Nu e control p[entru]

¹³ Ultimele două propoziții au fost adăugate cu creionul.

îmbrăc[ăminte] civilă. **Svonuri:** că rușii au trec[ut] în Dobrogea, că au înaint[at] până la Buzău. 1 bat[alion] turc[esc], 1 g[enera]l art[ilerie] b[ul]g[ar] au fugit. **Știri.** Lecția cu căpit[anul] n-am făc[ut-o] azi, fiind el indispus.

Febr. 16 (martie 1), joi. Timpul. Ast-noapte, neînghețat, a căzut mereu zăpadă moale; d[upă] a[miaz], viscol. **S-a lucrat** num[ai] până la 11 dim[ineața], din cauză că s-a pus viscol groz[av]. **Cizmar.** A adus un sold[at] cizmar la sold[ații] civili de alături, și pentru noi. **Tutun.** Azi a dat a doua oară, de c[ân]d sânt prizon[ier], tutun (o dată la Plevna, 2 ian.). A dat ca soldă p[entru] 20 zile, 20 ian. - 10 febr. st[il] nou. A dat tutun român[ilor], de diferite calități; la soldați, de lei 1,50; mie și la gradați, de 6 lei. **Fuga civililor.** Ast-noapte, iar au fugit 11 soldați îmbrăc[ați] civil, de alături; de aceea, căp[itanul] supărat. Anchetă, dim[ineața]; eu tâlmaci. Din 2 camere, din o comună, 20 km dist[anță]. Cei 3 răm[ași], din cameră, n-au simțit. Bănuiesc că au ieșit pe fer[eastră], sus. Eu am spus căpit[anului] să ia prizon[ieri] d[in] Moldova, nu d[in] județ. **Cancelarie.** Eu lucrez la list[a] priz[onierilor]. **Lecția** de română, regulat, anunțându-mă d[octo]rul că să viu la 1,25 m[inute], nu la 1,15 m[inute].

Febr. 17 (mart. 2), vineri. Timpul. Un viscol îngrozitor, cum n-am m[ai] văzut, a bătuit ast-noapte și azi, de la est, vânt f[or]te iute, cu f[or]te multă zăpadă. **Lucru,** deloc, din cauza viscolului. **Lecția** de română făcută regulat. **Eu** scriu p[entru] cancelarie pe ceil[alți] prizon[ieri] de alături, deger[ati] la Slatina, fără foc; Nicolin, căpitanul, prizonier.

Febr. 18 (mart. 3), sâmbăta, Sântoader. Timpul. Tot viscol, dar m[ai] moale. Nămeți de 2-3 metri de zăpadă. **Lecția** de română orele 2-3. **Lucru,** toată ziua, râbind zăpada. Au fugit iar ast-noapte 2 prizon[ieri]. Eu, cu d[octo]rul, la o femeie tânără d[in] mahala, dusă în oraș pentru boale lumești; la ea, 2 sold[ați] germ[ani], p[entru] rufe.

Febr. 19, duminică. Timpul. Senin, dar tot frig. Pe străzi, nămeți grozavi. **Eu, în oraș.** După multă stăr[ui]nță la șef, căpit[anul] mi-a dat numai mie (și tâlmac[iului]) drumul, singur, în oraș, p[entru] orele 2-5. Am fost la spital. [La] Poartă, turci. Vitan era grav, de 4 zile, ceva m[ai] bine; m-a recunosc[ut] pe jumăt[ate]. Mitrică și Nicolae Marin er[au] la barăcile artil[eriei], albiți la față, apr[oape] vindec[ați]. Aci, și unul tânăr, d[in] Radomir, îmbrăc[at] f[or]te bine de la Cucea Roșie Rom[ână] (D-ra Cantacuzino [a] dat 5 milioane lei). Căciulă, haină bună. La spital, un germ[an] făcuse un stâlp de stejar cu semiluna pe care scria: „Hier biege der turk. Soldat...”. M-am întâlnit în ușa Poliției cu dir[ectorul] Rădul[escu]. Am mers la pref[ectul] ac[tual]. El tânăr, aici cu (alți) funcț[ionari]. La Romanați nu e prefect acum. De prizonieri, zice că poate să-i lase acasă pentru muncă. Eu am accent[uat] ca să spună la Buc[urești] că numai acasă, cu ale lor, pot munci bine, dar vara fug; la casele lor, pot garanta. Pref[ectul] zicea că se interes[ează] de prizonieri, trimet[ând] la noi haine. Să fac listă de toți p[entru] Crucea Roșie, p[entru] adrese famil[iale] și ajutoare (ofițerii 60 lei lunar). Avea niște haine acolo p[entru] un ofițer. În sufr[ageria] Pref[ecturii], un miel în „Buk...”¹⁴. **Cărți.** Pe stradă, am cumpăr[at] de la un ambul[at] 3 broș[uri] [cu] dialog[uri] rom[âno]-germ[ane] p[entru] subofiț[eri], 1 calend[ar] de părete. Când mă

¹⁴ Litere indescifrabile.

întorceam, am luat de la 2 băieți, d[in] sac, vreo 25 cărți (și vreo 10 p[entru] subofiț[eri]), luate de ei de la o libr[ărie]. **Pe stradă**, mulți sold[ați] austr[ieci], ceva germ[ani] și turci camufl[ați]. **Turcii** de gardă, vecini, vin prin bucătăria noastră. I-au gonit sold[ații] germ[ani]. Vin la privata noastră, neavând ei alta. **Știri**. În oraș, ca 7000 loc[uitori] (mahalagii); nu e încă primar. 400 câini jup[uiți], topiți p[entru] săpun, aprinz[ând] magazia de la cazane. Trec sold[ații] bulg[ari] la sud. D[in] Buc[urești], 7-8 tren[uri] zilnic cară cele 75% d[in] mărfuri.

Săptămâna 13-19 febr.

Timpul. Iarnă aspră, ger, apoi viscol îngrozitor. Nămeți mari de zăpadă. **Locuința**. Căldură destulă, lumină proastă, seara. **Mâncare** obișnuită: 5 inși, 2 pâini pe zi; o dată pe zi, la amiază, fiertură, câte 2 străchini (3 ori carne, 2 ori fidea, 1 dată grâu); dimineața, ceai neîndulcit; seara, ceai îndulcit; p[entru] seara, 4 cutii cu „Speck”¹⁵ conserv[ă] (câte 1 cutie de 3 kgr la toți, p[entru] câte 2 zile), bună, dar puțină. **Eu** iau ciorba fără carne, iar carnea mi-o frig bucăți mici în untură (cumpăr[ată] de la Mutu la 12 febr.). Nu beau apă deloc, numai ceai. Carnea e de vacă conserv[ată] în sare, f[loarte] sărată. Fasole, cart[ofi] deloc. **Sănăt[atea] bună**. Cei 3 la spital. **Serviciu** reg[ulat], 7-12, 1 - 3½ (în realitate, plec la 6,40 m[inute] și la 12,40 m[inute]); o pauză la 9-9½, pentru fruhstuchul-ul lor. Așa din ianuarie. **Lucru**: 12 + 1 sergent (Mutu, Biolan, Greasa, Licu, Dan, serg[entul] Stoic[ănescu]) cu 6 care cară din oraș scânduri, lemne, de 3 ori pe zi aduc; 5-6 la mătur[at], la germ[ani], jos; 5-6 la tăiat lemne, în pivniță; 4 la lemne, la electrică etc. **Disciplină**. Se înțeleg bine toți. **Știri** mai deloc, jurnale idem.

Febr. 20, luni. Timpul. Cam senin, cam nor. **Lumină electrică** ne-a pus azi în camera mea, după lungi promis[iuni]. **Dimin[eața]**, la apel, noi am trec[ut] la nord[ul] clăd[irii]. **Serviciu**. Aghiotantul mi-a spus să zic oamen[ilor] că, dacă se silesc, le dă drumul m[ai] devreme. Dar oamenii, tot ca ei, și drumul li s-a dat tot la 12. **Lecție** num[ai] cu căpitanul. Face num[ai] el fraze român[ești], relativ la servciu, iar eu le corectez. („Să dați zăpada la dreapta”). **Căpit[anul] și prizonierii**. La lecție, cu ocazia unei fraze („Azi a fugit un om, va fi aspru pedepsit”), i-am spus că la Parc ar treb[ui] ruși (n-a vrut) s[au] prizon[ieri] d[in] Mold[ova], căci vara e greu de reținut ac[i] țărani. E m[ai] bine să fie lăs[ați] la casele lor, sub comandă. At[unci], eu aș garanta de ai mei. A luat notă p[entru] ac[eașta]. Eu am evitat să cer ceva căpitanului la lecții, dar el a adus ocazia pe c[are] eu o doream. Iar a fugit un prizonier civil, c[ând] s-au dus la gară, corvoadă. **Apel**. Seara, pe la 7, de 2 ori a scos căpit[anul] pe prizoni[eri] și pe toți sold[ații] germ[ani], făcând apelul.

Febr. 21, marți. Timpul. Noaptea, îngheț; dim[ineața], ceață; apoi, ceva senin. **Lecția**, tot 1¼ - 2½, tot fraze ca ieri. Lipsește doctorul, la lec[ție]. **Căpitanul și l[im]ba română**. Căp[itanul] a vorbit soldaților prizon[ieri] câteva fraze române[ști], făcute acasă, sigur, de el, necorect[ate] de mine, inteligibile: să-și aibă fiecare cameră de la prizonierii civili câte un șef (caporal or sergent), ca să fie răspunzător, să-și ia numele camerei în scris.

¹⁵ Slănină.

Febr. 22, miercuri. Timpul. Noaptea trecută, ger; ziua, cald și bine. **Lecția** făcută ca de obicei, cu fraze practice și potrivite cu situația („Să vie doi soldați aici”; „Să sape un șanț...”). Garda a uitat ast-noapte ușa de jos descuiată! Nu fug. **Dor de casă.** Șain, 43 ani, e cel mai focos de nevăstă. Azi, pe la 9 dim[ineața], a cântat sing[ur] în camera lor, cu mare foc, cântecul lui favorit să se vadă acasă. D[octo]rul a venit 5-6 minute pe la 7 seara la noi, să admire lumina electr[ică], pusă sub stăr[ui]nța lui (cabl[ul] instal[at] î[n] ninte] de război, acum num[ai] lampa. I-am arătat cărți (*L[imba] fr[anceză]*, de Leautey). Mi-a dat I-a oară mâna. **Citiri**, seara toți 4 (eu, Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diac[onu]; eu, tare, pe *El zorab*).

Febr. 23 (mart. 8), joi. Timpul. Noaptea trecută, fără îngheț: ziua, nor; se top[este] zăp[ada]. **La moară, în oraș.** Eu, ca serviciu, pot merge unde sânt oameni de-ai mei. Azi (7-10½) am fost cu carăle la moară (cu 1 car: eu, Stoic[ănescu], germ[ani], 2 sold[at]i). Aci, femei și fete f[oaarte] multe măcinau cu săcuții. Un ovrei blond, cu căciulă albă, soldat român era interpret; fetele îi ziceau „nea Mărine” și el, „sânt jidan” (către mine). **Prefectul** a venit pe acolo în inspecție; a prim[it] lista. I-am repet[at] să stăr[uiască] să se ducă prizon[ierii] acasă, la muncă, căci num[ai] așa nu fug. Crucea Roșie va ajuta după listă și va înșt[iința] faml[iile] de noi. **Bulgarii și m[ai] ales turcii** c[are] păzesc pe prizon[ierii] români sânt bruscați și chiar băt[uți] de sold[at]ii germ[ani]. Un serg[ent] rom[ân] spunea că cu 1 ofițer și 7 sold[at]i germ[ani] au împușcat 7-8 bulg[ari] c[are] jăfuiau și torturau p[entru] bani (împușc[ând] pe o fetiță pentru a spune unde e ta-său). **Un consătean.** C[ân]d mă întorceam, l[ân]gă moară, mă strigă cineva: „Naș Ilie!”. Văd pe Stan alu Piroi (la apel Ștefan). Era prizonier la turci, cu c[are] o ducea cam rău. A fost rănit în Dobrogea, prins la un sat d[in] Tara Rom[ânească]. Frate[-meu] Ion era pe la sfârș[itul] lui oct[ombrie] în Slat[ina], la un ofițer. **La moară**, f[oaarte] multe femei, copii, fete. Sold[at]ii ger[mani] indiferenți în moară cu mâin[ile] în buzunar.

Febr. 24 (mart. 9), vineri. Timpul. Noaptea, prea puțin îngheț; zi senină, f[oaarte] frumoasă. Amenință nins[ori], zăpezi. **Sită pentru cernut.** Vreo 3-4 zile oamenii noștri au făcut mămligă necernută, mălaiul mare, numai tărate. Acum au făcut site: alde Bălan au găurit cu cuiul o tinichea mare de conserve de carne; Greasa p[entru] odaia lor a pus niște pânză de sârmă de la dulapul frigifer răposat, și acum pâtpăie mămligile. **În oraș**, am fost și eu dimineață cu cele 6 cară (orele 7-9½) de am adus lemne de foc de la un depou. Pe drum, cer lemne de foc femeile; m[ai] scapă câte 1 pe urma carului. **Corvoadă de civili.** Vreo 50-60 de civili din oraș (copii de 13-14 ani, bătrâni); ei strâng sârma de ghimpi de la n[ord] și s[ud] de locuința noastră, pusă de ai noștri. Între ei, și țigani costorari care acum văd ce bogată țară avem. **Câini.** Iar s-au m[ai] văzut 4 sâni de câini; eu văzui una încărc[ată] cu 50. Am văz[ut] și magazinele cu pieile câinilor. **Pleacă** azi șeful de post Otto Linke și Iosif Schrott la Bucur[ești] p[entru] front. Linke trist, cu bluză, 1 rând rufe. Îi regretăm, s-au purtat bine. **Căpit[anul]** pleacă cu trenul pus în circulație, la Bucur[ești], p[entru] 2 zile. **Lecția** făc[ută] cu el, 1¼-2, apoi num[ai] cu d[octo]rul, 2-3 (At[unci] a plecat L[inke]). **Zvonuri** fără rost, că rușii cu rom[ânii] s-au oprop[iat] de Ploiești.

Febr. 25 (mart. 10), s[âmb]b[ătă]. [Timpul.] Ast-noapte iar a nins puțin; nu e îngheț. Nor. **Lecție** n-am făcut; lips[este] căpitanul (la București). **Lucru**, 7-12½ (nu

până la 1; aghiot[ant] mărinimos). 2 milit[ari] bulgari (un capor[al] c[are] știe bine rom[ânește], 1 fruntaș) și alți 7-8 soldați veniți după lemne cu țidulă de la comand[ant] sânt ținuti ca 3-4 ceas[uri], afară la feldvebel. Eu srv[esc] ca interpret. Nu-i lasă să ia dimprejur din fostele tranșee rom[ânești] (pe c[are] le-au cam cărat civilii), nici de la depouri; să-și găsească. Bulg[arii] nu prea spun de front. Șain, leneș și vesel ca totde[eauna], sta cu zgaițele în sus și zicea către soldatul Sachse: „Krank”. Pupa un șort de la Greasa. **Mâncare de pește.** Stoicănescu mai cere de la ai de la provizii părți[ile] peștelui ce nu le mănâncă germ[anii] (capetele, șira spinării) și m[ai] mâncăm bieți[i] și noi, ca variație, gătite bine după indicațiile lui Morcovescu, ciorbă, mâncare.

Febr. 26 (mart. 11), d[um]ineca[.] Lucru de dimineață, 7-12. Am spus șefului de post să mă ceară căpit[anului] pentru dus în oraș, dar nu știu ce-o fi făcut, căci nu mi-a dat bilet, ca tâlmaciului Blumelfeld de alături. Am stat în casă cu toții, de vorbă, citind cărți.

Febr. 27 (martie 12), luni. Îmbrăcăminte a dat la câțiva de ai noștri. Ea e adusă de la Poliție și Prefectură, găsită pe la particulari de la soldații rom[âni]. Căpit[anul] va cere imperios încă, după o listă. Eu am făcut o listă cam de ce le treb[ui]e: câte 1 rând de rufe, ca 30 per[echi] încălț[ăminte], ca 20 p[erechi] pantaloni. A dat câte ceva azi: 1 tunică, 1 căm[ășă] cu ismene, 5-6 per[echi] bocanci (fără s[ă] ne fi spus și nouă). Am mai schimbat unele: mantale (3-4), pantaloni (5-6). (Vezi și la sfârș[itul] săptăm[ânii]).

F[eb]r. 28 (martie 13), marți. Spălat pe jos scândurile. Cerusem și eu oamen[ilor] și ordonă și șeful: Fiecare cameră să-și spele; cam cârmeau, dar au spălat.

Martie 1/14, miercuri. Timpul. Câmpul, acoperit cu zăpadă; timpul cam rece, cam noros, dar sigur peste 0 grade. **Prizonieri** noi la Parc; iar au venit 20, instal[ati] tot în casa noastră, capul de apus. Îi încuraj[ez]. **Veterinarul** român (al județ[ului]?) stă acum la Călugăreni; a control[at] caii și boii; eu, interpret; el, ceva franțuz[este] cu căpitanul. **La Prefectură** am fost azi (4½-5)), trimis de căpit[an] cu ordin de a da imed[iat] lucr[uri] de îmbăc[ăminte] milit[arilor] prizon[ieri], contr[ar], va face scand[al] și va cere pedeps[irea]. Pref[ectul] era la Buc[urești], direct[orul] Stel[ian] Petrescu a luat notă. Am dat și pe la Poliție, neoficial, tot p[entru] ac[eastă], ([a] răsp[uns] Rădulescu că va căuta). **Cărți** luate de la un club sau librărie] centru, 2 brațe, aruncate de bulgari în curte, pe zăpadă acum ½ (17 ½ ani, de când sânt prof[esor]).

Martie 2/[15], joi. Timpul. Nor, dar nu ger, desgheț peste tot, zăpada se duce încet, ceea ce e f[oa]rte bine pentru agricultură. **Serviciu.** Cei m[ai] mulți, cu încă cei 20 noi veniți acum (ieri) au descărcat din un șlep, pentru tren, mine etc. Am stat și eu acolo, 7¼-8½. **Căpit[anul]**, dim[ine]ața, a dat, ca și ieri, la ai noștri, în românește: „Bună dimineța” (iar românii, să „Trăiți”). **Lecție** n-am făc[ut] azi, având căpit[anul] treabă. Însă la 11, am tradus cu căpit[anul] un bilet, cu creionul al lui Vezure din Gogoșari, ca prizon[ier] îmbrăc[at] civil, la unchiul lui, să-i scoată de aici p[entru] comună. **Jurnalul Buc[ureștilor]:** Atacuri franc[eze] mereu; China rupe relați[i]le cu G[er]mania].

Martie 3/[16], vineri. Timpul. Nor, vânt foarte iute de la n[ord]-e[st], de te spulberă. Totuși, zăpada se duce încet. **Pește.** Azi s-a gătit, cu orez, ciorbă, peștele dat ieri, de s-au saturat toți; trai[ul], dat în 2 zile, m[ai] bine. **Bolnavii.** Mitrică Marin s-a întors de la spital, unde plec[ase] la 2 f[eb]ruarie. E tot bolnav la deget, dar veniră alții în loc. Are haină nouă, bună, de postav ciabit [sic!] de la Crucea Roșie Română, c[are]

dă la toți boln[avii] haine. Costache Ilie e răcit greu, de muncă, răceală dob[ândită]. **Lucru** a fost num[ai] până la 12, descărc[at] șlepul, după vorba de ieri. **Gata de plecare**. Toți așteaptă în martie plec[area] acasă. Un tâlm[aci] spuse că e ordin să se facă tabel de prizon[ierii] com[unelor], pe județe și eu completei pe al celor de la Pionieri. Bobii lui Onică Gr[igore] dau azi: „Mai e un bob zăbavă” și „Gata”. Visăm. Stoicăn[escu] vis[ează] berăria. **Scris[oare]**. Căpit[anul] vorbi azi dim[ineată] prizon[ierilor], în cerc, român[ește] (cu accent groz[av]) că vor fi pedeps[iți] cei 4 (Viezure, Chelu Pr...) din Gogoșari, p[entru] că au scris pe cale particul[ară]; le va lua paiele, vor lucra m[ai] mult. **Lecția**. 1^{3/4} - 2^{3/4} (întors la 1^{1/4}). Exerciții. 3-4 dict[ări] și scris direct traduc[erea] român[ească], după dict[area] mea germ[ană]. Am spus căpit[anului] că dim[ineată] a accent[uat] greșit, pe silabele I. În cartea germ[ană], se găsesc greșeli grosolane: „Ioane, sânteți dv bun?”

Martie 4/[17], sâmbătă. Timpul. Ast-noapte, senin, îngheț; ziua, cald, liniște. **Cu doctorul în oraș**, orele 8^{1/2}-11. Am fost pe la Prefectură, pe la Lagăr; chiar pe stradă, am căutat cărți. La Prefectură: prefectul zicea că mi-a adus 60 lei ca ajutor lunar dat de Crucea Roșie Română ofiț[erilor] priz[onieri], și să viu să-i iau. D[octo]rul i-a amintit de îmbrăc[ăminte] cerută la 1 mart[ie]. A răsp[uns] (citind d[in] text) că Conv[enția] de la Geneva zice că prizon[ierii] treb[ui]e întrețin[uți] de cei ce i-au făcut; totuși, ar da, dac-ar avea bani și de unde cumpăra lucr[uri]. Vorbea destul de bine l[im]ba germ[ană]. La Lagăr sânt 675 prizon[ieri], în vreo 7-8 săli, dormind în pat[uri] cu 2 caturi (și parter). În o sală erau vreo 9 răniți în cârji, betegi, bolnavi. Tâlmaci, tineri evrei soldați. Biblioteca frum[oasă], aruncată pe jos de turci și bulg[ari]; repusă de germ[ani]. În sala de gimnastică, brad peste tot, p[entru] Weihnachten¹⁶. **Un doctor**, c[are] e și profesor (și cu c[are] vorb[esc] franț[uzește]) ne conduce. **Un tâlmaci** spune că a venit ordin p[entru] a trimite la munca câmp[ului] și acasă pe betegi, plugari; va opri însă pe cei cu carte, temându-se de spionaj. La un d[octo]r. Vianu, cărți și dulap[uri] aruncate în t[oa]l[te] părț[ile]. Aleg cărți p[entru] citit în captiv[itate], eu și cei ce pot citi. D[octo]rul zice și el că „bulgarii și turcii sânt b[uni]”. Eu spun că Rom[ânia] poate fi mâine cu Germ[ania]. **Svonul** că vor fi trim[iși] acasă îl spun la ai noștri. Stoicăn[escu] se întrist[ează] mult; Șain etc. se bucură mult; Ștefan: „Ce carte știm noi, mă Niculine?”. Eu spun la gradați că mă gătesc de captiv[itate] cu cărți, că nu mă simt bine decât c[ând]d voi merge liber acasă. **Lecția**, 2-3^{1/4}, a plăc[ut] f[or]te mult căpit[anului], zic[ând] că a fost un ceas „sehr schon”. Seara îmi comunică în scris, rom[ânește], într-o frază, că s-a aprobat (întrebat prin telegraf) să pot lua toată suma de 60 lei. **Știri**. Jurn[alul] de azi, împrum[uat] de la tâlmac[iul] Mț. Blumenfeld: În Rusia, revol[uție], guvern provizoriu, miniștri închiși. Soldatul de la căpit[an] zicea că a venit la Buc[urești] o teleg[amă] că țarul e detronat. **Azi sânt 6 luni**, de când nu mi-am văzut familia!

Martie 5/[18], duminică. În oraș cu Morcov[escu], Stoic[ănescu], Diaconu], orele 2-4^{3/4}, cu 2 bilete de la căpitan, singuri (în 1 bilet și Blumenfeld). **Timpul**, f[or]te frumos, senin. **De la Prefectură**, luat ajut[orul] Cr[ucii] R[oșii], dând chit[anță]. **Vitan** a murit la 1 zi după plec[area] mea, 5 martie [stil] n[ou], cam înconșt[ient],

¹⁶ Crăciunul.

înjur[ând] pe d[octo]r. O cruce cu inscr[ip]ția: „Hier ruht der Rumanisch Stancu Vitan Serg[eant] Inf[anterie] R[e]g[imen]t 19, 3 Komp[anie], Ges[ellschaf]t, 5.3.1917, Grab[en] No. 92). Pe cruce, o coroană de brad cu un buchet de fl[ori]. La altul, alături, la fel. M. ...¹⁷ și un serg[ent] Ene d[in] Reg[imentul] 19 Infanterie. Am plec[at] întrist[at] de biet[ul] Vitan, c[are] făcea plan[uri] de dus acasă. **Cărți**. De la Spital, treând prin oraș, am mers la Libr[ăria] Dupont, unde în curte am ales multe cărți de citit: eu, Morcov[escu], Șt[efan], Diaconu. Au luat și ei gustul de citit; le-am cam ales și eu cărț[i] p[entru] ei. **Soldat român-străin**. Pe stradă, un sold[at] în uniformă austriacă spue că el e român d[in] Mold[ova]; că e în arm[ata] austr[aică] p[entru] că părinții lui sânt supuși austr[ieci]. E probanil ovrei. **Câini mînc[ăți]**. 2 soldați germani (unul spân, f[loarte] blond, nas aquilian, ochi abaștri și 1 înalt, brun) au tăiat un câine și au mâncat friptură d[in] el. Soldații (Șain...) spun că-i spurcă. Gătīt la bucătăria celor de alături (de la vest). **Știri**. În *Gaz[eta] Buc[ureștilor]*: Țarul, detronat de revoluție.

Săpt[ămâna] 27 februarie-5 martie

Timpul s-a m[ai] încălzit, dezgheț; dar tot facem foc la sobă.

Îmbrăcăminte s-a procurat ceva, la vreo 10-12 de ai noștri; câte ceva, schimb cu ale lor: 3-4 mantale schimb[ate]; 1 tunică (Ilie Marin); 1 căm[așă] cu izm[ene] (Mărgeloiu, c[are] n-avea); 5-6 per[echi] pantaloni schimb[ăți]; bocanci la 5-6 (Grecu, Lupu D[umitru] etc.), fără să ne întrebe și pe noi la bocanci. Lucr[urile] acestea sânt aduse de la Prefectură și Poliție de prin sate, de la fugiți. Căpit[anul] a cerut cu stăruință, dar Pref[ectura] nu poate (la 4 martie). E lipsă, m[ai] ales de încălț[ăminte]. E un cizmar d[in] Bârlad aici, dar n-are material. Sold[ății] își repară și ei, c[ân]d au petece.

Mîncarea, ca de obicei; pe la 6 dim[ineața], ceai îndulcit (câte o strachină), la 12¼, ciorbă de vacă (în 5 zile pe săpt[ămână]), cu grâu, fidea, gris de mei, tăiței sau fidea; seara, pe la 6, ceai fără zahăr pentru după amiaz (seara ei mîncă num[ai] în 2-3 zile, (conserve) magiun). Oamenii m[ai] fac rost de căpățâni de pește și m[ai] fac mămăligi, mai cumpără pâine etc. Boabe fierte și coapte, mult m[ai] rar, de când cu mămăliga.

Martie 6/19, luni. Timp frumos, tot cam rece (mergem în mantale). **Serviciu**, ca 14-15, desc[ărcat] șlep[uri], 13 la casă, 4 [la] electrica, ceilalți la măturat, lemne, calorifer. Căpit[anul] a spus dim[ineața], în românește, că săpt[ămâna] asta va fi serv[iciu] m[ai] mult; să se silească toți. **Lecția**, 5-7 seara; sus la căp[itan], traduceri, căut[ând] reguli, iar eu zic[ând] că nu trebuie multe, ci citiri, convers[ății], scris. **Bolnavi**. Nicolae Marin a venit azi de la spital (dus la ianuarie). Sântem deci 49. Costache Ilie, răcit greu de vineri, zace în patul lui, cere coniac, țuică; nu e. **Lucr[urile] lui Vitan**, împărțite azi: jocul, lui Mocanu P.; cămașa și ism[enele], luat eu cu 6,25 lei, pentru completarea 100 lei; 2 carnete, hârtii, eu, fără pl[ată]. (3 Morcovescu, 1 Stoicănescu); altele, Greasa etc. Un elev de la Lic[eul] Brânc[oveanu]. **Jurn[ale]**, dă căpit[anul] gratis rom[ânilor]. Ceva retrag germ[anii] la vest și Macedonia.

Martie 7/20. Timp frumos de primăvară. **Serviciu**. 14 + 1 desc[ărcat] șlep[uri]; 13 la cară, eu; 1 bolnav (Costache), 4 la electrica, 15 la lemne în pivniță, mătur[at]... Eu

¹⁷ Cuvânt indeascifrabil.

cu carăle, căr[at] lemne 1 rând (7-9). Lecție, nu (mur[ind] ordon[anța]). **De plecare.** Un tâlmaci zicea că poate azi da drumul la betegii și bolnavii de la Lagăr (Gimnaziu) și că de la Bucur[ești] deja le-a dat drumul; că va da drumul la toți cei m[ai] în etate, nu și la gradați și orăș[eni], cu bilete p[entru] vizat la răstimpuri. Ast-noape, pe la 4, a murit soldatul de ordonanță a căpit[anului], ca 35 ani, blond, vesel, fiind pur[tat] pe la 12. **Prăvălii în oraș:** 1 bărbierie, 1 bragagerie; la o fereastră în fața Lagăr[ului] o femeie vinde ace, chibr[ituri] bulgăr[ești] (15 b[ani] cutia). **Bolnavi.** Costache, încă grav. **Jurn[ale].** Germ[anii] retr[as] de la Arras-Rouge (întindere ca 70 km). În Rusia, nesigur ce e cu țarul. **Ignor[anța] sold[aților].** Se fereau de Cosache să-i dea cămăși, crez[ând] că iau boala (i-am dat pe ale mele), iar de murdărie nu prea se sinchiesc. **Câinele** de ieri a fost mânc[at], deși doctorul zicea că germ[anii] nu măn[âncă]. Șeful de post zicea că e ca fript[ura] de vițel. Au mâncat cel `nalt și spânul cu nasul adus (f[oaarte] blond). **L[im]ba română.** 2 foi cu vorbe rom[ânești] și nemț[ești], [scrise] desigur de un soldat german, c[are] jurai că știa român[ește].

Martie 8/21, mierc[uri]. **Lecția,** seara, 5-6½. Convers[ație] în rom[ână] despre even[imintele] d[in] Rusia (cer[ând] căpitanul); eu spun rar (și explic[ând] unele caz[uri]) că Rusia e ca un continent, nu e o țară unitară, omogenă. **Cu prizon[ierii].** Căpit[anul], moale azi, lăs[ând] pe 2 femei să vie la bărb[ăți] în camera boln[avilor], num[ai] să nu dea scrisori; e semn bun p[entru] soldați, de plecare.

Martie 9/22, joi, Mucenicii. Începutul primăverii, splendid. Zi senină, f[oaarte] caldă, zăpada se topește. A început iarba să miroase. Un cârd de berze. **Lucru.** Azi [am] încep[ut] lucru la 6¼ (ieșiți la 6; până acum ieșeam la 6¾) până la ora 11; d[upă] am[iaz], tot 1-3½. **Eu** fac ca de obicei; la lucru eu cam până la 9, apoi în casă cu cărțile. Azi am cărat păm[ânt] p[entru] curte cu carăle de l[ân]gă cimitir. **Lecție** n-am făcut, în rom[ânește]. Înmormânt[area] soldat[ului]. Ordon[anța] căpit[anului] a fost înmorm[ântată] azi, la or[aș], încep[ând] aici la orele 11¼, cu 2 cuvântări ale unui d[octo]r, cântece ale soldaților. Car cu brad, brad pe jos. Eu cu ei la cimitir, orele 1-2½. Acolo, fără popă, cosciug frumos stej[ar] strug [sic!]. Cuvânt[ări], iar, d[octo]r[ul] și căpit[anul]. Muzică (4 cornuri alamă, 2 tobe), la înmorm[ântare]. Înmorm[ântat] și alt sold[at] germ[an]. La rând, înmorm[ântați], români, turci, germ[ani], cum le vine rândul la înmorm[ântare]. Ca 100 morminte, ½ (utimul) cu cruci; 2 cu coroane (Vitan și Ion Ene, serg[entul], Reg[imentul] 19 inf[anterie], c[om]pa[nia] 3). **Pleacă** cei 2 grăniceri ai noștri (Curcă, Ilie M[arin]) la Lazaret (apoi, p[entru] acasă, plecară 3 județe. Mare bucurie la ai noștri. Civili (ca 20), la corvoadă, alăturat, în curte.

Martie 10/23, vineri. **Timp** f[oaarte] frumos, prea cald, lapăd flanelele, senin, se topesc nămeții rămași, crește iarba. **Lecție** cu căpit[anul], orele 5-6¾. Convers[ație] în rom[ânește], cu întrebări eu, vorbesc eu de reg[ele] Carol și reg[ina] Elis[abeta] (era în carte: „Cum se numește regina”) Aduc elogiile sincere foșt[ilor] suver[ani], fără aluzii actuale. 2 ani + Silv[a].

Marie 11/24, sâmbătă. **Vânt** f[oaarte] iute de la est. **Lucru,** 6¼ - 1; d[upă] a[miaz], liber. Eu, 6¼ - 9½, cu carăle (2) la fier vechi. **Lecția,** 5-7 d[upă] a[miaz]; traduc în scris (pe foi vol[ante]) d[in] germ[ană] în r[omânește]. Cartea plină de greșeli (Loverey). Cu d[octo]r[ul] stau de convers[ație] în nemț[ește] (nu rom[ânește], cum a crezut căpitanul;

[în] Germania, 120 mil[ioane] vorb[esc] germ[ana]), or[ele] 6½ - 7, c[ând] căpit[anul] era chem[at] sus. **Plata civililor.** Se plătește câte 1,50-2,50 lei (mânc[area] lor). Popa Șt[efan] zice că sânt mulți morți în oraș, d[in] cauza mizer[iei], că nu s[ân]t d[octo]ri și farmacii. Tâlmac[iul] Blumelfeld dus la Daia.

Martie 12/25, duminică. Timp relativ frumos, linișt[it]. Eu, tuns de Popa Dinu (netuns de la 2 dec.). **Toaletă.** Sold[ații] cred că azi s[au] mâine vor fi chem[ați] la Lagăr pentru carantină, ca de aici să li se dea drumul acasă. De aceea, s-au ras frum[os] apr[oape] toți (cu bărbii: eu, Morcov[escu], Niculin, Șt[efan], Greasa, Șain, Irimin). Au spălat toți bine pe jos. Fac mereu plan cum or să meargă: pe jos sau cu trenul. Eu nu știu dacă merg; ei zic că da. Le spun să se curățe bine aici, opărind rufele, iar acasă, să lepede tot de pe ei, opăr[înd] rufele și lăs[ând] hain[ele] la soare și vânt. **Civili.** Vreo 20 din sold[ații] fugiți, îmrăc[ați] civili, readuși aici (după vorba notar[ului]: să le dea bilete) scot gunoiul d[in] curtea noastră. Morcovescu a pus într-o saxie 3 ramuri de mușc[ată], pe la 15-16 ian., acum cresc frum[os] și tocm[ai] acum ne spuse că sânt p[entru] cele 3 fete ale lui (1-4 ani); le-a dat nume, pangl [sic!]. **În oraș.** Orele 1-5 d[upă] a[miază], cu 2 zetele [sic!] ale căpitanului, eu și plutonierul + 2 sergenți + 1 caporal. Plimbare prin centru pe la marginea de s[ud]-v[est]. Pe drum, o ceată de prizon[ieri] ital[ieni] gălăgi[oși]. Țăranii căraseră cereale. Pe stradă, prefectul cu maiorul. Lume a mai venit iar în oraș, dar tot săracii.

Săptămâna 6-12 martie (19-25)

Ca cea precedentă, apr[oape] în t[oa]te. A venit doar prim[ăvara], exact încep[ând] cu 9 martie; tot m[ai] e ceva zăpadă din foștii nămeți. În curte, scos, 12 m[a]rt[ie], restul zăpezii și gunoiul. 9 m[a]rt[ie], lapăd flanelul. **Mânc[are],** obișnuită: 1 pâine de 1800 gr (așa zice) neagră p[entru] 3 zile, 1 dată (am[iază]) pe zi ciorbă de vacă cu griș de mei, orez, fidea; 2 zile fără carne (noi le-am ales m[ie]rc[urea] și v[ineri]). Pentru seară, ceva conserve bune de carne (dar f[oa]rte puțin). Dim[ineața], ceai îndulcit, seara neîndulcit. Dar acum, au m[ai] făc[ut] rost de pește de la germ[ani] (capetele), fac mereu mămăligi, mai cumpără d[in] oraș pâine (lungă și necernută, 30 b[ani] kg). (Cump[ără] pâine și mănâncă mămăligă și sold[ații] germ[ani]). Eu cu grad[ații] am avut zilnic pește, ciorbă sau mâncare, mămăligă. Eu stau f[oa]rte bine cu stomacul; mâncăm câte puțin (5½ dim[ineața], 11½, 4). **Oam[enii], toți sănăt[ă]oși.** Doar Costache Ilie, răcit, a stat în o cameră cu ceilalți, la v[est] de noi. **Lucru,** obișnuit, dar de la 9 mart[ie], dim[ineața], cu ½ oră mai mult: 6½-12, 1-3 ½ (ieșind la 6 și 12¾). Dim[ineața], ies și eu la raport; apoi ofiț[erul]...¹⁸ spune că eu nu e nevoie să stau. Eu, de obicei, mă duc în oraș la lemne, cu rândul de cară (orele 6½-9). 6 cară cu câte 2 boi și 2 oam[eni] (Cercel Nicolae cu bivoli), Dașoveanu, Lica, Coadă, Crăciun (cu câte 2 boi), cu Stoicăn[escu] șef; cu ei 1 sold[at] germ[an] posac (barba roșie). La oi, e Răducea; Onică, la electrică (dim[ineața] și 4-9 seara). Ceilalți, la șlep, tăiat lemne, măturat, curăț[at] porumb etc. Eu mai fac pe tâlmaciul, ocazional. **Lecții** cu căpit[anul] și d[octo]rul, de obicei, 5-6½ d[upă] a[miază]. **Știri** din jurnalele românești (*Gaz[eta]*

¹⁸ Cuvânt ilizibil.

B[ucureștilor]) date de căpit[an]. Pricip[alul] even[iment] e revo[luția] din Rusia, cu detron[ararea] țarului și retrag[erea] Germ[aniei] de la Arras. 12 d[upă] a[miaz]. **În oraș** a mai venit lume, dar tot cam din mahalale; sânt vardiști rom[âni] nearmați, vreo 2 bragagerii, 2 brutării, 2 vâxuitori de ghete.

Martie 13/26, luni. 10 ani de la 1907! Carăle au cărat pământ de la cimit[ir] p[entru] curtea Parc[ului]. Eu cu ele, 7-8. Șeful sold[aților], al carălor, pleacă și vine altul (ambii azi aci), tot cu barbă roșie; rămân[ând] mulțum[it] Stoicănescu, ca mai vechi. **Cu d[octo]rul**, pe la un copil mort, o fetiță de 2 ani. D[octo]rul [a] cumpăr[at] un prosop frumos, cu 6 lei, de la mamă. Era tânără; bărb[atu-său], la război. Era mulțum[ită] că d[octo]rul a căutat fetița. I-a dat și 3 scând[uri] p[entru] cosciug, măsur[ate] mult d[in] multele scând[uri] de alături. Cu d[octo]rul, pe la cimitir; căuta loc p[entru] înmorm[ântări], c[ân]d era indic[at] rândul. Zicea că bulg[arii] s[ân]t m[ai] înaint[ați] ca rom[ânii] cult[ural] p[entru] că au avut o politică m[ai] bună, aliindu-se cu Germ[ania]. Murd[ărie] la țigl[ăria] de l[ân]gă cimitir (crez[ând] el [c]ă rom[ânii] [o] fac)). Crede că Giurgiul a fost distr[us] de toți rom[ânii], că ei așa l-au găsit. **Lecția**, 5-6½ (vânat, cerealele românești). Pentru rezul[tat], căpitanul foarte mulțumit.

Martie 14/27, marți. Timp frumos, de primăvară. **Mâncăruri**, noutăți. Azi au gătit fasole (cam nou p[entru] aici); de la un lăptar, am luat hrean. Greasa mi-a dat o buc[ată] de unt (lui dată de o femeie). **Lecția**, 5-6½, traduc[eri]. În convers[ăția] rom[ânească], vorb[eam] de calendarele occid[entale] (nu știau că e modific[at], numai de la 1582 și nici de ce nu s[ân]t la fel), că la noi nu e greu de introdus cel nou (l-are poșta, trenul); dar clerul rus mulțumit; și [l-am] rugat eu să aibă grijă. **Zarzavaturi**. Căpitanul a ales 1 soldat (nu d-ai noștri) c[are] să cultive zarz[avaturi] l[ân]gă poarta de jos. Eu (or[ele] 9 - 10½ - 4), cu veterinarul, un sold[at] germ[an] grădin[ar] am mers la Marin Jumară, lăptar, str. Soarelui 12, de am luat semințe de 12 lei (venise cu 150 l[ei]): ½ kg arpagic, 5 kg fasole oloagă, ridichi. Ca orele 11½ - 12, cu d[octo]r[ul] în bazin[ul] de apă. **Tunuri** se aud spre s[ud]-v[est], sigur exerciții. Ca 2½ - 3½, cu d[octo]r[ul] la pr[eotul] Șt. Burilescu. Sârma, lucr[ări] biser[ică], clopot[nița]. Vardist[ul], curățenie.

Martie 15/28, m[ie]rc[ur]i. Timp ploios, ca vara, până pe la 10 dim[ineata], prima ploaie, acest an. Căpit[anul] [s-a] dus la București. De aceea, n-am făc[ut] **lecția** de convers[ăție]. **Civili** n-au venit la lucru. Mi-au dat azi o condică să scriu dimin[uea] pe lucrătorii civili cu numele și etatea (sânt în cond[ucere], încep[ând] cu data de marți, 20 m[ar]ti[e]). **Joc**. Sold[ații] germ[ani] au cerut de a cântat Irimin cu fluierul și a juc[at] Șain țigăn[este] călușul etc., orele 5¼ - 6 seara. Ca 4-5, sold[ați], d[octo]r[ul] **trăgeau în țintă** în fața locuinții noastre, spre biserică. **O femeie din Caracal**, nevasta unui sold[at] oacheș de la Lagăr, locuind pe Bulevardul Gării (visa-vis de cârcium[arul] Ruță) a venit la bărbat cu trenul (prin un conductor prieten); Stoicăn[escu] i-a spus să spună și la mine (mă știa) că sânt aici, și la Stoică[nescu]. Adaos 5 cară, cu 5 oameni.

Martie 16/29, joi. Timp închis. Cu carăle, rândul I, orele 7-9, în **oraș**, cărat lemne groase de ulm (p[entru] căpățâni de roate), drepte; de la blănăria obișnuită (în fața lui Marcusson), p[entru] foc la electrică. În drum, ca ceva nou, 4-5 fem[ei] și 1 precup[et] cu zarzav[at] de vânz[are]: praz (3 fire la 10 b[ani]), usturoi (6 căp[ățâni] la 10 b[ani]), ceapă, păpădie, semințe de ardei etc.; un copil vindea cutii de chibrit[uri] b[u]lg[ărești],

15 b[ani] una; o brutărie vindea pâine (40 b[ani] kg) cui vrea, fără control, destulă (necernută). Stradele d[in] centru măturate. **Lecție** nu, fiind căpit[anul] la Buc[urești]. În *Jurn[alul] Buc[ureștilor]* (28 m[a]rt[ie]): Franc[ezii] mereu în ofensivă; rușii, tot așa (cu toată revol[uția]). America se gătește, Venizelor [sic!] mișcă. **Noi** așteptăm mereu să ple[căm] acasă; p[oa]te o trebui întâi să vie alții. **Lucrătorii civili** sânt plătiți num[ai] înepe[ând] de la 7/20 martie, câte 1,20 [lei] pe zi cei până a 21 ani și cu 2,0 [lei] pe zi, cei peste 21 a[ni]. Lucrează ca și ai noștri, orele 7-12, 1-3½. Mânc[area] lor. Vor mai mult aici, ca în oraș, lucru, căci acolo e până la 6 seara.

Martie 17/30, vineri. Cei de la Fabrica de zahăr se interesează de ea, venind pe aici: un inginer olandez (înalt și urât), un domn „Carol” (cca 30 a[ni]) c[are] nu știa nemț[este] și am servit eu ca interpret. **De plecare**, sold[ății] întreabă mereu. E probabil că nu pot da drumul celor de aici, din Giurgiu, până nu vin alții (moldov[eni], ruși, ital[ieni], orășeni) în loc, când ei iau corvezi cu plată. **Lecție**, 5-6¼, căpit[anul] întors. Gramatică (eu spun că treb[ui]e exerciții, nu reguli; nedumer[ire]: calul cel bun al vecinului). Traduc[eri] d[in] și în rom[ânește], oral.

Martie 18/31, sâmbătă. Orele 7-11, **cu carăle** de am adus cărămidă (o dată) de la fabrica dinspre vest. Unul de ai fabr[iciei], rom[ân] transilv[ănean], brusca mahalagioai-cele să nu ia var. Soldat de gardă (barbă roșie, bătrân), cu pauză mare, acolo pe iarbă verde. Spune c-a dat ordin căpit[anul] ca dim[ineata] să dea la boi la ora 3½. **În oraș**, dim[ineata]: zarzavat (cartofi 30 b[ani] kg, usturoi, ceapă, păstârnac, urzici, pădăie); în cărucioare ambul[ante]: lumânări, ață (gheme, păpuși), panglici. **Fotogr[afie]** la masă, cum facem lecția seara, la 8, cu căpit[anul] și d[octo]rul. Lecția, la 5-6½ d[upă] a[miază]. Seara, 8-9¼, cu d[octo]rul la femeile cu fata Catrina (16 ani, frum[oasă]), tatăl fetii bulgar internat; le-au stricat bug[arii] t[oa]te țealele. În toată năvăl[ia], au stat 2-3 săptămâni prin sat[ele] vecine (în 3-4 sate), cu fata prin șirele de paie, pe sub pat etc. Mama fetii povest[este] t[oa]te rom[ânește], iar eu le trad[uc] d[octo]rului franțuz[este]. C[ând] am mers seara la ele, mai era și Machikovski, c[are] a plec[at], scuz[ându-se] că are treabă, și un sold[at] ungur, c[are] a stat aci mereu. A venit apoi și șeful [de] post.

Martie 19 (apr. 1), duminică. Zi splendidă, caldă, senină. Ca 9-9½, cu d[octo]rul și Linke la biserică. Erau femei cu copii mici, ca 20 sold[ăți] rom[âni], cu turci soldați la ușă. Popa a pomen[it] num[ai] pe ctitori și pe rom[âni] căzuți în războiul acesta. De aici, ca 9½ - 11½, toți pe l[ângă] Dun[ăre]. Am admirat cu binoclul de pe bazinele de apă cum descărcau rușii prizonieri d[in] vapoare accesorii p[entru] cavalerie (potcoave, șelărie...). Înapoi, plimbare cu luntrea lângă magazia de scânduri, apoi cu un sold[at] germ[an] cu barca cu pânze până apr[oape] de ostrov. A trec[ut] repede un vapor, v[est]-e[st]. Zăpadă tot a m[ai] rămas ceva în câte un locșor umbrit. Orele 2-6 d[upă] a[miază], cu gradații, plimb[are] în oraș, la Ramadan. F[oarte] multe vapoare pe Dun[ăre], l[ângă] mal. Depozit f[oarte] mare de sănii. În pichet[ele] grănic[erești], de vreo 2 odăite, căz[ute] 5-6 proiectile și tot e reparabil. Mulți unguri la vapoare. Într-un șlep, încarcă cărbuni prizon[ierii] ital[ieni] (vioi, oacheși, vorb[esc] cu ei, întreb[ând] câți km [sânt] până la front) și femei cu 2,50 [lei] ziua (- 6 seara). La întors, am dat și pe la dr. Vianu, m[ai] luând ceva cărți. Seara, 6-7, era horă în curte, joc de câțiva, Șain și 2 din Vlașca, un vlăscean de 32 ani, teribil jucător de căluș. Ceilalți priveau glumind. Spun c-or găsi

acasă copii făc[uți] de turci s[au] bulgari, bolborosind și sculând[u-se] în pic[ioare] la 3 ani. 1 soldat d[in] Rotunda, Ungureanu, rănit, de la Lagăr va pleca acasă mâine, poimâine.

[Săptămâna] martie 13-19

Timpul, frumos și cald de primăvară, cu berze și ciocârlii. Ploaia de la 15 a luat m[ai] toată zăpada; până azi, m[ai] nu m[ai] e nici prin colțuri cu nămeți.

Locuința. Ne cam deranjează că la latrina noastră vin toți prizonierii; în total, s[ân]t acum 135 aici (ai noștri, 47). Mai vin ei și în vizită, după pâine, de cumpă[ră] tutun...

Mâncare, ca de obicei: o ciorbă la amiază, cu carne (m[ie]rc[urea] și vin[erea], fără carne) cu fidea (s[au] orez, macaroane); o pâine de 1800 gr (zic ei) la 3 zile, cam necoaptă la mijloc. Conseve de carne, m[ai] nimic, mânc[ând] numai o dată. Noi am m[ai] făcut rost de ceva pește, din cel afumat, săpt[ămâna] trec[ută]. Din oraș, ceapă, usturoi, praz. Seara, ceai neîndulcit; dim[ineața], îndulc[it]. Mămăligi, m[ai] rar, nemanduc[ându-se] des la moară).

Sănăt[atea] t[u]t[ur]or, bună; unii tot m[ai] au ceva păduchi.

Serviciu, ca de obicei, ca săpt[ămâna] trec[ută], în general. De la 15 martie, s[-au] m[ai] adăugat încă 5 cară cu câte 2 boi și un om (Șt[efan], Niculin, Popa Dinu, Precupețu, Cismaru Pav[el]). Cară d[in] oraș lemne p[entru] electrica, bucăt[ărie]; scânduri (depoul vechi), tinichele vechi. Stoicăn[escu], cu ei; cu ei germ[an] tăcut, barbă roșie, bătrân, bun. Ceilalți la măturat, curăț[at] porumb, împachet[at] saci. Onică, la electr[ica]. Dechin [la] oi; lemne pentru electrica. Eu, de obicei, în oraș cu carăle, 7-9.

Lecții cu căp[itanul] și d[octo]rul, 5-6½. M[ai] iau și civili cu plată. Ieș[im] la 6¼, lucru încep[ând] la 7 (6¾). Căpitanul, t[ot]d[eauna] și: „Bună dim[ineața]”. Term[inare] 12. D[upă] am[iază], 1-3½; sâmbăta, 6¼-1.

Știri. Jurn[alul] *Gaz[eta] Buc[ureștilor]*, regul[at]. Revol[uția] d[in] Rusia, tot cam încurc[ată]. Lupte grele în Fr[anța], atac[uri] ale fr[ancezilor]. Ai noștri mereu se interes[ează] c[ân]d ne-o da drumul acasă.

Martie 20 (apr. 2), luni. Căpit[anul] dă ordin să se pună în Parc 2 putini cu apă fiartă și apoi răcită, spun[ând] el dim[ineața] solda[ților], în fraze rom[ânești] orale, pregăt[ite] însă acasă („apă fierbută”). **A pedepsit** (I-a pedeapsă a unui prizon[ier] rom[ân] de c[ân]d sânt cu prizon[ierii] pe un sold[at], din cei de alături, p[entru] că s-a certat cu sergentul Pal la lucru; va dormi în carceră, încins cu un lanț m[ai] multe zile. Eu am spus că sânt f[oaarte] bune aceste măsuri p[entru] sănăt[atea] și disciplina oam[enilor], explicând[u-le] și lor. Spun căpit[anului] că s[ân]t 2 solda[ți] (Grecu, Biolan) pescari, dacă e nevoie, să le dea drumul. A luat notă să întrebe la comand[ament]. Orele 7-9½, eu cu carăle în oraș. Am rămas la dr. Vianu, m[ai] căut[ând] cărți. **Ciuperci** multe în Parc, l[ân]gă șosea. Au vândut ale Biolan un sacuț, 2,50 lei, culese de Dechin;[au] mâncat și ei. **Lecție**, regulat, traduc[eri].

Martie 21 (aprilie 3), marți. Orele 7-9¼, cu carăle în oraș. Am întâlnit pe prefect, c[are] tocmai se muta l[ân]gă Pefecură. L-am întrebat noutăți, de liberarea prizonierilor și a răspuns că nu e nimic nou. Căuta să evite vorbiri în legătură cu războiul. **Soldații și**

Moldova. Ieri dimineată, căpitanul mi-a răspuns (când am întrebat de pescari) că dacă județul Romanți e în Moldova n-o să le dea drumul. Atunci soldații noștri voiau să spuie căpitanului că s-o fi făcut vreo greșală în tablouri (făcute de mine) de sânt trecuți la Moldova, de nu le dă drumul. Le-am răspuns că nu e nicio greșală, că pe căpitan nu-l interesează plecarea prizonierilor și de unde sânt, ci să aibă oameni la Parc și că nu ne dă drumul decât când or veni în loc ruși, italieni, moldoveni. **Lecția**, 5-6¼, conversație românească. În **oraș**, dimineata, văd I-a oară carne, lapte.

Mart. 22 (apr. 4), miercuri. Timp foarte frumos. Zarzării înfloresc, ca și ieri și alaltăieri. **Femei amenințate:** 2 femei au venit să ia pari necesari, băț[uți] în pământ[ul] din Parc. Căpit[anul] a tras înspre ele m[ai] multe focuri ca să stea, dar ele m[ai] mult fugeau. Au prins 2, din c[are] una cu copil la țată. Le-a închis lângă turci. Șeful post[ului] a făc[ut] pe căpitan (zicând că n-are rost de găzduire și măn[are]) și le-a dat mai apoi drumul. Unul a vândut Parc[ului] o căruță cu cartofi mari cu câte 30 b[ani] kg. Zicea că are f[oaie] mulți acasă. **Știri.** În jurn[ale], că englezii au mai înaintat 2 km; că în Rusia, guvernul cel nou va duce războiul în contra Germ[aniei] autocrate cu mai multă tărie; pare că Englit[era] a făc[ut] revol[uția] d[in] Rusia. **Noi socotim salvată Basarabia, căci Rusia se va descompune.** Seara, pe la 4, unul de alături povestea cum unii d[in] ofiț[erii] n[ostri] erau foarte fric[oși].

Martie 23 (aprilie 5), joi. Ciupercile, în toi. Am dat lui Răducea 1 leu să-mi aducă în m[ai] multe zile ciuperci. **Pâine** de casă mai găsim uneori pe la civili s[au] pe la prizonierii vecini adusă de neveste; e bună, albă, cernută. Cea din oraș e necernută, neagră, tare; totuși, cumpărăm și din ea, căci e proaspătă. **La cancelarie**, iar am m[ai] lucrat vreo 2 zile, p[entru] plata a 2 decade, liste cu numele oamenilor.

Martie 24, vineri. Borș. Ceva nou p[entru] mine. Am luat de la o vecină (aceea la c[are] am fost la 18/31 martie) și am făcut cu ciuperci. Nu măncaș[em].

Duminecă, 26 martie (8 aprilie). Floriile. Timp frumos. **La biserica** de l[ângă] Parc, orele 7½-10½. F[oaie] multe femei, copii, soldați prizonieri, cu ceva germani și câțiva turci (aceștia înăuntrul, l[ângă] ușa). Cam gălăgie. A cântat și un soldat cu mantie de ofițer (fără trese!) Biserica aceasta (serv[ea] protop[opolul] Șt. Burilescu) e singura deschisă acum din 5. **În catedrală, făcuseră turcii spital, apoi grajd**, iar acum de Paștile catolice a fost curăț[ată] și s-au servit de ea germanii cu preot militar. Icoanele le-au stricat și le-au pus pe foc turcii. Veniră pe la 9, plec[ară] pe la 10, directorul Prefecturii (sau alt funcț[ionar] de la Pref[ectură]) cu o ceată de funcț[ionari] cam scilvis[iți]. Aceștia, supăr[ati] că vorbeau femeile în biser[ică]. Totuși, ei s-au pus apoi la taifas, după ce zis[ese] unul: „Mă, ai noștri tot sălbatici!” (p[entru] că vorbeau). Aci vorb[esc] și cu un soldat, Cruțu Ion din Caracal (l[ângă] Bulev[ard]), din Reg[imentul] 19, prins la Epurești. ...¹⁹. De la noi am mers numai 19 (gradații, camera alde Ștef[an] etc.), ceilalți zic[ând] că au mâncat sau că sânt murdari. Din ceilalți vecini, 88, au mers numai 21. Au luat răchită. **Plimb[are] în oraș.** Căpit[anul] cu d[octo]rul și Linke s[ân]t duși la Cernavodă, țin[ând] locul țalmaistorul (tânărul scund). El ne-a dat bilete individ[uale] p[entru] oraș, până la ora 9 seara (noi cerusem între 1-6). Am fost eu

¹⁹ Cuvinte ilizibile, scrise cu creionul.

cu Morcov[escu], Dănc[iulescu], Stoic[ănescu] pe la Castelul de apă, admir[ând] priveliștile dimprejur, pe la runele zid[urilor] vechi de lângă mal. Aci, pietr[ele] s[ănt] mari ca de 2 pal[me] cubice, cu var num[ai]. Un om cu casa de aci era întrist[at] că noi, rom[ânii], nu s[ăn]tem patrioți, că o babă bulgăr[oaică], născută aici, ține grozav la Bulg[aria], că anticile (ziduri) de aci au fost făcute de daci (că așa spune într-o carte de Boldescu), că ai noștri le-au dat jos până la fața pământului; apoi cu pietrele au pavat oraș[ul] și m[ai] ales curțile celor de la putere, pe c[ă]n[d bulg[arii], pe ale lor, le-au acoper[it] num[ai] cu pământ. Acum se vedeau aci loc[urile] unde au lovit vreo 2-3 ghiulele; zidul stricat. O groapă largă ca de 1 m., ca pâlnia, V, jos l[ă]ngă mal, de bombă din aeroplan. Am fost pe la pod. În gunoi, dosarele d[in] arhiva militar[ă] de aci, risipite, stric[ate] (1 din cazarme, cu coperiș[ul] ars). Am văzut insulița Sf. Gh[eorghe], o grămadă de ruine amestec[ate]: pământ cu var, cărămizi etc. În ea, tranșee; legată cu uscatul prin șosea. Turci și germ[ani], călări pe cai românești mici, pe deșelate, veniră aici, nu-ș la ce. Pășteau boii. Eu, tot optimist, visez un Giurgiu cu magazine până la Ramadan, iar printre ele, canale ale Dunării. Grădinița publică de aici e f[rumos] aranj[ată], cu o clădire de vară cu terasă, netermin[ată] definitiv[iv]. Bustul de marmură al lui I. C Brătianu e trântit jos și capul lipsește. (În alte 2 locuri (grădinițe) sânt nevătămate statuia Diane și a lui Apolon). Aci, în grăd[iniță], iar vreo 2 gropi d[e] bombe de aeropl[an], vizând sigur cazarmile. Focul a stric[at] multe, nu bombardările. E stricat apr[oape] complet tot centrul de prăvălii și m[ai] rar alte case. **Petrecheri.** Azi sânt Paștile germ[anilor]. În localul Clubului Militar (grădină cu o scenă și popice), erau mese cu germ[ani] c[are] av[eau] ouă roșii, băutură. O orchestră (în c[are] se concentr[au] toți lăutarii d[in] oraș) cânta un vals. Mi-a făcut o mare plăcere, căci n-auzisem vals de vreo 10 luni. Germ[anii], f[rumos] linișt[iți]. Ung[urii] însă, gălăgioși. Un soldat ungur, rom[ân] transilv[ănean] tânăr, zicea că e sing[ur] el rom[ân] cu ung[urii] (era cu o ceată); ne-am abținut de a vorbi de altceva, decât că or veni timpuri de liniște. Eu îi spuneam că țara n[oastră] a văzut răstriați mult m[ai] mari, că Giurgiul e num[ai] de 70-80 ani.

Prăvălii. Multe bărbierii, 2 cârcimi, 3-4 brutării (1 țin[ută] de un germ[an], la cel m[ai] mare hotel de aici), mai multe bragagerii, o ceain[ărie], 1 birt. Dim[ineața], zarzavaturi. Nici vorbă de cofetării, berării, lipscării, fierării, băcării etc. Nu se m[ai] cunosc deloc ce fel de prăvălii au fost cele din centru. Un băiat are dim[ineața], în piață, mosorele de ață, ace, pânglicuțe (stambă, pânză, nu). Ca **distracție**, niște negustori greci și bulgari stau în centru, înaintea bărbierii, iar alții, la o ceainărie de alături. **Jurnale** vând niște copii, ambul[anți]: *Gazeta Bucureștilor* și (rar) *Agrarul*. Nu se pălimbă pe strade decât militari. **Femei la prizoneri.** Le veniră iar azi din Vlașca femeile cu pâine albă și bună (nu neagră și tare necernută), rufe etc. Am întreb[at] pe una ce fac ac[asă] și a spus că, la ele în sat (Gogoșari), ele t[oa]tă ziua plâng și dau cu bobii. **Ai noștri și plec[area] acasă.** Nu le-am spus azi de ce mi-a spus căpitanul sâmbătă, dar le-am pus în vedere să-și reviz[uiască] bagajele și să n-aibă lucr[uri] străine și să-și aibă rufele opărite pentru a nu fi opriți 5 zile la desinf[ecție] și pentru a nu duce boale și păduchi acasă. În camera, alde Șt[efan], seara (pe la 8), discutau și emiteau părerea (Irimin...) că poate ar fi bine să dăm câte 2 lei ca să dăm căpit[anului] p[entru] a ne da drumul. Eu le-am spus că spun prostii, că eu le-aș putea lua 2-3 sute de lei și nu m-ar putea controla dacă i-am dat

căpit[anului], ba a fi f[oarte] mulțumiți. Le-am spus cum Popa Nae d[in] Dioști era să ia 100 de lei p[entru] intr[area] învăț[ătorului] Stroescu în Șc[oala] Normală; samsarlâc făc[ut] de pungași în contul celor proști. Se rad, se scutură. **Zahărul de la Plevna.** Rămas 2 porții de zahăr, [din] 3-6 ianuarie. Le țineam la mine p[entru] când n-o fi zahăr. Ei nu le-au uitat deloc. Acum le detei lui Stoicăn[escu] și nu-l lasă în pace, ca să li-l pună în cafea. Ei cred că eu oi fi luat d[in] el, cu toate că văd ce corect sânt, dar p[entru] m[ai] toți socot[esc] că nu e posibil să nu iau.

Martie 27 (aprilie 9), luni. Cu carăle în oraș, orele 7-9¼, cărând scând[uri] de la Marcusson (11 cară), pe drumul cel m[ai] lung. Noaptea trec[ută], am dormit puțin și noi și ei, auz[ind] de plecare pe șeful de post. Civilii de alături (m[ai] toți din Gogoșari) au fost aici prizonieri prin februarie și au fugit într-o noapte viscoloasă (f[eb]bruarie]). Au fost aduși înapoi acum vreo 3 săptămâni și îi ține aci la corvoadă, pe când celorlați din Vlașca le-a dat drumul la 9 m[a]rt[ie]. Văd și ei că în febr[uarie] n-au lucrat nimic, dar acum e de lucru. Ei sperau să plece ei în locul nostru, căci auzis[eră] de la Lagăr azi (prin sergentul Popa Ilie d[in] Leotești) că de acolo o să vie 45 ruși la Parc, dând drumul la alții de aici. Ei au spus nevestelor să se ducă la un boier care caută să-i scoată de aici, să-i spună să se ducă ei, nu noi. **Gătire.** Mi-am pachetat cărțile în 10 pachete. **Cozonaci, politețe.** Femeia la care am fost la 19/31 martie mă rugase să cer surorii ei de lângă noi (peste drum de noi, cea la c[are] fus[esem] cu d[octo]rul, ca tâlmaci, când era bolnavă acum vreo 12 zile) o sticlă de bulion cu plată, că ele sânt certate. I-am cer[ut] și i-am dat-o. Ea mi-a trimis aseară prin Machicovki un „cozonac”, ca cozonacul, dar făină neagră, cu ou; e bunicel; negreș[it] că nu e cozonac, dar a fost foarte gentilă. Facem glume asupra bietelor mahalagioaice, că ne-am împrietenit cu ele. Aici ele or fi liberale, dar nu sântem noi! Am rugat pe căpit[an], dacă poate să-mi dea din fotografiile de la...²⁰ și 18 martie, dar a zis că n-are hârtie p[entru] ele. **Linke**, d[upă] a[miaz] (ca 5-6), învăța la căruță 2 călușei în fața casei. El acum, în război, a ajuns ofițerat. și de aia e activ, sper[ând] să fie înaint[at]. Lecție n-am făc[ut] nici azi (înce[tat] de vineri, 24 m[a]rt[ie]).

Săpt[ă]mâna [20-27 martie]²¹

Săpt[ă]mâna]. Saci. Ciuperci. Timp frumos. Jurn[ale] (Rusia, Apus). Lupte. Carne de 2 ori pe săptămână (21 m[a]rt[ie]).

²⁰ Loc necompletat.

²¹ Însemnarea privind această săptămână, foarte sumară, este făcută cu creionul.

DIN ÎNSEMĂRILE UNUI PRIMAR AL CRAIOVEI
AMINTIRI DESPRE GENERALUL TEODOR GRIGORIU,
UN EROU DE LA MĂRĂȘEȘTI

Motto:

*„Nu numai că eroismul
nu se poate porunci, dar e cu
neputință să-l răsplătești.”*
(Nicolae Iorga)

Petre Gigea

Despre eroi se vorbește mai ales în timpul războaielor și un anumit timp după aceea.

Apoi, oamenii își aduc aminte din când în când despre faptele lor eroice și stabilesc o zi pe care o numesc „Ziua eroilor”. Trecerea timpului face ca să se lase umbrele uitării, deși eroii și-au jertfit ce au avut mai scump, viața, ca noi, urmașii, să trăim în pace și liniște. Niciodată nu este prea mult să cinstim memoria lor.

Marele nostru istoric Nicolae Iorga afirma că „*nu numai că eroismul nu se poate porunci, dar este cu neputință să-l răsplătești.*”

Referindu-se la eroi, Nicolae Iorga spune: „*Erou nu este acela care se bate, cât și cum a trebuit să se bată. Nici acela care s-a bătut în zadar. Ci acela care a primit datoria sa așa cum nimeni n-ar fi fost în stare să facă și care a pregătit astfel și pe alții, pentru a face ca dânsul.*”

Pentru noi, românii, luptele de la Mărășești ocupă un loc aparte de cinstire în conștiințele noastre.

La Mărășești, aici, ostașii au spus: „*Pe aici nu se trece*”.

Aceștia au dovedit un eroism fără de margini, înscriind o pagină de glorie nemuritoare. Despre victoria armatei române de la Mărășești s-a scris și se va mai scrie. Ea trebuie amintită de-a pururi, pentru ca asemenea fapte vitejești să se întipărească în memoria viitorimii, ca exemplu de dăruire și patriotism.

1. Un erou adevărat

Despre un asemenea erou voi vorbi în rândurile de față.

Este vorba de generalul în rezervă Teodor C. Grigoriu.

L-am cunoscut în anul 1965, când îndeplineam funcția de primar al municipiului Craiova. S-a prezentat la mine, pentru a sprijini, cu puterile sale, activitatea Primăriei craiovene.

L-am primit cu bucurie și amabilitate.

– *Sunt fericit că am posibilitatea să vă cunosc, domnule general Grigoriu. Vă rog să luați loc și să vă simțiți ca la dumneavoastră acasă.*

– *Vă mulțumesc, domnule primar, că ați binevoit să mă primiți în biroul dumneavoastră.*

Ne-am strâns mâinile prietenește. Am început eu discuția:

– *Cu ce v-aș putea fi de folos, domnule general?*

Generalul Teodor Grigoriu a zâmbit:

– *Eu, domnule primar, nu am nimic de cerut și am venit să-mi ofer serviciile. Știu că aici la dumneavoastră sunt activități diverse. Eu sunt cetățean al Craiovei. Sunt încă în putere.*

– *Sunteți încă tânăr, l-am întrerupt eu.*

Generalul Grigoriu a zâmbit, cu zâmbetul său plăcut și atrăgător, răspunzându-mi:

– *Sunteți dumneavoastră amabil cu mine, dar vă asigur că inima îmi este tânără. De aceea vin la dumneavoastră. Pot și eu să contribui cu forțele mele în atragerea cetățenilor în acțiunile de înfrumusețare și gospodărire a orașului. Aș dori, de asemenea, să mă adresez tineretului, elevilor, studenților, să le vorbesc despre epopeea de la Mărășești, să le vorbesc despre patrie și patriotism, despre apărarea patriei noastre, despre educația cetățenească. Oriunde credeți dumneavoastră că aș putea fi util, eu mă voi conforma, cu cea mai mare plăcere. Este păcat să stau acasă și să nu fiu prezent în viața Cetății.*

Vorbea cu pasiune, obrazii aprinzându-i-se fără de veste.

M-a impresionat dorința sa de a-și aduce un anumit aport în viața orașului Craiova.

– *Sunt bucuros de ceea ce spuneți și vă mulțumesc în numele cetățenilor craioveni. Sunt sigur că contribuția dumneavoastră în viața obștească a orașului se va răsfrânge în mod benefic asupra cetățenilor. Vom conveni de comun acord, unde și cum vom primi sprijinul dumneavoastră. Vă mulțumesc pentru bunele dumneavoastră intenții.*

– *Și eu vă mulțumesc, domnule primar, pentru înțelegere și bunăvoință.*

Apoi, în fața unei cafele și a unor răcoritoare, ne-am întins la vorbă.

Am aflat lucruri care m-au impresionat atunci și aș spune că s-au înmagazinat puternic în memorie. Dovadă sunt și rândurile de față.

Epopeea de la Mărășești a expus-o în fața a sute și sute de cetățeni ai orașului, elevi și studenți.

De la el mi-au rămas mai multe însemnări ale sale, legate de evenimente petrecute în primul război mondial.

Recent, dr. Ion Roșculescu, profesor la Universitatea de Medicină și Farmacie din Craiova, un prieten al meu, dar și al generalului Grigoriu, mi-a adus câteva pagini cu scrisul mărunț și citeț al generalului, în care explica faptele de arme ale ostașilor în luptele de la Mărășești.

Astfel, într-o scrisoare, pe care dr. Ion Roșculescu a primit-o de la generalul Teodor C. Grigoriu, acesta scria:

«Dr. Roșculescu Ion,

Medic cu mare suflet de român, îi ofer această carte ca un dar memorial, ca o ștafetă transmisă de un veteran – generația de ieri, dumneavoastră – generația de azi, pentru a o transmite la rândul-vă copiilor dumneavoastră – generația de mâine.

De la pagina 89 și până la sfârșit se arată acțiunea plină de glorie, nemuritoare a Companiei de Mitraliere a eroului între eroi, Căpitan Ignat Grigore.¹

Din această campanie am făcut și eu parte ca sublocotenent comandant de pluton mitraliere în memorabila luptă de la Răzoare-Mărășești din ziua de 6 august 1917.

Alături de numele Căpitanului Ignat este menționat și numele meu.

În acel prăpăd de foc infernal a pierit în glorie tot efectivul de 180 de ostași al Companiei noastre, dintre care singurul scăpat cu viață am fost eu. Nefiind găsit viu sau mort, s-a presupus că fac parte din masa de carne informă, amic-inamic și am fost trecut ca mort.

Eu am fost rănit grav la cap de un obuz ce m-a zvârlit în aer cu mitraliera la care trăgeam, fiind dezbrăcat de haine – rupte de pe mine de suflul exploziei obuzului – numai în cizme – plin de sânge – leșinat, am fost ridicat de brancardieri germani, crezând că sunt ofițer german rănit, m-au transportat la spitalul lor din Focșani și operat chiar în seara zilei de 6 august, de către medici germani.

După câteva zile m-au evacuat tocmai la Stettin în Germania, la un spital specializat de răniți la cap.

După convalescență, am început să vorbesc și văzând că sunt român, m-au băgat în lagărul de prizonieri din insula „Strahland-Dänholm”, repatriat apoi la 5 iunie 1918, după pacea de la Bufta.

Astăzi, după 50 de ani, Partidul prețuind valorile de istorie ale trecutului și cu ocazia Comemorării de la Mausoleul Eroilor la Mărășești, unde am fost și eu invitat, am avut deosebita satisfacție de a primi decorația „Virtutea oștășească clasa I de aur, cum și acordarea pensiei de merit pentru fapte deosebite de arme”.

Evoc cu pasiune eroii companiei mele și pe toți eroii neamului din toate timpurile, care și-au zidit trupurile la temelia țării, pentru apărarea ființei poporului și statului nostru România, care este astăzi ridicată de Partidul Comunist Român pe trepte de prosperitate continuă și de stimă deosebită internațională.

Grigoriu C. Teodor,

Colonel retragere

Veteran cu pensie de merit

Domiciliat în Craiova, str. Severinului, Blocul 3, scara 2, apartament 2

August 1967»²

În timpul acestor lupte, comanda companiei era în grija căpitanului erou Grigore Ignat, companie în care Teodor Grigoriu era sublocotenent.

¹ Maior Vasile I. Mocanu, *Căpitanul Grigorie Ignat*, Ed. Militară, 1967.

² Teodor C. Grigoriu, *Scrisoare către dr. Ion Roșculescu*, datată august 1967.

Din jurnalul de operații militare rezultă că toată compania de ostași români a fost decimată, fiind transformată într-un morman de cadavre, alături de „2-3 rânduri de cadavre ale inamicului”.

Totodată se menționează:

„Pe lângă căpitanul Ignat s-au găsit toți servanții pieselor, uciși cu mâinile pe trăgaci. De asemenea sublocotenentul Grigoriu a fost străpuns de baionete”³.

„Tot aici este consemnată fapta vitejească a sergentului Ignat Iliescu, care, ajutat de doi soldați, a ucis șapte inamici, între care un ofițer de la o unitate de mitraliere, în lupta corp la corp, determinând părăsirea a 9 mitraliere inamice prin acest singur fapt”⁴.

«Eroismul cu adevărat legendar și spiritul de jertfă de care a dat dovadă compania căpitanului Ignat, de la ofițer la soldat, fără a ceda un singur pas în fața puhoiului dușman, a impresionat profund pe luptătorii de la Mărășești, numele căpitanului Ignat era pe buzele tuturor.

Cei care l-au cunoscut personal pe acest erou ne-au lăsat mărturii impresionante cu privire la moartea eroică, la comportarea sa pe câmpul de luptă.

Așa, de exemplu, generalul C. Dragu, șeful statului major al Diviziei 13, scrie: „Acolo (pe câmpul de luptă – V.M.), căpitanul a pus în valoare toate însușirile sale ostășești, toată puterea caracterului său de oțel, măreția și sublimul personalității sale, câștigând stima și încrederea superiorilor, dragostea și devotamentul ostașilor de sub comanda sa.”⁵.

Fiind participant la marea înclăștare de la Mărășești, generalul Dragu descrie cu multă căldură fapta eroică a căpitanului Ignat și a companiei sale.

Generalul scrie:

„După bătălie piesele Companiei de Mitraliere a căpitanului Ignat s-au găsit aproape îngropate de cadavre românești și vrăjmașe. La mitraliera nr. 1 s-a găsit căpitanul Ignat Grigore, străpuns de gloanțe și baionete, cu capul culcat pe mitralieră și cu degetul pe trăgaci; la mitraliera nr. 2 ofițerul companiei, iar la restul mitralierelor gradați și soldați. Toți muriseră cu piesele în brațe, n-au voit ca fiind vii să lase pradă vrăjmașului mitralierele lor dragi”.

Iar mai departe:

„Compania de Mitraliere a căpitanului Ignat a secerat fără cruțare valurile de atac inamice.

Pierderile companiei au fost îngrozitoare; când a văzut căpitanul Ignat că nu mai sunt luptători care să mănuiască piesele, atunci, în clipa ultimului sacrificiu, ordonă: «Ofițerii, gradații și soldații rămași în viață la piese, eu iau piesa nr. 1»”

„Și au tras până ce n-au mai rămas în viață, din brava companie de mitraliere, decât grav răniții care au mai putut povesti faptele eroice ale Companiei de Mitraliere, comandată de căpitanul Ignat”⁶.

³ Arhiva M.F.A. – M. St. M. Jurnal de operații al Diviziei 13 infanterie, dosarul nr 299/1, filele 185 a – 185 d.

⁴ *Ibidem*, fila 185 d.

⁵ Gazeta „Frontul Mărășești”, anul III, nr. 15, octombrie 1988.

⁶ *Ibidem*.

O înaltă distincție i-a fost acordată pentru vitejia și avântul fără seamăn cu care a luptat la 6 august 1917 în zona Mărășești – La Răzoare.

Decorația a fost trimisă soției eroului, printr-un delegat special, împreună cu o scrisoare a comandantului Diviziei 13, din care redăm:

«Vă trimit cea mai înaltă decorațiune de război, „Mihai Viteazul”, cuvenită viteazului căpitan Ignat Grigore...

Scumpă soție a căpitanului Ignat, dacă până acum nu cunoașteți rodul decorării acestui brav ostaș, îmi iau eu penibila, dar înălțătoarea sarcină să v-o arăt.

În ziua de 6 august Divizia 13 Infanterie a fost atacată de aproape trei divizii germane din care una (a 12-a bavareză) de elită. Furia atacului nu se poate descrie, căci era ziua falimentului armatelor kaizer-ului pe frontul român, unde se încercară, de 12 zile și 12 nopți în șir, să zdrobească mica dar viteaza oaste română. Pe la orele 10.30, pozițiile noastre erau copleșite, când, cu drept cuvânt, i s-a arătat dușmanului ce este românul...

Ca fulgerul, tot ce era român pe câmpul de bătălie s-a ridicat și năpustit împotriva cotropitorilor nesățioși și i-a culcat la pământ, iar ce a rămas în picioare și-a strâns toate puterile pentru a fugi rușinos. S-a isprăvit, dar cu faima vrăjmașului teuton. După bătălie, începând să ne numărăm și căutând pe cei ce lipseau, am dat peste iubitul nostru camarad, viteazul între viteji, căpitanul Ignat, comandantul Companiei 1 Mitraliere, care, ca și ofițerul său din companie, sublocotenentul Grigoriu, erau literalmente acoperiți de cadavre nemțești. Poziția în care a fost găsit eroul arăta neîndoelnic inima ce acest ofițer a pus pentru apărarea Patriei: era mort cu mâna dreaptă încheștată pe mitraliera cu care trăsesese.

Poziția în care s-a găsit căpitanul Ignat a atras atențiunea tuturor și-i dă dreptul de a fi scris în istoria neamului, alături de marii eroi...»

O scrisoare asemănătoare a fost adresată de comandantul diviziei și mamei eroului⁷.

Ca participant al luptelor crâncene ce s-au dat la 6 august 1917, într-o zi de duminică, generalul Teodor Grigoriu a evocat în mai multe rânduri faptele de arme ale ostașilor români din acea zi, sacrificiile făcute în lupta cu cotropitorii țării.

Iată cum s-a adresat la o festivitate de 9 mai, închinată zilei de 9 mai 1877, ziua Independenței de Stat a României ca stat suveran, 9 mai 1945, Ziua Victoriei în războiul antifascist și ziua de 9 mai, „Ziua eroilor” patriei:

„În 9 mai trebuie să înțelegem că e concentrată comemorarea eroilor la dimensiunile întregii țări, deci țara întreagă își aduce omagiul său pios eroilor din toate generațiile trecutului.

Și sacrificiile acestor eroi nu au fost zadarnice.

Momentul e solemn, cu gânduri de mari satisfacții, cu clocotitoare răscoliri în suflet de rezonanțele patriotismului poporului român, al virtuților străbune.

În aceste clipe simt sentimentul că ai în fața ta întreaga țară, prospera Republică Socialistă România din 9 mai 1968, concentrată în imaginile cele mai grandioase de înflorire sub anii cincinalelor socialiste, ca o frescă superbă a pământului românesc atât de frumos și profund înnobilit de hărnicia poporului nostru.

⁷ Maior Vasile I. Mocanu, *Căpitanul Grigore Ignat*, Ed. Militară, 1967, p. 106-107; 110-111.

Acest 9 mai 1968, ca zi a eroilor, găsește Republica noastră suind spre zenitul împlinirilor continui, află pe toate întinderile înnoite ale plaiurilor românești biruința deplină a năzuințelor de veacuri, dând țării un conținut nou, profund revoluționar al democrației socialiste, așa cum o trăim azi, îi conferă o plenitudine pe care nici cele mai îndrăznețe visuri nu ar fi întrezărit-o.

Cunoașterea patriei, a istoriei sale de vitejie, duce la educarea patriotică a tineretului, care la vârsta sa de aur reprezintă viitorul țării, al Republicii Socialiste România, care și ea este azi la vârsta de aur a tinereții.

Elevii de azi vor deveni intelectualitatea de mâine.

Cunoștința istoriei și a cunoaște care au fost marii eroi este o datorie a tuturor.

Patria – după cum spunea Delavrancea – este pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele moșilor și strămoșilor noștri. Când pomenim de Rovine, Călugăreni, Valea Albă, Grivița, Mărășești, Oituz, București, Debrețin, simți fiorul unei înălțări de vibrare sufletească, uităm de noi, trăim aievea ceea ce au fost odinioară voievozii, plăieșii, căpitani de oști, dorobanții, ostașii, de la românimea care a vorbit aceeași limbă, au avut aceleași năzuințe, aceleași suferințe. Așa e patria!

Sentimentul iubirii de patrie atinge sublimul, statornicind cu jertfa eroilor însuși cuvântul patrie.

Prin cuvântul patrie se înnoadă firul lung epopeic al istoriei neamului, în cursul căreia mii de mii eroi, fiii cei mai buni ai poporului au apărut pământul românesc.

Dragostea de patrie se înscrie cu un sentiment firesc al românului.

Sentimentul de patrie face punte de aur între un mare număr de procese afective, volitive și cognitive ale poporului, constituindu-se din cele mai vechi timpuri, într-o formă adânc expresivă a cunoștinței umaniste românești.

În matca generoasă a acestui sentiment se adună cei mai limpezi afluenți ai comuniunii cu patria și poporul, ai comunității de frăție cu cetățenii patriei de toate naționalitățile conlocuitoare, ai comuniunii cu natura țării de psihologie, de spiritualitate, de obiceiuri și de felul de viață statornicit din moși-strămoși, cu tradițiile de luptă națională și socială a românilor.

Sentimentul patriotic al tinerelor generații prinde relief din evocarea trecutului cu virtuțile străbune, care să-i exalte virtuți tot atât de înalte.

Confruntarea cu trecutul eroic străbun este confruntarea ce propulsează tineretul cu sporit elan și cu forțe vitale în viitor.

Sentimentul patriotismului socialist poartă marca timpului său, este sentimentul nobil pe care ți-l dă munca de autodepășire, exercitarea profesiei la cel mai înalt coeficient de ardere intelectuală.

Se înțelege deci cât de vast și inepuizabil teren are manifestarea patriotismului socialist pe solul și în plasma muncii zilnică a fiecăruia, în relația muncă-patriotism, în toate activitățile vieții.

Dragostea de patrie și patriotismul socialist este curcubeul veșnic reînnoitor al actelor și voințelor noastre. În el se reflectă modul nostru de a fi, a trăi, a simți, a spera, a izbuti.”

2. La Mărășești, în compania căpitanului Ignat Grigore

„Este pentru mine o cinste și o deosebită satisfacție, ca în cadrul inepuizabil al lui 9 mai, ca și a eroilor, să vă expun un episod de fapte deosebite de eroism – de un eroism colectiv – ca pe timpul dacilor – eroismul companiei de mitraliere a eroului între eroi – cum l-a numit istoria – căpitanul Ignat Grigore, fiul veteranului de la Plevna, sergentul Iacob Ignat din Bârlad.

Cazul s-a petrecut în primul război mondial, în data de 6 august 1917, și înscrisă de asemeni în istorie ca fiind cea mai eroică bătălie pentru Moldova – cum au numit-o germanii, din bătălia Mărășeștilor – cum au consacrat-o românii victorioși de atunci.

Astăzi, când nu s-au stins încă ecourile comemorării din august 1967 de anul trecut – de la Mausoleul Eroilor de la Mărășești, astăzi, cu ocazia zilei de 9 mai, consacrată de Partid și de Stat ca și a eroilor, vă voi povesti aceste fapte.

Cu multă emoție în suflet, eu, ca unic supraviețuitor din acea Companie a căpitanului Ignat, contopindu-mi bătăile inimii mele cu ale dumneavoastră azi, voi încerca să evoc câteva imagini din dimineața aceluia 6 august 1917, care a marcat apogeul bătăliei Mărășeștilor, zi în care fiii acestui popor s-au dovedit ca adevărați eroi de epopee. Bravii apărători ai gliei, cu desăvârșit spirit de jertfă, au udat cu sângele lor câmpiile Mărășeștilor, când în 14 zile de lupte crâncene, germanii au dat 61 de asalturi nereușite, iar românii au ripostat cu tot atâtea contraatacuri și cu sacrificiul celor 680 de ofițeri și 26000 de soldați și gradați, românii au arătat cotropitorilor că: „Nici pe aici nu se trece!”, lozincă ce flutura atunci pe buzele oricărui ostaș român, și când și dușmanii au avut 52000 de pierderi.

Încercaseră germanii să străpungă frontul la Siret, apoi la Mărășești, pentru cucerirea Moldovei, dar nu au reușit.

După cum arată istoria, la începutul lui august 1917, Feldmareșalul german Von Mackensen, comandantul suprem al oștilor cotropitoare, supranumit „spărgătorul de fronturi”, s-a hotărât că ia personal conducerea bătăliei pentru cucerirea Moldovei și lichidarea României ca stat. La plecarea sa din gara de nord București – când își lua rămas bun de la Statul său major, le spunea: „La revedere, ne vom revedea peste 5 zile la Iași”, unde era pe atunci capitala provizorie a României și sosit pe front, își aprovizionase trupele sale de asalt cu hrană rece pe 3 zile, ca să le ajungă până la Iași, dar nu le-a mers.

Mackensen hotărâse asaltul prin surpriză în duminica de 6 august.

Fuseseră multe zile de lupte grele. Bombardierele zburau într-una și dogoarea verii de început de august clocea leșietic cu dogoarea cadavrelor amestecate cu miros de gaze toxice.”

*

* *

Și acum iată cum descrie el, singurul supraviețuitor, acea zi de război pe care a trăit-o atunci:

„Era dimineața lui 6 august 1917, într-o duminică, cu o liniște relativă pe front.

Răsărea un soare cald și calm. Soldații cu fețe măslinii, arse de soare, își revizuiau mitralierele, mai revizuiau și camuflajul, înfingând spice de grâu, ca să nu se observe amplasamentele pieselor. Unul mă întreabă: „Domnule sublocotenent, trăirăm să vedem și răsăritul soarelui de azi. Câți dintre noi vor trăi să-l vadă pe cel de mâine?” Și într-adevăr, către ora 6.30 s-a dezlănțuit asupra noastră un bombardament infernal de artilerie. Peste 1000 de tunuri germane de toate calibrele cutremură frontul din toate încheieturile și artileria noastră ripostează.

Bombardamentul inamic se concentrează cu maximum de intensitate asupra sectorului Diviziei noastre a 13-a Infanterie, în special în zona Batalionului I și Companiei 1-a Mitraliere a Căpitanului Ignat din Regimentul 51 Infanterie, unde inamicul avea să izbească cu grosul forțelor sale, atacând sectorul Diviziei noastre cu 3 divizii de elită germane.

Compania noastră de mitraliere Cpt. Ignat, din care făceam și eu parte ca sublocotenent, comandantul Plutonului 1 Mitraliere ocupa amplasamente la cota 100 situată la S-V de pădurea Răzoare spre viile Negroponte – Mărășești, ce avea să primească cel mai înverșunat șoc inamic.

Căpitanul Ignat, cu calmul său caracteristic, prin ploaia de obuze, a trecut pe la fiecare mitralieră, verificând să fie cât mai bine camuflată și să tragă cât mai bine. S-a adresat cu vorbe hotărâte ostașilor la fiecare piesă, că țara întreagă privește cu încredere spre bravii apărători și ordinul este ca fiecare să-și facă datoria până la capăt.

A urmat apoi izbirea Diviziunilor dușmane de liniile de apărare române.

A fost o încheștare pe viață și pe moarte, un măcel crâncen de vieți, un infern de foc, de fum, de șuierat de gloanțe, de obuze, explozii de șrapnel, sclipiri de rachete, luciri de baionete în lupte corp la corp – dar dușmanul nu reușește, secerat de mitralierele noastre.

Începe un nou bombardament de artilerie dușmană. Tranșeele companiilor noastre de pușcași se prăbușesc, devin de nerecunoscut, îngropând sub ele pe bravii apărători.

Fumul și gazele îneacă respirația. Huetul detunăturilor și șuierul obuzelor de toate calibrele asurzesc, năucesc; artileria română ripostează tot mai cu îndârjire.

După vreo două ore de bombardament dușman cu cea mai aprigă înverșunare, varsă lavă înroșită de schije și șrapnele, cât o pot vărsa gurile de foc dușmane.

Din linia 1-a a noastră nu se mai alege nimic. Rețelele de sârmă ghimpată erau distruse, tranșeele răsturnate, soarta poziției noastre grav amenințată.

Coloane inamice apar din nou, eșalonate în valuri, acoperind câmpia peste 2 km adâncime – și caută să înainteze pe unde rezistența a fost distrusă și reușesc să pătrundă câteva sute de metri în pozițiile noastre, la legătura din stânga Regimentului nostru 51, cât și la legătura din dreapta cu Regimentul 47 Infanterie.

Soldații români, câți au mai rămas, rezistă încă neclintiți, improșcând mereu moarte în dușmani - Cohortele bavareze încurajate de artileria lor, cât și de câștigul de teren ocupat se aruncă furioase la asalt peste cadavrele celor căzuți.

Apărătorii români icnesc, lovind pe dușmani cu deznădejde, cu arme, cu grenade, cu baionete; încheștarea e oarbă, sângeroasă.

Compania noastră de mitraliere, bine camuflată, trage din plin, cu cele 8 piese. Dușmanii cad cu miile, dar alții veniți din urmă iau locul celor răpuși.

Ostașii români, deși copleșiți, decimați, luptă până la cel din urmă stors de energie și barează cu piepturile lor torentele Diviziei a 12-a bavareză și 76 prusace.

Situația frontului din linia 1-a se zbate în ultimele spasmi agonice.

Să fi fost ceasul trecut de 11. Infanteria germană pătrunde din nou în valuri într-o spărtură largă de câțiva km de front pe 1 km adâncime.

Apărătorii noștri împușinați de rafalele nimicitoare sunt uciși, călcați în picioare.

Către cota 100 dușmanii înaintează spre Pădurea Răzoare pe coasta ușor înclinată, în rânduri compacte, cu greu de stăvilit de către subunitățile Regimentului 47 român, extenuate, învălmășite, cu comandanți răniți sau uciși.

Trupele germane se revarsă mereu, încontinuu, ca un puhoi, cu tot grosul coloanelor lor, căci pe aici era direcția lor principală de atac, atacând cu 10 oameni contra unul.

Rezervele noastre din poziție, intrate la contraatac se macină și ele, copleșite, luptând unul contra 10 inamici.

Pe cota 100 – intrată în istorie – lupta încă pe poziție Compania Mitraliere căpitan Ignat, ocupând o frântură de tranșee. Piesele încă bine camuflate puneau în fața inamicului pânza de foc nimicitor, răbind mereu rândurile – valurilor dușmane, căzute ca spicele în fața coasei.

Această companie de mitraliere era ultima insulă de rezistență din acest sector al poziției noastre. Căpitanul Ignat primise ordin ca unitatea să reziste pe poziție și compania rezistă încă. El arătase ostașilor că prețul rezistenței lor în aceste clipe supreme însemnau o valoare de istorie. Fiecare ostaș lupta până la sacrificiu, căci o oră de rezistență însemna timp istoric al victoriei, până ce soseau rezervele noastre de divizie la contraatac, toți ostașii companiei noastre trăgeau neclintiți în piesele lor, improșcând mereu moarte în dușmani, care se poticniseră, opriți la câteva sute de metri.

Acum tunurile dușmane reperează tirul asupra cotei 100 și bat cu turbare această insulă de rezistență ce barează cu focul ei nimicitor pătrunderea grosului coloanei lor, pentru a căpăta „cale liberă” de întoarcere a frontului român, de a arunca Armata 1-a română în Siret și a înainta astfel spre Bârlad-Iași – ca să lichideze România ca stat.

Cad obuze, curg șrapnele, șuieră gloanțe ca într-un infern de apocalipsă, la flancul stâng aruncă în aer mitraliera cu servanții sfârtecați, apoi o altă piesă a noastră are aceeași soartă, când moare și Elevul-plutonier Ralea Emil, comandantul Plutonului 2 Mitraliere.

Una câte una, mitralierele noastre tac, servanții cad uciși unul după altul. Nu mai sunt alții care să-i înlocuiască.

Și la piesa nr. 1 și la piesa nr. 2 trăgătorii sunt uciși. Căpitanul Ignat sare la piesa nr. 1 și eu la piesa nr. 2. Mitralierele capătă iarăși viață, înroșind țevile, deșirând mereu șa benzi ce fac mormane de cartușe trase.

Dinaintea noastră coloane de inamici se apropie târându-se pe pânțe.

Căpitanul Ignat mânuiește mitraliera cu măiestria unui adevărat instructor ce-mi fusese la centrul de instrucție a Diviziei pe timpul refacerii din Moldova.

Mitraliera sa, ca și mitraliera mea, zbuciumate, cu tot sufletul lor de oțel, erup mai aprig, îngânându-se mitraliera maestrului cu a mea, fostul său elev.

Țevile ropotesc, înroșindu-se mai mult, moartea însă pândindu-ne și pe noi din clipă în clipă.

Un obuz cade în fața mitralierei mele, a cărui explozie sfârtecă trupul ostașului încărcător al mitralierei mele, eu ca trăgător plecasem capul pe radiatorul mitralierei cu care trăgeam, cu hainele rupte de pe mine și dezbrăcat de suflul exploziei, cad leșinat, plin de sânge, totuși singurul care am scăpat cu viață din compania Căpitanului Ignat.

Căpitanul Ignat a căzut și el cu capul pe mitraliera sa, cu degetul pe trăgaci, așa îl înghețase moartea de glonțul ce-i trecuse prin inimă. Pe lângă toate mitralierele companiei era doar o masă informă de carne amic-inamic.

Așa a pierit în glorie întreg efectivul companiei de 180 de ostași, care și-au împlinit cu sfințenie datoria către patrie și chiar murind, în frunte cu bravul Căpitan Ignat. Ei n-au lăsat să le cadă arma din mână.

Documentele operative ale Diviziei a 13-a Infanterie, aflate în arhiva M. St. Major al Armatei, consemnate apoi și în „Istoria Războiului de Întregire a Neamului”, scrisă de Ministerul Apărării Naționale, ca și „Epopoea Română de Întregirea Neamului” scrisă de Găvănescu, arată în câteva pagini eroismul Companiei Mitraliere a Căpitanului Ignat, unde, alături de numele Căpitanului Ignat, este pomenit și numele meu, noi fiind singurii ofițeri ai companiei. Se mai arată în aceste documente că rezistența pe poziție până la unul, barând înaintarea inamicului timp de o oră, a cântărit cu mare pondere în balanța victoriei trupelor române la Mărășești, ținând pe loc colosul atacator, dând timp rezervelor de Divizie și de armată să contraatace și să arunce înapoi pe dușman.

Căci deși germanii ocupaseră puțin timp cota 100 și sperau în victorie, batalioanele române au dat un contraatac atât de vijelios, punând pe fugă pe inamic, mulți căzând prizonieri cu ofițeri, cu mitraliere și muniția lor, iar Regimentul 47 Infanterie român din dreapta noastră, care cu o oră înainte era în punctul să cadă prizonier, alături de celălalt Regiment 39 Infanterie, au inversat rolurile și împreună se adaogă iureșului român, răsturnând situația frontului în favoarea victoriei definitive a românilor.

Astfel, într-un ceas de rezistență, poate cel mai greu ceas din răscrucea războiului din bătălia Mărășeștilor, din focul iadului, acolo Compania de Mitraliere s-a jertfit până la unul, în frunte cu bravul Căpitan Ignat, a dovedit un deosebit eroism colectiv, înalt patriotism, un total spirit de jertfă pentru patrie, pentru popor.

După luptă, compania Căpitan Ignat, a fost găsită toată decimată, acoperită de cadavre.

A doua zi furia germanilor s-a potolit. Acalmia a apărut pe front. Dându-i-se onorurile militare cuvenite, Căpitanul Ignat Grigore a fost înmormântat cu întreaga sa companie de eroi, lângă colțul de nord-est al viilor Negroponte.

Pentru vitejia sa, Căpitanul Ignat, ca și drapelul Regimentului 51 Infanterie a fost decorat „proprio mottre” și „post mortem”, cu ordinul de zi pe Divizie și pe oștire, că a luptat ca un brav și a murit ca un brav.

De asemenea, ca o prețuire deosebită pentru gloria acestei Companii s-a rezervat în dreapta intrării în Mausoleul Eroilor de la Mărășești, o firidă de onoare pentru Compania Mitraliere Căpitan Ignat Grigore, ca pildă înălțătoare pentru generațiile viitoare, ca pildă de deosebit eroism colectiv.

V-am înfățișat prin imaginea cuvintelor, unul din miile de mii de exemple de eroism ale eroilor patriei, din primul război mondial, ca izvor de apă vie. Se cuvine să-i cinstiți și să le aduceți omagiul cuvenit de recunoștință, pe care noi toți îl aducem, împreună cu întreaga țară.

Voi, scump tineret, să faceți cinstirea eroilor prin munca voastră, muncă demnă, muncă de pregătire temeinică la învățătură, prin dăruirea totală în toate acțiunile ce duc la făurirea omului demn, omului de nădejde al nădejdlor societății noastre socialiste, să deveniți meritori constructori ai socialismului în patria noastră, cu tradiția și lumina ei proprie.

Voi, scumpi studenți, să fiți în pas cu cerințele revoluției științifice și tehnice contemporane, cu dorința de a vă autodepăși, cu voința de a ajunge în primele linii ale progresului, să fiți sudura între înțelepciunea și experiența elevată a profesorilor voștri cărora să le facă plăcere că le-ați fost studenți, ca tânăra noastră universitate craioveană să se poată mândri în viitor că a făcut din studenții săi oameni care să ridice pe noi culmi economia, știința, arta, cultura societății noastre socialiste, transpunerea în realități vii a celor mai îndrăznețe planuri de ridicarea poporului nostru pe treptele superioare ale civilizației.

Acesta să fie omagiul pe care să-l aduceți ca o ofrandă spirituală, ca slavă de-a pururi eroilor din toate timpurile, care s-au jertfit pentru patrie, pentru popor»⁸.

3. Omagiu generalului Teodor Grigoriu

Întâlnirile pe care le-am avut, de altfel în multe rânduri, erau pentru mine o încântare.

Generalul Teodor Grigoriu avea o figură de om blajin, cu ochi limpezi și visători, de o politețe deosebită. Știa să-și capteze interlocutorul cu fraze cursive și convingătoare.

Nu prea înalt, dar cu o siluetă agreabilă, zveltă și suplă, în uniformă militară, se impunea ca personalitate militară.

Eroul de la Mărășești a îmbătrânit frumos.

Consiliul Popular județean, cu prilejul a 80 de ani, l-a propus pentru decorarea de către Președintele României, pentru a i se acorda „*Steaua României*” clasa I și înaintarea sa în gradul de general maior.

Astfel, în ziua de 15 mai 1971, în salonul oficial al Consiliului Popular județean Dolj, a fost sărbătorit pentru acest important eveniment din viața sa.

La această festivitate au participat: Constantin Băbălău, președinte al Consiliului Popular județean Dolj, Petre Gigea, prim-vicepreședinte al Consiliului Popular județean

⁸ Teodor C. Grigoriu, Expunere făcută în ziua de 9 mai 1968 la Universitatea din Craiova

Dolj, Ionel Cetățeanu, Popa Mircea, Gabriel Ciupagea, Constantin Tudor și Ștefan Duță, vicepreședinți ai Consiliului Popular județean Dolj, Petre Poroineanu, secretar al Consiliului Popular județean Dolj.

După citirea Decretului prezidențial, Constantin Băbălău, vorbind despre personalitatea celui omagiat, l-a felicitat călduros și i-a urat mulți ani de viață.

La rândul său, generalul maior Teodor C. Grigoriu, a mulțumit pentru aprecierea ce i s-a făcut, considerându-se în continuare un ostaș în slujba patriei sale.

S-a asigurat apoi un mic cocktail, în care cu toții ne-am simțit excelent.

L-am întrebat într-o scurtă pauză:

– *Cum vă simțiți, domnule general Grigoriu?*

Cu zâmbetul său, aș spune fermecător, mi-a răspuns:

– *Mă simt excelent. Aici, constat cu satisfacție că mă simt înconjurat cu dragoste și prietenie. Vă sunt recunoscător pentru tot ceea ce faceți pentru mine. În preajma dumneavoastră, simt că sunt tot mai tânăr la trup și în gândire. Încă o dată, vă mulțumesc!*

Privesc, acum, fotografiile din acea zi de 15 mai 1971, din cei care au fost prezenți aici, generalul Teodor Grigoriu, Petre Poroineanu, Gabriel Ciupagea și Ștefan Duță au plecat în eternitate, rând pe rând.

Cei ce mai sunt în viață și erau prezenți atunci, mânați de destinele lor, au plecat și ei pe rând la București, și apoi în străinătate, îndeplinind funcții importante.

Astfel Constantin Băbălău a devenit ministru al Energiei Electrice și apoi ambasador în Mexic, Petre Gigea, ministru de Finanțe și apoi ambasador la Paris și ambasador al UNESCO, Ionel Cetățeanu, adjunct de ministru și ambasador în Irak, Tudor Constantin, ministru al Construcțiilor de Mașini și ambasador în Italia, iar Popa Mircea, director de bancă și director economic al Societății Comerciale „OLTCIT” din Craiova.

Obiectivul fotografic a surprins și alte ipostaze în care generalul Teodor Grigoriu este prezent.

În ziua de 25 octombrie 1971, de „Ziua Forțelor Armate” ale României, l-am întâlnit la sediul Garnizoanei Militare Craiova.

Gazdă ne-a fost generalul maior Dumitru Pletosu, comandantul Garnizoanei Militare Craiova.

Și aici, cei prezenți au luat cunoștință de faptele sale de arme, în fragmente spuse cu dezinvoltură și amabilitate.

Mi-a făcut o mărturisire:

– *De fiecare dată, când mă întâlnesc cu dumneavoastră, sunt bucuros și încântat peste măsură. Vă spun cu mâna pe inimă.*

– *Aceleași sentimente sunt și pentru mine*, i-am răspuns, zâmbind pe loc.

Desele mele întâlniri cu generalul Teodor C. Grigoriu, atât în perioada cât am fost primar al Craiovei, cât și în aceea când am îndeplinit funcția de prim-vicepreședinte al Consiliului județean Dolj, au făcut ca figura sa luminoasă să se întipărească adânc în conștiința mea.

Aceleași aprecieri generoase le-am auzit și de la Marin Năstase, Nicolae Bodescu, dr. Ion Roșculescu, Minodora Fugaru, Florea Mitruț.

Aș vrea să mulțumesc prof. univ. dr. Ion Roșculescu, care într-o discuție recentă, m-a determinat să scriu aceste rânduri, fapt ce l-am făcut cu mare plăcere.

Generalul Teodor C. Grigoriu, plecat în nemurire pe drumul fără de întoarcere în deceniul al optulea din secolul trecut, s-a întâlnit cu colegii săi, eroii de la Mărășești din primul război mondial.

Un gând pios pentru sufletul său generos.

Doamne, ce figură luminoasă a fost generalul Teodor Grigoriu – un erou de la Mărășești!

*
* *

Nu pot încheia amintirile mele despre generalul Teodor Grigoriu, fără a mă referi și la gestul său nobil de a-mi trimite de ziua numelui meu, sărbătorită de sfântul Petru și Pavel, la 29 iunie 1971, o scrisoare cu urări de bine și șapte pagini intitulate „*File de istorie*”.

Despre acestea voi vorbi în continuare.

Cele șapte pagini erau închinmate luptelor de la 6 august 1917, cota 100 Răzoare-Mărășești, unde generalul craiovean a luptat efectiv, devenind erou, fiind singurul supraviețuitor.

Materialul respectiv este intitulat „*File de istorie*”, fapte și eroi din luptele contra cotropitorilor.

Titlul scriitorii continuă cu fraza: «*Acțiunea plină de glorie a „Companiei Mitraliere” a Căpitanului GRIGORE IGNAT în luptele din 6 august 1917, cota 100 Răzoare – Mărășești*».

Având caracterul unei scrisori, adresându-mi-se, autorul menționează că îmi oferă aceste „*File de istorie*” ca „*un dar memorial cu o ștafetă simbolică din partea mea, ca veteran (generația de ieri) transmise dumneavoastră (generația de azi), ca s-o transmiteți urmașilor dumneavoastră (generația de mâine)*”.

Sub semnătura sa, adaugă: „*Veteran general-maior, supraviețuitor din luptele din 6 august 1917, cota 100 Răzoare – Mărășești*”.

Expunerea propriu zisă, ca o conferință ținută în fața tineretului, are titlul „*Pentru apărarea patriei – sacrificiul suprem*”.

Textul expunerii sale, scris citeț, cu litere cursive și elegant scrise, este cel ce urmează:

«*Auzi un cânt frumos... Te mișcă sufletește... Vibrezi!...*

Privești o scenă pastorală de un patos deosebit. Te mișcă... Vibrezi...

Auzi de un episod de eroism deosebit... Te mișcă... Vibrezi...

Dar să povestești tu însuși, ca martor ocular al trăirii tale un act neasemuit de eroism, din care doar tu singur să fi scăpat viu, deși grav rănit, să fii doar tu unicul supraviețuitor, nu se poate să nu ți miște mai intens!

Iată de ce inima mea vibrează atât de intens ori de câte ori evoc episodul deosebit de eroism despre care vă voi povesti și cred că auzindu-l, nu se poate să nu vibreze și inimile dumneavoastră.

Inima mea vibrează și de emoția că mi-a fost dat mie – ca unic supraviețuitor – să vă pot povesti dumneavoastră astăzi despre faptele lor mari de arme, săvârșite atunci,

pentru apărarea patriei, despre eroismul lor deosebit și o fac cu pioșenie, ca un omagiu de venerație, pentru memoria lor, pentru sacrificiul lor suprem, pentru patriotismul lor sublim, intrat în tradiția străbună.

Este episodul de „eroism colectiv” – ca pe timpul dacilor – de eroismul Companiei de Mitraliere a eroului între eroi – cum l-a numit istoria – Căpitan Ignat Grigore, fiul eroului de la Plevna, sergentul Ignat Iacob din Bârlad.

Adunându-mi gândurile cu amintirile clipelor din zilele de lupte și privind prin vreme cu 54 de ani în urmă, parcă îi văd pe tovarășii mei de lupte zidindu-și trupurile la temelia țării, pentru apărarea ființei statului nostru și care să ducă apoi la acel 1 Decembrie 1918, la „Unirea cea mare” a României cu Transilvania, pe care ei, „eroii de la Mărășești”, n-au mai apucat s-o vadă, dar o trăim noi, cei de azi, ca o realitate în plin avânt.

Să vă povestesc deci faptul acesta de arme fără seamăn, ca-n basme, care trebuie spus, căci face cinste și neamului și oștirii.

Cazul s-a petrecut în primul război mondial, în 6 august 1917, zi de asemenea înscrisă în istorie, ca fiind cea mai eroică zi din bătălia Mărășeștilor, zi în care fiii acestui popor s-au dovedit ca adevărați eroi de epopee.

Bravii apărători ai gliei, cu desăvârșit spirit de jertfă, au udat din plin cu sângele lor câmpiile Mărășeștilor, când, în 12 zile de lupte crâncene și grele, germanii au dat 61 de asalturi nereușite, iar românii ripostaseră cu tot atâtea contraatacuri și chiar cu sacrificiul celor 680 de ofițeri și 26000 de soldați și gradați, oștirea română a arătat cotropitorilor la Mărășești că „Pe aici nu se trece”, lozincă ce flutura atunci pe buzele oricărui ostaș român și unde și germanii au avut 65000 de oameni pierderi.

Încercaseră germanii să străpungă frontul român pe la Doaga pe Siret, apoi prin gara Mărășești, dar apărarea elastică a românilor, cât și moralul lor ridicat, apoi superioritatea conducerii comandamentelor române, cum și execuția dârză și hotărâtă în operațiunile efectuate cu un eroism neprecupețit de jertfă și vitejie a ostașilor români, au făcut pe germani să-și piardă inițiativa, fiind siliți să-și schimbe în mai multe rânduri direcția și locul atacurilor lor principale, suferind în final o înfrângere categorică.

După cum arată istoria, la începutul lui august 1917, Felmaresalul german Von Mackensen, supranumit „Spărgătorul de fronturi”, nemulțumit că trupele sale de elită nu reușiseră să distrugă armata română, s-a hotărât să plece pe linia frontului, să preia personal conducerea operațiunilor pentru cucerirea Moldovei și să desființeze România ca stat.

La plecarea sa din gara de nord București, când își lua rămas bun de la ofițerii statului său major, le spunea: „La revedere. Ne vom reîntâlni peste cinci zile la Iași.”, unde era pe atunci capitala provizorie a României, căci Oltenia, Muntenia și Dobrogea erau ocupate de cotropitori.

Mackensen hotărâse să dezlănțuie o nouă ofensivă prin surprindere, la 6 august 1917.

Fuseseră, după cum am mai arătat, multe zile de lupte grele. Bombardamentele erau neconținute.

La cota 100, lângă pădurea Răzoare – Mărășești, era Compania noastră de Mitraliere Căpitan Ignat Grigore, din care făceam și eu parte, ca sublocotenent, comandantul Plutonului 1 Mitraliere și ocupam amplasamente în poziția de apărare.

Era în dimineața aceluși memorabil 6 august, într-o duminică, cu o zi de liniște relativă pe front. Răsărea un soare cald și calm.

În aer plutea o boare fiebinte-leșietică, cu miros de cadavre, amestecat cu iz de gaze toxice... Ostașii cu fețe măslinii, arse de soare, își revizuiau mitralierele și camuflajul, mai înfingând pe ici, pe colo, spice de grâu, să nu se observe amplasamentul mitralierelor.

Unul mă întreabă: „Domnule Sublocotenent, trăirăm să vedem și răsăritul soarelui de azi! Câți dintre noi mai apucă să-l vadă pe cel de mâine?” și într-adevăr, către ora 6.30, în acea dimineață, s-a dezlănțuit asupra noastră un bombardament infernal de artilerie, din gurile a peste 1000 de tunuri dușmane, de toate calibrele, ce cutremurau frontul din toate încheieturile.

Și artileria noastră a ripostat cu toată vehemența.

Inamicul își concentrase focurile sale asupra Batalionului 1 din Regimentul 51 Infanterie și companiei noastre de mitraliere, ce avea să primească cel mai înverșunat șoc, pe unde avea să izbească cu grosul forțelor sale, atacând sectorul acesta cu două divizii de elită germane (cu Divizia 12 bavareză și Divizia 76 prusacă), intenționând să străpungă frontul român, să arunce în Siret Armata I-a a Generalului Eremia Grigorescu și să capete astfel o „cale liberă” spre Iași – ceea ce nu le-a mers.

Căpitanul Ignat, cu calmul său caracteristic, a trecut prin ploaia de obuze, pe la fiecare mitralieră, verificând să tragă bine, să fie bine camuflată.

S-a adresat cu cuvinte hotărâte ostașilor la fiecare piesă, că: „Țara întreagă privește în aceste clipe supreme, cu toată încrederea, spre bravii ei apărători și ordinul este categoric, ca fiecare să reziste neclintit pe poziție, să stăvilească înaintarea inamicului, cu orice preț”, așa că fiecare ostaș știa ce are de făcut.

A urmat apoi izbirea celor 12 divizii dușmane de poziția de apărare română, care avea trei divizii în linia I-a și două divizii în rezervă.

A fost o încheștare pe viață și pe moarte, un măcel crâncen de vieți, un infern de foc, de fum, de gaze toxice, șuierat de gloanțe, vâjâit de obuze, explozii de șrapnele, obuze și grenade, sclipiri de rachete, luciri de baionete în luptă corp la corp, dar dușmanii nu reușesc, secerați de mitralierele și artileria noastră.

Începe un nou bombardament de artilerie dușmană asupra noastră.

Tranșeele companiilor noastre de pușcași se prăbușesc, devin de nerecunoscut în cea mai mare parte, îngropând în ele pe bravii apărători români.

Fumul de gaze toxice îneacă respirația, obligându-ne să luptăm cu măștile contra gazelor pe față. Huietul detunăturilor și șuierul obuzelor de toate calibrele asurzesc, năucesc.

Artileria română și cea rusă, ce ne sprijineau, ripostează și ea tot mai cu îndârjire...

Ore în șir bombardamentul dușman, cu înverșunare disperată, varsă la obuze și șrapnele, cât pot vărsa gurile de foc dușmane.

Din linia I-a a noastră nu se mai alege nimic. Rețelele de sârmă ghimpată distruse, tranșeele răsturnate, soarta poziției noastre grav amenințată.

Coloane inamice apar din nou eșalonate în valuri ce acopereau câmpia pe 2-3 km adâncime și înaintau căutând să se strecoare pe unde rezistența noastră fusese distrusă și reușesc să pătrundă câteva sute de metri în poziția noastră, la legăturile între regiamentele diviziei noastre.

Ostașii români, câți mai rămăseseră, rezistau neclintiți pe poziție, împrășcând mereu moarte în dușmani, răbindu-le mereu rândurile.

Totuși, cohortele bavareze, încurajate de artileria lor, cât și de câștigul de teren ocupat, se aruncă mai furioase la asalt, peste cadavrele celor căzuți.

Apărătorii români icnesc, lovind dușmanul cu arme, cu grenade, cu baionetele...

Încleștarea e oarbă, disperată, sângeroasă...

Compania noastră de mitraliere, bine camuflată, trăgea din plin cu cele opt piese ale sale. Ostașii români, deși copleșiți numeric, decimați, luptă până la ultimul strop de viață, barând cu piepturile lor torențele diviziei bavareze și prusace. Totuși, soarta liniei I-a a noastră se slăbea în ultimele spasmuri agonice...

Să fi fost ceasul 11... Infanteria germană pătrunde din nou în valuri printr-o spărtură de 1 km adâncime și câțiva km de front.

Apărătorii noștri sunt tot mai împuținați de rafale, uciși, călcați în picioare.

Către cota 100 – unde era compania noastră de mitraliere, se îndreaptă acum dușmanii, în rânduri compacte de asalt, cu greu de stăvilit de către subunitățile noastre vecine, extenuate, învâlmășite, cu comandanții răniți sau uciși.

Trupele germane se revarsă mereu, încontinuu, ca un puhoi, cu grosul forțelor lor, căci pe aici – repet – era direcția lor principală de atac, asaltând cu 10 oameni contra unul de-ai noștri.

Rezervele noastre din poziție, intrate la contraatac, se măcinaseră și ele copleșite, luptând unul contra zece dușmani, în acest sector.

*Pe cota 100 – intrată și ea în istorie – lupta încă pe poziție Compania de mitraliere Căpitan **Ignat**. Piesele încă bine camuflate puneau în fața inamicului pânza de foc nimicitor, ce răreau neconținut rândurile dușmane, ce cădeau ca spicele în fața coasei.*

Cădeau dușmanii cu miile, dar alți veniți din urmă le luau locul celor căzuți.

Compania noastră de mitraliere pe cota 100 era ultima insulă de rezistență din acel sector. Căpitanul nostru Ignat primise ordin ca subunitatea sa să reziste neclintită pe poziție și compania rezista încă. El arătase ostașilor săi că prețul rezistenței lor în aceste clipe supreme însemna o valoare de istorie, căci o oră de rezistență în plus, însemna timpul istoric al victoriei, timp în care să sosească rezervele noastre de divizie și de armată la contraatac și ostașii companiei noastre trăgeau neclintiți la piesele lor, împrășcând mereu moarte în dușmani, care se poticniseră la câteva sute de metri de noi.

Acum tunurile dușmane bat cu turbare cota 100, unde eram noi.

Cad mereu obuze, curg din nou șrapnele, şuieră gloanțe din toate părțile, ca într-un infern de apocalips.

Un obuz dușman cade la flancul stâng pe mitralieră, aruncând în aer servanții sfârtecați, apoi o altă mitralieră de-a noastră are aceeași soartă, când moare și Elevul-plutonier Ralea Emil, comandantul Plutonului 2.

Una câte una, cele opt mitraliere ale companiei noastre tac... Servanții cad uciși unul după altul... Nu mai sunt alții să-i înlocuiască...

Și la piesa nr. 1 și la piesa nr. 2 trăgătorii cad uciși... Moment critic, disperat!

Căpitanul Ignat sare la piesa nr. 1 și eu la piesa nr. 2. Mitralierele capătă iarăși viață, înroșindu-și țeștile din nou, deșirând la benzi ce fac mormane de cartușe trase...

Coloane inamice se apropie din nou, târându-se pe pânțele, pentru a cuceri cu orice chip cota 100 și a ne înfrânge rezistența.

Căpitanul Ignat mânuia mitraliera cu măiestria instructorului ce-mi fusese la Centrul de Instruire al Diviziei noastre a 13-a, pe timpul refacerii armatei în Moldova. Mitraliera sa, ca și mitraliera mea, zbuciumate din tot sufletul lor de oțel, erup mai aprig, întrecându-se mitraliera maestrului cu a mea, fostul său elev... Dar moartea ne pândește și pe noi din clipă în clipă...

Căpitanul Ignat cade ucis, cu capul plecat pe mitralieră, cu degetul încleștat pe trăgaci, așa îl înghețase moartea, de glonțul ce-i trecuse prin inimă.

Tot atunci un obuz cade în fața mitralierei mele, se înfige în pământ sub noi și explozia sa sfârteacă trupul sergentului Zacheru, ce era încărcătorul mitralierei mele, sunt și eu grav rănit la cap și zvârlit în aer cu mitraliera la care trăgeam, cu hainele complet rupte de pe mine, dezbrăcat de suflul exploziei, rămas numai în cizme, cad leșinat, plin de sânge.

M-au ridicat brancardierii germani, crezând că sunt ofițer bavarez rănit, m-au purtat 19 km pe brancardă până la Focșani, la spitalul lor de campanie (instalat în localul Școlii Normale), unde am fost operat la cap de medicii germani, chiar în seara de 6 august. După câteva zile m-au evacuat cu un tren de răniți, la un spital specializat de răniți la cap, din orașul Stettin, din Germania și spre sfârșitul perioadei de convalescență, când am început să vorbesc și au văzut că sunt român, m-au dus în lagărul de prizonieri din insula vecină, „Strahland-Dänholm” și la 5 iunie 1918, după pacea de la Bufta, am fost repatriat la București. Și așa s-a făcut să fiu singurul scăpat cu viață din acel prăpăd de foc.

Documentele operative ale Diviziei a 13-a, aflate în arhiva Marelui Stat Major, consemnate apoi și în cărțile de istorie, ca „Istoria Războiului de Întregire a Neamului”, scrisă de profesorul universitar Constantin Kirițescu, premiată de Academie, ca și „Epopoea Română de întregire a Neamului”, scrisă de I. Găvănescu și altele arată în câteva pagini eroismul deosebit al Companiei noastre mitraliere Căpitan Ignat, unde alături de numele Căpitanului Ignat apare scris și numele sublocotenentului Grigoriu, adică al meu.

Se mai arată în aceste documente că rezistența până la unul a acestei companii a cântărit cu mare pondere în balanța victoriei trupelor române la Mărășești, căci a ținut pe loc colosul atacator, dând timpul necesar rezervelor de divizie și rezervelor de armată să contraatace furtunos pe inamic, să-l dea peste cap și să-l arunce înapoi spre Focșani, peste Șușița – căci deși germanii ocupaseră pentru câteva zeci de minute și

cota 100 și sperau în victorie, batalioanele române au dat un contraatac atât de năprasnic, că au pus pe fugă pe inamic, mulți căzând prizonieri ca ofițeri, cu mitraliere și muniții, iar Regimentul 47 Infanterie din dreapta noastră, care cu o oră înainte era în pericol să cadă prizonier, alături de celălalt Regiment 39 Infanterie din dreapta sa, au inversat acum rolurile și împreună se adaugă iureșului contraatacurilor românilor, răsturnând situația frontului în favoarea victoriei definitive a românilor.

Este pentru prima oară când Feldmareșalul Von Mackensen a gustat din cupa amară a înfrângerii!

Astfel, într-un ceas de rezistență în plus – poate cel mai greu ceas din bătălia Mărășeștilor – Compania de Mitraliere s-a jertfit până la unul, în frunte cu bravul căpitan Ignat, dovedind un nemaiasemuit eroism colectiv – ca pe timpul dacilor, repet, dovedind un înalt patriotism, un total spirit de jertfă, dând pentru apărarea patriei – sacrificiul suprem!

A doua zi, furia dușmanilor s-a potolit, căci cei 65000 de oameni pierderi ce suferiseră le dezorganizaseră toate unitățile dușmanului.

După luptă, compania noastră de mitraliere a fost găsită toată decimată, acoperită de cadavre. Pe lângă toate piesele companiei era o masă informă de carne: amic-inamic, zdrobită de obuze.

Cu onorurile militare cuvenite, Căpitanul Ignat și cu toți ostașii companiei sale de eroi, au fost înmormântați în colțul viei lui Negroponte-Mărășești.

Așa a pierit întregul efectiv de 180 de ostași ai companiei noastre, care și-au împlinit cu sfințenie datoria către patrie și chiar murind, ei n-au lăsat armele din mâini!

Iată ce tablou duios și cât de mare se arată sufletul românului!

Compania aceasta de mitraliere Căpitan Ignat a devenit un simbol, iar numele Căpitanului Ignat este trecut și în dicționarul Enciclopedic Român.

Pentru vitejia sa, Căpitanul Ignat, ca și drapelul Regimentului nostru 51 Infanterie au fost decorați cu ordinul „Mihai Viteazul” și atât căpitanul Ignat, cât și compania sa de mitraliere au fost citați prin ordin de zi pe Divizia a 13-a și pe oștire, că au luptat ca bravi și au murit ca bravi!

Pe locul unde regimintele Diviziei noastre a 13-a au zdrobit puternica ofensivă a dușmanului cotropitor, se înalță astăzi „Mausoleul Eroilor de la Mărășești”, care adăpostește osemintele celor căzuți în această zonă pentru apărarea patriei.

Ca o prețuire deosebită pentru gloria acestei companii, s-a rezervat în dreapta intrării în acest Mausoleu, o firidă de onoare pentru maiorul „post mortem” Grigore Ignat și la etaj, deasupra, o altă firidă de onoare pentru Compania de Mitraliere Căpitan Ignat și sublocotenent Grigoriu, ca pildă neasemuită de eroism colectiv, ca amintirea peste vreme a acestui sublim sacrificiu să arate posterității dimensiunile acestei pilde!...

Firul epopeei Mărășeștilor se deapănă cu multe și multe episoade de eroism, ca să amintesc și de cel al Regimentului 32 Mircea din Ploiești, care a luptat la „Doaga” pe Siret, în cămăși, uimind și sperînd pe nemți cu vitejia lor.

Mai citez și două cazuri de eroism individual, săvârșite de două tinere fete și le citez ca un omagiu adus femeilor jertfite pentru apărarea patriei.

1) Este cazul bravei „eroine de la Jiu, sublocotenent Ecaterina Teodoroiu”, ca o „Jeanne D’Arc” română, care mi-a fost colegă la Școala de Ofițeri din Iași – o apărătoare neînfricată a patriei, căzută eroic în fruntea plutonului său, pe când contraataca pe dușman în luptele de la Muncelu-Mărășești – al cărei eroism rămâne de asemenea cu o deosebită pildă de vitejie și de jertfă pentru apărarea patriei.

2) Al doilea caz este acela – ca un mesagiu de patriotism – al micuței eroine Măriuca Zaharia, o fetiță de 11-12 ani, care trăia cu mama sa nevoiașă, într-o căsuță la o vie, ce se afla chiar în preajma liniei noastre de luptă. Ea a găsit morți pe cei doi telefoniști ai unui post observator înaintat de artilerie și deși știa că poate fi văzută de inamic, ea a pus mâna pe telefon, anunțând bateria căreia i-a transmis indicații precise, ca focurile bateriei să distrugă de la prima salvă cuibul de mitraliere inamice, dar micuța Măriuca Zaharia cade moartă, străpunsă prin inimă de două gloanțe...

Astfel și-a jertfit viața și această micuță eroină, pentru aceeași cauză de cald devotament pentru apărarea patriei...

Și osemintele acestei eroine au fost depuse ulterior în lăcașul Mausoleului Eroilor de la Mărășești.»

În încheiere, autorul, adresându-se tineretului, le spune:

«V-am înfățișat prin imaginea cuvintelor doar câteva din miile de mii de cazuri de eroism din „Fapte și eroi” ai patriei, din trecutul nostru – ca o apă vie. Se cuvine să-i cunoașteți, să-i cinstiți, să le aduceți omagiul de recunoștință pe care țara întreagă îl aduce, să fiți demni urmași ai lor.

Voi, scump tineret, să faceți cinstirea lor prin cinstirea patriei, prin munca voastră de dăruire cu pasiune în toate activitățile vieții, ce duc la făurirea personalității omului nou, de cetățean plin de demnitate, de meritoriu constructor al socialismului și comunismului în patria noastră, cu tradiția și lumina ei proprie.

Voi, scump tineret, să fiți în pas cu cerințele științifice și tehnice contemporane, cu dorința arzătoare de a vă autodepăși, cu voința fermă de a fi în primele rânduri ale progresului, pentru onoarea societății noastre, pentru onoarea patriei scumpe, care să ridice pe noi culmi economia, știința, arta și cultura societății noastre și care să permită transpunerea în realitate a celor mai îndrăznețe planuri, de ridicare a poporului nostru pe trepte tot mai înalte de civilizație, dând forța de adevărire a viziunii versurilor lui Dimitrie Bolintineanu, că:

Viitor de aur țara noastră are

Și-i prevăd prin secole-a ei înălțare!

Acesta să fie mesajul pe care să-l aduceți ca ofrandă spirituală și de muncă demnă – ca slavă de-a pururi eroilor din toate timpurile, care s-au jertfit pentru patrie, pentru popor, iar în încheiere vă adresez acest mesaj de patriotism:

Nimic nu-i pe lume mai sfânt

Ca iubirea de țară!

Acei ce muri-vor luptând

În veci n-or să dispară!

Ei nu sunt morți, trăiesc în noi!

*Cu așa eroi
Un neam e greu să piară!*

*Căci:
Iubirea fierbinte de țară, iubirea de patrie face din orice om un erou.*

*Teodor C. Grigoriu
Veteran, general maior (r), cu pensie pentru
merite deosebite de apărare a patriei.
Supraviețuitor din luptele din 6 august 1917
Cota 100 Răzoare – Mărășești*

*Domiciliat în Craiova
Strada Severinului 81
Blocul 3, Scara 2, apartament 2
Telefon 73825»*

Expunerea dovedește cinste, demnitate, eroism, patriotism, ce îl caracterizează pe autor, dând dovadă de o rară modestie și educație civică.

*
* *

O a doua scrisoare ce mi-a fost adresată, cu urări de ziua mea, atât pentru mine, cât și pentru familie.

Iată textul:

„Mult stimată Petre Gigea, Prim Vicepreședinte al județului Dolj,

Astăzi, 29 iunie 1971 este ziua numelui dumneavoastră și cu această plăcută ocazie, îngăduiți-ne – mie și soției mele, să vă rugăm să primiți atât dumneavoastră personal, cât și distinsa dumneavoastră soție, felicitările noastre exprimate din toată inima.

Climatul de profundă satisfacție ce ați creat căminului nostru, cum și stima deosebită ce mi-ați acordat, scoaterea mea la lumină și prețuirea ce mi s-a făcut pentru trecutul meu glorios de la Mărășești și avansarea mea la gradul de general-maior (r) și decorarea, cât și onoarea deosebită ce ați organizat dumneavoastră de a mă sărbători la 15 mai sub manifestarea delicateței dumneavoastră deosebite – ce vă caracterizează de când vă cunosc eu – ca un om excepțional și delicat, care fărește clădind numai pe suflete și iată de ce suntem toți cu atâta devotament față de dumneavoastră.

Dumneavoastră, ca prim cetățean al Craiovei – ca primarul ei, cât ați fost – ați reușit prin rezultate strălucite de ridicare și urbanizare a Craiovei, ca în doi ani consecutivi (1966 și 1967), să urcați municipiul nostru de două ori pe podiumul de onoare al țării, Craiova reușind, sub conducerea dumneavoastră, să obțină premiul III, apoi premiul II, în întrecerea patriotică între orașele țării.

Avem toată admirația pentru familia dumneavoastră de intensă lumină, de înaltă marcă socială, cum sunteți dumneavoastră, Primvicepreședintele Petre Gigea, care prin munca sa, cu măiestria competiției – de clarăviziune, duce la prosperitatea județului Dolj și a Craiovei.

În această aură superbă de lumină ce capătă munca dumneavoastră, iată de ce repetăm rugămintea – și eu și soția mea – de a primi, dumneavoastră, amândoi soții Gigea, toată stima plină de respect, toate felicitările noastre pline de devotament și încheiem rândurile de față cu urarea de a avea numai bucurii și satisfacții în viața căminului dumneavoastră admirabil de devotament reciproc.

Așa să trăiți și mulți ani senini și prosperi!

Familia veteranului General-maior (r)

Teodor C. Grigoriu

Craiova, 29 iunie 1971

Str. Severinului, Bloc 3, Scara 2, Apartament 2”

Acum, când scriu despre toate acestea, generalul care este în Ceruri, în Paradis, plecat cu peste un deceniu în eternitate, iar gândurile mele pioase sunt pline de recunoștință și admirație, rămânând în inima mea ca un om demn, modest, plin de omenie, un erou ale cărui cuvinte scrise sunt ca un testament încrustat pe o lespede.

Anexe

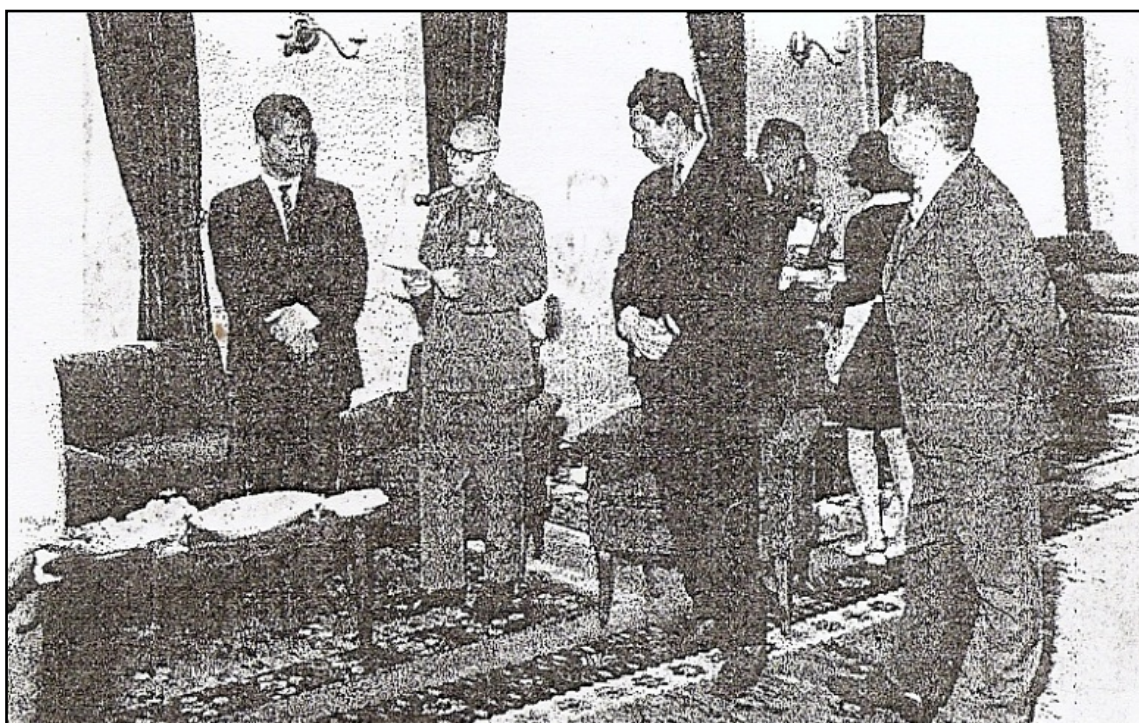

La sărbătorirea decorării gen. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).

De la stânga la dreapta: Popa Mircea, Constantin Tudor, Constantin Băbălău, gen Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun, Ștefan Duță, Ionel Ceățeanu, Gabriel Ciupagea, Petre Poroineanu.

*Conducerea județului Dolj îl felicită pe gen. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).
De la stânga la dreapta: Popa Mircea, Constantin Tudor, Constantin Băbălău, gen Teodor Grigoriu,
Petre Gigea-Gorun, Ștefan Duță, Ionel Cetașeanu, Gabriel Ciupagea, Petre Poroineanu.*

*Vorbește gen. mr. Teodor Grigoriu (15 mai 1971).
De la stânga la dreapta: Constantin Băbălău, Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun, Constantin Tudor.*

Petre Gigea-Gorun, prim-vicepreședinte al Consiliului județului Dolj îl felicită pe sărbătorit (15 mai 1971). De la stânga la dreapta: Constantin Băbălău, Teodor Grigoriu, Petre Gigea-Gorun.

*În curtea garnizoanei militare Craiova (1972).
De la stânga la dreapta: gen. Dumitru Pletos, gen. col. I. Niculescu, adjunct al ministrului,
Petre Gigea-Gorun. La manifestări a participat și gen. Teodor Grigoriu.*

File de Istorie

Fapte și eroi din luptele contra cetroșitorilor

Acțiunea plină de glorie a Companiei Mitraliere
a Căpitanului Grigore Ignat

în luptele din 6 august 1917 - Cota 100 Războare - Mărășești -

29 iunie 1971

lui Petre Gigea

Prim Vicepreședinte al Com. Executiv al Consil. Pop. Județean Dolj.

Vă ofer aceste „file de istorie” ca un dar memorial,
ca o stafetă simbolică din partea mea ca veteran
(generația de ieri) transmisă D-voastră (generația de azi)
ca s-o transmiteți urmașilor D-voastră (generațiile de mâine).

Theodor C. Grigoriu

Veteran General-maior (+)

Supraviețuitor din luptele din 6 august 1917
Cota 100 Războare - Mărășești

Notă:

Acest material a fost prezentat în plenara A.T.C. Județeană Dolj, din 20 decembrie 1969,
cum și în alte peste 52 de întâlniri cu liceele, universitățile, școlile și liceele de
tot felul, pionieri, unități militare, combinate, uzine, întreprinderi.

Mult Stimat Petre Gîgea, Prim Vicepreședinte al Județului Dolj,

Astăzi 29 iunie 1971 este ziua numelui D-voastră și cu această plăcută ocazie, îngăduindu-ne mie și soției mele, să vă rugăm să primiți atât D-voastră personal, cât și distinsa D-voastră soție, toate felicitările noastre exprimate din toată inima.

Climatul de profundă satisfacție ce ati creat căminului nostru, cum și stima deosebită ce mi-ati acordat, scutirea mea la lumină și păstrarea ce mi s-a făcut pentru trecutul meu glorios de la Mărășești și avansarea mea la gradul de General-maior (K) și decorare, cât și punerea deosebită ce ati organizat D-voastră de a mă sărbători la 15 mai sunt manifestarea delicatetei D-voastre deosebite - ce vă caracterizează de cînd vă cunosc eu - ca un exceptional și delicat comunist, care facește elădind numai pe suferințe și iată de ce sîntem toți cu atîta devotament față de D-voastră.

D-voastră, ca prim cetățean al Craiovei - ca primul ei cât ati fost - ati reușit prin rezultate strălucite de ridicare și urbanizare a Craiovei, ca în doi ani consecutivi 1966 și 1967 să creați municipiul nostru de două ori pe podiumul de onoare al țării, Craiova reușind sub conducerea D-voastră să obțină premiul III, apoi premiul II în întrecerea patriotică între orașele țării.

Avem toată admirația pentru familia D-voastră de intensă lumină, de înaltă mărce socială, cum este Prim Vicepreședintele Petre Gîgea, care prin munca sa cu măiestrie competentă - de clarviziune, duce la prosperitatea Județului Dolj, la prosperitatea și a Craiovei.

În această aură superbă de lumină ce rapătă minca D-voastră nobilă, cu ocazia acestei jubiliare aniversări, iată de ce repetăm rugămîntea și eu și soția mea, de a primi D-voastră amîndoi soții Gîgea, toată stima plină de respect, toate felicitările noastre pline de devotament și încredere în viitorul de față cu prărea de a avea numai bucurii și satisfacții în viața căminului D-voastră, admirabil de devotament reciproc.

Așa să trăiți mulți și mulți ani serini și prosperi!

Familia Veteranului General-maior (K).

Teodor C. Grigoriu

Craiova, 29 iunie 1971

Str. Severinului, Bloc 3, Scara 2, ap. 2-

MEMORIILE SERGENTULUI ARTILERIST SPIRESCU ILIE

Dumitru Matei

Ilie Spirescu este unul dintre puținii oameni care au dorit să lase urmașilor date despre sine și înaintașii săi. Din tot ce a rămas scris de la el, *Carnetul* cu impresii de pe front are o valoare deosebită, fiind scris *atunci* și *acolo*, sub impresia puternică a celor văzute și trăite pe câmpul de luptă.

În vara anului 1917 era sergent, comandantul unui tun de artilerie terestră și a notat cu meticulozitate în carnetul său echipa de servanți, funcțiile lor și evenimente care l-au impresionat în mod deosebit în anii războiului.

Aprecierea deosebită de care s-a bucurat oșteanul întors acasă *în anul 1921, la 15 aprilie, după 5 ani de militărie în războiul din 1916-1918* pentru ce a scris în carnetul său și, mai ales, pentru ce a povestit celor de-acasă, l-a determinat să rescrie amintirile sale într-un caiet mai mare.

Nu a considerat necesar să relateze despre viața sa de ostaș înainte de luptele la care a participat, dar însemnările sale din iunie și iulie 1917 constituie un document inedit, care prezintă realitatea crudă a frontului văzută de artileristul care are menirea de a ucide cât mai mulți dușmani pe care nu-i vede, astfel că își face conștiincios datoria fără a avea părerea de rău sau milă pentru victimele sale.

Noutatea comunicării constă în faptul că sergentul privește războiul dintr-un alt unghi decât al celorlalți memorialiști, fie cu grade mari, care văd evenimentele la scară întinsă, fie cu grade mici, care au luptat alături de alți camarazi, înfruntând dușmanul în față.

Autorii volumelor de memorii cu valoare incontestabilă prezintă acțiunile militare ca fiind rezultatul luptelor între marile unități ale infanteriei proprii cu inamicul, uneori cu detalii despre regimente sau chiar batalioane, adesea ilustrate cu hărți din care lipsesc datele despre artilerie, lăsând impresia că victoriile strălucite se datorează numai marilor unități de infanterie comandate de comandanți destoinici, iar în cazul nefericit al înfrângerilor dureroase vina aparține unor comandanți lipsiți de experiență, competență etc.

De-a lungul secolelor, marii comandanți de oști au evidențiat importanța deosebită a artileriei în obținerea victoriei și este de mirare că puțini dintre memorialiștii noștri au dat atenția cuvenită aportului artileriei la obținerea marilor victorii din campania anului 1917.

În campania din 1916 a lipsit ori era în cantități infime artileria de munte și artileria grea, dar situația a fost remediată până la luptele din vara anului 1917, când diviziile noastre au fost înzestrate cu armament și muniție trimise de aliați: dispuneam de tunuri, mitraliere, puști mitraliere și muniție în cantități chiar mai mari decât ale inamicului, iar grenade și măști contra gazelor avea fiecare ostaș.

Generalul Eremia Grigorescu, unul dintre artizanii victoriilor de la Oituz și Mărășești, autorul celebrei devize **Pe aici nu se trece**, artilerist de mare valoare, a știut să folosească eficient artileria cu care a oprit valurile succesive ale atacurilor *Spărgătorului de fronturi*.

Artileristul execută comenzi care vor lua viața inamicilor și o vor apăra pe a camarazilor săi infanteriști: *Înălțător..., derivă..., ...proiectile, încărcăți, foc!*

Proiectilul oprește valul inamicului care atacă ori cade între atacatori și-i face una cu pământul. Alteori este trimis cu precizie asupra mitralierelor nimicitoare ale inamicului, fie ele în câmp liber ori în cazemate, și astfel este salvată viața multor camarazi infanteriști din regimentul pe care artileria îl sprijină în luptă. Rar se întâmplă ca artileristul să-i vadă pe cei care-i vor fi victime, fiind la mare distanță de ei. Este și motivul pentru care mulți artileriști ajung la vatră, după anii de război. Între acești fericiți este și sergentul Spirescu Ilie, care prezintă urmașilor câteva evenimente care l-au impresionat în mod deosebit în război.

Artileria a contribuit decisiv la victoriile noastre în marile bătălii de la Mărăști, distrugând elementele de forță ale apărării inamicului, sau de la Mărășești și Oituz, oprind prin focuri de baraj valurile atacatorilor și sprijinind cu foc atacurile infanteriei noastre, așa cum scrie și sergentul Spirescu în carnetul său: [...] *la 8 iulie, pe sub seară de tot, ieșiră și ai noștri la atacuri date cu furie, ajutați fiind de artilerie. Atunci am tras cu tunul, măculițăăă, că l-am roșit. Am copt porumb la țeava lui. [...] Nu mai venea țeava în baterie. O răceam cu apă adusă cu marmitele [...] de atâtea tras ni s-au spart tunurile și trebuie să stăm. [...] Tunul 4 a crăpat și el. Am stat în repaus 4 zile până ne-au sosit alte tunuri de la arsenal, apoi am intrat iarăși în luptă.*

Sergentul Spirescu Ilie, comandantul tunului 4 din bateria a II-a Regimentului 13 Artilerie a notat în carnet nu numai echipa de servanți a tunului său și evenimentele care l-au impresionat în mod deosebit, ci și texte de cântece și poezii patriotice care aveau menirea să ridice moralul luptătorilor aflați pe front. Poeziile sau cântecele ajungeau la ostași prin publicațiile distribuite până la cele mai mici subunități (*la fiecare tun și secție de infanterie*) pentru a-i îmbărbăta pe ostași. Despre poezia „*Mama în rugăciune*” publicată în prima pagină a ziarului **România**, cu litere roșii ca de foc, spune: *Am citit-o și am recitit-o și am plâns cu toți soldații de la tun. Iată și aprecierile lui despre ziarul România: fițuică, uneori dintr-o singură foaie din hârtie foarte proastă, dar avea efect benefic asupra ostașilor: parcă ne picura balsam în suflet această fițuică, așa cum era făcută, din lipsă și sărăcie, că război cu belșug nu se poate.*

Nu tot ce se scria în presa care ajungea la soldați era pe placul lor: articolul de fond era cu *laude pentru aliați*, iar comunicatele despre luptele de la munte sau de la câmpie vorbeau despre *replieri, înaintări și niciodată despre prizonieri sau despre morții de la noi. Avansări în grade, pe care le citeam în scârbă, pentru că era vorba numai de coconași sau despre soțiile și amantele lor.*

Sergentul a făcut pronosticuri confirmate de istorie: **Mărășeștii, micul și liniștitul orășel de pe Siret, a devenit loc istoric și va rămâne neșters din istoria românilor. Cine credea că pe această liniștită luncă se vor jertfi atâtea vieți omenești, că aici va fi centrul războiului, că aici va fi iadul pe pământ? O, ce lupte au fost! Ce chinuri! Ce**

zvârcoliri! Bombardamentul a fost teribil [...]. Orașelul Mărășești e distrus în întregime.

Citind însemnările lui Spirescu Ilie vedem războiul cu ochii artileriștilor care trag din lunca Siretului până se înroșesc țevile tunurilor și opresc valurile atacatorilor, apoi, cu mare dificultate, urcă tunurile în terenul muntos de la Muncelu, având înhămați câte 8 cai la un tun și cu aceeași hotărâre trag asupra inamicului, zădărniciind și ultima încercare de ofensivă a *Spărgătorului de fronturi*.

Aflați permanent la posturile de luptă în timpul iernii, pe zăpadă și ger aspru, artileriștii din adăpostul săpat în piatra muntelui, unde focul ardea neîncetat, mergeau cu schimbul la tun și asigurau serviciul de luptă; grămezile de cetină încălzită ziua la foc pentru le asigurau odihna de noapte. Alături de ei erau ofițerii artileriști, comandanți și prieteni apropiați, care le mențineau moralul și speranța că la terminarea războiului viața lor va fi mai bună decât înainte.

În descrierea luptelor de la Mărășești, găsim următorul text: *E ziuă la orele 12, când scriu aici e întuneric ca noaptea din cauza fumului în perdele groase. [...] fabrica de zahăr cu coșurile găurite. Chiar acum arde, iar noi privim la ea.*

Sergentul Spirescu și artileriștii din regimentul său au contribuit din plin la obținerea victoriei, adesea atribuită numai infanteriștilor, din rândul lor sunt cele mai multe victime și cei mai mulți eroi.

Pe timpul armistițiului unitatea a supravegheat respectarea către inamic a graniței de vest, fiind gata de intervenție în orice moment, apoi, în cadrul Diviziei a IX-a sergentul Ilie Spirescu a fost în Basarabia până la revenirea unităților în garnizoanele de reședință, în anul 1921, când fost lăsat la vatră.

Sergentul Spirescu a fost decorat cu *Medalia comemorativă a războiului 1916-1918 cu baretele Mărășești*, având brevetul nr. 1373 din 6 octombrie 1922 și cu *Medalia Victoria a Marelui Război pentru Civilizație 1916-1921*, conferită cu brevetul nr. 1245 din 25 aprilie 1925, pe care citim: *Ministerul de război. Brevet. Din Înalt Ordin al Majestății sale regelui Ferdinand I, s-a conferit sergentului Spirescu Ilie, contingentul 1918, din Regimentul 13 Artilerie Medalia „Victoria” a marelui război pentru civilizație 1916-1921. În numele ministrului de război. Nr. 1245 din 1925, aprilie, 25. Brevetul are aplicată ștampila Regimentului 13 Artilerie.*

Anii au trecut, sergentul veteran Ilie Spirescu își scrisese amintirile din Războiul pentru Întregirea Neamului și la două decenii de la întoarcerea acasă a fost chemat din nou la război, de data aceasta pentru a comanda un tun antiaerian pe care l-a luat în primire la 11 iunie 1942.

O fotografie îl înfățișează alături de servanții tunului său în anul 1942, iar alte fotografii de familie ni-l prezintă la vârsta înaintată.

În partea finală a notițelor de pe front sunt texte ale cântecelor despre Patrie, Mărășești și Oituz, care vor fi fost pe buzele tuturor ostașilor români în acei ani.

Talentul lui de povestitor s-a dezvoltat odată cu experiența de viață, iar nepoții – și nu numai ei – pe măsură ce ascultau întâmplările de demult, voiau să știe tot mai multe, iar bunicul le mai spunea și întâmplări din vremea copilăriei lui și chiar mai de de mult, pe care le auzise și el de la tatăl și bunicul său.

Este de admirat stilul țăranului soldat, absolvent al școlii generale de 5 clase: simplu, concis, sincer, fără înflorituri de intelectual cu pregătire în școli superioare. Evidențiem metafora inspirată ce descrie momentul atacului: *Tunurile tușesc, mitralierele cântă cântecul lor sinistru ...*

Lectura paginilor care urmează sperăm să fie convingătoare.

Copilăria

Mare bucurie a fost în casa părinților mei nașterea mea, la 4 ani după căsătoria lor, căci le era teamă că nu vor avea copii și se simțeau că nu erau la fel ca cei de-o vârstă cu ei.

*Tata era fiul lui **Spirea Stănescu**, adus pe aceste meleaguri de către Mazar-Pașa, de la grecul Vanghele Pofidis, arendașul hanului de la Sfântul Anton (unde este astăzi hala de flori din București).*

Mama era fiica lui Tudor Barbu, femeie liniștită, muncitoare, căsătorită la vârsta de 16 ani, cam fără voia ei, fiindcă era cu 10 ani mai tânără decât tata. Povesteau chiar ei că o furase tata, că ea nici nu vorbea cu el, zicând că este bătrân. În cele din urmă s-au împăcat bine și au trăit în liniște în casa lor, fiind și ea bună gospodină, ascultătoare, dornică să facă orice lucru cu spor.

Era tare iubitoare de copii, căci după nașterea mea a bucurat-o Dumnezeu cu încă doi băieți și o fată. Eram 4 copii născuți succesiv, la 4 ani unul după altul. Mare dragoste avea mama și mare grijă să fim curați și bine hrăniți.

Aveam două vaci și mă duceam cu ele la păscut, timp în care mă jucam cu cei de-o seamă cu mine, spunând poezii și rugăciuni. Erau băieți și fete cu vitele la păscut, mai mari ca mine cu 2-3 și chiar 5-6 ani, care, ascultându-mă cum număram și făceam socoteli, rămâneau uimiți și mă întrebau de unde știu atâtea la anii mei, cine mă învață, iar eu le răspundeam cu fudulie că tata știe multe. (...)

Pe lângă amintirile frumoase din copilărie sunt și unele triste.

Amintesc astfel de seceta care înainte de anul 1907 s-a instalat în întreaga țară. Au murit oameni și animale, iar arendașii de moșii și speculanții erau în stare să ia și sufletul celor săraci. Au început hărțuieli, bătăi și crime. Foamea îi aducea pe oameni la disperare, transformându-i în fiare.

Se zvonea că în cutare sat sărăcimea a intrat în curtea boierului și au spart pătulele cu grâu și porumb.

În primăvara anului 1907, prin luna februarie, atât la munte, cât și la Dunăre, în Oltenia și în Moldova a început înfricoșătoarea revoluție. Ziarele anunțau primejdii mari și pârjol în conacele boierești.

*Moșierii, arendașii și slugile lor devotate erau schingiuiți și omorâți în chinuri groaznice. În cartea lui Liviu Rebreanu **Răscoala**, sunt descrise sălbăticiile din acel timp de tristă amintire.*

Eram copil în clasa a IV-a primară și când veneam acasă de la școală găseam pe tata și mama plângând. Se zvonea că răsculații înarmați cu topoare, coase și ciomege

intră în sat, umblă din casă în casă și-l ia pe om cu forța în rândurile lor amenințând cu moartea, iar cel ce nu se supunea era pedepsit cu moartea.

Mare groază și spaimă de nedescris. Aproape toți bărbații tineri și vârstnici fugeau de-acasă în păduri și pe malul Argeșului, în zăvoaie.

Județul Vlașca era cuprins de revoluție în întregime. Noaptea licăreau flăcări pe dealul de peste Argeș. Ardeau conacele boierești.

Întro dimineață, mergând la școală și ajungând în centrul satului, în fața școlii, în răspântie și în tot lungul drumului spre șoseaua Giurgiului, erau soldați mulți, precum și tunuri în fața școlii. Erau două tunuri la poarta curții boierești, încă două pe locul liber de lângă școală, precum și piramide de arme în număr mare. În acea zi nu s-au ținut lecții. Preoții erau la școală într-o clasă și vorbeau cu învățătorii. Preotul cel bătrân zicea:

– Bine că a dat Milostivul Dumnezeu de a sosit armata, că satul nostru și noi nu vom avea neplăceri. Bine că am scăpat. Vine armată multă. Ieri s-a decretat mobilizare, s-a făcut cordon de armată în jurul Bucureștilor. Pe șoseaua Alexandriei și pe a Giurgiului trece armată spre Vlașca. Tot Corpul de Armată sub comanda generalului Averescu va înăbuși în sânge Vlașca și Teleormanul.

Aici, la noi în sat, precum și la Copăcenii de Jos, era un divizion de artilerie din Regimentul 2 din București. Acest regiment era așezat pe cursul Argeșului, de la Mihăilești până la Valea Dragului, sub comanda colonelului Vartiadi, care era proprietarul moșiei Călugăreni, om rău, crunt și fără milă.

Era pornit pe răzbunare, fiindcă răsculații pusese război foc celor două conace ale lui, prefăcându-le în cenușă.

Slugile care nu au vrut să meargă cu răsculații, au fost ucise, tăiate cu topoarele. Pe lofgofeți i-au omorât în chinuri groaznice, iar pe unii i-au aruncat chiar de vii în puțuri.

În mare parte slugile erau ardeleni, că mai toți boierii aduceau ardeleni. În multe cazuri, mulți dintre aceștia plecau de la curțile boierești bătuți crunt și dați afară pe poartă fără nici o simbric.

Colonelul, cum sosi în sat, dădu ordin primarului să strângă toți sătenii la primărie și să-i arate în scris pe care din locuitori îi bănuiește el, ca primar, că ar avea gânduri de revoltă.

Primarul și cei doi preoți care se aflau acolo, au spus sus și tare:

– În comuna noastră nu s-a simțit nici un fel de revoltă, că este un sat cu oameni liniștiți”.

– Nu se poate! Nu e de crezut! Cum adică, nici contra partidului? Nu se poate, asta nu e de crezut! Cum în toate satele am găsit și aici nu? Gândește-te bine, primarule, și voi, popilor! Mie îmi trebuiesc cel puțin 3 oameni ticăloși cu care să dau exemplu celorlalți.

Preoții au susținut că nu au pe cine să jertfească, oamenii fiind cuminți. Atunci colonelul, căruia îi scăpărau ochii și își mângâia mânerul săbiei, chemă afară din primărie pe notar și pe jandarm și merse cu ei în spatele primăriei. După un sfert de oră intră iar în primărie și zise radios:

– Dacă voi vă apărați neamurile ca niște tâlhari ce sunteți, iacă eu am dibuit 3 ticăloși care bagă zădărie în locuitori pe timpul alegerilor și umblă cu fel de fel de

fapte contra partidului și nu se poate să nu aibă cât de cât legături cu tâlharii din Vlașca, adică cu cei din Adunați și Călugăreni. Asta precis și fără doar și poate, veți vedea acum. Chemați acum, aici, în fața mea, pe Petre David, Constantin Radu și Petre Năstase. Primii doi sunt împotriva partidului, al treilea este hoț de cai, pușcăriaș, toți tâlharii având legături cu tâlharii din Vlașca și Teleorman.

Ce mai puteau să facă primarul și preoții în fața acestui cerber, diavol cu chip de om?

I-a chemat în primărie și cum au intrat i-a luat la palme scrâșnind din dinți și înjurând, zbind ca o fiară și pomenind jafurile de la cele două conace ale lui, care de fapt nu aveau legătură cu acești nenorociți oameni cuminiți.

Petre David, om cu carte, fost primar cu albi, curajos, după ce primi palmele zise cuviincios:

– Domnule colonel, vrem să știm și noi, pentru ce ne înjuri și ne bați? Care este vina noastră, ce am făcut?

Crudul tiran cu glas răgușit, plin de turbare, dădu ordin să iasă toți afară din primărie. Cum ajunseră afară se treziră în fața unui plutonier și unui grup de soldați cu săbiile scoase în gardă.

– Ostași! Luați pe acești 3 tâlhari și urmați exemplul din alte comune!

Artileristii băgară săbiile în teacă și înșfăcară pe cei 3 nevinovați să meargă cu ei în careul soldaților. În răspântie, la Ciufu, în fața primăriei, osândiții plângeau, jelin-du-se ca femeile:

– Aoleu, copilașii noștri! Aoleu, viața noastră!

Petre David plângând mai domol decât ceilalți doi, zicea:

– Mamă, Doamne! Mamă, Doamne, ce mai e și asta pe capul nostru? Mamă, Doamne, mamă, Doamne!

De atunci i-a rămas lui Petre David porecla **Mamă, Doamne**.

Oamenii din sat, bărbați, femei și copii, plângeau în hohote, jelin pe cei 3 nevinovați, întrebându-se de ce așa o pacoste a căzut pe capul lor.

Preotul bătrân, Radu Dumitrescu, se prezentă în fața răului colonel implorându-l și zicând că oamenii sunt nevinovați. Atunci colonelul strigă:

– Soldați! Jos la pământ cu ei! Sergent! Câte 50 de trăgători la partea moale! Mama voastră de tâlhari!

Urmează o serie de înjurături adresate tuturor, inclusiv preoților, învățătorilor și primarului. A amenințat toată gloata că dacă mai strigă, îi împușcă pe toți. Femeile și copii celor 3, îngroziți, s-au repezit printre soldați țipând. Atunci colonelul a scos pistolul și a tras în sus toată încărcătura din pistol, 6 pocnituri groaznice, care au făcut să încremenească toată lumea.

Soldații i-au lungit la pământ și au început să-i bată. La răcnetele și țipetele celor bătuți, toată lumea a căzut în genunchi plângând. Atunci preotul bătrân, trecut de 70 de ani, a mers în fața colonelului, plângând și cu mâinile ridicate i-a cerut milă și îndurare pentru numele Lui Dumnezeu și al Sfintei Fecioare. A dat Dumnezeu și totul s-a terminat doar cu această formă de pedeapsă, bătaia.

Serviciul militar în slujba țării

Timpul trece și veni vremea să-mi fac datoria față de țară și am ajuns cătană. Am avut noroc și de război. În timpul războiului din 1916-1921, în timpul refugierii în Moldova la Iași, erau reviste satirice și foi de propagandă pentru ostașii de pe front, în care existau și metafore: Luptați pentru Țară și Rege! Mai era încă un motto: Cel ce moare, moare pentru Patrie și Tron, iar cel ce va trăi, va fi în fericire într-o țară mare, bogată și frumoasă. Luptați cu bărbăție și apărați pământul sfânt al Țării, că al vostru este! Nu uitați că Regele și-a dat cuvântul că după război veți fi împroprietăriți. Cuvântul Regelui e sfânt!

Ostașilor, fii de plugari, li se făgăduia pământ și fericire și mergeau în ploaia de gloanțe și șrapnele în frunte cu ofițerii lor, tot fii de plugari (învățătorii de la sate).

Fiii de moșieri erau tixiți pe la statele majore, pe la depozite și spitale, la manutanțe și la popote, unde huzureau de bine, fiind apărați de moarte și siguri de viață, atât ei, cât și soțiile lor, care făceau servicii în spitale având lefuri grase și orice bunătăți. Mi-a picat în mână o revistă satirică, nu mai țin minte cum se numea, cu următoarea satiră:

*Cap inteligent și tare,
Bravul ofițer „Halva”,
N-are caracter de aur,
Ci e chiar de tinichea.
Are, în schimb, sănătate
Și îndeosebi, noroc,
La mașina de bucate,
Comandă-n război el „foc”!
Știința lui de strategie
Ca subșef de stat major
Numai la bucătărie
Se distinge sclipitor.
Prin viteze rechiziții
Captură cinci mii de boi
Și alungă din poziții
Opt divizii mari de oi.
Luptau porții cu dușmanii,
Iar el, strașnic militar,
A ucis numai curcani,
Gâște, rațe, la grătar.
Totuși, mare e necazul,
Iar destinul e nedrept:
Ordinul „Mihai Vitezul”
Încă nu-l poartă pe piept.
Îl vei avea, erou de viță,
Însă, să te resemnezi:*

*Un cuțit și-o furculiță
Va avea în loc de spezi.*

*Apărea pe front, chiar în tranșee și-n adăpostul tunurilor ziarul **România**, uneori chiar într-o singură foaie din hârtie foarte proastă, cu literele întinse, că nici cerneala nu era bună. Totuși, simțeam o mângâiere și parcă ne picurau balsam în suflet aceste fițuici, așa cum erau făcute, din lipsă și sărăcie, că război cu belșug nu se poate.*

Pentru fiecare secție de infanterie și pentru fiecare tun în poziție apărea o foaie sau un ziar întreg, dar ce să citești? Un articol de fond cu laude pentru aliați, comunicatul despre pozițiile noastre cele de munte și de câmpie, laude deșarte, replieri, înaintări și niciodată despre prizonieri și morți la noi. Avansări în grade și decorații pe care le citeam în scârbă, pentru că era vorba numai de coconăși și soțiile sau amantele lor. Eram pe poziție la Oituz, sus în munte, la cota 343, unde urcasem tunurile cu frânghii și de aici trăgeam cu tunurile asupra unor sate din Transilvania.

Era un ger cumplit și o zăpadă mare. Stăteam într-un adăpost, care era săpat sub munte, la o adâncime de 15-20 metri. La tunuri ne suiam pe o scară săpată printre lespezi. Aveam tragere reciprocă, iar lângă tun făceam cu rândul câte două ore, apoi coboram în adăpost, la căldură, după ce predam schimbului binoclul, jocul, mânușile și pâslarii.

Sărbătorile de Crăciun și de Anul Nou 1918 le-am făcut aici. În noaptea de Anul Nou ofițerii au fost consemnați în baterie, că altfel mai plecau prin satele de munte, cu rândul, după distracții. Aveau grijă, bine-nțeles, să-și facă rost de gazde bogate și cu femei frumoase, însă a picat ordinul pe la orele două și i-a prins și fără țigări. Erau tare supărați și înjurau, blestemându-și soarta. Numai sublocotenentul Jipa îi mai făcea să zâmbească, dintre toți cei 6 ofițeri, adică de la două baterii, a II-a și a III-a, că la noi, la a II-a, veneau cei de la a III-a, pentru că aveam adăpost strașnic.

Căpitanul nostru, D. Gh., era mare fumător. Noi aveam cuptor săpat în munte, cu coș de râsuflu pentru fum, în care focul ardea fără încetare fiind nutrit cu bușteni de paltin și frasin. Făceam ceai cu apă de zăpadă și aveam căldură potrivită.

Noi, ostașii, dormeam pe așternut de cetină de brad, iar ofițerii și plutonierii aveau pături, dar de căldură mai bine o duceam noi, că dogorea de la foc ca în iad, o lua de jos în sus, iar adăpostul era pardosit cu pământ. Așternutul de cetină dimineața îl făceam grămadă în dreptul gurii cuptorului, la distanță de 3-4 metri, așa că seara era cald de frigea.

Soldații mei (sergent Spiru Ilie) făcuseră rost de la soldații ruși de săculeț de pesmeți plin cu tutun, mahoarcă rusească și bumașcă, adică foiță pentru țigări. Fumul acestor țigări era tare și puturos, aproape că nu mirosea a tutun, însă noi, ostașii, îl făceam papară. Săculețul de tutun și bumașca erau la mine în raniță și când în repaus făceam țigări, mergeau din mână în mână.

În această sfântă noapte de Anul Nou 1918 stăteam și fumam în tăcere, căci erau ofițerii la masă și jucau cărți, copci și 31. Au făcut ei ce au făcut cât au avut țigări, dar pe urmă au început să înjure și să se drăcuie între ei. Într-un timp căpitanul zise către noi:

– Măi ostași, voi aveți tutun?

– Avem, să trăiți, domnule căpitan, dar e mahoarcă, zisei eu.

– Fie dracului și popoarcă, numai tutun să fie!

Atunci, sculându-mă, m-am prezentat la masa lor cu săculețul și cu bumașca.

– Bravo! Bravo! Să trăiți mulți ani, măi băieți! Acum zic și eu că e de noi!

Rupând foița, fiecare își lua în degete mahoarcă să facă țigări, dar cum strângeau, foaia se rupea și tutunul fiind vânjos, curgea pe jos.

– Bine mă, dar voi cum faceți țigări? Veniți unu sau doi și faceți-ne voi.

Atunci i-am întrebat dacă nu le este silă, că noi le lipeam cu saliva noastră, la care căpitanul nostru zice:

– Chiar dacă le lipiți și cu altceva, tot bine este că se găsește buruiana dracului.

În ziua de Anul Nou a avut loc adunarea divizionului jos, la Răzoare, unde am primit câte o pâinică nițel mai mare ca o prescură, care fiind frământată cu șofran și zahăr, se numea cozonac.

Am mai primit și câte un pahar mare cu vin tare bun la timpul acela, fiind paharul măricel. Sergenții șefi de tunuri au primit câte un ziar România și Ostașul ca să le citim ostașilor.

Ajunși sus, în munte, în adăpost, tocmai au sosit și bucătarii cu cazanele cu mâncare. Ciorbă cu carne de vacă sau cal, Dumnezeu știe ce, dar ca pentru ziua de Anul Nou 1918, în starea în care ne găseam, a fost foarte bine venită că nu mai mâncasem ciorbă cu carne demult și ne miram toți de așa porții mari de carne, arpacaș și zarzavat neobișnuit de mult. Dar, de! Așa se cuvenea de Anul Nou!

În prima pagină a ziarului România, într-o coloană din mijloc, era scrisă cu litere roșii, de foc, o poezie cu titlul **Mama în rugăciune**. Iat-o, așa cum nu pot s-o uit:

Cântecul de jale îngânat de-o mamă
Ce toarce lângă vatră lungul fir de dor,
Când suntem departe. Patria ne cheamă
Cu același tainic glas alintător.
Din bătrâne turlle, clopote când sună
În cadențe rare, cu adânci vibrați,
Parcă sună-n slavă inima străbună,
Rugăciunea sfântă, repetată-n zări
Și din lanuri coapte, legănat-n soare,
Din păduri bătrâne ce ascund comori,
Patria vorbește. Mamă iubitoare,
Celor vii dă pâine și morților flori.

Am citit-o și am recitit-o și am plâns cu toți soldații de la tun.

*

Însemnările mele, sergent SPIRESCU ILIE, contingentul 1918, făcute în timpul serviciului militar pe un carnețel minuscul, text scris cu creionul, parțial distrus.

Pe altă pagină notează: Orașele prin care am trecut: București, Orhei, Bălți, Călărași, Soroca, Chișinău, Bolgrad, Bender, Dravicea, ... (urmează text indescifrabil).

Câteva pagini urmează după titlul CÂNTECE ȘI POEZII culese în mersul meu prin Moldova în războiul crâncen din anii 1916-1917-1918. Unele pagini, prea des răsfoite, au text ilizibil. Am descifrat parțial poeziile Țării mele și La Oituz:

Țării mele

*O, Țară fericită
Ca raiul pe pământ,
Te vezi acum sleită
La crudul tău sfârșit.
O, scumpă Românie,
Dar repede-ai căzut
O Românie Mare
N-ai putut să te faci
Și pentru grea-ncercare
Acuma plângi și rabzi.
Cu dragostea ta sfântă
Tu bravă te-ai luptat
Speranța ți-a fost frântă
Chiar de-al tău aliat.
(Urmează 6 versuri ilizibile)
Suferă cu tărie
O, Țara mea iubită
Tu nu vei fi zdrobită
O rană sângerândă
Pe trupul tău săpată
Curând s-a vindecat
Ridică-te ...
Nu plânge, Țara mea.*

La Oituz

*În lupta de la Oituz,
Sub ploaia aspră de obuz
Pe vale, lângă mănăstire
... nemți tot lovire
E pe-nserat și plouă.
Obuzele ...
Se-ncepe luptă nouă
Și strașnic tunul bate,
Dar încetează lupta.
Pe vale, sub brădete
Nu vezi decât atâta:
Cununa de răchite,
Iar mai dinspre ziuă,
La răsărit de zori,*

*Tu vezi cum sânge curge
Pe brazdele de flori.*

Filele cu texte mai interesante sunt ilizibile, probabil fiind cele mai citite. Totuși, din fragmentele de fraze ne dăm seama cât de tragice au fost clipele trăite de ostași pe front:

22 iunie [...] flăcări mari [...] m-am înecat [...] o biserică [...] mai multe obuze cad la noi în [...].

26 iunie [...] O explozie teribilă [...] pe jos ca șerpii. Penu Ion aleargă cu marmita cu apă [...] să stingă [...] îl apucă de mâini, vărsând marmita. În această zi pe la orele unu după amiază, bombardamentul reîncepu. Eu eram într-un bordei [...] două obuze căzură în ușa bordeiului aruncând [...] cu ceai, care fu vărsat.

Sergentul Bol[...] fu rănit foarte grav. [...] într-un colț al bordeiului și așteptam s-auzim, îngroziți.

Făceam semnul crucii, rugăciuni către Bunul Dumnezeu, care ne ajută. Artileria grea din spatele nostru începu să tragă. Regimentul 7 Artilerie Grea trăgea la nebunie. Noaptea s-au mutat tunurile pe altă poziție. [...]

21 VII [...] Siretul avea apa tulbure, iar sărmanul venea mort pe deasupra apei. [...] serviciul pontonierilor. [...] în timpul acesta pontonierii umblau cu barca în sus și în jos pe Siret. În timpul acesta [...] fetele din Nămolosa pășteau vitele sub oribila traiectorie. [...] erau obișnuite cu războiul, mai bine ca noi.

În ziua de 27 iunie eram cu Doicu de la tunul 9 și fierbeam porumb cu marmita, când, pe neașteptate, un obuz răsturnă marmita, iar pe noi ne-a pus pe fugă spre boscheți. Domnul căpitan, când începu bombardamentul, ne chemă, spunându-ne că obuzul nu pică în bordeiul lui. [...]

30 iunie [...] la tranșeele inamice arde un depozit de muniții, unde iese un fum gros. Nemții bat [...] rusești din sat. Rușii făcuseră o baterie din lemn și ciment. Trăgeau în ea s-o distrugă.

1 iulie. Tunul [...] nemțesc care bătea Hanul Conachi a venit la pod. Cei de la observator ne-au comunicat și am tras o serie de obuze asupra [...] la Movilenii Bătrânești. Văzând pozițiile așa [...] se mirau cum am stat noi aici și n-au vrut să ocupe pozițiile.

4 iulie. A venit artileria, călărașii, și toți ai noștri nu s-au temut. Au așezat pe poziție. Noi am plecat noaptea la pădurea Nemțoaica și am pus [...]. Eu am rămas la baterie strângând [...] când am stat în teren [...] am stat 3 zile, am tras câte 6 obuze și am plecat bine la Mărășești.

Luptele de la Mărășești

Luptele cele mari ale românilor în acel război au fost la Mărășești. Războiul acesta a fost cel mai crud din câte au fost pe pământ. Așa război n-a fost și nici n-are să mai fie, cât va fi lumea. El a fost anume declanșat pentru distrugerea popoarelor mici, după gustul și politica marilor puteri ale Europei [...] război [...] fiindcă toate țările din

[...] de rezistență și tărie [...] a stat prin puțință [...] și meșteșuguri pentru a putea zdrobi.

În ziua de 8 iulie am ajuns la Siret, oprind în dosul unor vii. Până la front erau 3 km. Siretul era deval, peste el au făcut un pod de lemn, pe care trecurăm noaptea și așezărăm poziția în dreptul satului Căzănești, lângă cimitir, în niște [...]

În acest cimitir erau foarte mulți ostași căzuți jertfă către Patrie. [...] datoriei către Patrie, în luptele de la 23-24 iulie. Satul [...] era distrus, căci obuzele [...] de focul teribil.

Ședeam gata pregătiți, așteptând ordinul de tragere [...] și la capul satului, spre podul de fier. Auzim mitralieră trăgând, pe urmă tunurile nemțești începuseră să bată cu furie.

Ce se întâmplă, că se [...] la atacul lor nemții pierdură multe vieți [...]. La orele 10 fiind expuși, se pregătiră de alt atac și pe la orele 1 după amiază ieșiră iarăși la atac cu multă furie, având ca țintă podul de fier.

Bavarezii lor, cu căștile cele mari, înaintau orbește la atac, neținând seama de sacrificiul ce-l făceau [în rândurile lor] mitralierele noastre: îi secerau grozav, acoperind câmpul cu mormane de cadavre. În urmă ocupară podul, trecând la 500 metri spre noi, apoi, pe sub seară de tot, ieșiră și ai noștri dând contraatacuri cu furie, ajutați fiind de artilerie. Atunci am tras cu tunul, măculițăăăăă, că l-am roșit. Am copt porumb la țeava lui.

Nemții porniră în acest mare atac și cavaleria lor [...] crezând că frontul nostru e spart, [iar noi îi] atacam cu șrapnele. Nu mai venea țeava în baterie. O răceam cu apă adusă cu marmitele. [Aduceam țeava tunului] cu pârghia în baterie și trăgeam la [...] nespūsă cu grele pierderi [...] formidabil se auzi la tranșeele noastre sau transmisiunile noastre [...] nemților spart și [...] cu 30 la 4000 metri [...] francez focos mină [...] noi, căci până atunci bătuseră șrapnele la 1200 și chiar 1800 [...] cu bucurie mare.

Un infanterist peste care căzuse pământul unui tranșeu de telefon, zăpăcit de groaza morții a fugit alergând la noi și ne striga cu glas speriat:

– Fugiți, fraților, nu mai trageți, că nemții sunt aici.

Rămăsesem ca trăzniți, dar viteazul nostru căpitan îl luă din scurt, îl bătu, apoi îl trimise sub escortă la divizie, iar pe noi ne încurajă cu cuvintele pline de mărinimie. Săracul infanterist, era stăpânit de groază mare.

Trăgeam la [cadența maximă permisă și] de atâta tras ni s-au spart tunurile și trebuie să stăm. [Țevile tunurilor] au crăpat ca niște castane din cauza focoaselor [...] și aparatele de ochire [...]. Tunul 4 a crăpat și el [...]. Am stat în repaus 4 zile până ne-au sosit alte tunuri de la arsenal, apoi am intrat iarăși în luptă.

În acest an Mărășeștii, micul și liniștitul orășel de pe Siret, a devenit loc istoric și va rămâne neșters din istoria românilor. Cine credea că pe această liniștită luncă se vor jertfi atâtea vieți omenești, că aici va fi centrul războiului, că aici va fi iadul pe pământ?

O, ce lupte au fost! Ce chinuri! Ce zvârcoliri! Bombardamentul a fost teribil, ca la [Verdun]. Orășelul Mărășești e distrus în întregime. Frumosul castel Negro Ponte [este distrus pe] jumătate, iar mobilele și [...] pradă focului.

Viile erau săpate de tranșee. Fabrica de zahăr, cu coșurile găurite de obuze. Chiar acum arde [...] iar noi privim la ea. Fieroasele zile [...]. Tunurile noastre erau așezate între [...] dreptul fabricii, lângă 4 plopuri uriași [...] și artileria grea rusă.

La Berheciu

[...] divizia noastră era toată adunată aici.

Ziua de 28 iulie a fost ziua botezului de sânge. În această zi îi atacăm grozav [...] întreaga lună [...] ai noștri au învins [...]. Domnul căpitan făcuse reglarea tragerii pe zone. Aveam 4 zone de bătut: la movilă, colțul de pădure și pădurile. Noaptea am făcut blindaje pentru noi, servanții și postul de comandă al domnului căpitan. M-am găsit cu Sima Petru, cu Ion Lixăndrină și cu Mitroi Radu. Mi-am luat ziua bună de la ei. Rachețele vrăjmașe fulgerau trase pe deasupra tranșeelor [...] spre noi cerul era senin [...] la podul de lemn de la Inoșești. Aeroplanele treceau pe sus observând mișcările noastre. Ele treceau pe deasupra norilor făcuți de tunurile noastre antiaeriene cu fumul șrapnelor.

Era pe la orele 9 dimineața, un tun nemțesc bătea podul de lemn. Lângă capul podului era postul de prim ajutor al serviciului sanitar, pe lângă care cădeau vraște grenade și obuze. Două obuze au căzut în [mijlocul] barăcii, omorând și rănind.

Noi stăm sub teribila traiectorie îmbărbătați de viteazul nostru căpitan D. N.

Pe la orele 11 am fost încadrați de o ploaie de obuze. Două se spărgeau și două nu, făcându-ne impresie. Cele care nu se spărgeau, veneau fâlfâind și când cădeau la pământ produceau un foșnet. Acestea creau tuse, asfixie și lacrimare. Acest lucru l-am observat târziu, când începusem cu strănut, cu lacrimi [...]. De două ori am fost atacați [în] această poziție [...] deodată [...] de gaze lacrimogene, care se târăsc pe pământ, trăgând la lunca Siretului și la tranșee, învâluindu-le în această otrăvă omorătoare. Ele învâluie câmpul, băgând în fiorii morții pe bravii ostași din cele 3 divizii care luptă aici la Mărășești [...]. Tunurile bat cu furie [...] (urmează o pagină ilizibilă).

Nemții, crezând că au distrus pe toți soldații de aici, ieșiră la atac cu o furie disperată, voind cu orice preț să spargă frontul, dar ieșind, se loviră de vitejii ostași ai Diviziei a IX-a, care ținuseră măștile la ochi, adăpostiți în tranșee. Ei i-au primit cu mult foc, trăgând în carne vie asupra disperaților. Coloane germane și bulgare au trecut la atac ca lupii cei flămânzi dinspre satul Strejescu.

O serie de lovituri urmară din partea noastră, trăgând obuze fără număr în coloanele care veneau în valuri dese cu [...] îi nimiceam, de cum veneau în zonele artileriei. Am nimicit în două ceasuri un atac în care rețelele [de sârmă] de la tranșee s-au umplut până sus cu morți; peste tot locul găsești mormane de cadavre. Străzile satului Strejescu sunt pline de cadavrele soldaților lui Mackensen, spărgătorul de fronturi care se lăuda că va cuceri Moldova în 15 zile și va aranja ostașilor săi o masă mare în Iași, pe care credeau că-l vor lua repede, fără bătaie de cap, dar nu le-a ajutat Dumnezeu să-și împlinească mizerabilele lor planuri, căci infanteriștii noștri s-au luptat ca lei și au băgat groaza în ei.

Artileria și-a făcut datoria, aruncând la acest atac 19.000 obuze franceze în tranșeele nemțești în 3 ceasuri.

E ziuă la orele 12, când scriu aici e întuneric ca noaptea din cauza fumului în perdele groase. [...] ard [...] zgomot asurzitor, gaze [...] țipete, vaier, nechezări de cai în aceste momente [...] uriașe [...] nădejde de viață. Acum se hotărăște soarta celor două armate: care pe care.

Tunurile tușesc, mitralierele cântă cântecul lor sinistru [...] în îmbulzeala lor, umblând ca niște adevărați draci prin fum și foc, aruncând răcnete dese.

Văzând nemții că nu este posibil să spargă frontul de aici, de la Strejescu, încețază orice luptă, pregătindu-se și aducând rezervă nouă, ca să poată da alt atac. Ei aveau aici, la Mărășești, 13 divizii, dintre care una bulgară, 3 turcești și restul germane și austriece și două divizii speciale, bavareze, iar guri de foc aveau de 6 ori mai multe ca noi. Aveau 18 regimente de artilerie de toate calibrele: 53, 78, 210, 305 și automobile blindate, apoi turele de tanc, mitraliere în număr colosal, iar aceste trupe erau deprinse cu războiul, fiind scoase de pe frontul francez.

Aveau baloane și aeroplane și poziții bune. Ei se pregătiseră repede și aleg unde să dea lovitura cu mai mult succes. De la satul Strejescu, pe care îl lăsaseră plin de cadavre, veniră să lovească în dreptul fabricii de zahăr la [...]

Tranșeele noastre erau săpate în cimitir, unde se găsea Regimentul 7 Cavalerie și când nemții ieșiră la atac și-i luară fără veste pe [regimentul] 7 Călărași, decimându-l grozav, venind pe tăcute, dar mai repede ca vijelia. Începură bine [...] cu mult sânge bavarez vărsat și înaintau [...] trăgeau [...].

Văzurăm răsărind ca din pământ un regiment de infanterie. Era Regimentul 70 (sau 75) Infanterie și care veni în pas de atac, cu baionetele la arme, în păpușoi. Baionetele sclipeau în soarele arzător, [infanteriștii treceau] pe lângă noi, risipindu-se [în trăgători]. Nemții fură respinși și de data asta, spre nemărginita lor ciudă. Frontul fu apoi împins spre Focșani, până la satul Boagos (?).

Mulți nemți și-au găsit moartea aici, la Mărășești. Astfel fu respinsă trufia lăudărosului feldmareșal Mackensen, supranumit de toți spărgătorul de fronturi.

Acum au văzut nemții că nu se pot juca cu românii, ca în toamna anului 1916, când s-a produs ocuparea României, uitată și vândută. Acum au văzut nemții că un român a luptat contra a 15 bavarezi, pe care ei îi lăudau că sunt cei mai tari ostași din lume [...] grozava tenacitate [...] aduse aici pentru distrugerea întregii României.

Tactica luptelor [duse de români] s-a lucrat sub îndrumarea ofițerilor francezi.

Nu le-a ajutat Dumnezeu nemților să-și îndeplinească ticăloasele dorințe și văzându-se biruiți, au botezat această bătălie mare lupta de la Mărășești. Dar generalul Mackensen, vrând să-și spele rușinoasa înfrângere a pregătit altă lovitură, contra rușilor de la aripa dreaptă a noastră, la Muncelu-Fiționești. Și pe când noi seceram cu baraje dese de artilerie risipitele lor coloane aici la Mărășești, iar infanteria ataca, împingându-i mereu spre Focșani, ei loviră pe ruși la Muncelu și înaintară cu mare bucurie, dar nu știau că vom merge contra lor la Muncel. Au atacat acolo știind că e frontul mai slab, reușind să spargă frontul rușilor, apoi aveau să ne ia pe la spate ca să ajungă la Moinești și oprirăm și aici înaintarea uriașă a nemților.

În grozavele lupte de la Mărășești am avut ocazia să văd multe feluri de grozăvii, pe care le-am văzut de aproape și pe care le voi decrie pe scurt, ca să le am ca amintire și să nu uit aceste zile.

Mergeam cu furgonul ca corvodaș la lemne, la Pădureni. Etapele Diviziei 14 lucrau la rețele de sârmă și am văzut un om prin care trecuse un obuz, găurindu-l ca cu sfredelul. Era mort, întins pe iarbă. La bateria a II-a un obuz a trecut printr-un cheson cu muniții, rănind grav un soldat, rupându-i șira spinării. O femeie care se ducea la Mărășești, a fost făcută praf de un obuz. În porumb am găsit un soldat din infanterie găurit de un șrapnel, făcut ciur.

Am mai văzut o fată de 16 ani nebună din cauză că, pe când se afla în casă cu frații și părinții ei, un obuz de artilerie a căzut, doborând casa pe ei și i-a omorât pe toți, numai fata a scăpat, dar a înnebunit de frică. Un copil mort într-o casă, niște vite moarte peste tot locul.

Eram cu Arghir și am intrat într-o casă, unde am găsit măsuța plină cu mâncarea mucegăită. O mămăliguță, un castron cu mâncare și muștele făcute caer pe ele. [Acei] stăpâni ai casei fuseseră însă găsiți de focul artileriei germane tocmai la masă. Au lăsat mâncarea și au plecat. Casa încărcată cu de toate ale casei. În curtea casei 4 gropi mari de obuze. Un tăbăcar lucra și el meseria aici, în ploaia de foc. Două obuze au lovit micul lui atelier și l-au făcut să fugă. Am găsit toate așa cum le lăsase el și n-a luat nimic. Un atelier de cismărie distrus de bombardament, zeci de calapoade împrăștiate peste tot. Am luat și eu două.

Dădurăm peste un beci plin cu vin, ne pilirăm strașnic și dormirăm pe un poloboc, iar când ne deșteptarăm, pe la orele 3, afară ploua foc și fier topit. Am fugit buimaci, neștiind încotro. O santinelă strigă:

– Unde mergeți măi camarazi? Ați înnebunit?

Ne arată unde se găsesc liniile noastre și astfel ne văzurăm iarăși la baterie. Ajunși aici, luarăm parte iarăși la toate grozăviile.

Mâncarăm tapioc cu unt lângă un plopșor. Câteva cămăși spălate erau întinse la soare. Un căpitan călare ne înjura că de ce am lăsat cămășile pe ramuri, căci fiind albe, ne descoperă inamicul. Chemă pe Iordan și îi dete două cravașe vârtoase pe spinare, dar abia făcu câțiva pași și auzirăm trosnetul unui obuz care l-a făcut praf cu cal cu tot.

Într-o zi plecai cu un cheson la împrăștiere. Eram pe banchetă, iar caii mergeau la trap. Trei obuze căzură asupra șirului de chesoane acoperind în zona șefului de chesoane caii cu călăreți cu tot. Schijele dese ca ploaia zbătuciră pe la urechile mele, iar eu mă zgârcii pe banchetă. Două schije mă loviră în cască și mă uitai în baerele chesonului și apoi simții rece în jambierul meu, la piciorul stâng. Mă pipăiam când am ieșit din zona periculoasă, dar, cu ajutorul Lui Dumnezeu, nu m-a rănit.

Ajunserăm la Nicorești și ploua de credea că se scufundă pământul. La front se auzea bubuit, noaptea venise și vedeam cum licăreau gurile de foc inamice pe dealul Șușiței. Vântul e grozav. Găsirăm coloana, am luat muniție și când am ajuns la Inoșești nemții trăgeau asupra podului și a șoselei. Teribilele lor șrapnele de [calibrul] 210 [mm] cădeau în mijlocul șoselei la vreo 10 metri de chesonul nostru, fără să se spargă.

Oprirăm până se potoli și pornirăm cu mare frică. Ajunserăm la poziție, unde ne așteptau toți să le aducem marfă rară, căci voiau s-o ducă nemților.

*– Trageți, băieți, cu marfă nouă! zise domnul căpitan Georgescu râzând.
Când îl vedeam așa vesel eram în stare să ne dăm și viața pentru el.*

Luptele de la Muncelu

În timp ce noi stăteam [în poziție] și cu grozave baraje de artilerie țineam rezistență contra loviturilor tenace ale celor 15 divizii germane respinse spre Focșani, Mackensen îi lovi pe ruși la Muncel. După o luptă care ținu 3 zile rușii fură puși pe fugă. Ei lăsară armele și tunurile și fugiră.

Într-o seară, pe la 9½, primirăm ordin de plecare. Echiparăm repede și tunurile fură încolonate pe lunca Siretului, pe șoseaua ce șerpuiește spre Pădureni. Ploua și drumul era foarte anevoios. Roțile tunului intrau până la căpătână în noroiul cleios. Eu am rămas să strâng firul de telefon, cu alți camarazi. Firul era tras prin porumb, peste brațul Siretului, până la observator, aproape de tranșeele inamice. Am strâns firul [de telefon] ajutați de [rachetele] nemților, căci ele ne fac luminosă această tristă noapte. Era o liniște ca în mormânt. Nu se auzea nimic. După ce firul fu strâns, pornirăm spre baterie. Găsirăm trăsura de telefoane cu caii înhămați, gata de plecare. Așezarăm girotele de fir și conducătorul, auzind ordinul sergentului, dete bice cailor, lăsându-ne pe jos. Mergeam cu greu prin noroi și ploaie, uzi până la piele.

La podul [...] erau două drumuri și nu știam pe care a apucat echipamentul. Zărim doi oameni înaintea noastră. Era sergentul Pojoreanu.

– Care sânteți? strigă el.

– Noi, domnule sergent! zisei eu, Spirescu Ilie!

El mă recunoscă și am plecat cu toții. Ajunserăm după un ceas la un cantonament în pădurea Mielului și ne oprirăm la el. Ne urcarăm la etaj și ne culcarăm pe paiele pe care dormiseră rușii.

O drăcoasă de bufniță ne sperie cu cântecul ei urât și ne făcu să fugim pe scări, căzând unul peste altul. Ne vârarăm întrun grajd și dormirăm până la ziuă. La lumina soarelui văzurăm cu groază că dormisem într-o biserică fărâmată de obuze. Erau 8 morți întinși pe ciment, cu ochii holbați, dar noi trebuia să trecem orice obstacol. Pornirăm după baterie. La Pădureni, în sat, găsirăm furgoanele bateriei adăpostite într-un pățul boieresc. Rușii fugiți după front furnicau în toate părțile.

După două zile de drum ajunserăm bateria, care era oprită la frumosele dealuri de la Pădureni. [...] struguri [...] erau copti și foarte mulți pe aceste locuri ce odată era raiul pe pământ.

Ajunserăm pe-nserat la baterie. Oamenii osteniți și uzi de ploaie uscau efectele lângă un foc mare. Ne uscarăm și noi efectele și ne culcarăm, dormind pe pământul gol, ud, ca de obicei.

Era ceva foarte frumos de privit pe întuneric în această noapte. Focuri mari și împrejurul lor ostași încrezători în vitejia lor. Mergeau la Muncel ca să scape pe ruși

din agonia în care căzuseră. Ei vorbeau despre luptele prin care trecuseră până atunci. În fața lor era un deal care îi apăra de vederile inamicului.

La Oituz se auzea tunul tușind, iar aici frontul era la 5 km. de noi. [...]. Dimineața am văzut noi aici un peisaj frumos de război! Deasupra noastră, pe uriașul deal, o bisericuță tainică, singuratică, ascunsă de frunze de mesteacăn. Doar turlele cu cruci se văd. Era așa, parcă jelea pe ostașii morți pe aceste locuri. Mai jos, la rădăcina unui tufan bătrân, se văd 4 morminte cu cruci de lemn. Sunt mormintele [unor eroi] din Regimentul 58 Infanterie. Un maior mort în fruntea batalionului, doi sergenți și un soldat. Lângă noi, o fântână părăsită [care] mai are apă, căci toată noaptea mișcă apa din ea. Îți face impresia că parcă ar plânge și ea.

[...] azvârlită în aer prin frumoasele vii din apropiere, gropile de obuz stau ca stelele pe cer. Strugurii copti, striviți de obuze sunt risipiți pe pământul ud de sânge. Mai văd și morminte în vie [cu cruci] de lemn, cu brazde de flori, fel de fel, una mai grozavă ca alta.

Pe la orele 8½ primim ordin de înaintare. Trebuia să urcăm un deal aproape drept, am înhămat câte 8 cai la un tun și cu mari eforturi am urcat acest dificil deal. Când am reușit, parcă ieșisem dintr-o pivniță.

Abia ieșirăm la lumină și o ploaie de obuze nemțești ne încadrară drumul pe care trebuia să mergem. Băteau niște baterii ruse care erau așezate pe un șanț în capul morii, lângă o prăpastie adâncă. Rușii trăgeau de socoteam că nu sunt în firea lor.

Ne risipirăm cu tunurile și chesoanele pe un loc deschis. Balonul nemțesc de la Varnița cred că ne vedea, căci era foarte sus. Băteau drumul cu șrapnele. Peste apă era un regiment de [nemți] care trăgea asupra noastră. Se înșiruiră tunurile la 50 metri unul de altul și mergeau în galop [...] păzind intervalele.

[...] mantalele și sacul cu pâine. Sergentul mă trimise să le iau. Ei s-au îndepărtat cu tunul, eu am rămas pe jos cu ele. M-am găsit cu soldatul Marinică Petre.

Venind cu el pe răzorul unei grădini, ascunși după pomi, găsirăm o baterie rusă pusă la [pământ de] nemți. [Era o mulțime] de ruși morți și răniți, care gemeau îngrozitor. Un ofițer rus rănit ne rugă să-l ducem deval. L-am dus și acolo am găsit alți ruși răniți și pe alții făcând ceai. Ne salutară și ne poftiră să bem ceai cu ei. Am băut, ne-au dat tutun, pâine, zahăr și slănină și nu ne lăsau să plecăm. Noi am plecat prin ploaia de schije, adăpostiți de malurile râpei.

Obuzele nemțești se spărgeau sus și ajungeau jos zbârnâind. Ca să nu fim loviți de schije, ne culcarăm la rădăcina unui mesteacăn bătrân. Aici nu băteau. Nemții începură să bată râpa și dacă cu 5 minute nu fugeam mai repede, eram morți, căci două obuze lovira mesteacănul și-l smulseră din rădăcină. Fugeam ca doi speriați și două obuze căzură unul în față și altul în spate la vreo 15 metri de noi. Cel din față s-a spart, cel din spate nu, dar [noi] șezurăm pe burtă cam un ceas. Ne scularăm să plecăm înainte [...] din râpă vedem o bucătărie răsturnată, calul și doi oameni morți, un cărucior sanitar și pe marginea drumului găsim pe camaradul nostru, Cosma Florică, rănit în mână, plin de sânge. El ne arată încotro au apucat bateriile.

Eram mulțumiți că am ieșit din zona periculoasă, întâi în pădurea F[i]ționești și apoi de șoseaua care merge la Muncel. Era înțesată de trăsuri de [ambulanțe]

pline cu răniți. Am mers prin pădure până seara târziu, când am găsit bateria, care se odihnea pe o vale foarte frumoasă. În față deal și-n spate deal. Am căzut morți de oboseală.

Noaptea au așezat [tunurile] în poziție întrun unghi mort. Două zile am stat aici. Gloanțele de mitralieră veneau în scutul tunului. Nemții aveau mitraliere cu afet negru și-i vedeam când trăgeau în noi. Ne-am mutat pe o poziție cam 500 metri. Am tras și de aici câteva zile până ce infanteriștii au ocupat iarăși tranșeele [...] treptat frontul, apoi au încetat luptele și ne odihneam. Făceam zilnic morminte [...]. În satul Fiționești erau multe prune și mere erau multe de tot.

La 14 septembrie am ieșit după front și am mers la Berheciu-Negrilești, unde am stat până la armistițiu.

În ziua de 29 septembrie ne găseam în pădure la Berheciu, la Bârlad. Stăteam în repaus, adunându-ne în urma atâtor lupte. Toată Divizia a IX-a era adunată aici. Reședința Cartierului diviziei era în comuna Negrilești. După câteva săptămâni, regimentul fu băgat în comuna Munteni.

Stam în cantonament la moș Ion Pascu, care avea doi băieți în război. Lucram meseria în casă, la nora lui, Măria, o femeie foarte bună și frumoasă. Moșul avea o fată pe care o chema Dumitra. Oh, ce drăgălașe era. Zicea că e domnișoară, dar mai târziu am aflat că era măritată și pe bărbatul ei îl rănise, rupându-i mâna dreaptă, iar Dumitra nu mai avea să-l recunoască de bărbat. Îmi zicea că orice om aici voia să facă dragoste cu ea. Făcusem bordeie bune pentru iarnă și grajduri pentru cai. Regimentul a mai făcut și aici ceva: puseserăm tunurile contra aeroplanelor la gara Frunzeasca și Berheciu. Am dus aici la munteni o viață foarte bună. Am stat în acest sat până la 16 decembrie, când am plecat la Iași contra rușilor care se revoltaseră.

În ziua de 18 decembrie ne aflam imbarcați la tren, în drum spre Iași. Revoluția rusească era în favoarea lor. Se auzea că ei vor să ne jertfească Moldova și astfel să fim ocupați de germani și de ruși și România să fie desființată. Românii simțind aceasta au propus armistițiul pentru pace, primind orice condiții. Urmă Protocolul de la Focșani și schimbul de prizonieri începu. Pe o parte era bine, dar judecând, era foarte greu față de condițiile puse de nemți. Între altele, Românii au cerut autorizație pentru dezarmarea rușilor. În nordul Moldovei, la Dorohoi, rușii au făcut tranșee întărite cu tunuri.

Declarând războiul la Iași, străzile erau înșesate de ruși înarmați. Câțiva ofițeri fură omorâți. Toți ofițerii ruși fură degradați și mulți fură omorâți. Meraserăm la Iași, la satul Bucium, unde am pus pe poziție. Câteva focuri de șrapnele și rușii se predară, depunând armele. În 5 zile orașul Iași fu părăsit de ruși. Trenurile erau pline cu ruși care mergeau în Rusia dezarmați. Am auzit că la Sucevița ai noștri dau lupte sângeroase.

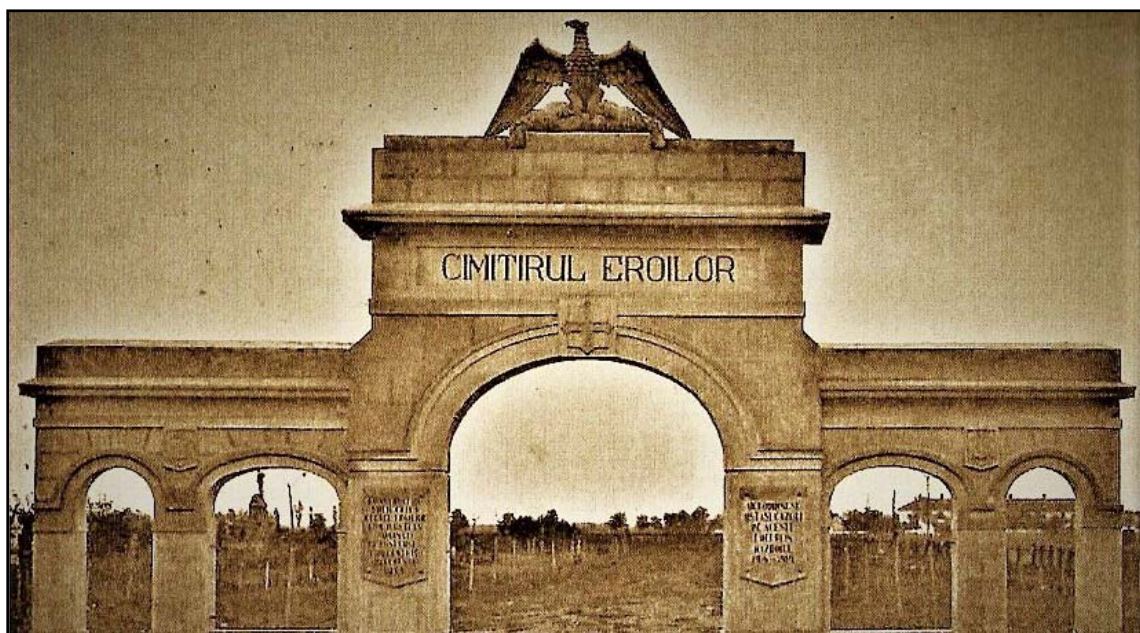
La 29 decembrie [...] așezându-le la Botoșani. Sărbătorile Crăciunului le-am făcut la Costești, unde am dus-o foarte bine. Se auzea că vom lua Bucovina. Soldații au mers spre graniță.

Monumentul Eroilor din Caracal.

Sergentul Ilie Spirescu, comandant de tun.

Portalul Cimitirului Eroilor din Caracal.

BIOGRAFIE DE EROU

Dumitru Matei

Literatura memorialistică privitoare la Primul Război Mondial este foarte bogată și cuprinde o gamă variată de scrieri, de la simple însemnări ale unor participanți la evenimente până la sinteze ale operațiunilor sau romane cu notorietate în literatura noastră.

Însemnările eroului nostru – plutonierul major Mirică Dumitru – prezintă detalii despre participarea Regimentului II Romanați Nr. 19 la Războiul pentru Întregirea Neamului până când regimentul a revenit în Caracal, garnizoana sa de reședință, după ce participase și la acțiunile armatei române în campania împotriva agresiunii trupelor bolșevice ale lui Bela Kun și ale armatei ruse bolșevizată, care urmărea readucerea Basarabiei în cadrul noului stat creat de revoluție.

Memoriile participanților la război, oricare ar fi motivația care i-a determinat pe autori să pună mâna pe condei pentru a le așterne pe hârtie, au valoarea lor documentară, prezentând cititorului fapte pe care istoria militară nu totdeauna le reține.

Multe sunt numele celor care au redactat și publicat memorii de război, merite deosebite având și autorii cu *grade inferioare*, însă ne vom referi numai la eroul nostru Mirică Dumitru, subofițer din județul Olt, cu 5 clase primare în comuna sa, dar cu o ambiție caracteristică țăranului român care dorește să asigure prin munca proprie familiei și urmașilor săi o soartă mai bună.

S-a născut în comuna Teiuș din fostul județ Olt, la 1 septembrie 1888, într-o familie modestă, ca fiu al lui Constantin Mirică și al Tudorei. Tatăl său era cojocar în sat și deținea 8 pogoane de pământ, iar mama, gospodina casei, se ocupa de creșterea și îngrijirea celor 5 copii ai săi.

Încorporat la Regimentul II Romanați Nr. 19 din Caracal în anul 1909, a dovedit aceeași conștiinciozitate în pregătire, ca și în anii de școală, a fost trimis la școala de gradați și a obținut gradul de sergent, iar la terminarea stagiului militar s-a reangajat ca sergent instructor.

La mai puțin de un an de serviciu, corpul sergenților instructori a fost desființat din motive financiare, dar el a cerut permisiunea să rămână în unitate și să-și facă datoria de instructor fără a fi plătit. Luând cunoștință de intenția sergentului de a rămâne în armată colonelul Savopol, comandantul regimentului l-a avansat la gradul de sergent major, cu plata retroactivă a drepturilor.

Din relatările autorului urmărim participarea regimentului la Războiul pentru Întregirea Neamului, începând cu darea alarmei și plecarea spre frontul de la Jiu, apoi schimbarea destinației și participarea la luptele sângeroase duse pe frontul din Dobrogea și pe cel din Muntenia, încheind campania din 1916 cu retragerea în Moldova. Acolo, în

cumplita iarnă de la începutul anului 1917, tifosul exantematic a ucis în timp scurt mai mulți ostași ai regimentului decât gloanțele inamicului; aflăm apoi cum a fost în campania din vara anului 1917, în acțiunile din Banat și Basarabia, până la revenirea în cazarma din Caracal, în anul 1921.

În Moldova pierderile în efective ale regimentelor aflate în cantonament de iarnă au fost cauzate de neglijența comandanților care nu au luat măsurile necesare combaterii tifosului exantematic.

În campania 1917 unități ale armatei ruse influențate de propaganda bolșevică refuză să lupte, retrăgându-se când inamicul ataca în sectorul său de front. Treptat au fost înlocuite de pe front de armata română, care a trebuit să reziste pe frontul din sudul Moldovei, deplasându-se continuu spre vest.

Regimentul 19 Infanterie, aflat în rezerva armatei, a fost introdus în lupta din faza finală a operațiunilor militare, participând la oprirea definitivă a încercărilor armatelor inamice de a nimici armata română. Rezerviștii din județele Romanați și Olt care formau în 1917 Regimentul 43/59 Infanterie, precizăm că și aceștia au luptat eroic la Muncelu până în ultimele zile ale războiului, între ei fiind și eroina sublocotenent Ecaterina Teodoroiu, care comanda un pluton din compania a 5-a.

Acum, la un secol de la războiul la care a participat veteranul Mirică Dumitru din Regimentul II Romanați Nr. 19, credem că însemnările sale din anii de război, pot să fie cunoscute de concetățenii săi, așa cum a dorit autorul. Redăm aici un fragment din memoriile publicate în cartea *Eroul veteran Mirică Dumitru*, publicată de Editura LifeArt.

Lupta de la Bârnova contra foamei, a frigului și a bolilor

Odată instalați în cantonament a început și serviciul, ca în cazarmă. Soldații plecau de dimineață în pădurea de la Bârnova ca să construiască bordeie. Erau munciți din zori și până în noapte, mai rău ca prizonierii, căci era ordin ca bordeiele să fie terminate cât mai curând, ca trupa să le poată ocupa. Alimentele se transportau de la Iași, caii muriseră aproape toți și transportul trebuia să-l facem cu oamenii.

Maiorul Florescu Anton, care comanda Regimentul 19 Infanterie, m-a însărcinat pe mine ca, însoțit de 60-100 de oameni cu foi de cort, să aduc mălai sau pâine de la Moara Păcurari din Iași. Această operație o făceam în fiecare zi, plecam la 5 dimineața și mă înapoiam la 8 seara prin zăpada până la brâu. La moară cu mare rugămintă primeam câte 500-600 pâini pentru 4.000 de oameni pe care îi aveam la regiment, ceea ce venea 8 oameni pe o pâine, iar când se da mălai, fiecare primea câte 100 grame mălai pe care îl făcea păsat într-o cutie de conserve. Ceaune nu existau ca să se poată prepara mămăliga și soldații se canoneau fiecare în parte să facă păsat într-o cutie de conserve. Aceasta era hrana soldatului român în Bârnova. Nemâncați și goi, erau trimiși în convoi să facă bordeie.

Această stare detestabilă a durat până la 1 februarie 1917. De multe ori cerșeam aceste alimente prin rugămintele către un maior, care era comandantul Morii Păcurari, de unde se alimentau toate unitățile.

Bârnova era situată la 12 km de Iași. De la Moara Păcurari de multe ori veneam și la orele 2 noaptea, oamenii ne așteptau nemâncăți afară, căci erau repartizați pentru o cameră de 3/4 m, în care locuiau 30 de oameni până la 12 noaptea, iar 30 stau afară la focuri, în zăpada de 1,5 m.

Când veneam noaptea, împărțeam pe companie alimentele aduse cu spinarea; pe drum vedeai soldații cum băgau mâna în foaia de cort și luau mălai și mâncau; cât privește pâinea, trebuia să coasem foile de cort, căci altfel toată pâinea o mâncau pe drum.

Această stare de lucruri a durat până la 1 martie 1917, când s-au luat toate măsurile de către cei în drept și când comandantul regimentului, maiorul Florescu, a fost înlocuit la comandă cu colonelul Ionescu Ștefan, moldovean deștept, cu mult sânge rece și curaj.

Dacă ne-am gândi și am judeca cele de mai sus, am ajunge la concluzia că acești bravi romanașeni au căzut pradă celui mai groaznic flagel, „tifosul exantematic”. Din acest trai mizerabil ca alimente, locuință și îmbrăcăminte, toată trupa a trecut prin cel mai groaznic foc, mai rău decât războiul: tifosul exantematic, și iată cum s-a desfășurat această boală nemiloasă, care a răpit floarea Romanașilor, cei mai viteji olteni.

Pe la 20 ianuarie 1917 ninge din abundență, așternând un strat destul de gros, cam un metru și jumătate, ceea ce făcea ca temperatura să scadă vertiginos, iar gerul era destul de aspru, sugea din vlaga fiecărui soldat ultima suflare pe care [acesta] o mai avea.

Hrana oamenilor fiind insuficientă, îmbrăcăminte lipsind cu desăvârșire, curățenia corporală și spălatul pe față nu se puteau face, lipsind cu desăvârșire mijloacele. Baie nu exista, etuva pentru deparazitare lipsea, era ceva îngrozitor, toată mânia lui Dumnezeu căzuse asupra noastră, numai domnul maior Florescu Anton, comandantul regimentului, trăia bine cu Aglaia. Găsise o femeie și toată ziua își petrecea timpul numai acolo, fără să se intereseze de soarta oamenilor. Când ieșea câte odată, lua un par în mână și cu care se întâlnea, îl plezne.

La 20 ianuarie a murit primul om din compania a 2-a, unde era plutonierul major Vlădaia. Când s-a adus la cunoștință domnului maior Florescu Anton, a fost mare larmă în regiment, s-a făcut anchetă: care e cauza de a murit omul. Doctorul Saiu a constatat moartea și a referat că soldatul a murit de tifos exantematic, provenit din hrană insuficientă, oamenii fiind goi, plini de păduchi.

Înmormântarea s-a făcut cu mare onor, mortul a fost așezat într-un cosciug și împreună cu preotul Aristide și cu o secție de soldați a fost condus la locul de veci în cimitirul Bârnova. După două zile mortalitatea a luat proporții, au început să moară câte 5-6 pe zi din regiment, cărora li s-au făcut cosciuge la toți, iar când mortalitatea a făcut mai multe victime, au fost duși fără cosciuge.

Regimentul 3 Olt, care era cam la 1.000 de metri departe de cimitir, transporta morții în modul următor: se lega mortul de mâini și de picioare cu o frânghie, iar prin lațul de la frânghie se băga un par; 2 soldați apucau unul de un cap al parului, altul de celălalt capăt, în urmă îl ridicau pe umeri și de la distanță de 3 metri mergeau prin flanc câte unu, iar preotul Cazacu, cu cădelnița cu tămâie, cânta veșnica pomenire. Nu

mai puțin de 30 de soldați poposeau cu morții în zăpadă, deoarece cei ce îi transportau erau aproape prăpădiți și de-abia pășeau din greu cu corpurile neînsuflețite ale camarazilor lor.

Tot drumul până la cimitirul Bârnova nu era decât un calvar. Adeseori nu auzai decât câte un oftat, un suspin și câte o șoaptă tânguitoare în care își rugau moartea.

Morții erau așezați la rând, în zăpadă, lângă groapa comună; acolo, după o scurtă rugăciune, le dezlegau frânghiile și pe mort îl lua unul de cap și altul de picioare și după o mișcare îl aruncau în groapă, unul peste altul. Morții erau transportați o parte numai în cămăși, altă parte în pieile goale, iar cei care îi transportau azi, mâine se întâmpla de mureau ei și erau transportați de alții.

Pe la 10 februarie tot regimentul se afla într-un focar înfricoșător, începuseră oamenii să înnebunească, umblau în pieile goale prin zăpadă, se suiau prin pomi, pe mulți dintre ei îi găseai morți în zăpadă, alții erau în agonie, chinându-se cu moartea. Era un spectacol îngrozitor.

De la 10 februarie mortalitatea a luat proporții și mai mari, mureau între 80 și 100 pe zi, ceea ce revenea câte 7-8 de companie. Nu mai avea cine să facă gropi, căci toți erau bolnavi de tifos exantematic. Păduchii forfoteau ca viermii în rană. De la o casă la alta, prin pârtia de zăpadă, mergeau păduchii făcuți funie, cu paiele în gură, târcați, cu coade și mai mari ca bobul de orez. În casele unde locuiau soldați era ceva îngrozitor: soldați rezemați ca statuile unii de alții, căci nu aveau loc, fiind câte 30-40 de oameni într-o cameră de 3/4 metri. Când căutam, dimineața găseam câte 7-8 morți în case, cu mare greutate îi puteam scoate pe cei morți de sub cei vii. Nu mai rămăsesem în compania a 5-a din care făceam parte decât eu și 2 sergenți din 360 de oameni, cât aveam efectivul. Toată ziua umblam din casă în casă cu cazanul cu ceai și vin fiert ca să dau la fiecare soldat în parte.

La 15 februarie Marele Cartier General, văzând focarul în care se zbate Regimentul 19 Infanterie, a dat ordin să se dea hrană suficientă și vin la masă, însă era prea târziu, deoarece soldații refuzau de a mai mânca și bea, se eschivau de istoviți, nu le mai sclipeau decât ochii și dinții din gură, iar încolo nu mai semănau decât cu niște cadavre. Îi găseam adesea plângând și chemându-și moartea, ca să poată scăpa mai repede de boala care îi chinuia și de păduchii care îi mâncau și le supseseră tot sângele. Mă uitam la ei, băieți tineri cum se sting ca lumânarea, și când? Când toată țara era în cea mai grea cumpănă.

O echipă de 29 de sanitari a fost trimisă de la Corpul 1 Armată, compania sanitară, care se ocupa cu facerea gropilor și îngroparea morților, deoarece nu mai erau soldați sănătoși nici pentru facerea gropilor. Acești sanitari au muncit timp de două săptămâni și până la 1 martie toți au murit, intrând în groapa pe care o făcuseră.

Când morții s-au înmulțit, se depozitau în număr de câte 100-150 sub un șopron mare al popii din sat. Acolo stau înghețați câte o săptămână de zile până le venea rândul să fie îngropați.

Rațele, găștele și găinile popii, care erau în număr destul de mare, se ocupau toată ziua cu trecerea peste cadavre, de unde adunau toți păduchii și scoteau ochii cadavrelor fără să ia ceva în băgare de seamă aceste lucruri.

Identificarea fiecăruia se făcea după o cruciuliță ce o purta de gât soldatul și pe care era scris numărul matricol. Transportarea morților din depozit la groapa comună se făcea în modul următor: o parte din morți se legau cu un lanț de gât și unul de picioare, prin care se băga o prăjină. Doi soldați apucau de capul prăjinii și pe umăr îl duceau la groapa comună, unde li se dezlega lanțul (frânghia) și îl lua unu de cap și unu de picioare și printr-o smucitură îl aruncau peste ceilalți morți, în fundul gropii. Alții erau legați numai de gât cu o frânghie și prin zăpadă erau târați pe pârție până la groapă, unde erau aruncați ca și ceilalți. Cei care îi transportau se odihneau din 10 în 10 metri și a doua zi cădeau ei pradă morții și așa se duceau unii pe alții la locul de veci, fără lumânare și fără nici-o lacrimă căzută peste obraji lor, morți de o boală nemiloasă. Părintele Aristide îi însoțea, binecuvântându-i, până în marginea gropii [...]. După ce groapa se umplea cam cu 7 rânduri de soldați morți, unu peste altul, se puneau var și 0,80 m pământ și altă groapă se săpa cu aceleași dimensiuni, la care se lucra toată noaptea, ca a doua zi să fie din nou umplută cu cadavre.

Mi-aduc aminte cum un soldat alerga în pielea goală prin zăpadă până la brâu cu un par în mână, spunând că vrea să omoare lumea. Am trimis un sergent și 2 soldați ca să-l oprească, el s-a repezit și ca maimuța s-a suit în vârful unui nuc, spunând că s-a suit ca să ia chipiul domnului colonel, că este în vârful pomului. Cu mare greutate l-am dat jos și l-am băgat în cantonament. A doua zi am constatat că acel soldat murise și fusese transportat între ceilalți morți. Dimineața, când m-am dus să văd câți morți sânt, îl văd pe acest soldat, care era socotit printre cei morți, că deschide ochii; am dat ordin și au adus un ceai fierbinte, i-am deschis gura și a început să înghită câte puțin și în urmă și-a revenit. L-am dus din nou în cantonament și acel om s-a făcut bine, și trăiește și azi.

Când m-am dus în cantonament mi s-a adus la cunoștință că sergentul instructor moare: imediat am și fost la fața locului; când m-a văzut a început a plânge și m-a rugat cu ochii în lacrimi să duc ultimul salut părinților lui. M-a impresionat foarte mult văzându-l că se stinge din clipă în clipă; după 5 minute nu a mai vorbit nimic. Am însărcinat pe un sergent să-i țină lumânarea și în prezența mea a închis ochii pentru totdeauna.

Seara am fost în cantonament unde era plutonierul major Giuran și plutonierul Negrilă din compania a 6-a. Amândoi erau bolnavi. Bietul Giuran a stat de vorbă cu mine și mereu ofta că nu mai are zile să-și vadă băiatul, pe Mișu; avea un mare foc de băiat. Dimineața am primit vestea că bietul Giuran a murit. M-am dus imediat, am întrebat pe Negrilă și mi-a spus că după ce am plecat eu, a făcut baie, și-a schimbat rufe s-a bărbierit și s-a culcat cu fața la perete, pronunțând acest cuvânt: „Mișule!” și după o oră a murit.

Plutonierului major i-am făcut un cosciug primitiv din scânduri și l-am îngropat în groapă individuală, sub un pom. Am fost după el cu Negrilă și cu locotenentul Drăghici Pop.

Tot în acea casă locuia și domnul sublocotenent Nicolau Buchină din orașul Caracal, de care se plângeau proprietarii casei că numitul ofițer stă atât ziua cât și noaptea după cotruș [...].

La 18 martie a venit prințul Carol și văzând spectacolul îngrozitor și mizeria în care se zbătea Regimentul 19 Infanterie comandat de locotenentul colonel Florescu Anton, a luat măsuri de urgență și în timp de 24 de ore a venit ordin să se dea câte o jumătate de pâine pe zi pentru fiecare om, câte o jumătate de litru de vin, care se cumpăra cu 30 de bani litru. Totodată a adus și etuve pentru deparazitare și una baie mobilă, care a început deparazitarea și transportarea oamenilor valizi în comuna Cârpiți. Din 4.000 de oameni cât avea regimentul, au mai plecat în satul Cârpiți 700 de oameni, 800 în spitale, iar restul de 2.500 au rămas în comuna Bârnova, județul Iași, așa că toată floarea Romanaiilor odihnește somul de veci în cimitirul din comuna Bârnova.

La 10 martie 1917 a venit comandant al regimentului colonelul Ionescu Ștefan, de fel din Moldova, care a scăpat regimentul din focarul în care ardea, luând comanda locotenentului colonel Florescu Anton, care a dus regimentul în iad. Colonelul Ionescu Ștefan s-a dovedit de la început om capabil, luând măsuri care să scape cât mai mulți oameni cu viață.

Până la data de 13 martie am depus cea mai mare muncă, atât ziua, cât și noaptea, ocupându-mă de durerile fiecărui soldat în parte, din compania a 5-a; cu riscul vieții mele mă duceam printre bolnavi, îi săltam de cap în sus și le dădeam ceai fierț. Din 360 de soldați, câți am avut în compania a 5-a, 200 au murit în Bârnova, 100 au fost internați în spitale, iar 50 i-am pornit la Cârpiți, unde s-au strâns toți oamenii valizi, sănătoși.

La data de 15 martie m-am îmbolnăvit și eu de tifos exantematic, am stat două zile în cantonament și văzând că boala se agravează, am fost nevoit să plec la spitalul Bucium din Iași.

La 17 martie, împreună cu 17 soldați, am plecat la spital cu un car cu boi. Ajunși la spitalul Bucium, am fost dezbrăcați de hainele militare și ne-au introdus în camera unde erau cei mai greu bolnavi; ni s-a făcut câte o injecție și dimineața am văzut cele mai îngrozitoare spectacole: unii mureau strânși de gât de alții, întrucât această boală venea cu furii de nebunie.

După 48 de ore, în urma mai multor injecții ce mi s-au făcut contra tifosului, am fost internat în alt salon. Timp de 8 zile nu am mai știut de mine, aveam călduri așa de mari, încât trebuia să stau numai în cearșafuri cu gheață; durerea de cap era așa de mare, încât devenisem inconștient, socoteam că am 7 capete și ziceam că moare un cap, dar mai rămân 6 capete; treaz fiind, mi se părea că văd numai popi cu barba până la brâu, care se suiau pe stâlpii din salon. Plăteam să mi se aducă câte o sticlă de apă cu 0.50 bani de argint, deoarece limba mi se scurta și, totodată, ne recomanda și doctorul să bem apă cât de multă. Când se lumina de ziuă vedeam cum luau morții din dreapta și din stânga mea și îi duceau în camera mortuară.

La 22 martie 1917 a venit Regina Maria și cu principesa Elisabeta la spital, au vorbit cu fiecare în parte, [regina] a venit și la mine, s-a uitat pe tabelă și m-a întrebat dacă sânt căsătorit, câți copii am și de când sânt în spital și totodată mi-a dat și o pungă de bomboane, îmbărbătându-mă să mă fac bine. Deși bolnav în ultimul grad, mi-a venit un curaj și o bucurie nespusă de cuvintele ce mi le-a adresat Regina-mamă.

După 15 zile, în urma unei vizite medicale, văzând că sântem mai bine, ne-a transportat într-o vilă din pădurea Bucium, unde am stat până la 1 mai 1917. La vila unde am fost duși am fost tratați mai bine cu mâncare și ni se dădea câte o litră de vin pe zi.

La 1 mai 1917, când am plecat de acolo la regiment, în tabăra de la Iași, eram în număr de 180 gradați și soldați. La școală, pe șosea, ne-am întâlnit cu Regina, care ne-a oprit în loc. Am poposit în șanțul șoselei. Regina a dat ordin să ni se dea câte un ceai cu rom, un pachet de bomboane și o carte de rugăciuni. După ce am luat ceaiul, am pornit în tabără, la Iași. Acolo am stat în barăci, în convalescență până la 15 mai 1917, la care dată am trecut la compania a 5-a.

Eram foarte slăbit și nu aveam putere de loc, făceam instrucție după noua metodă și instrucțiunile date de căpitanul francez Solomniac, care era atașat pe lângă Regimentul 19 Infanterie.

Comandant al regimentului era colonelul Ionescu, iar al brigăzii era generalul Bădescu Bucur. Preotul regimentului era părintele Aristide din comuna Cioroiu, Romanați.

În fiecare dimineață, înainte de ceai, tot regimentul făcea despăducherea; se dezbrăcau de cămăși și le purecau de paraziți. Aceasta se făcea de la orele 4,30 la 5. La orele 5 tot regimentul trecea la rugă: toți în genunchi, cu fața la răsărit, iar preotul cânta imnuri bisericești și așa se proceda înaintea fiecărei mese și seara, înainte de culcare. Ca hrană mâncam pâine de 400 de grame cu un fel de tapiocă, care era plină de niște viermișori roșii; așa ne-am hrănit timp de 3 luni și jumătate. La 5 august s-a produs mare fierbere în comandament. Ni s-a adus știrea că germanii ne atacă prin Bucovina. Atunci s-a dat ordin ca aviația să desfacă hangarele și noi să trecem Prutul în Rusia.

Generalul Averescu Alexandru a oprit imediat evacuarea și a dat ordin să rămânem pe loc.

La 6 august 1917, când luptele erau în toi la Mărășești, generalul Averescu, cu Armata I-a, compusă din 3 divizii, s-a deplasat în nordul Moldovei și a respins printr-o contraofensivă trupele nemțești.

La 13 august 1917 am fost complect refăcuți și echipați și s-a dat ordin ca Brigada 4 Infanterie, pusă sub comanda generalului Vlădescu Ioan, să pornească imediat în direcția Mărășești, unde inamicul căuta cu orice preț să străpungă frontul românesc.

De la Iași și până la Tecuci am mers numai pe jos; pe tot parcursul drumului simțeam din când în când oboseala și praful care ne orbise.

Trupa mergea cu mare avânt, în urma molimei de tifos exantematic prin care trecuse. Nu ne hrăneam decât cu hrană rece și pesmeți. Soldatul român e tare răbdător, nu auzeam nici o șoaptă și nici un murmur.

La Mărășești nemții aduseseră cea mai de elită armată, aproximativ 13-14 divizii numai de bavarezi; luptele se dau pe viață și pe moarte pe calea ferată, care trecea când în mâinile românilor, când ale germanilor.

Trupele române atacau cu mare îndârjire și se apropiau până la lupta corp la corp cu baioneta; atunci se vedea un spectacol îngrozitor. Românii nu mai țineau la

viața lor și vedeau înaintea ochilor moartea rânjind; entuziasmul era de nedescris, se repezeau la nemți cu baioneta, cu dinții, cu patul armei și rămâneau pe loc grămezi de muribunzi.

Wilhelm al II-lea, împăratul Germaniei, supranumit și Kaizerul, fiind însoțit de comandantul armatei germane, generalul Mackensen, priveau cu binoclul îngroziți cum se desfășoară lupta și cum armatele române se avântă cu un curaj nemaipomenit la lupta cu baioneta. Mare le-a fost mirarea când au văzut că cea mai de elită armată a lor, de bavarezi, a fost decimată. Calea ferată și gara Mărășești sânt martori oculari (sic!) prin botezul de sânge pe care l-au primit de la ambele armate adverse. S-a constatat la fața locului că soldații români mureau cu dinții în beregata nemților (sic!). Mormane de cadavre acopereau câmpia Siretului.

Într-una din zile, după un bombardament violent de artilerie timp de 8 ore, la care artileria rusă și română au răspuns cu același elan, inamicul a pornit la contra-ofensivă, aruncând un număr de 15 divizii din cele mai proaspete în luptă.

Trupele noastre fiind istovite și decimate în luptele anterioare, au recurs la rezerve. Din rezervă făcea parte și Regimentul 32 Infanterie, care în acel moment se afla la spălatul rufelor, când s-a dat alarma. Acest regiment, compus din 3.200 de oameni era numai în cămăși și izmene, cu capul gol și nu au avut timp decât să-și ia arma și sacul de cartușe și cu o fugă nemaipomenită au fost cei dintâi care au pornit la atac.

La apariția lor armata lui Mackensen s-a înspăimântat, crezând că au de-a face cu armata africană. Numai 10 minute îi mai trebuiau inamicului să se producă catastrofa, dacă nu intra acest regiment cu o iuțeală înspăimântătoare; cu un curaj de lei au pus pe germani pe fugă.

Divizia din care făcea parte Regimentul II Romanați Nr. 19 a primit ordin să pornească în marș forțat și să ocupe poziție la Mărășești. Numai două ore mai trebuiau regimentului să intre în cel mai îngrozitor măcel, dar norocul nostru a fost mare, căci inamicul a fost respins de la Mărășești cu pierderi mari.

Divizia a 2-a a primit ordin să schimbe direcția la Muncel, în locul altor trupe care erau decimate și istovite. Regimentul II Romanați Nr. 19 din care făceam parte a ocupat poziție la Muncel, cu batalioanele 2 și 3 în linia I-a, iar batalionul 1 forma rezerva regimentului, la 5 km.

Domnul general Averescu Alexandru, care comanda Armata a II-a, de la Mărășești, după ce a bombardat 24 de ore pozițiile inamice, a dat ordin de înaintare și în timp de 48 de ore a cucerit 45 de sate românești, băgând panica în rândurile inamicului. Germanii ordonaseră retragerea generală pe tot frontul, așadar reușita era sigură dacă infanteria rusă nu se retrăgea, lăsând flancul stâng al Armatei a II-a descoperit. Prizonierii germani au declarat că se ordonase retragerea generală, dacă ofensiva mai ținea numai două ore.

Poziția a fost ocupată la 15 august 1917. Fiecare companie era dotată cu arme automate, ca puști mitraliere, mitraliere și tunuri Asel.

Comandant al Batalionului 2 era maiorul Mihăilescu, iar comandant al companiei era locotenentul Stoian Ioniță. Eu stam la postul de comandă al companiei, care

era numai la 80 de metri depărtare de linia inamică, iar seara mergeam la trenul de luptă ca să luăm hrana pentru trupă și să le-o aducem în tranșee. Când am ajuns la Muncel am instalat trenurile de luptă ale batalioanelor la 5-6 sute de metri înapoia frontului. Trenul de luptă al batalionului 2 se așezase într-un boschet de salcâmi, în dosul unei șosele, în umplutură; acolo am stat 3 zile, apoi în locul nostru a venit trenul de luptă al Regimentului 3 Olt. După 4 ore de la plecarea noastră am văzut că inamicul a bombardat cu artilerie în acel loc unde fusesem noi cu trenul de luptă și a omorât 3 plutonieri majori, 6 soldați și 10 cai.

În seara zilei de 25 august 1917, pe un întuneric și o ploaie torențială am plecat de la trenul de luptă în prima linie cu plutonierul major Marinescu și cu câte 6 oameni cu cazane de campanie cu mâncare pentru oameni. Artileria inamică trăgea la Străoani, încât nu se mai vedea decât o văpaie de foc. Noi am pornit printr-o vale adâncă de cel puțin 100 de metri, pe fundul căreia curgea un pârâu; părțile laterale ale văii erau acoperite de un deșeu de tufișuri de nestrăbătut, nu mergeam 5 pași și trebuia să tragem câte un chibrit ca să putem merge, iar ghiulelele cădeau ca ploaia nu mai departe de 50 de pași, de trebuia să ne culcăm la pământ de câte ori primeam câte o bombă.

Timp de 4 ore am bălăcit prin acest pârâu până am ajuns la postul de comandă al batalionului 2. Maiorul Mihăilescu ne-a primit cu înjurături, că de ce am întârziat? Cu tot protestul nostru, nu l-am putut convinge de nevinovăția noastră.

În seara de 1 septembrie 1917 maiorul Mihăilescu, fiind însoțit de agenții săi de legătură, a plecat în tranșee pentru a inspecta linia I-a. La un moment dat, profitând de ocazia că era întuneric și că nemții trag câte un glonte, a iuțit pasul, a scos revolverul său propriu și și-a tras un glonte în mâna stângă, ca să scape de război. La detunătura armei agenții de legătură au alergat la el și l-au găsit jos văietându-se că l-au împușcat nemții.

Agentul de legătură Gruia Marin mi-a comunicat că maiorul Mihăilescu s-a împușcat singur, deoarece a găsit tubul cartuș lângă el și, totodată, s-a constatat de către medicul batalionului că rana este făcută de o armă care a tras de la 20 cm. distanță și rana era afumată, dar, totuși, incidentul s-a aplanat, deoarece era domnul maior care ne înjura ca la ușa cortului. Susnumitul a plecat la spital și în urmă l-au reformat. Cu toate că s-a constatat că s-a împușcat singur, tot nu a primit pedeapsa pe care o merita. A fost un laș, știa să facă numai mizerie subalternilor și datoria către țară nu și-a făcut-o.

În tranșee am stat de la 15 august 1917 până la 1 februarie 1918, în care timp am avut mici hărțuieli cu inamicul. La 15 noiembrie plutonierul Lungana din Regimentul II Romani Nr. 19 a cerut voie regimentului că el vrea să facă o incursiune în tranșeele inamicului. Regimentul a făcut cunoscut diviziei, iar divizia a aprobat. Susnumitul, însoțit de 2 grenadieri, 4 pușcași și 4 pușcași mitraliori, la orele 12 noaptea au trecut rețelele de sârmă și au pătruns în linia inamicului, producând mare panică în rândurile dușmanului.

Linia I-a și linia a II-a ale inamicului au fugit și plutonierul Lungana a luat 3 prizonieri, două arme automate și una mitralieră Germanii au început apoi un bombardament de artilerie care a ținut 6 ore, de credeam că se scufundă pământul.

Plutonierul Lungana a fost decorat cu „Bărbăție și credință” și înaintat la gradul de plutonier major pentru bravură.

Hrana trupei de la 15 august la 15 octombrie a fost potrivită, iar de la 15 octombrie la 15 decembrie toată trupa se hrănea cu păsărit făcut din mălai nesărat, căci nu mai aveam nici sare. Soldații noștri, deși se hrăneau așa de prost, munceau totuși noaptea la tranșee fără nici un murmur sau șovăială din partea lor

La data de 12 octombrie 1917 au dezertat din compania a 5-a soldatul Băloi Constantin din comuna Crușov, Romanați și Glicman Bercu, jidan din Vaslui. După plecarea lor artileria inamică ne-a bombardat timp de 24 de ore și [nemții] strigau comandanții noștri pe nume, în urma indicațiilor date de acești lași. Eu, ca plutonier major al companiei, le-am dresat cuvenitele plângeri de dare în judecată pentru dezertare în timp de război, din fața inamicului, la inamic. Actele au fost întocmite și cu una schiță de pe poziția pe care se afla trupa noastră în fața inamicului, nu mai departe de 60 de metri. Susnumiții făceau parte din compania a 5-a, plutonul 2 comandat de plutonierul Marcu Constantin. După încheierea păcii, acești dezertori care intraseră în serviciul nemților, au fost achitați de către Curtea marțială. E ceva nemaipomenit, când în unitatea din care făceau parte susnumiții au menționat că au dezertat din prima linie la inamic, au lăsat armele și ranițele ca niște lași și noaptea au fugit printre rețelele de sârmă, totuși, forurile militare în competență au găsit de cuviință să fie iertați. Ce zic ceilalți camarazi ai lor, care au suferit toate necazurile în război? Ceva de neiertat, și de strigat în gura mare, căci Curtea marțială care i-a judecat pe acești netrebnici nu a executat [prevederile din] Codul penal, scoțându-i basma curată. Peste 3.000 de oameni ai regimentului strigau în gura mare că aceasta nu e dreptate, căci cu a doua ocazie o să avem mai mulți dezertori la inamic, întrucât statul român îi iartă, în loc să le dea pedeapsa prin împușcare, așa după cum prevede legea.

Nu s-a făcut așa și s-a dat ocazia la un județ întreg să discute această chestiune cu mare aprindere. Rușine pentru Țara Românească. Până când cel mai de rând soldat mă întreba, adesea, chiar după încheierea păcii, că ce s-a făcut cu cei 2 soldați dezertori, s-au împușcat? Că el așa a învățat la teorie, că cine dezertează în timp de război, și mai cu seamă din fața inamicului, se împușcă. Eu dădeam din cap și îi spuneam că Tribunalul militar va și să-și facă datoria.

Aceste pagini le scriu cu mare durere în suflet pentru iubita mea Patrie, întrucât văd că avem astfel de elemente care, în loc să ajute țara lor, preferă mai bine să fugă la inamic, și când? Când țara se afla în cea mai grea cumpănă, a fost părăsită de 2 fii ai ei, care au adus cele mai mari pagube, după urma cărora am avut mai mulți morți și răniți în tranșee. Eu, ca martor ocular al celor de mai sus, susțin cu tărie că trebuia dat exemplu cu acești ticăloși.

La data de 21 noiembrie 1917 s-a încheiat armistițiul. Mare ne-a fost mirarea când am văzut cu ochii pe soldații inamici și amici ieșiți pe tranșee și se priveau unii pe alții fără să se mai audă zgomotul de ghiulele și de gloanțe. Soldații credeau că înnebunesc de bucurie când au văzut că au încetat ostilitățile; îi vedeai cum ieșeau ca șobolanii din adăposturi, după ce lănceziseră 3 luni și jumătate fără odihnă, fără să fie schimbăți și aproape fără hrană.

După armistițiu au început parlamentările pentru strângerea morților și răniților. Pe ziua de 6 decembrie 1917, ziua Sfântului Nicolae, căpitanul Eselman Otto, din Regimentul 2 Romani Nr. 19, de origină neamț și cunoscând la perfecție limba germană, a fost însărcinat ca parlamentar ca să trateze cu nemții. La orele 8 dimineața a pornit, fiind însoțit de un ofițer, un plutonier, un gornist și 2 soldați cu un steag alb. După două ore ni s-a comunicat că putem strânge morții. Când a mers serviciul medical să adune morții dintre liniile de demarcație, au descoperit ceva lugubru: un pluton format din 64 de oameni era întins cu burta la pământ, cu armele pentru tragere, la 5 pași om de om, pe o întindere de 300 de metri, cu un locotenent la mijloc, dormeau somnul de veci de la 15 august 1917. Acestor bravi nu le mai rămăsese decât uniforma și cruciulița la gât [semnul de identitate, după care se știa cine sunt și din ce unitate] și fiecare nu mai era decât un șir de oase intrate în putrefacție; se cunoșteau viermii neadormiți care le curățiseră toată carnea și aveau un aspect de schelete desfigurate.

Toți au fost ridicați cu târgile și transportați la cimitirul Fitionești, unde muzica Regimentului 19 Infanterie le-a dat onorurile cuvenite.

În timpul armistițiului frontul a fost supravegheat de o pânză de patrulare, care supravegheau atât ziua cât și noaptea, prin rotație. Trupele s-au retras apoi la 500 metri, unde se odihneau și se curățau.

La 15 decembrie 1917, după luni de zile de hrană proastă formată din păsat nesărat, am găsit întâmplător prin raniță o bucată de pește sărat pe care am mâncat-o cu plutonierul Marinescu Marin, cu mare poftă și bucurie socotind acea zi ca o zi îmbelșugată de hrană.

La 25 decembrie 1917 Crăciunul l-am făcut în satul Holbănești, unde nu se mai găsea nici picior de om, satul era pustiu, fiind aproape de front. Masa a fost ceva mai îmbelșugată: câte o bucată de pâine neagră și ciorbă de carne. În ziua de Crăciun, locotenentul Bujonca a botezat un jidan care era soldat în compania a 6-a. El a fost botezat de părintele Aristide din comuna Cioroiu: l-a despuiat și, afară, sub cerul liber, când înghețau apele, i-au cufundat capul de 3 ori într-o puțină cu apă, dându-i numele de Muncelleanu Haralambie.

DIN MEMORIILE VÂLCEANULUI DUMITRU BARBU

Eugen Petrescu

În urmă cu câteva luni am fost contactat de către Gheorghe (Giuc) Ciolacu, în vârstă de 64 ani, din satul Cireșu, comuna Stroești, județul Vâlcea, care mi-a făcut cunoscut faptul că moștenește de la Dumitru Barbu – bunicul său din partea mamei – un caiet de memorii, din care vrea să-mi pună la dispoziție, pentru publicare, câteva rânduri în care autorul vorbește despre familia sa în timpul Primului Război Mondial. Așadar, acele rânduri au ajuns în posesia Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” și le redăm integral în paginile următoare. Materialul este redactat în formă autentică, cu mici intervenții pe alocuri, păstrând însă linia expunerii și acele cuvinte din limbajul specific locului și timpului.

Precizăm că Dumitru Barbu – autorul memoriilor – avea 4 clase, era cântăreț bisericesc (fără studii de specialitate) și veteran al celui de-Al Doilea Război Mondial.

De asemenea, Gheorghe Ciolacu ne-a pus la dispoziție o fotografie a bunicului patern, Nicolae Ciolacu, luat prizonier la începutul Campaniei din 1916, de pe câmpul de luptă din zona Orlat, județul Sibiu, însoțită de câteva informații despre acesta, și ele publicate mai jos.

Începutul Primului Război Mondial

Prin anii 1914 ca și 1915 s-a aprins focul războiului între popoarele din apusul și nordul Europei: Germania, Franța, Belgia, Anglia, Austro-Ungaria și Serbia. Rusia aștepta și ia și era gata, și nu știa nici ia la cine să sară în ajutor.

România văzând pericolul din țările nord-vestice a început și ia a avea frică, teamă și grije. Pregătiri de război nu prea avea. Dar după cum vedea mersul lucrurilor s-a dat seama că o să fie și ia aruncată în război. România era o țară mică atunci, 7 milioane populație. Era compusă numai din provinciile: Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea. Văzând nevoia începe și ia a concentra trupe de armată chiar din anul 1914, făcând și pregătiri de război și legături de alianță cu Franța și Rusia. 1914-1915 a mers așa în așteptare. Iar în 1916, România concentrează întreaga armată și face pregătiri de război văzând că nu mai este scăpare. România și armata erau conduse de Regele Ferdinand și mareșalul Averescu și cu miniștri săi. România sună mobilizarea în toată țara și în cel mai mic sat din cuprinsul ei prin sunetile clopotelor, tobelor și trâmbițelor. La ora 12 noaptea, 14-15 august 1916. Unde întreaga suflare românească se cutremură de o așa mare supărare ce o cuprinsese. Se făcea părul măciucă în cap când auzai sunetul clopotelor la miezul nopții. Atunci, prin sate puțini oameni mai era care trebuia ca a doua zi să părăsească soția copiii și satul său și nu știa dacă se mai văd sau nu. Între soți, soții și copii era o jale.

Chiar în timpul când s-a sunat mobilizarea armata română a și trecut granița în Ardeal, care Ardeal era atunci al Austro-Ungariei. Austro-Ungaria n-ea declarat război dorind să ne cotopească țara. Iar România declară război Austro-Ungariei pentru a nu-i lăsa să ne calce hotarele și să robească țara. Deși ostașii români fiind o armată cam lipsită, cam din toate cele trebuitoare unui război, tot a spart frontul unguresc pe valea Oltului, Jiului, și Cernei Vârciorova și i-a respins până la Sibiu. Ungurii cer ajutor Germaniei. Germania trimite o armată bavareză din toate ținuturile Bavariei Germania. Armată bine instruită și întreținută în alimentație, îmbrăcăminte și armătură. Prin octombrie 1916 armatele române sânt bătute și înfrânte și cu mari pierderi. Câmpuri pline de morți. Spitale pline de răniți schilozi, fără mâini fără picioare. Lagăre pline de prizonieri, care mureau de mizerie și foame. Armata dupe cât a mai rămas a trecut oltul și a luat drumul către Moldova. Iar din cele două armate, Jiu și Cerna, cei care au putut să scape vi au grăbit să treacă Oltul, dar n-au putut trece toată armata că nemți s-au grăbit și ei și au bombardat podurile Oltului. Și armata română care a apucat a trecut care nu a rămas în mâinile nemților. Parte din ostași văzându-se în ce stare au să ajungă, și chiar ajunsesse, a aruncat haine armătură și s-a îmbrăcat cu haine de la civili și a venit acasă, fără să se mai poată duce după armata română. Fiindcă în luna noembrie Oltenia a fost cuprinsă definitiv de nemți, unguri și austrieci.

Noembrie 1916. Mulți ostași români au fugit și din lagăre. În luna noembrie și satul nostru a fost ocupat de o armată nemțească care a venit pe drumul ce leagă satul Turcești de Cireșu. În dialul Ulmului și deasupra grecenilor a pus tunurile și mitralierele în bătaie, trăgând în dâlna cernișari... Aceste armate nemțești au mers fără a fi supărați de cineva. Fiindcă armata română dejea își luase drumul pribegiei spre ținuturile Moldovei.

Oamenii cei care au putut scăpa din mâna nemților și rămași de frontul român și neveniți acasă din satul nostru: Ion Matache I. Ion Matache III, Alexandru Vâlcu, N-lae Lăutaru, Marin B. Asprița și M. Ciutacu. Aceștia au fost judecați însă au scăpat. Nemții și ungurii ne ocupă din Noembrie 1916 până în martie 1918 și am trăit sub ocupația lor și sub regimul lor. Posturi de jandarmi nemțești. Și în fie care sat era puși oameni din sat cu serviciul de polițai numiți de poliția nemțească. Nemți le da acestora ordine cum să facă și ce să facă. Și ne lua din vite, din oi, porcii, păsări, ouă, la câini le lua pieile, lua lână, pături, pânză, carne. Din vite lua ce era mai bune chiar dacă aveai numai una, o lua și pe aia, n-avea nici o milă și oi și din toate așa făcea. Notăm aici că mai răi erau oamenii cei puși de nemți, că ei jefuia familiile rămase singuratice, femeile văduve și copiii orfani. Le lua tot ce avea, în contul nemților și nimeni nu putea să zică ceva că te pâra la nemți spuind minciuni, că vrei să omori și altele. Atunci nemții te sufla cu toată familia și cu rudele cele mai apropiate dupe fața pământului. Oamenii, săteni de-ai noștri, ne mința că i pentru nemți și ei lua de la noi pasări să se suia prin cuibare și lua oaule, lua mălai dila cine avea, lua rachiu din vasă, băga ciomagă murdar în vas și spunea ca să nu luăm de acolo, făcea semn până unde este rachiu și zicea că este al lor. Ne lua pătura din pat, ciorapii de lână, ne lua lâna. N-avea nicio milă de femeile rămase fără bărbați și copiii fără tată. Se strângea aceștia cu familia și cu ai lor și bea și mânca fripturi și oaule le prăjea în tiuciul mămăligii, ne lua și carnea și untura. Bătea și înjura la femei Marin B.

Asprița, dinpreună și cu tatăl său, care era și el polițai. Lua femeile cu sila și le ducea sara la postul nemțesc, la fel și ei făceau așa își bătea joc de femei. Ne bătea și zicea că să vorbim nemțește. În acele timpuri carnea porcului a duciam într-un pătuiag de coceni, pe la maluri, în sac și când dam la vite veneam acas la mama cu bucata de carne să facă ciorbă, iar rufe sau pânză sau ceva haine le aveam într-o lacră îngropată în pământ. În aceste momente, de grea cumpănă, în perioada celor 2 ani de ocupație, eu aveam 12-13 ani, mama avea 35 ani, tatăl meu 35-36 ani, însă el era la război și nu știam de el dacă este viu sau mort. Iar bunicul meu, adică tatăl mamei, Andronie Bârloiu, în etate de 70 ani a fost nevoit să plece cu boi în rechiziție, fiindcă atunci aveam o pereche de boi buni, nu știu să fi mai fost boi ca ai mei în sat.

Și eram dușmăniți de toți pentru boi, și a venit oamenii comunei și silea pe mama mea și o amenința că imediat să plece cu boi în rechiziție. Și mama spunea că este singură și cu mine singur, alți frați mai mari și mici nu mai era. Iar mai spunea mama că nare nici car, dar acei oameni beți zic că pe ei nu-i privește, să facă cum o ști să se ducă la rechiziție. Am vrut să găsim pe cineva din tinerii rămași mai mici de 19 ani, că cei de la 19-20-21 nu mai era, îi luase armata română. Dar bunicului i-a părut rău de boi, să-i dea pe mână streină, și a plecat el cu ei, om de 70 ani. Și a mai fost cu el Ilie A. Popa, Ion B. Popa, Costandin A. Ciolacu și alții, și aceștia toți văzându-se ajunși prin Prahova prin Buzău au lăsat boii și au plecat spre casă. Iar bunicul meu a ajuns cu boii și cu caru până la Iași, unde a bolnăvit de tifos pe la sfârșitul anului 1917 și moare și se pomene și el între eroi, om de 70 ani. Ne-a venit extractul de moarte, iar despre boi nu știm nimic.

Aducem la cunoștință că pe acele timpuri nu era ca acum trenuri multe, și mașini nu era deloc, toate materialele de război și pentru război era făcute cu cai și cu boi, și transportate după armată, spre a putea alimenta armata. Bătrânul meu bunic a fost luat în rechiziție de armata română și a răușit să poată ajunge până la Iașul Moldovei, muncind el și boii, ajutând armata română.

Mama bătrână, bunica, după ce pleacă bunicul în rechiziție și rămâne singură, de supărare și de părere de rău, după soțul ei, dă în boală și prin Decembrie 1917 moare. O chema Stana. Așa s-au sfârșit bunicii mei, muncind cu credință patriei, ajutând țara la nevoie. Totodată a apărut pe fîca sa, pe mama, să nu ajungă de batjocură, femeie singură pe mîna armatei. Așa s-a termenat și cu boii după ce au muncit și au ajutat armata, în drumul pribegiei, ducând dupe ei alimente și materiale de toată trebuința trupei românești.

Așa este în timpul războiului, lipsește mila lipsește judecata.

Notăm Polițai nemțești: Bănică Asprița, fiul său Marin B. Asprița, Gh. Ciulin și Dumitru Pompieru, toți din cireșu. Cel mai rău Marin Asprița.

Bunicul meu, adică tatăl mamei mele, știa năcazurile și nevoia războiului de când a fost tânăr, ca ostaș dorobanț în războiul 1877-1878, care avea 31 ani, unde a luptat cu credință. Acest bunic, al meu, ce se numea Andronie Bârloiu, din satul Cireșu, comuna Stroești, județul Vâlcea și în acest război a servit armata română cu credință, mergând cu boii și cu carul în pribegie, ajutând la toate nevoile armata până în Moldova, precum și în continuare unde el moare de tifos, iar boii rămân fără bătrân, care bătrân îi îngrijise ca pe doi copii prin sumedenie de năcazuri și grije. Dragă Țară,

Dragă Românie, eu cred că boii foști ai mei, puternici ca niște lei, a plâns când a văzut că a rămas pe mâini streine sau a murit de mizerie sau o fi fost tăeți.

Cei plecați din sat dinpreună cu bunicul meu, toți au lăsat boii și au fugit acas.
Scrisă Barbu D-tru, după al 2-lea război mondial.

*

* *

Cu mult respect vă pun la dispoziție poza bunicului meu, Nicolae Ciolacu (n. 1894), țăran cu 4 clase, făcută în orașul maghiar Kaposvár, îmbrăcat în haine nemțești. Știm că el a reușit să evadeze din prizonieratul austriac, unde căzuse la începutul războiului – August 1916 – undeva în zona Orlat, județul Sibiu, acolo unde fratele său, Teodor Filip, a murit. De asemenea, știm că în timpul fugii acesta s-a hrănit cu grâu și fructe rămase pe câmp, ceea ce înseamnă că evadarea a reușit-o cu o lună sau două înaintea capitulării Austro-Ungariei (3 nov. 1918, n.n.). Hainele cu care este îmbrăcat în această poză le-a procurat de la o femeie. Nu știm în ce împrejurări a ajuns în Kaposvár, dar știm că și-a regăsit în Transilvania unitatea militară din care acesta făcea parte. A primit ținută militară nouă; ulterior a primit două înalte decorații pentru eroismul său dovedit pe câmpul de luptă. Așa a ajuns acasă, în satul său, Cireșu – Vâlcea, înainte de Paștele anului 1919. El a murit în 1956, când eu aveam vârsta de 3 ani.

Întrucât 2018 este anul Centenarului Marii Uniri, vă ofer poza bunicului meu și aceste rânduri care amintesc și de contribuția familiei noastre la Războiul de Reîntregire a Neamului Românesc. (Gheorghe Ciolacu, sat Cireșu, comuna Stroești, județul Vâlcea)

PARTEA A IV-A

SIMBOLURI ALE JERTFEI
PENTRU UNITATEA DE NEAM

SIMBOLUL NECESAR

Grigore Buciu

Observăm că în momentele cruciale ale istoriei apare din senin un simbol, aproape firesc și necesar, care potențează moral capacitatea popoarelor de a rezista presiunilor destructive.

Din antichitatea greacă ne urmărește imaginea regelui spartan Leonida care, angajat într-o acțiune illogică și imposibilă din punct de vedere militar, în strâmtoarea Termopile, devine simbolul sacrificiului eroic, atât pentru lumea elenă, de atunci, cât și pentru cea mediteraneană de mai târziu. Leonida înconjurat de cei trei sute de hopliți ai săi au impus în istorie reperul sublimului eroic.

Fără îndoială, conducătorii au mai mari șanse de a se transforma în astfel de repere, ceea ce în ultimă instanță este și datoria lor ce decurge din statutul de suveranitate divină.

Există însă momente dificile când monarhul, reprezentantul politico-militaro-divin al unei națiuni, este în imposibilitatea de a-și îndeplini acest rol. Fie și datorită faptului că o națiune aflată în stare de dependență nu are un astfel de conducător.

Franța medievală din secolul al XV-lea se găsește într-o astfel de situație de criză majoră în care identitatea statală era pe cale să se dizolve. Ocupată de englezi, nu se poate ridica în mod coerent, să se apere, fiind surprinsă cu un rege neîncoronat oficial.

În aceste condiții, din masa neinstruită și ignorată de aristocrația arogantă, apare un simbol al rezistenței naționale, Jeanne d'Arc. Țăranca adolescentă își descoperă menirea sub inspirație mistică, ceea ce-i va și aduce moartea, sub condamnarea bisericii catolice trădătoare.

Jeanne d'Arc convinge prin ardoarea ei patriotică, prin puritate feciorelnică și aura mistică, devenind conducătoare de oști cu experiență de luptă. Prin ea, regele este încoronat și zidul ocupanților ce părea inexpugnabil este spart, englezii fiind aruncați, în cele din urmă, peste Canalul Mânecii. Prețul plătit este sacrificiul fecioarei prin pervertirea laturii mistice a simbolului, într-o perioadă când Inchiziția era atotputernică în Occident.

În arealul românesc avem câteva exemple de simboluri naționale care au devenit repere de referință încărcate și ele de o aură sacră, însă nu de inspirație mistică, precum în Franța Jeannei d'Arc. Deși existau trei conducători ai răscoalei de la 1874, doar Horea devine simbolul rezistenței românismului prin țărănime. El nu este chiar un oarecine din mijlocul mulțimilor, ci un știutor de carte, cunoscător al originilor îndepărtate ale neamului său, conștient de drepturile istorice pe care le poate revendica. Așa se explică intenția lui de a ridica românitatea din Transilvania și pentru eliberarea de sub stăpâniri străine și revenirea ei într-o Dacia Felix, nu numai pentru câștigarea de drepturi sociale

și religioase. Înscrișul „Horea, Rex Daciae”, de pe medalia care îi reprezintă chipul, apărută, probabil, după execuție, este grăitoare privitor la speranța românilor înscrisă pe steagul lui de luptă.

Acceptarea martirajului pe roată îl aduce în imediata apropiere a lui Isus - prin aceasta mesajul de trezire a națiunii din „somniașul cel de moarte” fiind transmis, cu șanse de a rezista în timp și de a-și păstra puterea de conservare a identității naționale.

Mișcarea pașoptistă care a străbătut Europa, încercând să dezgrădineze medievalismul politic, remanent în pofida progresului cultural și tehnico-economic, a cuprins și țările românești. Dintre liderii mișcărilor naționale, doar Avram Iancu a rămas în memoria colectivă ca persoana simbolică de necontestat, și în timpul desfășurării evenimentelor și după aceea, în conștiința transilvănenilor. Și astăzi, după mai bine de o sută cincizeci de ani, simbolismul său patriotic nu s-a diminuat. El n-a căzut pe eșafod ca predecesorul său, Horea, și ca Jeanne d'Arc, dar neacceptând facilitățile imperiale de natură personală, a intrat într-un martiraj moral, dublat de suferință fizică, de lungă durată, care a fost mai cumplit decât uciderea fizică.

Primul Război Mondial a fost cea mai cumplită experiență prin care Europa a trecut de-a lungul istoriei sale, până atunci. România a stat doi ani în neutralitate, condusă de instinctul său național și a intrat în război atunci când interesul său național avea șanse de împlinire. Teoretic, așa stăteau lucrurile. Practic, însă, istoria ne-a dovedit că decizia era cât pe aci s-o coste disoluția statului.

A intrat în luptă în condițiile în care era înconjurată de armatele inamice, cu excepția Prutului, unde era un aliat nesigur, care, preocupat de rațiunile lui interne și poate de unele intenții subterane nu prea curate, nu se angaja în luptă când era nevoie și acolo unde era nevoie.

Respingerea armatei române peste Carpații Meridionali a fost un șoc extraordinar, ce a pus capăt etapei euforice din prima lună și jumătate de război, iar retragerea rapidă până în Porțile Moldovei, o traumă morală de nedescris pentru conștiința națională. Fără îndoială unitățile militare au opus rezistență, încercând să folosească toate posibilitățile terenului, dar din punct de vedere militar această luptă continuă și din mers nu a avut consecințe semnificative.

Din perspectivă morală însă, acest sacrificiu uman a însemnat enorm. Marele Război, cum a fost denumit după aceea, a fost o purificare prin sacrificiu de sânge și suferință a poporului român, prin care s-a putut coagula unitatea națională și clădi România Mare. Dimensiunea sacrificiului a fost pe măsura idealului.

Luptele pentru apărarea trecătorilor din munți și a defileelor și a Predealului au lăsat în urmă mii de morți, mulți dintre ei recruți din zonele subcarpatice vecine, ceea ce a indus în populație sentimentul pericolului extrem privind pierderea țării.

În acest context, nu este de mirare că simbolul eroic al Primului Război Mondial, Ecaterina Teodoriu, apare în zona subcarpatică, la Tg. Jiu, în gura defileului, apărat de soldații din Gorj (nu numai) printre care erau și frații ei.

Această tânără, care în 1916 avea 22 de ani, nu era o fată ignorantă de la țară, deși provenea din mediul țăranesc. După clasele primare făcute în Vădenii Gorjului, pleacă la studii în București. Biograful ei cel mai autorizat, profesorul Ion Mocioi, nu prea

reuşeşte să descifreze această perioadă din viaţa ei. Nu se ştie prin cine şi cum ajunge la şcoală în Capitală, părinţii ei fiind prea săraci să-şi permită aşa ceva, mai ales că era vorba de o fată, dintr-o familie în care erau mai mulţi băieţi. Cu certitudine cineva „realizat”, din oraş, a descoperit inteligenţa şi sârguinţa fetei, cu sprijinul dascălului şi al preotului, şi a ajutat-o.

În Gorj a existat o astfel de solidaritate comunitară, cel puţin după al Doilea Război Mondial. Cei mai isteţi şi îndrăzneţi plecau la Bucureşti ori la Craiova să se realizeze şi odată săltaţi din sărăcie, îi trăgeau şi pe alţii după ei, sprijinindu-i cât şi cu ce puteau, să facă şi ei ceva la oraş. Gesturile nu erau chiar gratuite, ucenicii îndeplinind anumite obligaţii penteru binefăcători.

În postura de elevă la o şcoală din Bucureşti, Ecaterina Teodoroiu devine cercetaşă, foarte probabil şi sub impulsul recentelor războaie balcanice, prin care România a luat în compunerea sa judeţele dobrogene Durostorum şi Caliacra. Era primul gest de putere al statului care a indus entuziasm patriotic în rândul intelectualităţii şi a descoperit că tânăra generaţie are nevoie de educaţie pentru apărarea ţării, de sensibilizare informală prin joaca de-a micii soldaţi ai Majestăţii Sale.

Statutul de cercetaşă îi sădeşte în suflet datoria faţă de ţară, în condiţiile în care, la 28 iulie 1914, războiul izbucneşte în Serbia şi ameninţă să atragă în vârtejul morţii întregul continent.

Intrarea României în război, la 15 august 1916, a generat o mare emoţie. Era prima mare mobilizare generală la care tineretul răspunde cu un fel de entuziasm mistic, având în vedere marea miză a părăsirii neutralităţii - trecerea munţilor pentru alipirea Ardealului.

Dramatismul războiului a potenţat dorinţa de implicare a întregii societăţi în apărarea ţării, fiecare după puterile sale. Regina şi doamnele din înalta societate au spart tradiţia izolării femeii în caz de conflict armat, şi s-au înrolat voluntare ale Crucii Roşii, ajutând în spitale, uneori pe câmpul de luptă, alături de preoţii ce însoţeau trupele, la alinarea suferinţelor soldaţilor răniţi. În aceeaşi ordine de idei se înscrie şi gestul lui George Enescu de a cânta la vioară în saloanele de spital.

Ştim că în octombrie, Ecaterina era acasă, cel mai probabil şcolile din Bucureşti îşi închiseseră porţile, guvernul şi instituţiile centrale erau în evacuare spre Iaşi. Frontul se apropia, se duceau lupte grele în susul Jiului, nemţii presau defileul, Pasul Vâlcă şi celelalte treceri de la Straja – Lupeni, Arcanu, Muntele Oslea. Fraţii ei erau pe front. Nicolae i-a scris o scrisoare din care răzbate sentimentul de asumare a sacrificiului pentru ţară: „Aici suntem trei fraţi: eu, Andrei şi Eftimie şi o să fim îngropaţi la cele trei hotare ale ţării, ca să o străjuim în veacuri”.

Vorbele fratelui mai mare au avut un efect puternic în sufletul tinerei fete. Nu avem date, însă presupunem că cercetaşa a intrat în rândul voluntarelor de la Crucea Roşie pentru a avea acces pe linia frontului. Oricum avea o legătură permanentă cu frontul, ceea ce dă sens cuvintelor lui Nicolae, care sunt un fel de testament prin care i se transmite preluarea sacrificiului.

Moartea lui Nicolae, pe 8 octombrie 1916, îi declanşează în subconştient dorinţa de a se comporta ca un soldat al salvării. Poate îi venea în minte legenda Ioanei d'Arc,

însă nu credem că a dorit să joace un rol, ci pur și simplu dorea să răzbune moartea fratelui și să se angajeze în luptă până la capăt. Statutul de vivandieră nu-i era suficient.

Comandantul lui Nicolae nu avea bază legală și nici cutumele vremii nu-i îngăduiau să o încadreze ca soldat în unitate, în locul fratelui. O femeie tânără printre atâția bărbați, tineri și ei, era motiv de dezordine, în pofida vecinătății morții în toate tranșeele. Insistențele ei erau înțelese și ca o jignire adusă bărbaților, războiul și lupta fiind atribute exclusiv masculine.

Totuși, Ecaterina primește arma fratelui și uniforma și se alătură trupei. Este momentul din care ea crește în anonimat ca simbol pentru armata română. E o situație inedită, de natură să stârnească senzație și mai ales să ridice moralul unei armate aflate într-o dureroasă și devastatoare retragere.

Cel mai autorizat dintre biografiile ei, profesorul Ion Mocioi, n-a găsit nici o referire a vremii, nici mai târzie, despre implicarea ei în apărarea podului de fier de peste Jiu, din Tg. Jiu. Ori a trecut neobservată ori mai degrabă era în susul Jiului insistând să fie primită ca luptătoare în trupele operative. Acolo era nevoie de prezența ei ca vivandieră, dată fiind amploarea luptelor și numărul mare de răniți.

Titulatura „eroina de la Jiu” nu se referă la luptele pentru apărarea orașului, nici ea n-a pomenit despre implicarea ei în acel 14 octombrie cețos care a ridicat civilii la luptă și la prima victorie notabilă în apărarea unui oraș. Ea desemnează locul ei de origine și este o creație a patriotismului gorjenesc.

Subunitatea ei cade în încercuire pe înălțimile Peșteana – Tunși, sud-est de Tg. Jiu. Câți n-au căzut în luptă sunt luați prizonieri de germani, printre ei și Ecaterina Teodoroiu. Pe înserat, în timp ce se deplasau păziți de germani, are loc o încăierare, în timpul căreia e rănită la piciorul stâng, dar reușește să scape. Nu este o rană gravă, își regăsește unitatea și se implică în luptă în contraofensiva organizată în apropiere de Filiași. La Țânțăreni, un obuz ce a explodat în apropierea sa o rănește și la celălalt picior, la coapsă și umărul stâng. Scosă din luptă, este trimisă la Filiași, apoi la spitalul din Craiova și ulterior la București.

Ecaterina iese astfel din starea de anonim, rănilor suferite în luptă îi conferă o aură eroică și stârnește interesul doamnelor din înalta societate. Regina vede în ea un simbol benefic și mobilizator pentru trupele decimate, demoralizate, înțeleștate cu disperare în poarta Moldovei să apere ce mai rămăsese din România. Cătălina are toate atributele necesare, e fecioară neprihănită, a suferit pierderi în familie, toți frații ei sunt angajați pe front, s-a implicat prin propria voință în luptă, a luat parte la bătălii, a scăpat din prizonierat, este rănită în război. Și mai presus de toate, prezența ei însuflă încredere și curaj, întreține speranța în victorie.

Imaginea ei de voluntară eroică se propagă rapid, în societate, ca o speranță, în armată, ca un mesaj de încurajare și întărire morală, întrupat într-o fată de la țară, cum era marea majoritate a soldaților țării.

Ecaterina a ajuns în spitalul din Iași, odată cu evacuarea din București a Casei Regale și a instituțiilor statului. Parte din înalta societate era acolo, cealaltă rămasă în Micul Paris o dăduse bine pe nemțește. Nimic de condamnat până la urmă, în situații de criză majoră, fiecare găsește soluții de supraviețuire.

La Iași, situația era încordată. Armata română abia rezista pe front, și nu din cauza soldaților, care ieșeau la luptă cu ceea ce aveau, mânați de pericolul ce plutea deasupra nației lor, ci din cauza diferenței de înzestrare și a lipsei experienței de război. În comparație cu ei, trupele germane erau profesionale, cu moralul foarte ridicat după o înaintare prin România, atât de rapidă, ca să nu mai vorbim de sentimentul de superioritate pe care-l manifestau față de acești valahi de la capătul pământului.

Regina Maria a fost interesată de soarta Ecaterinei, intuind în ea potențialul mobilizator pentru armată și societate, în general. Au fost și voci care s-au îndoit de soliditatea și autenticitatea sentimentelor patriotice ale fetei, de resorturile interioare care au determinat-o să îmbrace haina militară. Nici Regina nu a fost scutită de răutăți. Presa contaminată de bolșevism dorea să compromită regalitatea și locul vulnerabil părea a fi regina, pe fondul tradiționalismului nostru privind statutul femeii și al ineditului situației: femeia singură în mijlocul bărbaților soldați. Războiul, în general, este asociat cu violul și jaful, cu abuzul.

Ofițerii cu rang înalt sunt și ei convinși în cele din urmă de utilitatea simbolică a fetei pe front, mai cu seamă că ea insistă să se întoarcă în tranșee, demers susținut și de Casa Regală. Trebuia folosit orice mijloc pentru a susține trupele. Francezii soseau prin Rusia cu ajutoarele lor pentru România, românii din Transilvania înrolați în armatele austro-ungare și căzuți prizonieri la ruși ceruseră, încă din 1916, să se înroleze voluntari și să lupte în armata română. Lucrurile mergeau greu, Rusia era reticentă, tradițional reticentă, dar și sub presiunea mișcărilor sociale, revoluția își arăta mugurii la începutul lui 1917, iar guvernul român se mișca încet și nehotărât.

Un simbol nu putea fi un simplu soldat pierdut în masa celorlalți. Și-ar fi pierdut importanța. Ioana d'Arc, deși nemilitar fiind, era în fruntea oastei, purtătoare de steag.

În 1917, oricât de greu ar fi fost, Ecaterina nu putea conduce oastea. Ofițeria era profesionalizată, era o castă condusă de principii și reguli, n-ar fi admis o întoarcere în Evul mediu, la atacul cetății cu scara și berbecele. Ridicarea la rang de ofițer, în condițiile de front, era posibilă. Existau învățători înrolați cu grad de ofițer care comandau subunități. Nu e lipsit de importanță că Peneș Curcanul (după numele dat de Alecsandri, în realitate Constantin Țurcanu), cel care luptase în Războiul de Independență și în 1913, în războiul balcanic, a preluat la un moment dat comanda subunității în care era, pe frontul din 1917, înrolat ca voluntar, când ofițerul căzuse în luptă.

La 17 martie 1917, Regele Ferdinand, aflat în vizită pe front, îi acorda Ecaterinei Teodoroiu gradul de sublocotenent în cadrul Regimentului 43/59 Infanterie. Este prima femeie ofițer din istoria armatei române.

În același timp, la Darnița, lângă Kiev, voluntarii transilvăneni nu mai au răbdare. Sunt hotărâți și organizați, gata de a intra în luptă, însă nu au aprobarea autorităților ruse. Ei scriu un lung memoriu-manifest pe care-l citesc în fața adunării corpului ofițeresc al voluntarilor, semn că și autoritățile de la Iași acționau în sfârșit. Evenimentul se întâmplă pe 3 aprilie (vechi), iar în iunie primul corp de voluntari e primit de Rege și autorități la Iași, pentru jurământ.

Am introdus cazul Ecaterina Teodoroiu în acest context, pentru a arăta că lucrurile se mișcau într-o anumită direcție, în condițiile în care nesperata victorie de la Mărășeti

era încă departe și aliații ruși din Moldova deveniseră ei o amenințare pentru stabilitatea armatei și a frontului.

Comandantul de batalion al Ecaterinei Teodoriu, sublocotenentul Gheorghe Mănoiu, era un învățător gorjan. Se cunoscuseră în spitalul de la Iași, în care Ecaterina se refăcea după rănilor primite pe front. Între ei s-a legat o prietenie strânsă, potențată și de faptul că îi lega Gorjul, dar și de sentimente personale, firești la doi tineri care se apreciază reciproc. El a insistat ca la ieșirea din spital, Ecaterina să fie integrată în unitatea lui, ceea ce s-a și întâmplat. El a avut grijă de ea, sentimentele dintre ei rămânând însă în zona confidențialității, din foarte multe motive. Nimeni nu știe dacă această iubire s-a consumat până la capăt sau a rămas la nivelul platonice. Cu certitudine ea a fost profundă și gestul lui din al Doilea Război Mondial o confirmă.

Luptele în Moldova continuă și după episodul Mărășești. Nemții introduc în luptă un regiment de elită condus de Rommel, viitorul general erou din nordul Africii, în al Doilea Război Mondial, care atacă și ocupă temporar înălțimile Crasna. Atacă Rusia prin nordul Moldovei și ajung până la Kiev. Cu alte cuvinte, armata română este în continuare sub o uriașă presiune.

Ecaterina cade în luptă în zona Muncelului, pe Dealul Secului, pe 22 august 1917. Probabil a făcut o greșală, sărind din tranșee când nu trebuia. Batalionul II din care făcea parte abia sosise din rezervă, dornic de acțiune, după ce cu o zi înainte, în luptele de pe Muncelu, căzuseră 35 de ofițeri și aproape 2700 de soldați. O pierdere grea pentru o singură zi, într-un singur sector al frontului. Plutonul ei, unitatea ei, fusese angajată în luptă toată ziua. Spre seară i s-a părut că germanii se pregătesc de contraatac. A sărit singură din tranșee îndemnându-și trăgătorii să atace. S-a vrut a fi un exemplu de îmbărbătare. Se pare că ar fi strigat: „Înainte, înainte! După mine, băieți! Nu vă lăsați! Sunteți cu mine!”

Dacă aceste cuvinte sunt autentice, ele reflectă o stare de romantism eroic, care a costat-o viața. Soldații au sărit din tranșee la atac, dar ea a primit gloanțele morții. Poate și alții, dar acest lucru nu a contat. Femeia soldat a căzut în luptă, într-un atac asupra inamicului. Din acest moment Ecaterina devine pe deplin simbolul eroismului salvator. Și-a dat ultima suflare în brațele comandantului de batalion.

El primește ultimele ei cuvinte, un fel de testament de continuare a luptei pentru revanșă. Își va aduce aminte de ele la 23 august 1944, când a ascultat la radio mesajul Regelui de întoarcere a armelor împotriva nemților. Era trecut de vârsta sarcinilor militare, învățător la casa lui, cu doi copii mari, însă pe 24 august cere să fie încorporat voluntar și pleacă pe front să războie moartea Ecaterinei. Va cădea secerat de gloanțe undeva, pe la Luduș – Oarba de Mureș, cu sentimentul că a făcut tot ce i-a stat în putință pentru îndeplinirea testamentului.

La baza acestui gest stau sentimente mai adânci decât îndeplinirea unui ritual de sacrificiu în memoria eroinei din Moldova. Un gest de sacralizare a iubirii după mulți ani în care omenescul iubirii se transformase în ceva superior.

Căderea Ecaterinei în luptă impresionează societatea, devine un reper moral și de sacrificiu pentru trupele române care nu-și încheiaseră lupta, deși victoria finală era vizibilă – retragerea germanilor din România, pătrunderea în Transilvania și apoi așteptarea diplomatică a Unirii.

Imaginea de simbol al eroismului național a Ecaterinei Teodoroiu devine vizibilă abia după război, când prin Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război, încep să fie adunate și puse sub umbra crucilor rămășițele pământești ale celor căzuți pentru țară. Dar tonul reconștinței fusese dat de Casa Regală la Iași, în 1917, după ce ea căzuse. Principele României, Carol, viitor rege al țării, a scris: „O figură care aparține atât cercetășiei cât și armatei este Ecaterina Teodoriu. Dusă de dorința de a-și sluji țara, se alipi pe lângă unul din regimentele care se luptau în Valea Jiului și s-a arătat demnă de ei. Până la sfârșit a fost dusă de gândul iubirii de Țară. A dovedit-o prin moartea vitejească ce i-a pregătit-o soarta, căzând în capul plotonului ce comanda în luptele din Valea Siretului.” Citatul e reprodus în ziarul „Gorjul” din octombrie 1933, cu prilejul manifestărilor organizate la decorarea orașului cu Medalia „Virtutea Militară de Război”, clasa I, pentru apărarea eroică și alungarea inamicului, în 14 octombrie 1916. Erau prezenți regele Carol al II-lea, principele Nicolae, generalul Samsonovici – ministrul Apărării, Tătărașcu, Vaida Voievod – prim-ministru și alții. Ceremonia are loc în fața catedralei, în proximitatea locului în care fusese reînhumată Ecaterina Teodoriu. Articolul de fond menționează că Suveranul a venit să-și plece genunchii la mormântul „copilei lui Vasile Toderoiu din Videnii Gorjului”. Este o metaforă, desigur, deoarece din descrierea ceremoniei nu rezultă că regele ar fi îngenuncheat, chiar dacă la acea dată era denumită „fecioara de la Jiu și Mărășești-Eroina Neamului”. Cu alte cuvinte, valoarea ei de simbol se impusese în conștiința națională.

Cetățenii și notabilitățile din Tg. Jiu – intelectualitatea mai ales și originarii din zonă ajunși importante personalități publice – au insistat ca trupul Ecaterinei Teodoroiu, ce fusese înmormântat cu onoruri militare în 23 august 1917, în Valea Glodului, lângă o casă din via Apostolescu, să fie strămutat acasă, în Gorjul ei natal.

A fost adusă cu ceremonial militar și reînhumată într-un mormânt în piațeta din fața Catedralei Episcopale, în data de 9 iunie 1921, în cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Centenarului Tudor Vladimirescu. I s-a făcut slujbă de înmormântare de înaltă ținută, la care au asistat mulți oficiali și oameni de rând. Lângă sicriu era mama ei, în straie țărănești, care o jelea plângând, apelând-o pe numele de alint, Lili. Așa a apelat-o în copilărie și nu pe un nume derivat din Ecaterina. Bocetul mamei a fost înregistrat la fața locului pe un sul de ceară. A fost transmis la radio, cu câțiva ani în urmă. Schimbarea numelui din Toderoiu în Teodoroiu este o creație târzie, un moft urban, considerându-se că nu sună prea bine pentru o eroină de rang național acest nume țărănesc ce strângea în același neam mai multe familii – cele ale Toaderailor – cu un strămoș comun Toader. A fost și o intenție de franțuzire, probabil, pentru a o apropia indirect și ideatic de Jeanne d'Arc a Franței.

Sarcofagul pe care îl vedem astăzi în Tg. Jiu, împărțind distanța dintre puterea divină și cea laică, este realizat de Milița Pătrașcu, o prietenă a lui Brâncuși, în 1934.

Prin basoreliefurile care îl ornează și figurile feminine din colțuri care țin în mână ceva simbolic, artista a integrat viața, soarta și moartea eroinei de la Jiu în tradiția ancestrală, generalizând eroismul femeii române și sacralitatea gestului sacrificial.

Poate nu întâmplător, mormântul fecioarei este la începutul Căii Eroilor, la doar câțiva pași după ce aceasta pleacă din Poarta Sărutului pentru a traversa orașul până la

Coloana fără sfârșit, pe care toți eroii neamului urcă în lumea de sus, cea a sfinților pământului, necanonizați și neștiuți.

Complexul Brâncuși și sarcofagul Ecaterinei formează cel mai reușit omagiu dăltuit în piatră și bronz pe care urmașii l-au adus celor căzuți pe front. Un simbol tăiat în materie de mâna știutoare a omului care echivalează simbolul spiritual săpat de sacrificiul eroic în conștiința națională.

Ecaterina și Soldatul Necunoscut fac o pereche indiscutabilă, profund spiritua-lizată, care sintetizează în simbolistica lor simplă și decentă șirul nesfârșit al tinerilor care, pe parcursul istoriei, s-au tot scufundat în temeliile țării.

Bibliografie

- Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României, 1916-1919*, București, 1921.
- Ion Mocioi, *Ecaterina Teodorescu*, Craiova, Scrisul Românesc, 1986.
- Ioan Mălăescu, Dorin Brozba, *Cătălina, eroina de la Jii*, Târgu-Jiu, BD Media, 2010.
- Ioachim Lazăr, *Voluntari hunedoreni în Războiul pentru Întregirea României*, Deva, 2016.

ECATERINA TEODOROIU

Angelica Necșulea

În istoria fiecărei națiuni există personaje excepționale, în jurul cărora, dar și a faptelor pe care le-au săvârșit, posteritatea a creat imagini idealizante, legendare. Specifice Evului Mediu¹ aceste personaje istorice se regăsesc, sporadic, și în secolele următoare, chiar și în veacul al XX-lea, cel care ne interesează pe noi. Dacă în istoria națională a românilor, domnitorii au fost cei recunoscuți în astfel de ipostaze, războinicii, care s-au distins prin fapte de vitejie deosebite pe câmpul de luptă, au intrat pe bună dreptate în panteonul mitologiei naționale. Primul Război Mondial, cel care a condus într-un final la întregirea națiunii române, consacrată prin Marea Unire din 1918, a fost momentul afirmării unor personaje deosebite, care au contribuit într-o mare măsură la realizarea idealului suprem. Deși războiul a necesitat un efort colectiv remarcabil, dus până la sacrificiul suprem, există câteva figuri care s-au distins cu precădere în această perioadă, intrând în istoria națională a românilor ca eroi ai neamului românesc.

Alături de oameni politici și militari, pentru prima dată în istoria noastră femeile își fac apariția printre actorii principali ai războiului, contribuind din plin la realizarea țelului final. Astfel, alături de Regina Maria, Ecaterina Teodorescu reprezintă imaginea cea mai cunoscută a modelului feminin al Marelui Război.

Sacrificiul suprem pe care l-a făcut pentru națiunea ei a așezat-o în panteonul mitologiei naționale, imaginea ei fascinând și astăzi generațiile de tineri. Cum s-a ajuns, totuși, ca într-o lume, destinată exclusiv bărbaților, ce a războiului, să își facă apariția și să se distingă Ecaterina, cea pe care propaganda oficială o va folosi pentru a îmbărbăta sutele de mii de combatanți? Este o poveste fascinantă, care iese din cotidian, pentru a pătrunde pentru totdeauna în istorie, în istoria glorioasă a românilor.

Pentru a înțelege mai bine situația deosebită în care se afla Ecaterina Teodorescu în 1916, la intrarea Regatului României în război, trebuie să înțelegem mai bine situația socială a femeii în acea perioadă.

Recent, istoricul Alin Ciupală a publicat un volum deosebit dedicat femeilor din România în timpul Primului Război Mondial în care ne arată că, la noi, ca și în alte țări beligerante, femeile s-au distins în primul rând ca surori de caritate, care au salvat viețile a mii de răniți².

Și, Regina Maria este cel mai elocvent exemplu, numeroasele imagini și cărți poștale ce o surprind pe Regina românilor îngrijind răniții, vizitându-i în spitale, provoacă

¹ Un exemplu elocvent este cartea istoricului francez Jacques Le Goff, *Eroi și minuni ale Evului Mediu*, Traducere din franceză de Gabriela Șiclovian, Editura Cartier, Chișinău, 2010.

² Alin Ciupală, *Bătălia lor. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Editura Polirom, Iași, 2017.

și astăzi emoții deosebite. Așadar, în toate statele implicate în război, aportul cel mai consistent al femeilor a fost acela de surori de caritate, care ajută la salvarea celor răniți pe front. De altfel, într-un paragraf din *Monitorul Oficial* autoritățile românești au reglementat rolul pe care femeile îl au în noul context creat de intrarea țării în război:

„Art. I. În tot timpul cât va dura mobilizarea, femeile sătenilor mobilizați se instituiesc mandatare legale ale soților lor, pentru actele de administrație privitoare la plata ratelor datorate pentru pământ, la plata de arenzi, la facerea de învoieli agricole, la transformarea învoielilor din bani în dijmă, la efectuarea muncilor și la vânzarea recoltelor.

Femeia va putea administra averea sa proprie și face aceleași acte fără autorizarea soțului.

Ea va putea contracta valabil atât pentru sine cât și pentru soțul său, împrumuturi pe gaj sau pe credit personal, însă numai la băncile populare și numai în scop de a plăti ratele pământurilor cumpărate sau luate în arendă, pentru cumpărarea de semințe, unelte și vite, cum și pentru alte cheltuieli necesare cultivei sau pentru întreținerea familiei în caz de lipsă.

*Consiliul de administrație al băncii populare va supraveghea ca împrumutul să servească în scopul pentru care a fost contractat.*³”

Așadar, putem lesne observa că femeile aveau un rol bine determinat, superior de ce fusese în timp de pace. Ele preiau atribuțiile bărbaților în treburile gospodăriei, în administrarea lor și se ocupă cu buna gestionare a tuturor problemelor ce țin de casă și gospodărie.

Totuși, Ecaterina Teodoroiu se distinge prin implicarea activă în război. Ea devine o femeie neobișnuită, care ia parte la lupte, este pe aceeași treaptă cu bărbații care își dau viața pentru idealul suprem. Nu se mulțumește cu statul de a gestiona treburile casei, își dorește mult mai mult, iar sacrificiul ei suprem în luptele din Moldova o va așeza pentru totdeauna în rândul personajelor excepționale din istoria noastră națională. Impactul curajului său a fost așa de mare încât, încă din acea perioadă a primit numele de „Eroina de la Jiu” sau „Fecioara de la Jiu”, expresii pe care oficialii le-au folosit pentru a da exemplu de curaj în rândul combatanților

Asemuim adeseori efortul și patriotismul ei cu cel al înaintașei sale, franțuzaica Jeanne d’Arc. Ca și Jeanne, Catalina – Ecaterina, cum i s-a spus mai târziu, căi numele de botez era prea „fragil” și avea nevoie să fie botezată cu numele unei martire – a căzut și ea prizonieră la dușman.

După ce a parcurs alături de camarazii ei traseul frontului, de la Târgu-Jiu la Dănești, Brătuia, Florești, Peșteana va fi prinsă de nemți și dusă în lagărul de la Târgu-Cărbunești. Aici însă curajul ei avea să iasă din nou la iveală. În noapte de 18 noiembrie 1916, ucide santinela de pază și evadează. Este reprimată cu urale de soldați, care începuseră să vadă în ea nu o copilă, ci o femeie-bărbat, puternică, gata de luptă pentru țară⁴.

Către sfârșitul anului 1916, Catalina (Ecaterina) Teodoroiu va fi rănită la picioare și la umărul stâng de schija unui obuz. Se va vindeca, iar în ianuarie 1917 revine pe

³ „Monitorul Oficial”, Nr. 141, sâmbătă, 24 septembrie/7 octombrie 1916, pp. 6378-6379.

⁴ Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Craiova, Scrisul Românesc, 1986.

front. Este momentul când însuși Regele Ferdinand îi va conferi două prețioase distincții ostășești: Ordinul „Virtutea cercetășească de război, în aur” și Ordinul „Virtutea Militar de război, clasa a II-a”⁵. Din simplu soldat, cum se înrolase la 1 noiembrie 1916, un an mai târziu o vom regăsi pe frontal din Moldova, în fruntea plutonului 7 pe care îl va comanda ca ofițer. Ecaterina devenea prima femeie-ofițer din armata română.

Armata română pregătea o mișcare amplă, pe linia Varnița-Muncelu, pentru a opri ofensiva armatei germano-austro-ungare. Plutonul Catalinei se afla și el acolo, la datorie. Era 22 august 1917 când, conducându-și oamenii, „domnișoara sublocotenent” se va avânta în bălta gloanțelor. „Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine!”.

Iar bărbații aceia care ținuseră în mână, cu numai doi ani înainte, coase, topoare și seceri, bărbații aceia care de un an întreg luaseră toate fronturile la rând, luptând pentru patria lor, ascultau de îndemnul Cătălinei cu trup și suflet.

Două gloanțe dușmane au lovit-o în piept. Dar cu ultimele ei puteri va ridica brațul, arătându-le direcția, și va striga îndemnul de luptă: „Înainte băieți, nu vă lăsați, sunteți cu mine! Înainte! Răzbunați-mă!”

Au fost ultimele cuvinte ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu din noaptea de 22 august 1917. Prietenul său, sublocotenent Gheorghe Mănoiu, ar fi luat-o în brațe și ar fi dus-o singur pe vechea poziție de unde plecase la atac⁶.

Ființa aceea plăpândă, care murise eroic, a fost înmormântată pe câmpul de luptă. Soldații săi i-au săpat mormânt în poiana din valea pârâului Glod, comuna Fiționești, din zona Putnei. Ei nu au uitat-o căci ea a fost așa cum precizează generalul Broșteanu „un strălucit exemplu de virtute ostășească”⁷. Ecaterina Teodoroiu, devenită un simbol al eroismului feminin, este cinstită cum se cuvine de gorjenii săi, de românii pentru care s-a jertfit.

Un monument dedicat „eroinei de la Jiu” a fost ridicat de către Milița Petrașcu și amplasat în mijlocul orașului Târgu-Jiu. E un sarcofag – mai degraba un cenotaf – cu un basorelief care reprezintă povestea ei eroică, în perioada 1935-1936. Alte monumente i s-au ridicat la Slatina și Brăila.

⁵ Arimia Vasile, *Personalității gorjene de-a lungul istoriei*, Ed. Fundației „Premiile Flacăra” București, 2000.

⁶ Ion Mocioi, *op. cit.*

⁷ Al. Doru Șerban, *Personalități care au fost în Gorj*, Editura Măiastra, 2009, p. 113.

**ELEMENTE DE ECHIPAMENT ȘI OBIECTE PERSONALE
CE I-AU APARTINUT ECATERINEI TEODOROIU
AFLATE ÎN COLECȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN GORJ
„ALEXANDRU ȘTEFULESCU” DIN TÂRGU-JIU**

**Daniela-Liliana Pătrașcu,
Dumitru-Valentin Pătrașcu**

După încheierea Primului Război Mondial, în municipiul Târgu-Jiu au fost amenajate o serie de monumente comemorative dedicate eroilor căzuți în cursul războiului pentru realizarea idealului unității naționale, cel mai cunoscut dintre acestea fiind ansamblul monumental realizat de către sculptorul gorjean Constantin Brâncuși în anii 1937-1938.

În acest context, la 9 iunie 1921, cu prilejul sărbătoririi centenarului revoluției conduse de către Tudor Vladimirescu, au fost organizate ceremoniile de aducere a osemintelor Ecaterinei Teodoroiu la Târgu-Jiu.

Acestea fuseseră exhumate la data de 4 iunie 1921 din localitatea vrânceană Fitionești, fiind transportate, cu onoruri militare, pe un afet de tun, la București. De aici, trenul cu osemintele Ecaterinei Teodoroiu s-a îndreptat spre Târgu-Jiu, unde a fost întâmpinat de părinții acesteia, de oficialitățile orașului și județului Gorj, de veterani ai Primului Război Mondial, printre ei aflându-se Ion Neferescu și Nicolae Pătrășcoiu, precum și de numeroși gorjeni veniți special pentru a cinsti memoria „*Eroinei de la Jiu*” la revenirea rămășițelor sale pământești pe pământul Gorjului natal.

Ceremonia de reînhumare a osemintelor Ecaterinei Teodoroiu s-a desfășurat în piața din centrul orașului Târgu-Jiu, în fața intrării în biserica ortodoxă cu hramul „*Sfinții Voievozi*” și a clădirii primăriei orașului Târgu-Jiu, la aceasta participând și poetul ardelean Octavian Goga, care a însoțit cortegiul funerar de la gară până la primărie, unde a rostit un emoționant discurs.

În vederea cinstirii memoriei Ecaterinei Teodoroiu, la data de 19 mai 1919 se constituise, din inițiativa doamnei Atenia Călugăreanu, „*comitetul pentru ridicarea monumentului eroinei în capitală și în satul natal Vădeni*”¹. La foarte scurt timp de la înființare, comitetul a fost pus sub înaltul patronaj al Reginei Maria², fapt confirmat printr-o telegramă având următorul conținut: „*Majestatea Sa Regina primește patronajul comi-*

¹ Marian Moșneagu, *Monumente, filme, cărți în onoarea Ecaterinei*, articol accesat la adresa www.historia.ro/sectiune/general/articol/monumente-filme-carti-in-memoria-ecaterinei, la data de 29 martie 2017.

² În colecția de documente a Secției Arheologie-Istorie a Muzeului Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*” din Târgu-Jiu se află un dosar cuprinzând 405 file de documente privitoare la înființarea și activitatea acestui comitet, dosar înregistrat sub nr. inv. 2 064.

tetului pentru ridicarea monumentului Ecaterinei Teodoroiu și a binevoit să spună că se bucură de frumoasa inițiativă pe care ați luat-o”³.

Referindu-se la această inițiativă, generalul francez Henri Mathias Berthelot, guvernator de Metz și Strasbourg, șeful Misiunii Militare Franceze sosite în România în octombrie 1916, afirma într-o scrisoare adresată comitetului menționat: „Găsesc înălțătoare ideea de a comemora printr-un monument înaltele fapte ale Ecaterinei Teodoroiu. Va fi din partea celor vii o dovadă de recunoștință și de admirație; dar va fi, de asemenea, cel mai frumos exemplu de virtuți ale neamului pentru generațiile ce vor veni”⁴.

Într-un anunț publicat pe prima pagină a ziarului „Neamul Românesc”, ediția din data de 31 august 1919, se făcea precizarea: „Comitetul monumentului eroinei Ecaterina Teodoroiu a organizat un parastas în Valea Glodului, satul Fitionești din Putna, întru pomenirea Fecioarei de la Jiu (...) care acum doi ani a căzut luptând în fruntea companiei sale pe frontul Oituz-Mărășești”⁵. În încheierea respectivului anunț, cititorii ziarului erau înștiințați în legătură cu faptul că „parastasul se va face sâmbătă, 30 august”⁶, astfel că, „va fi semn de cinstire a virtuților înalte participarea în număr mare a poporului la această pioasă pomenire”⁷.

În cursul anului 1935, din inițiativa doamnei Arethia Tătărescu⁸, soția primului ministru Gheorghe Tătărescu și președinta Ligii Femeilor Române, filiala Gorj, s-a realizat deasupra mormântului Ecaterinei Teodoroiu un sarcofag sculptat de către Milița Pătrașcu⁹, care și-a făcut ucenicia în atelierul lui Constantin Brâncuși din Paris.

Ceremonia de inaugurare a sarcofagului s-a realizat în data de 8 septembrie 1935 cu participarea Regelui Carol al II-lea, a primului ministru Gheorghe Tătărescu, a ministrului de Război, Paul Teodorescu, slujba de sfințire a monumentului fiind oficiată de către episcopul Vartolomeu al Râmnicului¹⁰. La ceremonie a participat mama Ecaterinei Teodoroiu, care i-a fost prezentată regelui, la festivități luând parte mii de locuitori – după unele aprecieri numărul participanților s-a cifrat la 40.000¹¹ – ai orașului Târgu-Jiu și ai județului Gorj îmbrăcați în portul popular specific.

În anul 1938, la inițiativa aceleiași Arethia Tătărescu, au fost asigurate lucrări de întreținere a casei natale a Ecaterinei Teodoroiu, construită de către tatăl Ecaterinei, Vasile Toderoiu, unde locuia încă mama eroinei, Elena. Din dorința de a păstra vie în conștiința

³ *Ibidem*, f. 28.

⁴ O fotocopie a scrisorii se află în colecția de documente a Secției de Arheologie-Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu în dosarul înregistrat sub nr. inv. 2 064, f. 1.

⁵ „Neamul Românesc”, an XIV, nr. 1 189/31 august 1919, p. 1.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Zenovie Cârlegea, Zoia Elena Deju, *Arethia Tătărescu. Marea doamnă a Gorjului interbelic*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2007, pp. 134-135.

⁹ Ion Mocioi, *Ecaterina Teodoroiu*, Editura Academica Brâncuși, Târgu-Jiu, 2011, p. 180.

¹⁰ Dumitru-Valentin Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, *Participarea preotului Grigore Prejbeanu (1893-1976) la ceremoniile de sfințire a ansamblului monumental comemorativ realizat de către sculptorul Constantin Brâncuși și a mausoleului Ecaterinei Teodoroiu din Tg-Jiu*, în volumul „Tradiție. Istorie. Armată”, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, Total Publishing, București, 2017, pp. 211-219; Zenovie Cârlegea, Zoia Elena Deju, *op. cit.*, pp. 135-139.

¹¹ *Ibidem*, p. 135.

noilor generații amintirea „Eroinei de la Jiu”, după decesul Elenei Toderoiu, survenită în primăvara anului 1940¹², din inițiativa Arethiei Tătărescu, casa a fost amenajată, în colaborare cu Muzeul Gorjului din Târgu-Jiu, în casă memorială, fiind deschisă publicului. Casa memorială „*Ecaterina Teodoriu*” a fost restaurată iar expoziția permanentă de aici a fost refăcută la scurt timp de la instaurarea regimului comunist în România, în anul 1952.

Ulterior, prin ordinul de transfer nr. 244 din data de 25 august 1965 s-a prevăzut transferul mai multor bunuri din patrimoniul Muzeului Militar Central din București către Muzeul Raional Târgu-Jiu. În baza acestui ordin, în data de 25 septembrie 1965 s-a încheiat procesul verbal de predare-primire a mai multor bunuri în patrimoniul Muzeului Județean Gorj, printre acestea numărându-se mai multe obiecte ce-i aparținuseră Ecaterinei Teodoriu, precum: o cămașă militară, piesă căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2131, un furou rupt și cârpit, căruia i s-a atribuit numărul de inventar 2132, o bluză uzată, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2133, o bucată de mătase neagră (doliu de mână), căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2134, o batistă căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2135, o cosiță de păr căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2136, o fustă de pânză maro, uzată, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2137, precum și lada de campanie ce i-a aparținut Ecaterinei Teodoriu, căreia i s-a atribuit numărul de inventar 2138¹³. În consecință, cea mai mare parte a echipamentului și armamentului din dotarea sublocotenentului Ecaterina Teodoriu a rămas în patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I” din București¹⁴.

Transferul obiectelor de patrimoniu s-a realizat ca urmare a prevederilor ordinului de transfer nr. 244 din data de 25 august 1965, fapt consemnat în procesul verbal nr. 6233 încheiat în data de 25 septembrie 1965 între locotenent-colonelul Mateiță Ion, locțiitorul șefului Muzeului Militar Central, colonelul Victor Militaru, și doamna Elena Udriște, directoarea Muzeului Raional Târgu-Jiu, printre obiectele transferate cu acest prilej numărându-se și: o statuie de ghips patinat a Ecaterinei Teodoriu realizată de către sculptorița Iulia Oniță, piesă care actualmente este expusă în cadrul expoziției permanente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, o pictură în ulei pe pânză, cu ramă bronzată, reprezentând-o pe Ecaterina Teodoriu pe front, realizată de către pictorul Dem Iordache, două puști Mannlicher, model 1893, două pistoale, două săbii cu teacă, două grenade, 4 obuze de artilerie și două baionete de pușcă cu teacă¹⁵.

Toate obiectele enumerate sunt expuse în cadrul expoziției permanente amenajate la Casa Memorială „Ecaterina Teodoriu” din cartierul Vădeni al municipiului Târgu Jiu, în timp ce lada de campanie ce i-a aparținut Ecaterinei Teodoriu este expusă în cadrul expoziției permanente a secției de Istorie-Arheologie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, locul unde mai sunt expuse o pereche de ochelari ce i-au aparținut Ecaterinei Teodoriu, precum și un toc și o călimară, obiecte donate de către membrii familiei Ecaterinei Teodoriu.

¹² Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 187.

¹³ Vezi Anexa.

¹⁴ Ion Mocioi, *op. cit.*, pp. 160, 162.

¹⁵ Vezi Anexa.

Anexa

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL FORTELOR ARMATE
MUZEUL MILITAR CENTRAL
APROB
ŞEFUL MUZEULUI MILITAR CENTRAL
Colonel Militaru Victor
V. Militaru

Proces verbal No. 6233 din 25/09/1965

Încheiat astăzi 4-X-1965 între delegatul Muzeului Raional Tg-Jiu Elena Udrişte, ce se legitimează cu buletinul de identitate nr. 135212, seria B, eliberat de Miliţia raion Tg-Jiu la data de 5 febr. 1960 şi Lt. Colonel Mateiţă Ion, locţiitor şef muzeu din Muzeul Militar Central, am procedat, primul la primirea, secundul la predarea obiectelor muzeistice de mai jos, în baza ordinului de transfer nr. 244 din 25-08-1965:

Numirea bunurilor	U.M.	Cantitatea	Categoria	Valoarea unitară (lei)	Valoarea totală (lei)
Puşcă Mannlicher md. 1893 (nr. inv. 2831)	buc.	1	-	460	460
Puşcă Mannlicher md. 1893 (nr. inv. 2833)		1	-	460	460
Pistol cu butoiuş fără cocoş (nr. inv. 7381)		1	-	40	40
Pistol cu butoiuş (nr. inv. 7289)		1	-	50	50
Sabie cu teacă şi dragon (nr. inv. 12032)		1	-	200	200
Sabie cu teacă (nr. inv. 12039)		1	-	200	200
Grenadă de mână (nr. inv. 13330)		1	-	5	5
Grenadă de mână (nr. inv. 13277)		1	-	15	15

Obuz fuzant cu cartuş (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13777)		1	-	50	50
Obuz de ruptură (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13577)		1	-	75	75
Obuz fuzant (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13629)		1	-	75	75
Obuz fuzant (proiectil) 75 mm (nr. inv. 13745)		1	-	40	40
Baionetă cu teacă pentru puşcă Mannlicher (nr. inv. 6324)		1	-	40	40
Baionetă cu teacă pentru puşcă Mannlicher (nr. inv. 6325)		1	-	40	40
Statuie în gips patinat „ <i>Ecaterina Teodoriu</i> ” de Iulia Oniţă (nr. inv. 11501)		1	-	20.000	20.000
Pictură în ulei pe pânză, cu ramă bronzată, executată de Dem Iordache, reprezentând-o pe Ecaterina Teodoriu pe frontul de la Mărăşeşti (nr. inv. 11217)		1	-	400	400
Cămaşă militară ce a aparţinut Ecaterinei Teodoriu (nr. inv. 20096)		1	-	260	260
Furou al eroinei, rupt şi cârpit pe alocuri (nr. inv. 20103)		1	-	200	200

O bluză uzată a eroinei (nr. inv. 20102)		1	-	200	200
Bucată de mătase neagră (probabil doliu de mână), legată cu o panglică tricoloră (nr. inv. 20111)		1	-	50	50
Batistă ce a aparținut eroinei (nr. inv. 20105)		1	-	50	50
Cosiță (părul) eroinei (nr. inv. 20114)		1	-	300	300
Fustă de pânză maro, uzată, a eroinei (nr. inv. 20104)		1	-	250	250
Ladă de campanie a Ecaterinei Teodoroiu purtând inscripția: „Domnișoara E. Teodoriu Voluntară“ (nr. inv. 20115)		1	-	300	300
TOTAL					23.760

Drept care am încheiat prezentul proces verbal spre cele legale.

Predător, Primitor,
Col. Matei El. Udriște

Fig. 1: Ecaterina Teodorescu (1894-1917).

Fig. 2: Casa memorială „Ecaterina Teodorescu”.

Fig. 3: Obiecte personale expuse la casa memorială „Ecaterina Teodoriu”.

Fig. 4: Lada de campanie ce i-a aparținut Ecaterinei Teodoriu.

PARTICIPAREA LUI RADU R. ROSETTI LA RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE A NEAMULUI (1916-1918)

Constanțiu Dinulescu

Reprezentant de frunte al generației care a înfăptuit România Mare, Radu R. Rosetti a activat timp de 27 de ani în armata română, parcurgând toate treptele ierarhice, de la sublocotenent la general. În timpul primei conflagrații mondiale a avut un rol important în organizarea și conducerea armatei, comportându-se eroic în bătălia de la Răzoare din 6 august 1917, drept pentru care a fost decorat cu „Ordinul” Mihai Viteazul.

1. La Marele Cartier General

La 14/27 august 1916, când armata română a intrat în războiul de întregire națională, maiorul Radu R. Rosetti a fost transferat la Marele Cartier General, îndeplinind funcția de șef al Biroului Operații, timp de 116 zile, până la 8 decembrie 1916. Cartierul General a fost stabilit la Periș, justificarea acestei alegeri fiind că această localitate era izolată față de Capitală, ferită de indiscrețiile ziariștilor și atașărilor militari străini.

La conducerea Marelui Cartier General¹ se aflau generalul Vasile Zottu, șef de Stat Major – om de bine, cu simțul onoarei foarte dezvoltat, care s-a sinucis după dezastrul de la Turtucaia² – și general Dumitru Iliescu, subșef al Marelui Stat Major General, „*unul dintre cei mai capabili generali ai noștri, prezentând și folosul că se bucura de încrederea Regelui și aceea a lui Brătianu*”³.

În timp ce în nord armata română înainta încet dar sigur peste Carpați, pe frontul de sud atacurile bulgare prevesteau dezastrul de la Turtucaia⁴. Încă de la 20 august 1916, comandantul Armatei a III-a, generalul C. Teodorescu, anunța Marele Cartier General despre atacul violent al bulgarilor: „*În seara zilei, comandantul capului de pod raportase la M.C.G. că situația era oarecum gravă, solicitând trimiterea grabnică de munițiuni atât pentru infanterie cât și pentru artilerie*”⁵. În ziua de 24 august, maiorul Rosetti i-a transmis ordinul de a nu capitula. În *Notițe zilnice*, Al. Averescu reținea

¹ Vezi Ordinea de bătaie a armatei. Marele Cartier General, în Arhivele Militare Române, Fond Marele Stat Major, Serviciul Istoric, *România în războiul mondial 1916-1919*, vol. I, București 1934, p. 3.

² General R. Rosetti, *Mărturisiri (1918-1919)*, Ediția îngrijită, studiu introductiv și note de Maria Georgescu, Editura Modelism, București, 1997, p. 101.

³ *Ibidem*, p. 100.

⁴ Const. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, București, 1989, vol. I, p. 317-339; vezi și Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, 1997, p. 279.

⁵ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 110.

ideea generalului Aslan de a încerca o ieșire spre Silistra; maiorul Rosetti de la Secția de Operații a Marelui Cartier General a răspuns însă că Turtucaia nu trebuie să cedeze, deoarece vor veni în ajutor noi trupe⁶.

La 24 august/6 septembrie 1916, Turtucaia a fost cucerită. Peste ani, încercând să identifice cauzele acestei dezastruoase înfrângeri, Rosetti scria, în memoriile sale, că „trupele germano-bulgare aveau experiența războiului, iar ale noastre nu, planul german prevăzuse o ofensivă bruscă a armatei Mackensen”⁷. La acestea istoricul militar avea să adauge „lipsa de orice însușire a generalului C. Teodorescu și a comandantului Armatei a 3-a, generalului M. Aslan, precum și dispozitivul inițial greșit al trupelor româno-ruse din Dobrogea”⁸.

La 27 august/9 septembrie 1916, Rosetti este trimis la Medgidia într-o misiune de informare a generalului rus Zaioncikovski, care era îndemnat la o acțiune mai energică a trupelor ruse contra celor bulgaro-germane, conduse de generalul Mackensen. De altfel, convorbirea ofițerului de stat-major român cu generalul rus a fost completată de emiterea unui ordin scris al Regelui Ferdinand către comandamentul Corpului 45 al armatei imperiale, prin care se nominalizau diviziile românești 2, 5 și 12, pentru a asigura întărirea grupului de armate din Dobrogea. Toate acestea, se specifica în ordinul elaborat de Marele Cartier General, vor fi plasate sub ordinele domnului General Zaionchikowski. Această grupare va ataca inamicul cât mai curând posibil, pe direcția Turtucaia, fiind acoperit dinspre Dobritchi (Bazargik) de un detașament destinat să întârzie inamicul dacă ar încerca să câștige teren spre nord⁹.

Evoluția nefavorabilă a conflictelor militare i-a determinat pe aliați să configureze planuri de operațiuni, așa cum au fost cel al generalului rus Alekseev și al generalului britanic Robertson. Rușii propuneau concentrarea unor batalioane pe frontul Brașov – Toplița și pe linia Brașov – București, concomitent cu distrugerea rezervelor de petrol și benzină și retragerea armatelor române spre răsărit.

Luând act de propunerile rusești, Marele Cartier General român, prin maiorul Rosetti, a elaborat un referat, în care a propus realizarea unor noi linii de fortificații, racordarea liniilor din județele Dorohoi și Botoșani și implicarea populației civile și a prizonierilor în îndeplinirea acestor obiective. Referatul a fost acceptat de generalul D. Iliescu și s-au dat ordine de executare a lucrărilor¹⁰.

Un moment important al prezenței maiorului Rosetti la Periș a fost sosirea, la 3/16 octombrie 1916, a Misiunii militare franceze, condusă de generalul H.M. Berthelot¹¹.

⁶ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. II (1916-1918) (*Războiul nostru*), Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Eftimie Ardeleanu și Adrian Pandeia, București, Edit. Militară 1992, p. 19

⁷ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 111.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, partea I, p. 29 [Anexe, documentul Nr. 16, p. 14,15].

¹¹ Eugen Bantea, *Misiunea Berthelot și unghiurile ei de vedere asupra relațiilor franco-române*, în vol. *România în istoria universală*, II/1, Iași, Edit. Universității, 1987, p. 149-168 – cu bibliografia privind misiunea militară franceză trimisă în România; Vezi și Col. Dr. Petre Otu, *Simpozionul internațional – Prezența misiunii militare franceze în România 1916-1918*, în R.I.M., 6(40)/1996, p. 22; General R.

Personalitatea generalului Berthelot a stârnit nemulțumiri atât în tabăra conducătorilor români, unde generalul D. Iliescu¹² l-ar fi preferat pe colegul său de școală, colonelul M. Desprès, cât și la nivelul comandamentului rus, unde generalul Alekseev¹³ nu s-a sfiit s-o afirme. În opinia istoricului militar, misiunea franceză a fost cea mai camaradească și loială colaborare, francezii făcând din cauza noastră, cauza lor¹⁴.

Rosetti a realizat importanța prezenței militare franceze de a cărei experiență puteau beneficia și ofițerii români. Convinși că izbânda românilor nu se putea înfăptui decât cu concursul Franței și implicit al armatei franceze, Rosetti a fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai generalului Berthelot, ceea ce i-a atras chiar ostilitatea unor militari și oameni politici ai vremii¹⁵.

Nereușita acțiunilor militare de apărare a Munteniei și presiunea exercitată din sud de Grupul de Armate conduse de Mackensen au determinat luarea unor măsuri de urgență. În ședința Consiliului de Miniștri desfășurată la 11/24 noiembrie 1916, la Marele Cartier General s-a hotărât transferarea autorităților, ministerelor și delegațiilor de la București la Iași. Opt zile mai târziu, Marele Cartier General va fi transferat la Buzău, unde va ajunge și Rosetti, care, între timp, asigurase la Periș păstrarea legăturilor între armate.

Trecerea forțelor germano-bulgare peste Dunăre, la Zimnicea, accentua starea de criză în care se afla România. Pentru salvarea Capitalei s-a hotărât să se dea bătălia de pe Neajlov și Argeș, încheiată cu înfrângerea armatei române, al cărei plan de operații fusese capturat de inamic la Găești. Trupele Puterilor Centrale și ale aliaților au intrat în București la 23 noiembrie/6 decembrie 1916.

La 22 noiembrie 1916, maiorul Rosetti a fost avansat la gradul de locotenent-colonel¹⁶. În foaia calificativă, generalul Rășcanu nota că Radu R. Rosetti a dat dovadă, cât a funcționat la Marele Cartier General, de muncă neobosită, devotament și pricepere desăvârșită în executare misiunilor încredințate. În concluzie, generalul Rășcanu era convins că lui Rosetti îi este „*deschisă calea spre a ajunge la cele mai înalte trepte ale carierei militare*”¹⁷.

Convinși de faptul că locul unui adevărat ofițer este în fruntea trupei, maiorul Rosetti solicitase încă din 20 octombrie 1916¹⁸, printr-un raport adresat secției operațiilor din Marele Cartier General, repartizarea în linia întâi a frontului, deoarece activase în serviciul de stat major timp de doi ani și trei luni¹⁹. Rezoluția generalului D. Iliescu,

Rosetti, *op. cit.*, p. 132-135; C. Kirițescu, *op. cit.*, vol. 2, p. 20-21; Profesor Universitar Doctor Valeriu Fl. Dobrinescu, colonel Gh. Nicolescu, *Documente militare românești despre începuturile activității „Misiunii Berthelot” și relațiile sale cu Stavka*, RIM, nr. 6(40), 1996, p. 23-25.

¹² General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 132.

¹³ Général V. Pétin, *Le drame roumain*, Paris, 1932, p. 22-23.

¹⁴ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 134.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 161; „*Am fost înaintat și eu, dar nu mă bucur de loc, mai ales că înaintările s-au făcut cam de-a valma și fără discernământ*”.

¹⁷ Arhivele Militare Române, Fond Direcția Personal, f. 33.

¹⁸ Biblioteca Academiei Române Arhiva Radu Rosetti (în continuare – BARARR), IX, varia 62, f. 38.

¹⁹ *Ibidem*.

din 21 octombrie 1916, refuza cererea ofițerului, întrucât în circumstanțele date ar fi fost inoportună²⁰. Ocazia transferării ofițerului s-a ivit odată cu numirea generalului C. Prezan în funcția de șef de Stat Major General.

În memoriile sale, generalul Rosetti scria pe drept cuvânt: „*Soarta voise ca timpul cât am servit la Marele Cartier General, armata noastră să sufere o serie de înfrângeri [...]. Plecam, socotit de unii ca un înfrânt. O clipă însă nu am avut acest sentiment și moralul nu mi-a scăzut nicicând, pentru că știam că-mi făcusem datoria și pentru că aveam înrădăcinată în mine credința în izbânda finală. Socoteam că înfrângerile suferite erau doar ceva trecător. O dovedea întregul nostru trecut*”²¹.

2. Radu R. Rosetti, erou al bătăliei de la Răzoare – 6 august 1917

În ianuarie 1917, Rosetti a primit comanda Regimentului 55/67 Infanterie²², care provenea din contopirea a două unități – prima din Piatra Neamț, iar cea de-a doua din Bacău. Regimentul se afla cantonat în localitatea Vorniceni, situată în apropierea Botoșanilor.

Noul comandant a urmărit realizarea unei bune pregătiri tehnice a regimentului și ridicarea moralului trupei, care era cuprinsă de panica unei iminente evacuări în Rusia, din cauza evoluției frontului. O atenție sporită a acordat Rosetti problemelor administrative, precum hrana regimentului, cazarea ofițerilor și aprovizionarea cu cele necesare unei unități militare în timp de război.

Deoarece la fuzionarea regimentelor, cel cu nr. 55 avea drept comandant pe C. Dragu, s-a hotărât ca lui Rosetti să i se încredințeze comanda unui alt regiment, și anume Regimentul „Mihai Viteazul” nr. 6²³, cantonat la Horlești și aflat în subordinea ierarhică a Diviziei a 4-a, condusă de colonelul I. Ghinescu, fost coleg al lui Rosetti la Școala Superioară de Război.

Din pricina slabei înzestrări și lipsei ofițerilor și subofițerilor, noul comandant a înaintat un raport Brigăzii a 8-a infanterie și Diviziei a 4-a, precum și ministrului de Război, Vintilă Brătianu. Raportul²⁴ prezenta situația reală a regimentului și propunea măsuri de reorganizare rapidă.

Izbucnirea tifosului exantematic a afectat și Regimentul Mihai Viteazul nr. 6. În aceste condiții excepționale, comandantul Regimentului Mihai Viteazul nr. 6, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti a luat măsuri pentru aprovizionarea cu hrană a trupei și asigurarea unui climat sanitar optim.

La 21 martie/3 aprilie 1917, Rosetti s-a îmbolnăvit de tifos exantematic; episodul este relatat de Regina Maria în amintirile sale: „*Când eram gata să plec, un ofițer îmi*

²⁰ *Ibidem*.

²¹ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 166.

²² BARARR, IX, varia 62, f. 41, Ordinul M.St.M. Dosar Nr. 9977 din 14 ian. 1917.

²³ Ordinul Marelui Cartier General nr. 18204/1917, comunicat cu al Diviziei a 14-a, Nr. 1163/4 martie 1917.

²⁴ Nr. 40 către Divizia a 4-a și Nr. 1208 către Brigada a 8-a infanterie, General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. III, p. 192.

spuse că într-un sat mult mai depărtat zăcea bolnav de tifos, abia de puțină vreme, colonelul Rosetti, prietenul nostru”²⁵.

Prezentă la Horlești în ziua de 2/15 aprilie 1917, Regina Maria își amintea: „Cea mai multă vreme am petrecut-o printre bolnavi, care din nenorocire erau mult prea numeroși [...]. La Horlești era ceva ce-ți rupea inima. Un biet doctor (Weinberg) se lupta singur cu sute de bolnavi răspândiți în niște colibe nenorocite, iar ofițerii regimentului aproape toți zăceau de tifos. Umblau de colo colo prin cocioabele dărăpănate în care erau înghesuiți. Bolnavii unii peste alții; le împărții bomboane, țigări, iar celor mai bolnavi coniac și ceai [...]. Halul de mizerie a acestor infirmerii improvizate întrece orice descriere”²⁶.

Starea sănătății lui Radu R. Rosetti s-a înrăutățit, așa încât a fost transportat la Iași, la Spitalul „Caritatea”, unde va sta internat până în luna mai 1917, când a revenit pe front.

Activitatea comandantului Rosetti a fost apreciată laudativ de generalul I. Ghinescu, comandantul Diviziei a 4-a. Acesta evidenția însușirile fizice și intelectuale și destoinicia comandantului de regiment, verificată ulterior pe câmpul de luptă: „el este o podoabă a armatei și merită înaintarea excepțională la gradul de general”²⁷.

La propunerea generalului Prezan, Rosetti a acceptat la 22 mai/ 4 iunie 1917 să preia comanda Regimentului 47/72 Infanterie, alcătuit din fostele regimente 47 (Ploiești) și 72 (Mizil)²⁸. Cu acest regiment va participa locotenent-colonelul Radu R. Rosetti la marea bătălie de la Mărășești din vara anului 1917.

Și la comanda Regimentului 47/72 Infanterie, Rosetti și-a dovedit profesionalismul, capacitatea de organizare administrativă și tehnică, dar mai ales devotamentul și abnegația față de cariera militară.

O prezentare detaliată a bătăliei de la Răzoare și a zilelor care au premers-o se găsește în Jurnalul de operații al Regimentului 47 Infanterie²⁹.

Din *Darea de seamă asupra Părții ce am luat la Bătălia de la Răzoare 6/19 august 1917*³⁰, întocmită de locotenent-colonelul Radu R. Rosetti reiese că acesta a luat comanda regimentului la 22 mai/4 iunie 1917. Acest regiment, care luptase pe valea Oltului, s-a refăcut în împrejurimile Hârlăului, deși trecuse prin epidemia de febră tifoidă și tifos exantematic.

Ordinul de plecare pe front a fost executat la 3/16 iunie 1917. Regimentul avea în componența sa 56 de ofițeri, 2.960 oameni de trupă, 590 cai, 100 de trăsuri. Armamentul consta din: 2.775 puști Lebel, 48 puști mitraliere, 24 mitraliere St. Etienne,

²⁵ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III. Traducere din limba engleză de Mărgărita Miller Verghi, Ediție îngrijită și note de Ioana Cracă, București, Editura Eminescu, 1991, p. 187-188.

²⁶ *Ibidem*, p. 192.

²⁷ Arhivele Militare Române, Fond Direcția Personalului, f. 35.

²⁸ BARARR, II, mss. 3, p. 199.

²⁹ Arhivele Militare Române, *Jurnalul operații Reg. 47 Infanterie*, f. 134-146.

³⁰ *Ibidem*, f. 134-138; vezi și General Radu R. Rosetti, *Partea luată de Regimentul 47/72 la războiul pentru întregirea neamului*, București, 1926, p. 64-72.

grenade etc.³¹. În primele zile ale lunii iulie 1917, Regimentul 47 Infanterie a cerut să fie trecut în linia întâi, deoarece ajunsese în localitatea Blehani, situată în linia a II-a a frontului.

După ce regimentul a trecut malul drept al Siretului și a cantonat în localitatea Clucerul, a format un dispozitiv pe care l-a ocupat între 22 iunie și 3/16 iulie. Sectorul a fost inspectat la 10 iulie 1917 de generalul Berthelot, care nota în Jurnalul său: „*Am examinat instalația regimentului comandat de colonelul Rosetti; rezerva diviziei de infanterie. Toate lucrările sunt bine făcute, remarcabil trasate și bine ascunse chiar și unor priviri verticale. După încă 3-4 nopți de muncă, totul va fi gata*”³².

Din 29 iulie 1917, Regimentul 47 Infanterie a primit ordin să se instaleze cu linia întâi pe liziera de vest a pădurii „La Răzoare”. În zilele premergătoare mării bătălii de la 6/19 august, locotenent-colonel Radu R. Rosetti a fost preocupat, așa cum reiese din documente, de asigurarea tehnică și logistică a trupe, în contextul mișcărilor strategice ale adversarului, care se afla, la 2 august, cu infanteria la 1.800 m de liniile armatei noastre³³.

În felul acesta, regimentul comandat de locotenent-colonelul Rosetti era pe deplin pregătit pentru înfruntarea cu inamicul. Comandantul Regimentului 47/72 Infanterie a încercat să ia legătura cu Batalionul I, situat la marginea pădurii „La Răzoare”, pentru a-i da instrucțiunile ce precedau lupta care se apropia. Datorită ruperii firelor telefonice, Rosetti a raportat în scris Brigăzii situația frontului și a cerut noi informații de la ofițerii de legătură ai regimentelor vecine³⁴.

Un moment important al identificării pozițiilor inamice a fost cel din ziua de 5/18 august 1917, când sublocotenentul I. Popa, adjutantul Batalionului II, s-a oferit să meargă în tranșeele adversarului. Plecat cu o patrulă de 5 oameni, în mijlocul zilei, sublocotenentul Popa a reușit să intre în liniile dușmane, să distrugă un post inamic și să aducă un prizonier, care a spus că în față se afla Divizia 115 germană, foarte redusă ca efective și care credea că avea în față ei pe ruși, nu pe români³⁵.

În memoriile sale, generalul Radu R. Rosetti își amintea că după acest episod au venit „la postul de comandă Vintilă Brătianu și cu generalul Vouillemin. Erau de vreo două zile în regiune, inspectând mai ales serviciile și, aflând că sunt prin apropiere, au venit să mă vadă și să mă întrebe ce-mi face regimentul”³⁶.

În dimineața zilei de 6/19 august 1917, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti a inspectat postul de comandă al Batalionului I, situat la marginea de apus a pădurii „La Răzoare”. În jurul orei 10²⁰, în timp ce o parte din Regimentul 51 se retrăgea, trupe

³¹ General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri*, vol. III, p. 201.

³² Arh. Naționale, Dosar 1770 (General Henri M. Berthelot, „*Jurnalul*” – *Misiunea franceză în România aliată 1917-1918*, 1 octombrie 1916-5 mai 1919, f. 124) Pentru frontul din România, 1916-1917, vezi și Glenn E. Torrey (Emporia State University), *Russia, Romania and France: The reorganization of the Romanian front 1916-1917*, Revue Roumaine d'Histoire, 1992, janvier-juin, 1-2, București, Editura Academiei Române, pp. 51-63.

³³ Arhivele Militare Române, *Jurnal de operații, Reg. 47 Inf.*, f. 137.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, f. 137 verso.

³⁶ General Radu R. Rosetti, *op.cit.*, vol. III, p. 215.

inamice de trăgători se îndreptau spre est de pădurea de „La Răzoare”. Comandantul Regimentului 47 Infanterie a dat ordin maiorului Drăgănescu să contraatace cu o companie liniile inamice. În jurul orei 11, când Rosetti a fost rănit, a dat ordin maiorului Mareș, cel mai vechi comandant de batalion din regiment, să preia comanda și, în același timp, să-i comunice maiorului Drăgănescu să declanșeze contraatacul³⁷.

În încheierea Dării de seamă, Rosetti identifica factorii care au dus la reușita rezistenței regimentului condus de el: „Atribui reușita rezistenței noastre și a contraatacului următorilor factori:

1. Morale ridicat al ofițerilor și trupei și voința lor de a șterge rușinea din seara zilei de 14 iulie.

2. Dispunerea în adâncimea regimentului.

3. Starei înaintate a lucrărilor de apărare și în special a faptului că am avut cel puțin un rând de rețele de sârmă complet.

4. Bunei legături ce a existat între infanterie și artilerie care ne-a dat cu prisos tot ce am cerut³⁸.

Ațiunile Regimentului 47 Infanterie au fost prezentate astfel regelui printr-un raport operativ³⁹ întocmit de generalul de divizie Eremia Grigorescu ale cărui aprecieri nu au nevoie de comentarii: „cu un elan extraordinar, a contraatacat cu vigoare, ajungând cu elementele înaintate până la Satul Nou. Comandantul acestui regiment, locotenent-colonelul Rosetti în fruntea regimentului pe când conducea contraatacul a fost grav rănit”.

În Darea de seamă întocmită de generalul Ion Popescu, comandantul Diviziei 13 se arată că maiorul Gheorghe Drăgănescu confirma ordinul primit de la comandantul Rosetti de a contraataca pe inamic și de a restabili situația⁴⁰.

La rândul său, șeful statului major al Diviziei 13, colonelul Dragu⁴¹, „perfect om de front”⁴², prezenta astfel desfășurarea evenimentelor din 6 august 1917 în Darea de seamă operativă: „În sectorul Brigazei 26 Infanterie, sub un bombardament intens și atacat de forțe superioare, a pierdut aproape în întregime Batalionul I, care se găsea la flancul stâng și a fost nevoit să se retragă. Locotenent-colonel Rosetti Radu a fost grav rănit în acest moment de un glonț de mitralieră și comanda regimentului a trecut maiorului Mareș⁴³. Ca un simbol al vitejiei ostășești, locotenent colonel Rosetti, aflat în fruntea ostașilor săi, a notat lapidar pe harta sa: „Ordon R(regimentului) să nu treacă peste corpul meu”⁴⁴.

La 8 august 1917, Comandantul Armatei I, generalul Eremia Grigorescu, a dat un Ordin de zi în care se adresa ostașilor săi, spunând că în perioada 24 iulie – 7 august au

³⁷ Arhivele Militare Române, *Jurnal operații Reg. 47 Inf.*, f 137 verso.

³⁸ *Ibidem*, f. 138.

³⁹ Arhivele Militare Române, Fond Marele Cartier General, Dosar Nr. 824, f. 116 (copie).

⁴⁰ Idem, Fond Corpul 5 Armată, Dosar Nr. 56, f. 260-262 (original).

⁴¹ *Ibidem*, Dosar Nr. 57, f. 23-24 (copie).

⁴² „Manuscriptum”, an XIV, nr. 2 (51), 1983, p.117 (caracterizarea aparține lui Șt. Zeletin, care îl numește pe colonelul Radu R. Rosetti „minuat teoretician de cultură rară”).

⁴³ Arhivele Militare Române, Fond Corpul 5 Armată, Dosar Nr. 57/1917, f. 23-24.

⁴⁴ General-maior C-tin Antip, *În prima conflagrație mondială, Lupta Întregului Popor*, număr special, București, 1987, p. 31.

dat cele mai grele și mai mari lupte, iar la Șușița și Siret au dovedit lumii întregi că „nici pe aici nu se trece. Aci cunosc generalul german Mackensen, ce este înfrângerea. Mărășești fu mormântul iluziilor germane”⁴⁵.

În jurnalul său, generalul Henri M. Berthelot nota, în ziua de 21 august 1917: „Colonelul Rosetti a fost grav rănit și transportat la Spitalul francez Notre Dame de Sion [Iași]”⁴⁶.

Eroismul soldaților români a avut largi reverberații în publicistica vremii, în rândurile marilor scriitori români, printre care Octavian Goga, Ion Minulescu sau Mihail Sadoveanu. Aceștia, alături de Barbu Ștefănescu Delavrancea, Gheorghe Ranetti, Vasile Voiculescu, Eugen Lovinescu au înaintat Marelui Cartier General Român un raport întocmit de locotenentul Mihail Sadoveanu, prin care solicitau editarea unui organ de presă al apărării naționale. Așa a apărut primul cotidian militar din țara noastră – ziarul „România”, tipărit la Iași începând cu 2 februarie 1917 și până la 23 martie 1918, având ca director pe Mihail Sadoveanu și redactor-șef pe Octavian Goga.

La numai câteva zile după memorabila bătălie de la 6 august 1917, Mihail Sadoveanu publica articolul „Pe frontul nostru – Bătălia de «La Răzoare»”, unde descria astfel evenimentele: „În această crudă și iute bătălie de «La Răzoare», ofițerii, ca totdeauna de altminteri, au dat dovadă de deplină stăpânire de sine și au așteptat cu liniște clipa contraatacului. Nici o slăbiciune, nici o șovăire [...]”⁴⁷.

Cotidianul „Adevărul” sublinia că faptele colonelului Rosetti „sunt înălțătoare, ele au înălțat sufletele ofițerilor ce comanda și soldaților din regimentul său [...]. În mijlocul lor a fost rănit, de ostașii lui a fost ridicat de pe câmpul de luptă, grăindu-le cuvintele de încurajare: Înainte băieți”⁴⁸. La rândul ei, revista „Familia”⁴⁹ publica ceea ce scria un ofițer, într-o scrisoare adresată Alexandrinei Cantacuzino: „Locotenent colonelul Rosetti din Regimentul 47/72 s-a comportat admirabil în aceste lupte”.

În „Neamul Românesc”, ziarul condus de Nicolae Iorga, a fost inserată știrea că „Printre ofițerii răniți în luptele de la Mărășești, însemnăm pe domnul colonel Radu Rosetti și căpitan N. Miclescu pe care M.S. Regele, pentru eroismul lor, i-a decorat cu ordinul Mihai Viteazul, clasa a III-a”⁵⁰; regimentul a primit aceeași distincție.

Decorarea Regimentului 47/72 Infanterie cu Ordinul „Mihai Viteazul”⁵¹ a fost motivată astfel: „Pentru vitejia și avântul cu care au luptat atât ofițerii, cât și trupa, în aprigele lupte de la Mărășești din anul 1917. În ziua de 6/19 august, pe când regimentul se afla în poziție «La Răzoare», a fost atacat de forțe germane covârșitoare; ofițerii,

⁴⁵ Arhivele Militare Române, *Jurnal de operații*, Regimentul 47, pp. 138-139.

⁴⁶ Arhivele Naționale, Dosar 1770, f. 146 (General H.M. Berthelot *Jurnal – Misiunea franceză în România Aliată 1917-1918*).

⁴⁷ „România”, 15 august 1917, p. 1.

⁴⁸ „Adevărul”, anul XXIV, Nr. 11322, 1 martie 1922, p. 1-2.

⁴⁹ „Familia”, seria V, anul 13/113, Nr. 7/142, iulie 1971. Convorbire cu Ion Măneacă, participant la bătălia de „La Răzoare”, realizată de Stelian Vasilescu.

⁵⁰ „Neamul românesc”, 15 august 1917, p. 2.

⁵¹ Pentru detalii vezi: *Din istoricul ordinului militar Mihai Viteazul*, în vol. *Mihai Viteazul – Restitutor Daciei*, Craiova, 1993, pp. 7-12.

subofițerii și soldații au luptat însă cu o furie și o energie atât de mare, încât cu toate atacurile îndârjite date de dușman, acest glorios regiment a rămas neclintit pe poziții”⁵².

Comandantul regimentului, locotenent-colonelul Radu R. Rosetti, a fost decorat „pentru vitejia și destoinicia cu care a condus regimentul în luptă de «La Răzoare» din 6 august 1917. Aruncând la timp batalionul de rezervă în fața trupelor germane ce înaintau, le-a oprit avântul, dând astfel timp rezervelor diviziei să intervină cu hotărâre în flancul și în spatele inamicului, și să-l silească să se retragă în dezordine. În timpul luptei, pe când se afla în mijlocul trupelor sale, a fost grav rănit de un glonte de mitralieră”⁵³.

În foaia calificativă de la 22 mai 1917 la 6 august 1917, șeful său direct, colonelul Marin Nedeianu, comandantul Brigăzii 26 Infanterie, nota că Radu R. Rosetti a probat că este un ofițer destoinic, priceput și de o energie și activitate remarcabile.

Comandantul Diviziei 13, generalul Ion Popescu, nota că „începutul bătăliei din 6 August 1917 l-a găsit pe locotenent-colonel Radu Rosetti pe linia de luptă de unde nu s-a întors decât prin evacuare fiind grav rănit de glonț [...]. Aripa stângă a Regimentului 47/72 Infanterie comandată de Radu Rosetti a avut de suferit șocul cel mai teribil care a și sfârșit complet această aripă, înlesnind penetrația dușmanilor în poziții”⁵⁴.

Transferat de pe câmpul de luptă la Spitalul francez (nr. 141) din Iași⁵⁵, și instalat în clădirea institutului Notre Dame de Sion, ofițerul Rosetti s-a bucurat de atenta îngrijire a medicilor, în frunte cu chirurgul francez E. Sorrel și a fost deseori vizitat de înalți demnitari precum Ion I.C. Brătianu, Barbu Știrbei și de familia regală.

Supus unei dificile operații, în urma căreia piciorul stâng i-a fost scurtat cu 4,5 cm, Rosetti a stat în spitalul de la Iași până la sfârșitul lunii octombrie 1917.

La 1/14 septembrie 1917, Rosetti a fost înaintat la gradul de colonel⁵⁶. Referindu-se la acest moment, eroul de „La Răzoare” nota, în amintirile sale: „*Nu mi-a displicut să adaug încă o tresă la tunică și la chipiu, dar am crezut atunci, cum cred și azi, că aceste înaintări pripite, de care profitau mult prea mulți neîndestulat de selecți, au fost o greșală. Am spus-o lui Vintilă Brătianu. Și acesta era de aceeași părere, dar mi-a spus că mulți generali, și mai cu seamă Eremia Grigorescu și C. Iancovescu, au stăruit mult ca să se facă, sub pretextul de a se da o satisfacție corpului ofițeresc*”⁵⁷.

Ca o recunoaștere a meritelor sale militare, colonelului Rosetti i-a fost acordat de către generalul Christopher Ballard „Ordinul englez al Serviciului Distins”, pentru care fusese propus de fostul șef al Misiunii militare engleze, Thomson⁵⁸.

Vizitele făcute în spital de membrii familiei regale i-au adus clipe de emoție și bucurie ofițerului Radu R. Rosetti. În jurnalul său, Regina Maria își amintea: „În

⁵² „Monitorul oficial”, Nr. 201 din 28 nov./6 dec. 1917; vezi și General R. Rosetti, *Partea luată de Regimentul 47/72 Infanterie în războiul pentru întregirea neamului*, București, 1926, pp. 64-72.

⁵³ Înaltul decret Nr. 1172 din 9 oct. 1917 în „Monitorul Oficial”, Nr. 169 din 17/30 octombrie, p. 1755-1757; Vezi și Arhivele Militare Române, Fond Generali Bătrâni, Dosar Nr. 6, f. 37.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri III*, p. 220-241 [capitolul X, intitulat *Rănit*].

⁵⁶ Înaltului decret Nr. 1330 din 13 nov. 1917 („Monitorul oficial”, Nr. 195 din 16/29 noiembrie 1917); Vezi Arhivele Militare Române, Fond Generali Bătrâni, f. 4.

⁵⁷ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 224.

⁵⁸ BARARR, VIII, Acte 100.

Spitalul francez... am găsit vechiul meu prieten, Radu Rosetti, greu rănit la picior, are o fractură a șoldului. Cu durere mă gândesc că rolul lui activ în acest război de acum s-a sfârșit. El însă era vesel ca întotdeauna și înflăcărat la gândul bătăliilor; avea poftă de viață și era plin de entuziasm. Și nu mai isprăvea laudându-și trupele”⁵⁹. Dar vizita ce l-a impresionat pe Rosetti a fost aceea din 24 septembrie/6 octombrie 1917 a Regelui Ferdinand⁶⁰, care i-a prins în piept însemnul ordinului Mihai Viteazul și l-a îmbrățișat pe rănitul de la Mărășești.

Având în vedere tocmai faptul că rolul activ al lui Rosetti în război se sfârșise dureros și ținând cont de calitățile sale incontestabile privind îndrumarea tinerilor, familia regală, în semn de înaltă prețuire, îi încredința misiunea de a-l însoți pe principele Nicolae la studii în Anglia. Relevantă este scrisoarea Reginei Maria, primită de Rosetti prin intermediul prietenului său Ballif la 18/31 octombrie 1917, în care ea își exprima încrederea și motiva alegerea făcută de casa regală pentru a-i încredința această misiune lui Rosetti⁶¹. Situația din Rusia a determinat însă contramandarea misiunii.

Atașamentul comandantului față de regimentul pe care îl comandase în linia întâi a frontului se observă și din dorința de a relua comanda și de a continua lupta. Aflat în spital, Rosetti a primit versurile scrise de sergentul Ion Vișoni⁶² din Compania a 3-a, precum și o telegramă de felicitare cu ocazia Anului Nou. În aceasta din urmă era scris: „Ofițerii și trupa Regimentului 47/72 Infanterie vă urează ani mulți plini de fericire și bucuria întregirii neamului pentru care ați luptat ca un erou. Comandantul Regimentului 47 Infanterie Colonel Dragu [Ianuarie 1918]”⁶³.

Ecourile bătăliei de „La Răzoare” la care Rosetti s-a comportat eroic au continuat și după încheierea primei conflagrații mondiale. Cunoscutul istoric Constantin Kirițescu⁶⁴ descria cu amănunte încheierea dintre români și germani, subliniind bravura de care au dat dovadă ostașii Regimentului 47 Infanterie, iar distinsul istoric Alexandru Lapedatu numea – într-un discurs de recepție la Academia Română – ziua de 6 august 1917 „ziua celor mai glorioase lupte din războiul nostru de reîntregire”⁶⁵.

⁵⁹ Maria, Regina României, *op. cit.*, vol. III, p. 259.

⁶⁰ General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, p. 223.

⁶¹ *Ibidem*, p. 225.

⁶² *Ibidem*, p. 218.

⁶³ BARARR, IX, varia 61, f. 8.

⁶⁴ C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. II, București, 1989, pp. 124-125.

⁶⁵ Academia Română, *Discursuri de recepțiune*, LXV, *Răspunsul domnului Alexandru Lapedatu*, București, 1935, p. 22.

GENERALUL EREMA GRIGORESCU – SIMBOL AL VITEJIEI ROMÂNILOR

Ilie Gorjan

Războiul, definit de teoreticianul german Clausewitz ca o „continuare a politicii cu alte mijloace”, este una din marile grozăvii ale omenirii, care au produs perturbări și mutații esențiale în evoluția societății și, cu atât mai grav, victime umane și pagube materiale incomensurabile. Prima conflagrație mondială (1914-1919), prin amploarea și consecințele sale, a rămas adânc încrustată în memoria omenirii. Perioada celor cinci ani de război, care a prilejuit desfășurarea unor ample acțiuni militare pe spații terestre, maritime și aeriene imense, precum și angajarea unor resurse materiale și umane deosebite, a avut ca efect profunde transformări în viața economică și socială, în ordinea și ierarhia internațională¹.

România, ca parte beligerantă începând cu 4 august 1916, a fost pe rând câștigătoare (pentru puțină vreme), dar și victimă (cu toate grozăviile specifice acestei situații) în perioada 23 noiembrie 1916-11 noiembrie 1918, când a cunoscut regimul opresiv al ocupației Puterilor Centrale. Așa cum afirmă Constantin Kirițescu, „România a avut marele ei război. Prinsă în vârtejul de foc al războiului mondial, ea l-a cunoscut pe toate fețele, a trecut prin toate încercările. A trăit puține clipe de entuziasm și multe zile de deznădejde. A câștigat izbânzi glorioase și a suferit înfrângeri dureroase. A fost umilită și a triumfat. A coborât povârnișurile prăpăstioase ale catastrofei, dar s-a înălțat la sfârșit pe culmile izbândii”².

În timpul acestui război, s-au evidențiat pe câmpul de luptă numeroase personalități militare care, prin faptele lor de arme, au contribuit decisiv la gloria și onoarea armatei române și, implicit, a României în cadrul celor 33 de state participante la război. Una dintre figurile luminoase, care au înscris pagini de nepieritoare glorie în istoria neamului românesc, a fost generalul Eremia Grigorescu. Născut la 28 noiembrie 1863 în comuna Bujoru (județul Galați), într-o familie de învățători, a urmat cursurile școlii primare și ale celei gimnaziale la Galați, iar liceul la Iași, evidențiindu-se pe timpul școlii prin înclinația deosebită pentru matematică și istorie.

După liceu, a optat pentru cariera militară, pe care a început-o la Școala de ofițeri și la Școala de aplicație din București între anii 1882-1886. Ulterior, timp de doi ani (1886-1888) a îndeplinit funcția de atașat pe lângă Centrul de instrucție al artileriei franceze din Paris, unde s-a remarcat printr-o „înaltă pregătire profesională, printr-un

¹ Vicențiu Cojan, *Primul război mondial-repere de cronologie militară*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997, p. 5.

² Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 23.

dezvoltat simț al datoriei și prin remarcabile calități organizatorice”.³ După acest stagiul de doi ani, a început cercetarea științifică, efort în urma căruia i-au fost publicate două cărți de specialitate: *Calculul probabilităților cu aplicare la gurile de foc* și *Studiul ballistic al armei Mannlicher model 1893*, contribuind astfel la îmbogățirea fondului de carte cu specific militar.

A ocupat diverse funcții la eșaloane și structuri militare diferite, și anume: profesor și director al Școlii de artilerie, geniu și marină, director al Pulberăriei statului, director al artileriei și director al personalului în Ministerul de Război, comandant de divizie, reprezentant al armatei române în calitate de observator la marile manevre ale unor state europene⁴. A parcurs toate gradele militare până la cel de general, care i-a fost acordat în anul 1915, când a și primit comanda Diviziei 15 Infanterie, cu care, în preajma intrării României în război, se găsea în zona Periș, în rezerva Marelui Cartier General. În fruntea acestei divizii a participat la luptele din Dobrogea, în anul 1916, unde faptele sale de arme au fost memorabile, motiv pentru care Divizia 15 Infanterie și-a câpătat renumele de „divizia de fier”, iar comandantul ei a fost primul general român decorat cu ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a⁵.

Și pentru că inamicul își propusese să pătrundă în Moldova pe Valea Trotușului, generalul Grigorescu a primit ordin să apere Valea Oituzului, unde avea ca inamic cinci divizii conduse de generalul Schmettov. La 9 octombrie 1916, comandantul Armatei de Nord, generalul Constantin Prezan, i-a arătat lui Grigorescu implicațiile deosebit de grave ale unei eventuale retrageri în această zonă. Eremia Grigorescu i-a dat un răspuns care a devenit un adevărat crez al armatei române: „Cunosc situația, domnule general. Pe aici inamicul nu va trece”⁶. Și într-adevăr, între 11-27 octombrie 1916, Divizia 15 Infanterie, comandată de generalul Eremia Grigorescu, și-a făcut cu prisosință datoria, soldații luptând cu o îndârjire greu de descris în cuvinte și respingând atacurile inamicului, îndârjire inoculată în inimile lor de către însuși comandantul diviziei. Confirmă acest fapt următorul aspect din timpul bătăliei: un colonel șovăia să intre într-o luptă inegală. Grigorescu îl admonestează cu cuvintele „Colonele, mă voi pune eu în capul regimentului și voi intra în foc, iar d-tale îți voi aplica articolul din lege care glăsuiește să te împușc. Alege!” Evident, colonelul a ales calea luptei⁷.

Faptele de vitejie ale generalului Eremia Grigorescu au fost apreciate de generalul Constantin Prezan, care, reliefând contribuția lui Grigorescu la obținerea victoriei de la Oituz, scria: „Generalul Eremia Grigorescu, comandantul Diviziei 15 Infanterie, de când a intrat sub comanda Armatei de Nord, s-a distins susținând zilnic lupte îndârjite în valea Oituzului. Prin dispozițiuni judicioase date în ordinele de operațiuni, prin energia și curajul personal a indus ofițerilor și trupeii de sub comanda sa o desăvârșită încredere în victorie, punându-i astfel în măsură de a susține dese și impetuoase atacuri și contra-

³ Ioan Scurtu, *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor flori*, Editura Albatros, București, 1978, p. 116.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 117.

⁶ Constantin Kirîțescu, *op. cit.*, p. 403-409.

⁷ Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 119.

atacuri cu rezultate strălucite în contra unui inamic mult superior ca număr”⁸. După retragerea armatei române în Moldova, în urma ocupării României de către Puterile Centrale, Eremia Grigorescu a primit pentru scurtă vreme comanda Armatei de Nord (din care mai rămăseseră doar trei mari unități), care, la rândul ei, a fost trecută, la sfârșitul lunii decembrie 1916, în subordinea Armatei a II-a comandată de generalul Alexandru Averescu, sub numele de Grupul Oituz – Vrancea.

În fruntea acestui grup, generalul Grigorescu a reușit să respingă încă o dată atacurile inamicului în perioada 22 decembrie 1916-18 ianuarie 1917, generalul făcând din nou dovada unor calități deosebite și reale însușiri de vitejie în încheștarea cu inamicul. În ianuarie 1917, generalul Grigorescu a fost numit comandantul Corpului IV Armată, nou creat în procesul de reorganizare a armatei desfășurat în Moldova în primele șase luni ale anului 1917. După începerea bătăliei de la Mărășești în noaptea de 5/6 august 1917 (generalul Grigorescu fusese numit la 29 iunie comandantul Corpului VI Armată, în subordinea Armatei a I-a comandată de generalul Constantin Cristescu), generalul Grigorescu a trecut la apărare, manifestând același curaj și aceeași dârzenie ca și în precedentele bătălii, trăsături pe care le-a transmis și subordonaților săi. Apreciind că nu putea rezista ofensivei inamicului, generalul Cristescu i-a propus generalului Constantin Prezan (fusese numit, între timp, șef al Marelui Cartier General), la 11 august, să retragă armata la nord de Trotuș. Prezan i-a cerut părerea și lui Grigorescu, al cărui răspuns este fără echivoc privind voința sa de neclintit de a-și apăra țara până la ultima picătură de sânge: „După șase zile de luptă, inamicul, dacă nu-i mai obosit ca mine, este tot atât de obosit și mai uzat decât mine. Trebuie să rezistăm cu orice preț pe frontul pe care ne găsim. A ne retrage înseamnă a ceda și restul Moldovei, a pierde toată artileria grea și o mare parte din restul artileriei noastre. De aceea, cu tot pesimismul unora, voi ține frontul cu forțele actuale și cu cele ce vor sosi în zonă”⁹.

Apreciind poziția generalului Grigorescu, în ziua de 12 august, Marele Cartier General l-a numit în funcția de comandant al Armatei a I-a, instituindu-se, în aceeași zi, un comandament unic sub conducerea generalului Ragoza, structură militară ce cuprindea Armata I și Armata a IV-a rusă.¹⁰ Din cauza succesarilor obținute de trupele germane, aflate în ofensivă, generalul Ragoza a ordonat retragerea la 6 km în spatele Mărășeștilor. Generalul Grigorescu n-a fost de accord cu acest ordin și i-a cerut permisiunea generalului Prezan să continue apărarea pe frontul pe care se găseau trupele române și ruse, opinie pe care a împărtășit-o și generalul Scerbacev, comandantul adjunct al trupelor ruso-române de pe frontul din Moldova (comandantul suprem era Regele Ferdinand).¹¹ În acest context, generalul Eremia Grigorescu a fost numit șef al comandamentului unic în locul generalului Ragoza.

În final, rezistența exemplară a românilor sub comanda generalului Grigorescu și-a spus cuvântul, pentru că pe 21 august 1917, bătălia de la Mărășești a luat sfârșit, această

⁸ *Ibidem*, p. 121.

⁹ *Ibidem*, p. 125.

¹⁰ Colectiv de autori, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988, p. 593-594.

¹¹ *Ibidem*, p. 596.

bătălie reprezentând cea mai importantă acțiune militară executată de armata română în campania anului 1917 și una dintre cele mai strălucite victorii din istoria luptelor pentru independența țării. Despre aceastăătălie, Mihail Sadoveanu scria: „După două săptămâni, inamicul s-a oprit. Și-a lăsat brațele în jos și bărbia în piept a descurajare. Gâfâind, s-a tras ca o fiară în cotlon ca să-și lingă rănilile. Mareșalul von Mackensen a privit cu îndoială și cu tristețe harta, și-a închis ochii gândindu-se la hecatombe pe care le-a înălțat pe Siret. Zece până la douăsprezece divizii germane s-au topit în aceastăătălie.”¹²

În ziarul lui, „Neamul Românesc”, Nicolae Iorga scria: „Din întâia zi de mobilizare până azi, generalul Grigorescu n-a cunoscut repaosul, liniștea sufletească; el n-a avut ca mângâiere decât concertul ghiulelelor și freamătul oștilor și al armatelor. Deciziunile lui sănătoase și pline de tact au dat naștere la cuvintele istorice «pe aici nu se trece». Încrederea ce soldații și ofițerii au într-însul a făcut să se zică despre el că e ostașul victoriilor și că acolo unde comandă el nu se poate să nu învingem.”¹³

Generalul Eremia Grigorescu a avut fericirea să vadă împlinit visul de unire a românilor la 1 Decembrie 1918, dar n-a apucat să se bucure prea mult de efectele lui, întrucât la 21 iunie 1919 a încetat din viață la doar 56 de ani, fiind înmormântat, așa cum ceruse pe patul de suferință, în mijlocul acelor soldați care au durat, cu prețul vieții lor, o pagină nepieritoare în istoria poporului român. Își doarme somnul de veci în Mausoleul de la Mărășești.

Bibliografie:

- Ion Batalli, col. dr. Vasile Mocanu, col. Ion Strujan, *Pe aici nu se trece*, Editura Militară, București, 1976;
- Ioan Scurtu, *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor flori*, Editura Albatros, București, 1978;
- Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983;
- Ion Agârbiceanu, Octavian Goga, Eugen Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu, *Pagini de epopee*, Editura Militară, București, 1987;
- Colectiv de autori, *Istoria militară a poporului român*, Editura Militară, București, 1988;
- Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I și II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;
- Colectiv de autori, *Curs de istoria artei militare*, vol. II, Editura Academiei Militare, București, 1990;
- Colectiv de autori, *Istoria militară a românilor*, Editura Militară, București, 1992;
- Vicențiu Cojan, *Primul război mondial – repere de cronologie militară*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997;
- Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Univers Enciclopedic, București, 1997.

¹² Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 128.

¹³ *Ibidem*, p. 130.

100 DE ANI DE LA SACRIFICIUL SUPREM AL PROFESORULUI STELIAN STERESCU (15 MAI 1875 – 3 APRILIE 1917)

Dumitru-Valentin Pătrașcu
Daniela-Liliana Pătrașcu

Participarea României la Primul Război Mondial a oferit prilejul intelectualității satelor și orașelor României – din rândurile căreia erau recrutați numeroși subofițeri și ofițeri ai Armatei Române – să constituie un exemplu de demnitate, curaj și eroism pentru soldații recrutați din rândurile țăranilor și orășenilor, care, în imensa lor majoritate erau neștiutori de carte, dar aveau o imensă dragoste pentru pământul țării și împărtășeau idealul dezrobirii neamului românesc.

În acest context, aportul învățătorilor și preoților a fost determinant în susținerea moralului trupelor române în toamna anului 1916 și în iarna anilor 1916-1917, în condițiile în care 2/3 din teritoriul României se afla sub ocupația Puterilor Centrale iar situația din Moldova devenise critică din cauza lipsurilor, numărului foarte mare de refugiați, frigului, foametei și epidemiei de tifos exantematic.

Profesorul Stelian Sterescu¹, născut la Ploiești la 15 mai 1875², avea să se stabilească la Târgu-Jiu, remarcându-se ca unul dintre cei mai iluștri dascăli ai Gorjului la începutul secolului al XX-lea, fiind profesor de limba română, limba latină și istorie la prima instituție de învățământ secundar din orașul Târgu-Jiu, a cărei activitate debutase la 1 septembrie 1890, Gimnaziul Real³ din Târgu-Jiu.

În perioada 1885-1889 a urmat cursurile Școlii Primare nr. 4 din Ploiești, ulterior frecventând cursurile Liceului „Petru și Paul” din Ploiești, astfel că, la 12 iulie 1893, i-a fost eliberat un certificat „prin care se atestă că elevul Stelian Sterescu”⁴ era „absolvent al clasei a IV-a din acest liceu în anul școlar 1892-1893”⁵.

Referindu-se la această perioadă din viața sa, profesorul Stelian Sterescu consemna, într-un document intitulat „Statul meu personal la 1 Ianuarie 1908” că: „În iunie 1896 m-am prezentat la examenul de bacalaureat, reușind; iar diploma am luat-o

¹ Vezi Dumitru-Valentin Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, *Două vieți dedicate învățământului românesc*, edițiile a I-a și a II-a, Craiova, Editura Sitech, 2013.

² Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 355.

³ Cornel Alexandrescu, *Monografia liceului «Tudor Vladimirescu»*, Târgu-Jiu, Editura PUNCT, 1997; Cornel Alexandrescu, Nicolae Mischie, *Album didactic al Liceului și Colegiului Național «Tudor Vladimirescu». 1890-2002*, Târgu-Jiu, Editura Rhabon, 2003.

⁴ Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 357.

⁵ *Ibidem*.

în toamna aceluiași an”⁶. După obținerea diplomei de bacalaureat, la 18 septembrie 1896, Stelian Sterescu a urmat cursurile facultății de Filologie a Universității București până în anul 1899, având să se prezinte la examenul de licență în anul 1903 și obținând diploma de licență la 16 septembrie 1903, ca urmare a susținerii lucrării intitulate „*Obiceiuri de înmormântare la Romani și Etrusci*”⁷.

La scurt timp de la obținerea diplomei de bacalaureat, Stelian Sterescu a fost numit suplinitor al lui Teodor G. Georgescu, institutor la Școala de Băieți nr. 1 din Ploiești, printr-un ordin emis de Direcția Învățământului Primar și Rural din cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, document datat la 1 octombrie 1897⁸.

Ulterior, la 11 noiembrie 1902, Direcțiunea Învățământului Secundar și Superior din cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice îl înștiința printr-o adresă că, începând din data de 15 noiembrie 1902, a primit „*suplinirea catedrei de limba latină în clasa a VI-a și limba franceză în clasa a I-a de la liceul din Tulcea*”⁹.

După obținerea diplomei de licență în filologie, Stelian Sterescu a depus la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice documentele necesare pentru înscrierea la examenele de capacitate ce urmau a se desfășura în anii 1903 și 1904 la limba latină și limba română. Profesorul Stelian Sterescu și-a continuat activitatea didactică la liceul din Tulcea până la 31 august 1905, după susținerea examenului de capacitate, la 1 septembrie 1905, fiind numit de către ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice „*profesor cu titlu provizoriu la catedra de limba latină de la liceul din Turnu-Severin, având a preda cursul la clasele a VII-a și a VIII-a*”¹⁰.

Stelian Sterescu a predat la liceul „*Traian*” din Turnu-Severin până la 31 august 1907, întrucât începând cu data de 1 septembrie 1907 a fost numit „*profesor cu titlu provizoriu în orașul Tg-Jiu, la gimnaziu, având a preda limba latină (...) și istoria*”¹¹.

Este semnificativ faptul că, încă de la înființarea sa, în anul 1890, Gimnaziul din Târgu-Jiu a beneficiat de un corp didactic foarte bine pregătit, fapt ce a contribuit la obținerea unor rezultate deosebite în activitatea didactică¹². În perioada 1895-1905 Gimnaziul din Târgu-Jiu l-a avut director pe profesorul de matematică Iuliu Moisil, român transilvănean, originar din orașul Năsăud, aici activând, în anul școlar 1898-899, preotul Ioan Mălăescu, profesor de religie, Ion Popescu-Voitești, profesor de geografie în perioada 1899-1903, Ștefan Ciuceanu, profesor de istorie în anii 1899-1902 sau Augustin Crainic, profesor de limba română între anii 1902-1916 și 1918-1919¹³.

Pe lângă activitatea didactică, profesorul Stelian Sterescu s-a implicat activ în viața culturală a orașului Târgu-Jiu, imediat după instalarea sa în reședința județului

⁶ *Idem*, doc. nr. 2 364, f. 15r.

⁷ Diploma de licență se află în colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*” din Târgu-Jiu sub numărul de inventar 2 365.

⁸ *Idem*, doc. nr. inv. 2 361.

⁹ *Idem*, doc. nr. inv. 2 364, f. 1.

¹⁰ *Ibidem*, f. 5.

¹¹ *Ibidem*, f. 9.

¹² Cornel Alexandrescu, Nicolae Mischie, *op. cit.*, p. 21.

¹³ *Ibidem*.

Gorj¹⁴. Acest fapt reiese și dintr-o adresă semnată de către președintele Societății Muzicale Române „Hora” din Craiova, G. D. Gabrielescu, datată 5 iunie 1908 și adresată domnului profesor Stelian Sterescu drept mulțumire „*pentru sprijinul atât de binevoitor ce ați dat societății noastre cu ocaziunea concertului la Tg-Jiu din 1 iunie curent*”¹⁵.

Conform unui stat personal întocmit de către profesorul Stelian Sterescu la 1 ianuarie 1908, la acea dată era necăsătorit și avea o vechime în învățământ de „*ani 5, luni una, zile 16*”¹⁶, în cuprinsul aceluiași document fiind consemnat faptul că, la 1 ianuarie 1908, profesorul Stelian Sterescu predă: 7 ore de limba latină pe săptămână, 3 ore de limba română și 2 ore de istorie¹⁷.

Ca recunoaștere a meritelor sale, profesorul Stelian Sterescu fusese decorat, la 10 mai 1906, de către Regele Carol I, cu prilejul serbării jubileului regal, atât cu medalia jubiliară militară, cât și cu medalia jubiliară civilă¹⁸.

În aceste condiții, la 10 noiembrie 1910 Ministerul Instrucțiunii Publice îl informa pe profesorul Stelian Sterescu în legătură cu faptul că „*Majestatea Sa Regele, prin Înalțul Decret Nr. 3 088 a. c., a binevoit a vă numi profesor cu titlu definitiv pentru specialitatea limba latină, principală, și limba română, secundară, în învățământul secundar al băieților*”¹⁹.

Dintr-o adresă semnată de către directorul liceului „Traian” din Turnu-Severin, Dimitrie Horvat, document datat 11 ianuarie 1911, rezultă că, pe lângă activitatea didactică obișnuită, „*domnul Stelian Sterescu (...) s-a oferit să facă, în mod gratuit, instrucția militară a elevilor, și a făcut-o cu tot devotamentul, spre mulțumirea tuturor*”²⁰, pe întreaga durată a anilor școlari 1905-1906 și 1906-1907.

După instalarea sa la Târgu-Jiu, profesorul Stelian Sterescu a continuat să ofere cursuri gratuite, atât la Școala de Ceramică și Școala de Notari din Târgu-Jiu, cât și soldaților înrolați în Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj.

În acest sens, la 4 mai 1911 a fost eliberat de către colonelul Gheorghe Istrat, comandantul Regimentului nr. 18 Infanterie Gorj, un certificat ce adeverește faptul că „*domnul Stelian Sterescu, profesor la Gimnaziul din Târgu-Jiu, a predat, în mod gratuit, gradelor inferioare din acest regiment, jocul de oină de câte 2 ori pe săptămână în 4 ore (câte 2 ore pe zi), în lunile Martie, Aprilie și Mai 1910, și s-a achitat în mod mulțumitor de această chemare*”²¹.

Calitățile profesionale demonstrate de către profesorul Stelian Sterescu aveau să determine numirea sa, la finele anului școlar 1910-1911, în funcția de președinte al

¹⁴ Dumitru-Valentin Pătrașcu, *Profesorul Stelian Sterescu (1875-1917) – erou al primului război mondial*, în volumul *Permanențele istoriei. Profesorul Corneliu-Mihail Lungu la 70 de ani*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2013, p. 366.

¹⁵ Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 375, f. 1.

¹⁶ Idem, doc. nr. inv. 2 364, f. 15.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, f. 16.

²⁰ Idem, doc. nr. inv. 2 377, f. 1.

²¹ *Ibidem*, f. 5.

comisiei de examinare a absolvenților clasei a IV-a de la Gimnaziul „Alexandru Lahovari” din Râmnicu-Vâlcea²², ulterior, fiind numit președintele comisiilor de examinare a absolvenților liceului „Frații Buzești” din Craiova în sesiunile iunie și septembrie 1912²³.

Ca urmare a exigenței și probității profesorilor examinatori, din cei 32 de elevi înscriși la examenul de absolvire susținut în iunie 1912 la liceul „Frații Buzești” din Craiova, doar 13 elevi au reușit să promoveze examenul, restul fiind respinși sau neprezentându-se la toate probele. Una dintre cauzele identificate de către Stelian Sterescu pentru slaba pregătire a elevilor ce s-au prezentat la examenul de absolvire era și aceea că „elevii acestui gimnaziu sunt așa de bine deprinși cu urâtul obicei de a copia, încât acest lucru a devenit la ei o adevărată artă”²⁴.

Referindu-se la sesiunea septembrie 1912 a examenului de absolvire desfășurat la liceul „Frații Buzești” din Craiova, profesorul Stelian Sterescu arăta că „și în această sesiune (...) am remarcat la elevii acestui gimnaziu o ignoranță prea bătătoare la ochi (...) N-am găsit la ei nicio asimilație de cunoștințe, nici prin memorie, nici prin rațiune”²⁵, constatare care l-a determinat să concluzioneze că „dacă școala nu va putea să planeze deasupra tuturor nimicniciilor sociale, se creează un proletariat de titrați ignoranți, lipsiți de educație, nefolositori, ba chiar vătămători societății și vecinic petiționari de posturi, sinecure și demnități”²⁶.

Pentru a evita situația în care persoane lipsite de cunoștințe să posede diplome, profesorul Stelian Sterescu considera că examenele de absolvire „trebuie ținute cu cea mai mare scrupulozitate, nelăsând să se strecoare în cursul superior și, de aici, în universitate, elemente nevrednice”²⁷. În caz contrar, aprecia Stelian Sterescu, „corpul didactic va fi socotit ca o tagmă ordinară de lefegii și supus batjocurii vreunui pseudo-titrat căpătuț de soartă și ajuns unde nici el nu visase”²⁸.

Ca recunoaștere a calităților sale profesionale, profesorul Stelian Sterescu a fost decorat de către Regele Carol I al României cu ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler, conform prevederilor decretului regal nr. 2 068 din data de 31 mai 1912²⁹.

La 22 septembrie 1912, Direcțiunea Învățământului Profesional și Particular din cadrul Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor l-a înștiințat pe profesorul Stelian Sterescu în legătură cu faptul că „Ministerul vă numește, pe ziua de 1 Octombrie 1912, în postul de institutor de la școala de ceramică din Tg-Jiu”³⁰.

În iunie 1913 profesorul Stelian Sterescu a fost desemnat de Direcția Învățământului Secundar și Superior din Ministerul Instrucțiunii Publice președinte al comisiei de examen pentru absolvirea clasei a IV-a la liceul „Traian” din Turnu-Severin³¹.

²² Ibidem, f. 16.

²³ Idem, doc. nr. inv. 2 380, f. 1.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, f. 7r.

²⁶ Ibidem, f. 7v.

²⁷ Ibidem, f. 8v.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Idem, doc. nr. inv. 2 381, f. 1.

³⁰ Idem, doc. nr. inv. 2 382, f. 1.

³¹ Idem, doc. nr. inv. 2 383, f. 1.

Totodată, Stelian Sterescu a fost numit președinte al comisiei de examinare pentru sesiunea din octombrie 1913 a examenului de absolvire a clasei a IV-a de la liceul „Traian” din Turnu-Severin³².

În vara anului 1913, ca urmare a declanșării celui de-al Doilea Război Balcanic, guvernul român a luat decizia decretării mobilizării la 23 iunie 1913, fiind chemate sub arme contingentele 1907-1911 întrucât contingentele 1912 și 1913 erau deja în activitate. În aceste condiții, locotenentul Stelian Sterescu a fost mobilizat în cadrul Regimentului nr. 18 Infanterie Gorj, primit comanda unui pluton din cadrul Companiei a 9-a comandată de către căpitanul Constantin Pleșoianu³³.

La 28 iunie 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj, aflat sub comanda colonelului Ilie Antonescu, s-a deplasat pe calea ferată la Segarcea, a doua zi mărșăluind de la Segarcea la Grecești³⁴. La 30 iunie 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj a mărșăluit pe direcția Rebegi – Gângiova – Lișteava – Ostroveni, unde a făcut joncțiunea cu Regimentul nr. 17 Infanterie din Turnu-Severin³⁵.

În zilele de 1-2 iulie 1913, Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj a traversat Dunărea, pe un pod de pontoane, de la Bechet la Rahova, sub protecția artileriei de coastă române și a flotei Dunării³⁶, la 4 iulie pornind în marș pe direcția Sarbenița – Malorad. În seara zilei de 5 iulie 1913, Regimentul nr. 18 Infanterie Gorj se afla la Șesura, a doua zi pornind în marș spre Vrața³⁷. La 7 iulie 1913 Divizia a I-a Infanterie, din care făcea parte Regimentul nr. 18 Infanterie, pornește în marș spre localitatea Orhania³⁸. În după-amiaza zilei de 9 iulie 1913 Divizia a I-a Infanterie a ajuns la Orhania, a doua zi, după un marș de 30 de km, efectivele Regimentului nr. 18 Infanterie sosind la Saranei, la 37 km de Sofia³⁹.

În dimineața zilei de 11 iulie 1913, la orele 10³⁰, Regimentul nr. 18 Infanterie pornește în marș spre Sofia, însă, ulterior, primește ordin să se retragă spre Araba-Konak, unde bivuahează în noaptea de 11-12 iulie 1913⁴⁰. Ulterior, avea să izbucnească epidemia de holeră, care a făcut 50 de victime în rândurile Regimentului nr. 18 Infanterie⁴¹.

În perioada 1-14 august 1913 Regimentul nr. 18 Infanterie s-a deplasat pe traseul Orhania – Osicovița – Ablanița – Luncavița – Crușevița – Mutnița – Nicopole – Turnu Măgurele – Izlaz – Corabia – Preajba. După o carantină de 5 zile la Preajba, regimentul a intrat în garnizoana Târgu-Jiu la 21 august 1913⁴².

³² *Ibidem*, f. 2.

³³ Vasile Novac, *Regimentul Gorj nr. 18 «Tudor Vladimirescu»*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2011, p. 64.

³⁴ *Ibidem*, p. 65.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, p. 67.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

La 23 august 1913 s-a făcut demobilizarea celor: 3 282 de soldați, 58 de ofițeri, 243 de cai și 45 de trăsurile ce au făcut parte din efectivul Regimentului nr. 18 Infanterie în perioada campaniei din Bulgaria⁴³.

După încheierea celui de-Al Doilea Război Balcanic și semnarea tratatului de pace de la București, profesorul Stelian Sterescu a fost decorat de către Regele Carol I al României cu medalia „*Avântul Țării*“, decretul de decorare fiind emis la 2 ianuarie 1914⁴⁴. Ulterior, printr-un decret semnat de către ministrul de Război, generalul Herjeu, și datat 30 august 1914, profesorul Stelian Sterescu era înștiințat că „*prin Înaltul Decret No. 5 117 de la 26 Iulie anul 1913 s-a înaintat la gradul de Căpitan în rezervă pe ziua de 16 Iulie 1913*“⁴⁵.

Referindu-se la participarea profesorului Stelian Sterescu la campania Armatei Române din Bulgaria din vara anului 1913, doctorul Nicolae Hasnaș arăta, în cuprinsul unei lucrări memorialistice, că „*profesorul (...) a dat dovadă de un spirit militar cu totul excepțional, depășindu-i pe ofițerii activi prin felul cum a știut să mențină disciplina și ordinea unității sale în Tg-Jiu, îndeosebi când trupele noastre au revenit din Bulgaria pline de holeră, fapt care a provocat o adevărată panică în oraș*“⁴⁶.

La scut timp de la sosirea sa la Târgu-Jiu, profesorul Stelian Sterescu s-a căsătorit cu Sofia Hurezeanu, tânăra familie locuind o perioadă în casa lui Vasile Lascăr, fost primar al Târgu-Jiului, deputat de Gorj în parlamentul României și ministru de Interne pentru două mandate în anii 1896-1897 și 1902-1904, decedat la 23 martie 1907⁴⁷. Ulterior, familia Stelian și Sofia Sterescu a locuit pe strada „*Tudor Vladimirescu*“ din Târgu-Jiu, în imobilele de la numerele 64-66 și a avut doi copii, Stelian Sterescu (fiul), născut la 26 decembrie 1910, și Ecaterina⁴⁸, cea care a donat Muzeului Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*“ din Târgu-Jiu, în decembrie 1968, numeroase documente și fotografii ce i-au aparținut profesorului Stelian Sterescu.

Odată cu decretarea mobilizării, profesorul Stelian Sterescu a fost încorporat în Regimentul nr. 18 Infanterie, participând la ofensiva trupelor române din Transilvania din august-septembrie 1916 și la retragerea spre sud ca urmare a ruperii frontului din Defileul Jiului în octombrie 1916.

În aceste condiții, după bătălia de la podul Jiului, desfășurată la 14 octombrie 1916⁴⁹, trupele române au continuat să se retragă spre sud, orașul Târgu-Jiu fiind ocupat de trupele germano-austro-ungare la începutul lunii noiembrie 1916. Regimentul nr. 18 Infanterie se retrage spre Dănești și, ulterior, au avut loc lupte sporadice la Rășina,

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „*Alexandru Ștefulescu*“ din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 760.

⁴⁵ Idem, doc. nr. inv. 2 761.

⁴⁶ Nicolae Hasnaș, *Din volbura vieții...*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2010, pp. 91-92.

⁴⁷ Nicolae Mischie, *Vasile Lascăr – reformator în administrația de stat*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2000.

⁴⁸ Dumitru-Valentin Pătrașcu, Daniela-Liliana Pătrașcu, *op. cit.*, p. 36.

⁴⁹ Stelian S. Sterescu, *În amintirea unui înălțător 14 octombrie 1916 la Târgu-Jiu*, în „*Gazeta Gorjului*“, Târgu-Jiu, an I, nr. 35/12 octombrie 1968.

Tunși, Bărbătești și Filiași. Cu toate acestea, tot în cursul lunii noiembrie 1916 trupele Puterilor Centrale au ocupat și orașul Craiova⁵⁰.

După ocuparea Capitalei țării, la începutul lunii decembrie 1916, trupele române s-au retras în spatele liniei fortificate Focșani – Nămolosa – Galați, unde are loc un amplu proces de reorganizare și dotare cu armament modern, proces coordonat de către Misiunea militară franceză condusă de către generalul Henri Mathias Berthelot⁵¹.

În iarna anilor 1916-1917, situația sanitară deplorabilă, lipsa igienei, lipsa hranei, frigul, au determinat declanșarea unei epidemii de tifos exantematic care a provocat zeci de mii de victime. Din această perioadă datează o serie de poezii semnate de către profesorul Stelian Sterescu și aflate în manuscris în colecțiile Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, așa cum este cazul poeziilor intitulate „*Versuri de durere României mele*”⁵² și „*Se stinge biata țară!*”⁵³.

Fiind evacuat la spitalul din Ruginoasa, în ciuda îngrijirilor medicale pe care le-a primit, Stelian Sterescu a decedat la 3 aprilie 1917, așa după cum reiese din epitaful de pe crucea sa de mormânt din cimitirul de la Târgu-Jiu, unde a fost reînhumat după încheierea Primului Război Mondial. Inscripția citată menționează că acea cruce a fost ridicată „*în amintirea maiorului Sterescu Stelian din Regimentul Gorjiu N. 18, profesor Gimnaziul Tg-Jiu, născut 21 mai 1875, mort pentru Patrie, 3 aprilie 1917 la Ruginoasa, reînhumat*”. Stelian Sterescu a fost reînhumat la 5 iunie 1924 în cimitirul din Târgu-Jiu având gradul de maior⁵⁴.

Referindu-se la împrejurările morții tatălui său, fiul profesorului Stelian Sterescu își amintea că „*veștile cernite au adus în casa noastră știrea despre moartea tatălui meu, a celorlalți unchi, și chiar a eroinei de la Jiu*”⁵⁵.

De altfel, la scurt timp de la intrarea României în Primul Război Mondial, la 7/20 septembrie 1916, profesorul Tiberiu Popescu, directorul Gimnaziului „*Tudor Vladimirescu*” din Târgu-Jiu și foarte bun prieten al lui Stelian Sterescu, avea să fie rănit în luptele de la Buliga, decedând într-un spital militar din Târgu-Jiu după 3 zile, în ciuda îngrijirilor medicale acordate de către medicul Dumitru Culcer⁵⁶.

În concluzie, asemenea numeroșilor învățători, preoți și profesori, colegi de catedră, ce împărtășeau aceleași nobile idealuri ale unității națiunii române și edificării unui stat național unitar român, profesorul Stelian Sterescu a oferit exemplul personal tinerilor soldați ai Armatei Române ce au pornit la războiul de eliberare a fraților oprimați

⁵⁰ Pentru situația existentă în Craiova în perioada anterioară ocupării orașului de trupele Puterilor Centrale și pentru evoluțiile din timpul ocupației, vezi volumul *Documente privind istoria Craiovei în timpul primului război mondial*, coord. Mihaela Dudu, Craiova, Editura Aius, 2016.

⁵¹ Vezi Marcel Fontaine, *Jurnal de război. Misiune în România (noiembrie 1916 – aprilie 1918)*, București, Editura Humanitas, 2016.

⁵² Colecția de documente a secției de Istorie a Muzeului Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” din Târgu-Jiu, document înregistrat sub numărul de inventar 2 386, f. 1.

⁵³ *Ibidem*, f. 2.

⁵⁴ Cornel Alexandrescu, *op. cit.*, p. 59.

⁵⁵ Apud. *Amintirile orașului*, Târgu-Jiu, Editura Măiastra, 2006, p. 55.

⁵⁶ Ion Mocioi, *op. cit.*, p. 56; Vezi Dumitru-Valentin Pătrașcu, *Familia Culcer. Pagini de istorie*, Craiova, Editura Sitech, 2013.

din granițele dublei monarhii austro-ungare, jertfindu-se, alături de sute de mii de camarazi, pentru realizarea idealului unității naționale, ideal încununat de adoptarea, la 1 decembrie 1918, a actului unirii Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Maramureșului și Sătmăruului cu Regatul României de către participanții la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia.

*Căpitan în rezervă Stelian Sterescu,
profesor la Gimnaziul „Tudor Vladimirescu”
din Târgu-Jiu (iulie 1914).*

*Prof. Stelian Sterescu, ofițer în rezervă
și Toma Ioniță din Sălcuța.*

UN EROU VÂLCEAN DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL: NICU ANGELESCU

Erou: (...) 2 – *Persoană care se distinge prin vitejie și prin curaj excepțional în războaie, prin abnegație deosebită în caz de calamități naturale, în împrejurări grele etc. (...).* 3 – *Persoană demnă de a fi glorificată, omagiată datorită devotamentului său pentru o cauză, acțiunilor sale într-un anumit domeniu etc. (...).* 4 – *Personaj principal al unei opere literare, cinematografice etc. (...)*

(DEXI/ Dicționar explicativ ilustrat al limbii române, coord. științific – Eugenia Dima, Chișinău, editurile ARC și GUNIVAS, 2007, p. 668)

Ion Soare

Situație mai rar întâlnită (dacă nu de-a dreptul paradoxală!), titlul unei lucrări a putut/ poate să influențeze percepția și, în ansamblu, imaginea pe care cititorul și-o face despre autorul acelei creații. Departate de a fi fost un „om obscur”, așa cum își intitulează Nicu Angelescu amintirile sale – *Memoriile unui om obscur*, ediție critică alcătuită de Ion Soare și Liliana-Marinela Beu (Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005) –, cei care s-au aplecat cu mai multă stăruință asupra vieții, personalității și operei acestui renumit profesor și jurist (avocat) vâlcean l-au apreciat – pe drept! – ca pe „un om cu adevărat remarcabil, de o cinste și corectitudine ireproșabile” (Beu, 2005, 5), (...) „un om de o remarcabilă valoare, care a știut să facă față tuturor provocărilor pe care soarta i le-a rezervat, păstrând o atitudine demnă până la sfârșitul vieții, în 15 iulie 1966. (...), un om al cetății” (Ibidem, 14), scoțând în evidență modestia pe care a manifestat-o chiar la stabilirea titlului acestor prețioase evocări (Ibidem).

Prin vasta sa cultură, prin caracterul integru, prin modelul de om și de viață pe care ni le-a pus în față tuturor – contemporanilor săi și, deopotrivă, generațiilor care îi vor urma –, el a reprezentat dintotdeauna o „persoană demnă de a fi glorificată, omagiată” – unul dintre sensurile pe care dicționarele explicative le dau termenului și noțiunii de erou. Totodată, în însăși specia literară pe care a onorat-o cu brio – memoriile – Nicu Angelescu este și „eroul” principal adică personajul de bază al acestei opere literare.

În mod curios și inexplicabil, însă, una dintre accepțiile primordiale ale acestei vocabule - „persoană care s-a distins prin vitejie și prin curaj excepțional” - a fost omisă de către o parte a cercetătorilor în domeniu, sau a fost tratată în treacăt, descriindu-se desfășurarea evenimentelor istorice, cu mențiunea că Nicu Angelescu „a fost protagonist al acestora” (Beu, 2005, 7-8). Dr. C-tin Ploscaru, dr. Vlad-Petru Ploscaru, dr. Ștefan-Alex. Ploscaru – autorii lucrării Nicolae Angelescu, 1894-1966. *O viață* –

între iluzii și deziluzii ([Râmnicu-Vâlcea], Editura Conphys, 2015) au fost ceva mai atenți din acest punct de vedere: «Nicu Angelescu – apreciază ei – un unionist convins (...) un mare patriot român, ca și tatăl său, participă cu credință și dragoste de țară la ceremoniile de la Chișinău, prilejuite de sărbătorirea a zece ani de la „Alipirea Basarabiei la patria mamă” (Ploscaru, 2015, 48). Cel mai adesea, însă, ei lasă să vorbească, combinate uneori cu propriile aprecieri, mărturiile scrise, existente în caietele memorialistice ale profesorului, în care acesta, pe lângă prezentarea faptelor de arme – ale sale și ale unităților militare conduse de el –, își descrie trăirile și sentimentele din perioadele campaniilor; iată un fragment reprezentativ, din lucrarea celor trei medici: „Înfruntând atacul celor mai bune trupe ale unui dușman perfect echipat, cu o experiență a doi ani de război și sprijiniți de o artilerie extraordinară, ostașii noștri apără cu vitejie vechea graniță a Carpaților. Lipsiți de echipament și de muniții, îndurând ploaia rece de munte și zăpada prematură, soldații au dat dovadă, în cursul acestor săptămâni deosebit de grele, de o rezistență supraomenească și de un spirit de jertfă fără pereche» (Ibidem, 152).

În realitate, renumitul profesor și jurist a fost un autentic erou al celor două conflagrații mondiale de secol XX, în special al Primului Război Mondial, așa cum reiese din inspiratele pagini ale memoriilor sale. Sădit de școală și de autorități, în spiritul timpului, cu manuale școlare alcătuite în mod corespunzător și aniversări bine organizate ale zilelor naționale – Unirea Principatelor, obținerea Independenței Țării, ziua de 10 Mai etc. (încă nu apăruseră UE și globalizarea!) –, sentimentul patriotic de care Nicu Angelescu a fost animat toată viața, avea, însă, rădăcini adânci, prin destinele strămoșilor săi: bunicul său – Ghiță Angelescu fusese nepot de fiu al vestitului haiduc Radu Anghel, iar tatăl său – Nae G. Angelescu luptase în Războiul de Independență de la 1877-1878, fiind decorat pentru fapte de vitejie și împrumutat, prin Decret regal, cu un pogon de teren agricol în Râmnicu-Vâlcea, unde se va și stabili, după terminarea Războiului de Independență. Pe de altă parte, mama sa – Maria Gavrilescu, era nepoata vestitului revoluționar de la 1848 – Popa Șapcă (Angelescu, 2005, 22; idem, Ploscaru, 2015, 26).

În ceea ce-l privește pe personajul-erou, să lăsăm faptele să vorbească, prin pana ilustrului Om, Profesor, Jurist și Memorialist, cu deplina încredere pe care o avem în sinceritatea și corectitudinea sa. Mărturiile documentar-bibliografice de bază vor fi cele două lucrări menționate mai sus. Așadar...

În perioada neutralității, premergătoare intrării României în război, când Europa fierbea deja la incendiul aprins de dezlănțuirea Primului Război Mondial, se produce moartea Regelui Carol I (26 septembrie/10 octombrie 1914), ceea ce lasă deschisă succesorului său – Ferdinand I și unioniștilor, calea dezbaterilor interne, a demersurilor și tratativelor politice externe pentru o eventuală intrare în război alături de Antanta, cu clauza – mărturisită în mod curajos de Vasile Lucaciu și Octavian Goga –, a luptei pentru realizarea „întregirii unității politice” a poporului român” (Giurescu – coord., 1972, 297). În acest timp, Protagonistul era student, pregătindu-se să înceapă anul al II-lea (1914/1915) la Universitatea din București – Facultatea de Litere și Drept. Expunând, cu multă exactitate și competență, situația internațională, dar și pe cea internă, memorialistul fixează, introspectiv, trăirile sale emoționale din acel moment: „Fiecare din noi era pătruns de gravitatea și însemnătatea momentului. Știam bine că vor fi făcute

jertfe imense, că mulți dintre noi vor sângea și-și vor da, poate, și viața, deoarece libertatea și unitatea unui neam nu se pot înfăptui decât cu fier și sânge, însă niciunul din noi nu s-a codit și nu a stat nicio clipă la îndoială să aleagă calea onoarei și a jertfei, atunci când momentul a sosit. În aprilie 1915 aproape s-au golit băncile Universității și studenții au alergat să îmbrace uniforma verde a ostașului” (Angelescu, 2005, 107). Concret, viitorul combatant se va prezenta la faimosul Regiment 2 Vâlcea, fiind repartizat la Compania a XI-a a căpitanului Mircea Măcelaru și apoi trimis, împreună cu alții, la școala pregătitoare de ofițeri – Școala Militară din Dealul Spirei, unde au petrecut (mai exact: au fost instruiți!) până la sfârșitul lunii iunie; au urmat școala de pluton și cea de companie, „la munte” – la Grebleștii de Argeș, până la sfârșitul lunii august, când a fost avansat ca plutonier și trimis, împreună cu alți rămnicieni, la corpurile de trupă cărora le aparțineau. La „lucrările de la munte” unde a fost trimis ca elev plutonier, îl va cunoaște și pe noul comandant al Regimentului 2 Vâlcea – „viteazul colonel Traian Moșoiu”, a cărui imensă și permanentă poftă de mâncare o descrie cu umor, comparându-l cu „vestitul Flămânzilă” (Ibidem, 108-109); ulterior, a lucrat, cu compania, la tranșee și adăposturi, care se întindeau pe o lungime de 30 km, de la Căineni până la Brezoi. „La 10 mai 1916 am fost înaintat sublocotenent, repartizat la Regimentul III Infanterie și desconcentrat” (Ibidem, 109). Am insistat asupra acestei perioade din viața sa de combatant, pentru a releva seriozitatea și conștiinciozitatea cu care protagonistul s-a pregătit pentru înțeleștirile viitoare cu care avea să se confrunte pe câmpurile de luptă, precum și sentimentele care l-au animat în tot acest timp: încercând să se reapeuce de învățat pentru a susține examenele anului II la drept, și-a dat seama cu nu mai dă randamentul de altădată, că gândurile îi stăteau la marea conflagrație care se aropia tot mai mult de hotarele patriei sale.

„N-au trecut decât câteva zile și, în seara zilei de 14 august [1915] a sunat mobilizarea. (...) Sosise, în sfârșit, clipa pe care o așteptam de atâta amar de vreme!” – notează memorialistul, mulțumit și solemn (Ibidem, 113). Va face, acum, primul gest demn de viitorul erou care va deveni: își exprimă dorința de a fi transferat de la partea sedentară a regimentului și de a i se admite să plece la luptă cu primul batalion. A treia zi, în fruntea plutonului al II-lea din compania a III-a, înaintau deja spre Filiași și Craiova, pe Valea Jiului, așezându-și tabăra la intrarea în defileul Jiului, în timp ce trupele române străbătuseră lanțul Carpaților prin mai multe puncte, în urmărirea ungarilor care se retrăgeau. Vine, însă, vestea căderii Turtucaiei (la 6 septembrie 1916), a invadării Dobrogei de către trupele inamice – bulgare, germane și turcești – care cuprinseseră deja întregul Cadrilater și înaintau de-a lungul Dunării. Ca urmare, Comandamentul românesc s-a văzut nevoit să aducă grabnic în sprijin rezervele armatei române de pe linia Carpaților și, după o noapte de mers cu foarte puține opriri, au ajuns pe înălțimile de la Cernavodă. Peste puțin timp, Nicu Angelescu și soldații din plutonul pe care îl comanda în cadrul Companiei a III-a Infanterie, ocupau poziții de luptă pe dealurile care flancau valea Ghiol-Bașa; aici, după alte câteva mișcări de trupe, tânărul student va primi, cu adevărat, „botezul focului”, fiindcă peste câteva minute urmau să dezlănțuie un atac asupra trupelor inamice invadatoare, plutonul său fiind la extrema flancului drept al armatei care ataca. La semnalul convenit – printr-un fluierat pătrunzător, urmat de ordinul scurt „Înaintarea!” –,

unitatea comandată de el s-a aruncat în focul luptei. „În aceeași clipă – relatează autorul – nemții au dezlănțuit un formidabil baraj de artilerie, așternând un adevărat covor de obuze înaintea noastră. Nimic nu putea, însă, să ne frângă avântul. Folosind orice cută de teren, în salturi scurte și alergând din toate puterile, am izbutit să scap din iadul acestui bombardament, cu toți oamenii teferi. Fiindcă primeam acum focuri, din ce în ce mai dese, de infanterie, am desfășurat plutonul în trăgători și am început o înaintare metodică” (Ibidem, 117). Înaintând cu curaj, a pierdut legătura cu restul batalionului și s-a văzut, de departe, înconjurat de inamici și în pericol de a fi uciși toți sau luați prizonieri, cea de-a doua variantă înfiorându-l mai rău decât posibilitatea morții. Folosind „avantajele terenului” și strategia învățată la Școala Militară, luptă cu toții eroic; majoritatea lor cad sub gloanțele cohortelor inamice superioare numericește, după ce și ei fac prăpăd în rândurile acestora, iar comandantul de pluton se salvează înotând pe firul Dunării și ajungând pe malul celălalt, la Rasova – de unde plecaseră la începutul luptei –, unde, din soldații rămași și dezorientați, va reface câteva subunități și vor continua lupta, „ofițerii și soldații (...) laolaltă, fără teamă de moarte și cu un elan incomparabil. Mulți au pecetluit cu sânge sentimentele lor de patriotism înflăcărat și au lăsat viitorimii o pildă neasemănată de felul cum trebuie să lupte și să moară un ostaș pentru țara sa” (Ibidem, 123). În curând, va fi și el la un pas de moarte (la un moment dat, chiar a fost trecut la „pierderi”, în „Monitorul oficial”), în timp ce – ajutat de o mitralieră pe care o mânuia personal și de „o mână de oameni” – încerca să păstreze o poziție favorabilă: un pinten de deal ce domina marginea de sud a satului Arabagi din Dobrogea, poziție care îi deranja teribil trupele germane; după o scurtă tăcere, acestea vor dezlănțui un adevărat uragan de foc, pentru a-i scoate din luptă” ceea ce au și reușit! „Nu știu ce s-a mai petrecut cu mine – notează memorialistul – dar peste câteva zile m-am trezit în spitalul de la Cernavodă (...). Când m-am trezit din nou, eram în alt spital, în spitalul de la Fetești. Durerea (din cap, n.n., I. S.) încă persista, dar puterile îmi mai reveniseră și acum mintea mi-era pe deplin limpede. Ordonanța mea, Ion Rusu, care mă însoțea, mi-a povestit acum tot ce se întâmplase cu mine: focul năprasnic al artileriei nemțești decimase plutonul meu și puținii supraviețuitori din acest iad, aduseseră știrea că am fost ucis. Totuși, credincioasa mea ordonanță a voit să-și facă ultima datorie față de mine și, însoțită de doi sanitari, a pornit pe înserate spre locul unde i se indicase că am căzut. (...) Deși pierdusem foarte mult sânge, după bătăile slabe ale inimii, și-au dat seama că mai trăiesc (...). Cu toate încercările grele prin care trecusem, puterea tinereții biruise” (Ibidem, 125).

Eroul de la Arabagii Dobrogei va urma o perioadă de refacere prin diferite spitale inclusiv la Spitalul Pompilian din București, în condițiile în care Ardealul fusese evacuat aproape în întregime și iarna lui 1917/1918 se apropia cu pași mari, iar în Rusia avusese loc „Marea Revoluție...”. Când se va simți mai bine, va cere să plece din nou pe front, la regimentul său, cu trupele inamice în spate, care – în planul lor de a ocupa întreaga țară, îi împingea neconținut spre Moldova. A trăit, în continuare, întregul calvar al războiului: ajunge cu regimentul său în zona Neajlovului, unde s-a încercat o operațiune amplă de apărare a Capitalei; participă, victorios, la o primă ciocnire sângeroasă cu trupele inamice, la Drăgăneștii de Vlașca, „unde nemții lui Mackensen fură bătuți și azvârliți înapoi cu mari pierderi” (Ibidem, 132); a urmat episodul nefericit cu intercep-

tarea de către inamic a planurilor operațiunilor viitoare, ceea ce a condus la căderea Bucureștilor, dar și la o nouă rănire – mai ușoară – a lui Angelescu; ajutorul dat refugiaților români, suferințele îndurate din cauza foamei și a frigului, îmbolnăvirea de tifos și apoi de icter, dar și capturarea și dezarmarea câtorva trenuri de „trupe rusești bolșevizate”, care fuseseră trimise să atace Marele Cartier General și să pună stăpânire pe oraș, instaurând dezordinea și panica; trecerea Ucrainei – declarată autonomă – de partea Puterilor Centrale... până la Pacea de la București (24 apr./ 7 mai 1918), cu condițiile ei oneroase impuse de nemți, cu demobilizarea, sub control, a opt divizii, inclusiv unitatea eroului, care se va întoarce la regimentul din care plecase cu ani în urmă; va ajunge din nou în Râmnicul aflat, ca întreg județul și țara, „sub atmosfera apăsătoare a ocupației”, care prădaseră țara „sistematic, timp de doi ani și jumătate, și pădurile tăiate fără cruțare” (Ibidem, 149); în așteptarea unor vremuri despre care speră că vor fi mai bune, se pregătește să-și continue studiile întrerupte...

Parcă voind să nu rămână nicio neclaritate sau ambiguitate asupra faptelor sale de combatant, timp de patru ani, în cea mai sângeroasă conflagrație mondială a secolului XX, memorialistul însuși sintetizează sentimentele de care a fost animat în tot acest timp: „Așadar, din ideea de datorie am îmbrăcat haina militară, supunându-mă celei mai aspre discipline și unor osteneli nesfârșite, cerând, în august 1916, să fiu trimis pe front cu primul batalion și tot din datorie, am înfruntat fără șovăire moartea de atâtea ori și mi-am vărsat sângele pe colinele Dobrogei și am stat ținut pe paturi de spital, (...) asemenea obligații izvorând dintr-o inimă aprinsă și o dragoste nesfârșită, care-și înfinge rădăcinile plâpânde în inimile noastre în cea mai fragedă vârstă a copilăriei. Adevărata dragoste de țară nu pierie niciodată, iar patriei îi suntem datori cu toată ființa noastră” (Ploscaru, 2015, 58). Sentimente asemănătoare îl vor determina să participe și la cel de-Al Doilea Război Mondial; această perioadă, însă, va alcătui subiectul unui alt studiu al nostru...

O concluzie se impune cu puterea evidenței: la aprecierile de Om deosebit, excelent Profesor și Jurist (avocat) de o competență, corectitudine și moralitate mai presus de laude, se cuvine să adăugăm și pe aceea de autentic și complex Erou al Primului Război Mondial”.

Bibliografie

- Horia C. Matei, Florin Constantiniu, Marcel D. Popa, Nicolae C. Nicolescu, Gheorghe Rădulescu, *Istoria României în date*, coord. Constantin C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică Română, 1972.

- Liliana-Marinela Beu, „Cuvânt înainte” la volumul: Nicolae Angelescu, *Memoriile unui om obscur*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005, p. 5-14.

- Nicolae Angelescu, *Memoriile unui om obscur*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Adrianso, 2005.

- Dr. C-tin Ploscaru, dr. Vlad-Petru Ploscaru, dr. Ștefan-Alex. Ploscaru, *Nicolae Angelescu, 1894-1966. O viață – „între iluzii și deziluzii”*, [Râmnicu-Vâlcea], Editura Conphys, 2015.

FII AI COMUNEI GOLEȘTI, JUDEȚUL VÂLCEA, CĂZUȚI LA DATORIE ÎN LUPTELE DIN MOLDOVA – ANUL 1917

Ion Aldescu

Deși s-au publicat multe lucrări privind jertfa de sânge a armatei române în Primul Război Mondial, din păcate, nici acum după 100 de ani de la Marele Război, nu avem o statistică din care să rezulte, atât numele celor care la chemarea patriei au fost mobilizați în diferite corpuri de trupă, cât și al morților, răniților, invalizilor, prizonierilor și dispăruților.

Atât în perioada cât am fost ofițer activ, cât și după trecerea în rezervă, participând la diferite manifestări dedicate sărbătoririi zilei eroilor neamului, am observat că în diferite localități din Valea Jiului, județele Gorj și Vâlcea, autoritățile locale, politicienii și alți invitați la asemenea activități, vorbesc în general de pierderile umane în acest război, făcând estimarea lor în cifre aproximative, fără a cunoaște situația concretă din localitatea respectivă.

Faptul că operăm cu cifre aproximative în estimarea pierderilor umane și după atâția ani, mă face să cred că, pe de o parte, nu avem bine formată conștiința însemnătății simbolice a marilor bătălii din anii 1916 și 1917, iar pe de alta, că nu suntem încă pregătiți să aducem în atenția tinerei generații adevărata mărime a sacrificiului făcut de înaintași în Războiul pentru Întregirea Neamului.

Acest lucru îmi întărește convingerea că atât comuna Golești (atestată documentar acum 585 de ani) cât și alte localități în care am participat la diferite activități de comemorare a eroilor din Marele Război au pășit în acest mileniu cu aceeași lipsă de cunoaștere care le-a caracterizat și până acum.

Prin urmare, în scopul cunoașterii și prețuirii jertfei de sânge a fiilor comunei Golești în războiul unității noastre de neam, Subfiliala Cultul Eroilor înființată în această comună la 21 aprilie 2017 și-a propus ca până la sărbătorirea Centenarului Marii Uniri, să realizeze un Album Documentar intitulat: „Fii ai Comunei Golești în Războiul pentru Întregirea Neamului 1916-1919” (Participanți, Morți, Răniți, Invalizi, Prizonieri și Dispăruți).

În urma unei munci îndelungate de cercetare a arhivelor civile și militare și a strângerii unor documente de la oamenii satului, am constatat că majoritatea tinerilor din comuna Golești sau din celelalte localități așezate între Olt și Topolog, la chemarea patriei sub drapel în anul 1916, au fost mobilizați în Regimentele Argeș nr. 4 (Dorobanți), 44 Infanterie Rezervă Argeș și 6 Artilerie Pitești.

Pildele de vitejie și de sacrificiu săvârșite pe câmpul de luptă de Regimentul Argeș nr. 4 (înființat la 1 ianuarie 1877 și desființat după cel de-Al Doilea Război Mondial) și de Regimentul 44 Infanterie Rezervă (1914-1923) au dat un puternic imbold

Subfilialei Cultul Eroilor din comuna Golești pentru a confecționa în copie drapelele de luptă ale celor două regimente, ca să rămână vii în amintire și să fie mai bine cunoscute generațiilor prezente și viitoare.

În marile bătălii date la porțile Moldovei în Campania anului 1917, au căzut la datorie următorii fii ai comunei Golești:

1. Soldat Tănase Gheorghe, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut pe câmpul de luptă din Dealul Cocoșilă în ziua de 14 august 1917, sub drapelul de luptă al Regimentului 44/68 Infanterie.

2. Soldat Boncea Ștefan, contingent 1916, căsătorit, soția – Constantina, fără copii, starea materială – mijlocie, căzut pe câmpul de luptă de la Motocu Mare, județul Putna, în ziua de 18 august 1917, sub drapelul de luptă al Regimentului 6 Artilerie.

3. Soldat Ștefan Gheorghe, contingent 1917, Regimentul 8 Vânători, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie în luptele de pe dealul Cireșoaia date în ziua de 20 august 1917.

4. Soldat Gheonoiu Ion, contingent 1917, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului Argeș nr. 4, fiind lovit de un proiectil de artilerie în luptele date pe dealul Drumul Perilor în ziua de 30 octombrie 1917.

5. Soldat Poenaru Dumitru, contingent 1914, necăsătorit, stare materială – foarte sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 10 Roșiori în luptele date la Grozești în ziua de 20 septembrie 1917.

6. Soldat Țoanță Ion, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 44 Infanterie în lupta de la Soveja dată în ziua de 2 august 1917.

7. Soldat Drăgan Haralambie, contingent 1918, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 28 Infanterie „Radu Negru” în luptele date în ziua de 1 august 1917 în comuna Râpele.

8. Soldat Voicu Gheorghe, contingent 1917, necăsătorit, stare materială – sărac, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului 44 Infanterie în luptele date la Soveja în ziua de 2 august 1917.

9. Sergent Moșteanu Ion, contingent 1916, necăsătorit, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului Argeș nr. 4, în luptele de pe Dealul Porculul date în ziua de 20 august 1917.

10. Soldat Mustăța Ion, contingent 1917, necăsătorit, căzut la datorie sub drapelul de luptă al Regimentului Argeș nr. 4, în luptele de la Mărăști date în ziua de 11 iulie 1917.

11. Soldat Ghenoiu Gheorghe, contingent 1915, necăsătorit, Regimentul Argeș nr. 4, căzut în luptele de pe Dealul Periș, județul Putna în ziua de 25 iulie 1917.

Fii ai comunei Golești morți în spitale ca urmare a rănilor de război din anul 1917

1. Sergent Dobrin Florea, contingent 1912, Regimentul Argeș nr. 4, căsătorit, soția – Maria, 2 copii între 4 și 7 ani, mort în Spitalul de Răniți nr. 219 Bacău în ziua de 24 decembrie 1917 din cauza rănilor de război de pe frontul Moldovei.

2. Soldat Ilinca Gheorghe, contingent 1893, Regimentul 44 Infanterie, căsătorit, soția – Maria, 3 copii între 3 și 12 ani, mort în Spitalul Bălțătești județul Bacău la 12 august 1917 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăști.

3. Soldat Constantin Tonca, contingent 1898, Regimentul 44 Infanterie căsătorit, 2 copii între 9 și 12 ani, stare materială – sărac, mort în Spitalul din Adjud în ziua de 2 august 1917 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăști.

4. Soldat Mustață Dumitru, contingent 1917, Regimentul Argeș nr. 4, necăsătorit, mort în Spitalul nr. 42 Roșca ca urmare a rănilor de război suferite în luptele de la Mărăști.

5. Soldat Tănase Ion, contingent 1912, necăsătorit, Regimentul Argeș nr. 4, mort în Spitalul Mobil nr. 1 ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăști.

6. Soldat Zarioiu Nicolae, contingent 1915, necăsătorit, Regimentul Argeș nr. 4, mort la centru de instrucție al Armatei a II-a ca urmare a rănilor de război suferite în luptele de la Mărăști.

7. Soldat Trașca Gheorghe, contingent 1917, necăsătorit, Regimentul Argeș nr. 4, mort în Spitalul Târgu Frumos ca urmare a rănilor de război din luptele de la Mărăști.

8. Soldat Ștefănescu Isaia, contingent 1897, Regimentul 44 Infanterie, căsătorit, soția – Ilinca, patru copii între 4 și 16 ani, stare materială – mijlocie, mort în Spitalul de Contagioși nr. 5 Vaslui în ziua de 2 august 1917.

9. Soldat Guiu Ion, contingent 1918, Regimentul Argeș nr. 4, necăsătorit, stare materială – sărac, mort la 14 decembrie 1917 în Spitalul de Contagioși nr. 4 Piatra-Neamț din cauza condițiilor de război a contactat tuberculoză pulmonară (Enterită bacilară).

Notă: data desfășurării luptelor și a morții acestora este trecută pe stil vechi, după cum se găsește ea menționată în arhive.

Bibliografie:

- Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești, fond: *Istoricul Regimentului Argeș Nr. 4 (1877-1946)*, p. 57-70, 186-204.

- Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale, fond Prefectura județului Argeș, dosar 202/1919-1920, p. 290-298, dosar 14/1916 p. 2-4, dosar 108, p. 2-5, dosar 141/1919, p. 2, 4, 22, 25, 30, 38, 40, dosar 142/1919, p. 6-7, 10-14, dosar 144/1919, p. 3, 6, 11, 22, dosar 47/1919, p. 2, 5, 25, 30, 32, 35.

- Arhiva Primăriei Comunei Golești, județul Vâlcea, fond registrele stării civile pe anul 1917 (morți ai fostelor comune Blidari, Bleici, Giurgiuveni și Golești în care se găsesc transcrise cu procese verbale toate extracțele de morți ai acestor comune primite de la ofițerul stării civile de război al regimentelor în care au luptat aceștia).

MUSCELENI DECORAȚI CU ORDINUL „MIHAI VITEAZUL”

Radu Petrescu-Muscel

În septembrie 1916, Regele Ferdinand I a înființat Ordinul „Mihai Viteazul”, rezervat în exclusivitate ofițerilor de carieră și în rezervă. Menit să recompenseze fapte de arme cu adevărat excepționale, ordinul, având trei clase, putea fi acordat antum sau postum. 314 ofițeri ai armatei române (dintre care 110 decedați) au fost decorați cu respectivul ordin în Războiul de Întregire a Neamului.

Prezentul eseu încearcă să reintroducă în memoria colectivă pe câțiva din acești merituosi tineri ofițeri care, prin faptele lor de vitejie, nu au fost cu nimic mai prejos decât omologii lor din armatele occidentale în timpul primei conflagrații mondiale.

Printre cei decorați cu ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a se numără și trei musceleni; un ofițer de carieră și doi învățători, ofițeri în rezervă. Îi vom prezenta succint, în ordinea datei Înaltului Decret Regal [în continuare ÎDR – n.a.] menționat în cadrul „*Anuarului suveranilor, principilor, ofițerilor și drapelelor decorați cu ordinul militar «Mihai Viteazul» 1916-1920*”.

La pagina 11, poziția 27, îl găsim pe Cotolan N. Constantin, sublocotenent în rezervă din Regimentul 1 Vânători (la momentul tipăririi Anuarului, anul 1931, fusese redenumit Regimentul 1 Vânători „Principele Moștenitor Ferdinand”). A fost decorat la data de 1.X.1916 cu ÎDR nr. 2990 din aceeași dată, care prevede următoarea justificare:

„Care s-a distins la atacul cotei 287 și 314, Vest, Muntele Alion [Banat – n.a.], puternic întărite, distrugând rețelele de sârmă și punând stăpânire pe această poziție.”

După demobilizare, institutorul Constantin Cotolan revine în localitatea natală, Dragoslavele, donând terenul pe care se va ridica actualul monument al eroilor.

La pagina 30, poziția 84, apare Grecescu Grigore, colonel, comandantul Regimentului 70 Infanterie. A fost decorat la data de 15.I. 1917 cu ÎDR nr. 26 din data menționată, în baza justificării următoare:

„Pentru bravura și destoinicia cu care a condus unitatea pe câmpul de luptă.”

Colonelul în rezervă Grigore Grecescu, cu frumoase rezultate obținute în calitate de primar și prefect, este avansat la gradul de general abia în anul 1947, iar în anul 1948, fiind încadrat de regimul comunist în categoria chiaburilor, este obligat să doneze terenul primit din partea statului român de toți deținătorii titlului de Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”.

La paginile 122-123, poziția 309, se află numele lui Mihalache I. Ioan, căpitan în rezervă din Regimentul 63/70 Infanterie [corect 62/70, unitate rezultată prin contopirea rămășițelor celor două regimente greu încercate în lupte – n.a.]. A fost decorat la data de 9.IV.1918 cu ÎDR nr. 830 din respectiva dată. Justificarea e mult mai amplă, respectiv:

„Pentru vitejia și avântul cu care și-a condus unitățile în aprigele lupte din 1916 și 1917. S-a distins în mod remarcabil în ziua de 21 sept. 1916 când, din proprie inițiativă, a atacat cu violență o trupă inamică ce încerca să învâluie flancul estic al batalionului și a respins-o, producându-i mari pierderi. În noaptea de 3-4 octombrie 1916, a atacat prin surprindere și din proprie inițiativă inamicul ce stăpânea înălțimea Plășorul Mic, înlesnind prin aceasta batalionului să respingă, în urmă, dușmanul din Valea Pravăț. În zilele de 7-12 august 1917, a contra-atacat, din proprie inițiativă, cu compania sa de mitraliere, trupele inamice ce puseseră piciorul pe Răchitașul Mic, producându-i pierderi neobișnuite și contribuind de aproape la luarea și menținerea poziției.”

Învățătorul Ion Mihalache fondează, în decembrie 1918, Partidul Țărănesc, pe care îl fuzionează, în anul 1926, cu Partidul Național Român din Transilvania condus de Iuliu Maniu, rezultând Partidul Național Țărănesc. Deputat și ministru, președinte timp de mai mulți ani al P.N.Ț, maiorul în rezervă Ion Mihalache nu va pregeta să se înroleze ca voluntar în armata română la 22 iunie 1941, demisionând imediat după trecerea Nistrului. Legea electorală elaborată de ministrul Lucrețiu Pătrășcanu taxează gestul său de curaj din 1941 prin includerea lui Mihalache în categoria celor „nedemni” la alegerile din noiembrie 1946, fiind arestat în 1947 de Siguranța controlată de comuniști, condamnat la închisoare pe viață și murind în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

Dar meritele luptătorilor din județul Muscel nu au fost recunoscute doar prin distincția acordată celor trei ofițeri în perioada 1916-1917, ci și prin conferirea celei mai înalte distincții militare drapelelor ambelor unități militare cu garnizoană în capitala de județ, localitatea Câmpulung Muscel.

Conform precizării de la paginile 176-177, poziția 14, aflăm Regimentul Nr. 30 Dorobanți Muscel, al cărui drapel a fost „decorat la 21.VIII.1917 de către Majestatea Sa Regele la Poiana Țigăncii, răsărit de Mărășești” [„propriu moto” – n.a.], prin ÎDR nr. 928 din 21.VIII.1917. Meritele sunt evidențiate astfel:

„Pentru vitejia și avântul extraordinar cu care au luptat ofițerii, subofițerii și soldații corpului în aprigele lupte din iulie 1917. În dimineața zilei de 11 iulie, au dat o luptă crâncenă atât la reduta germană nr. 118, cât și în satul Mărăști, pe care l-a curățit de rămășițele unităților dușmane, ce mai rezistau încă în șanțuri și în galerii subterane. În aceeași zi, regimentul a străpuns lucrările fortificate de pe Dealul Mănăstioara, ce nu fuseseră încă bombardate și aruncă pe apărători afară din ele, în completă dezordine. În zilele următoare a înaintat victorios prin Găurile, cucerind dealurile Poiana Zimbrului, Bataragă, Piatra, Vârful la Șipoțel, Vârful Calului și pe acel al Pleșoaiei, unde a rezistat apoi, îndelungat contra înverșunatelor atacuri date de două regimente germane, noui intrate în luptă. S-a[u] capturat 5 ofițeri, 260 trupă, 2 obuziere de 195 mm, 1 tun de munte, 1 mortier de 117 mm, 4 tunuri de 77 mm, 8 mortiere de tranșee, 5 aruncătoare de grenade, 5 mitraliere, peste 600 arme, 27 chesoane, o trăsură de gaze asfixiante, precum și o imensă cantitate de munițiuni și de material de război”.

La pagina 185, poziția 27, găsim Regimentul 70 Infanterie, al cărui drapel a fost „decorat la 25.V.1918 de către Majestatea Sa Regele la Palatul Regal din Iași,” în baza ÎDR nr. 910 din data menționată. Citarea meritelor este mai mult decât elocventă:

„Pentru vitejia și avântul cu care au luptat ofițerii, subofițerii și soldații Reg. 70 Inf., în luptele din Dobrogea și în acelea de la Nord de Câmpulung, în 1916. Recunoașterile ofensive executate la 21 și 23 septembrie, de acest eroic regiment, în direcția satului Enigea, precum și rezistența înverșunată ce a opus de la 4 octombrie – 15 noiembrie 1916, trupelor de elită germane, ce voiau, cu orice preț, a pătrunde prin Valea Pravățului, spre orașul Câmpulung, sunt tot atât de glorioase, ca și luptele pline de avânt ce regimentul a dat în sectoarele Nămăești, Muntele Clăbucet, Loloiasa și Odobașa. Vitejii Reg. 70 Inf. au luptat cu aceea(i) remarcabilă energie și în vara anului 1917. Apărând cu vrednicie pozițiunile de la cotele 891 și 895, de pe Răchitașul Mic, ei au dat dovadă de cel mai frumos spirit de sacrificiu și de un puternic patriotism”.

Concetățenii eroilor de odinioară din cadrul luptelor purtate de armata română în anii 1916 și 1917, deopotrivă în defensivă și în ofensivă, nu trebuie să-i uite niciodată pe toți cei care nu au pregetat să-și jertfească viața pentru realizarea visului generațiilor care i-au precedat: făurirea României Mari, vis împlinit în anul 1918 sub sceptrul Regelui Ferdinand I.

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ÎN CAPODOPERE ALE ROMANULUI ROMÂNESC INTERBELIC

Nelu Barbu

Cum memoria este depozitarul tuturor lucrurilor și imaginația – regina transfigurării artelor, inclusiv *arta războiului*, și operele de literatură și artă (romane și drame istorice, jurnale de front și memorii, simfonii muzicale și picturi, sculpturi și monumente istorice ș.a.), și studiile de istorie pe *tema războiului*, în literatură, artă și istoria universală ocupă un loc central, cu atât mai mult cu cât, atunci *când vorbesc armele, legile tac*¹. Toate faptele au conotații, iar cele ale Centrului de Cercetări Istorice „Pr. Dumitru Bălașa” al Filialei Județene „Matei Basarab” Vâlcea din cadrul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, aflat sub coordonarea istoricului Eugen Petrescu, ocupă un loc aparte. *Viața [Eroilor]e scurtă, dar slava poate fi veșnică*², pentru că *Numai fapta nu minte, / Ea dă ceasului fugar / o veșnică valoare / împingând lucrurile mereu înainte*³.

Un război este în primul rând o artă, în al doilea – o știință și în al treilea – un sacrificiu. El presupune o strategie, ofensivă sau defensivă, cu dispuneri și energie, cu evaluări asupra punctelor slabe și a celor forte. De asemenea el dezvoltă un „imperiu” de fapte și de evenimente, de psihologii și percepții, de sentimente și speranțe. Marele istoric Nicolae Iorga afirma că, din păcate, există în lume două bestii: *bestia războiului și bestia boxului*. Rămâne de văzut din ce punct de vedere le privim, dar „*Războiul este o problemă de o importanță vitală pentru Stat, domeniu al vieții și al morții, calea care duce spre supraviețuire sau spre nimicire. E neapărat necesar să fie studiat temeinic*”⁴.

Ne-am oprit asupra unor capodopere ale romanului românesc interbelic: *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, *Întunecare* de Cezar Petrescu și *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu. Am făcut cunoștință în aceste opera literare cu evenimente și întâmplări transfigurate ficțional, cu manevre și cu marșuri, cu atrocități ale războiului, dezertări de pe front și desfigurări, cazurile ofițerilor, militarilor, cetățenilor și patrioților români: Apostol Bologa, Radu Comșa și Ștefan Gheorghidiu – personaje neverosimile în literaturile română și universală. În Războiul de Reîntregire 1916-1918, *a fost sortit ca poporul acesta blând*,

¹ Marcus Tullius Cicero (106-43 î. Hr.), în *Enciclopedia înțelepciunii*, Editura Roossa, p. 98.

² *Ibidem*.

³ Dragoș Vrânceanu, „Aniversare”, în *Casa de sub pădure*, II, Editura Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea, 2007, p. 2.

⁴ Sun Tzu, *Artă războiului*, Editura Antet, București, p. 98.

*bun, drept și vrednic să înghită și ultima picătură de otravă din nesfârșita cupă pe care o soarbe de 2000 de ani*⁵. Cele trei personaje amintite simbolizează supremul sacrificiu – *România Mare*, pentru care s-au aruncat, plini de entuziasm, în groaznica vâltoare a morții.

Arta și tehnica militară au evoluat astăzi atât de mult, încât alături de războaiele tradiționale, clasice, purtate prin cunoașterea felurilor de teren și atacul prin foc terestru sau aerian, se pot declanșa războaie moderne: atomice, chimice, biologice, psihologice, prin folosirea spionajului/ agenților secreți, scuturilor de lansare, de apărare și descurajare. De aceea trebuie să fim cu „ochii în patru” și cu o față îndreptată către trecut și cu una către viitor, mai ales în condițiile în care oricând pot apărea și alte feluri de conflicte/războaie: sfinte, teroriste, locale, regionale, reci, de anexare și cotropire, fratricide, europene, asiatice, de independență (cazul Malvinelor), hibride, pe timp de pace.

Mesajul pe care trebuie să-l transmitem generațiilor viitoare este că războiul este o pacoste pe capul omenirii, indiferent sub ce formă se poartă/se declanșează, cu atât mai mult conflictele la granițele noastre sau în interior (vezi Crimeea, Transnistria, Ucraina ș.a.).

*Războiul este o problemă serioasă: ne temem că oamenii n-ar trebui să pornească la război fără cugetarea pe care acesta o merită*⁶. Liviu Rebreanu afirmă în *Pădurea spânzuraților*, că viața omului e ca floarea („În război, se scutură din temirice!...”). La Camil Petrescu, în „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, prima conflagrație mondială declanșează în Ștefan Gheorghidiu o dramă ce ține de psihanaliză – *conflictul cu sinele*, iar la Cezar Petrescu în romanul „Întunecare”, un scriitor cu putere de fabulație, în literatura română, poate cea mai mare, prezintă o frescă completă a societății românești interbelice, mai ales în timpul Războiului 1916-1918, și după, pentru că Eroul, Radu Comșa, este o copie perfectă a Eroilor de la Plevna din poezia lui Vasile Alecsandri. Și după Războiul de Independență din 1877-1878, și după Războiul de Reîntregire 1916-1918, dar și după Al Doilea Război Mondial 1940-1945, Eroii Neamului Românesc au devenit niște marginalizați, dezamăgiți, unii chiar „cerșetori”. Oamenii politici își promovează legi pentru ei și pentru impostorii timpului. Existau interese de grup ale șacalilor politici peste care nu se putea trece. Oportunismul și corupția se întâlneau peste tot în timpul Primului Război Mondial, și în București și în Bistrița-Năsăud și în Constanța. De aceea pentru Apostol Bologa, Eroul lui Liviu Rebreanu, un lujer al civilizației și bunelor maniere, revolta împotriva celor care refuzaseră să meargă pe front, preferând un post calduț, în spatele frontului, precum colegul său, notarul Alexandru Palagieșu, devine singura formă de protest și sfidare.

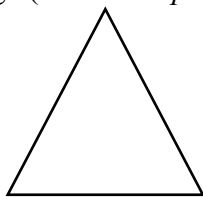
Cele trei personaje din cele trei capodopere formează un triunghi isoscel:

⁵ Ion Antonescu, *Românii – originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, Editura Clio, București, 1990, p. 31.

⁶ Sun Tzu, *op. cit.*, p. 98.

1. Apostol Bologa (*Pădurea Spânzuraților*)

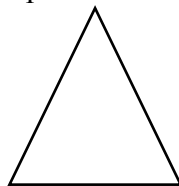
2. Radu Comșa (*Întunecare*)

3. Ștefan Gheorghidiu
(*Ultima noapte de dragoste,
întâia noapte de război*)

Eroi au conexiuni, dar și nuanțări. Sunt ofițeri, sunt răniți pe front și au o percepție diferită asupra frontului, în funcție de arealul în care acționează. De pildă, Ștefan Gheorghidiu, la Predeal, pe Valea Prahovei, iar Apostol Bologa pe granița Imperiului Austro-Ungar și Regatul României, în Transilvania. Fiecare din ei cred că se vor salva prin iubire de toate vicisitudinile războiului. *Eternul feminin* este cheia lor de boltă, de aceea se și căsătoresc și formează trei căsnicii/cupluri fericite, dar și nefericite în felul lor, care se pot înscrie tot într-un triunghi isoscel:

Apostol – Ilona

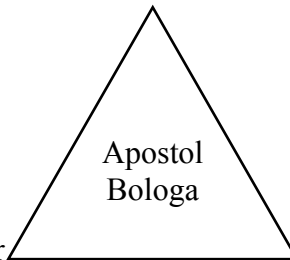

Radu – Luminița

Ștefan – Ela

Apostol Bologa, la rândul său, se circumscrie tot unui triunghi isoscel:

Omul, fiul lui Dumnezeu – Misticul

Apostol
Bologa

Cetățeanul Imperiului Austro-Ungar

Patriotul (Românul autentic)

Eroul caută să găsească un echilibru între cele trei dimensiuni: bigotă, cetățenească și ancestrală (românească, patriotică). De la mama sa primește educația umanistă, chistică (*Primum non noscere!* – Mai întâi de toate a nu vătăma). Prin școala de ofițeri este format în educația cazonă austro-ungară, de demnitate cetățenească. Se desparte de Marta, iubita lui, pentru că, în timp ce se afla cu el, aceasta „cochetează” și vorbește în ungurește cu un ofițer. Întrebată de ce procedează astfel, primește răspunsul:

– Dar tu nu ești ofițer!

De fapt ofițerii erau la modă în perioada transfigurată de Liviu Rebreanu. Stăpânit și de o ambiție nemăsurată, de fapt, în sens pozitiv, ajunge și el ofițer și luptă pe mai multe fronturi din Galiția, până-n Ucraina de astăzi. De la tatăl său, aflat pe patul de moarte, primește un mesaj care-l va urmări toată viața:

– Să nu uiți niciodată două lucruri: că ești cetățean al imperiului și să-ți faci datoria, pentru că dacă-ți faci datoria nici dracul n-are ce-ți face! Și în al doilea rând, să nu uiți că ești român și să nu lupti niciodată împotriva conaționalilor tăi!

De aici drama sa psihologică și conflictul cu sinele. În momentul în care este trimis să lupte pe frontul românesc, are loc fenomenul *iluminării* și încearcă să-l depășească prin formația/dimensiunea sa de umanist, de intelectual, prin *întoarcerea la natură* conform filozofiei lui Jean J. Rousseau. În acest sens se va căsători cu o fată simplă, Ilona, unguroaică, fiică a grogarului Paul Vidor, la care se afla în gazdă împreună cu ordonanța sa. Este cea mai frumoasă poveste de dragoste din literatura despre Primul Război Mondial. Pus în situația să lupte contra românilor, se hotărăște să dezerteze. Este prins, judecat de Curtea Marțială și executat prin spânzurătoare. Romanul este unul psihologic, o continuare a nuvelei-roman *Ciuleandra* și a altor nuvele despre război, „Îțic Ștrul dezertor” și „Hora morții” de același autor.

Conotația romanului *Pădurea spânzuraților* are mai multe implicații: filozofică și christică, socială și cetățenească, umanistă și patriotică:

- Depărtat sau apropiat, sângele, apă, nu se face, fratele tot frate rămâne;

- Unde n-ar ajunge omenirea, dacă n-ar exista războaiele!... Asemenea, Apostol Bologa, unde n-ar fi ajuns dacă n-ar fi fost Primul Război Mondial!...

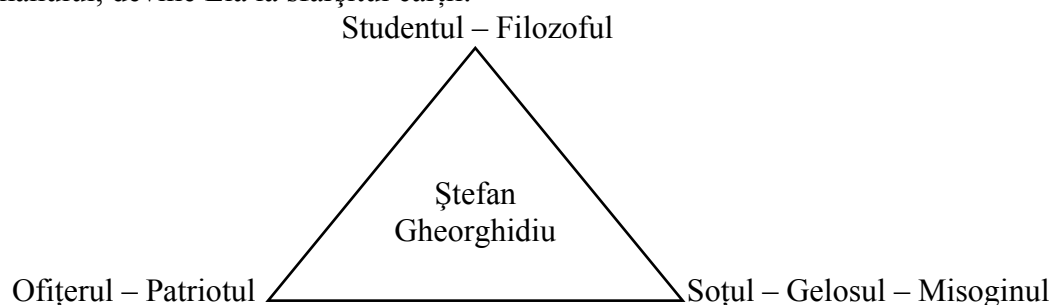
În cele trei romane sunt abordate următoarele concepte:

- Revoltele, răzcoalele, dezertările, mobilizările, plecările benevole pe front, revoluțiile și războaiele, în general, își au și ele filozofia, principiile și legile lor;

- În cele trei romane, capodopere pe tema Primului Război Mondial, apar și ideile Revoluției Franceze, (în cazul lui Camil Petrescu și în drama *Danton*), și cele ale Revoluțiilor de la 1848 din Europa. În urma lor au apărut națiunile pe continentul nostru. În cazul Antantei, Primul Război Mondial a declanșat și Revoluția bolșevică din Rusia, pentru că această coaliție s-a trezit târziu.

Revenind la Ștefan Gheorghidiu, personajul central din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, și el se poate circumscrie unui triunghi isoscel:

Evoluția cuplului este inversată: ceea ce este Ștefan Gheorghidiu la începutul romanului, devine Ela la sfârșitul cărții.

Căsătorit de doi ani cu o colegă de la facultatea de filozofie, bănuia că îl înșală.

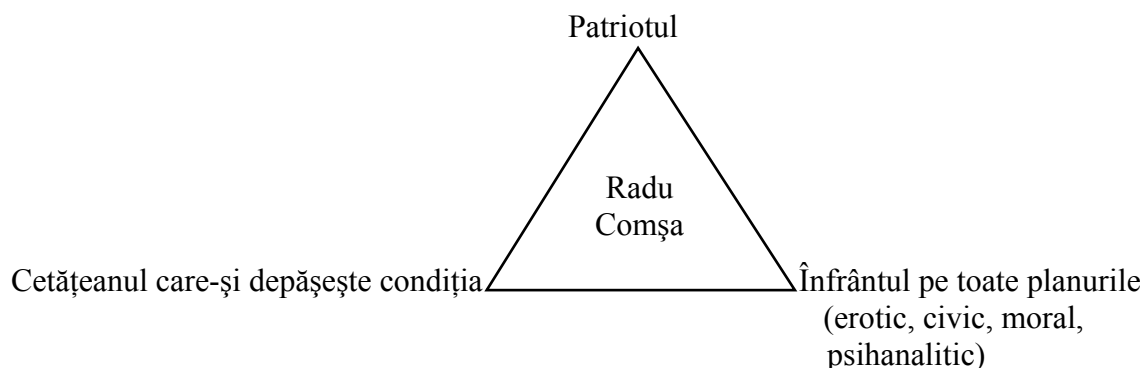
Eroul este în primul rând un inadaptat. Și el este un lujer de intelectual/filozof al cărui stomac nu suporta să digere, după expresia sa, și „ouă clocite”. Așa se exprimă el în discuția cu unchiul său, Vasile Lumânărariu, un mafiot corupt, oportunist.

Atât Apostol Bologa, cât și Ștefan Gheorghidiu au depășit *stadiul acumulării*. Ei nu mai sunt niște Glanetași, care visau numai la îmbogățire, precum Ion al Glanetașului, care se căsătorește cu Ana cea „urâtică, urâtică” pentru avere, și după ce deține pământurile lui Vasile Baci, socrul său, se îndreaptă către Florica, „săracă ca degetul”. Personajele amintite: Ștefan Gheorghidiu și Apostol Bologa sunt civice, manierate, dezinteresate de parvenire. De aceea ei se înrolează în armată, mai ales Ștefan Gheorghidiu și Radu Comșa, din onoare, demnitate, responsabilitate și patriotism. Eroul lui Camil Petrescu e convins că omenirea e în criză permanentă, inclusiv la noi o criză parlamentară, unde aleșii, în loc să voteze legi care să prevadă înzestrarea armatei cu logistică și tehnică de luptă la nivelul Franței, se ocupă de adoptarea unor legi care să ieftinească benzina pentru automobilele parlamentarilor.

Există în partea a doua a romanului – denumit și *Jurnal de campanie* – câteva capitole între care și „Ne-a acoperit pământul” sau episoadele în care soldații, într-un repaos, își fac despăducherea pe Valea Trotușului, surprinși de aviația inamică – momente în care războiul e prezentat cu adevărata sa față, partea inumană: soldații sunt prost echipați, ordinele se bat cap în cap, comandanții pleacă după aventuri erotice, prin livezile de nuci de la Ploiești, de pe Valea Prahovei.

Demagogia politicianilor a devenit de „poveste”. Un deputat explica, gesticulând, în parlament că soldatului român nu-i trebuie înzestrare militară pentru că el luptă și lovește „cu patul puștii și cu baioneta, uite așa, uite așa!...”. Această stare de lucruri îl face pe Ștefan Gheorghidiu să concluzioneze că omenirea e în criză permanentă pentru că nu a realizat structural, în istorie, ordinea *neocratică*, lumea fiind condusă de nebuni. Adăugăm noi, gen: Hitler, Stalin, Bin Laden ș. a.

Și dimensiunea lui Radu Comșa se poate înscrie într-un triunghi isoscel:

Toate cele trei personaje sunt înfrânte, într-un fel sau altul, dar Radu Comșa atinge pragul de sus al acestei dimensiuni, în sensul că după război, întorcându-se de pe front cu fața desfigurată, precum un monstru, este respins de societate, de „prieteni”, de

familie. Aflându-se la mare să-și trateze rănilor/sănătatea și văzând-o pe Luminița Vardaru, idealul lui erotic, fosta lui soție, fericită, cu copii frumoși și soț din înalta societate, nu-i mai rămâne decât să se arunce în ghiol, dar apa sărată „nu suportă nici trupul unui înecat”.

Personajele celor trei eroi au fost scrise pe un principiu filozofic și istoric, fundamental în istoria literară a romanului interbelic influențat de filozofia *intuiționismului* lui Bergson, și anume: *substanțialitatea* care înseamnă *conștiința universală*, ca treaptă de devenire – *esența fenomenologică*. Aceste capodopere nu sunt studii teziste, ci opere ficționale în cel mai nobil sens al cuvântului. În epoca contemporană Eliza Roha pășește cu brio pe urmele celor trei romancieri, cu predilecție pe calea fabulatorie a lui Camil Petrescu. Drama interioară a personajelor prezintă nuanțe care nu se resping, ci se echilibrează dinamic, între interogația hamletiană: *a fi (român)* și *a nu fi (trădător)* între *fatalitatea glasului sângelui* și *jurământul militar*.

Cel mai bun exemplu este Apostol Bologa – *o structură psihică de factură mistică, educație religioasă marcată de revelații*. El simbolizează percepția românului ardelean care este diferită de cea a românului regățean din Primul Război Mondial 1916-1918. Logica războiului și rațiunea cazonă, statutul acestui flagel al omenirii, nu iau în calcul stările sufletești și depresiile morale. Statul, în general, vorba lui Caragiale, nu este interesat de ce probleme ridică familia și individul în societate. El ne cere numai să ne facem datoria. De aici *drama*, iar *incertitudinea* e omniprezentă în triumghiul isoscel al personajelor (Bologa, Gheorghidiu și Comșa). În plus, pe Apostol Bologa îl caracterizează *indecizia*. Linia frontului pentru el reprezintă o *cumpănă a apelor și a vieții*.

Actul dezertării înseamnă o *naștere*. Moartea e o continuare logică. O *eliberare*. Epilogul romanului – condamnarea la moarte prin spânzurare rezolvă *eșecul existențial* alimentat de *ura împotriva imperiilor*: „Primește, Doamne, sufletul robului tău: Apostol!... Apostol!...” (citat din memorie), și *credința în Dumnezeu – idealul său*: „... numai în Dumnezeu găsești împăcarea fără îndoieli! – Lege, datorie, jurământ sunt valabile numai până în clipa în care îți impun o crimă față de conștiința ta! Nicio datorie din lume n-are dreptul să calce în picioare sufletul omului...”⁷, cu atât mai mult sufletul *Omului Apostol*, un suflet sferic, rotund, etern al *Creștinului*, *Patriotului*, *Cetățeanului* – personajul central al primului roman psihologic din literatura universală care a abordat problematica Primului Război Mondial 1916-1918, inclusiv pentru populația pașnică românească care nu făcuse niciun delict. Țăranii trecuseră linia frontului să-și strângă fânețele de pe pământurile lor.

Bestia războiului a atins atrocități inimaginabile din partea armatelor ungurești, comandate de generalul Karg:

„I-am agățat ca pe niște câini pe o cracă de copac... Am vrut să le facem groapă, cum se cuvine creștinilor, dar nu i-a coborât din ștreang... Zice că-i poruncă să atârne acolo, trei zile și trei nopți, să-i vadă toată lumea și să se învețe minte!... Doamne, Doamne, apără-ne! Până ce le-au pus lațul de gât, s-au jurat bieții oameni că nu-s

⁷ Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*, curriculum vitae, prefată, bibliografia de Aureliu Goci, Editura 100 +1 Gramar, București, 1990, p. 78.

vinovați... Parcă a vrut cineva să-i asculte? Ordin și iar ordin!... Și uite așa, a doua zi de Paști! Doamne, mare ești și mare-i mila ta, Doamne!... Și mai sunt patru închiși!...”⁸.

Reflecțiile lui Liviu Rebreanu sunt ale unui mare umanist: „Ce minunat ar fi, excelență, dacă inima și creierul ar fi rămas împreună, îngemănate, să nu facă niciodată inima ce nu vrea creierul și mai cu seamă creierul să nu facă ce sfășie inima!”⁹

Prețuirea vieții are sens, se pare, în situațiile limită. Și unde le întâlnim mai des? În război: „Viața e un povârniș cu un capăt în cer și celălalt în neant. Omul trebuie să facă imense eforturi să stea în picioare, iar când a început prăvălirea, nimeni nu-i mai poate reda echilibrul”¹⁰.

În război, afirma Marin Preda, fiecare crede că, acolo unde luptă el, e centrul conflagrației, iar Camil Petrescu îl consideră miezul Apocalipsei. Partea întâi a romanului e pură fabulație/ficțiune/filosofie pe tema cuplului, iar partea a doua e construită după materialul de campanie al autorului „împrumutat” cu amănunte eroului. Funcția documentară vizează autonomia estetică a măcelului care are loc:

„Cranii sfărâmate de paturi de armă, trupuri străpunse și prăbușite sub picioarele celor care vin din urmă. Facile și urlete. Explozii de obuze care să doboare rânduri întregi. Știu că voi muri, dar mă întreb dacă voi putea îndura fizic rana care-mi va sfășia trupul. Și un gând stăruie, plutind peste toate, ca o întrebare: pentru mine anume cum va fi? glonț... baionetă sau explozie de obuz?”¹¹

Imaginile vizuale sunt surprinse de Ștefan Gheorghidiu, ca-ntr-un tablou de Grigorescu: „Batalionul întreg s-a trântit, îngrozit, în șanțurile șoselei și așteaptă sfârșitul lumii”¹², iar apriorismul bergsonian funcționează perfect: „... cum o fi țara asta, când nu e război?”¹³. Două-trei rânduri lapidare au conotații mai mult decât pagini întregi. Camil Petrescu este o conștiință care aspiră la zorii idealului păcii.

Într-un război sunt fel de fel de evenimente, de incidente, de întâmplări și situații comice sau neprevăzute. De pildă, un comandant de pluton, pe nume Rădulescu, înainte de atac, ține oamenilor un discurs despre Patrie¹⁴. La Vulcan, după ce casele au fost părăsite de unguri, au fost jefuite de țigani. Soldații trimiși prin satele cucerite, să le facă rost de alimente/bunătăți, aduc vestea că cei de la trenurile regimentare și de la serviciile dinapoi/din spatele frontului, se dedau la jafuri.

Prezentarea psihologiei războiului e opera unui mare artist. La 30 septembrie 1916, în fața satului Săsăuș, din Ardeal: „După ce trombele de pământ negru și fum se risipesc, îi vezi cenușii, lungiți ici și colo, fără să știi care sunt morți și care sunt numai

⁸ *Ibidem*, p. 156.

⁹ *Ibidem*, p. 81.

¹⁰ *Ibidem*, p. 131.

¹¹ Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura 100 +1 Gramar, București, 2000, p. 153.

¹² *Ibidem*, p. 156.

¹³ *Ibidem*, p. 161.

¹⁴ *Ibidem*, p. 169.

culcați ca să se ferească de spărturi”¹⁵. Și mai departe: „Abia mai înțeleg bocetul, ca o litanie, ca un blestem apocaliptic din adâncul adâncurilor parcă.

– Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu”¹⁶.

La 2 octombrie 2016, Divizia a III-a „mărșăluind cu greutate pe drumuri noroioase și desfundate, cu podețe stricate, pe frig și pe ploaie”¹⁷, a ocupat, cu brigada a cincea, Moha, iar, cu brigada a șasea, localitatea Bărcuț. Soldații acestei divizii întâlneau artileria grea germană, pentru întâia oară.

Ei au suportat bombardamentul cu bărbăție, au respins, sângeros, toate atacurile și au luat câteva sute de prizonieri: „În regiunea Dragoslavele, lupta îndârjită s-a terminat prin înfrângerea dușmanului. Un regiment de infanterie a căzut în spatele inamicului, ocupând cheile Dâmbovicioarei și șoseaua Giuvala. Am făcut 25 mii de prizonieri, am luat patru tunuri de câmp și un bogat material de război. Urmărirea inamicului continuă și diverse unități mici care au căutat să-și facă loc prin munți, peste vechea frontieră, sunt treptat capturate”¹⁸.

Camil Petrescu, un scriitor cu o operă-creație, este și un om al epocii sale, solidar cu toți semenii săi, de aceea tehnica scriiturii sale este aceea a tricotajului și arhitectului. Mai întâi își prezintă episoadele care fixează caracterele. Urmează momentele de interpretare psihologică, după care se oprește asupra elementelor de atmosferă, prin lămurirea nuanțelor. În personaje infiltrează câte ceva din experiența sa de viață. Ștefan Gheorghidiu oglindește și personalitatea scriitorului, așa după cum Apostol Bologa – caracterul, psihologia și fizionomia lui Emil Rebreanu, fratele scriitorului, ofițer în armata austro-ungară, care, încercând să dezerteze la români, este prins, judecat și executat în trecătoarea Ghimeș Palanga din munții Ciucului.

Cele trei romane dezvoltă și filosofia mersului omenirii și al devenirii României în istorie. Revoluțiile, franceză și cele de la 1848, au impus dezideratele: libertate, egalitate, fraternitate, adică crearea națiunilor. Prin Unirea Principatelor: Moldova și Muntenia (1859) se naște România. Primul Război Mondial a statuat principiul internațional inalienabil: *drepturile popoarelor* la autodeterminare, independență și suveranitate. Al Doilea Război Mondial a consfințit *drepturile omului*, ale individului la libertate și identitate. E drept, după *căderea comunismului*, individul are, definitiv, libertatea să-și aleagă naționalitatea pe care și-o declară și poate aparține statului pe care și-l alege. Mai există, totuși, și excepții... mai ales pentru statele din Estul Europei.

Ceea ce, în *Pădurea Spânzuraților* de Liviu Rebreanu, constituia un act de trădare a statului multinațional, de „dezertare”, cincizeci de ani înseamnă un „act de mutilare”. Statul amintit de popoare și-a pierdut justificarea istorică. Lumea a evoluat spre un concept planetar de umanitate, *statul universal* al lui Marshall McLuhan, în care determinante sunt unitățile sociologice mici: provincia mea, orașul meu, satul meu, strada mea, fără să excludă țara și cultura, identitatea și specificul național. E o mașinărie foarte complicată, dar acesta este sensul evoluției popoarelor, naționalităților, omenirii.

¹⁵ *Ibidem*, p. 209.

¹⁶ *Ibidem*, p. 212.

¹⁷ *Ibidem*, p. 238.

¹⁸ *Ibidem*, p. 247.

Nu ne rămâne decât să ne mângâiem cu versurile lui Blaga: „Sat al meu ce porți în nume sunetele lacrimii” sau cu cel al vâlceanului nostru, Dragoș Vrânceanu: „Pe acest loc sfințit de mișcare/mi-am așezat casa în așteptare...”.

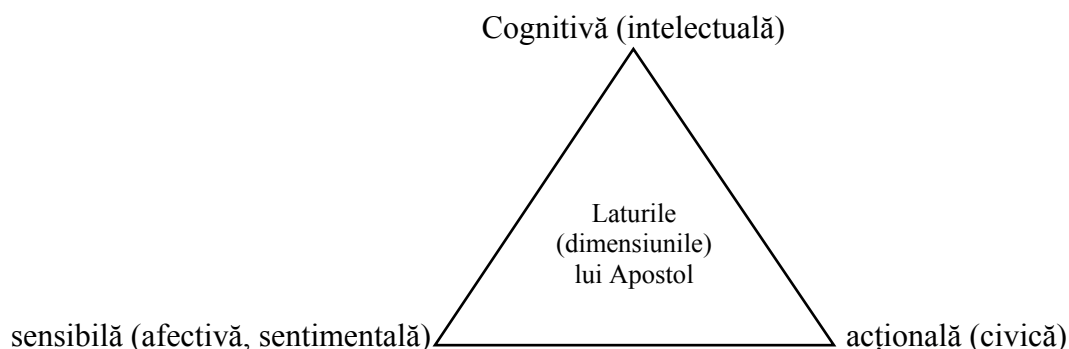
Mesajul celor trei romane este de actualitate și astăzi:

- statul multinațional, mozaic de popoare, și-a pierdut justificarea istorică;
- deși printre primele romane de război din literatura europeană, sunt de actualitate pentru că promovează filosofia intuiționismului lui Bergson, în vogă în jurul anilor 1930, pentru promovarea romanului citadin, urmând teoria *modernismului* lui Eugen Lovinescu, prin *sincronizarea* cu evoluția Occidentului;

- romanele fac conexiunea cu toate filosofii civilizațiilor lumii, de la filosofii antici Platon, Aristotel, la umaniștii Renașterii și filosofii clasici: Jean J. Rousseau, Denis Diderot, Immanuel Kant, Friedrich Hegel, Friedrich Nietzsche, până la cei contemporani autorilor Henri Bergson, Edmund Husserl, sau nouă Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Paul Ricoeur;

Un singur exemplu: Apostol Bologa poate fi interpretat cu ajutorul fenomenologiei lui Paul Ricoeur.

La el putem pleca de la o anumită „disproporție” între laturile cognitivă, afectivă și acțională. În acest personaj-erou, viețuiesc trei oameni, trei ființe capabile nu numai de eroare, dar care au și „căzut” în eroare, după cum ne-au dovedit acțiunile sale. Deși avea înclinații spre filozofie, se înscrie, din mândrie și orgoliu, la școala de ofițeri, spre a „brava” în fața iubitei sale, Marta. În momentul evadării, face greșeala/eroarea de a purta asupra sa o hartă a frontului, motiv să fie condamnat la moarte.

Ca cetățean al armatei austro-ungare, este decorat, avansat și nu vede nimic anormal când este numit la Curtea Marțială și când devine un radical. Îi condamnă pe alții la moarte, sub pretextul că-și face datoria. Când este pus, însă, să lupte contra românilor, „filozofia” lui se prăbușește în fața conștiinței.

Deși cele trei personaje au în comun *conștiința că trebuie să-și facă datoria față de patrie și dimensiunea cognitivă/intelectuală*, fiecare dintre cei trei Eroii sunt *atipici* în felul lor. Ștefan Gheorghidiu își acoperă conceptele: *refulare*, *ego*, *id* și *super-ego*, conform psihanalizei lui Sigmund Freud – prin *refugiul în filosofie* (ca o *refulare*), în *orgoliu*, în *gelozie* și în *incertitudinea misogină*.

Apostol Bologa vrea să treacă cumpăna apelor și a vieții abordând alte concepte: *întoarcerea la natură* (pentru regenerarea sângelui) și *la dogma creștină*, dar și *trecerea/evadarea la conaționalii/românii săi*. Radu Comșa are complexul lui Julien Sorel din romanul *Roșu și negru* de Stendhal, „ghinionul” de a nu se fi născut într-o familie nobilă. El nu are nici *percepția adaptării și recuperării*. *Este un personaj de prisos*. Într-o proporție mai mică, și Bologa, și Gheorghidiu sunt oameni cu mintea plină de idei, dar care nu folosesc la reformarea/redresarea societății. Eșecul lor e dat de ura împotriva imperiilor și de indecizia de a lua o hotărâre, în cazul lui Apostol Bologa, de misoginismul exagerat și buimacul filosof frenetic, în cel al lui Ștefan Gheorghidiu.

Când te afli sub pătură cu o femeie frumoasă și apetisantă precum Ela, nu-i mai vorbești despre filosofia lui Platon. În ce-l privește pe Radu Comșa, Eroul este victima *complexului diferențierii sociale* și a *invocației/nonvocației de a se putea adapta, eroul înfrânt, de prisos din literatura română*. O părere: chiar dacă viața cotidiană și literatura ficțională bat filmul, nu există categorie socială care să nu fi contribuit, să nu fi suferit, să nu fi sprijinit, într-un fel sau altul, Primul Război Mondial (1916-1918), chiar și așa cum o face bătrânul erou din proza lui Ion Agârbiceanu, care păstrează un pod de fân, deși avea nevoie de bani, pentru a-l oferi cavaleriei române, intonând cântecul patriotic „Treceți, batalioane române, Carpații”.

Există un fir al continuității literaturii de război în Vâlcea. Scriitorul și universitarul Mircea Vrânceanu, Erou din Al Doilea Război Mondial, virtuos al acestui gen de proză prezintă *portretul colectiv al celor de pe linia frontului, introducând amănuntul la locul potrivit, așa încât reușește să îmbine descrierea cu introspecția, analiza psihologică cu felia de viață realistă, reflecțiile cu expresiile lui celebre. Prostiei, mediocrității și curiozității, de la generali și miniștri, până la șacalii politici, le oferă pagini antologice, prin surprinderea mediilor. Sacrului și profanului, în sensul bun al cuvântului, le rezervă obiceiurile, datinile și tradițiile ancestrale ale ospitalității românești, chiar și în timpul războiului, într-un evantai de tipologii/atipologii umane. Stilul răzvrătitului nu poate fi limitat...*¹⁹.

Vom încheia cu profesiunea de credință a lui Camil Petrescu: „O carte se scrie foarte greu, îți cere material strâns în ani de zile, eforturi extenuante, trudă supraomenească și sunt departe de a fi răsplătite materialicește” (*Interviu* din „Rampa”, 4 decembrie 1930). E o ipostază a valorii și recompensei spirituale.

Eroii celor trei romane renunță pe rând: Radu Comșa, la liniștea și echilibrul unei familii modeste, ulterior la statutul de intelectual, Apostol Bologa, la cel de ofițer al imperiului, iar Ștefan Gheorghidiu, la filosofie pentru a se închina Icoanei Patriei.

¹⁹ Nelu Barbu, „Mircea Vrânceanu, între apriorism și trăirism”, în volumul de proză de război *Însemnările unui răsvrătit*, de Mircea Vrânceanu, Editura Beta, București, 2015, Colecția Restituiri, p. 210.

ALEXIE MATEEVICI – PREOT MILITAR ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Octavian Moșin

Abstract: *Articolul include date despre viața și activitatea poetului basarabean Alexie Mateevici, îndeosebi despre mobilizarea sa pe frontul de luptă din timpul Primului Război Mondial în calitate de preot militar (1915-1917). Aproape doi ani încheiați a purtat rasa preotească și a fost părintele sufletesc al soldaților mobilizați pe front, împărțind cu ei nevoile, bolile și suferințele războiului. În scurta-i viață de numai 29 de ani, Alexie Mateevici a desfășurat o imensă activitate multilaterală. Opera sa poetică numără peste 43 de titluri. Poetul spiritului nostru național, mai întâi de toate s-a impus în conștiința tuturor ca autorul poemului nemuritor „Limba noastră”.*

Alexie Mateevici este unul din cei mai reprezentativi scriitori români născuți în Basarabia. Preot, poet, publicist, folclorist, traducător și om politic, membru al Societății Bisericești de Istorie și Arheologie – însă numele său rezonază în mințile multora datorită poeziei „Limba noastră”, odă închinată limbii române, care din anul 1994 este imnul Republicii Moldova.

S-a născut la 16 martie 1888 (pe stil vechi) în satul Căinari, județul Bender, Basarabia (azi în raionul Căușeni, Republica Moldova). Este primul copil al preotului Mihail și al soției sale, Nadejda, fiică de protopop.

A studiat la Școala Spirituală (Duhovnicească) de Băieți din Chișinău (1897-1902) „cu privilegii” (cum laude) conform adevărîței de absolvire. A urmat studiile la Seminarul Teologic din Chișinău (1902-1910). Mai târziu, devine student la Academia Teologică din Kiev (1910-1914) pe care o absolvă cu teza de licență: *Elemente religioase ale folclorului moldovenesc*.

Activitatea literar-publicistică și de cercetare, de timpuriu începută, este una prodigioasă. În primele numere ale ziarului *Basarabia* (din 1907) publică un ciclu de poezii: *Țăranii; Eu cânt; Țara*, precum și articolele: *Sfântul Vasile – Anul Nou în obiceiurile moldovenilor basarabeni* și *Din cântecelele poporane ale Basarabiei*.

În revista *Кишиневские Епархиальные Ведомости (Kisinevskie Eparhialinie Vedomosti)* publică studiul lingvistic *Momente ale influenței bisericești asupra originii și dezvoltării istorice a limbii moldovenești* și articolele: *Motive religioase în credințele și obiceiurile moldovenilor basarabeni; Bocetele funerare moldovenești (1910-1911) și Schiță a traducerilor moldovenești religioase și de trai (1912)*.

A fost un colaborator permanent al revistei *Luminătorul*, unde a publicat o serie de studii consacrate istoriei creștinismului în Moldova. Tot în această revistă a publicat studiul *Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni (1913)*.

A fost preocupat de folclorul local și de textele vechi. A tradus mult din literatura clasică rusă: Anton Cehov, Aleksandr Pușkin, Mihail Lermontov, Alexei Tolstoi etc.

Militant pentru drepturile românilor, poetul plăsmuiește și cea mai frumoasă odă închinată limbii materne, poezia *Limba noastră*. Pentru prima dată poezia *Limba noastră* a fost publicată în ziarul *Cuvântul moldovenesc* la 21 iunie 1917. Elogiul transmis prin cuvinte s-a îmbinat perfect cu muzica semnată de alt preot – Alexandru Cristea, devenind „o odă vibrantă”, o „Marseieză a Basarabiei”[6].

Înrolarea pe frontul de luptă

Întors de la studii din Kiev, Mateevici este numit profesor de limba greacă la Seminarul Teologic din Chișinău. Chiar de la început, între tânărul pedagog și seminariști se stabilesc relații de prietenie. Uneori, tânărul pedagog își permitea să discute cu elevii moldoveni, în limba maternă, ceea ce era în contradicție cu politica de la Seminarul Teologic. Printre elevii săi de naționalitate rusă s-au găsit și denunțatori. Ca urmare, îndată după ce s-a început Primul Război Mondial (în 1914), arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului, Platon (Rojdestvenski), (1866-1934) îl convoacă și îi propune insistent acceptarea funcției de preot-militar, astfel urmărind scopul de a-l îndepărta de școală și de influența „primejdioasă” asupra seminariștilor [1].

La început, a încercat să refuze propunerea arhiepiscopului. Mateevici a obiectat că, fiind bolnăvicios nu s-ar putea duce pe front. Episcopul însă i-a promis poetului că nu va fi numit într-o unitate militară de pe front, ci va fi repartizat în Regimentul 41, de rezervă, care are destinația de a sta în Chișinău și pregăti tinerii recruți pentru front. După mai multe șovăieli, a acceptat propunerea să devină preot-militar [7, p. 27]. Printre soldații moldoveni, preotul se bucură foarte mult de încredere și iubire.

În septembrie 1915, Alexie Mateevici pornește pe un nou și inedit drum al vieții sale, încadrat într-un batalion de infanterie pe frontul galițian. Însă, peste puțin timp, lucrurile iau o altă întorsătură. După intrarea României în război, el continuă serviciul militar în brigada rusă de Artilerie nr. 71 pe frontul român din Tecuci, unde a trăit grozăviile luptei de la Mărășești.

La Iași, Mărășești și Tecuci, aflat într-o atmosferă de tendință colectivă a batalioanelor moldovenești de pe front, unde, în marș de război, sub rafale de mitraliere, explozii de obuze și vuiet de avioane, poetul a scris poezii patriotice [1], de mare rezonanță publică, inspirate de acele zile de groază și apoi de glorie. La sfârșitul lui decembrie 1916, Mateevici scria: „*Vizitând Mitropolia Iașului, unde acum se cântă și în rusește, spre satisfacția soldaților care au umplut la refuz hramul, simt un oarecare flux de euforie, de forță creatoare... Ceva parcă mi-a trezit mintea, ce dormita, ceva care mă îndeamnă la activitate literară. Niciodată scrisul meu nu a curs cu atâta ușurință, de sub pana mea, ca acum...*” [4, p. 25].

Războiul și suferințele de pe front, mai cu seamă când a fost transferat pe câmpul de luptă român, au dezvoltat în personalitatea lui Mateevici patriotismul și dragostea față de neam și țară. A scris mult și din dorul de familie. Ulterior, s-a dovedit că unele poezii scrise pe front au rămas în manuscrise, într-un carnet special, fiind publicate după moartea poetului.

În condițiile frontului român, Mateevici a avut ocazia să vină în contact direct cu literatura și îndrumătorii scrisului românesc [7, p. 27]. Acolo l-a cunoscut și pe Nichifor Crainic, care, ulterior, a scris că-l vedea adesea cu „*vravurile de cărți românești pe care le studia cu mare sârguință*” [3, p. 28].

Despre perioada aflării lui Mateevici, în calitate de preot-militar pe frontul Primului Război Mondial, se cunoaște datorită corespondenței sale cu soția. Prima scrisoare păstrată în arhiva familiei este cea din 31 decembrie 1915, în care el își exprima îngrijorarea că la cele trei scrisori expediate de dânsul, n-a primit nici un răspuns. Corespondența lui cu familia s-a intensificat odată cu transferarea unității sale militare, pe frontul român de la Mărășești [5, p. 88-89].

Odată cu revoluția din februarie 1917 și răsturnarea spontană a regimului țarist din Rusia, s-a ivit firicelul de speranță al basarabenilor care se îndrepta spre libertatea și democratizarea vieții publice. În procesul de emancipare națională, preotul-militar Alexie Mateevici s-a implicat activ în lupta pentru dezrobirea plaiului natal. Astfel, revenind în Chișinău în micile concedii pe care adesea le obținea cu scopul de a-și vizita familia, preotul luptător participa la diverse întruniri social-politice, unde ținea discursuri patriotice înflăcărâte. În așa mod, la 20 mai 1917 participă la Primul Congres al studenților români din Basarabia. O săptămâna mai târziu – la Primul Congres al Învățătorilor Moldoveni din Basarabia. La cel din urmă eveniment, au răsunat următoarele cuvinte: „*Ca unul care vin cu toată dragostea mea în mijlocul dumneavoastră, cred că pot să-mi îngăduiesc de a vă da unele sfaturi frățești. Dar mai întâi de toate, să știți că: Unde-i unul, nu-i putere, / La nevoi și la durere. / Unde-s doi, puterea crește / Și dușmanul nu sporește.*”

După revoluția din februarie 1917, în anii grei de război, pe lângă obligațiunile de preot-militar, Mateevici creează poezii valoroase, care i-au înveșnicit numele. Anume în această perioadă, activitatea poetică a lui Mateevici izbucnește dintr-o dată ca un vulcan.

În ultimele două luni de viață, presat de suferințe, poetul a scris și ne-a lăsat drept moștenire numeroase poezii sentimentale, unele fiind un apel la sentimentul patriotic: *Văd prăbușirea* (5-6 iulie); *Cântec de leagăn* (7 iulie); *Basarabenilor* (10 iulie); *Frunza nucului* (12 iulie); *Unora* (13-14 iulie).

Însă, viața a croit o altă cale pentru creatorul Imnului limbii materne. A devenit victimă a unui joc de forțe oarbe, iar viața i-a fost curmată în plină înflorire. La 13 august (stil vechi), bolnav de tifos exantematic, s-a stins la spitalul nr.1 din Chișinău și a fost înmormântat la cimitirul central de pe strada Armenească. În anul 1934 la mormântul său a fost ridicat un bust realizat de sculptorul Alexandru Plămădeală, pe care poetul l-a cunoscut personal în 1910.

Referințe bibliografice:

- Baci, Gheorghe. *Alexe Mateevici (1888-1917) – preot militar, poet și patriot*. În: *Revista militară*, 2014, Nr. 2(12), p. 138.
- Colesnic, Iurie. *Biserica Basarabeană. Chipuri de neuitat...*, Chișinău, 2015.

- Crainic, Nichifor. *Icoanele vremii. Ce-am văzut în România mică*. București: Semne, 2017.
- Mateevici Alexe – *Genealogie. Iconografie. Evocări*. Ediție întocmită și îngrijită de Vlad Chiriac. Chișinău: Știința, 2003.
- Mateevici, Alexei. *Opere alese*, vol. 1. Chișinău: Cartea moldovenească, 1971.
- Micu, Dumitru *Literatura română în secolul al XX-lea*. București: Editura Fundației culturale române, 2000.
- Țepordei, Vasile. *Alexie Mateevici*. Ed. a 2-a rev. Chișinău: Pontos, 2016.

SOCIETATEA „INVALIDIZII DIN RĂZBOI”, FILIALA CRAIOVA. MĂRTURII ALE UMANISMULUI PRIVIND SITUAȚIA INVALIDIZILOR DIN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Narcisa Maria Mitu

Primul Război Mondial a avut consecințe dramatice asupra României în perioada 1916-1918. Reducerea teritoriului țării la regiunea Moldovei, epidemiile, sărăcia dar, în special, pierderile de vieți umane și-au pus puternic amprenta asupra țării. În același timp, războiul a fost unul al speranțelor, al viselor împlinite pentru care foarte mulți români au făcut sacrificiul suprem, viața, și, la fel de mulți au plătit cu invaliditatea, înțelegând prin aceasta faptul că oamenii au devenit inapți pentru muncă. O preocupare reală pentru soarta invalizilor și a orfanilor se poate observa încă din timpul desfășurării conflictului armat, un puternic exemplu venind din partea Reginei Maria, supranumită și „mama răniților”. Încă de la declanșarea ostilităților, Regina s-a implicat în înființarea serviciului de Cruce Roșie care s-a aflat sub Înaltul Său Patronaj, prin organizarea și coordonarea serviciului de ambulanță care trebuia să îi preia pe răniți de pe front. Preocuparea permanentă de a veni în ajutorul celor aflați în suferință a determinat-o pe aceasta să înființeze mai multe societăți de binefacere dintre care menționăm: „Invalidizii din Război”, „Ocrotirea orfanilor de război”, „Principele Mircea pentru protecția copiilor din România”, „Vădulele din război” etc.

Numărul foarte mare al soldaților rămași cu sănătatea zdruncinată, unii cu sechele fizice, alții cu moralul afectat, confruntându-se, totodată, și cu mari lipsuri materiale, a făcut absolut necesară înființarea Societății „Invalidizii din Război”, astfel încât „acești apărători ai țării” să fie „ajutați, îngrijiți, înălțați moralmente spre a se evita crearea unei clase de oameni revoltată, gata a se deda la toate relele”¹.

Având ca scop *îngrijirea din punct de vedere moral și material a invalizilor de război*, Societatea „Invalidizii din Război” – Societatea Română pentru reeducațiunea profesională și asistența invalizilor din Război a fost înființată la 1 octombrie 1917, actul constituirii fiind semnat în Palatul Regal din Iași. Sediul central a fost stabilit la București, cu mențiunea că, în timpul războiului, acesta era „în orașul unde guvernul își va avea reședința”². La 16 noiembrie 1917, Regele Ferdinand recunoștea, prin înalt decret regal, calitatea de „persoană morală” a Societății „Invalidizii de război”. Responsabilitatea realizării acestui decret revenea miniștrilor secretari de stat de la departamentele Războiului și Finanțelor³.

¹ S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 42 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

² *Ibidem*, f. 62.

³ „Invalidizii din război” Societate Română pentru Reeducațiunea profesională și Asistența Invalizilor din Război, Statute, 1917, pp. 3-5.

Societatea a fost creată din inițiativa Reginei Maria și a Principelui Carol, moștenitorul Tronului României, așa cum reiese din Raportul ministrului de Război adresat Regelui Ferdinand, întocmit la 13 octombrie 1917. Ministrul de Război, generalul de divizie C. Iancovescu, declara: *În vremurile atât de grele prin cari trecem, Țara și armata ei au găsit un neasemănat de puternic sprijin în societatea „Invalizii din război”*⁴, afirmând că, peste 1.400 de invalizi și-au găsit un real adăpost la centrele de ajutorare și în atelierele de lucru ale societății.

Președintele de onoare al Societății a fost numit Principele Carol. Simona Lahovary, doamna de onoare a Reginei Maria, deținea funcția de președinte al **Comitetul de direcție**, secondată fiind în funcția de vicepreședinte de Caterina H. Catargi. Ca membri ai acestui comitet erau menționați: Anna Sevescu, Vintilă Brătianu, Dimitrie Grecianu, Elena Isvoranu, g-ral Lupescu Alexandru, dr. Giulamilla, Gh. Balș, Gh. Danielopol – consilier financiar, S. Rosental – consilier juridic, Ion Clincianu – casier, Ion Mitileneu – secretar general și delegații Ministerului de Război: Intendent general Stancioviți și prof. dr. Ion Cantacuzino⁵.

Comitetul de patronaj era constituit din: S.A. Mitropolitul Pimen al Moldovei și Sucevei; ministrul de Război, ministrul de Material de Război, ministrul de Interne, ministrul de Finanțe, ministrul de Culte și Instrucțiuni Publice, ministrul de Industrie și Comerț; d-le Clotilda Averescu, Lady Barklay, Marchisa de Belloy, Camille Blondel, Maria M. Cantacuzino, Ivona Cămărășescu, Elisa G. Corbescu, Ecaterina T. Criveț, Hector Economos, Principesa Gagarine, Lucia Grecianu, Victoria Dr. Hurmuzescu, Agripina Iliescu, L. Isvoranu, Maria Moruzi, Olga Prezan, Irina Procopiu, Nadeja Știrbey, Gabrielle Tavernier, Elisa Văleanu, Natalia Vlădoianu, d-ra D. Cesianu, domnii: general Burghele, general Alevra, colonel Nicoleanu, George Balș – vicepreședintele Crucii Roșii a României, dr. Bejan, Constantin Brâncovan, George Corbescu, dr. Gruescu, dr. Hurmuzescu, Nicolae Iorga, Scarlat Lahovary, Alexandru Mavrodi, dr. André Molina, Sebastian Moruzi, Mihail Sadoveanu, Ed. Tavernier⁶.

Din **comisia de verificare** pe anul social 1917-1918 au făcut parte: Matei Balș, col. Eliande Constantin și A. Opran delegat din partea Ministerului de Finanțe⁷.

În continuare reproducem fragmente din Statutul Societății⁸:

Cap. II. Scopul societății. Mijloacele de acțiune.

Art. 3. Scopul societății este de a asigura îngrijirea și asistența invalizilor din război, prin reeducațiunea lor profesională, prin procurarea de ocupațiuni potrivite cu aptitudinile lor și în raport cu mediul în care vor trebui să trăiască, și prin acordări de mici ajutoare, împrumuturi sau avansuri, în condițiile prevăzute în statutele de față.

Art. 4. Mijloacele de acțiune vor fi:

a) Măsuri pentru a asigura invalizilor ajutorul ortopedic în condițiile cele mai bune.

⁴ *Ibidem*, p. 5.

⁵ *Ibidem*.

⁶ S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 59.

⁷ *Ibidem*, f. 61.

⁸ *Ibidem*, ff. 62-64.

b) *Asistența invalizilor, care va începe chiar din spitalele sau azilurile de convalescență, în care se vor găsi, prin încurajarea morală ce li se va da. Pentru cei ce nu știu carte, se va căuta mai întâiu a-i învăța a ceti și a scrie.*

c) *Măsuri pentru reeducațiunea lor profesioanală, ținându-se în seamă cât va fi posibil de ocupațiunile lor anterioare, în scop de a le asigura un trai tictit.*

d) *Măsuri pentru a găsi invalizilor ocupațiuni potrivite cu aptitudinile lor, prin înființarea de ateliere profesionale, mici industrii, magazine de desfacere a produselor fabricate de dâșii cum și pentru întrebuințarea lor în slujbe și ocupațiuni nimerite, în diferitele instituțiuni și fabrici, fie ale Statului, fie ale diferitelor autorități publice sau particulare.*

e) *Societatea va mai putea acorda invalizilor din război, mici ajutoare lăsate cu totul la aprecierea și chibzuința Comitetului de direcțiune, în limitele creditului ce va fi prevăzut în acest scop în bugetul anual al societății.*

Societatea va putea de asemenea să acorde împrumuturi invalizilor din războiu, pentru înjghebarea meseriilor, fie direct din fondurile sale, fără dobândă, fie prin Casa Centrală a băncilor populare, sub garanția societăței, în condițiunile ce se vor stabili printr'un regulament special.

f) *Asistența juridică a invalizilor, dându-li-se tot concursul pentru a-și valorifica drepturile pe lângă autorități, drept la pensiuine și altele, procurându-le în acest scop actele necesare.*

Ei vor putea fi asistați înaintea instanțelor judecătorești de advocați ai societății, în mod gratuit, în orice fel de proces, afară bineînțeles de acelea ce ar fi intentate Ministerului de Războiu.

Unul sau mai multe regulamente speciale, aprobate de Comitetul de direcțiune al societăței, vor determina condițiunile de punere în aplicațiune și funcționare a tuturor măsurilor sus enunțate.

Art. 5. Vor fi considerați ca invalizi din războiu, putând beneficia de protecțiunea și asistența societăței, toți militarii și cei asimilați lor, precum și alte victime ale rășboiului, cari vor fi devenit neapți a munci pentru a-și câștiga existența, fie că li s'ar fi recunoscut vreun drept de pensiuine de rășboi în baza legilor existente, fie că, fără a li se fi recunoscut un asemenea drept de pensiuine, s'ar constata neîndoios că infirmitatea incurabilă de care invalidul este atins, a fost dobândită în timpul și din cauza războiului.

În aceast din urmă caz, adică atunci când cel care cere sprijinul și asistența societăței nu este pensionar de război pentru infirmități, calitatea lui de invalid cu drept de ajutor și asistență, va trebui neapărat să fie în prealabil recunoscută de ministerul de război, în urma cercetărilor ce va face”.

Potrivit statutului, Societatea era constituită din: *fondatori*, cei care cotizau cu cel puțin 100 de lei fiecare; *donatori* - cei care ofereau o donație de cel puțin 500 de lei și *aderenți* – cei care solicitau intrarea în societate obligându-se să plătească o cotizație anuală de cel puțin 5 lei. În același timp, ofițerii invalizi din război deveneau membri de drept, fără a plăti cotizație.

Societatea era administrată de **Adunarea generală** care era forul deliberativ al societății și era compusă din totalitatea membrilor societății, atât de la centru cât și de la filiale și avea următoarele atribuții: alegea comitetul de direcție, numea membri în

comitetul de patronaj, alegea cei doi membri din comisia de verificare a gestiunii comitetului de direcție, hotăra asupra tuturor chestiunilor zilnice și asupra măsurilor relative la asigurarea bunului mers și la dezvoltarea societății, modifica statutele și avea dreptul de a dizolva societatea cu aprobarea Ministerului de Război⁹.

Comitetul de direcțiune era compus din 15 membri aleși pe 4 ani. Din rândul acestora se alegea: o/un președintă/e, 2 vicepreședinți, un secretar general, 1 consilier financiar, 1 consilier juridic, 1 casier, un secretar contabil, unul sau mai mulți directori cât și impiegații necesari. Atribuțiile comitetului erau: conducea societatea „cu puterile cele mai largi, exceptându-se chestiunile rezervate deciziilor adunării generale”; întocmea bugetul anual supus aprobării Ministrului de Război; institua un **comitet tehnic** compus din 3 delegați ai Comitetului de direcțiune, un delegat al Ministerului de Industrie și Comerț, unul al Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor, unul al Ministerului de Interne precum și al oricărui alt minister sau al instituțiilor de stat, mai mulți medici și alți specialiști și mari industriași din diferite ramuri¹⁰.

Veniturile societății se obțineau din: subvenții, donații și legate, cotizațiile membrilor, beneficiile rezultate din baluri, serbări, reprezentații, loterii etc. În cazul dizolvării societății, toată averea mobilă și imobiliară avea să treacă la Cassa Dotațiunii Oastei, care continua să acorde asistența și ajutoare invalizilor de război.

Articolul 2 din Statutul Societății prevedea că se puteau înființa filiale în orice oraș din țară sau din străinătate. Din adresa transmisă prefectului județului Dolj, reiese că scopul înființării filialelor în reședințele de județ este acela: de a le găsi invalizilor locuri de muncă pe măsura capacității lor „pentru a nu încuraja nici lenea și nici cerșetoria”: paznici, portari, telefoniști, secretari; a le ridica moralul alegându-i în Consilii comunale Cooperative și Obști sătești; să le ofere asistență juridică prin angajarea unui avocat care să le reprezinte interesele gratuit sau, în cel mai rău caz, la jumătate din tariful perceput, să se colecteze prin creditul membrilor Comitetului fonduri din care să li se ofere mici ajutoare extraordinare¹¹.

Normele de conducere ale filialelor sunt prevăzute în Regulamentul filialelor Societății „Invalizii din Război”, editat în 1918 și pe care îl vom reproduce mai jos¹²:

Cap. I. Constituirea, denumirea și numărul filialelor.

1. Societatea „Invalizii din război” conform statutelor sale înființează în fiecare capitală de județ a țării, câte o **filială principală** care se va ocupa de asistența invalizilor din județul respectiv potrivit cu dispozițiunile regulamentului de față, sub ordinele organelor conducătoare centrale. Aceste filiale vor purta numele județelor în care se înființează și funcționează.

2. Afară de aceste filiale județene principale se vor mai putea înființa, după nevoi sau împrejurări în centre mai importante, filiale secundare, care se vor ocupa de asistența invalizilor din localitate, sub conducerea directă a filialelor principale.

⁹ Ibidem, f. 65.

¹⁰ Ibidem, ff. 66-67.

¹¹ Ibidem, f. 24.

¹² „Invalizii din Război” Societate Română pentru reeducațiunea profesională și asistența invalizilor din război, *Regulamentul filialelor*, Iași, 1918, pp. 1-15.

Ele vor purta denumirea de „Comitete locale” ale Comunelor în care funcționează.

3. Filialele județene se pot înființa cu un număr de minimum 15 membri, luând parte la constituirea lor un membru delegat al comitetului de direcțiune central al Societății.

4. După facerea actelor de constituire a filialei delegatul centralei va încredința filialei actele oficiale ale invalizilor din război, din cuprinsul județului respectiv, care sunt înscrși la Societate, împreună cu scriptele, statutele Societății, legile, regulamentele și instrucțiunile existente.

5. Un exemplar al procesului verbal de constituire a filialei, împreună cu lista tuturor membrilor înscrși semnată de președinte, se va trimite comitetului central care în ședința cea mai apropiată a sa, va lua cunoștință de ele și va aproba constituirea, comunicând aceasta președintelui filialei.

6. Comitetele locale se pot constitui cu un număr de cel puțin 10 membri în urma propunerilor filialelor județene sau din ori ce altă inițiativă, particulară sau a organelor centrale, în localitățile în care se va simți nevoia unei filiale secundare.

Pentru înființarea comitetelor locale se va face din partea inițiatorilor un raport sau o cerere către comitetul de direcțiune central, cu avizul filialei respective motivând necesitatea înființării acestor comitete și arătând mijloacele de acțiune de care dispun sau pe care proiectează să și le creeze inițiatorii, iar comitetul în ședința cea mai apropiată, având avizul filialei județene respective va discuta propunerea și va decide asupra ei.

Activitatea comitetelor se va mărgini în localitatea în care funcționează sau în mod excepțional se poate întinde asupra unei regiuni, după necesități și împrejurări însă cu aprobarea specială din partea comitetului central după avizul filialei județene.

La constituirea acestor comitete se vor îndeplini aceleași formalități ca și la constituirea filialelor principale, cu deosebire că va putea asista un delegat al filialei în locul unui delegat al comitetului central.

7. Nu pot exista și funcționa alte filiale sau comitete locale, ori asociații sau grupări sub alte denumiri care să se ocupe de asistența invalizilor din război de cât cele constituite cu aprobarea Societății și numai câte una singură în fiecare localitate.

8. Sigiliile, emblema și scriptele tuturor filialelor principale și secundare vor fi uniforme, iar modelele lor vor fi date de la centru.

9. Numărul filialelor județene este limitat la câte una de fiecare județ al țării, iar cel al comitetelor locale este nelimitat.

10. Filialele județene nu se pot desființa de cât odată cu Societatea; iar filialele locale se pot desființa cu avizul filialei județene respective dacă nu-și îndeplinesc rolul sau nu mai este nevoie de ele.

Cap. II. Scopul și îndatoririle filialelor și a comitatelor locale

II. Menirea filialelor și a comitetelor locale este:

a) De a cerceta de aproape în toate localitățile pe invalizii din război și a-i înscrie la Societate procurând toate datele și actele necesare pentru regularea situației lor militară sau obținerea drepturilor lor ca invalizi de războiu.

b) De a cunoaște de aproape situația și nevoile invalizilor din cuprinsul fiecărui județ și a aplica măsurile cele mai potrivite de asistență și reeducație cu alte cuvinte a descentraliza în modul cel mai potrivit activitatea Societății.

c) A înscrie în Societate cât mai mulți membri care să contribuie la îndeplinirea scopului Societății și să lucreze pentru binele invalizilor ocupându-se pe cât va fi posibil de fiecare invalid în parte.

d) Să procure mijloacele materiale pe căile arătate mai la vale, pe lângă cele date de Stat sau diferite instituții, măbind ast-fel fondurile Societății și mijloacele de asistență.

e) Să distribuie direct invalizilor din toate părțile ajutoare în bani sau în natură după normele stabilite prin regulamente sau instrucțiuni speciale date de organele centrale și să se intereseze ca plata pensiilor și ajutoarele ce se cuvin invalizilor de la Stat să se facă în mod regulat.

f) Să cerceteze la fața locului cererile, plângerile și reclamațiunile invalizilor din război, și să intervină la autoritățile locale ori particulare pentru satisfacerea lor, când sunt drepte, sau să raporteze la centru ori să intervieve mai departe la autoritățile superioare, pentru satisfacerea lor. Vor căuta să obțină de la autoritățile locale concesiile și autorizații pentru diferitele întreprinderi cinstite și potrivite cu situația invalizilor.

g) De a înlesni mijloacele de transport invalizilor care au nevoie de a se deplasa pentru a-și regula situația sau pentru obținerea protezelor de care au nevoie.

h) De a asigura invalizilor îngrijirile medicale de care au nevoie internându-i în spitale și de a le procura proteze după regulamentele stabilite de Centrală.

i) Filialele și comitetele locale sunt obligate să lucreze pentru înălțarea morală a invalizilor și să combată apucăturile rele precum e cerșetoria, lenea, neîntrebuințarea sau alienarea mijloacelor de asistență acordate și să răsplătească pe invalizii muncitori și exemplari în îndeplinirea datoriilor lor, prin distincțiuni.

j) Filialele vor colabora la organizarea și conducerea instituțiilor ce se vor înființa de Centrală în localitate pentru asistența și reeducația invalizilor conform statutelor și regulamentelor speciale. Vor întrebuința toate mijloacele spre a determina pe invalizi să-și facă reeducația profesională în diferite direcțiuni spre a-și asigura o existență îmbelșugată și o viață tihnită.

k) Vor îngriji de a plasa pe invalizi în anumite posturi sau le vor procura de lucru acasă la ei sau în altă parte și le vor da mijloacele necesare spre a putea lucra.

l) Vor controla aplicarea și executarea ordinelor și măsurilor disciplinare militare sau sociale la care sunt obligați invalizii.

Comitetele filialelor și cele locale, vor avea într'un cuvânt menirea a aduce la îndeplinire în limita cercului lor de activitate, toate sarcinile pe care le are Societatea după statute și regulamente, înlocuind în acele limite comitetul central, în toate atribuțiile lui.

Cap. III. Membrii filialelor și îndatoririle lor:

12. Membrii filialelor și ai comitetelor locale sunt considerați ca membri ai Societății și, conform statutelor, sunt de trei categorii: membrii fondatori, donatori și aderenți". Aceștia trebuiau să achite aceleași taxe prevăzute în Statutul Societății. În

cazul în care nu achitau cotizația timp de 2 ani sau se constata că lucrau împotriva intereselor Societății, erau excluși din rândurile acesteia.

Cap. IV. Organele conducătoare ale filialelor. Îndatoririle și atribuțiile lor

18. Filialele județene sunt conduse direct de:

- a) Un comitet diriginte și
- b) Adunarea generală a membrilor filialei.

A. Comitetul diriginte al filialei și atribuțiunile sale

19. Comitetul diriginte al filialei se compune din 9-12 membri între care însă intră de drept:

- 1) Prefectul județului respectiv,
- 2) Medicul Primar al județului,
- 3) Directorul sucursalei Băncei Naționale din localitate.
- 4) Un delegat al filialei Crucii Roșii din localitate.
- 5) Comandantul garnizoanei locale.
- 6) Comandantul geandarmăriei din județ și
- 7) 3-6 membri aleși de adunarea generală pe termen de 4 ani.

20. Ori ce loc vacant din acele ale membrilor aleși în comitet se împlinește prin cooptare sub rezerva ratificărei de prima adunare generală a filialei.

Ori ce vacanță în comitet precum și ori ce alegere nouă în locul vacant se va face cunoscută comitetului central care este în drept a aproba sau nu alegerea.

Când se produce o vacanță în comitet, prin retragerea persoanelor oficiale din posturile ce ocupă, sau prin mutarea sau schimbarea lor, comitetul face o adresă către succesorul membrului demisionat făcându-i cunoscut că face parte de drept din comitet.

În caz că se retrage președintele comitetului, după complectarea comitetului se va face o nouă alegere de președinte, iar până la această alegere locul lui va fi ținut de un vice președinte.

21. Comitetul lucrează valabil cu cel puțin 5 membri după convocarea președintelui sau a unuia din vicepreședinți.

22. Comitetul alege din sânul său biroul care se compune din:

- a) Un președinte
- b) Doi vice-președinți sau vice-președinte
- c) Un casier și
- d) 1-3 membri delegați.

Comitetul va avea afară de membrii săi, care îndeplinesc funcțiile în mod onorific, un secretar contabil care va lucra în permanență și va face lucrările de cancelarie ale filialei.

23. Comitetul diriginte are următoarele îndatoriri și atribuțiuni:

a) Să desvolte toată activitatea trebuincioasă pentru îndeplinirea scopului și îndatoririlor filialei după cum se arată la Cap. II.

b) Să țină ședințe regulat, ori de câte ori cer interesele filialei, întrunindu-se în orice caz odată pe lună.

Comitetul ia cunoștință de toate ordinele, măsurile și instrucțiunile venite de la centru și discută chestiunile ce interesează Societatea.

c) *Comitetul examinează plângerile, cererile și reclamațiunile invalizilor și le rezolvă; hotărăște asupra ajutoarelor de dat în cazuri neprevăzute precum și asupra măsurilor de asistență care nu se pot stabili și rămân la aprecierea lui.*

d) *Comitetul este dator a comunica toate actele cerute de Centrală și va cere lămuriri de la centru asupra tuturor chestiunilor ce ar interesa Societatea și nu sunt prevăzute în statut sau regulament și nici în instrucțiunile speciale și le va executa după aprobarea ei.*

e) *Va decide asupra primirii de noi membri și va comunica actele de generositate sau serviciile importante aduse Societății sau invalizilor direct de membrii filialei sau de persoane particulare.*

f) *Comitetul diriginte va îngriji să înființeze comitete locale acolo unde se simte nevoie în interiorul Județului și le va conduce și supraveghea, stabilind legătura între ele și centru.*

g) *Va întocmi bugetul anual, va executa ordinele date de Centrala și va trimite un delegat la adunarea generală anuală a Societății.*

h) *Va face procese verbale de toate ședințele și actele importante ale filialei care vor fi semnate de toți membrii prezenți.*

i) *Comitetul diriginte poate alege comitete ad-hoc sau permanente de patronaj și asistență invalizilor după trebuință și împrejurări. Comitetele permanente trebuie să fie autorizate de Centrală.*

j) *Comitetul determină atribuțiile pe care le dă delegației permanente, aleasă conform art. 21.*

24. *Comitetul Centralei are dreptul de control asupra tuturor hotărârilor luate de comitetele filialelor.*

25. *Adunarea generală a filialelor se compune din toți membrii filialei și delegații comitetelor locale din județ. Se întrunește anual între 20 aprilie și 10 mai. Filialele pot ține și adunări generale extra-ordinare, comunicând ordinea de zi Centralei. (...)*

B. Adunarea generală a filialei are următoarele atribuții:

a) *să ia cunoștință de raportul Comisiei de verificare și acela al comitetului diriginte, Adunarea deliberază și hotărăște asupra gestiunii comitetului filialei și a comitetelor locale dându-le cuvenita descărcare.*

Raportul anual al comitetului diriginte va fi publicat și va cuprinde întregul mers și activitatea filialei și a comitetelor locale în parte; Va cuprinde bilanțul anual arătând toate veniturile și cheltuielile făcute și formele sub care s-a dat asistența materială. La final se va da lista tuturor membrilor filialei și a comitetelor locale dependente de ea.

b) *Adunarea generală alege comitetul diriginte și ratifică cooptările făcute în sânul comitetului în cursul anului. Alegerile comitetului se fac prin aclamație sau prin vot secret.*

c) *Alege 2 membri în comisia de verificare a gestiunii comitetului filialei și comitetelor locale pe lângă un delegat al garnizoanei locale.*

d) *Hotărăște asupra chestiunilor la ordinea zilei și asupra tuturor măsurilor relative la asigurarea bunului mers și dezvoltarea filialei și a comitetelor locale.*

d) Toate avizele și hotărârile precum și deliberările adunării generale se trec în procesele verbale speciale ale adunărilor generale semnate de biroul adunării generale și se trimite un exemplar comitetului central.

C. Atribuțiile și îndatoririle membrilor din comitetul dirigit în particular compus din: președinte, vice-președinte, casierul, delegația, secretarul contabil.

Președintele comitetului dirigit avea următoarele atribuții:

- prezida ședințele și conducea discuțiile, supraveghea aplicarea regulamentului și reprezenta filiala în toate raporturile față de terți și de Centrală.

- făcea inspecții și avea grijă să se aplice măsurile de asistență.

- urmărirea aplicării bugetului.

- trimitea centrului, în termen de două zile de la ședințele comitetului dirigit, copii după procesele verbale ale ședințelor.

- comunica Centralei, la cerere, toate amănunțele cu privire la baluri, concerte și orice alt mijloc de strângere de fonduri, arătând modul de organizare și de control precum și calculele veniturilor și cheltuielilor.

- transmitea Centralei spre aprobare bugetul, cel târziu până la 15 martie, al fiecărui an.

Delegația era organul care executa toate hotărârile comitetului dirigit; reprezenta pe președinte în fața autorităților în relațiile obișnuite de serviciu ale filialei și rezolva lucrările curente în locul acestuia și al comitetului; observa și se ocupa de îndeplinirea formalităților și aplicarea regulamentului.

Secretarul-contabil era șeful cancelariei și se ocupa de corespondență, contabilitate și arhiva Societății, având printre îndatoriri eliberarea actelor necesare invalizilor, a carnetelor de identitate și culegea toate datele necesare pentru înscrierea lor sau pentru stabilirea drepturilor acestora.

În ceea ce privește fondurile filialelor, acestea se compuneau din: cotizațiile membrilor, donații și legate, subvenții de la centru, subvenții de la diferite persoane și instituții particulare și de stat; beneficiile întreprinderilor realizate cu scopul de a mări fondurile filialei; beneficiile de la reprezentatii, baluri, concerte, conferințe etc. și orice alte venituri afectate filialelor.

Toate încasările erau depuse fie la Banca Națională, fie la o altă bancă din localitate, aprobată de comitetul central. După încheierea anului financiar al filialelor și prezentarea unei dări de seamă către centru, comitetul central avea posibilitatea de a decide în legătură cu modul în care trebuiau folosite fondurile disponibile ale acestora, formând din ele un fond deosebit numit „Fondul filialelor” și care era împărțit acestora, proporțional cu numărul invalizilor și sumele încasate, spre a servi la crearea de instituții locale.

Comitetele locale erau înființate doar în acele localități unde filiala principală și Centrala considerau că este necesar și că există mijloace materiale care să le permită să se dezvolte autonom. Filialele secundare erau conduse de un comitet dirigit, compus din cel puțin 5 persoane, din rândul cărora era ales un președinte, un vicepreședinte, un secretar și un casier. În caz de nevoie era ales și un comitet ad-hoc de asistență și patronaj. Comitetele locale erau subordonate filialelor principale, de care depindeau, și aveau obligația de a face rapoarte și dări de seamă despre întreaga lor activitate.

În scurt timp, în țară au fost înființate mai multe filiale. În 1919, a fost înființat Centrul Craiova și Filiala Dolj a Societății „Invalizii din război”. La 21 martie 1919, Ministrul de Interne se adresa prefectului județului Dolj solicitându-i înființarea unei filiale a Societății: *«Este neapărată trebuință ca să se înființeze cât mai urgent în toate județele țării filiale ale Societății „Invalizii de Război” potrivit statutelor și regulamentelor ce vi s'au înaintat de această societate.*

În același timp societatea națională de Cruce Roșie a României a făcut cunoscut comitetelor sale județene pentru ajutorarea invalizilor din război, din care faceți parte și Dvs. că ele se desființează și în locul lor se constituie filiala societății „Invalizii din Război”.

Această filială se va ocupa singură de asistența invalizilor din război din județul Dvs. iar persoanele cari au făcut parte din Comitetul Crucii Roșii pot trece în comitetul filialei societății „Invalizii din Război” dupe cum se poate vedea la art. 19 al regulamentului.

Toate instrucțiunile fiind date, avem onoare a vă ruga dar să procedați imediat la constituirea acestor filiale conform art. 3-5 din regulament și să desvoltați o activitate cât mai rodnică în interesul celor cari au luptat pentru mărirea și apărarea patriei, în interesul general»¹³.

Filiala Dolj avea sediul în str. Sf. Mina, nr. 22, unde, începând cu 15 august 1919, s-a deschis și căminul invalizilor de război al Filialei Dolj. În acest cămin erau cazați atât invalizii care tranzitau orașul cât și cei lipsiți cu desăvârșire de mijloace materiale și posibilitatea de a-și asigura hrana zilnică. Totodată, căminul era un centru de reeducare profesională unde aveau posibilitatea să învețe meserii ca: tâmplărie, croitorie, cismărie, tapițerie și împletituri de răchită și papură¹⁴. O lună mai târziu, cei care aveau nevoie de băi termale, erau trimiși pentru tratament la Sanatoriul „Regele Ferdinand”, la Mehadia¹⁵.

Potrivit documentelor, în octombrie 1921, Comitetul secțiunii regionale Dolj era constituit din: președinta Margareta Ar. Razu, vicepreședinți: d-na general Stoilov și dl. Al. Cernătescu. Ca membri, îi menționăm pe: P.S.S. Vartolomeu Episcopul Râmnicului, Olga Gigurtu, Zoe Marcu, Elena Antonescu, Maria N. Pop, Ella Dr. Poenaru, generalii Ar. Razu și N. Mihaescu, dr. Laugier Inspector sanitar, Georgescu Giuică – prefectul județului, C. Georgescu – directorul Băncii Naționale Craiova, dl. Enculescu – medicul primar al județului Dolj, M. Marcovici – director al Societății, lt. col. P. Popescu – casier, C. Păuleanu – custodele căminului, Tr. C. Popescu – registrator dactilograf¹⁶. Un an mai târziu, în 1922, devine membru în comitetul secțiunii regionale și dr. Vasiliu, directorul oficiului județean I.O.V. Dolj¹⁷.

La inițiativa Ministerului de Război, conform ordinului nr. 4885/1919¹⁸, s-a decis ca armata să vină și ea în întâmpinarea nevoilor invalizilor și a orfanilor de război,

¹³ S.J.A.N. Dolj, fond Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ, dosar nr. 124/1919, f. 43.

¹⁴ *Ibidem*, f. 72.

¹⁵ *Ibidem*, f. 74.

¹⁶ *Idem*, dosar nr. 171/1921, f. 49.

¹⁷ *Idem*, dosar nr. 1/1922, f. 40.

¹⁸ Aceștia urmau să beneficieze și de un spațiu în curtea cazarmei destinat staționării căruțelor cu cai sau carelor cu boi ce aparțineau invalizilor cât și hrana gratuită acordată animalelor.

facându-se propunerea introducerii unora dintre acești nefericiți ai sorții în rândurile ei. Considerați „icoana vie a vitejiei străbune și dragostei de patrie”, aveau posibilitatea să ia parte la paradele și solemnitățile organizate de garnizoanele din care urmau să facă parte; obțineau adăpost și hrană „substanțială și de bună calitate” și, totodată, șansa de a-și demonstra că sunt încă utili, câștigând venituri prin propriile forțe lucrând: în ateliere, în grădinile de zarzavat, în uscătoriile de fructe, din creșterea viermilor de mătase, a animalelor etc

Orfanii deveneau copii de trupă, autoritățile fiind convise că fiind „crescuți de mici în atmosfera ostășească, tratați cu blândețe și ocrotire părintească sufletul lor se va oțeli la floarea dragostei de țară și de armată și vor deveni cu siguranță elemente de valoare pentru încadrarea și tăria oștii”.

Locul în care urmau să fie purta numele de „Căminul invalizilor și orfanilor”. Un punct foarte important în acest demers îl reprezenta în opinia autorităților, interacționarea invalizilor cu soldații: „invalizii vor fi așezați la masă împărțiți iar nu la un loc”, scopul fiind acela de „a vorbi și povești contingentelor tinere trecutul lor sub arme și ai îndemna pentru acțiuni bune și patriotice”.

Potrivit proiectului, fiecare corp de armată avea să întrețină un număr de 10-30 de invalizi și 10-15 orfani de război, aleși dintre cei care nu aveau familie ori dintre aceia care s-au distins prin eroism¹⁹. Ministerul de Război anunța că, pentru acest demers, oferea fonduri Corpurilor de armată care, la rândul lor, își puteau consolida finanțele prin organizarea de serbări, liste de subscripție, donații etc.

Pentru strângerea de fonduri, Societatea „Invalizii din război” a recurs la diferite modalități în decursul anilor. Astfel, în 1921, Societatea a dat o reprezentație la 9 aprilie și a organizat o serbare în data de 12 iunie²⁰.

Beneficiind de aportul autorităților locale, Societatea „Invalizii din război”, aflată sub patronajul Reginei Maria, și-a adus contribuția la refacerea destinului celor care, luptând pentru țară și expunându-și viața, au devenit invalizi în urma luptelor purtate într-un război „crud și nemilos”. Aceste mărturii document din primii ani de funcționare dovedesc clar eforturile depuse de membrii societății la îmbunătățirea substanțială a stării materiale și morale a militarilor, greu încercați de război.

¹⁹ Idem, dosar nr. 124/1919, f. 76.

²⁰ Idem, dosar nr. 22/1921, f. 139.

LIMINARII LA O CARTE DE AUR A EROILOR NEAMULUI DIN JUDEȚUL DOLJ

Dinică Ciobotea,
Gabriel Croitoru,
Ion-Leone Sima

Repere istorice și delimitări administrativ-teritoriale ale județului Dolj

Repere în istoria veche a zonei Jiului de Jos

Județul Dolj este situat în partea de sud a României, în Câmpia Olteniei, la sud și Podișul Getic, la nord, zonă ce a oferit dintotdeauna condiții de viață prielnice. Locuirea umană de aici este atestată de descoperirile arheologice datate încă din epocile preistorice: Protopaleoliticul (2.000.000/1.800.000-700.000 a.Chr.) și Paleoliticul (700.000-6.600 a.Chr.). Paleoliticul în Dolj este reprezentat prin puținele unelte descoperite întâmplător la Suharul, Vârvorul de Jos, Dobromira și Amărăști – Fărcaș.

Din neolitic, arheologii au identificat mai multe orizonturi de cultură materială pe care le-au numit după stațiunile arheologice de la Cârcea, Verbicioara, Sălcuța etc. Descoperirile de la Cârcea sunt încadrate în cel mai vechi grup cultural nord-dunărean, Gura Baciului – Cârcea, atribuit neoliticului timpuriu (cca. 6.600/6.500-5.500 a. Chr.). Caramica policromă de aici este comparabilă cu cea descoperită la Dimini în Grecia sau Hacilar în Anatolia. Materialele arheologice culese din punctele „Hanuri”, „Haltă” și „Viaduct”, din apropierea unor izvoare de apă, probează existența aici a celor mai vechi comunități umane, neolitice, de cultivatori și crescători de animale, care au construit locuințe de tip bordei și locuințe de suprafață (colibe).

Așezări neolitice timpurii au mai fost identificate arheologic pe văile Tesluiului la Drăgotești, Bojoiu, Pârșani, Gârlești, Predești – Locusteni, Amaradiei la Fărcașu, Dunării la Basarabi, și în jurul orașului Craiova la Banu Mărăcine, Făcăi, Fântâna Obodeanu ș.a.

Reprezentativă rămâne comunitatea neolitică de la Cârcea („Viaduct”), care și-a fortificat așezarea cu un șanț larg de 2-4 metri și adânc de un metru în formă de semicerc cu diametrul de 200 m. Acest șanț protector pentru o așezare neolitică este cel mai vechi descoperit până în prezent pe teritoriul României. În ultima parte a evoluției grupului cultural neolitic de la Cârcea s-a constatat o înflorire a civilizației punctată printr-o ceramică pictată policrom.

Așezările cu ceramică pictată din perioada neoliticului mijlociu se înscriu în aria largă a culturilor eneolitice Petrești din Transilvania și Cucuteni din Moldova.

În perioada neoliticului târziu (cca. 5.500-5.000 a. Chr.), aici s-au interferat trei mari culturi neolitice: Dudești (est), Vinča (vest) și Karanovo III (sud) care au dat naștere unui orizont cultural numit de arheologi Dudești – Vinča, identificat în așezările de la Cârcea-

Viaduct, Almăj, Șimnic, Gârlești („La Siliște”), Pielești („La Oprescu”), Lăcrița („Dealul Ciolan”), Leu („La Tei”), Ghindeni („La Cișmea”), Belcin – Foișor, Padea („Dealul Viei”). În această perioadă s-au stabilizat așezările, cu locuințe de suprafață mari și cu inventar bogat și variat (vase ceramice, uneori de mari dimensiuni; fusaiole, râșnițe, ateliere de cioplit și șlefuit piatra, obiecte cu reprezentări antropomorfe și zoomorfe etc.).

Eneoliticul (cca. 5.000-3.800/3.700 a. Chr.) pe teritoriul județului Dolj este reprezentat de două civilizații înrudite între ele: Sălcuța (bazinul Desnățuiului) și aspectul cultural de interferență Gumelnița-Sălcuța (bazinul inferior al Jiului). Întreaga epocă se caracterizează printr-o evoluție mai dinamică, prin progrese înregistrate în metalurgia cuprului și prin frumusețea ceramicii pictate. Comunitățile culturii Sălcuța se așezau pe locuri înalte cum sunt „Piscul Cornișa” de la Sălcuța, Terpezița, Cerăt, Verbicioara, terasele apelor din Curmătura sau grindurile „La Cristescu” din comuna Drăgotești. Așezările tip Sălcuța erau prevăzute cu șanțuri și un val de pământ ca protecție. Locuințele erau fie colibe așezate în rânduri paralele, fie construcții cu patru laturi cu una și două încăperi. Oamenii aveau unelte din piatră, silex și corn de cerb, râșnițe de diferite dimensiuni, fapt care presupune intensificarea cultivării plantelor. Toporul de piatră perforat s-a generalizat, lângă acesta răspândindu-se și toporul de cupru în formă de pană. La Curmătura s-au descoperit cuptoare de pâine.

În aria culturii Sălcuța, spre sfârșitul evoluției sale pătrund grupe de triburi dinspre gurile Dunării, aducând cu ele o cultură nouă caracteristică epocii bronzului egeon- anatolian: cultura Cernavoda.

Perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului (3800/3700-3500 a. Chr.) pe teritoriul județului Dolj se caracterizează printr-un proces de evoluție graduală, organică, care se încheie, în final, prin sinteze culturale noi în conținutul cărora se distrug trăsăturile fondului autohton local. Mărturie în acest sens sunt descoperirile de la Locusteni („Dealul Predeștilor”), Dobrotești, Șimnic și Almăj. Așezările umane erau situate în apropierea apelor, pe locuri nu prea înalte, unde locuințele de suprafață umane erau situate în apropierea apelor, pe locuri nu prea înalte, unde locuințele de suprafață de 5-6 m², cu vetre deschise, făcute de mai multe ori dovedesc sedentarizarea unor populații de agricultori.

În ordine cronologică, civilizația umană din zona județului Dolj enumeră cultura Coțofeni (în peste 35 de așezări, la Coțofenii din Față – după care a fost denumită, Basarabi, Locusteni – Daneți, Castele Traiane, Cerăt, Plenița, Leu, Sopot ș.a.), suprapusă aspectului cultural Celei, și care s-a dovedit o primă sinteză vastă și viguroasă ca manifestare. Așezările erau uneori fortificate cu valuri și șanțuri de apărare. Uneltele și armele (topoarele) erau din piatră, silex, corn și cupru. Numeroasele fragmente de ceramică întâlnite de oamenii din zilele noastre provin de la ceștile cu o toartă supraînălțată și buza oblică și străchinile cu buza îngroșată spre interior, specifice formelor răsăritene din complexul Ezero – Cernavoda – Thessalia – Anatolia. În aceeași perioadă se încadrează și prezența unor grupe de păstori seminomazi ale căror urme, sub forma unui complex tumular, au fost descoperite la Verbița.

Epoca bronzului (3.500-1200/1.150 a. Chr.) este reprezentată în Dolj de culturile Glina, Verbicioara și Gârla Mare. Așezările tip Glina sunt la Făcăi, Craiova și

Curmătura, unde s-au descoperit ceramică ornamentală pe lângă buză cu „găuri” executate din interior spre exterior sau invers, caneluri și brăuri alveolate, unelte și arme din piatră (securi cu gaură de înmănușare, topoare de luptă, cuțite curbe, vârfuri de săgeată din silex), obiecte de cupru și bronz, cuțite, ace, împungătoare, topoare, sau brăzdare din corn de cerb și râșnițe de mână.

Cultura Verbicioara (după numele localității unde a fost descoperită în 1949) este cunoscută în peste 30 de așezări, printre care Verbicioara, Sălcuța, Locusteni, Cârcea – „Viaduct”, Șimnicul de Sus, Făcăi, Cernele, Podari, Cărligei, Bucovăț, Leamna, Banu Mărăcine, Ișalnița, Viișoara Mică, Drăgotești, Robăneștii din Jos, Pârșani, Ghercești, Verbița, Corlate, Gubaucea, Coțofenii din Față, Ghidici, Piscul Vechi, Orodul, Melinești, Vela ș.a.

Cultura Gârla Mare, cuprinsă în arealul întins al culturii Zuto-Brdo-Gârla Mare-Cârna din zona Dunării de la Belgrad și până la Corabia, este cunoscută prin peste 40 de descoperiri arheologice din județul Dolj la Cârna, Ghidici, Bechet, Bistreț, Desa ș.a. constând în locuințe de mari dimensiuni, necropole, ceramică cu bogată și originală ornamentare, statuete etc.

Sfârșitul epocii bronzului s-a încheiat la mijlocul secolului al XII-lea a. Chr. Istoricii consideră că triburile creatoare ale culturilor epocii bronzului au aparținut grupului indoeuropean al tracilor.

În monumentul în care metalurgia bronzului atingea apogeul, au apărut și primele unelte și arme din fier. Cronologic, epoca fierului are doua perioade:

Hallstattul și La Tène.

Hallstattul timpuriu (1200/1150-850/800 a. Chr.) este reprezentat pe teritoriul județului Dolj de complexul cultural Vârtop, iar Hallstattul mijlociu de cultura Basarabi. Complexul cultural Vârtop este caracterizat prin așezări în formă de tell aplatizat și prin locuințe mici în formă de colibe. Ritul de înmormântare este incinerarea în urne.

Complexul cultural Basarabi (după numele satului de lângă Calafat) cuprinde o arie de răspândire foarte întinsă, mai ales în bazinul inferior al Dunării, într-o hartă de peste 45 de așezări arheologice identificate (Desa, Basarabi, Ghidici, Bistreț, Dăbuleni, Locusteni, Terpezița, Cernele, Craiova, Verbița, Vârtop, Cârcea ș.a). Ceramica, din punct de vedere al ornamentației, împreună cu obiectele din metal (arme și podoabe) descoperite în necropole de incinerare sau înhumare (Basarabi) sau în așezări (Cârcea, Locusteni) definesc caracterul unitar al acestui complex care a făcut primul pas spre marea unitate a lumii geto-dacice.

A doua epocă a fierului, La Tène, începe cu secolul al V-lea a. Chr. și ține până în secolul al II-lea p. Chr., evidențiindu-se prin îmbogățirea permanentă a civilizației geto-dacice, prin evoluția elementelor locale și asimilarea unor influențe din lumea grecească. Acum au apărut numeroase cetăți și așezări geto-dacice nefortificate. Ele sunt plasate pe valea Jiului și a afluenților săi, care reprezentau în Antichitate tot atâtea drumuri comerciale ce făceau legătura cu restul Daciei. Pe valea Jiului se înșiruie așezările de la Bechet, Locusteni și Cerăt, Făcăi, Cernele, Breasta și Craiova, cetățile de la Coțofenii din Dos, Padea, Comoșteni, Bâzdâna, Căciulătești, Cărligei și Bucovăț. Din împrejurimile așezării de la Mofleni (= Bucovățul Vechi) cunoscută sub numele de

Pelendava (și menționată în harta antică *Tabula Peutingeriană*) sau așezările nefortificate de la Făcăi, Cernele și Breasta, provine celebrul tezaur thraco-getic (*Tezaurul de la Craiova*) compus din piese de harnașament din argint aurit și un tezaur din piese thassiene și macedonene din sec. II a. Chr. Alte cetăți geto-dacice au mai fost descoperite pe teritoriul județului la Brădești, Izvoru, Godeni, Brabova, Sârsca, Botoșești – Paia și Ghercești. Cetățile, pe lângă caracterul pur militar pe care îl capătă după formarea statului dac, făceau parte dintr-un sistem de fortificații, mai mult sau mai puțin similare, începând cu cea de la Bâzdâna în sud și până la cea de la Vârț (județul Gorj) în nord. Aceste fortificații aveau și rolul de a împiedica accesul unor eventuali dușmani pe valea Jiului, spre zona montană, de unde, peste Plaiul Vâlcanului, se putea ajunge la capitala Daciei din Munții Orăștiei.

Dinamica economică reflectată de peste 32 de descoperiri de monede romane republicane pe teritoriul județului, bogăția de alte vestigii materiale, sistemul special de construcție al cetăților geto-dacice, stadiul avansat al metalurgiei fierului și al artei prelucrării argintului, sau al meșteșugului ceramicii sunt tot atâtea mărturii ale unei societăți bine organizate din punct de vedere politic, economic și cultural și a unei civilizații unitare și avansate în Dacia, comparabilă, sub anumite aspecte, doar cu cea a lumii clasice greco-romane.

Confruntarea statului dac cu Imperiul Roman într-o lungă perioadă de timp, expresia unor forțe militare dintre cele mai mari ale epocii respective, s-a soldat cu războaiele daco-romane din anii 101-102 și 105-106 care au însemnat cucerirea Daciei și transformarea unei părți din teritoriul ei în provincie romană imperială. Bazându-se pe scenele de pe Columna lui Traian (nr. CI-CXII), istoricul Dumitru Tudor a ajuns la concluzia că Pelendava a fost centrul de concentrare a două coloane de trupe romane, una condusă de împăratul Traian (după ce trecuse Dunărea peste podul de la Drobeta) și alta venită din sudul fluviului pe la Bistreț. Organizarea Daciei Romane ca provincie a Imperiului Roman s-a făcut de Traian și de urmașul său Hadrian. Cea mai mare parte a județului Dolj a făcut parte din subdiviziunea administrativă a Daciei Romane zisă Dacia Inferioară, iar mai apoi Dacia Malvensis. Aici s-au construit mai multe castre care aveau menirea de a păzi calea de acces de la Dunăre și până la Sarmisegetusa. Printre cele mai importante castre amintim pe cel de la Răcari, așezat la intersecția marelui drum pe direcția Drobeta – Romula cu cel care leagă valea Dunării cu muntele. Acest castru este menționat de *Tabula Peutingeriană* cu numele Amutrium. Inventarul arheologic descoperit în acest castru este datat până în secolul al VI-lea (în vremea domniei împăratului Justin I).

Alt castru a fost lângă Craiova, numit în același izvor cartografic menționat mai sus *Pelendava*. Așezat în Bucovățul Vechi (astăzi, ruine lângă mănăstirea Coșuna, în curtea Seminarului teologic), el era înconjurat de alte așezări daco-romane, la Făcăi și Plaiul Vulcăneștilor.

O așezare umană deosebită a fost la Cioroiul Nou (comuna Cioroiși), considerată de istorici ca un centru cvasiurban (probabil un pagus) ce îndeplinea rosturile unei reședințe a unui teritoriu rural. Așezarea daco-romană de la Cioroiul Nou și-a continuat existența până în pragul secolului al VII-lea. Ea s-a numit *Aquae*. În jurul său au fost identificate câteva *villae rusticae* (exploatari agricole folosite de romani).

Villae rusticae, adevărate centre de romanizare, au mai fost descoperite la Amărăștii de Sus, Bucovicior (comuna Vela), Botoșești – Paia, Galicea Mare și Afumați.

Numeroase (peste 50) sunt așezările daco-romane descoperite în Dolj: Amărăștii de Sus, Amărăștii de Jos, Dioști, Zănoaga, Daneți, Locusteni, Castranova, Padea, Cârna, Bistreț, Desa, Ghidici, Vârtop, Moțăței, Bârca, Ghindeni, Leu, Cârcea, Craiova ș.a.

Numeroase tezaure (peste 20) monetare romane s-au descoperit la Amărăștii de Jos, Galicea Mare, Belcinu, Moțăței, Tunarii Vechi, Pârșani, Vârtop, Dobridor etc.

De asemenea, pe lângă indicii amintiți, care sunt mărturia unei societăți daco-romane modelată în spiritul și nivelul civilizației romane, adăugăm descoperirile unor necropole cu un inventar arheologic foarte bogat și diversificat, de la ceramică geto-dacică lucrată cu mâna și ceramică romană din pastă fină lucrată la roată, până la vase de tip *terra sigillata*, monede, vase de cult etc., dintre care reprezentative rămân cele de la Locusteni, Daneți, Leu și Dioști.

Prezența populației autohtone daco-romane caracterizează și perioada ce a urmat retragerii armatei, administrației și oficialilor imperiali. Interesele economice și strategice ale Imperiului Roman au determinat conducerea statului de a menține dominația efectivă sau nominală la nord de Dunăre sau de a recuceri această zonă, precum s-a întâmplat pe vremea împăraților Constantin cel Mare și Justinian. Existența la nordul Dunării de Jos, până în secolul al V-lea p. Chr., a Imperiului Roman și, apoi, Imperiului Bizantin a favorizat permanența de viață romanică, a constituit un stimulent pentru dezvoltarea, pe baza propriilor tradiții daco-romane, a vieții materiale și spirituale a locuitorilor din aceste părți.

Pe teritoriul județului Dolj sunt puține vestigii care ar indica trecerea prin aceste meleaguri a unor populații migratoare. Goții nu au pătruns efectiv în Oltenia. Fibula de la Lazu indică o incursiune scurtă la vest de Olt, probabil după anul 376. Cazanul de la Desa, un tezaur de la Coșoveni și alte descoperiri mărunte ar constitui dovezi ale trecerii hunilor și aliaților lor prin Oltenia după anul 383. Vechile așezări din secolele II-IV sunt suprapuse de altele care cunosc o dezvoltare impresionantă, mai ales după ce acest teritoriu situat la răscruce de drumuri nu a mai fost afectat de atacurile hunice. Cultura materială a autohtonilor din secolele VI-VII, cunoscută sub denumirea de Ipotești-Ciurelu-Cândești, iar aici prin aspectul cultural Gropșani-Făcăi, este reprezentată de descoperirile de la Gropșani, Cernele, Fărcașul de Sus, Lișteava, Drănic, Izvoarele, Vela, Făcăi, Craiova ș.a. Numai pe teritoriul municipiului Craiova s-au depistat, până în prezent, trei mari așezări (la Făcăi, Fântâna Obedeanu și Cernele – „Poianca”) care datează de la sfârșitul secolului al V-lea până în secolul al VIII-lea. În Dolj, așezări contemporane cu cele de la Craiova și împrejurimi sunt descoperite de arheologi la Almăj, Desa, Drănic, Ghindeni, Ișalnița, Bistreț, Padea, Plenița, Răcari, Vela, Vârtop ș.a. Inventarul arheologic cules din aceste așezări este de factură romanică, fapt datorat atât moștenirii formelor vechi de cultură provincial romană, cât și contactului permanent cu lumea romano-bizantină de la sud de Dunăre.

Opiniile istoricilor și lingviștilor concordă în ceea ce privește atât continuarea procesului de romanizare și după „retragerea aureliană”, până la începutul secolului al VII-lea, cât și în aprecierea trăsăturilor culturii strămoșești, aproape constituită în

momentul trecerii slavilor la sud de Dunăre, sau al limbii latinofone vorbită de autohtoni.

Așezări din secolele VIII-XI se găsesc răspândite pe aproape întreg teritoriul județului Dolj, în peste 40 de locuri, la Craiova – Făcăi, Amărăștii de Sus, Basarabi, Cioroiu Nou, Cornu, Ghindeni, Gârlești, Leu, Mărăcinele, Maglavit, Rast, Verbița etc.

În secolele VIII-XI se dezvoltă o cultură romană (romano-bizantină) numită cultura veche românească (= cultura balcano-danubiană, cultura carpato-balcanică, cultura Dridu). În conținutul acestei culturi, daco-romanii, străromânii și apoi românii (vlahii) au fost și sunt purtătorii și moștenitorii unei civilizații, în esență, romano-bizantină, cea mai strălucitoare civilizație a Antichității europene. Multitudinea așezărilor din această vreme, mai puține fortificate și majoritatea deschise, și necropolele birituale reflectă un stadiu de dezvoltare apreciabil și o creștere demografică deosebită, comparabilă cu cea înregistrată la nivelul întregului continent.

Bibliografie selectivă:

- BERCIU, Dumitru, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939.
- CIOBOTEA, Dinică, GHERGHE, Petre, „Istorie și civilizație doljeană înainte de anul 1534”, în vol. *Valachia Cisalutana-Oltenia istoricului Corneliu Tamaș*, ediție îngrijită de Eugen Petrescu, Râmnicu-Vâlcea, 2013, pp. 119-150 (incl. bibliografia).
- GHERGHE, Petre, *Așezarea geto-dacică de la Cernele-Craiova*, în „Arhivele Olteniei”, S.N., 6, 1989.
- Idem, *Așezări și cetăți geto-dacice din Oltenia*, Craiova, 1997.
- Idem, *Repertoriul informațiilor și descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca La Tene*, Craiova, 2001.
- GHERGHE, Petre, AMON, Lucian, *Istoria Craiovei. Mărturii arheologice și numismatice*, Craiova, 2010.
- *Istoria Românilor*, vol. I, București, 2001.
- POPILIAN, Gheorghe, *Necropole daco-romane de la Locusteni*, Craiova, 1980.
- ROMAN, Petre, *Cultura Coțofeni*, București, 1976.
- TOROPU, Octavian, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia Traiană*, Craiova, 1976.
- TUDOR, Dumitru, *Pelendava. Craiova pe Columna lui Traian*, Craiova, 1980.
- TUDOR, Dumitru, *Oltenia romană*, ed. a 4-a, București, 1968.

Atestarea documentară a județului Dolj (1534)

Aceeași continuitate de viață materială și spirituală caracterizează evoluția românilor din această parte a țării în secolele următoare. Numeroase cercetări arheologice pun în evidență, în perimetrul județului, nuclee de masivă concentrare demografică dispuse în jurul unei așezări și toate pe o suprafață de teren mai restrânsă. Așa, de pildă, în zona Craiovei se grupează circa 15-20 de așezări. Băilești, Brabova, Cârna, Cornu, Făcăi, Galiciuica, Izvoarele, Mărăcinele, Perișor, Plopșor, Verbița, Verbicioara, Vârtop.

Șapte așezări erau în zona Calafatului: Basarabi, Cetate, Ciuperceni Vechi, Golenți, Maglavit, Rast și Tunari. În această perioadă, așezările rurale ajunseseră la un stadiu apreciabil de dezvoltare economică, așa cum rezultă din inventarul deosebit de bogat descoperit la Făcăi – Braniste, compus din unelte agricole și de pescuit, oase de bovine și ovi-caprine, semințe de grâu carbonizat și de viță de vie. Tot aici au fost descoperite ateliere de ceramică de factură bizantină. În această epocă, organizarea socială avea la bază satul (obștea sătească sau teritorială). Pe plan politic, procesului de unificare teritorială i-a corespuns organizarea unui cnezat cu centrul la Craiova (!).

Întemierea statului medieval Țara Românească a constituit un eveniment istoric cu profunde consecințe și în evoluția pământului doljean. Altul a fost ritmul a economiei agricole și a schimburilor comerciale. Numai în secolele XV-XVI, numeroase mărturii documentare și arheologice atestă un număr de peste 320 de așezări (centre urbane, târguri, sate și cătune), dovadă edificatoare a potențialului demografic și economic de care dispunea teritoriul ce a dat în plan administrativ județul Dolj.

În unanimitate s-au pronunțat lingviștii și istoricii asupra numelui județului Dolj ca provenind din adjectivul slav *dolnii* adăugat toponimului *Jil* (Jiu). Acest nume desemnează o creație cu caracter administrativ însemnând, în traducere, *Jiul de Jos* sau *Jiul de la câmpie*. Relativ recent, în 1995, autorii *Dicționarului toponimic al României* pentru zona Olteniei au pus sub semnul identității județul Jiul de Jos cu Județul de Baltă, fapt care presupune o altă atestare documentară și o suprapunere teritorială care, totuși, nu ar rezulta din documente.

De-a lungul timpului, numele județului a fost menționat astfel: *u sudstvo Dolni Jil* (1534), *ot sudstvo Dol Jil* (1574), *ot sud Dolj* (1634), *Doljului* (1635), *ot sudstvo Doljil* (1636), Dol-Jiu, Doljii, Doljiu, Doljului (a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX), Jiul Inferior (în documente latine).

Documentele secolului al XVI-lea menționează și *Jiul* ca nume cuprinzător pentru un teritoriu sau o unitate administrativ-teritorială înainte de 1534. Într-un hrisov al domnitorului Vlad Înecatul din 23 aprilie 1532 apare boierul vlastelin Hamza în poziția de „mare ban al Jiului și Craiova”, referire clară pentru un teritoriu și o reședință administrativă. Apoi, la doar câțiva ani, domnitorul Radu Paisie numea pe boierul Șerban când „mare ban al Jiului”, când „mare ban al Craiovei”.

Numeroase au fost opiniile istoricilor asupra apariției și atestării în documente a județului Dolj. Alexandru Ștefulescu și I. C. Filitti au considerat că Județul de Baltă, menționat o singură dată de un document din 20 octombrie 1444 de la Iancu de Hunedoara, a fost identic cu județul Dolj – pentru primul istoric – sau corespunzător cu Doljului sau cu o parte din Dolj – pentru celălalt istoric. Pentru alt istoric, Ion Donat, care a localizat Județul de Baltă prin identificarea localităților în legătură cu care respectivul a apărut în document, acesta se întindea de-a lungul Dunării între râul Blahnița spre vest și balta Bistrețului (râul Jiu) și chiar și în sudul Romanaților, spre est, până către nord spre limitele vechilor cercuri administrative din partea muntoasă a Olteniei.

O identificare asemănătoare a făcut și Constantin C. Giurescu punând numele Județului de Baltă în relație cu „bălțile întinse de la Dunăre, care se aflau în cuprinsul lui”, aflate în perimetrul de mai târziu al județelor Mehedinți și Dolj.

Deci, cei mai mulți istorici nu înclină a identifica Județul de Baltă de la jumătatea secolului al XV-lea cu județul Dolj.

A existat și o părere potrivit căreia județele cele mai vechi alcătuite pe structuri prestatale – atestate în documentele secolelor XIV-XV, Jaleșului (1383), Jiului (1406), Motrului (1415), de Baltă (1444) – ar fi fost supuse unei reorganizări administrative a Olteniei efectuată de domnul Țării Românești Vlad Călugărul prin 1483. Cam din acest an ar data județele Mehedinți, Dolj, Gilort și Gorj. În secolul al XVI-lea, numai în Oltenia se puteau număra – după socotelile arhivistului N. Gh. Dinculescu, din 1923 – opt județe: al Motrului, al Jaleșului, al Jiului de Sus – Gorj (1497), al Gilortului (atestat documentar în 1502 și 1516), al Vâlciei, al Romanaților (1496), al Jiului de Jos (Dolj) și al Mehedinților.

Diversele propuneri privind atestarea documentară și, implicit, apariția județului Dolj între unitățile administrative ale statului Țara Românească derivă din faptul că vechimea acestuia se pierde în secolele genezei etnice românești și a statelor feudale. Mai mult chiar, în logica tezei istoriografice a zonelor sociale din spațiul dintre Carpații Meridionali și Dunăre, istoricii identifică cnezatul lui Ioan din *Diploma cavalerilor ioaniți* (1247) ca fiind o formațiune politică pe Jiu condusă de cel mai vechi personaj din neamul boierilor Craiovești. O asemenea structură politică prestatală nu a dispărut, ci doar și-a redimensionat atribuțiile în cadrul statului feudal după statuarea domniei în poziția centrală a puterii, iar așezării Craiovei i-a revenit funcția de reședință a banilor Jiului în ultimii ani ai secolului al XV-lea. Instituția *Băniei de la Craiova* a determinat reasezări teritorial-administrative concepute de domnitorul Vlad Călugărul (1481, 1482-1495) într-o domnie relativ lungă și oarecum prosperă și consolidate de fiul său, Radu cel Mare (1495-1508). Apariția în documente a județelor Gilort, Mehedinți, Romanați și Dolj în prima jumătate a secolului XVI este o consecință a creșterii aparatului administrativ-fiscal domnesc și a rolului boierilor Craiovești ca bani sau mari bani autoritari peste toată zona județelor din dreapta Oltului. În limite generale, s-ar putea suprapune peste formațiunile politice consemnate în Țara Severinului de către *Diploma cavalerilor ioaniți* județele din secolele XV-XVI.

Județul Dolj apare sub numele de Jiul de Jos într-un document din 12 septembrie 1534 prin care domnitorul Vlad Vintilă dăruia fraților Vlaicu-mare logofăt, Mihnea-stolnic și Badea averile pierdute pentru „rea hiclesie” de frații Radul din Spinișor și Vladul („ocină în Spinișor și în Stângăcea și în Fratoștița, de asemeni părțile lor, oricât se vor alege și satul și așigani și viile și grâul și vitele” etc.) încă de pe vremea domnitorului Vlad cel Tânăr. Hrisovul precizează că trădarea lui Radul s-a petrecut pe când acesta era strângător de bir la județul Jiul de Jos, fugind cu birul și cu haraciul Țării Românești și al împăratului peste Dunăre, cu 30.000 aspri. Prin urmare, documentul din 1534 atestă indirect și existența anterioară a județului Dolj, pe timpul domnitorului Vlad cel Tânăr (1530-1532).

Bibliografie:

- CAMBARY, Ana, MANOIL, Maria, CANIANU, Mihail, CANDREA, Aurelia, *Dicționar geografic al județului Dolj*, București, 1896.

- CIOBOTEA, Dinică, ZARZĂRĂ, Ion, PLENICEANU, Vasile ș.a., *Craiova – Pagini de istorie și civilizație. Alimentarea cu apă*, Craiova, 1997.
- *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. II, Craiova, 1995.
- DINCULESCU, Gh. N., *Vechi împărțiri administrative*, în „Arhivele Olteniei”, an II, 1923, nr. 7, p. 172.
- *Documente privind Istoria României, B. Țara Românească, Veacul XVI*, vol. I-VI, București.
- DONAT, Ion, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI)*, ediția îngrijită de Gheorghe Lazăr, București, 1996.
- GIURESCU, C. Constantin, „Județele dispărute ale României”, în *Enciclopedia României*, II, București, 1938.
- ȘTEFĂNESCU, Ștefan, *Bănia în Țara Românească*, București, 1965, ediția a II-a, Craiova, 2009.

Delimitări administrative-teritoriale ale județului Dolj

Județul Jiului de Jos (= Dolj), în conturul de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, când a apărut și prima instituție administrativă regională (Marea Bănie a Craiovei), chiar dacă a cuprins o parte din vechiul Județ de Baltă, a avut o suprafață mai mică decât astăzi. Multă vreme, cel mai întins județ din fosta Țară a Severinului, formațiune politică consemnată de izvoarele istorice de la sfârșitul secolului al XII-lea și din secolul al XIII-lea, a fost județul Mehedinți care ajungea până la Jiu, aproape de Craiova, mărginindu-se cu satele doljene Fratoștița, Almăj, Ibenți, Obedin, Crovna, Predești și Pleșoi și incluzând spre est, pe valea Dunării, moșia Calafatului (Vadul Diului).

Intinderea județului Dolj este cunoscută și prin izvoarele cartografice din secolele XVIII-XIX, începând cu hărțile stolnicului Constantin Cantacuzino (*Tabula geografică a prea înălțatei Domnii a Ungrovlahiei împărțită în șaptesprezece județe...*, tipărită la Padova în anul 1700), Fr. Schwantz (*Tabula Valachia Cis-Alutanae*, din 1722), Specht (*Harta militară a Valahiei Mici...*, din 1790-1791), harta rusească din 1835 și până la *Charta României Meridionale* (1864).

La anul 1700, stolnicul Constantin Cantacuzino înscria pe harta sa 27 de așezări în județul Dolj, printre care și orașul Craiova; în harta lui Schwantz erau însemnate 135 de sate; peste aproximativ un secol, în 1817, județul apare cu 146 de sate și 10.315 familii; în 1835, hărțile îl rețin cu 234 sate și peste 30.000 de contribuabili, iar statisticile din 1828 și 1831, cu 160 de sate și peste 11.502 familii și, respectiv, 259 sate cu 22.842 familii. Toate izvoarele cartografice din secolul al XVIII-lea înfățișează județul Dolj, după mărime, pe ultima poziție între cele cinci județe oltene, fiind mai mic decât Mehedinți, Vâlcea, Gorj, dar mai mare decât Romanați.

Județul Dolj, în ultima lui dimensiune și compunere administrativă înainte de anul 1864, adică anul marilor reforme ale administrației locale de esență modernă, cuprindea 260 de sate și 178 cătune, cu o populație de 47.548 familii.

Istoria administrației a reținut nu numai județul (= districtul), dar și subunitățile acestuia. În aria județului Dolj au figurat subunitățile zise plăși. Acestea (la singular-plasă; la plural-plăși) apar documentar încă din secolul al XVI-lea, desemnând fie o circumscripție administrativă, o stăpânire funciară, fie un teritoriu aflat sub administrația unui boier. În timpul cât Oltenia a ajuns sub ocupația austriacilor, 1718-1739, județul a fost împărțit în patru plăși (Plasa de Sus, Plasa de Jos, Plasa de Mijloc, Plasa de Margine), fiecare dintre acestea fiind puse sub administrarea unui boier oltean (ispravnic). După revenirea Olteniei la Țara Românească, plășile au fost statornicite ca subunități administrative de Constantin Vodă Mavrocordat. Din 1780, Alexandru Vodă Ipsilanti a acreditat prin lege funcția de zapciu de plasă sau „zapcii ispravnicilor ce-i orânduiesc prin plăși”, adică reprezentanții conducătorului județului zis ispravnic (între 1746 și 1831) și ocârmuitor (= cârmuitor) în Epoca regulamentară (1831-1858).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, în statistici județul Dolj apare ca fiind împărțit în 10 plăși la 1828, 1831 (Câmpului, Jiului de Sus, Jiului de Jos, Dumbrava de Sus, Dumbrava de Jos, Balta de Sus, Balta de Jos, Amărăzii de Sus, Amărăzii de Jos și Gilortului) și 7 plăși după 1839 (Amaradia, Balta, Câmpu, Dumbrava, Jiul de Jos, Jiul de Sus, Ocolu) până la 1864-1865. Începând cu anul 1838, schimbările administrative au trasat hotare noi județului. În ideea unei mai bune echilibrări administrative a Olteniei, hotarul s-a modificat de mai multe ori, atât spre nord și vest, adică spre Gorj, unde a dispărut plasa Gilortului, și spre Mehedinți, cât și spre Romanați și Vâlcea.

În perioada de după 1859 și până în 1918, județul Dolj a evoluat în următoarele coordonate teritoriale și demografice: suprafața județului a fost de 115, 06 mile geografice în 1867, ceea ce îl plasa ca cel mai întins județ dintre cele din Oltenia, urmat fiind de Mehedinți (99, 09 mile g.), Romanați (69, 09 mil. g.) Gorj (51, 08 mil. g.) și Vâlcea (47. 03. mil. g.).

Suprafața Doljului în anii de după 1859 a fost echivalată în sistemul metric adoptat în 1867 la 6365 km² (pentru comparație: Mehedinți 5506 km², Gorj 4780 km², Vâlcea 4230 km² și Romanați 3780 km²).

Cea mai importantă referință privind întinderea județului Dolj înainte de anii Războiului pentru Întregirea Neamului este lucrarea statistică rezultată în urma recensământului populației din 1912. În acest an, Doljul este consemnat cu o „suprafață teritorială” de 6538 km², după Tulcea, Ialomița și Constanța, între județele țării, dar mai mare decât Mehedinți 5320 km², Gorj 4579 km², Vâlcea 4081 km² și Romanați 3560 km².

Subdiviziunile județului, plășile, după repetate schimbări ale numărului acestora au fost de la 7 în 1864, 1867, 1875, 5 în 1881-1882, 10 în 1892, 5 în 1896, 14 în 1908, la 13 în 1912. Compunerea administrativă a județului Dolj din 1912 (13 plăși, 141 comune rurale, 2 comune urbane, 401 sate și 21 cătune) a rămas neschimbată până la 1 ianuarie 1926.

În perioada 1859-1918, numărul locuitorilor a crescut de la 212.718 (an 1859) la 436.449 (în 1912). Statisticile așează Doljul, după numărul locuitorilor, după Ilfov, la nivelul țării, iar în zona Olteniei înaintea celorlalte județe (în 1912: Mehedinți cu 295.474; Romanați cu 248.600; Vâlcea cu 232.011; Gorj cu 200. 371).

Prin întindere, numărul locuitorilor și poziția orașului Craiova, județul Dolj a păstrat în tot răstimpul dintre 1859 și 1918 aureola de mare unitate administrativă, cu potențial economic deosebit și cu o viață culturală și politică remarcabilă la nivelul țării.

După încheierea Războiului, județul Dolj mai număra 395.156 locuitori, cuprinși în 13 plăși, 139 comune și două orașe (Craiova cu 36.000 locuitori și Calafat cu 5000 locuitori). Reorganizarea administrativ-teritorial prevăzută de legea de unificare administrativă din 9 octombrie 1925 a împărțit județul Dolj în 13 plăși, cuprinzând 191 comune rurale și 4 comune urbane (orașe): Craiova, Calafat, Băilești și Plenița. Acum s-au extins limitele teritoriale ale județului prin înglobarea comunelor Botoșești-Paia de la județul Mehedinți și Pârșani de la județul Romanați. Alte schimbări în harta administrativă a județului Dolj s-au făcut în baza legii de organizare a administrației locale din 1929, în septembrie 1932, 1938 (când s-a creat marea unitate administrativ-teritorială Ținutul Olt, în care Doljul era cuprins cu 8 plăși și 203 comune) și 1939.

În anul 1939, când în țară s-a desfășurat acțiunea culturală și patriotică de realizare a *Cărților de aur*, pe comune, cu numele celor care se jertiseră în Războiul de Întregire a Neamului, județul Dolj, cu o suprafață de 6538 km² și o populație de 536.113 locuitori, era împărțit în 9 plăși și 174 comune. La scurt timp, după desființarea ținutului Olt în anul 1940, s-au făcut modificări în organizarea administrativă a județului, numărul comunelor crescând de la 174 la 208, iar al plășilor revenind la 13. Structura administrativă a județului, cu cătun, sat, comună și plasă, pentru anii 1930-1941, și care va fi folosită de noi în restituirea *Cărților de Aur* ale localităților doljene, este cea reținută în *Indicatorul localităților din România. Datele recensământului din 6 septembrie 1941*, Împrimeria Institutului Statistic, București, 1943. Pentru comparații adăugăm și *Monografia județului Dolj*, din 1943, rămasă în manuscris, întocmită prin coordonarea Prefecturii.

Pentru cei de astăzi, împărțirile administrative anterioare celui de-Al Doilea Război Mondial au fost identificate cu structura județului adoptată și stabilită prin legea din 16 februarie 1968 și H.C.M. nr. 1143 din 27 mai 1968 privind delimitarea administrativ-teritorială a municipiilor, orașelor și comunelor, rămasă – în cea mai mare parte – neschimbată.

Bibliografie:

- BĂBĂLĂU, Nicolae, CIOBOTEA, Dinică, ZARZĂRĂ, Ion, *Din istoria instituțiilor administrative ale județului Dolj*, Craiova, 2004 (incls. izvoarele statistice oficiale).

- BÂZGAN, Melentina, *Evoluția județului Dolj până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în „Oltenia, Studii. Documente. Culegeri”, seria a III-a, an VII, 2003, nr. 1-2.

- CIOBOTEA, Dinică (coordonator), *Structuri administrative din Istoria Românilor*, Craiova, 2011.

- *DICȚIONARUL toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, vol. 2, Craiova, 1995.

- DONAT, Ion, PĂTROIU, Ion, CIOBOTEA, Dinică, *Catagrafia Obștească a Țării Românești din 1831*, Craiova, 2000.

- FILITTI, C. Ioan, *Despre vechea organizare administrativă a Principatelor Române*, București, 1935.

Ridicarea de monumente de for public și monumente ale eroilor în județul Dolj

Monumentul este o creație simbolică zămislită sub zodia definitivului dezvăluind o valoare perenă pe care istoria a certificat-o și a integrat-o umanității. Valoarea lui inspiră generațiilor prezente și viitoare sensul pentru ceea ce este omenesc, durabil și înălțător. În popasul vieții noastre, prin el deslușim temeliile de nedruncinat ale românismului: continuitate, independență, unitate și creație.

Ridicarea de monumente ilustrează vrednicia unei generații întru cinstirea unei personalități sau a proslăvirii unui eveniment istoric. Aceasta apărea ca un deziderat pentru generația pașoptistă a secolului al XIX-lea, pentru generațiile următoare de luptători și militanți pentru unirea tuturor românilor într-un cadru politic unic și unitar. „Junimea Română” – societatea studenților români din Imperiul habsburgic – înțelegea ca necesar să se păstreze pentru bărbaii de frunte ai neamului românesc” pe lângă memoria din tradiție și chipul lor, care pe lângă acea memorie seacă, ar fi și mai apt de a exercita inimile posterioare, spre fapte asemenea”. Acest obiectiv al acelor români de la mijlocul secolului al XIX-lea trebuia să satisfacă două scopuri: „de o parte descoperirea simțului de recunoștință către bravii bărbai, altă parte, posteritatea avea atâtea simboluri, ale înaintașilor, care erau mai apte a da... impuls mai mare decât nuda memorie”.

Figuri de seamă din istoria națională și culturală

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost o epocă de ascendență națională și, implicit, de remarcabile progrese în toate domeniile. De la ratașarea la Europa a economiei și modernizarea instituțională a statului, restatutarea claselor sociale și apariția altora și până la crearea unui nivel de civilizație de tip occidental (realizat prin imitație, influență și asimilare) în paralel cu stilul național perpetuat au fost fenomenele specifice din societatea românească. Entuziasmul creator s-a imprimat și în realizarea monumentelor invocate de generația de la mijlocul secolului al XIX-lea, cele care erau închinare personalităților de seamă – domni, oameni politici, militanți și revoluționari, exponenți de seamă ai științei și culturii – care s-au identificat cu idealurile poporului, cu interesele națiunii, în condițiile impuse de necesitățile epocii și ale ideii de progres.

Figura reprezentativă a istoriei neamului, devenită simbol al devenirii istorice și căreia i se crease un adevărat cult în Transilvania încă din secolul al XVIII-lea, era Mihai Viteazu, domnul care, pentru prima oară, în plin Ev Mediu, realizase unitatea politică a tuturor românilor, unind țările românești din vremea sa. Un monument al lui Mihai Viteazul Unificatorul, dorit la Craiova, a fost cel care astăzi înobilează locul din fața Universității din București. Alte proiecte pentru un monument al marelui domn Mihai Viteazul au fost în atenta artiștilor plastici doljeni, de la D. Pavelescu-Dino, în 1913, la E. Hagiescu, în 1914, sau a Societății „Prietenii Științei”, inițiatoarea și altor monumente pentru domnii români care au visat și etalat prin faptele lor unitatea politică a tuturor românilor (ex. Matei Basarab pentru Mănăstirea Arnota).

În anul 1943, primarul Craiovei a reluat planul de ridicare a unui monument al lui Mihai Viteazul. „Să sperăm – cuvânta el – că într-o vreme apropiată ne vom învrednici

să vedem la locu-i de cinste, în Piața Prefecturii, dacă nu o măreață statuie, concepută de unul din sculptorii pământeni, a eroului de la Călugăreni, dar cel puțin monumentul ecvestru din fața Universității, și pe care Primăria Bucureștilor socotim că l-ar ceda, în condițiuni ce se vor stabili între autoritățile municipale respective, orașului nostru” (vezi „Arhivele Olteniei”, an XXII, 1943, nr. 125-130, p. 332-333).

Prezența permanentă a „acelui vestit între domni” în conștiința publică craioveană și a artiștilor plastici este etalată apoi de busturile de gips ale lui J. Berindei (1976), G. Pădureanu sau M. Butunoiu (în scuarul de lângă Casa Băniei). Abia în anii 1975-1976 s-a juns la realizarea, în bronz, a *Monumentului ecvestru Mihai Viteazul* (sculptor Tudor Panait), și l-a instalarea lui în 1990 în fața Palatului Administrativ al județului, mutat ulterior în aceeași Piață, în apropiere de Biserica Sf. Treime (= Știrbei).

*

* *

Dintre figurile legendare ale epocii epopeice a lui Mihai Viteazul, marii boieri Stroe, Radu și Preda Buzescu sunt fixați în istoria și în mintea craiovenilor prin Monumentul „Frații Buzești”, lucrare în piatră a sculptorului Boris Caragea.

*

* *

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu este evenimentul care a marcat începutul istoriei moderne a românilor, experiență revoluționară pentru generația pașoptiștilor, simbol pentru întreaga mișcare socială, culturală și națională din secolul ce a urmat.

În contextul revoluției, Craiova, orașul în care conducătorul acesteia își petrecuse anii de formare și maturizare, a avut o contribuție esențială la amplificarea bazei social-politice și militare a acesteia.

Tudor Vladimirescu reprezintă în istoria ultimilor 200 de ani „o prezență de totdeauna, fundamentală în componența etosului românesc... Actual la 1821, a rămas actual pînă astăzi, și va rămîne actual mereu, căci durerea, revolta și dragostea de om, de neam și de dreptate sunt atribute inerente ale existenței omenești” (Emil Vârtosu)...

În apropierea casei Glogovenilor, acolo unde la începutul secolului al XIX-lea era „maidanul Brăiloilor și Bengeștilor” se află două monumente ridicate ca recunoștință pentru acela care, ca și Horea, a deschis era revoluțiilor sociale și naționale în istoria neamului.

În fața Facultății de Agronomie a Universității din Craiova este așezată în 1960 statuia în bronz a lui Tudor Vladimirescu, lucrare caracterizată de patosul revoluționar al personajului și poezia mișcării imprimate de artistul plastic M. Cosăceanu-Levriller.

În curtea interioară a aceleiași facultăți se găsește un alt monument realizat cu mijloace modeste de D. Demu.

Între alte prezențe artistice în Craiova, care evocă personalitatea lui Tudor Vladimirescu, amintim: bustul din holul Muzeului Olteniei (gips, realizat de M. Butunoiu, în anul 1951), bustul de la balconul școlii generale nr. 10, str. Gării, bustul în gips din interiorul clădirii Universității și stătuia din gips din holul liceului „Frații Buzești” a sculptorului Gogu Pădureanu.

La Calafat, pe acolo pe unde pământul doljean era călcat și jefuit la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea de către cârjalii și pasvangii, aici

la poarta Independenței, s-a ridicat un impunător monument lui Tudor Vladimirescu, în anul 1957. Pe soclu monumentului au fost săpate două texte din proclamațiile date de conducătorul revoluției: „Patria se cheamă norodul, iar nu tagma jefuitoare” (Proclamația de la Padeș); „Veniți dară fraților cu toții ca să prindem pe cei răi ca să ne fie nouă bine și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni” (Proclamația din 14 mai 1821).

*

* *

Monumentul ridicat în memoria lui Ioan Maiorescu, personalitate proeminentă a românilor de la jumătatea veacului al XIX-lea, poartă cu sine și amintirea evenimentelor revoluționare de la anul 1848 petrecute în Craiova. În acel an, Ioan Maiorescu a avut un rol de seamă în pregătirea revoluției în Oltenia și în desfășurarea ei victorioasă în orașul Craiova, unde Iancu Bibescu, fratele domnitorului și cărmuitorul județului, și maiorul Ștefan Vlădoianu, Comandantul batalionului din oraș, voiau să oprească marșul revoluționarilor dinspre Islaz și Caracal. Întâmpinarea entuziastă făcută de Craioveni la marginea orașului guvernului provizoriu de la Islaz, însoțirea acestuia până la școala centrală – s-a datorat, în mare măsură, lui Ioan Maiorescu. Tot el este acela care, suit într-un pom din fața Școlii Centrale, a explicat importanța noii constituții unei mulțimi dezlănțuite, în vreme ce pentru notabilitățile orașului, în sala festivă, proclamația era prezentată de Ion Heliade Rădulescu. Printre ideile exprimate în acele momente a fost și aceea că țara se va așeza în rândul celor mai înaintate din Europa prin cultură și știință. Cei care au ridicat monumentul au înscris pe el această idee care l-a călăuzit toată viața: „Eu frate încă am văzut multe și din toate aceste multe m-am convins că noi fără carte aici în țara aceasta și mai departe în țările acelea locuite de români multă viață nu vom avea.

Am fost eu în țările Apusului și apoi fost-am și la Viena și pe acolo pretutindeni am înțeles că nimica nu întărește și nu împodobește viața omului și deci viața poporului mai mult ca învățătura, știința... Asta n-o uitați... Lucrați, am lucrat poate și noi, dar voi încă mai mult lucrați”!...

Monumentul care se leagă de amintirea revoluției de la 1848 și de activitatea revoluționară, culturală și națională a lui I. Maiorescu, executat de sculptorul Ion Iordănescu în anul 1911, a fost inaugurat la intrarea Parcului Poporului, în anul 1913, aducerea lui, unde este astăzi, făcându-se ulterior.

Monumentul reprezintă bustul din bronz al profesorului Ioan Maiorescu, îmbrățișat de un atlet al cărui piept se pierde în soclul de piatră al statuii. Pe scolu, s-a înscris: „Lui Ioan Maiorescu/1811-1864/, Apostol al ideilor naționale în Țările Române”.

*

* *

Primul monument public ridicat la Craiova este al ultimului domn al Țării Românești, Barbu Dimitrie Știrbei, cel care a rămas înscris „în cartea neamului nostru ca un mare domnitor, în toate privințele”. Este și cel mai frumos, păstrând forme artistice renaștentiste italiene. Sculptorul francez Jean Leconte du Nouy l-a conceput ca pe o alegorie. Domnul poartă pe umeri o mantie, iar pe piept diferite decorații. În mâna dreaptă ține un pergament pe care scrie: „V-am încredințat vouă apărarea țării și a

destinelor voastre”, cuvinte pe care le-a rostit cândva la Turnu Severin, când trecea în revistă o gardă de grăniceri și dorobanți, pe soclu sunt mai multe basoreliefuli reprezentând cele mai importante fapte la care domnitorul, un mare legiuitor și reformator, a luat parte ca inițiator și ctitor.

*

* *

În centrul orașului se află cel mai cunoscut monument public al urbei: Statuia lui Alexandru Ioan Cuza Vodă. Executată în 1912 de către sculptorul italian Raffaello Romanelli, statuia îl reprezintă pe domn în picioare, drept, cu sabia ținută cu ambele mâini, într-un gest de demnitate și hotărâre. Pe scolul din piatră sunt fixate inscripții pe plăci de bronz ce menționează marile lui reforme de modernizare a statului. Monumentul este asemănător celui de la Iași, lipsindu-i doar figurile colaboratorilor apropiați ai lui Cuza. A fost așezat pe soclu în scuarul de lângă „Minerva”, la intersecția străzilor Unirii cu M. Kogălniceanu, abia în anul 1935. Pe actualul loc, vis a vis de sediul Primăriei Municipale, în Parcul Unirii, a fost mutată în anul 1943.

Monumentul semnifică, totodată, atașamentul și implicarea doljenilor în actul Unirii din 1859.

Un alt monument cu bustul lui Alexandru Ioan Cuza (bronz, 1913) a fost realizat de sculptorul Eraclie Hagiescu în comuna sa natală, Cetate.

*

* *

Alte două monumente (statui) sunt omagii pentru Eugeniu Carada și Nicolae Titulescu.

Eugeniu Carada (1836-1910) a fost o personalitate politică de seamă. Plăcile prinse pe soclul ce susține statuia surprind principalele coordonate ale vieții sale: redactor la ziarul „Românul”, prieten cu I. C. Brătianu, priceput organizator în timpul Războiului pentru Independența de stat a României din 1877-1878, întemeietorul Băncii Naționale (1880). Statuia a fost opera sculptorului Mihai Onofrei (an 1930). O inscripție consemnează crezul politic al lui Eugeniu Carada: „Pentru o Românie liberă, oricând, oricum, cu oricine și contra oricui”.

*

* *

Lui Nicolae Titulescu, mare patriot și „eminent diplomat și om politic român, militant pentru apărarea independenței naționale, pentru pace și colaborare între popoare, din prima jumătate a secolului trecut, i-au fost dedicate un *Bust monumental Nicolae Titulescu*, în parcul Mihai Bravul, al sculptorului Alexandru Deac (1965) și un monument (statuie) din piatră, amplasată lângă fosta Casă a Tineretului și Științei (str. Calea Severinului).

*

* *

Mai multe monumente – bust au fost dedicate marilor oameni de cultură, știință și ai învățământului românesc: Mihail Eminescu (în Parcul Romanescu – sculptor Gheorghe Anghel, 1958; și în Filiași), Tudor Arghezi (în Parcul Romanescu, sculptor

Cornel Medrea, 1960), Constantin Brâncuși (în Parcul Romanescu, în marmură neagră, sculptor Constantin Lucaci, 1967), Theodor Aman (în curtea Muzeului de Artă, sculptor Constantin Foamete, 1975), Traian Demetrescu (lângă biserica Sf. Arhangheli, sculptorul Ion Jalea, 1924; și al doilea în Parcul Poenaru (în curtea Gimnaziului „Vasile Alecsandri, sculptor Anghel Chiciu, din 1935), Ștefan Velovan (în fața Școlii normale de învățători, azi Facultatea de Mecanică, sculptor Anghel Chiciu, 1938), Dr. Ion Augustin (în curtea spitalului „Filantropia”, sculptor Anghel Chiciu, 1936), Dr. Gh. Marinescu (în curtea Spitalului „Preda”), Nicolae Romanescu (la intrarea în Parcul Romneascu, sculptor italian Elena Vidali, 1943), și Gheorghe Chițu (astăzi dispărut).

Bibliografie:

- D. F. Greblescu, *Însemnări despre fruntași ai plasticii oltene*, în *Oltenia literară*, 3, Craiova, 1957, p. 127.
- *Monumentele Craiovei/Les Monuments de Craiova/The Monuments of Craiova/Die Monumente aus Craiova*, Craiova, 1998.
- Ion Pătrașcu, *Un sculptor craiovean prezintă pe Mihai Viteazul în Italia*, în „Înainte” din 10 septembrie 1971.
- Paul Rezeanu, *Sculptorul Pavelescu – Dimo (1870-1944)*, în „Revista muzeelor și monumentelor”, an XIII, 1976, nr. 3, p. 50-54.
- Idem, *Artele plastice în Oltenia (1821-1944). Contribuții*, Craiova, 1980.
- Idem, *Contribuții la istoria artei românești. Sculptori puțin cunoscuți*, Craiova, 2007.

Monumentele Independenței

Cucerirea Independenței deplină de stat a României în anul 1877 a stimulat încrederea în sine a națiunii române. În anii următori acestui eveniment, întreaga națiune a sărbătorit faptele generației care-l înfăptuise. În anul 1878, în amintirea întoarcerii victorioase a armatei române din bătăliile de la sud de Dunăre, la București, a fost înălțat un Arc de triumf – simbol al izbăvirii și al memoriei recunoscătoare. Un contemporan al acestui eveniment scria că „un monument este... cristalizarea inalterabilă a unei idei, a unui mare sentiment național”. Încă de la aceste începuturi, concepția opiniei publice era ca monumentul să fie „arca de alianță între trecutul și viitorul României”. Această menire va dăruia monumentului durabilitate și se va regăsi perpetuum în aspirațiile naționale și spirituale ale poporului român. Pentru a slăvi faptele de arme ale trupelor române în luptele de la sud de Dunăre din 1877-1878, pe eroii și vitejii în număr de peste 10.000 de soldați și ofițeri care au murit sau au fost răniți, sau pentru a marca locul special al Olteniei, inclusiv al Doljului, în evenimente, au fost ridicate monumente publice, lucrări artistice ce împrumutau formele de tradiție strămoșească romană-arcul de triumf, coloana și obeliscul.

Primul monument comemorativ din țară ridicat pentru eroii (108 soldați) căzuți în Războiul de Independență este în orașul Băilești, din anul 1885. În prezent, acesta se află în Cimitirul orașului, după ce a fost mutat din Parcul Central în 1977.

În orașul Calafat, așezarea cea mai afectată de luptele cu otomanii din cetatea Vidinului de pe malul drept al Dunării și de unde s-au tras primele salve de tun, s-au ridicat mai multe monumente.

Calafatul, și prin cele opt Monumente ale Independenței, rămâne în peisajul urban de astăzi un simbol al celui mai râvnit sentiment uman, libertatea, și cea mai bogată așezare, între cele de dimensiunea ei, în monumente.

Cu ocazia vizitării Calafatului de către Regele Carol I în mai 1886, aici a fost ridicat un monument pe locul Bateriei „Carol” din timpul Războiului. Locul, parcul orașului a fost îmbogățit cu alte monumente în anii 1903-1905, 1967 (cu prilejul aniversării a 90 de ani de la Războiul pentru Independență), și în 1977 (la Centenar).

Un factor important în proslăvirea faptelor românilor în Războiul din 1877-1878 a fost Societatea veteranilor, grade inferioare, cu numele de „Smârdan”, înființată la Craiova la 30 august 1908 din vreo 800 de membri. Aceasta a ajuns ca până la 30 august 1909, când s-a sărbătorit lupta pentru luarea Griviței, să numere 8657 de membri. Obiectivul principal al Societății „Smârdan” a fost realizarea unui mare monument al Independenței. La 30 august 1909, în grădina „Minerva” a și fost expusă macheta monumentului. Inițiatorii acestui obiectiv precizau că „El nu e un monument ridicat unei persoane, sau o statuie, acesta e un monument care simbolizează o viață a unui popor” (vezi „Revista culturală”, an II, 1909, nr. 21-22, Craiova, p. 561). Comitetul ales pentru „grabnica ridicare a monumentului Independenței” (general Gigurtu – președinte, general Dr. Vercescu, I. Miteșcu, N. Economu, Petre Chițu, N. T. Popp, general Argetoianu, general Zosima, general Drăgoescu, N. P. Guran, I. G. Pleșia, N. Romanescu, T. Carianopol, C. M. Ciocazan, N. N. Popp ș.a) a reușit ca până în anul 1912 să pregătească „inaugurarea” acestuia. *Monumentul Independenței*, cunoscut, apoi, sub numele de Monumentul lui Carol I sau Monumentul „Asta-i muzica ce-mi place”, care prin dimensiuni era socotit cel mai mare din țară, a fost dezvelit în anul 1913, la intrarea în Parcul Bibescu (= Parcul Poporului; Parcul Independenței; Parcul Romanescu).

Tot Societatea „Smârdan” a inițiat ridicarea unui monument generalului Mihail Cristodulo Cerchez, viteazul ofițer de la Plevna în mâinile căruia a depus sabia Osman Pașa în semn de capitulare a armatei otomane. Monumentul (bustul) a fost realizat de sculptorul E. Hagiescu și a fost așezat în strada Cazărmii (astăzi, str. Caracal), în anul 1914.

Cea mai mare parte a monumentelor ce au preamărit Războiul de Independență au fost realizate de sculptorii doljeni, mulți formați la Școala de arte și meserii din Craiova: Giorgio Vasilescu (n. 1864, în Goești-Dolj – 1898; autorul Monumentului Batalionului II Vânători din Ploiești și al Monumentului Independenței de la Tulcea), E. Hagiescu, (1873-1961; n. Cetate-Dolj), C. Bălăcescu (1865-1913; n. în comuna Bolboși-Gorj), D. Pavelescu-Dimo și Constantin Brâncuși (Monumentul lui Carol Davila din fața Muzeului Militar Central-București).

Sculptorul Dumitru Pavelescu-Dimo, care mulți ani a avut atelierul său la Florența (Italia), a îmbrățișat, ca nimeni altul până la el, ideea de militant al devenirii și ascendenței României prin raportare la istoria neamului. El a creat monumentul împăratului Traian (Brăila, 1904), mai multe proiecte pentru un Monument ecvestru Mihai Viteazul

(în 1913), altele pentru Monument Ștefan cel Mare, Monument Vlad Țepeș. Monumentul Unirii (care urma să fie ridicat la Sibiu în anul 1928). Cele mai cunoscute creații ale sale au rămas Monumentele Independenței de la Pitești (1900, în colaborare cu arhitectul Ioan D. Traianescu), Craiova (1913) și Calafat (adăugiri la cel din 1886).

Bibliografie

- ANDREI, Nicoale A., PÂRNUȚA, Gheorghe, *Oltenia 1877*, Craiova, 1998.
- DEACONU, Luchian, GHERGHE, Otilia, *Craiova și cucerirea Independenței de stat 1877-1878*, vol. II, Craiova, 2001.
- *Doljul în Războiul pentru Independență 1877-1878. Album istoric*, Craiova, 2002.
- IORDACHE, Marin, *125 ani de la proclamarea Independenței României. Eroica 1877 Craiovenii, doljenii, întreaga Oltenie și țara pe baricadele cuceririi Independenței*, Craiova, 2002.
- *Pagini de epopee. Oltenia 1877-1878*, vol. I și II, Craiova, 2005.
- PETRIȘOR, Vasile, MÂNDROIU, Lelius, *Calafat. Trepte de istorie*, Craiova, 1977.
- REZEANU, Paul, *Contribuții la istoria artei românești: Sculptori puțin cunoscuți*, Craiova, 2007.

Monumentele Eroilor din Războiul pentru Întregirea Neamului (1916-1919)

Un alt moment căruia artiștii și opinia publică i-au închinat cele mai numeroase monumente a fost Războiul pentru desăvârșirea unității politice naționale. În anul 1919, în conformitate cu prevederile tratatului de la Versailles și ale Decretului – lege 4106/19 septembrie 1919 s-a înființat societatea *Mormintele Eroilor căzuți în război* (ulterior, zicându-i-se *Cultul Eroilor*).

Participarea României în Primul Război Mondial, cunoscut și sub numele de Războiul Popoarelor, iar pentru toți românii Războiul de Întregirea Neamului, după 14/27 august 1916, alături de Antantă, a însemnat mobilizarea inițială a 1.083.000 de oameni, din care armata număra 839.758 soldați și 18.000 ofițeri. În momentul intrării în război, în august 1916, nu era român care să nu fie pus în fața istoriei. Se împlinise vremea când poporul român, în credința mărturisită de trei sute de ani după Mihai Viteazul Unificatorul, în toate împrejurările, și-a jertfit cei mai buni fii ca să-și împlinească un ideal moștenit, al unității politice a întregii etnii descendentă din întinsa Romanitate Orientală.

Întregirea politică a tuturor Românilor s-a câștigat cu prețul a 339.117 morți, 75.941 de mutilați, 229.000 de grav răniți și 166.000 prizonieri sau dispăruți din rândurile armatei.

În ambele faze ale războiului, mai întâi în ofensiva de peste Carpați, cu trecerea prin 18 locuri în Transilvania, pentru dezrobirea românilor supuși monarhiei austro-ungare, și, apoi, în retragerea spre sudul Moldovei în zona Nămolosei, unde s-au dat bătălii dintre cele mai mari ca amploare și consecințe pentru întregul teatru al Primului

Război Mondial, la Mărășești, Mărăști și Oituz, Românii s-au luptat vitejește, „fără seamă”, sute de mii jertfându-și viața în chipul sublim asemănător numai eroilor din epopeile antice și medievale.

Eroii și vitejii, cu toți martiri întru idealul făuririi unității depline a tuturor Românilor într-o unică entitate politică, au fost, după 1 Decembrie 1918, proslăviți și comemorați într-un adevărat cult al eroilor. Pentru eroi, pe lângă manifestări comemorative omagiale, ode și imnuri, s-au creat cruci, morminte speciale în locul cel mai nobil din fața bisericilor, plăci de marmură inscripționate cu numele lor, fântâni-monument în spiritul credinței creștine strămoșești, monumente de for public în continuitatea celor care imortalizaseră ofranda de sânge a Românilor în Războiul de Independență statală din 1877-1878, până la înălțarea Arcului de triumf din București din anul 1919.

Prima solemnitate în țară prilejuită de dezvelirea unei plăci comemorative a avut loc la Craiova, în ziua de 29 noiembrie 1918, în memoria avocaților Baroului de Dolj „morți pentru patrie în campania anilor 1916-1918” (... „luați de-al morții val, spre ideal...”).

Apoi, în toată țara, numele EROILOR NEAMULUI au fost inscripționate în diverse forme, pe diferite monumente. Inițiativa înscrierii eroilor întru veșnicia numelui lor a aparținut instituțiilor statului și intelectualilor (profesori, învățători, preoți), foștilor combatanți în timpul războiului, reprezentanților armatei și instituțiilor administrative locale, cu concursul tuturor.

Într-o primă fază, Societatea „Mormintele Eroilor” s-a preocupat de „accelerarea cât mai grabnică” a lucrărilor de întrunire a situației mormintelor eroilor. În acest scop, teritoriul țării a fost împărțit în trei „subregiuni” lucrative (I. Moldova, Basarabia, Bucovina; II Ardeal, Banat și văile Troțușului, Susiței, Putnei; III Vechiul Regat și Dobrogea), conduse fiecare de un „șef” (salarizat și beneficiar de facilități pentru deplasări), (vezi ANSJ Dolj, Prefectura jud. Dolj, dosar 148/1920, f. 31).

Prin decretul-lege nr. 1693/1920 (publicat în „Monitorul Oficial” nr. 20 din 29 aprilie 1920) s-a trecut la exproprierea terenurilor pe care se aflau mormintele și cimitirele eroilor români căzuți în război și la lucrări pentru mormintele și cimitirele ostașilor străini morți în România conform obligațiilor, pe bază de reciprocitate, stipulate în tratatele de pace (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj; dosar 87/1921, f. 29; dosar 92/1922, f. 29).

La momentul adoptării *Legii pentru cinstirea memoriei eroilor căzuți* (votată în Adunarea Deputaților la 21 iulie 1920), „nobila sarcină de a centraliza și îngriji mormintele eroilor căzuți pe câmpul de luptă, asigurându-le pentru veșnicie contra dispariției, printr-o înfrumusețare care să fie în aceeași măsură un omagiu adus eroilor ca și motiv de mândrie națională”, a fost încredințată Societății *Mormintele Eroilor Căzuți în Război*. Această Societate – se specifica într-o adresă a Ministerului de Interne către Prefectul județului Dolj din 28 ianuarie 1922 – ajunsese să identifice până la acel moment 139.190 de morminte constând în 1348 de cimitire, 29.997 grupe de morminte și 11.431 morminte izolate, aflate în 35.756 puncte pe harta țării (*Ibidem*, dosar 92/1922, f. 5). Pentru împlinirea lucrărilor de cunoaștere a tuturor mormintelor de eroi, de către Societatea „Mormintele Eroilor”, în anul 1922, Biserica Ortodoxă Română, prin mitropolitul primat Dr. Miron Cristea, a făcut apel la mobilizarea tuturor. A fost, în fapt,

momentul tranșant al împărțirii nobilei sarcini de a integra istoriei cinstirea Eroilor Neamului atât din partea Statului prin Societatea „Mormintele Eroilor”, cât și a Bisericii Ortodoxe Române.

A P E L

În cele mai multe din locurile în care s'au desfășurat priveliștile de jertfă și de eroism ale oștirei noastre, trăește încă vie icoana războiului. Trăește încă sub dureroasa înfățișare a mormintelor lipsite de îngrijirea din care să se desprindă venerația urmașilor și înțelegerea lor pentru marea jertfă a eroilor neamului.

Sunt foarte numeroase aceste morminte acoperite de părăsire și uitare, în tot cuprinsul țării și este evident că pentru a li se da înfrumusețarea statornică la care au dreptul, Soc. „Mormintele Eroilor” singură, fără concursul deplin al autorităților oficiale și cu redusele mijloace bănești de care dispune, nu este de ajuns.

E atât de mare opera de recunoștință națională ce trebuie îndeplinită față de eroii neamului, încât fiecare suflet de român este dator să dea sprijinul lui din toată inima la această mare datorie.

În această privință conducătorii obștei trebuie să fie pildă celor mulți și neștiutori, așa cum pildă ne este tuturor Majestatea Sa Regina Țării. Slujbile și binecuvântările cele mai calde pentru eroii neamului să se ridice. La mormintele lor preoții și învățătorii trebuie să arate poporului frumusețea jertfei pentru Țară și pentru fericirea celor rămași în viață. Așa cum se îngrijesc moaștele mucenicilor și tainișile care ascund trupul sfinților, așa trebuie să fie îngrijite moaștele eroilor și mormintele lor, ei fiind adevărații mucenici ai neamului de ale căror minuni de vitejie sunt încă pline privirile, amintirea și sufletul nostru.

Alăturat trimitem îndrumările cuprinse în statutul Societății „Mormintele eroilor căzuți în războiu”.

Aceste îndrumări deschid minților, dau mai ales sufletelor curat românești, calea pe care trebuie să meargă cu toții spre a ne ridica neamul și a-l cinsti în ceea ce el are mai bun, în eroii și în gloria lui nepieritoare.

Cărturarii satelor și conducătorii lor, preoții, învățătorii, fruntașii comunelor precum și păstrătorii ordinii și al liniștii obștești, datori sunt să devină îndrumătorii celor neștiutori dar cu dragoste de neam, și mai ales a celor răscuși, așa încât dragostea pentru eroii neamului să pătrundă până în colibecele cele mai umile, cum pătrunde lumina soarelui și binecuvântarea lui Dumnezeu.

Namăi atunci vom dovedi că suntem vrednici de jertfa celor ce au căzut pentru mărirea țării și fericirea noastră.

Președintele Soc. „Mormintele Eroilor” C. I. R.

DR. MIRON CRISTEA
Miron Cristea

Directorul Societății
COLONEL I. MANOLESCU

Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Război”, înființată prin Înaltul Decret nr. 4106/12 septembrie 1919, a creat mai întâi, sub coordonarea unui Comitet Central al Societății, comitete regionale, județene și comunale pentru „a putea pune în practică scopurile înființării acestei societăți” începând cu primăvara anului 1920.

Comitetul Regional Oltenia era condus de generalul de divizie A. Razu, ca președinte, și lt. col. D. Lepădătescu, ca secretar.

Într-un tabel din 10 ianuarie 1920, între cele dintâi comitete regionale, județene și comunale înființate în țară apar cele de la Craiova și Calafat (*Ibidem*, dosar 148/1920, f. 8). Până în 1924, se precizează într-o adresă a Ministerului de Interne către prefectul județului Dolj, „s-au înființat comitete comunale chiar în cele mai mici și mai depărtate cătune ale țării, care caută să arate recunoștința supraviețuitorilor față cu eroii neamului, materializând-o prin ridicări de monumente comemorative” (*Ibidem*, dosar 76/1924, f. 2).

În adresa Corpului I Armață-Serviciul de geniu către Prefectura județului Dolj din 18 ianuarie 1920 se indica o colaborare a tuturor factorilor locali, Prefecturii și Garnizoanei, pentru a împlini „scopul sublim al acestei Societăți și datoria sacră ce o avem către cei care vărsându-și sângele au contribuit să trăim în vremurile înălțătoare ale Întregului Românism”. Se cerea „concursul” și „energia” tuturor și pentru Cultul Eroilor, dată fiind starea „generației fericite” de români „ce asistau la fericirea României Mari” (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 142/1920, f. 4-7).

Prima acțiune a Societății a fost întocmirea unei situații clare a ostașilor morți în timpul luptelor și în lazarete, fără ca unitățile de trupă să știe de soarta lor. Prin Ministerul de Război s-au cerut tabele cu informații de stare civilă pentru eroii înmormântați în diferite locuri și pentru care s-au întocmit acte de deces la data morții fie că au fost identificați ulterior și li s-au dat certificate de deces prin cărți de judecată, sau nu li se făcuseră acte de deces nici la data morții și nici prin judecătorii (*Ibidem*, dosar 83/1923, f. 24).

Tot în anul 1923, Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război și conducerea armatei au realizat Mormântul Ostașului Necunoscut cel fără chip și nume, „cel mai cunoscut Erou, din câți Eroi au fost pe lume” (vezi Vasile Militaru, în poezia *Eroul Necunoscut*).

În ziua de 14 mai, la Mărășești, orfanul de război Amilcar Săndulescu, elev la Liceul militar „D. A. Sturdza” din Craiova, în prezența ministrului de Război, generalul Gheorghe Mărdărescu, a ales din cele zece sicrie cu oseminte de război, sicriul nr. 4, care a devenit Sicriul cu osemintele Eroului Necunoscut. A doua zi, 15 mai 1923, sicriul cu osemintele Eroului Necunoscut a fost dus în București. Alături de carul ce transporta sicriul, în cortegiul solemn s-a aflat și mama lui Brutus Drăgescu (fiul lui Ioachim Caton Drăgescu, mare militant pentru unitatea deplină a tuturor Românilor, ardelean de pe Târnave, coborât cu rezidența la Craiova), mort la Mărășești.

Până în octombrie 1923 s-au centralizat în județul Dolj informații despre 183 morminte de eroi, românești și străine, în afara sectorului de onoare al eroilor din Cimitirul Sineasca din Craiova, care număra 957 eroi cunoscuți și necunoscuți (*Ibidem*, dosar 83/1923, f. 9).

Cercetări minuțioase s-au făcut, în relații de reciprocitate, pentru descoperirea ostașilor străini morți pe teritoriul județului Dolj.

Din partea Franței, atașatul militar al Legației franceze în România, generalul Pétin, s-a preocupat începând cu decembrie 1920 de prezenta mormintelor franceze pe teritoriul statului român „provenind fie din elementele armatei franceze din Ungaria, care au ocupat Banatul, fie din lagărul de prizonieri datând din timpul ocupației germane” sau din ostașii primei misiuni a generalului Berthelot și din armata de la Dunăre (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 44/155, 158).

Ministerul Afacerilor Străine al Italiei a însărcinat pe căpitanul Ricardo Gigante, și apoi pe colonelul Baffigi – atașatul guvernului italian pe lângă Legația Italiei – și adjutantul său cpt. Vittorino Vespasian, „de a strânge rămășițele soldaților italieni morți în captivitate pe teritoriul român” și de a ridica în amintirea lor mai multe morminte (*Ibidem*, dosar 148/1920, f/ 87; dosar 83/1920, f. 42; dosar 76/1924, f. 21-22).

În iunie 1930, delegatul Ministerului de Interne ungar, colonelul în rezervă Cser Alexandru, cerea ajutor șefilor de poliție din Băilești, Calafat și Plenița pentru îngrijirea mormintelor soldaților unguri morți în Războiul Mondial (*Ibidem*, dosar 367/1930, f. 3).

În anul 1923, 88 de bulgari înmormântați în Lișteava au fost exhumați și transportați pe Dunăre „pentru a fi înmormântați în sectorul eroilor bulgari din cimitirul Călărași” (*Ibidem*, dosar 83/1923, f. 9).

În același timp cu acțiunile de grupare a ostașilor străini morți pe teritoriul Doljului în morminte speciale, eroii români erau identificați și, la cererea familiilor, erau aduse osemintele lor în satele natale. Alteori, mormintele izolate au fost grupate, cum s-a întâmplat cu cele din plasa Filiași, în număr de 49, ce au fost aduse în curtea Capelei Filișanilor, clădire împrejmuită cu zid (*Ibidem*, dosar 83/1923, f. 26).

Pe măsură ce Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Război” a cunoscut mormintele și cimitirele de eroi și-a asumat și „îngrijirea pioasă și statornică” a acestora pentru că ele „simbolizează frumusețea geniului războinic al neamului” și „contribuiau la redeșteptarea cultului pentru morții glorioși ai neamului – cult străvechi așa cum ni l-au lăsat străbunii, cum se desprinde din paginile istorice și din locașurile sfinte ridicate de Voievozii noștri și de vitejii lor boieri” (*Ibidem*, dosar 83/1923, f. 18).

În baza Decretului-lege nr. 1693 publicat în „Ministerul Oficial” nr. 20 din 29 aprilie 1920 s-a trecut la exproprierea terenurilor necesare cimitirelor de eroi, acestea trecând definitiv în proprietatea Ministerului de Război.

În anii următori, prin revista „România Eroică” (nr. 5-6 din mai iunie 1933, p. 20-21) și prin adrese ale Comitetului central al Societății „Cultul Eroilor”, s-a vegheat ca monumentele comemorative ce urmau să fie ridicate „să îndeplinească condițiile estetice, artistice și arhitectonice corespunzătoare scopului pentru care se realizau” (*Ibidem*, dosar 214/1934, f. 17). În acest sens s-au aplicat prevederile statutului Societății „Cultul Eroilor” („Monitorul Oficial”, nr. 247/1930, partea I), Legii asupra regimului Mormintelor de război din România („Monitorul Oficial”, nr. 119/2 iunie 1927) și „Instrucțiunilor privitoare la realizarea lucrărilor comemorative: monumente și cimitire de Eroii” (publicate în revista „România Eroică”, nr. 5-6, mai-iunie 1933).

Principala prevedere legală era: „Monumentele, edificiile, cimitirele sau orice fel de construcții sau lucrări, având drept scop comemorarea celor căzuți în război sau în legătură cu glorificarea eroismului românesc din toate timpurile, pot fi realizate fie de către comitetele statutare ale Societății „Cultul Eroilor”, fie de către comitete de inițiativă particulare” ce puteau fi constituite în conformitate cu prescripțiile statutului Societății „Cultul Eroilor”.

Entuziasmul social pentru ridicarea de monumente comemorative Eroilor Neamului a fost așa de mare încât Comitetului Central al Societății „Mormintele Eroilor căzuți în Război” și ulterior al Societății „Cultul Eroilor” a trebuit să-l canalizeze prin reglementări legale în realizarea unei „opere” de creație adecvată criteriilor artistice, estetice și arhitecturale de valoare.

Pentru a nu se înălța „monumente... lipsite cu totul de orice valoare artistică, neavând nimic din caracterul sufletului nostru românesc”, Comitetele de inițiativă au fost îndrumate spre a evita contracte cu „pietrari străini, meșteri improvizați și de rea credință” și a alege „decât pe artiștii români, cu reputație artistică, bine stabilită, care au fost expozanți și au participat la concursuri” (*Ibidem*, dosar 148/1920. f. 52). Asemenea criterii erau sugerate Prefectului de Dolj de „artistul sculptor statuar” Anghel Th.

Chiciu, cel care a și avut cele mai multe oferte și lucrări de monumente ale Eroilor din județ, reprezentativă fiind statuia „Santinele română”, ridicată ca Monument al Eroilor la Bârca, Plenița și Craiova (aici ca Monumentul Eroilor Regimentului 1 Dolj). Totuși, unele Comitete de inițiativă au apelat și la meșterii pietrari din Craiova. Alte multe proiecte de monumente, prezentate în concursuri și în expoziții, de către artiști plastici olteni cu recunoaștere națională în timpul vieții lor nu au fost preluate de societate (vezi Paul Rezeanu, *Sculptori puțin cunoscuți...*, passim).

Entuzisamul general a determinat unirea forțelor, mai ales financiare, ale tuturor Românilor. O bogată corespondență s-a purtat de către diferite Comitete de inițiativă din toată țara cu Prefectura Dolj pentru autorizarea de liste de subscripție în județul Dolj în vederea ridicării de monumente ale Eroilor la Scăeni (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 40. 156), Ciofrângeni-Argeș (pentru eroii „morți pe câmpul de onoare în războiul crâncen din 1916-1918, pentru întregirea și apărarea patriei noastre” și care „ne-au dat nouă România Mare de astăzi – *Ibidem*, dosar 148/1920, f. 162), Roșiorii de Vede („pentru comemorarea gloriei acelora care cu sângele lor pe câmpul de luptă au închegat România Mare, visul de veacuri, moștenirea strămoșească – *Ibidem*, dosar 87/1921, f. 63), Galați (Monumentul Regimentului 7 Vânători și Monumentul maiorului Alex. Romano – *Ibidem*, dosar 83/1923, f. 46), Buzău (Monumentul în memoria ofițerilor din Regimentul nr. 8 (morți în campanie – *Ibidem*, dosar 87/1921, f. 17), Soveja (Monumentul eroilor necunoscuți – *Ibidem*, dosar 92/1922, f. 7), Mogoșoaia (Monument în memoria celor pieriți la bateria 2-3-fortul Mogoșoaia – *Ibidem*, dosar 148/1920, f. 68), București (Monumentul membrilor corpului didactic căzuți pe câmpul de onoare în Războiul pentru întregirea neamului – *Ibidem*, dosar 87/1921, f. 29; Monumentul Corpului Sanitar: medici, farmaciști, veterinari, studenți, surori de caritate, infirmieri căzuți în Războiul pentru Unitatea Națională – *Ibidem*, f. 54; Monumentul pentru comemorarea eroilor morți în bătăliile la care a luat parte cavaleria în Războiul pentru întregirea neamului – *Ibidem*, dosar 76/1924, f. 15; Monumentul Infanteriei – *Ibidem*, dosar 83/1923, f. 36; Monumentul „spre comemorarea tuturor luptelor din Războiul 1916-1917, menit să transmită generațiilor viitoare dovada avântului neamului românesc și a sacrificiilor făcute pentru întregirea României” – *Ibidem*, dosar 76/1924, f. 6) sau a monumentelor închinat bardului Andrei Mureșanu (statuie – *Ibidem*, dosar 142/1920, f. 69-70), Eroilor căzuți în Războiul de întregirea neamului care au făcut parte din Regimentul 4 Roșiori „Regina Maria” (*Ibidem*, dosar 76/1924, f. 13), Ecaterinei Teodoroiu (*Ibidem*, dosar 148/1920, f. 46-47) și altele.

Încurajarea ridicării de monumente comemorative Eroilor Neamului a primit impulsuri și de la alte societăți culturale. În paralel cu Societate „Mormintele Eroilor căzuți în Război” și, apoi, Societatea „Cultul Eroilor”, în Dolj au acționat societățile patriotice „Mărăști” („care s-a creat chiar pe câmpul de luptă de către ostașii biruitori, în urma memorabilei victorii din iulie 1917” – cf. Adresa filialei Craiova a acesteia către Prefectura județului Dolj din 9 decembrie 1919. ANSJDolj, Pref. j. Dolj, dosar 148/1920, f. 54), „Mărășești” („cu scopul de a duce la bun sfârșit opera de refacere a Mărășeștilor” – *Ibidem*, dosar 92/1922, f. 24) și Societatea Invalizilor din Război (cu sediul în Craiova, ștr. Sf. Mina, nr. 22 – *Ibidem*, dosar 148/1920, f. 160).

Ministerul de Interne

Secțiunea

Administrativă Generale
Iunie 1920

dos. 148/1920 f. 46

REGISTRATURA

Si va transmite in
copie acest ordin
pe lista de executie

1. Omnia

Adverinta de invatase listele de subscripție după ce vor fi
primite una de alta, iar restul de administrator de paza în
primirea cărții de da, vor fi însoțite Ministerului.

Realizările sunt momentele de încercare a poporului
nașul suprem al progresului naționalității individuale
După concepția de ficare și-o facă dintr-o parte
indoloreabil de sacrificiu în asemenea momente grele,
care este suferința unui neam și ce devine el
În războiul nostru pentru înțelegerea neamului sacrificiu
de tot felul, este evidente că și din absență, au fost spre men-
drea noastră, numeroase.

În mijlocul acestor sacrificii am avut și neașteptatul.
o fecundă din Paris, fiece de charon, de la care pentru
ficare am un ponton care mai mult de cât să-și poartea
vatra păcătoasă, a simțit în sufletul ei o chemare a neamului
lui amenințat care cerea brate. Ecaterina Teodorovici cer-
șind acestei chemări și stând în brațele ei femeile o persoană
din acele imde ficare a avut în mână ocolă înțelegere neam
Românească. Ei acolo în locul luptelor învingătoare - femeia -
Ecaterina Teodorovici nu mai vor să stea în singur mare
ea ar fi altceva decât un ostas și-a dat pentru neam ca ostas
ostas dar ea nu e altă femeie.

În fata acestui sacrificiu, cu atât mai dublin ca cât neamul
la eruit, noi cei care am rămas nu avem decât să evităm minci-
măștii amine ca neamul nostru să gestie și să rămână
în cunoștința poporului.

Pentru generalul nostru a avut o mare înțelegere

Domnul Profesor al Jura Solj

Iar din 1 august 1940, prin Decretul-lege nr. 424, locul Societății „Cultul Eroilor” a fost luat de Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor, nume acordat în memoria Reginei Maria, decedată la 18 iulie 1938.

*

* *

Legea asupra regimului mormintelor de război din România (publicată în „Monitorul Oficial” nr. 119/2 iunie 1927), prin art. 9, și Statutul Societății „Cultul Eroilor” (art. 5) au fixat și coordonatele actelor de comemorare a Eroilor, legalizând ziua „Înălțării Domnului” ca sărbătoare națională și reglementând construirea operelor comemorative (... „închinat numai colectivităților sau eroilor simbolici, în niciun alt caz nu vor putea fi individualizate”), „monumente, plăci comemorative cât și oricare alte lucrări artistice în toate localitățile din țară și străinătate menite a eterniza memoria celor căzuți în luptele pentru înălțarea și întregirea neamului cât și a glorioaselor acte de eroism românesc, din toate timpurile”. Un episod semnificativ s-a petrecut în 1927, la dezvelirea Monumentului Regimentului Dolj nr. 1, când la „10 bravi ai Regatului” s-au distribuit pluguri, lui Para Ilie, caporal, din Mihăița; Neguleț Ilie, sergent, din Cerăt; Statie Marin, soldat din Vârvor; Toporan Ion, sergent, din Locusteni; Cotoran Dumitru, sergent, din Măceșu de Jos; Cioc Constantin, sergent, din Întorsura; Ghindeanu Ilie, sergent, din Livezi; Dinu Ion, caporal, din Cârcea; Chircan Marin, sergent, din Galicea Mare; și Cuilea Enea, sergent, din Filișești (!). -*Ibidem*, dosar 174/1927, f. 6.

S-a mai prevăzut ca pentru toți eroii „căzuți pentru Neam și Rege din întreaga țară” să se întocmească „Cartea de Aur”, păstrată în București, și „Cărți de Aur” pentru fiecare comună.

Imediat după război, în entuziasmul social general care a văzut în desăvârșirea unității politice a tuturor românilor din 1918 izbânda dreptului istoric și național, ridicarea monumentelor comemorative a trecut ca o datorie în conștiința publică. S-au strâns fondurile necesare fie prin liste de subscripții (cele mai multe din inițiativă particulară), fie prin vânzare de ilustrate, revista „Cultul Eroilor noștri”, tichete ilustrate, insignele Societății „Cultul Eroilor” (în număr de 35.000; vezi ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 275/1939, f. 61-62, 105) ș. a.

Într-o primă situație a Monumentelor Eroilor, cerută de Prefecura județului Dolj în 1931, este consemnată existența a peste 10 asemenea opere în fiecare plasă, inclusiv data ridicării. Enumerăm o parte din acestea: Amărăști (de Amaradia, 1927), Mircea Birnici (astăzi, j. Gorj, 1920), Valea Boului (astăzi j. Gorj, 1922), Zăicoiu (astăzi j. Gorj 1927), Almăj (1923), Filiași (1919), Poiana de Sus (astăzi, j. Gorj, 1923), Velești (1919), Daneț (1923 – Monumentul Eroilor; 1921 – „În amintirea locotenentului D. Florescu mort în război în 1916”), Mârșani (1929), Dobrești (1921), Călărași (1920), Sadova (1930), Tâmburești (1919), Gângioava (1924; și placa comemorativă de marmură „În amintirea ofițerilor Gângioveni morți în 1916-1919”, din 1923), Valea Stanciului (1923), Bechet (1929), Ghindeni (1922), Calafat (1923), Maglavit (1921), Hunia (1926), Cetate (1928), Poiana Mare (1928), Piscu Vechi (1921), Seaca de Câmp (1926), Rast (1922), Negoiu (1927; Monumentul Eroului necunoscut, în 1928), Ciupercenii Noi (1920), Ciupercenii Vechi (1921), Golenți (1920), Argetoaia (1922), Braloștița (1926),

Coțofenii din Dos (1921), Coțofenii din Față (1925), Mihăița (1923), Salcia (1927), Scaești (1921), Valea lui Pătru (1926), Brabova (1922), Botoșești-Paia (1926), Breasta (1928), Cernătești (1920), Carpen (1922), Ghercești (1925), Ișalnița (1930), Rasnicu (1927), Șimnicu (1923), Seaca de Pădure (1922), Țiu (1920), Bariera Vâlcii (astăzi, Craiova, 1925), Moțăței (1922), Giubega (1929), Dobridor (1926), Risipiți (1926), Plenița (1924), Orodel (1921), Galiciuica (1924), Sălcuța (1920), Galicea Mare (1920), Cioroiși (1931), Vârtop (1924), Perișoru (1921), Afumați (1919), Bârca (1930), Boureni (1920), Catanele (1924), Cârna (1923), Covei (1924), Drânicu (1924), Giurgîța (1928), Goicea Mică (1927), Întorsura (1919), Lipovu (1921), Segarcea (1921), Siliștea Crucii (1923), Urzica Mare (1931), Urzicuța (1922) ș. a. (-vezi ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 170/1937, f. 4, 10-21; dosar 202/1931, f. 5, 20, 22, 24, 42).

O altă situație statistică a Monumentelor Eroilor din județul Dolj s-a întocmit, pe plăși, în anul 1937. Pe lângă monumentele menționate mai sus apar și cele de la Melinești (1933), Milești (1934), Horezu Poenari (1936), Desa (1936), Fratoștița (1932), Cioroiu Nou (1934) – *Ibidem*.

Între faptele pe care le-a coordonat Societatea „Cultul Eroilor” a fost și întocmirea, la nivelul fiecărei comune, a unei Cărți de Aur care trebuia să cuprindă numele ostașilor căzuți în campania 1916-1919 (care s-au născut sau au locuit în acea comună), numele tuturor cetățenilor care au căzut din cauza violențelor comise de inamic (ei fiind în exercițiul funcțiunilor lor sau făcându-și datoria de cetățeni către țară), numele tuturor ostașilor de naționalitate română din teritoriile care s-au unit cu țara, căzuți sub steag străin în interesul Națiunii Române, numele ostașilor căzuți în lupte sau în urma rănilor căpătate și morți pe teritoriul comunei respective, după acte întărite de Marele Stat Major al Armatei (apud. Statutul Societății „Cultul Eroilor”, art. 5).

Cîrțile de Aur s-au completat, în majoritate, după ridicarea Monumentului Eroilor. Au devenit Cărțile Sfinte, cele scrise cu sângele Eroilor. În județul Dolj, asemenea lucrări s-au întocmit până la începutul celui de – Al Doilea Război Mondial. Evenimentele din anii de după 1940 nu au mai oferit răgaz pentru ca toate acestea să formeze Cartea de Aur a județului Dolj. Ele, însă, se păstrează în patrimoniul Arhivelor Naționale-Serviciul Județean Dolj și formează un izvor istoric indubitabil despre generațiile care ne-au dat țara, cea reîntregită la anul 1918.

*

* *

Evenimentele frumoase ale trecutului nostru rodesc doar reînviată neconținut în memoria poporului. De aceea vom reconstitui Cartea de Aur a județului Dolj din Cărțile de Aur ale comunelor întocmite în anii interbelici, dar rămasă în faza de proiect.

Dacă participarea României la Primul Război Mondial și despre Marea Unire din 1918 s-a scris oarecum mult și bine, despre conservarea în planul mentalului colectiv și promovarea ca pilde de înalt patriotism a acelor care au făcut fezabile actele din martie, noiembrie și decembrie 1918, lucrurile stau parțial bine.

Se cunosc foarte puține lucruri despre activitatea Societății „Mormintele Eroilor căzuți în război”, societate înființată în septembrie 1919 prin înalt decret regal, care avea drept scop strângerea tuturor osemintelor ostașilor căzuți pe câmpurile de luptă de

pe teritoriul României, indiferent de naționalitate, crearea de cimitire, osuare, monumente, mausoleuri, într-un cuvânt cinstirea eroilor morți pentru Patrie. Președintele acestei Societăți era mitropolitul primat Miron Cristea, Președinte de Onoare Regina Maria, iar Societatea era formată dintr-un Comitet central cu sediul în București, pe strada Mitropoliei, din comitete județene și comitete comunale, formate, la rândul lor, din notabilitățile localității respective – primar, preot, notar, învățător, văduve sau veterani de război.

Pe lângă scopurile generale enumerate, Societatea mai solicita și „cartea de aur” a fiecărei comune, care, în general, avea forma unui diptic:

- În prima parte erau inserate:

1. Motivația participării României la Marele Război – punctul comun al acestei motivații fiind realizarea visului unității noastre statale;

2. Regimentele și companiile din care au făcut parte eroii din comuna respectivă;

3. Luptele la care au participat și actele de eroism săvârșite;

- Iar în a doua parte erau trecute tabele nominale cu toți eroii din comună morți pe câmpurile de luptă sau în prizonierat, cu următoarele mențiuni: gradul avut, contingentul, în ce unitate militară a servit, satul natal, data morții – ziua, luna, anul –, localitatea unde a murit, luptele la care a luat parte în timpul războiului.- Cf. Înaltul Decret nr. 353 p/ 24 august 1920 (Legea pentru cinstirea memoriei eroilor Căzuți în Război). „Cartea de Aur” a fiecărei comune, ca un registru, trebuia păstrată în localul primăriilor, în sala de onoare. (Petre Stoica *op. cit.*, p. 8)

Se urmărea centralizarea acestor cărți de aur la nivel județean, proiect care, pentru Oltenia, s-a făcut doar pentru județul Mehedinți, unde la Serviciul Județean al Arhivelor din Drobeta-Turnu Severin există o frumoasă Carte de Aur a județului Mehedinți, cu toți eroii pe fiecare comună în parte, participanți la război.

Pentru județul Dolj aceste documente sunt dirijate în mai multe fonduri documentare aflate în custodia Serviciului Județean Dolj al Arhivelor Naționale, dintre care cele mai importante sunt: Prefectura Județului Dolj, Serviciul Administrativ; Chestura Poliției Orașului Craiova; Directoratul Ministerial Craiova; Directoratul de Poliție Craiova, documente care reflectă eroismul din fiecare comună doljană, fără excepție.

Exemplificăm cele inserate mai sus prin Cărtea de Aur a comunei Veleni¹, plasa Brabova, județul Dolj, redactată într-o calitate grafică foarte frumoasă de preotul I. G. Sandulian, fost ofițer în Războiul din 1916-1919. De fapt este vorba despre un jurnal de război al acestuia, în care își nota zilnic evenimentele la care, împreună cu camarazi de arme, lua parte.

Pentru preotul I. G. Sandulian, Cartea de Aur a eroilor din comuna Veleni este de o importanță biblică, putând fi pusă alături de cartea sfântă *Noul Testament*, ea având valoare testamentară pentru generațiile viitoare, iar cei ce au făcut România Mare sunt „sfînții neamului românesc”, și de acolo de sus din ceruri privesc la noi cum îi cinstim și cum păstrăm patrimoniul pe care ni l-au lăsat.

¹ Gabriel Croitoru, *Din Cartea de Aur a eroilor Unirii*, în „Lumina Lumii”, Râmnicu-Vâlcea, anul XXVII, 2018, nr. 27, pp. 7-10.

După ce face o trecere în revistă a regimentelor din care au făcut parte eroii veleni: 1 Infanterie, 41 Infanterie, 1 Vânători, 1 Artilerie – redactorul relatează luptele pline de eroism purtate de Regimentul 1 Dolj la muntele Cocoșu și Padeș, unde, cu mari sacrificii, trupele ungurești și bosniace au fost ținute pe loc pentru ca Divizia Cerna, supranumită și Divizia Fantomă să se poată retrage; luptele de pe Jiu purtate de eroii din Regimentul 41 Infanterie, cele din Moldova, de la Muncel din septembrie 1917, cele ce s-au dat la Bender, Basarabia pentru a curăți orașul de bolșevici.

Sunt redată luptele de la Rădăcinești, de la Cărbunari – Mormântu – Titești, de la Căineni – Titești, unde din plutonul din care făcea parte și memorialistul – a mai rămas doar el și cu Vancea, un camarad de arme. Notele memorialistice sunt continuate cu participarea eroilor veleni la luptele de la Muntele Măgura, Muntele Spirii, de la Varnița Irești din Moldova, unde inamicul i-a bombardat cu gaze provocându-le mari pierderi în oameni.

Astfel de documente există pentru fiecare localitate din țară, inclusiv din Dolj și ele nu numai că aduc un considerabil spor epistemic la istoria participării României la Primul Război Mondial, dar contribuie indubitabil – ca inepuizabile surse de exemple patriotice și morale – la dezvoltarea pedagogiei civice, astăzi atât de precare, iar nouă, acum la ceas centenar, nu ne rămâne decât să cinstim pe acei care au preferat să moară în picioare, ca noi să nu continuăm să trăim în genunchi.

Anexe

Câteva Cărți de Aur ale Eroilor Neamului din județul Dolj

Afumați

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Afumați și Amzulești]²

II. Eroii din comuna Afumați în Războiul de Întregirea Neamului³

În curtea bisericii din Afumați s-a ridicat Monumentul Eroilor în anul 1920 (iunie 6), opera sculptorului P. Carisidis⁴.

În Boureni, Monumentul Eroilor „căzuți în Războiul pentru întregirea Neamului a fost dezvelit la 25 aprilie 1920”⁵.

I. Nu v-am uitat

Nu v-am uitat în groapa voastră

Loviți de schije sau de plumbi

² Apud Constantin Șt. Preda, Florea Șt. Ceașu, *Afumații de Dolj. Pagini de civilizație rurală din centrul Câmpiei Băilești*, Craiova, Editura Grafix, 2015, p. 91.

³ *Ibidem*, p. 92-103. Alte documente menționează „73 ostași căzuți pe câmpul de luptă în Războiul pentru întregirea Neamului 1916-1919” – ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 148/1920, f. 71-72 (fără nominalizări).

⁴ C. Șt. Preda, F. Șt. Ceașu, *op. cit.*, p. 104.

⁵ ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 148/1920, f. 56-57.

Căci voi ne-ați dat holdele toate
Și lanurile de porumbi

În fiecare spic de grâne
E osul vostru măcinat
În fiecare poamă dulce
E sânge din voi picurat.

Iar pâinea ce-o ducem la gură
E crucea voastră de hotar
Căci fără firul vieții voastre
Era cu gustul mai amar.

Și tihna noastră lângă vatră
E-o mărturie de om nou
Nu v-am uitat că e făcută
Din nopțile fără de somn.

Vă este sufletul o floare
Ce stă pe plaiul românesc
Când le privim ne-aduc aminte
Că ochii voștri ne privesc.

Nu v-am uitat în groapa voastră
Ci vă cinstim în slove sfinte
Căci limba dulce românească
Este făcută din morminte.

Nu v-am uitat în groapa voastră
Când ne-nchinăm lui Dumnezeu
Ci luăm aminte-n rugăciune
Că mâine poate-i rândul meu.

II.

<i>Numele și prenumele</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Gradul în armată</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul unde a servit</i>	<i>Data morții</i>	<i>Localitatea</i>	<i>Data dispariției</i>	<i>Luptele la care a luat parte în timpul războaielor</i>
Petrescu Florea	Afumați	Plut. Major	1897	Reg. Poliție Divizia 127		Panciu-Putna	1916-1919	A făcut poliția frontului în munții Vrancei
Ionescu Gheorghe	Afumați	Sergent	1896	75 Infanterie	19 septembrie 1916	Iași		Mărășești
Ciașu Marin	Afumați	Sergent	1910	31 Infanterie	19 septembrie 1916	Poiana Padeș		Luptele de la Poiana Padeșului
Tărineanu Călin	Afumați	Soldat	1875	1 Dorobanți	1877	Smârdan Bulgaria		Smârdan Bulgaria
Odagiu Ion	Afumați	Sergent	1913	1 Vânători R.F.	21 aprilie 1917	Comuna Irești Adjud		Dealul Babei Transilvania

Gană Teofil	Afumați	Sergent	1912	31 Infanterie	30 martie 1917	Bacău		Luptele după Valea Cruci
Deca Grigorie	Afumați	Caporal	1899	71 Infanterie	6 mai 1917	Comuna Iași		Argeș Căneni
Dudu Marin	Afumați	Caporal	1903	31 Infanterie	13 februarie 1917	Lagărul Tâlneși Ungaria		Mărășești
Măciucă Florea	Afumați	Caporal	1905	71 Infanterie			1916-1919	Dragoslavele și Mateiași
Gană Dumitru	Afumați	Soldat	1904	71 Infanterie	3 iunie 1917	Comuna Ciurea Iași		Lupeni, Buliga și Dealul Babeși
Țărineanu Ștefan	Afumați	Caporal	1908	31 Infanterie	Anul 1920		1916-1919	Dealul Jiului
Preda Constantin	Afumați	Caporal	1907	4 Vânători	6 iunie 1918	Spitalul de campanie nr. 3 Crucea Roșie		Mărășești-Mărăști Tg. Ocna și Cireșoia
Furiș Constantin	Afumați	Caporal	1912	1 Roșiori			1916	
Vică Grigorie	Afumați	Soldat	1899	81 Infanterie			1916	Gazat în Stația CFR Iași
Vică Ion	Afumați	Soldat	1916	40 Călugăreni	1 septembrie 1916		1916	Frontul Dobrogean
Țărineanu Gheorghe	Afumați	Soldat	1915	14 Artilerie			1916	Turtucaia
Văduva Barbu	Afumați	Soldat	1899	81 Infanterie			1916	Dragoslavele Muscel
Tunaru Cămin	Afumați	Soldat	1902	1 Artilerie Grea			1916	Luptele de la Turtucaia
Furiș Mihai	Afumați	Soldat	1902	Divizion 1 Tren			1916	Campania similară post prim ajutor
Măciucă Nicolae	Afumați	Caporal	1904	81 Infanterie			1916	Dragoslavele Muscel
Munteanu Ion	Afumați	Soldat	1904	31 Infanterie	20 octombrie 1916	Argeș		Luptele din Dealul Cărbunari Argeș
Dumitrașcu Pascu	Afumați	Soldat	1900	1 Vânători R. F.	30 august 1917	Bacău Comorna de Sus		Dealul Babei Transilvania
Țărineanu Ilie	Afumați	Soldat	1902	71 Infanterie	12 martie 1917	Iași		Căneni și Dragoslavele
Moană Florea	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie	6 aprilie 1917	Iași Comorna de Sus		Căneni și Dragoslavele
Pena Floarea	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie		Ciortești Vaslui		Dealul Mateiași
Zdrăncă Stan	Afumați	Soldat	1907	Divizion 1 Tren	10 august 1919	Băilești		Mort acasă din timpul evenimentelor războiului
Dudu Tudor	Afumați	Soldat	1909	7 Infanterie			1916-1919	
Nicolae Ion	Afumați	Soldat	1910	31 Infanterie		Topreși Ungaria	1916-1919	
Adagiu Nicolae	Afumați	Soldat	1906	71 Infanterie		Lagărul Cehner		Defileul Jiului
Nicolae Dinu	Afumați	Soldat	1917	2 Artilerie		Lagărul Cehner		
Pomană Marin	Afumați	Soldat	1918	2 Artilerie Grea	2 iunie 1917	Huși		
Pătru Constantin	Afumați	Soldat	1912	7 Vânători	20 septembrie 1917	Spitalul de Contagioși no 2		
Ciuciuloiu Constantin	Afumați	Soldat	1906	Divizion 1 Tren	6 aprilie 1917	Iași		

Tunaru Ion	Afumați	Soldat	1910	31 Infanterie			1916-1919	Dealul Podișu Mehedinți
Țarineanu Constantin	Afumați	Soldat	1898	Divizion 1 Tren	4 iulie 1917	Iași		
Ciașu Ion	Afumați	Soldat	1913	31 Infanterie	2 octombrie 1918	Afumați		Luptele de la Cerna
Tunaru Alex	Afumați	Soldat	1912	31 Infanterie			1916-1919	Dealul Podișului Mehedinți
Badea Ion	Afumați	Soldat	1902	1 Artilerie			1916-1919	
Păgîlă Ion	Afumați	Soldat	1907	71 Infanterie	2 noiembrie 1916	Gorj		Luptele de la Jiu
Neacșu Marin	Afumați	Soldat	1917	1 Călărași	10 iulie 1917	Infirmeria		
Măciucă Eftimie	Afumați	Soldat		71 Infanterie	20 mai 1917	Infirmeria Corp.		Căineni, Buliga, Dragoslavele
Măciucă Constantin	Afumați	Soldat		1 Vânători R. F.	14 octombrie 1917	Piatra Neamț		
Cojocaru Ilie	Afumați	Soldat		31 Infanterie		Hermănești	1916-1919	
Berceanu Dinu	Afumați	Soldat		1 Artilerie	1 iulie 1917	Hleșteni Roman		
Badea Grigorie	Afumați	Soldat		31 Infanterie	1 iulie 1917	Pașcani Suceava		
Tunaru Alipie	Afumați	Soldat		1 Vânători R. F.	23 februarie 1917	Bacău		
Păgîlă Ilie	Afumați	Soldat		31 Infanterie	13 martie 1917	Iași		
Sârbu Ștefan	Afumați	Soldat		31 Infanterie			1916-1919	Mărășești și Cireșoaia
Florescu Gheorghe	Afumați	Soldat		31 Infanterie	20 august 1917	Bacău		Cireșoaia
Coșoveanu M.	Afumați	Soldat		1 Grăniceri			1916-1919	Mărășești și Cireșoaia
Furiș Ion	Afumați	Soldat	1914	Comp. 1 Sanitar	1 aprilie 1919			
Pena Florea	Afumați	Soldat	1900	11 Infanterie	20 ianuarie 1920			Dragoslavele
Vică Marin	Afumați	Caporal	1916	31 Infanterie			1916-1919	Luptele de la Cerna

Botoșești – Paia

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului din comuna Botoșești – Paia, Dolj. Omagiu⁶

II. Tablou de ostașii și Eroii din această comună morți în campaniile 1877-1878, 1913, 1916-1919⁷

Județul Dolj

Plasa Brabova

Comuna Botoșești – Paia

Cartea de Aur Eroilor Neamului

Eroilor din comuna Botoșești – Paia, Dolj

Omagiu

⁶ ANSJ Dolj, Prefectura județului Dolj, dosar 213/1939, f. 146-148.

⁷ *Ibidem*, f. 148.

În nici o parte a globului pământesc nu s-au înălbit atâtea oase de viteji câte s-au înălbit în hotarele Românismului!

În nici un colțișor din lumea întreagă nu s-a făcut atâtea vărsare de sânge, câtă s-a făcut pe pământul românesc în decurs de atâtea veacuri! Pământ mai sfințit, mai dătător de viață, mai insuflător de vitejie, ca cel din Țara Românească, poate că pe celălalt tărâm al vieții s-ar mai putea găsi! Și cum ar putea să fie? Care altă țară din lume are atâtea morminte de viteji, câte avem noi? Sunt multe mormintele eroilor noștri, atât de multe chiar, că nici om, nici înger nu le poate cuprinde cu mintea! Și unele sunt vechi, ca și începutul neamului românesc, iar altele sunt noi, sunt așa de proaspăt făcute, că omul n-a putut, ci numai unul Dumnezeu, care este atot puternic, a avut timpul trebuitor ca să țese tuturor obișnuitele covoare, care umbresc de arșița soarelui și apără de asprimea iernii pe toți câți au plecat de aici!

Nația română a fost ursită chiar dintr-un început să n-aibă a cunoaște ce este pacea și liniștea popoarelor pe lumea lui Dumnezeu!

Dar după cum apele din vremea potopului n-au putut să distrugă pământul, ci din contră, prin mâlul târât de ele, mai tare l-au îmbogățit transformând în locuri fertile și cele mai golașe piscuri ale înălțimilor neumblate, căroră le-a dăruit frumoasele covoare de brazi și stejari, tot așa și cumplitele uragane ce s-au abătut peste poporul român, în loc să-l șteargă din istoria omenirii ca popor liber și de sine stătător, mai tare l-au unit, l-au întărit și l-au înălțat.

Și dacă uneltirile vrășmașe nu și-au putut ajunge scopul lor, este că la vremea celui mai greu din pericole, Dumnezeu a ridicat din mijlocul mulțimii, eroi printre eroi, care au făcut să fie călăuzită pe drumurile glorioase ale izbândeii.

Întreg pământul românesc e tot o urmă de vitejie, iar în cartea vieții acestui neam nu există nici o pagină măcar, care să nu fie împodobită cu chipuri de eroi.

Printre acești eroi, care și-au dat viața pentru apărarea țării noastre au fost și aceștia arătați aici, din comuna noastră, care fie la războiul de la 1877-1878, fie în campania de la 1913, fie la crâncenul război de la 1916-1918, și-au făcut pe deplin datoria, dând pildă vie urmașilor lor, căci înfruntând cu sânge rece toate greutățile provenite din cauza războiului și superiorității inamicului ca număr, ei au stat neclintiți la datorie, disprețuind moartea și gata oricând pentru a-și depune viața pe altarul țării.

În memoria lor, care nu mai sunt în viață, noi, cei rămași și care mulți am fost tovarăși de tranșee cu ei, suntem datori să ne plecăm smeriți capetele, păstrându-le acest respect sfânt, pe care-l datorăm sfinților credinții noastre, căci ei sunt nemuritori, sfinții neamului românesc! Faptele lor să ne fie un exemplu!

Notar S. Rusu [!]

Comuna Botoșești – Paia
Plasa Brabova
Județul Dolj

Tablou de ostașii din această comună morți în campania 1877/1878, 1913/1914 și 1916-1919

<i>Numele și prenumele eroului</i>	<i>Gradul în armată</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul unde a servit</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Data morții</i>	<i>Localitatea</i>	<i>Data dispariției</i>	<i>Luptele la care a luat parte în timpul războaielor</i>
Pascu Niță	Soldat	1875	R. 1 Linie	Botoșești Paia	1877			
Țundrea Nicolae	Soldat	1898		Botoșești Paia	1913	Vraja Bulgaria		
Pocoi Ion	Sergent	1900	67 Infanterie	Botoșești Paia	16 martie 1917	Mort Moldova tifos		Cerna
Furtună Ion	Caporal	1911	17 Infanterie	Botoșești Paia	11 aprilie 1917	Mort în Moldova tifos		Cerna
Opranescu Florea	Caporal	1903	57 Infanterie	Botoșești Paia	5 decembrie 1917	Mort Moldova tifos		Cerna
Belciug Gheorghe	Soldat	1893	C. R. Mehed.	Botoșești Paia	9 martie 1917	Bacău		P. Segentore
Ciobanu Niță	Soldat	1893	41 Infanterie	Botoșești Paia	7 martie 1917	Bacău		P. Segentore
Pătrașcu Mihai	Soldat	1917	17 Infanterie	Botoșești Paia	8 martie 1917	Costești		Cerna
Pătrașcu Gheorghe	Soldat	1895	C. R. Mehed.	Botoșești Paia	martie 1917	Bacău		P. Segentore
Seitan Constantin	Soldat	1905	57 Infanterie	Botoșești Paia	24 februarie 1917	Comana		Cerna
Anghelescu Ion	Soldat	1894	C. R. Mehed.	Botoșești Paia	4 aprilie 1917	Bacău		P. Segentore
Furtună Mihai	Soldat	1904	57 Infanterie	Botoșești Paia	15 martie 1917	Bacău		Cerna
Gășpar Ștefan	Soldat	1896	57 Infanterie	Botoșești Paia	8 februarie 1917	Dodedi		
Militaru Oprea	Soldat	1901	57 Infanterie	Botoșești Paia	1 februarie 1917	Comana		
Epurică Iacob	Soldat	1903	C. R. Mehed.	Botoșești Paia	2 februarie 1917	Dodedi		P. Segentore
Muscalu Constantin	Soldat	1902	57 Infanterie	Botoșești Paia	8 martie 1917	Tg. Ocna		Cerna
Purcaru Constantin	Soldat	1895	C. R. Mehed.	Botoșești Paia	27 februarie 1917			P. Segentore
Boroșteanu Constantin	Soldat	1904	57 Infanterie	Botoșești Paia	1916-1919		dispărut	Cerna
Bancu Gheorghe	Soldat	1898	1 Pionieri	Botoșești Paia	31 ianuarie 1917	Spital Iași tifos		Cerna
Bancu Constantin	Soldat	1909	25 Infanterie	Botoșești Paia	27 februarie 1917	Costești		Cerna
Dumitru Gheorghe	Soldat	1894	41 Infanterie	Botoșești Paia	1916-1919	Costești		Cerna
Dumitru I. Constantin	Soldat	1918	57 Infanterie	Botoșești Paia	4 martie 1917	Bacău		Cerna
Mateilă Constantin	Soldat	1902	57 Infanterie	Botoșești Paia	1916-1919		dispărut	

Căciulatu

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului⁸

II. Tabelul de ostașii eroi zăuți pe câmpul de onoare în campania 1913-1914 și 1916-1919⁹

Primăria Com. Căciulatu

Plasa Plenița

Jud. Dolj

Istoric

Comuna Căciulatu a contribuit cu o considerabilă parte la jertfa de 800.000 eroi ce au pierit pentru îndeplinirea idealului național, atât de mult visat și dorit de toată suflarea Românească a generațiilor trecute, încă din timpul lui Mihai Viteazul care pentru scurt timp și-a îndeplinit scopul dorit atât de el cât și de toți Românii din cele trei Principate. Ideea ce a aplecat cu bună seamă în masa poporului odată cu începerea activității desfășurată pe toate țărmurile de tinerii Școalei Latiniste care pe la mijlocul sec. XIX se grupaseră într-o adunare așa zisă Unionistă, care și-a îndeplinit în parte scopul în anul 1859 realizând Unirea Principatelor (Muntenia și Moldova).

Ideea a mers mai departe în masa poporului și cu cât trecea timpul cu atât se întărea. Așa că Războiul de la 1877 și mai ales cel Balcanic și cel Mondial au găsit tot Poporul Românesc, în care era înglobată și Com. Căciulatu, însuflețit de la mic la mare, de marea dorință a Unirii tuturor Românilor pentru realizarea căreia nu s-au dat în lături de la nici o jertfă ce avea această țintă. Dovadă că atunci când au fost chemați de regele Carol I la 1913 au răspuns cu toții, unii din ei jertfindu-și chiar viața în Bulgaria; iar la 1916 când a sunat ceasul desrobirii fraților de sub stăpâniri străine, când Ferdinand I Cel Loial, Întregitorul de țară, i-a chemat din nou la jertfă, însuflețiți fiind din belșug de sentimentul de unitate națională, fiecare și-a luat rămas bun de la toți cei dragi ai lor, plecând fiecare la unitățile din care făceau parte, în cadrul cărora strânși în jurul steagului pe care au jurat credință și-au dat ceea ce a fost necesar (viață), pentru izbânda idealului, la îndeplinirea căruia porniseră.

Au făcut parte eroii acestei comune Căciulatu din Regimentul I Dorobanți. În 41 Infanterie au fost cei mai mulți; restul în diferite regimente de artilerie, vânători etc. Și au luat parte în cadru acestor regimente la toate luptele ce s-au dat atâta timp cât ei au fost în viață, lăsându-ne nouă drept moștenire o Românie Mare, atât de mult visată de generațiile trecute.

Inv. M. Nicolaescu – director Școlii Alex Stănescu, preot Ștefana Calafeteanu.

⁸ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 208.

⁹ *Ibidem*, f. 209-210.

Tabel de ostații eroi căzuți pe câmpul de onoare în campania 1913-1914 și 1916-1919

<i>Nr.</i>	<i>Numele și prenumele</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul în care a servit</i>	<i>Luptele</i>	<i>Observații</i>
1	Chelaru Vasile	1907	Dolj I	Bulgaria	În Războiul Balcanic 1913
2	Fugaru Năstasie	1897	Inf 41	Bulgaria	
3	Drugă Năstasie	1892	41 Inf	Moldova	În Războiul Mondial 1916-1919
4	Conea Sandu	1892	Idem	Idem	
5	Buleandă Marin	1894	Idem	Idem	
6	Anghel Duică	1901	Comp I Sanitară	Valea Jiului	
7	Turbu Trandafir	1908	Diviz I Tren	Moldova	
8	Conea Ion	1896	41 Inf	Idem	
9	Coandă F. Gheorghe	1916	Dolj, nr 1	Idem	
10	Udiescu Constantin	1917	Idem	Vășcani	
11	Mocioacă Savu	1907	41 Inf	Valea Jiului	
12	Vergiu Nicolae	1893	Idem	Hațeg	
13	Bârcan Ion	1903	Idem	Merișor	
14	Coandă Vasile	1906	Idem	Idem	
15	Duria Dumitru	1909	Idem	Moldova	
16	Neagoe Ștefan	1903	Reg I Artilerie	Isbiceni	
17	Cruceru Ion	1899	41 Inf	Valea Jiului	
18	Riza Ducei	1906	Idem	Idem	
19	Nițu Constantin	1912	Dolj, nr 1	Vășcani Moldova	
20	Milcu Stan	1909	20 Artilerie	Mărășești	
21	Micuțeanu Ștefan	1913	Dolj, nr 1	Mărăști	
22	Bădiei Ioan	1892	41 Inf	Merișor	
23	Cruceru Stan	1906	Idem	Idem	
24	Neagoe Ștefan	1918	Idem	Cerna	
25	Mocioacă Ion	1907	Idem	Valea Jiului	
26	Ivașcu Dumitru	1897	Idem	Idem	
27	Ilie Stancu	1897	Idem	Idem	
28	Vasile Gheorghe	1895	Idem	Idem	
29	Voinea Mitrică	1895	Idem	Idem	
30	Piran Marin	1893	Idem	Idem	
31	Giurcă Dinu	1908	Dolj nr. 1	Cerna	
32	Plăvache Dinu	1889	Infanterie nr. 41	Merișor	
33	Bugotu Ion	1898	Dolj, nr. 1	Isbiceni	
34	Valcea Stan	1902	Idem	Cerna	
35	Enache Ion	1902	Artilerie, nr. 21	Nămoloasa Turtucaia	
36	Fircă Ioan	1910	Bat I Pioneri		
37	Fircă Gheorghe	1898	41 Inf	Hațeg	
38	Firu Nicolae	1905	Idem	Valea Jiului	
39	Nică Marin	1898	Idem	Idem	
40	Riza Marin	1903	Artilerie nr. 1	Isbiceni	

41	Gruia Ion	1907	Dolj nr. 1	Cerna	
42	Mărgelu Ristea	1913	Idem	Mărăști	
43	Conea Pătru	1902	Idem	Idem	
44	Stoian Ion	1907	41 Inf	Valea Jiului	
45	Florică Dumitru	1912	Dolj nr. 1	Isbiceni	
46	Fugaru Nicolae	1902	41 Inf	Merișor	
47	Călin Constantin	1908	Idem	Valea Jiului	
48	Nedelcu Ion	1910	Mehedinți nr 17	Cerna	
49	Popa Constantin	1899	Bat I Vânători	Mărășești	
50	Gruia Const.	1912	Dolj nr 1	Cerna	
51	Fică Mihai	1905	41 Inf	Valea Jiului	
52	Mărgelu Dumitru	1918	Dolj nr 1	Isbiceni	
53	Vâlcea Ion	1916	36 inf	Turtucaia	
54	Mladin Tudor	1916	Dolj nr 1	Oituz	
55	Firu Costică	1918	Idem	Cerna	
56	Mărgelu Ștefan	1916	Idem	Mărăști	
57	Jipea Nicolae	1898	41 Inf	Merișor	
58	Fira Dumitrache	1905	41 Inf	Hațeg	
59	Voica Ștefan	1910	Dolj nr 1	Cerna	
60	Fircă Stoian	1896	41 Inf	Valea Jiului	
61	Otovescu Ion	1902	Dolj nr 1	Mărăști	
62	Ilie Marin	1913	41 Inf	Valea Jiului	
63	Drugă Gheorghe	1893	Idem	Idem	
64	Stan Ion Cruceru	1915	Idem	Merișor	
65	Ion G. Mitrache	1911	Idem	Valea Jiului	
66	Savu I Moțoiag	1918	Dolj nr 1	Mărăști	
67	Stan St. Pătrașcu	1918	Idem	Idem	
68	Ilie D Pătrașcu	1910	Idem	Idem	
69	Nițu Ștefan	1918	Idem	Oituz	
70	Ioniță I. Ioniță	1917	Cavalerie 1	Argeș	
71	Stuparu Ilie	1918	41 Inf	Merișor	
72	Stuparu Gheorghe	1916	35 Inf	Turtucaia	
73	Ilie Gheorghe	1918	Dolj nr. 1	Mărăști	
74	Iovan C. Marin	1918	Idem	Idem	
75	Ilie N Marin	1919	Inf nr 41	Valea Jiului	
76	Duină Const.	1918	Dolj nr. 1	Oituz	
77	Duină Ion	1918	Idem	Idem	
78	Firea I. Niță	1918	Idem	Mărăști	
79	Jepea I Costică	1918	Idem	Idem	
80	Coadă Vasile	1919	Inf. nr. 41	Valea Jiului	
81	Stoian Vasile	1899	Idem	Moldova	
82	Iovan Stan	1909	Dolj nr. 1	Bulgaria 1913	

Se certifică de noi exactitatea prezenței,
Notar indescifrabilă
[L.S] Primar St. D. Coandă, Secretar I. C. Mihăiță

Geblești

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului¹⁰

II. Tablou de numele și prenumele Eroilor din comuna Geblești căzuți pe câmpiile de onoare în Războiul din 1916-1919¹¹

Județul Dolj

Plasa Brabova

Comuna Geblești

Patria este pământul plămădit cu sângele și întărit cu oasele înaintașilor noștri. Pentru ca să fie o patrie, trebuie să fie mai întâiu religia strămoșilor, sfânta cuminecătură a sufletelor, calda adorație a acelor care au fost și nu mai sunt decât țărână și oase. Principiul acesta sfânt, enunțat de nemuritorul Delavrancea, a făcut să se înfăptuiască „Cartea de Aur a Eroilor Neamului” în fiecare sătișor al României Mari. Filele acestei „Cărți de Aur” trebuie privite ca și petalele aurite ale floarei ce se numește „Recunoștință” și care floare trebuie să nu mai lipsească din nici un colțișor al grădinei sufleteste a acestei Patrii: România Mare.

Recunoștința ce datorăm Eroilor noștri de totdeauna este omagiul nostru cel mai sublim ce li-l putem da și din cultivarea acestei recunoștințe va răsări și rodi în viitor și pe veșnicie, eroismul în sufletul acestui neam.

„Pe oase de luptători se sprijină România întregită” a zis tot poetul Delavrancea. Știm să cinstim ca pe niște moaște sfinte aceste oase de eroi risipite peste tot pământul Patriei, vom da dovadă că prețuim comoara ce ne-au lăsat și le vom da astfel puțința de a se odihni cu surâsul mulțumirei în suflet, cu același surâs cu care au primit moartea ca pe o supremă lege pentru apărarea Patriei, cu același surâs mulțumitor cu care au ascultat cetirea „Ordinului de zi” al Regelui-Întregitor de Neam, din 15 August 1916.

„Ostași, v-am chemat ca să purtați steagurile voastre peste hotarele unde frații noștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde. Umbrele marilor voievozi, Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, ale căror rămășițe zac în pământurile ce veți desrobi, vă îndeamnă la biruință, ca vrednici urmași ai ostașilor care au învins la Războieni, la Călugăreni și Plevna”.

Și ostașul erou Român s-a arătat în adevăr vrednic urmaș al înaintașilor de la Războieni și Călugăreni, căci 800.000 și-au dat viața lor jertfă pe altarul Patriei.

În acest măreț număr de eroi se cuprinde și buchetul de eroi care comuna Geblești Dolj a contribuit la zidirea României Mari și al căror nume se înșiră în paginile ce urmează a acestei Cărți de Aur.

Cei mai mulți au făcut parte din Reg. 41 Infanterie, regiment ce a avut noroc să aibă un corp ofițeresc mai prisos de orice laudă și care a dat crâncenele lupte de la Jiu. Că eroii gebleșteni și-au risipit sângele pentru plămada de întregire fără șovăială și precupețire, o dovedește și faptul că la mulți dintre ei nu li se cunoaște de nimeni locul

¹⁰ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 163-165.

¹¹ *Ibidem*, f. 165-166.

unde li se odihnesc trupurile, că ei au fost prezenți acolo unde vuietul bombelor și şuieratul gloanțelor a fost mai tare, loc din care trupul nu poate scăpa decât sfârtecat și amestecat cu pământul, dispărând astfel vederii celor scăpați cu viață.

Glorie și recunoștință Eroilor Neamului Românesc iar nouă și viitorilor: Exemple de iubire și jertfă pentru Patrie!

Primăria comunei Geblești
Județul Dolj

Tablou de numele și prenumele Eroilor din comuna Geblești căzuți pe câmpiile de onoare din Răsboiul din anii 1916-1919

<i>Numele și prenumele</i>	<i>Regimentul căruia a aparținut</i>	<i>Gradul ce l-a avut</i>
Adiea Iorgu	41 Infanterie	Soldat
Dună Sandu	1 Artilerie	Soldat
Dună Florea	41 Infanterie	Soldat
Dumitrescu Ilie	21 Artilerie	Soldat
Dragomirescu Constantin	21 Artilerie	Soldat
Dițoiu N. Costică	1 Roșiori	Soldat
Gheorghe M. Ion	41 Infanterie	Soldat
Gevel Nicolae	41 Infanterie	Soldat
Istudor Tache	1 Vânători	Soldat
Istudor Titu	1 Vânători	Soldat
Manea Ilie	41 Infanterie	Soldat
Mitrache Nicolae	41 Infanterie	Soldat
Manea I. Tache	1 Dolj	Soldat
Mirea Alecu	41 Infanterie	Sergent
Neagoe Costică	1 Vânători	Soldat
Enache Ilie	1 Dolj	Soldat
Ochea Nae	1 Dolj	Soldat
Pârșoi Tudor	21 Infanterie	Caporal
Prală Dincă	41 Infanterie	Caporal
Popescu Sebastian	41 Infanterie	Soldat
Riza Nicolae	1 Cavalerie	Caporal
Radu Constantin	5 Vânători	Soldat
Sandu Nicolae	41 Infanterie	Soldat
Stănescu Ștefan	41 Infanterie	Soldat
Stănescu Constantin	1 Dolj	Sergent
Sandu Marin	1 Dolj	Soldat
Zuică Tudor	41 Infanterie	Soldat
Zuică I. Constantin	1 Roșiori	Soldat

Zuică Nicolae	36 Vasile Lupu	Soldat
Adiea Nicolae	1 Dolj	Soldat

Se certifică de noi prezentul tablou, 11 februarie 1939.

Primar: I. Pârşoi

Secretar: Victor Manea

Mosna

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Mosna]¹²

II. Tablou de Eroii care au căzut în războaie, foşti din această comună¹³

Judeţul Dolj

Plasa Brabova

Comuna Mosna

Cartea de Aur a Eroilor Neamului

Cu sufletul îndurerat să ne aducem aminte de cei care au căzut jertfîindu-şi viaţa pe altarul datoriei către patrie.

Sunt mulţi! Ei umplu pămîntul ţării, dormind în locuri ce nu trebuie să se uite, fiecare cruce singuratică fiind un monument al eroismului românesc.

Eroii din Mosna au luat parte la toate luptele istorice în frunte cu Războiul pentru Independenţă, vărsându-şi sîngele la Vidin şi Plevna, iar în 1913 au ajuns până la Balcani. Cornul Zaneegei, Obroga, Suliţa, Streaja, Valea Jiului, Mărăşti şi Mărăşeşti sunt dovada jertfei eroilor noştri ce au luptat în viteazele regimente: 1 Dolj şi 41 Infanterie, lăsând trupurile lor sfărtecate pe întreg cuprinsul ţării, din 1916 până în 1918.

Cenuşa acestor morţi a creat România de azi şi cine va uita e cel din urmă dintre oameni.

10 februarie 1939, Mosna

Plasa Brabova

Comuna Mosna

Judeţul Dolj

Tablou de eroii care au căzut în războaie, foşti din această comună

<i>Numele şi prenumele eroului</i>	<i>Gradul</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Data morţii</i>	<i>Localitatea dispariţiei</i>	<i>Luptele la care a luat parte în timpul războiului</i>	<i>Cauza morţii</i>	<i>Observaţiuni</i>
Bădinoiu Dincă	Soldat	1876	Dorobanţi pe jos	Mosna	1877	Plevna	Plevna Smârdan şi Vidin	Glonţ	

¹² ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar /1939, f. ...

¹³ *Ibidem*, f. ...

Bălan Marin	Soldat	1876	Dorobanți pe jos	Mosna	1877	Vidin	Plevna Smârdan și Vidin	Glonț	
Ionică I. Enache	Soldat	1876	1 Dolj	Mosna	1913	Bulgaria		Holeră	
Constantin Ionescu Mosna	Colonel medic	1897	Spitalul Militar	Mosna	1917	Iași	Jiu Petroșani	Tifos	
Popa I. T. Constantin	Soldat	1910	1 Artilerie	Mosna	1916	Petroșani	Petroșani	Glonț	
Bălănică I. Constantin	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Comarna	Jiu Zăval	Tifos	
Olteanu M. Ioan	Soldat	1906	2 Pionieri	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Jumără I. Constantin	Caporal	1905	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Vasilescu Marin	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Popescu M. Constantin	Soldat	1912	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăști-Mărășești	Glonț	
Mândrița Agapie	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăști-Mărășești	Glonț	
Buzatu Dumitru	Soldat	1899	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Mărăști-Mărășești	Tifos	
Popa I. T. Ioan	Soldat	1905	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului	Glonț	
Matei Ilie	Soldat	1901	41 Infanterie	Mosna	1916	Cerna	Cerna	Glonț	
Popa I. Nică	Soldat	1904	81 Infanterie	Mosna	1916	Zăval	Zăval	Mort prizonier în Germania	
Preda Chiriac Stănescu	Caporal	1898	41 Infanterie	Mosna	1917	Moldova	Oituz	Tifos	
Mirea I. Ștefan	Soldat	1917	5 Artilerie	Mosna	1917	Moldova	Mărăști	Tifos	
Călinoiu M. Gheorghe	Soldat	1914	1 Artilerie	Mosna	1917	Moldova	Mărășești	Tifos	
Burdan Marin	Soldat	1908	1 Dolj	Mosna	1918	Valea Jiului	-		Mort acasă venind bolnav din război
Cioarec Ștefan	Soldat	1903	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului Petroșani	Glonț	
Florea C. Stan	Soldat	1916	40 Călugăreni	Mosna	1916	Dobrogea	Turtucaia	Glonț	
Măndruță Ștefan	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1917	Mărăști-Mărășești	Mărăști-Mărășești	Glonț	
Mihai I. Ioan	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Mărăști-Mărășești	Tifos	
Ștefan C. Tiodel	Soldat	1919	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Popa Gh. Ion	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Stanciu P. Dumitru	Soldat	1917	1 Vânători	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Vărvoreanu D. Chiriță	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Gogan N. Constantin	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Moldova	Tifos	
Matei I. Costică	Soldat	1919	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Moldova	Tifos	
Ciobanu I. Costică	Soldat	1917	1 Dolj	Mosna	1917	Oituz	Valea Jiului	Glonț	

Popa C. Gligorie	Soldat	1914	1 Grăniceri	Mosna	1916	Zăval	Zăval	Glonț	
Ionașcu Trică	Soldat	1912	41 Infanterie	Mosna	1916	Valea Jiului	Valea Jiului Petroșani	Glonț	
Fircă I. Costică	Soldat	1918	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	-	Tifos	
Vizeteu N. Dumitru	Soldat	1916	1 Dolj	Mosna	1917	Oituz	Oituz	Glonț	
Bălăceanu Stancu	Soldat	1905	41 Infanterie	Mosna	1913	Bulgaria	Bulgaria	Holeră	
Ivașcu Florea	Caporal	1916	1 Dolj	Mosna	1917	Mărășești	Mărăști Mărășești	Glonț	
Ivașcu I. Ion	Soldat	1913	1 Dolj	Mosna	1917	Moldova	Moldova	Tifos	
Matei M. Ioan	Soldat	1910	1 Dolj	Mosna	1916	Valea Oltului	Valea Oltului Valea Jiului	Mort prizonier în Germania	
Mirea F. Gheorghe	Soldat	1904	41 Infanterie	Mosna	1918	Moldova	Mărăști Mărășești	Glonț	
Numără Constantin	Soldat	1912		Mosna					

*
* *

Urdinița

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului¹⁴

II. Eroii morți pe câmpul de luptă¹⁵

Județul Dolj
Plasa Brabova
Comuna Urdinița

Cartea de Aur a Eroilor Neamului
Istoricul

Luptele date de Regimentele: 1 Dorobanți, 41 Infanterie, 31 Infanterie, 3 Artilerie, 81 Infanterie și 1 Vânători, în care au luptat eroii din această comună.

Se așterne pe hârtie ceva din faptele regimentelor susnumite, precum nume și vieți scumpe, pierite în Războiul Mondial, ce a avut loc în anii 1916-1919 spre a servi pildă de eroism pentru noi și cei ce vor veni.

Atentatul de la Sarajevo săvârșit în vara anului 1914, victimă fiind Francisc Ferdinand cu soția sa Sofia, de către un student sârb, a făcut să tresare toată Europa și să înceapă războiul mondial.

Ideia fiind nutrită mai demult, acest caz a fost un simplu motiv de izbucnirea războiului.

¹⁴ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar .../1939, f. ...

¹⁵ *Ibidem*, f. ...

Românii de pretutindeni se găseau la o mare răspântie și în mintea lor se producea mari turburări, neștiind ce să facă, deși mulți îndurau jugul străin de atâtea secole de ani.

Timp de doi ani, războiul s-a dat între popoarele vecine, iar după doi ani, vrând nevrând, a trebuit și țara noastră să-și mobilizeze armata.

Astfel, în vara anului 1916 în ziua de 15 August, semnalul de a merge la luptă s-a dat și în țara noastră. Deși se aștepta că România mică, cum era atunci, nu va fi ocrotită de război, totuși la auzirea semnalului de război, sufletele ostașilor au tresărit și lăsând copii mici, soție, tată și mamă, au plecat plini de entuziasm. În câteva ore fiecare a fost la locul său.

O parte din eroii din această comună, care și-au sacrificat viața lor pentru întregirea neamului, au luptat în Regimentul 1 Dorobanți.

Acest Regiment împreună cu Regimentul 31 Infanterie și 41 Infanterie a făcut parte din Corpul I de Armată, condus de generalul Muică.

La început acest corp de armată a făcut minuni de vitejie putând să învingă pe inamic în mai multe rânduri, timp de 2-3 luni de zile. Luptele cele mai crâncene au fost date pe la localitățile: Bârza, Topleț și Negrușa, unde a murit eroul Florea Efrem.

După o rezistență de câteva luni de zile, din cauza numărul prea mare de dușmani, armata noastră a fost nevoită să se retragă pe Valea Jiului, unde mulți din soldații români și-au găsit moartea.

Aici pe Valea Jiului și-a găsit moartea, lovit de un glonț dușman, soldatul Gruia Dumitru. De asemenea și soldatul erou Gruia Grigore, care a fost rănit la mâna dreaptă și a murit de tifos exantematic în Moldova, în comuna Comarnic la anul 1917.

Minuni de vitejie, vrednice de amintit, au mai făcut soldații Regimentului 41 Infanterie care se retrăgeau pe Valea Jiului, în localitatea Muncel, unde a învins pe inamic.

Văzându-se că nu mai pot ține rezistență inamicului, au început retragerea spre Bumbești – Târgu Jiu, trecând Moldova.

În Moldova acest regiment, refăcut cu Regimentul 71 Infanterie, a luptat în localitățile Siret și Mărășești.

Cei din Regimentul 1 Dorobanți, de la Negruț – Topleț – Bârza și muntele Cocoșu (Cerna) s-au retras pe partea sudică a țării pe lângă Dunăre, mergând până la Isbiceni, județul Romanați, unde au fost ajunși de dușmani.

În această localitate, s-au luptat eroii noștri 3 zile, dar rezultatul a fost capturarea de către inamic, fiind duși prizonieri în lagărul unguresc.

Dar pronia cerească a făcut ca acești prizonieri să nu stea decât puțin timp sub stăpânirea inamicului, căci armata noastră oțelită în Moldova, în urma refacerii a învins definitiv pe inamic la punctele: Mărăști, Oituz și Mărășești, alungându-l din țară, ca mai pe urmă să treacă Tisa înăbușind bolșevismul lui Bela-Kun, unde și-a găsit moartea eroii noștri din comună: Trușcă Efrem și Dăogaru Gheorghe.

Regimentul 41 Infanterie a luptat în Mehedinți la punctul „Cireș”: unde a învins pe inamic.

În această localitate au stat 13 zile, mutându-se apoi pe muntele Veverița. Aici și-au găsit moartea eroii: Ciobanu Florea și Geaburu Dumitru.

Eroi,

Datorită vouă, noi urmașii voștri, am trăit să înscriem în calendarul nostru național sărbătoarea „Unirea Tuturor Românilor”.

Datorită vouă a fâlfâit glorios drapelul Român la Budapesta.

Am trăit și am văzut trei mari imperii prăbușite la pământ, imperii ce ne împărțeau între ele.

Am trăit să vedem laolaltă.

I. Basarabia cea mănoasă

II. Bucovina cea frumoasă

III. Valahia pitorească

IV. Oltenia cea vitează

V. Ardealul cel bogat

VI. Moldova veșnic luptătoare a lui Ștefan cel Mare

N-ați avut altă armă mai puternică și mai sigură decât credința.

Războiul cel Mare ne-a surprins neînarmați, fără tunuri 42, fără mitraliere speciale, fără tancuri, fără avioane, neîmbrăcați, desculți și goi.

Ceea ce însă pentru părinții și străbunii noștri nu a putut să fie decât un vis frumos, dar depărtat, pentru noi ne-a fost hărăzit să fie realitate înfăptuită prin voi.

Eroii morți pe câmpul de luptă

<i>Numele și prenumele eroului</i>	<i>Gradul în armată</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul unde a servit</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Data morții</i>	<i>Localitatea unde a murit</i>	<i>Luptele unde a luat parte în timpul războiului</i>
Pleșoeanu Nicolae	Sublocotent	1915	71 Infanterie	Urdinița	23 februarie 1917	Iași	Tg. Ocna
Ionescu Nicolae	Sergent	1897	41 Infanterie	Urdinița	Martie 1917	Ruginoasa Moldova	Valea Jiului și Moldova
Rotaru Dumitru	Sergent	1913	3 Artilerie	Urdinița	13 decembrie 1916	Trocoți Macedonia	Turtucaia
Geaburu Dumitru	Caporal	1904	81 Infanterie	Urdinița	10 decembrie 1917	Galați	Valea Oltului
Florea Efrem	Soldat	1910	1 Dolj	Urdinița	Septembrie 1916	Muntele Alion, Topleț	Cerna
Trușcă Constantin	Soldat	1915	1 Vânători	Urdinița	27 august 1916	Muntele Alion	Cerna
Ciobanu Constantin	Soldat	1913	1 Inf.	Urdinița	1917 febr	Bacău	Tg. Ocna
Badea I. Ilie	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	Ianuarie 1917	Bacău	Târgu Ocna

Sălan Ion	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	Februarie 1917	Bacău	Târgu Ocna
Trușcă Efrem	Soldat	1914	1 Infanterie	Urdinița	Iulie 1919	Tisa	Cerna, Moldova și Tisa
Dăogaru Gheorghe	Soldat	1917	1 Infanterie	Urdinița	24 iulie 1919	Tisa	Tisa
Iliescu Nicolae	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	16 februarie 1917	Bărbătești Iași	Cerna și Moldova
Stuparu Gheorghe	Soldat	1919	1 Infanterie	Urdinița	3 martie 1917	Tecuci	Moldova
Sălan Constantin	Soldat	1917	1 Infanterie	Urdinița	Aprilie 1917	Vășcani	Moldova
Gruia Grigore	Soldat	1906	41 Infanterie	Urdinița	7 aprilie 1917	Comarna Moldova	Valea Jiului și Moldova
Gruia Dumitru	Soldat	1906	41 Infanterie	Urdinița	Septembrie 1916	Valea Jiului	Valea Jiului
Trușcă Gheorghe	Soldat	1908	1 Infanterie	Urdinița	25 august 1916	Topleț	Cerna
Miti Grigore	Soldat	1904	41 Infanterie	Urdinița	Iulie 1916	Osfi-Apolz Ungaria	Valea Jiului
Danciu Ion	Soldat	1897	41 Infanterie	Urdinița	1917	Iași	Valea Jiului și Moldova
Iliescu Ion	Soldat	1896	41 Infanterie	Urdinița	25 martie 1916	Valea Călugărească	Valea Jiului
Pârnu Constantin	Soldat	1896	41 Infanterie	Urdinița	30 mai 1917	Târgu Ocna	Valea Jiului și Moldova
Geaburu Stan	Soldat	1897	41 Infanterie	Urdinița	23 ianuarie 1917	Bacău	Valea Jiului și Moldova
Sălan Vasile	Soldat	1919	41 Infanterie	Urdinița	25 februarie 1917	Roman	Moldova
Raică Marin	Soldat	1919	41 Infanterie	Urdinița	13 martie 1917	Herzberg Germania	Moldova
Niță Petre	Caporal	1919	41 Infanterie	Urdinița	Aprilie 1917	Moldova	Valea Jiului și Moldova
Câmpeanu Ilie	Soldat	1906	1 Dorobanți	Urdinița	25 martie 1917	Comarna	Cerna și Moldova
Grecu Dumitru	Soldat	1896	1 Dorobanți	Urdinița	8 martie 1917	Tg. Ocna	Cerna și Moldova
Trușcă Marin	Soldat	1906	3 Artilerie	Urdinița	Decembrie 1916	Trocat Macedonia	Turtucaia

Andrei Ion	Soldat	1898	3 Artilerie	Urdinița	Decembrie 1916	Trocat Macedonia	Turtucaia
Ciobanu Florea	Soldat	1904	1 Infanterie	Urdinița	Noiembrie 1916	Turnu Severin	Cerna
Geaburu Constantin	Soldat	1897	1 Infanterie	Urdinița	21 februarie 1917	Nicolina Iași	Cerna, Valea Jiului și Moldova

Se certifică de noi exactitatea prezentului tablou Primar [Sem. Ind.] Notar [Sem. Indescifrabilă]

Vârtopu

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului. Contribuțiuni ale Eroilor Vârtopeni la înfăptuirea României Mari¹⁶

II. 87 Eroii Vârtopeni căzuți pe câmpurile de onoare în războaiele Neamului din anii 1877, 1913 și 1916-1919¹⁷

Județul Dolj, Plasa Plenița, Comuna Vârtopu

Cartea de Aur a Eroilor Neamului

Contribuțiuni ale Eroilor Vârtopeni la înfăptuirea *României Mari*

Iubirea de patrie hrănită-i-a Românului sufletul, chiar din pruncie cu iubirea de lege, neam și moșie, – din poveștile de leagăn ale bunicăi; formată-i-l-a în școală, din cunoașterea istoriei; întărindu-i-l-a în cazarmă, din pregătirea de-a-și apăra vatra părintească; desăvârșitu-i-l-a din claca nopților de iarnă, din șezătoarea zilelor de vară.

Iubirea patriei deschisă-i-a Românului mintea să înțeleagă că hărăzitu-i-s-a lui, de la Tatăl Traian, moștenire-Dacia-în toată întinderea ei, de la Nistru până la Tisa; că pentru aceea așezatu-l-a pe el aici, la marginea împărăției, nebiruită santinelă, ca s-o stăpânească, neadormită veghe, ca s-o păzească. Înțeles-a, dar, Românul, că pe cât de mare fostu-i-a cinstea de-a fi așezat aci; pe atât de grea sarcina, de-a o împlini.

Și a vegheat, a luptat și-a apărât! Năvăliri barbare însă, copleșitu-l-au, nu cu numărul, ci cu răutatea. Sfirțatu-i-au moștenirea, rupându-i, an de an, bucată cu bucată, din trupul moșiei părintești – Ardealul, Dobrogea, Bucovina, Basarabia și lăsatu-i-au din întreaga-i zestre – „Dacia Fericită” – numai miezul, Regatul Român.

Greu apăsatu-i-a Românului sufletul grija răspunderii că, la ziua înfricoșatei judecăți nu ar avea ce răspunde bătrânei mame – Roma – despre împlinirea datoriei, pe plaiurile pe care a fost adus! Sfășiatu-i-s-a sufletul, de cumplită durere, la gândul că trup din trupul patriei – lăsat – a să cadă sub jugul străin!

¹⁶ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 319-324.

¹⁷ *Ibidem*, f. 324-331.

Mohorătu-i-s-a inima, de-o jale adâncă, auzind gemătul de frate sub apăsarea călcăiului străin.

Pututu-i-s-a măsura el, care, cu atât de mulți și puternici dușmani? Nu? La neputință, pusu-și-a nădejdea în dreptatea Celui Prea Înalt și rămas-a așteptând.

Când Dumnezeu vrut-a să se deslănțuie războiul cel mare al popoarelor, când prins-a în hora lui turbată, toate neamurile, căutându-și dreptul la viață, nici Românul n-a mai putut aștepta. În ajunul Sf. Mariei anului 1916, în puterea nopții, clopotele bisericilor de pe toată fața țării românești, prins-au a suna. Sunat-au clopotele catedralelor de prin orașe, sunat-au clopotele ctitoriilor bătrâne, sunat-au și clopotele bisericuțelor din satele risipite pe șesurile întinse, ori prin văile ascunse. Tresărit-a aramă bătută de limbile de fier, și vaietele ei prelungi, revărsatu-s-au în văzduhuri, intențindu-se unele după altele, întocmai ca undele unei ape liniștite, răscolite de căderea unei pietre. Luatu-s-au parcă, la întrecere glasurile adânci ale clopotelor mari cu cele argintii ale clopotelor mici, ca să tălmăcească întregei simțiri românești vestea că ceasul cel mare a sosit. La hotarele noastre, jur împrejur, pârjolea focul. Simțitu-i-au dogoarea; știut-au că nu se poate să nu ne aprindă și pe noi. Temutu-ne-am? Nu! Fost-a nu focul care să nimească, ci focul care să închege să lămurească. Fost-a el ca-n fabrica cea mare, cu hornuri înalte, în care se mistue pământurile și pietrele cele negre și urâte, ca să curgă oțelul lucitor al uneltelor de folos.

Sunat-au clopotele, sunat-au mereu, glanut-au ele pe limba lor chemare Românilor la datorie către țară-să-i întregească granițele; către neam să-i adune fiii – sunat-au îmbărbătare pentru cei becișnici, oțelire către cei curagioși; arătând tuturor drumul spre izbândă-desrobirea fraților.

Cum odinioară legionarii lui Traian la cucerirea Daciei, așa pornit-au flăcăii să-și recucerească pământul sfânt al patriei, să desrobească pe frații de acelaș neam și lege, să aibă cuvânt de laudă la înfricoșata ziua judecății, să poată adică, da bun răspuns bătrânei mume – Roma – ai cărei nepoți se aminteau că sunt.

La sunetul clopotelor, la trâmbițarea goanelor, pornit-au și flăcăii vârtopeni să-și facă datoria. Plecat-au cu toții, chiuind și cântând ca la veselie; deși știut-au toți că mobilizarea fost-a sentința de moarte, ce plutea în aer, fălfâind deasupra capetelor tuturor, căutându-și ursiți, prin rotiri ca de fluturi de noapte în jurul fiecăruia. Dusu-s-au fără să privească durerea din ochii părinților ce-i petreceau!

Dusu-s-au fără a se uita la șiroaiele de lacrimi prelinse pe obrajii soțiilor îndurerate! Dusu-s-au fără să aibe puterea de-a îndepărta brațele copiilor, încleștate de gâtul lor!.

Dusu-s-au și, prin avântul pornirii lor, ca și prin bărbăția cu care înfruntat-au moartea, stricat-au jugul robiei, de 100 de ani în Ardeal; rupt-au lanțul sclaviei în Bucovina, făcut-au pe dușman să se cutremure ori de câte ori pajura armeei române fluturatu-și-a aripile în preajma lor.

Vrut-a, însă, Dumnezeu ca această mântuire să nu se facă cu prea multă ușurință! Putea-vom prețui îndeajuns mântuirea fraților, dacă ea atât de ușor, pututu-s-ar fi dobândit?!

Deacea ridicatu-ni-s-a împotrivă un dușman puternic și neașteptat – Neamțul.

Mare vărsare de sânge făcutu-s-a pe plaiurile cele frumoase ale Ardealului! Mulți flăcăi rămas-au să doarmă de veci pe pământul de frate! Mulți, cu inimile strânse de durere, părăsit-au bogățiile plaiurilor noastre și retrasu-s-au în Moldova, unde, închisu-s-au ca într-un cerc de foc, să apere cinstea și faima numelui de Român.

Lacomii dușmani, însă, flămânzi de pâine și setoși de biruință, încercat-au să forțeze și trecătoarea Siretului; dar Românul apăratu-și-a glia strămoșească și făcutu-l-a să înțeleagă: „că pe aicea nu se trece!”

Avântul pornirii la războiu, răbdarea în suferirea lipsurilor, curajul și bărbăția în luptă, impus-au lumii întregi respectarea drepturilor milenare: liberarea fraților din robie, unirea cu patria mamă, închiderea între granițe naturale – dela Nistru pân la Tisa într-o „Românie Mare”. Hotărât-a Dumnezeu, însă, ca nici o isbândă să nu se câștige fără jertfă. Cu cât isbânda fost-a mai mare, cu atât împlinirea ei cerut-a o jertfa mai mare. Și ce jertfă, ca jertfa vieții pe altarul patriei, putea fi? Fiii țării datuși-o-au și cu ei și fiii Vârtopeni, pe toate fronturile: Dunăre, Cerna și Carpați.

Reguli de tactică militară, însă cerut-au ca armata să fie într-o veșnică regrupare: soldații detașatu-s-au dela o unitate la alta, iar unitățile deplasatu-s-au de pe un front pe altul.

Șirul peripețiilor vieții de campanie da-ne-va itinerariul; însemnări zilnice de pe front, ale știutorilor de carte arăta-ne-vor iuțeala cu care un soldat, luptând la Dunăre, alergat-a în aceeași zi să întărească pe camarazii greu angajați în luptele din Carpați.

El arată-ne-va că mulți prizonieri, eroi pe câmpul de luptă, nu numai de mizeria vieții stinsu-s-au prin lagăre, dar și de mâhnirea că soarta despărțitu-i-a de camarazii de isbândă, de pe frontul unde luptatu-s-au ca eroi.

El arăta-ne-va cum mulți din cei ce închipu-și-au ochii de tifos, fost-au mai dinainte slăbiți prin pierderea sângelui din ranele ce căpătat-au pe fronturile de luptă.

Comuna Vârtopu, prin tributul de sânge, cu care a contribuit la făurirea – României Mari –, înscrisu-și-a, în paginile de istorie pe fiii ei: 50 eroi lăsatu-și-au oasele în pământul patriei, plămădind în sângele lor și în iubirea de țară, marile reforme: legea agrară și votul universal.

18 eroi dispărut-au în războiu în toiul luptelor și-n retragere. Și 21 eroi rămas-au în pământ strein, pradă foamei, tifosului și răzbunării inamicului.

13 eroi luptat-au pe front cu inamicul și-n spital cu tifosul, învins-au moartea și întorsu-s-au acasă, ca să-și mângâie familia, pe care contaminând-o, o au stins și stinsu-s-au și pe ei.

Iar 5 fii ai altor sate legatu-s-au prin înrudire cu Vârtopul, prin soțiile vârtopence, care n-au rupt legătura cu satul plecându-le soții în războiu.

Tributul de sânge pentru idealul național plătitu-l-au într-un total 107 eroi.

Fost-a în planul rânduirii Dumnezești, ca și jertfa acestei hecatombe de vieți omenești, adusă pe altarul patriei, să nu rămână fără rezultat.

Înălțatu-s-a țara pe pedestalul celor 800.000 ostași căzuți în războiu, ca să poată aduna pe fii sub aripi, între granițe naturale: Dunăre, Mare, Nistru și Tisa.

Ajuns-a Românul în „România Mare” nu numai respectat, dar și temut de vecinul care-l urâse și-l dușmănise.

Astăzi, tricolorul român arborat pe vârfuri de catarguri, transportând bogățiile și faima țării peste mări și țări, salutat-s-a de cele mai îndepărtate neamuri; căci socotitu-s-a el ca un element de primă importanță în echilibrul mondial.

Jertfa celor 800.000 odată cu închegarea „Românei Mari” prin unirea tuturor provinciilor surori sub sceptrul aceluiasi voevod, adus-a și pacea și ordinea înăuntru, prin legile de utilitate națională: legea agrară și votul universal.

Nici jertfa celor 98 vieți ostășești a fiilor **Vârtopului** nu rămas-a nerăsplătită prin aceste legi: acordatu-i-s-a fiecăruia libertatea de a trăi și în același timp și posibilitatea traiului, împrumutarea cu 10 pogoare.

Acestei jertfe recunoscătoare țara simțindu-se datoare nu numai a le glorifica numele; dar chiar a le immortaliza faptele prin opere nepieritoare.

Așezatu-s-au plăci comemorative prin publice lăcășarii; ridicatu-li-s-au monumente purtând deapururi nume lor; ziditu-li-s-au catedrale, închizând cripte tainice pentru osemintele lor.

Scrisu-li-s-a cărți cu pagini de glorie în slove de aur pentru lauda lor.

Recunoscători și noi fiii Vârtopului pentru sacrificiul vieții lor, ridicatu-le-am falnic monument de marmoră în 1924 și încerca-vom și azi immortalizarea acelorași fii, frați, părinți sau cunoscuți eroi Vârtopeni în cadrul povestirii de față.

Pornitu-s-a deci îndemnul de immortalizare a eroilor prin înscrierea lor în Cartea de Aur a fiecărui sat, din însăși înalta inițiativă a M. S. Regelui Carol II-lea. La timp observat-a M. S. că poporul numai în două decenii uitatu-și-a de jertfă și eroismul fraților căci dedatii-s-a el la trai cu îmbelșugare și în lupte democratice. În loc să se unească, împărțitu-s-a în tabere vrăjmașe gata să lupte unul cu altul. Veselitu-s-a vecinul văzând desbinarea și plănuit-a să ia înapoi cele ce eroii noștri câștigat-au cu prețul vieții lor.

Prin strângerea în Cartea de Aur a tuturor faptelor din fiecare Comună, creia-se-va izvorul de apă sfântă dela care adăpa-se-vor fiii neamului, într-o apărare a pământului ce moștenim.

Fie ca eroismul înaintașilor sub sceptrul în veci neuitatului Mare Comandat Ferdinand I Cel Loial să fie pildă și exemplul bun de urmat pentru noi cei intrați sub comanda Marelui Voievod, M. S. Regelui Carol II-lea Cel Înțelept.

Și, precum moștenit-am zestrea înaintașilor „România Mare”, așa lăsa-vom urmașilor o „România Mare” și în veci fericită putând striga – „Trăiască România Mare!”.

„Trăiască M. S. Regele Carol II!”

Războiul 1877-1878

1. Lăcătuș Nae. Soldat la Dorobanți. Comuna Vârtopu și la 1877 și-a dat Tributul pentru Țară. Eroul mai sus pomenit a făcut parte din Regimentul de Dorobanți în garnizoana Calafat. A luat parte, cu trupele care au trecut Dunărea sub comanda Domnitorului Carol. A luptat la Plevna și până la Lom-Palanca, unde s-a îmbolnăvit. Oamenii – bărbați și femei – duși să-și vadă copiii pe frontul din Bulgaria au adus vestea că Lăcătuș Naie e bolnav la Lom – Palanca. Cu sania cu boi s-a dus Călin Lăcătuș cu frate-său Stancu Lăcătuși și l-au adus acasă. Adus după lăsatul postului de Crăciun, a murit în Sân-Toader. Războiul a continuat până vara.

Războiul 1913-1914

2. Miliganu D. Marin. Soldat ctg. 1909 din Reg. 31 Calafat. A luat parte în Campania din 1913, în Bulgaria, prin Bechet trecând Dunărea a ajuns în munții Balcani. La încheierea păcii s-a înapoiat prin Vrața unde s-a supus carantinei. A trecut pe la Opancea, Plevna și Lom – Palanca. A venit în țară pe la Corabia, infirm de un picior, din care cauză i s-a tras moartea.

Războiul 1916-1919

3. Mândreci I Ion. Soldat, ctg. 1892. Coloana Mixtă. La decretarea mobilizării s-a prezentat în Băilești. Cu trăsură de subsistență s-au dus la Curtea de Argeș. După 14 zile, a fost învoit să vină acasă. După 6 zile, a fost chemat printr-o telegramă să se prezinte Reg. 41 Inf. Craiova. Cu o unitate a Regimentului este trimis în Moldova, Comuna Coscuesti. De aci la Ionășești, unde a stat până primăvara când a fost trimis la „Piscul Corbu”. Îmbolvnit de tifos, a murit la 30 Martie 1917 în spitalul Albești – Județul Fălciu.

4. Firuț M Ion. Soldat, ctg. 1892. Batalionul 71 Miliții. Prezentat la Băilești. Cu trăsură de subsistență s-au prezentat la Curtea de Argeș. Pe ziua de 15 octombrie 1916 și-a stat până la 26 octombrie 1916, când i-a pornit pe picioare la Craiova. La 5 noiembrie evacuat în Moldova. La 5 Noiembrie sosit la Focșani. Se mută la Precistani, iar după 28 de zile la tabăra de prizonieri – Măstăcani – Covurlui, până la 18 aprilie 1917, când se mută la Țolicea pe Prut, îmbolnăvind de tifos, este internat în spitalul Rusesc Măstăcani și moare la 8 mai 1917.

5. Dinu Marin/Marin D I. Chitucea). Soldat ctg. 1892 Batalionul 71 și Miliții. Prezent la mobilizare în Băilești, odată cu camaradul său Firuț M. Ion, urmând acelaș drum și bolnăvit de aceeași boală tifos, moare la Măstăcani – Covurlui la 10 Martie 1917.

6. Frația C. Dumitru. Soldat ctg. 1898 Regt. 81 Inf. Concentrat la Calafat de la SănPetru 1916. Prin mobilizare trimis la Racova. De aici la Băilești pentru a fi trimis pe front. A luptat pe frontul Câmpulung – Comuna Rucăr – Dragoslave și muntele Trandafir – Mușcel. Rănit mortal rămâne mort pe câmpul de luptă și este îngropat la Lorești, Câmpulung la 23 octombrie 1916.

7. Duță G. Marin. Soldat ctg. 1898. Regt. 71 Inf., mobilizat, a urmat acelaș drum cu camarazii săi din leatul lui, ca și Frația C. Dumitru, dar din luptele din Mușcel, a fost luat prizonier și transportat în Ungaria, Lagărul Ostfiazanifa, unde a murit în ziua de 3 martie 1917.

8. Briceag F. Ghiță. Soldat ctg. 1898, Regt. 1 Artilerie Cetate. Mobilizat cu contg. său, fiind singur în acest Regiment nu se pot culege niciun un fel de informațiuni despre el. În starea civilă n-are extract.

9. Turcu D. Marin, Caporal ctg. 1899 Regt. 81 Inf. Mobilizat cu conting. lui, a urmat acelaș drum cu camarazii Vârtopeni, a căzut prizonier, nu se precizează în ce localitate și lupte și moare în lagărul Kolmen, la 30 aprilie 1917.

10. Ilie M. G. C. Firan, Soldat, ctg. 1899 Regt. 81 Inf. A luptat pe frontul Carpați și luat prizonier la Tâncăbești și dus prin Pitești – Sibiu în Germania, lagărul Tüchel. Fiind slab după front, a fost internat în lazaretul Voornis unde a murit la 19 Martie 1917.

11. Ștefan R. Coadă, Soldat, ctg. 1899, Regt. 81 Inf; prin mobilizare a fost repartizat la Racova de unde prin Băilești și Craiova a fost trimis în Moldova. A luat parte în luptele de la Mărășești. În toiul luptelor, un obuz i-a rupt coloana vertebrală și neputându-se ridica a fost târât de camarazi Vârtopeni, într-o groapă de fântână părăsită. În comună este dat ca dispărut de războiu.

12. Gheorghe M. Tambura, Soldat ctg. 1898 din Regt. 81 Inf; prin mobilizare, a fost repartizat pentru paza Dunării, iar mai târziu, trecut cu alții în Moldova; moare de dezinterie în comuna Comarna, județul Iași la 16 Martie 1917.

13. Ștefan S. Mitache. Soldat ctg 1899 din Regt. 81 Inf. Mobilizat în aceleași condiții cu leatul lui, ajunge în Moldova, fără să poartă preciza cineva despre el și moare la 9 aprilie 1917 în infirmeria Reg 71 Inf. în Comuna Todirești; cauza morții necunoscută.

14. Stamin Șt. Fl. Bleoju. Soldat ctg. 1899 din Reg. 81 Inf Bat. 4 Campania 10. Mobilizat cu ctg. său, a luptat la Câmpulung, unde a fost rănit și internat în spitalul temporar N. 132 Strada Spiru Haret nr. 7 Corpu III Salonul III București, adresă comunicată cu o.c.p. cu data de 15 noiembrie 1916, scrisă copilului său Costică. Evacuat în Moldova, moare de tifos la 21 Februarie 1917 în Comuna Comarna, Județul Iași.

15. Opran Florea. Sergent ctg. 1899 din Reg. 9 Art. Mobilizat cu leatul său. Nu se precizează unde a luptat. Mort în infirmeria Bateriei a 9-a din Regimentul 9 Art. în Moldova.

16. Ion St. Fl. Bunget Mare. Soldat ctg. 1903 Reg. 81 Inf. Mobilizat în condițiile camarazilor săi, nu are nicio mențiune de la cei rămași în viață, despre peripețiile războiului. Este arătat cu mențiunea dispărut în război.

17. Constantin D. Miliganu. Soldat ctg. 1900 din Regt. 1 Vânători. Mobilizat în 1916, este trimis pentru refacere în Râmnicu Vâlcea. A luptat la Cărbunaru. Retrăgându-se frontul pe muntele Perișean, comuna Sălătruc, în toiul luptelor, a căzut rănit mortal la 14 octombrie 1916.

18. Gheorghe M. Sandru, Soldat. Ctg. 1901 Regt. 1 Vânători. Mobilizat în 1916 s-a prezentat la mobilizare la Băilești, condus de fiul său Dumitru, călări în ziua de Vinerea Mare. Nu se știe cu ce unități a luptat și în ce localități. Povestesc unii că ar fi fost prizonier în Germania, unde ar fi murit. Este arătat în mențiunea dispărut în război.

19. Dinu I. Blejiu. Soldat ctg. 1901. Regt. 31 Inf. Din 1913 a fost concentrat la Calafat. Rar venea în permisie pe acasă. Aci l-a găsit mobilizarea din 1916. Dus pe front a luptat și are brevetul cu barete. „Carpați”. De pe front scrie soției cuvinte profetice: „Sunt chemat să înfăptuiesc idealul Național, pentru care se luptă toată lumea. Numele meu va fi scris ca slove de aur în cartea vieții și a României Mare”. Cartea poștală păstrată de familie, poartă data poștei 13 octombrie 1916, când spune că era sănătos. Chiar a doua zi o schije de obuz îl rănește la cap jupindu-i pielea din frunte până în creștet. Este transportat cu trenul de răniți la spitalul Băilești la 14 octombrie. Aci îl vizitează soția căreia-i spune că o să se facă bine și-l pornește la Slatina. Ce s-a întâmplat nu se știe. Mai târziu scrie din Germania din lagărul Nr. 3, baraca 59, o.c.p din orașul Lamsdorf ca purtând N. 8299, Extractul de moarte arată: cauza morții – slăbire – în lazaretul de rezervă Nr. 1 din Ingolstadt.

20. Gheorghe F. Cocoșilă. Soldat ctg. 1901 din Reg. 31 Inf. Mobilizat cu leatul lui și trimis pe frontul Carpați; moare în luptele de la Ionești – Gorj, în ziua de 5 noiembrie 1916.

21. Gheorghe D. A. Turcu. Soldat ctg. 1901 din Reg. 31 Inf. Mobilizat în 1916 și repartizat detașamentului Dunărea, punctul Cetate, de unde a fost trimis la Recea. Nevoile armatei reclămând trupe proaspăte pe alte fronturi, a fost trimis prin Craiova la Târg-Jiu. Cu luptele a înaintat până la muntele Negru. Respinși și înlocuiți cu alte trupe; a fost trimis la Baia de Aramă. În retragerea armatei a fost lovit pe Valea Jiului. Rănit, a fost dus la Brăila. Aci moare în spitalul local.

18

30. Stancu M. Bunget. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Comp. 5 Batalionul 2. Concentrat din iunie 1916 în Calafat. A luptat la Buliga, la Merișor, la Scara, la muntele Sf. Gheorghe și mai în urmă la Căinenii de Argeș. Aci împușcat de inamic, moare pe loc la 20 octombrie 1916.

31. Florea D. C. Urs. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf.; mobilizat în 1916 cu leatu lui, a luptat pe acelaș front al Carpaților. Capturat de nemți este dus în lagărul „Nuhammer”, unde moare la 3 Aprilie 1917.

32. Ion I. A. Turcu, Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Mobilizat cu leatu lui; a luptat la Buliga – Gara Puiu – Merișor până la Hațeg. Mort pe front la 13 septembrie 1916.

33. Dumitru I. Ungureanu. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf.; a luat parte la toate luptele de pe frontul Buliga până în Hațeg. Nu se poate preciza data morții, dar a dispărut în luptele de la Hațeg. În comună este trecut ca dispărut.

34. Ion G. Romanescu. Soldat ctg. 1905 Reg. 71 Inf. Mobilizat cu leatu lui în 1916; a luptat la Jiu și a căzut mort în luptele de la Buliga. Povestesc comarazii Vârtopeni, plutonierul major Constantin M. N. Constantin, că l-a văzut mort, acoperit cu lespezi de piatră. Numai capul desfigurat se vedea afară. Niță Zaharia spune că la încetarea focului s-a săpat o groapă în care au fost puși 40 morți, între care Ion Romanescu și Dinu Ștefan. În comună se arată ca dispăruți în război.

35. Ion N. Turcu. Soldat ctg. 1905, Regt. 71 Inf. Nu se cunoaște activitatea lui pe front. Camarazii lui rămânând ca și el morți pe loc. Starea civilă îl arată ca mort la 29 august 1917 la luptele ce s-au dat...

36. Ion N. Dica. Soldat ctg. 1906, Reg. 71 Inf. Mobilizat în 1916 pentru frontul Dunărea. Îmbarcat mai târziu pentru frontul Carpați în gara Băilești, a fost dus la Târgu Jiu. A luptat și a fost rănit pe Buliga și internat în spitalul „Preda” Craiova. În ziua de Crăciun 1916 era în Moldova la Bacău. Îmbolnăvit de tifos a murit la Ruginoasa în spitalul de Campanie Nr. 5 al Societății naționale de Cruce Roșie a României în ziua de 11 mai 1917.

37. Constantin I. Simion. Soldat ctg. 1906, Regt. 71 Inf. Din Băilești a plecat cu Regimentul la Bumbești. Pe jos a plecat spre Muncel – Buliga. A trecut defileul Jiului înaintând până la Petroșani. De aci fiind respinși s-au retras; el fiind rănit a fost adus în

¹⁸ Eroii de la nr. 22 la 29 nu pot fi deslușiți, textul fiind ilizibil. La întocmirea *Cărții de Aur a Eroilor Neamului din județul Dolj* se va face completarea prin coroborare cu textul de pe Monumentul Eroilor ridicat la 26 octombrie 1924 – n.n.

Craiova la spitalul Preda. Pierduse 3 degete la mâna dreaptă, rămânând numai degetul mare și degetul mic. De aci a fost evacuat la Bacău, vindecându-se a rămas parte sedentară. În Comarna – Iași s-a bolnăvit de tifos și a murit la 12 ianuarie 1917.

38. Marin C. I. Bălțoi, Soldat ctg. 1906 Reg. Bat. 1 Pioneri, repartizat frontului Dunărea. A luptat la Turtucaia. În ziua de 24 August 1916, a fost luat prizonier și dus la Rasgrad. În urmă a trecut Balcanii la Sliveni și de aci la Sofia. Trecut în Macedonia, prin munți cu furniculare s-a oprit la Prilep și apoi în Bitolia, Comuna Topalcani la lucru. Neputând lucra de nemâncați, au fugit înapoi la Prilep, cerșind până în ziua de Sfântu Nicolae, când silit de foamne s-a predat și a fost închis într-un lagăr. La Crăciun îmbolnăvindându-se de tifos a murit, pe ziua de 5 ianuarie 1917.

39. Ion S. Nițu. Caporal ctg. 1906, Divizionu I Tren. Prin mobilizare a fost destinat parcului de Coloane de sub comanda căpitanului Stanovici la Galicea-Mare. În retragerea trupelor de la... 1916 el a ajuns în coloană la Ocolna – Romanăți. Capturat cu întreaga unitate a fost transportat în Ungaria la lagărul Ostfiazanifa. Aici a murit de foame... în 1917

40. Ghiță S. F. Bunget. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Concentrat pentru instrucție, a fost găsit de mobilizare în Calafat și repartizat graniției de sud. Cerându-se trupe în Carpați, a fost trimis și el pentru refacerea frontului și a luptat la Merișor. Aici lovit de o schijă de obuz, pe ziua de 2 Septembrie 1916, a rămas mort pe loc. La comună este dat ca dispărut din război.

41. Dumitru F. Duță. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Compania 12. Mobilizat în 1916 în Băilești, pentru completarea instrucției. La chemări pe frontul Carpaților a fost trimis și el, luptând la Petroșani, Merișor și în tot șirul luptelor până la Hațeg. Rănit, a fost dus în spitalul Băilești. În timpul retragerii a fost evacuat în Moldova unde îmbolnăvindându-se de tifos, a murit la 20 februarie 1917 în Comuna Stroești – județul Suceava, în infermeria Reg. 71 Inf.

42. Ion T. R. Mitrică. Soldat, gornist ctg. 1907, Reg. 31 Inf. A lupta parte în luptele de pe muntele „Straja” cu Comp 12 – a. În bombardamentul pregătit de nemți, pe care i-au respins și au ocupat tranșeele nemțești, un glonț, lovind în goarna lui Trică Ion, a ricoșat, trecându-i în piept. Sergentul Mitoi Ion din aceeași Companie a adus vestea la Compania 10-a, unde erau Vârtopenii și l-a arătat tuturor, spunând că Trică Ion a murit. Ridicat de pe front a fost dus în spitalul Râmnicu-Vâlcea N. 38 Lahovari, unde a murit în urma rănilor la 4 noiembrie 1916.

43. Ștefan I. N. Ciobanu. Soldat ctg. 1907, Reg. 71 Inf. Din Calafat unde fusese mobilizat în timpul nopții, a fost transportat cu trenul la luptele de la Tia Mare – Romanăți. A fost luat prizonier și dus în Germania cu alți prizonieri. A fost pus la lucrări de tranșee în preajma frontului Francez. Capturat de francezi, a fost dus în Franța și a murit la Hirsou. În comuna este dat dispărut în război.

44. Constantin N. Mladin. Sergent ctg. 1908 Reg. 71 Inf. A luptat în Divizia 11 cu Reg. său la Lupeni. În două mari atacuri pe valea Jiului și pe muntele Cocos, unde a fost rănit pe ziua de 10 septembrie 1916 de o schije care i-a perforat fierea. Internat în spitalul Gorj Nr. 10 din Târgu Jiu, a fost anunțată și familia printr-o telegramă și a participat la înmormântare.

45. Gheorghe I Simion. Soldat ctg 1908. Reg. 71 Inf. A luptat la Buliga și Târgu Jiu. În retragere, 24 octombrie 1916 a fost rănit și internat în spitalul Filantropia din Craiova. Evacuat la Bacău s-a vindecat fiind rănit la mâna dreaptă, cu inelarul și mijlocul rupt și revizuit, s-a găsit bun de front. Trimis la Comarna – Iași Comp. 3 s-a îmbolnăvit de gripă și a murit la 13 Martie 1917, în infirmeria Corpului.

46. Ștefan Ion Fl. Preda. Soldat ctg. 1909, Reg. 81 Inf., Comp. mitralieră. A luptat la muntele „Buliga”, trimis pe frontul Argeșului la Muncel. În retragere a mers până la Râmnicu Sărat. Trecut în Moldova se găsește mort în cătunul Pirbești, Comuna Comarna, Județul Iași în 1917.

47. Ilie G. G. Dinu. Soldat ctg. 1909, Reg. 81 Inf. A luptat la Jiu și a căzut mort la Buliga. În groapa comună în care s-a înormântat cei căzuți pe front a fost și Ilie G. G. Dinu, împreună cu Ion G. Romanescu, pe ziua de 13 Septembrie 1916.

48. Gheorghe P. Bucătaru. Soldat ctg. 1909, Reg. 71 Inf.; mobilizat cu leatul lui, a luptat pe frontul Carpaților, până la Tâncăbești, unde a căzut prizonier cu întreaga unitate. A fost transportat în Germania prin Pitești-Sibiu, lagărul Tukul. Îmbolnăvindu-se, a fost internat în Lazaretul Marha-Tughe; și a murit pe ziua de 11 mai 1917.

49. Tudor D. Constantin. Soldat ctg. 1909, Reg. I Art.; mobilizat din Băilești, unde își avea domiciliul, a plecat în război, fără legătură cu camarazii Vârtopeni. Nu se știe nimic despre el. În comună este dat ca dispărut în război.

50. Constantin Ion. G. Mitrache. Soldat ctg. 1911 Reg. 31 Inf.; mobilizat în anul 1916. Având aceeași situație ca cel de sus. Nu se știe despre el decât că a murit în anul 1917, în lagărul Țapeius – Germania cu extract de moarte Nr. 26/1921.

51. Ion Nicolae C. Stăncuța, soldat, Ctg. 1911, Reg. 31 Inf. La 1 octombrie 1916 îmbarcat din Băilești pentru completarea Regimentului 31, dat jos în gara Balota, mers pe jos la Prunișor, de aci la muntele Cireșu, repartizat Comp. 10-a. A intrat în război pe muntele „Padeșul”. În noaptea de 13-14 octombrie 1916, bombardamentul german a surupat bordeiul peste el și soldatul Ciobanu Constantin din Rudari. Dimineața, scos de sub dărâmături, a fost îngropat.

52. Tudor I. G. M. Chiulea. Soldat. Ctg. 1912 Reg. 31 Inf.; mobilizat în 1916, a luat parte din luptele „Creasta Cocosului”; a fost capturat cu trupele care se retrăgeau spre Olt; dar substrăgându-se santinelilor a venit acasă. Când au intrat nemții în sat a fost ridicat cu alții și duși în Ungaria, în lagărul „Țepeuiș”, unde a murit pe data de februarie 1917.

53. Vasile N. Dumitrașcu. Soldat ctg. 1912 Reg. 1 Călărași. Nimeni nu poate preciza activitatea lui pe front, întrucât a avut puțini camarazi și toți morți. Starea civilă îl arată mort în Moldova la 1 aprilie 1917 în infirmeria Corpului P. A. în Comuna Cucuteni, Județul Iași.

54. Dumitru M. S. Lăcătușu, Soldat ctg 1912 Reg. 1 Călărași a luat parte la luptele de la valea Jiului, Merișor și Hațeg, jud. Hunedoara. Trecut Jiul până la Petroșani și Vulcan – Gorj de unde a fost respins până la Curtișoara, venindu-le ajutor, a respins pe dușman din nou până la Hațeg și respinși până la Vâlcani, Livezeni și Turcești. De aci a fost trimis în munții Sebeșului și ai Lotrului, localitatea Vaidieni, de unde a fost capturat cu ofițeri cu tot. Se spune că unii au fost luați prizonieri, alții împușcați, puțini au

scăpat, substrăgându-se santinelelor. În starea civilă este arătat ca mort la 30 octombrie 1918, Comuna Petroșani, Județul Hunedoara, fiind împușcat de inamic.

19

62. Petre S. Ungureanu. Soldat ctg 1915, Reg. 35 Inf. Mobilizat în Regimentul 35 „Matei Basarab”, batalion I, Comp. 3-a, Plutonul 4, grupa 3 sub comanda Căpitanului Popovici Petre. Trimis în avantposturi de la Silistra la Acadânlar, respinși de bulgari către Calipetrova, a susținut retragerea Regimentelor 35 și 40 Călugăreni, dinspre Turtucaia. Trecut în Dobrogea la Cocargea la 5 septembrie 1916, rănit la brațul stâng și trimis la Divizie, Comuna Peștera și în urmă la gara Medgidia în spital. Evacuat în spitalul Veniamin Costache, Iași și trimis acasă pe 8 zile. Reîntors la front a fost lăsat la partea sedentară în Călărași, apoi în Brăilă la lacul Sărat. De aci la regiment la Râmnicu-Sărat. Trecut în Moldova se îmbolnăvește de tifos la Chetăești, Județul Vaslui și moare la 20 Martie 1917.

63. Constantin D. I. Ciontu, Soldat, ctg 1915, Reg. 35 Inf. Mobilizat pentru forntul Dobrogea. Nu i se cunoaște activitatea pe front. În comună este dat ca dispărut în război.

64. Dumitru D. Cristescu. Soldat ctg 1916, Reg 1 Vânători. De la începutul războiului a luptat pe munții „Alionul”, Straja, Lupeni și Buliga. Retrăgându-se a venit la gara Balota-Mehedinți și s-a imbarcat pentru frontul „Olt, Cornet, Titești, muntele „Mormântul” Poiana Spinului, Sălătruc, retrăgându-se până în Buzău, unde a fost înlocuit de Ruși; altceva nu se mai știe despre acesta. În comună este dat ca dispărut în război.

65. Pătru D. Ionică. Soldat ctg. 1916 Reg. 31 Inf. În comună neștiindu-se nimic despre el, e dat ca dispărut în război.

66. Harulambie Fl. Miut. Soldat ctg. 1916, Reg. 71 Inf. În prima luptă ce s-a dat la Petroșani și Merișor a fost rănit și adus în Craiova, spitalul ce se instalase la Liceul Carol I; după 10 zile făcându-se bine i s-a dat drumul acasă, unde a stat 9 zile, după care a plecat la stația Băilești. Trimis pe front pentru refacere a fost rănit a doua oară și transportat în București în spitalul Brâncovenesc, unde a murit pe ziua de 31 Octombrie 1916

67. Ion M. C. Stăncuța, soldat ctg 1916, Reg. 34 Inf.; mobilizat în 1916 și repartizat unui Regiment, unde n-a avut camarazi Vârtopeni; nu i se poate urmări activitatea pe front. Starea civilă ne dă extractul de moarte cu nr. 31/1921, arătând data morții 2 Ianuarie 1917 în lagărul Tazval – Turcia.

68. Mihail N. M. Vancu, soldat ctg. 1916, Reg. 31 Inf.; mobilizarea din 1916 îl găsește în activitate și luând parte la primele lupte pe front, a rămas ca necunoscut. În comună este dat ca dispărut pe front.

69. Nicola I. G. Dinu, soldat ctg 1911, Reg. 71 Inf. La 1 octombrie 1916, plecat din Băilești, pentru completarea Regimentului 31; la 3 octombrie 1916, ajuns în Comuna Cireșu, este repartizat Plutonul 2 de sub comanda sublocotenentului Liu Alexandru. La sfârșitul lui octombrie îi rănește greu pe amândoi, umplându-i de sânge și de pământ. Transportat la postul de ajutor este cercetată rana – plagă adâncă în partea stângă la ceafă.

¹⁹ Textul cu eroii de la numărul 55 și până la 61 este ilizibil – n.n.

E transportat pe o brancardă cu un cal la poiana Pâraușei, de unde cu mașina e dus la Severin, unde a murit. În starea civilă se arată ca mort în luptele de la Padeș, în 1916.

70. Ștefan I. I. Puță. Soldat ctg. 1913 Reg. 71 Inf. Nu se poate afla nimic despre activitatea lui pe front. Camarazii care au făcut prizonierat în Germania spun că l-au găsit în lagărul Tukel, unde după puțin timp a murit. Starea civilă de la Primărie îl arată mort la 27 martie 1917 în lagărul Kolmen.

71. Bonciog Firu. Soldat ctg. 1917 Reg. 31 Inf. Nu se știe nimic despre el. Din starea civilă rezultă că a murit în ziua de 12 februarie 1917 în infirmeria Reg. 31 Inf.

72. Marin I. T. Golea. Soldat ctg. 1917 Reg. 31 Inf. Din Băilești pe jos a plecat prin Craiova la Slatina. Cu trenul este trecut în Moldova. A luptat la Soveja. Înlocuiți de Regimentul Dorobanți au trecut în retragere; a luptat și pe frontul Oituz și la Cireșoaia. Retrași pentru odihnă la Râmnicu-Sărat până la încheierea armistițiului, când a fost dus în Suceava. În februarie 1918, îmbolnăvinduse de tifos, a fost internat în spitalul Adjutul Nou, unde a murit la 20 octombrie 1918, în spitalul militar.

73. Ștefan Ioana Gongu. Soldat ctg 1917, Reg. 31 Inf. Fiind în activitate și porniți cu unitățile respective pe front, chiar în primele zile, nu se știe nimic de el. Starea civilă îl arată mort la 12 octombrie 1917 în luptele de pe dealul Secuiului – Jud. Putna.

74. Ion. I Bleoju Mare. Soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Starea civilă ne arată că este mort pe ziua de 28 ianuarie 1917, în infirmeria Reg. Calafat nr. 31.

75. Nicolae C. Cristescu. Soldat. Ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Nimic nu se poate spune despre activitatea lui. Starea civilă ne arată că este mort la 14 octombrie 1918 în casa spitalului județean din Târgul-Fălcui.

76. Marin I. Cănuți. Soldat. Ctg. 1917, Reg. Bat. I Vânători; ca recrut nu a luat parte la nici-o luptă. S-a îmbolnăvit de enterită și debilitate în spitalul de Campanie Nr. 5 al Societății Naționale de Cruce Roșie, unde a murit pe ziua de 9 iunie 1917.

77. Dumitru N. M. I. Firu. Soldat. ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Nu i se cunoaște activitatea pe front. Starea civilă ne arată că a căzut pe frontul de la Ciosurile, jud. Bacău, fiind împușcat de inamici, pe ziua de 1 August 1917.

78. Stancu S. I. Nițu, soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Mobilizat la 1 octombrie 1916 în Băilești. După ruperea frontului de la Jiu, trimis pe jos spre Slatina prin Craiova, Balș. La Slatina s-a îmbarcat pentru Moldova – gara Ghidiceni Tutova. A fost în Sicești – Valea Rea – Tecuci. După Sf. Nicolae, ctg. 1915, revizuit, l-a trimis la Putna Seacă, pentru săpat tranșee, iar 1917 rămas pe loc. Aci s-a îmbolnăvit și a fost trimis la Regiment – Comuna Bahna, Roman; fiind umflat tot corpul și neputând merge, a fost suit în căruțele de bucătărie până la Hărmaneștii Noi, Suceava. A murit în spitalul din școala primară, după o lungă și grea boală, la 15 februarie 1917.

79. Gheorghe T. G. Teodor. Soldat ctg. 1917, Reg. 31 Inf. Fiind recrut n-a luat parte la front. S-a îmbolnăvit de tifos și murit la Hărmaneștii Noi – Suceava. Starea civilă arată că este mort la 15 februarie 1917 în infirmeria Regimentului 31 Infant.

80. Nicolae F. I. R. Neacșu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. De asemenea, fiind recrut, nu i se poate urmări activitatea pe front. Stare civilă n-are.

81. Ion. C. I. Pârvu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Deasemenea, fiind recrut nu i se poate urmări activitatea pe front. Stare civilă n-are.

82. Ion I. G. Savovici. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Era lucrător lemnar în Craiova. Înainte de mobilizare se angajase în atelierele C.F.R. Piatra – Olt. Aci l-a găsit mobilizarea și nu se mai știe nimic de el. În comună se socotește ca dispărut de război.

83. Nastasie N. B. Barbu. Soldat ctg. 1919, Reg. 1 Recruți. Ridicat cu ctg. 1919 și evacuat în Moldova. Nu se știe despre el nimic. Starea civilă ne arată că este mort la 8 februarie 1918 în infirmeria Reg. 1 Recruți din Târgul Comunei Băcești, jud. Roman.

84. Ștefan I. S. Cotoc. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf.; evacuat cu Contingentul 1919. Se găsește bolnav de tifos la Hărmăneștii Noi – Suceava, unde a murit. Starea civilă ne arată că este mort pe ziua de 23 februarie 1917, în infirmeria Regimentului 31 Calafat. P. S. Moldova.

85. Marin Bărbosu. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf.; evacuat cu ctg. 1919, se găsește bolnav de tifos la Moldova și mort pe ziua de 29 ianuarie 1917 la casa din Odaia – Volovău – Comuna Manoleaca, județul Dorohoi.

86. Ion. C. H. Badea. Soldat ctg. 1919, Reg. 31 Inf. Evacuat cu contingentul 1919 și nu se știe dacă a luat parte pe front. Starea civilă prin actul de deces. Nr. 149/1919 ni-l arată că a luat parte în luptele din jurul Grozeștilor pe Valea Oituzului, unde a murit pe ziua de 1 August 1917.

87. Marin Tucă. Soldat ctg. 1916, Reg. 31 Inf.; mobilizat în 1916 pentru Detașamentul Dunărea. Nu i se poate urmări activitatea pe front. Se găsește însă că a fost prizonier în Ungaria – lagărul Ostfiazonifa cu mulți Vârtopeni. Starea civilă sub nr. 3/1921 spune că a murit în spitalul Turnu, Ungaria în 1917.²⁰

Se adaugă următoarele comune cu respectivele Cărți de Aur:

Risipiți

I. Primăria Com. Risipiți – Dolj „Cartea de Aur”. Omagiu²¹.

II. Tablou de Eroii din această comună morți în campania din 1877-1878, 1913 și 1916-1919, ce ord. nr. 713/1939²².

Eroilor Comunei Risipiți – Jud. Dolj, căzuți pe câmpul de onoare.

Cultul eroilor neamului, pe lângă o datorie creștinească, este și o recunoștință a tuturor celor ce supraviețuiesc față de cei ce și-au dat tot ce au avut mai scump-viața-prentru întregirea neamului, servind ca pildă tuturor generațiilor viitoare.

²⁰ Cartea de Aur și biografiile celor 87 eroi vârtopeni au fost subscrise de primarul comunei Ilie I. Trandafirescu, preotul Constantin D. Popescu, învățători Marin Pătru, Teodor Voine, Alexandra Mitroaica, Nicolae I. Filip, notarul Florea P. Grigorescu, secretar Constantin Stamin Bleojiu, casierul Constantin A. Marinescu și Mircea A. Marinescu (ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 344).

²¹ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 287.

²² *Ibidem*, f. 289-292.

Din leagăn i s-a hrănit românului sufletul pentru iubirea de patrie și rege și atunci când a ajuns să înțeleagă rostul lui de pion al apărării civilizației de hordale barbare, jalnică i-a fost inima când a aflat că nu toți frații sunt închiși în aceleași hotare și că mulți gem sub împilarea altor popoare streine de sângele lui.

Și propovăduit-au mulți cărturari ai neamului nostru cu scrisul și cuvântul și mulți voievozi cu paloșul – că datoria ne este a ne uni sub acelaș sceptru cu toți frații noștri din Dacia lui Traian și Decebal. Și-au luptat pentru acest sfânt și scump ideal voievozii neamului – Ștefan cel Mare și Sfânt, Mihai Viteazul, Mircea cel Bătrân și alții nenumerați voievozi cu dragoste de neam și nu au putut înfăptui unirea tuturor românilor și nădejdea a rămas în dreptatea celui Prea Înalt n-a întârziat a veni.

Când Dumnezeu vrut-a să se deslănțuie războiul cel mare al popoarelor, când toate neamurile și-au căutat dreptul la viață, nici Românul n-a mai așteptat.

La sunetul clopotelor satelor risipite pe întinsul țării toți fiii țării au fost pătrunși de simțul datoriei că a sosit momentul mult așteptat de veacuri ca să desrobească frații de același neam și lege. La sunetul clopotelor și trâmbițarea goarnelor au plecat și flăcăii Risipiceni mulți la număr cu veselie și cântece că lor le-a fost sortit să îndeplinească ceea ce înaintașii lor nu au putut-și s-au dus fără să privească durerea din ochii părinților și fiilor lor. S-au dus unde scumpa patrie i-a chemat și prin avântul pornirii lor și prin bărbăția prin care au înfruntat moartea au rupt lanțurile cu care erau în cătușă frații lor în jugul robiei.

A vrut Dumnezeu ca această mântuire să se facă cu sacrificiu și cu mare vărsare de sânge pe plaiurile cele frumoase ale Ardealului, Banatului, Basarabiei, Bucovinei și Dobrogei.

Mulți flăcăi au rămas să doarmă de veci pe pământul de frate, desrobit, apărând dreptatea și faima numelui de Român și impunând lumii întregi respectarea dreptului milenare, închegarea în granițele naturale Tisa – Nistru – Dunăre a întregului neam Românesc.

Și pătrunși de simțul datoriei cum învățaseră de la sânul mamei și din cărțile neamului – că jertfă mai frumoasă nu este alta – ca moartea de erou – și au dat viața scumpă lor și sfânței nouă – cei 231 eroi în frunte cu comandantul lor, tânărul sublocotent Gămănescu Marin din Reg. 3 Vânători, mort în luptele de la Mărășești – Doaga, la atacul dat pozițiilor dușmane în anul 1917, închizând ochii cu zâmbetul pe buze și cu mulțumirea sufletească că și-au îndeplinit o datorie sfântă.

Noi cei ce supraviețuim și cari am fost părtași la suferințele voastre – sfinți eroi – care cu sângele vostru ne-ați clădit România Mare = jurăm că vom păstra neclintite hotarele țării trase de voi, lăsându-le cu acelaș jurământ moștenire urmașilor noștri.

Preamărire vom aduce numelui vostru eroi Risipiceni și amintirea voastră va fi în vecii vecilor săpată în sufletele celor ce se bucură și se vor bucura de binefacerile jertfei voastre.

Numele vostru va fi scris în cartea de aur a satului nostru iubit ai cărei sfinți mucenici ați fost.

Eroismul vostru sub sceptrul în veci neuitatului mare Rege, Ferdinand I cel Loial și Întregitor de neam va fi vie de urmat pentru noi urmașii voștri.

Tablou

De oameni din această comună care sunt în viață și sunt decorați săvârșind fapte vitejești în timpul războiului 1916-1919 și merită să fie trecuți în „Cartea de Aur”.

<i>Nr.</i>	<i>Numele și Prenumele</i>	<i>Gradul</i>	<i>Luptele la care au luat parte</i>	<i>Felul decoratiei</i>	
1	Gămănescu Petre	Maior rezervă	Luptele din M-ții Vrancei	Cv. ordinului Mihai Viteazul	31 Inf.
2	Grănescu Ioan	Plot. pensionar	Idem	Medalia „Virtutea Militară”	31 Inf.
3	Pleșoiu Marin	Soldat	La Tisa	Idem	31 Inf.
4	Vârvoriu Marin	Soldat	Munții Vrancei	Idem	31 Inf.
5	Piscanu I. Ion	Sergent inst.	Rachitoasa Soveja	Bărbăție și credință cl. II	31 Inf.
6	Stângă Marin	Sergent	Orșova, Padeș, Cokoși	Idem	31 Inf.
7	Mihai Const.	Sergent	Valea Stichăriei și Chioșuri	Idem	1 Grăniceri
8	Găman Petre	Sergent		Idem	1 Călărași
9	Găman Stan	Sergent	Orșova, Padeș, Cokoși	Idem	31 Inf.
10	Stângă I. Ion II	Sergent Plot.	Mărășești	Idem	35 Inf.

Se certifică de noi prezentul tablou,
Primar...

Tablou

De eroii din această comună morți în camapnia din 1877-1913 și din 1916-1918 cerut cu ordinul N. 713/989

<i>Numele și Prenumele</i>	<i>Gradul</i>	<i>Contingentul</i>	<i>Regimentul</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Data morții</i>	<i>Localitatea morții</i>	<i>Data dispariției</i>	<i>Luptele în care a luat parte</i>
1. Croitoru Dtru	Cap.			Risipiți	1877	Plevna		Plevna
2. Găman Const.	Sold.			„-“	„-“	„-“		„-“
3. Movrodin Petre	„-“			„-“	„-“	„-“		„-“
4. Pelea Barbu	„-“			„-“	„-“	„-“		„-“
5. Stanciu Dtru	„-“			„-“	„-“	„-“		„-“
6. Gămănescu Marin	Sublt.	1917	3 Vânători	„-“	1917	Doaga Putna		Mărășești și Doaga, Putna
7. Cîmpoeru Căncea	Plut.		1 Roșiori	„-“	„-“			
8. Antonie Gheorghe	Serg.		2 C.F.	„-“				
9. Cioacă Florea	„-“		31 Inf.	„-“				

10. Dicu Dumitru	-,-		40 Inf.	-,-				
11. Enoiu Gheorghe	-,-	1912	1 Obuziere	-,-	1890	Spital central Oradia Mare		
12. Gămănescu Ioan	-,-		71 Inf.	-,-				
13. Mitroi Gheorghe	-,-	1915	1 Obuziere	-,-	1893	V. Jiului		V. Jiului
14. Motroc Ioan	-,-		2 Grăn.	-,-				
15. Olteanu Manolea	-,-	1913	31 Inf.	-,-	1891	Buda-Pesta		
16. Pătpea Petre	-,-		71 Inf.	-,-				
17. Bușoi Florea	Cap.		2 Gr.	-,-				
18. Căcărează Ioan	-,-	1909	71 Inf.	-,-	1888	Ostfiazonifa, Ungaria		
19. Căcărează Marin	-,-		-,-	-,-				
20. Cărneanu Ștefan	-,-		31 Inf.	-,-				
21. Carauleanu Const.	-,-	1904	-,-	-,-	1882	Craiova, Spit. Liceu Carol		
22. Colă Const.	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
23. Cotulbea Gheorghe	-,-	1910	2 Grăniceri	-,-	1888			
24. Dolan Ioan	-,-		40 Inf.	-,-	-,-			
25. Gădea Ion	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
26. Mateescu Tudor	-,-		-,-	-,-	-,-			
27. Purcaru Ioan	-,-	1911	-,-	-,-	1889	Ermănești, Suceava		
28. Stanculescu Dtru	-,-	1897	-,-	-,-	-,-	Lagărul Tapiosuily, Ungaria		
29. Ascunseanu Ion	Soldat	1898	-,-	-,-	1876	C. Lung Muscel		
30. Andrei Dtru	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	Iași-Comarna		

31. Antonie Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
32. Andrei Florea	-,-	1905	71 Inf.	-,-	1884	Ploiești-Lazaretul		
33. Andrei Dtru		1912	-,-	-,-	1891			
34. Arnăutru Stan	-,-		-,-	-,-	-,-			
35. Ștefan Ascunseanu	-,-	1911	I Călărași	-,-	1889	Baasik		
36. Dtru Arnăutu	-,-	1919		-,-	1898	Vaşcani-Suceava		
37. Andrei Anghel	-,-	1919	71 Inf.	-,-	1897	Suceava-Stroești		
38. Abagiu Const.	-,-				-,-			
39. Budică Gligorie	-,-	1902	71 Inf.	-,-	-,-	Spit. Crucii Roșii Craiova		
40. Butușină Ioan	-,-		-,-	-,-	-,-			
41. Bugaru Gheorghe	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
42. Buză Gheorghe	-,-			-,-	-,-			
43. Bogdănel Ion	-,-		71 Inf.	Plenița	-,-			
44. Buță Stan	-,-	1901	-,-	Risipiți	1880	Lagărul Lamstarf		
45. Bădaiu Pârvu	-,-	1898	-,-	-,-	1876	Tapiosul-Ungaria		
46. Bădaiu Ilie	-,-	1892	-,-	-,-	1871	-,-		
47. Bărtă Marin	-,-	1903	-,-	-,-	1881	Gorj-com. Valani		Luptele de la Valani, Gorj
48. Bădaiu M. Petre	-,-	1907	-,-	-,-	1886	Petroșani-Cetatea Boli		
49. Bădaiu M. Iovan	-,-	1901	I Vânăț.	-,-	1880	Gorj-Câineni		Câineni
50. Bădaiu N. Petre	-,-	1911	31 Inf.	-,-	-,-	Suceava		
51. Bărtă Eftenie	-,-	1907	71 Inf.	-,-		-,-		
52. Bărtă Gheorghe	-,-	1918	31 Inf.	-,-	1896	Vascani-Suceava		
53. Bădaiu Ion	-,-	1892	71 Inf.	-,-	1870	Tapiosul, Ungaria		
54. Cioacă Ion	-,-	1901	-,-	-,-	-,-	Oituz		

55. Cârneanu I. Marin	-,-	1919	-,-	-,-	1892	Tecuci-Buciumeni		
56. Cârneanu Petre	-,-	1917	-,-	-,-	-,-	Gorj		
57. Cârneanu Nicolae	-,-		-,-	-,-	1917			
58. Colă Marin	-,-		-,-	-,-	-,-			
59. Mocanu Anghel	-,-		-,-	-,-	-,-			
60. Mititelu Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
61. Mursa Marin	-,-		-,-	-,-	-,-			
62. Mărtan D-tru	-,-	1917	71 Inf.	-,-	1895	Spit. Militar Craiova		
63. Mărtan Gheorghe	-,-	1904	1 Vânăț	-,-	1883	Valea Oituzului		
64. Mărtanu Petre	-,-		71 Inf.	-,-	-,-	Spital Slobozia		
65. Mitrana Ilie	-,-	1917	31 Inf.	-,-	1895	Spit. Cruce Roșie Iași		
66. Mitroci Petre	-,-	1919	-,-	-,-	1897	Inf. Reg. 31 Inf. Tecuci		
67. Mungheș Nicolae	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
68. Mitroi Fl. Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
69. Moțoi Ion	-,-	1910	71 Inf	-,-	1898	Izbiceni		
70. Motroc Stan	-,-	1904	1 Vânat.	-,-	1882	Lazaretul Bagrenth		
71. Mitu Petre	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
72. Mitrică Marin	-,-		-,-	-,-	-,-			
73. Mitrică Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
74. Miciulică Florea	-,-		71 Inf	-,-	-,-			
75. Miciulică Ion	-,-	1912	31 Inf.	-,-	-,-	Lazaretul Tuchel		
76. Miciulică D-tru	-,-	1903	-,-	-,-	-,-	Spit. Cuza Vodă, Ruginoasă		

77. Mitrică Ion	-,-	1898	81 Inf.	-,-	1876	Bacău		Bacău
78. Moraru Alexandru	-,-	1907	71 Inf.	-,-	1885	Ungaria-lagăr		
79. Mitrică Florea	-,-		-,-	-,-	-,-			
80. Mateescu Const	-,-		-,-	-,-	-,-			
81. Nicolăescu Nicolae	-,-		-,-	-,-	-,-	Deal Răchitașu Putna		Lupta de la Răchitașu
82. Niță Stan	-,-	1897	-,-	-,-	1876	Spit. Cuza Vodă		
83. Norocu Dtru	-,-		2 Grăn.	-,-	-,-			
84. Poiană Const.	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
85. Pleșoianu Ilie	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			Veleni de Munte
86. Purcaru Marin	-,-	1905	-,-	-,-	1883	Alsacia		
87. Piscanu Ștefan	-,-	1914	I Călărași	-,-	-,-			
88. Purcaru Marin	-,-	1894	71 Inf.	-,-	-,-	Topiosul-Ungaria		
89. Pleșoianu Iosif	-,-		-,-	-,-	-,-	-,-		
90. Pleniceanu Dtru	-,-	1894	-,-	-,-	1873	Haposfvar		
91. Pelea Marin	Cap.	1912	-,-	-,-	1890	Suceava		
92. Pleniceanu Ion	Sold		31 Inf.	-,-	-,-	Poiana Boboc		
93. Pleșoianu Ilie	-,-	1901	71 Inf.	-,-	1880			
94. Pelea Petre	-,-		-,-	-,-	-,-			
95. Pătra Nicolae	-,-	1906	-,-	-,-	1885	Topraisar		Topraisar
96. Pelea Florea	-,-	1905	41/71 Inf.	-,-	1884	Vintilieana		Vintilieana
97. Pelea Stan	-,-	1898	71 Inf.	-,-	1876	Poiana Spinului, Argeș		
98. Piscanu R. Ștefan	-,-	1895	-,-	-,-	1873	Depoz. Centa. Etapa Arm I.		

99. Purcaru Petre	-,-	1903	-,-	-,-	1882	Lagărul Ostffjonsiffa		
100. Pelea I Marin	-,-	-,-	-,-	-,-	-,-	Ulm		
101. Ploscă Dtru	-,-	1917	31 Inf.	-,-	1896	Ruginoasa-Spital		
102. Popescu Sima	-,-	1906	I Călărași	-,-	1885	Iași-Cucuteni		
103. Preduț M. Florea	-,-	-,-	31 Inf.	-,-	-,-	Bacău-Cazarma Cente. Inst.		
104. Pleșoianu Ilie	-,-	1901	71 Inf.	-,-	1879	Hart		
105. Popescu Nicolae	-,-	1904	I Vânători	-,-	1883	Grozești-Oituz		Luptele de la Grozești
106. Pelea Ion	-,-	-,-	71 Inf.	-,-	-,-	Dealul Bran		
107. Pleșoianu Ilie	-,-	1912	31 Inf.	-,-	1890	Craiova-Spital		Cocoși și Sulița
108. Poenaru Tudor	-,-	1913	-,-	-,-	-,-			
109. Pipoi Iancu	-,-	1903	-,-	-,-	-,-			
110. Popa Marin	-,-	-,-	71 Inf.	-,-	-,-			
111. Ion Ruican	-,-	1897	-,-	-,-	1876			
112. Roșu I. Petre	-,-	1915	Diviz 2 Munte	-,-	1894			
113. Rosescu Stan	-,-	1919	31 Inf.	-,-	1898	Inf. Reg. 31 Inf		
114. Roșu Marin	-,-		-,-	-,-	-,-	Bubuliga		
115. Roșu Gh. Nicolae	-,-	1905	71 Inf.	-,-	1884			
116. Ruican Mihai	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
117. Ciob Petre	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
118. Colici Dtru	-,-	1894	71 Inf.	-,-	1873			
119. Călțan Ion	-,-	1902	-,-	-,-	1881	Lagărul Tuchel		
120. Călin Ion	-,-		-,-	-,-				

121. Capră Anghel	-,-	1913	31 Inf.	-,-	1892	Germania		
122. Colici Ion	-,-	1902	71 Inf.	-,-	1881	C. Lung		
123. Colici Florea	-,-	1906	-,-	-,-	1885	Buliga-Gorj		
124. Colici Dumitru	-,-	1904	31 Inf.	-,-	1883	Valari		
125. Colici M. Marin	Serg	1914	71 Inf.	-,-	1892	Ungaria-lagăr Offzaszonifa		
126. Cârneanu Nicolae	Sold.	1904	-,-	-,-	-,-	Sâmbotin		Luptele de la Sâmbotin
127. Ion Crutan	-,-	1909	-,-	-,-	1887	Cfersk		
128. Căcărează Ștefan	-,-	1906	-,-	-,-	-,-			
129. Croitoru Ion	-,-	1895	-,-	-,-	1874			
130. Croitoru Marin	-,-			-,-	-,-			
131. Colici Const.	-,-		1 Călărași	-,-	-,-	Infirmieria Corpului 1 Căl.		
132. Cranta Petre	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
133. Colici I. Marin	-,-		-,-	-,-				
134. Croitoru Ioan	-,-	1902	71 Inf.	-,-	1880			
135. Cotulbea C. Gh.	-,-		-,-	-,-	-,-			
136. Carauleanu Marin	-,-	1908	-,-	-,-	1886	Poiana-Argeș		Luptele de la Poiana Argeș
137. Cioacă Florea	-,-	1910	31 Inf.	-,-	1888	Ungaria		
138. Cruțan Petre	-,-	1913	I Vânători	-,-	1892	Scheia-Roman		
139. Daha Ștefan	-,-	1892	71 Inf.	-,-	1871	-,-		
140. Dițulan Marin	-,-	1902	-,-	-,-	1881	Spit. Cuza Vodă – j. Roman		
141. Dimian Florea	-,-	1907	1 Inf.	-,-	-,-	Ungaria		

142. Dinu Florea	-,-	1914	31 Inf.	-,-	1893			
143. Dabu Florea	-,-		-,-	-,-	-,-			
144. Dărac Const	-,-	1917	-,-	-,-	1896	Suceava-Vaşcani		
145. Daha Ion	-,-	1914	35 Inf.	-,-	1893	Bârzești-Vaslui		
146. Dobre Petre	-,-		71 Inf.	-,-	-,-	-,-		
147. Dicu Const.	-,-	1901	31 Inf.	-,-	1880	Frânțești-Gorj		Frânțești, j. Gorj
148. Dimian Ion	-,-		-,-	-,-	-,-	Spit. Spiridon		
149. Dimian Ion	-,-	1905	71 Inf.	-,-	1883	Germania		
150. Ion Diminian	-,-			-,-	-,-			
151. Ion Enoiu	-,-		-,-	-,-	-,-			
152. Alexandru Enoiu	-,-	1919	-,-	-,-	1897	Suceava-Vaşcani		
153. Ion I. Enoiu	-,-	1917	-,-	-,-	-,-	-,-		
154. Ștefan Florea	-,-	1895	-,-	-,-	1874	Ungaria-Tapiosul		
155. Dumitru Filip	-,-	1902	-,-	-,-	1881	Voinești-Muscel		
156. Florea N. Firu	-,-	1907	-,-	-,-	-,-	Spital Vașcani-Moldova		
157. Firu Ion		1895	-,-		1874	Lagăr în Ungaria		
158. Găman Ion			-,-					
159. Gegiu Marin				Caraula				
160. Găman Fl. Florea	Sold	1907	71 Inf.	Risipiți	1917			
161. Ghirgă Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
162. Găman Nicolae	-,-	1918	Coloana I Sanitară	-,-	1896	Ungaria		
163. Gheorghe Marin	-,-	1902	71 Inf.	-,-	1881			
164. Găman Ion	-,-	1910	31 Inf.	-,-	1889			
165. Ghirgă M. Ion	-,-			-,-	-,-			

166. Găman Ion	-,-		71 Inf.	-,-	-,-			
167. Ghirgă Ion	-,-	1918		-,-	-,-	Poiana Conului-Vaslui		
168. Gruia Fl. Ion	-,-	1917	I Vânăț.	-,-	1896	Spital Cuza Vodă		
169. Grecu Ion	-,-		71 Inf.	-,-	-,-	Iași-Comarna		
170. Grecu Dtru	-,-	1894	-,-	-,-	1873	Ungaria-Toposul		
171. Iancu Const.	-,-	1915	40 Inf.	-,-	1894	Topraisar		
172. Lulea Petre	-,-	1918		-,-	-,-	Iași-Comarna		
173. Luță Gheorghe	-,-	1895	71 Inf.	-,-	1873	Ungaria		
174. Lulea N. Stancu	-,-	1910	31 Inf.	-,-	-,-	Germania-lagăr		
175. Lupu Pavel	-,-	1913	34 Inf.	-,-	1892	-,-		
176. Mursa Neague	-,-	1895	71 Inf.	-,-	1873	Ungaria		
177. Mocanu Ion	-,-	1902	-,-	-,-	1880	Ploiești-Lazaret		
178. Mladin Pârvan	-,-	1898	-,-	-,-	1876	Mușcel-Levești		
179. Rădița Petre	-,-		-,-	-,-	-,-			
180. Roșu Ion	-,-	1892	-,-	-,-	1871			
181. Rotaru Ion	-,-		31 Inf.	-,-	-,-	Valea Oituzului		V. Oituz
182. Roșu Ion II	-,-		-,-	-,-	-,-	-,-		-,-
183. Stângă I. Marin	-,-	1892	71 Inf.	-,-	1871	Comarna-Moldova		
184. Spiță Ion	-,-		-,-	-,-	-,-			
185. Stângă Nicolae	-,-	1908	-,-	-,-	1887			
186. Sârbu Ispas	-,-	1918	I Vânători	-,-	1897	Spit. Cuza Vodă Ruginoasa		
187. Sălcuceanu Marin	-,-	1907	71 Inf.	-,-	1886	Ungaria-Topiosul		
188. Sârbu Gh. Ion	-,-	1902	31	-,-	1881	Infirmieria Reg. 31 Inf.		
189. Sârbu Tudor	-,-	1909	-,-	-,-	1887	Ungaria		

190. Stângă E. Marin	-,-	1898	71 Inf.	-,-	1877	Comarna-Moldova		
191. Stângă Nicolae	-,-		-,-	-,-	-,-	Dealul Bran Ungaria		
192. Stolea Petre	-,-	1907	-,-	-,-	1886	Argeș-Poiana Spinului		
193. Stolea Mihai	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
194. Șandru Ion	-,-	1907	71	-,-	1886			
195. Tuță Ion	-,-	1893	-,-	-,-	1872	Spit. Grigorie Ghica		
196. Tănăsie N. Petre	-,-		-,-	-,-	-,-			
197. Tănăsie V. Dtru	-,-		31 Inf.	-,-	-,-			
198. Tănăsie D Ion	-,-	1907	71 Inf.	-,-	1886	Spital Petroșani		
199. Tiță Marin	-,-	1917	-,-	-,-	1895	Varșani		
200. Tănăsie Stan	-,-		5 Artil.			Inf. Reg. 31 Calafat		
201. Tănăsie Ion	-,-		71 Inf.	Risipiți	1917	Spital de comp.		
202. Badea C. Marin	-,-		31 Inf.	-,-	-,-	Infir. Reg. 31 Inf.		
203. Tănăsie Const.	-,-	1900	71 Inf.	-,-	1879	Valea Jiului		V. Jiului
204. Tănăsie Petre	-,-	1904	I Călărași	-,-	-,-	Ungaria		
205. Tărăș R. Marin	-,-		71 Inf.	-,-	-,-	Ungaria		
206. Turciu Const.	-,-	1904	-,-	-,-	1883	Spit. Troiaș Macedonia		
207. Țimir Gheorghe	-,-	1911	-,-	-,-	1890			
208. Țapelea Marin	-,-		-,-	-,-	-,-			
209. Țapelea Dtru	-,-	1904	-,-	-,-	1883	Ungaria-Tapoșul-Pesta		
210. Țimir D. Ion	-,-		-,-	-,-	-,-			
211. Văruțu Dtru	-,-	1912	31 Inf.	-,-	1891	Tg. Jiu		Tg. Jiu
212. Vlăduț Dtru	-,-		-,-	-,-	-,-	Iași-Spit Socola		
213. Vică Ion	-,-		-,-	-,-	-,-	Comarna-Iași		

214. Vilă Gheorghe	-,-		9 Art.	-,-	-,-	Spit. Cultura-Iași		
215. Viloaica Dtru	-,-	1910	71 Inf.	-,-	1888	Roman		
216. Viloaica R. Const	-,-		-,-	-,-	-,-			
217. Vică Marin	-,-	1897	-,-	-,-	1876	Suceava-Todirești		
218. Vică Nicolae	-,-	1909	-,-	-,-	1887	Ungaria		
219. Viloaica Marin	-,-	1897	71 Inf.	-,-	-,-	-,-		
220. Vâlceanu Florea	-,-	1901	-,-	-,-	1879	Dispărut oct. 1916		
221. Vică Nicolae	-,-	1898	Corpul aviatice	-,-	1877	-,-		
222. Zăvadă Florea	-,-	1911	31 Inf.	-,-	1890	Ungaria-lagăr		
223. Zăvadă Dtru	-,-	1904	I Vânători	-,-	1883	-,-		
224. Zegheanu Ion	-,-		71 Inf.	-,-	1918			
225. Zegheanu Marin	Serg		35 Inf.	-,-	1917			
226. Zătu Ion	Sold	1899	81 Inf.	-,-	1877	C. Lung Muscel		
227. Ioncică V. Sima	-,-			-,-	-,-			
228. Gădea Stan	-,-	1917	31 Inf.	-,-	1886			
229. Mitroi Ilie	-,-	-,-	-,-	-,-	1896	Suceava-Vașceni		
230. Pătruș Fl. Marin	-,-	1910	-,-	-,-	1889	-,-		
231. Căcărează Ion	-,-	1906	Div. I Tren	-,-	1885	Iași-Comarna		

Se certifică de noi exactitatea prezentului tablou
Primar

Bucovicior

I. Cartea de Aur a Eroilor Neamului [din Bucovicior]²³.

II. Tabel de numele și prenumele Eroilor căzuți pe câmpul de onoare în campaniile 1913-1916-1919²⁴.

În lumea aceasta nu este nimic mai sfânt și mai bun ca recunoștința față de înaintașii noștri care prin jertfă de sânge ne-au dat nouă viața și libertate și nu numai nouă locuitorilor din com. Bucovicior, ci și neamului întregii omenirii; și cine sunt aceștia sunt eroi din 1913 ce au căzut pe câmpurile bulgare și ai marelui război 1916-1919 ce au căzut și murit cu corpurile lor sfârtecate de obuz sau ciuruite de gloanțe dum-dum.

Ei, eroii acestui neam și sat au căzut jertfă pe altarul patriei, niciodată ne dând un pas înapoi, fiind însuflețiți întru totul de cuvintele Sf. Apostol Pavel care zic de așa grăi în limbile omenesti și îngerești, iar dragoste nu făcutu-m-am chimvol răsunător și câtă dragoste de mare au avut ei când și-au dat viața pentru desrobirea neamului românesc și ca să ne opere ce avem noi mai sfânt: Credința, Rege și Neam.

Ei care au știut să prețuiască dragostea au suferit, au căzut și au nădăjduit și pe toate le-au răbdad pentru ca să ne dea nouă România Mare de azi. Eroii satului nostru au luptat în diferite Regimente din Țara Românească unde au dat cele mai mari exemple de vitejie și dragoste către țară.

Locuitorii satului Bucovicior fiind oameni inteligenți au susținut întotdeauna să lupte cu succes ca victoria să fie de partea noastră. Și atunci când ei și-au făcut datoria atât pentru noi cât și pentru țară, noi datori suntem să-i iubim?

Și îi iubim atunci când le urmă exemplul lor de Îndrumători.

Niciodată să nu dăm înapoi or cât de grea ar fi sarcina de jertfă ce ne-ar cere țara și aproapele. Să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ție ani mulți și fericiți pe marele nostru Rege Carol al II-lea și Regescu Vlăstar Marele Voievod Mihai de Alba Iulia care ne conduc cu atâta dragoste și iscusință. Regele providențial al timpurilor de astăzi, ca și mântuitorul, conduce țara sa iubită pe drumul mântuirii spre binele și fericirea noastră a Românilor. Ostășii din această comună înscriși în tabelul anexat.

Primar...

Primăria com. Bucovicior, Dolj

²³ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 350.

²⁴ *Ibidem*, f. 351-352.

Tabel

De Numele și Prenumele eroilor căzuți pe câmpul de onoare în camp. 1913-1916-1919

Nr.	Numele și Prenumele	Gradul	Contingentul	Reg. unde a servit	Satul Natal	Data Nașterii	Localitatea unde a murit	Data dispariției	Luptele în care a luat parte
1.	Munteanu Ilie	Sold.	1913	1 Roșiori	Bucovicior			1918	Mort de tifos
2.	Florescu Vasile	-,-	1902	Reg. 41 Inf.	-,-			1916	Dispărut
3.	Păduraru Ilie	-,-	1900	-,-	-,-			1916	-,-
4.	Ciobanu Vasile	-,-	1903	-,-	-,-			1918	Mort acasă
5.	Trancă Grigore	-,-	1914	1 Dorob.	-,-			1916	Dispărut
6.	Seicaru Dumitru	-,-	1906	Reg. 41 Inf.	-,-		Poeni Iași	1917	Tuberculoză
7.	Belu Preda	-,-	1898	Reg 1 Inf.	-,-		Turcești Dorohoi	1918	Mort spital Turcești Dorohoi
8.	Manafu Ion	-,-	1909	Reg. 1 Inf.	-,-			1916	Dispărut
9.	Busoiu Z. Ion	-,-	1903	Reg. 71 Inf.	-,-			1916	Dispărut
10.	Neagoe Marin	cap.	1905	-,-	-,-			1916	-,-
11.	Alexandrescu Nicolae	Soldat	1905	Reg. 41 Inf.	-,-			1916	-,-
12.	Pavel Popa	-,-	1896	Coloana 8 Subzist.	-,-		Condești Moldova	1917	Bolnav de tifos
13.	Butaru I. Ion	Serg.	1902	Reg. 41 Inf.	-,-			1916	Dispărut
14.	Nico Florică	Soldat	1904	Reg. 41 Inf.	-,-			1918	Spit 482 Scarlantină
15.	Militaru Florea	-,-	1906	-,-	-,-			1916	Dispărut
16.	Chitiboi Dumitru	-,-	1896	-,-	-,-			1917	Mort, Febră
17.	Păduraru Dumitru	-,-	1914	Reg. 1 Inf.	-,-			1918	Mort, Tuberculoză
18.	Fuiorea Neagoe	Serg.	1892	Reg. 41 Inf.	-,-			1916	Dispărut
19.	Suguian Alexandru	Sold.	1902	-,-	-,-			1916	Lupta C. Lung
20.	Sforoiu Ion	-,-	1906	-,-	-,-			1916	Dispărut
21.	Dinu Milcu	-,-	1897	1 Linie	-,-			1913	Mort Bechet Dolj

Ciutura

I. Istoricul de Eroii din această comună [Ciutura] căzuți pe câmpiile de onoare din războaiele anilor 1913-1914 și 1916-1919²⁵.

II. Tablou de ofițerii, subofițerii și trupeii din această comună [Ciutura] care au căzut pe câmpul de onoare în războaiele anilor 1877/1878, 1913/1914 și 1916-1919²⁶.

Primăria Comunei **Ciutura**, Pretura Plășii Plenița, Jud. Dolj

Istoricul

De Eroii din această Comună, căzuți pe Câmpiile de onoare din războaiele anilor 1913-1914 și 1916-1919.

Din războiul 1877-1878 nu avem nici un Erou căzut pe Câmpiile turcești sau alte Câmpii.

În războiul de la 1913-1914 cu Bulgaria, nu avem nici un erou mort, însă după demobilizarea armatei a murit soldatul Mladin Trifu Contingentul 1899, acasă de holeră.

În Războiul pentru Întregirea Neamului din 1916-1919 nu avem nici un erou ofițer sau sub-ofițer, însă avem 77 eroi morți pe câmpiile de luptă, grade inferioare, care au luptat în diferite Regimente prevăzute în alăturatul Tabel, unde și-au sacrificat viața, la Dobrogea, Mărășești, Mărăști, Oituz, Valea Jiului, Prahova ect., luptând cu dragoste pentru întărirea neamului în orice lupte ordonate și conduse de Bravul Destoinic Erou Ferdinand I și a Reginei Maria, ajutați de bravi Generali Averescu, Praporgescu, Eremia Grigorescu, Dragalina etc., unde prin luptele date, România s-a mărit recăpătându-și vechile ei hotare ce fuseseră smulse prin furtișaguri de Turci, Ruși, Bulgari, Unguri; unde în acel războiu am fost ajutați de Franța, trimitându-ne armată sub comanda Eroului Mareșal Bertolat, de am scăpat de urgia Barbarilor: Turcii, Bulgarii, Ungurii, Germanii și Rușii, ce urmăreau capturarea Țării!

Pentru înfăptuirea României Mari datorită Eroilor Regele Ferdinand și Regina Maria, ajutați și de foști Eroii Bărbați de stat, Ionel, Vintilă Brătianu, Tache Ionescu, Barbu Delavrancea, Titu Maiorescu, iar pe timpul ocupațiunii o parte din Țară a fost a sprijinită de Marele Erou, Bărbat de Stat Alexandru Marghilonean, numele Eroilor acestei comune să fie înscrise în Cartea de Aur. Azi această Mândră Țară Românească Mare, înfloritoare, este lăsată în stăpânirea Marelui nostru Rege Carol II-lea și a Marelui Voevod de Alba Iulia Mihai I ajutați de Actualul Guvern.

Făcut astăzi 9 februarie 1939, L. S. Primar Ilie Ionescu

Notar Petre Ion ...

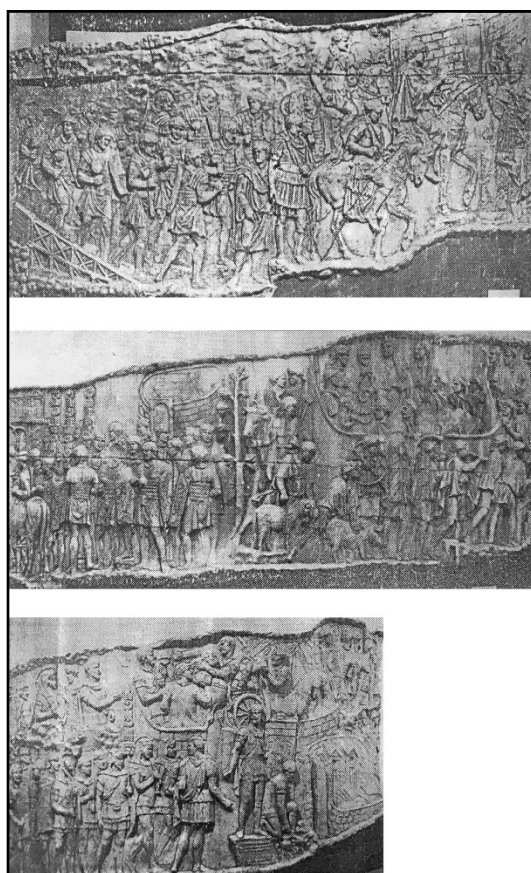
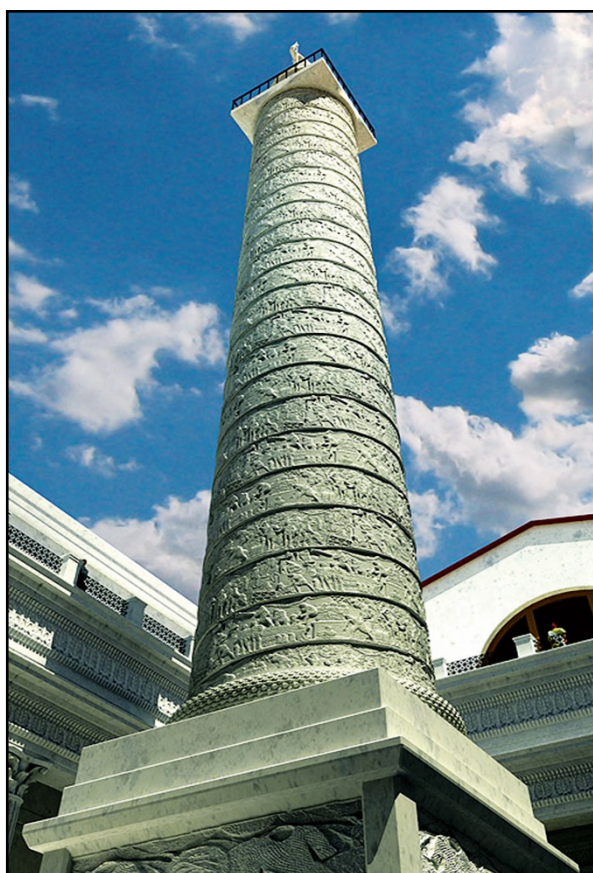
²⁵ ANSJ Dolj, Pref. j. Dolj, dosar 213/1939, f. 216-217.

²⁶ *Ibidem*, f. 74-74, 217-218.

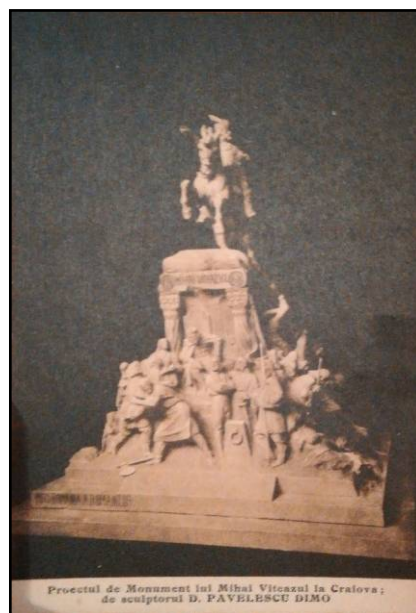
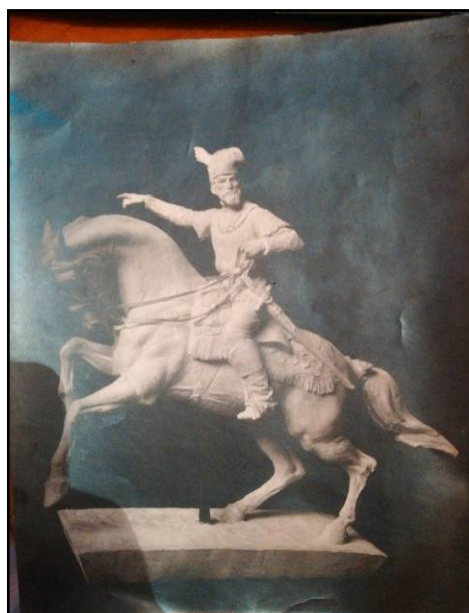
Tablou de ofițerii, subofițerii și trupe din această comună care au căzut pe câmpul de onoare în războaiele anilor 1913-1914 și 1916-1919

<i>Numele și Prenumele Eroilor</i>	<i>Gradul</i>	<i>Contingent</i>	<i>Regimentul, unitatea în care a luptat</i>	<i>Satul natal</i>	<i>Data nașterii</i>	<i>Data morții, dispariției</i>
1. Mladen Trifu	Soldat	1899	Reg. Dolj nr. 1	Siliștia Crucii	1870	1913
2. Toca M. Mlacu	-,-,-	1892	81 Inf.	Ciutura	1871	1916
3. Vatu N. Iovan	-,-,-	1893	81 Inf.	-,-,-	1872	1916
4. Vulpe D. Ion	-,-,-	1893	81 Inf.	-,-,-	1872	1918
5. Vătu D. Dtru	-,-,-	1893	1 Inf.	-,-,-	1872	1916
6. Zisu Nicolae	-,-,-	1894	1 Inf.	-,-,-	1873	1918
7. Mihai Vasile	-,-,-	1894	41 Inf.	-,-,-	1873	1918
8. Parvan Gherghe	-,-,-	1895	41 Inf.	-,-,-	1873	1918
9. Cârșca D-itrie	-,-,-	1895		-,-,-	1874	1916
10. Bonea Ion	-,-,-	1894		-,-,-	1875	1916
11. Decu Tudor	-,-,-	1898		-,-,-	1876	1917
12. Petru Ion	-,-,-	1891	81 Inf.		1877	1916
13. Floarea Crăciun	-,-,-	1901	41 Inf.	Ciutura	1870	1916
14. Enache Gheorghe	-,-,-	-,-,-	2 Inf.	-,-,-	1870	1918
15. Adam Dinu	-,-,-	-,-,-	1 Inf.	-,-,-	1870	1918
16. Matei Marin	-,-,-	1909	1 Inf.	-,-,-	1870	1916
17. Pena Marin	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1881	1916
18. Căpățână Ilie	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1881	1919
19. Pârvan Ilie	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1881	1916
20. Vasile Ilie	-,-,-	-,-,-			1881	1913
21. Adam Constantin	-,-,-	1902	81 Inf.	Ciutura	188	1913
22. Vasile D. Florea	-,-,-	1903	41 Inf.	-,-,-	1882	1918
23. Ghiță Marin	-,-,-	1904	41 Inf.	-,-,-	1883	1918
24. Capățână Marin	-,-,-	-,-,-	81 Inf.	-,-,-	1889	1919
25. Cazacu Marin	-,-,-	1903	4 Inf.	-,-,-	1889	1919
26. Cazacu Ilie	-,-,-	-,-,-	131 Inf.	Bucovăț	1882	1916
27. Iovan Costache	-,-,-	1905	41 Inf.	Ciutura	1882	1916
28. Udrea Marin	-,-,-	1905	41 Inf.	-,-,-	1884	1917
29. Stan Tudor	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1884	1917
30. Căpățână Ștefan	-,-,-	-,-,-	1 Inf.	-,-,-	1883	1917
31. Stănescu Nicolae	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1883	1919
32. Pârvu I. Marin	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1893	1918
33. Florea Gheorghe	-,-,-	1906	41 Inf.	-,-,-	1880	1916
34. Cofea Dumitru	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1884	1916
35. Vitan Pătru	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-	1884	1918
36. Stan Ilie	-,-,-	-,-,-	1 Inf.	-,-,-		19
37. Fira N. Dumitru	-,-,-	-,-,-	41 Inf.	-,-,-		19
38. Camen Florea	sold	1906	Reg 41 Inf.	Ciutura	1884	1916
39. Vali A. Gheorghe	-,-,-	1907	41 Inf.	-,-,-	1885	1918
40. Pleșeanu Nicolae	-,-,-	1908	41 Inf.	-,-,-	1887	1918
41. Badea Ion	-,-,-	-,-,-	-,-,-	-,-,-	1887	1916
42. Badea Marin	-,-,-	-,-,-	26 Inf.	-,-,-	1884	1916
43. Dincă B. Pătru	-,-,-	-,-,-	1 Vânători	-,-,-	1887	1918
44. Lazăr Marin	-,-,-	1909	1 Inf.	-,-,-	1888	1918

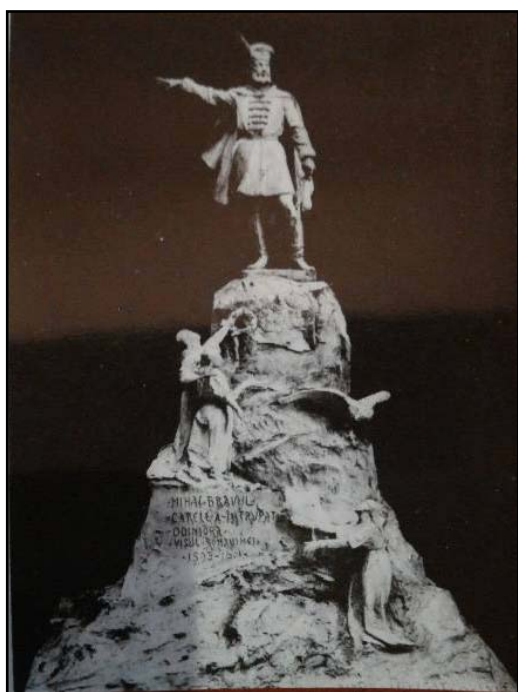
45. Mitrică Marin	-,-	-,-	5 Art.	-,-	1888	1918
46. C. Ion	-,-	-,-	40 Inf.	-,-	1888	1916
47. Robu Ion	-,-	-,-	1 Inf.	-,-	1889	1916
48. Troi Marin	-,-	1910	41 Inf.	-,-	1889	1913
49. Ducu	-,-	-,-	81 Inf.	-,-	1888	1915
50. Stanciu	-,-	-,-	17 Inf.	-,-	1888	1916
51. Dolan Ion	-,-	1909	41 Inf.	-,-	1889	1918
52. Ilie	-,-	1910	41 Inf.	-,-	1888	1919
53. Ilie Constantin	-,-	1912	-,-	-,-	1888	1916
54. Grigorie Nicolae	-,-	1911	-,-	-,-	1888	1916
55. Miroiu Dumitru	-,-	1912	Reg. 1	-,-	1890	1916
56. Vatu Ion	-,-	1913	Reg. 1 Călărași	-,-	1892	1919
57. Grigorie I. Dumitru	-,-	-,-	Reg. 1 Inf.	-,-	1892	1919
58. Florea Marin	-,-	-,-	Reg. 81	-,-	1889	1918
59. Gheorghe	-,-	-,-	Reg. 1	-,-	1889	1918
60. Marnicesu Marin	-,-	1914	Reg. 40	-,-	1892	1916
61. Radu D. Niculae	-,-	1915	Reg. 1 Inf.	-,-	1895	1918
62. Vatu Constantin	-,-	-,-	Reg. 40 Inf.	-,-	1898	1916
63. Stroe Ion	-,-	1913	Reg. 41 Inf.	-,-	1893	1916
64. Florea Marin	-,-	1916		-,-	1885	1916
65. Mladin Constantin	-,-	1915	Reg. 1 Inf.	-,-	1890	1913
66. Tilej Radu	-,-	1916	1 Vânători	-,-	1885	1913
67. Toca Gheorghe	-,-	1917		-,-	1896	1919
68. Drăgan Năstasie	-,-	-,-		-,-	1896	1919
69. Ion	-,-	-,-	14 Inf.	-,-	1886	1918
70. Petru	-,-	-,-	Reg. 1 Inf.	-,-	1896	1918
71. Savu I. Petrache	-,-	-,-	-,-	-,-	1896	1913
72. Rotaru Alexandru	-,-	1918	-,-	-,-	1897	1918
73. Căpățână Dumitru	-,-	1909	Reg. 17 Inf.	-,-	1887	1916
74. Manea Năstasie	-,-	1919	Bat. 1 Pionieri	-,-	1898	1916
75. Ghiță Marin	-,-	1914	Reg. 1 Inf.	-,-	1885	1916
76. Marfan Ștefan	-,-	1919	Reg. 41 Inf.	-,-	1888	1918
77. Ignat P. Nicolae	-,-	-,-	Reg. 1 Inf.	-,-	1898	1917
78. Nicolae	-,-	1916	-,-	-,-	1884	1919

Pelendava între scenele de pe Columna lui Traian de la Roma.

Proiecte de monumente ale lui Mihai Viteazu (sculptor D. Pavelescu Dimo).

Proiecte de monumente ale lui Mihai Viteazu (sculptor D. Pavelescu Dimo).

Proiectul monumentului lui Mihai Viteazu (sculptor Eraclie Hagiescu).

***Monumentul lui Mihai Viteazu
(sculptor Tudor Panait).***

***Monumentul „Frații Buzești”
(sculptor Boris Caragea).***

*Monumentul lui
Ioan Maiorescu.*

*Monumentul lui
Alexandru Ioan Cuza Vodă.*

*Monumentul Independenței din Craiova
(azi, dispărut).*

*Monumentul Independenței din Craiova
(1977, sculptor E. Mereanu).*

*Monumentul funerar al fiului Eroului
Necunoscut, Amilcar Săndulescu
(Craiova, Cimitir Sineasca).*

*Cimitirul Eroilor
Sineasca din Craiova
(1040 eroi din care 980
în osuar, 60 ofițeri,
5 subofițeri și 47 soldați
în morminte).*

Monumentul Eroilor din satele comunei Grecești (sculptor Dumitru Cozma, 2016).

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate în acest volum revine în exclusivitate autorilor acestora, iar reproducerea lor, sub orice formă, este permisă numai cu indicarea autorilor, a volumului în care au fost publicate și a titularului acestuia – Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”.

ISBN 978-606-14-1298-3